

శ్రీ రామ నృసింహ మూర్తులు

శ్రీవద్భద్రకృద్భక్తిసంహరణకృద్భక్తిగోయయోర్వర్తతే
 లోకారాధనతత్పరౌఖిలజనవ్యాపాదనవ్యాప్యతౌ
 లోకేష్ఠిన్మనవతేరతుస్సుమహితౌశాంతోగ్రరూపౌచయౌ
 తౌశ్రీరామనృసింహమూర్తివిలసత్సంజ్ఞౌజయేతేతరామ్॥

స మి త్త.

ర చ యి త లు:- శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, శ్రీ గద్వాల సంస్థానాస్థానకవులు, “శ్రీరామనృసింహమూర్తికవులు” అను శ్రీ గంధం శ్రీరామ మూర్తి, శ్రీ ఇజ్జింకి నరసింహమూర్తులు.

శ్రీ గంధం శ్రీరామమూర్తిగారు:- జననము: (క్రీశ్) 1904. జన్మస్థలము: ఉప్పలూరు. తల్లిదండ్రులు: వెంకటనర్సమంబా నారాయణులు. అధ్యయనము: 1912 మొ॥ 1920 వఱకు. అధ్యాపకులు: బ్రహ్మశ్రీ వారణాసి సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు.

శ్రీ ఇజ్జింకి నరసింహమూర్తిగారు:- జననము: 1900. జన్మస్థలము: తోలేరు. తల్లిదండ్రులు: శేషమంబా నారాయణస్వాములు. అధ్యయనము: 1912 మొ॥ 1920 వఱకు. అధ్యాపకులు: బ్రహ్మశ్రీ శనివారపు కనకయ్యశాస్త్రిగారు. అత్రవారి యూరు: ఉప్పలూరు.

1928 నుంచి వీరు ‘శ్రీరామనృసింహమూర్తికవులు’. వీరి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ “ఉభయభాషాప్రవీణ పట్టభిరుదము 1933. పండితోపాధ్యాయవృత్తి ప్రారంభము 1934. శ్రీ గద్వాల సంస్థానాస్థానప్రవేశము 1945. మణిరత్నమాల, ఆంధ్ర పుష్పబాణవిలాసము, శతావధానములు, మూర్తికవుల చాటువులు, మొదలగు నద్వైత ప్రకటనము 1951. భాగవత రచన ప్రారంభము 1951 (ఖర సం॥ రయుగాది). ప్రకటనము 1955. ఇరువురు బవిత్రముగు పేదరైతుకుటుంబమున జన్మించి సుమారు 12 సం॥ సంస్కృతాంధ్రభాషలఁ గ్రమబద్ధముగ కృషివల్లీ గౌరవ ప్రదమగు పండితోపాధ్యాయవృత్తిచేఁ గుటుంబపోషణముఁ గావించుకొనుచు నిరాడంబరులై దైవప్రేరణ నీ నద్వైతరచనకుఁ బూనుకొని కృతకృత్యులుఁ జరితార్థులునైరి. కేవల శాస్త్రజన్యజ్ఞానమేకాక దేశాటనాదుల లోకజ్ఞానమును, బాల్యప్రభృతి యాధ్యాత్మికచింతనచే ననుభవజ్ఞానమును సంపాదించిరి.

సుమారైదువేల సంవత్సరములక్రిందట “అచతుర్వదనోబ్రహ్మ, ద్విబాహు రసరోహరిః, అఫాలలోచనశృంభుః, భగవాన్ బాదరాయణః” అను వ్యాస భగవానుడు సంస్కృత భారతమురచించి మనశ్శాంతి నొందక భాగవతము నారదోషదేశమునరచించి నిర్మలచిత్తుఁడాయె నందురు. అట్టి భాగవతమును సుమారైదువందల సంవత్సరములక్రిందట ఏకశిలానగరవాసి, బమ్మెరపోతనామాత్యుఁ డాంధ్ర

ఈ భక్తిప్రవాహము మాండ్రికరించెను. దానినే యాంధ్రులిప్పటివరకు భక్తి ప్రవృత్తులకుంచి యానందించుచుండిరి. పోతనామాత్యప్రణీత భాగవతగ్రంథము అంకిత మొనంగ నిరాకరించినందున నప్పటి ప్రభువగు సర్వజ్ఞ సింగభూపాలునిచే భాగవతము చేయించబడి యుత్పన్నమైనదని కొందఱును, దేవతార్చనపేటికనుంచి పోతన పూజించువాడనియు, నతఁడు పరమపదించిన పిమ్మట నదిచూడ శిథిలావస్థ నొందియుండెనని మఱికొందఱు నందురు. ఆ శిథిలభాగముల శ్రీవారి శిష్యులు వెలిగండలనారయ్య, ఏర్పూరి సింగన, గంగన్నలనువారు పూరించినట్లు తెలియుచున్నది. పోతన భాగవతగ్రంథ మాంధులచే గీర్తింపబడి పూజింపబడుచున్నను, కవిత్రయభారతమువలె అంధ్రవాఙ్మయరంగమున గౌరవముఁ బొందఁ జాలకుండుట విశదమే. మఱెవరును నా లోపముఁ దీర్వజాలకుండిరి. భాషయందు, భావములందుఁ బూర్వాపరసమన్వయముల, సనుభవముల, సంస్కృతభాగవత విమలకు సనుభవశాలురుకుఁ జాలఁ దిక్కుమక కల్గుచున్నది.

ఈ పెంట్లకు పులచే రచింపబడిన శ్రీమదాంధ్రభాగవతముఁజూడ పోతనయే యీ యిరురూపముల నా భాగవతలోపములఁ దీర్చెనా యన్నట్లున్నది. నాకుఁ బోతనామాత్యుడన్నను భాగవతమున్నను జాలనిష్టము. కాని యందలి సందేహములు మనస్సును గలతఁజెందించెడివి. ఈ శ్రీరామస్వసింహమూర్తికవుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతము దశమస్కంధమొక్కటి తక్కు మిగిలిన 11 స్కంధములను జూచితి. పోతనభాగవతమందలి పెంపు, తగ్గింపు, మార్పు, వాని ప్రయోజనము దీని స్పష్టమగుచున్నది. సందేహనివృత్తియు నగుచున్నది. అట్టి ఘట్టముల నీ దిగువ గొన్నిటి నుదాహరించుచుంటిని బుధులు గమనింతురు గాక.

పోతన కర్నకుడై చిదానందయోగిచేనైన తారకమంత్రోపదేశమునను, దన పహజసాండిత్య విశేషమునను సంవత్సరత్రయము క్షీరమును మాత్రము గ్రోలుచుఁ దదేకదీక్షతో భాగవత మాంధ్రీకరించెనందురు. ఈ శ్రీరామస్వసింహమూర్తులును బ్రాంతమగు కర్నకకుటుంబముననే జన్మించి జన్మాంతరసుకృత విశేషమున సహజలబ్ధి మగు సాధ్యాత్మికజ్ఞానముగల్గి బాల్యవభృతి వేదాంతానుభవమునఁ బురుషుని పరామర్శ, పాండిత్య, ప్రతిభలతో నిగూఢ జ్ఞానవిద్యా సవిమర్శసంబునఁ బూర్వార్థ మనుభవము నేకరించి యవరార్థమున సుత్రమగ్రంథరచనమునకుఁ బూను కొని సంస్కృతయమున మద్యగముఁ గుటుంబము నిర్వహించుకొనుచు నవిలాసం మగ ది శ్రీమదాంధ్రభాగవతము రచించి ప్రకృతిపరీక్షలఁ దను యాత్మశక్తిప్రభావమున పోతన ప్రవహించిరి. ఈ దిగువ నుదాహరించు విషయముల నా పోతన భాగవతమునను బుధులు గమనింతురు గాక.

శ్లో. నైమిశేఽనిమిషక్షేత్రే, మునయ శ్శాసకాదయః

సత్రం స్వధాయ లోకాయ, సహస్రసమ మాసతః॥

గీ. అనిమిషక్షేత్రమగు నైమిశశాఖ్యవనిని, శౌనకాదిముసీంద్రులుగర్వలోక సముపలభిక్తి నై ఘనసత్రయాగ, మధిఃగావించిరి సహస్రహాయనములు.

శ్రీ-1స్కం- 1అ- 4వ.

‘అనిమిషక్షేత్రమగు నైమిశారణ్యమందు’ అనిమూలమునఁ గొలఁదిగనుండఁ మధువైదిమందిరంబునుంబోలె మాధవీమన్మధమహితంబై, బ్రహ్మగేహంబునుం బోలె శారదాన్వితంబై, ఇట్లు ముప్పదిరెండు పోలికలఁ బోతనామాత్యభాగవత మున నుదీర్ఘతమవచనము కల్పింపఁబడినది. అట్లే గ్రంథమందంతట సరణ్యాది వర్ణనసమయములఁ గల్పింపఁబడి పాండిత్యప్రకర్షను జూటుచున్నది. కాని వేదాంత ఘట్టములఁ దగ్గింపుకానవచ్చుచున్నది. ఏకాదశస్కంధమున శ్రీకృష్ణభగ వానుఁడు పరిపక్వజ్ఞానియగు నుద్ధవునకు బోధించిన యంత్యోపదేశము (నివృత్తి గీత) 20 అధ్యాయములు లేనేలేవు. శిథిలభాగములఁ బూరించినవారును వానిని విడిచిరా? భాగవతమువంటి తత్త్వశాస్త్రముననే వేదాంతఘట్టముల యవసర ములేకుండెనా; ఈ భాగవతము 11వ స్కంధమున సుమారు 800 పద్యములుండఁ బోతనామాత్య భాగవతమున 100 పద్యములు మాత్రమే కనఁబడుచున్నవి. గమనింపుడు. పెంపు, తగ్గింపు, మార్పుల ప్రయోజనమును గుర్తింపుడు.

శ్లో. సరహస్యం ధనుర్వేదః, సవినర్గోపనయమః

అస్త్రగ్రామశ్చ భవతా, శిక్షితో యదనుగ్రహత్

సపష భగవాన్ దోఽణః, ప్రజారూపేణ వర్తతే

మ. సరహస్యంబగు చాపవేదమును నిరస్తంద్రప్రయోగోపనం

హరణోపేతమహాస్త్రకోటియు యదీయానుగ్రహ ప్రాప్తి జా

తురిమై నేర్చితో నీవు పూజ్యుడగు నాద్రోఁబుండు పుత్రాకృతిన్

బరఁగెం జూ మనమ్రొలినేడిచట సశ్వత్థామనామంబునన్. శ్రీ. 1. 7. 212

మ. పరఁగన్ మా మగవారిలందఱును మున్సభాణప్రయోగోప సం

హరణాద్యాయుధవిద్య లన్నియును ద్రోణాచార్యుచే నభ్యసించి

చిరి పుత్రాకృతినున్న ద్రోఁబుడవు నీచిత్తంబులో లేశమున్

గరుణాసంగము లేక శిష్యుతులన్సఖండింపఁగాఁ బాడియె. (హాతన)

వ్యాసమహర్షి యర్జునునితో ద్రౌపది చెప్పుచున్నట్లు రచింపఁ బోతన యశ్వత్థామతో ద్రౌపది మాట్లాడునట్లు మార్పుగ వ్రాయు ప్రయోజన మూహింపుడు.

శ్లో. సడచ్చకాశే ధవోదరోదరోఽప్యరుక్మి స్యాధరశోణోణిమా

దధ్ధాయమానః కరకంజనంపుటే, యథాజ్జవండే కలహంస ఉత్స్వనః॥

చ. ఉరువకారియూచు ధవశోదరమైన దరంబు శ్రీధరా

ధరమణిరాగ రక్తిను యుగతంబు తత్కమసీయ పాణి తో

యరుహపుటంబునం ఒరగ్గియత్తటి శోభిత సజ్జవండ మం

దరుదుగఁ గూయుచున్న కలహంసవతంసమువోలె లీలమై. శ్రీ. 1. 11. 342

మత్తకోకిల:- అన్యనన్ను తసాహసుండు ముగరారియొత్తె యదూత్తముల్

ధన్యులై వినఁ బొంచజన్యముగదారి తాళుల జంతు చై

తన్యమున్ భువనై కమాన్యముగదారుణస్వనభీత రా

జన్యమున్ ఒరిమూర్చితాళులశత్రుదానవ సైన్యమున్. (పోతన)

ఇట్టి మూలశ్లోకముల గంభీరభావము లాంధ్రీకరింపఁబడక గ్రంథమంతయు నంత్యప్రాసలఁ గేవల శబ్దాడంబరమున నిండియుండు ప్రయోజనమును గమనింపుడు.

శ్లో. ఉద్దామభావ పిశునామలవల్లుహాస, వ్రీడావలోకనిహతో మదనోఽపి యాసాం

సంముహ్య చాప. మజహా శ్రృమదోత్తమాస్తా, యన్యేంద్రియం విమథితం

కుహకై ర్న శ్నేకుః॥

తా. ఏ పూఁబోడ్ల గంభీరభావపిశునాహాసోల్ల సద్దాసల

జ్జోవేతాక్షి విలాసపాతమున మోహహోదిక్తుండై కంతుఁడున్

జాపంబున్ విడనాడి లోఁబడునో యాశచంద్రాన్యలుం గృత్రిమ

వ్యాపారంబులఁ గృష్ణుడెందము మధింపంజాలరై రింతయున్. శ్రీ. 1. 11. 367

మత్తకోకిల:- పంచబాణుని నీఱుచేసినశభగ్గునిం దనువల్లి పం

చించి మూర్ఖులఁ జేయఁ జాలు విశ్లేషహాస విలోకనో

దంచి తాకృతులయ్యుఁ గాంతలుగదంభచేష్టల మాధవుం

జంచలింపఁగఁ జేయనేరుయ్యుజాలరైరి బుధోత్తమా! (పోతన)

అందఱిని మోహింపఁజేయ మన్మథుండే యాస్త్రీలనుజూచి మోహపరవశత్వమున ధనుస్సును జారవిడిచెనని మూలముననుండ మన్మథుని జంపినను తుదకు వానికి లోఁబడి పార్వతి కర్ణశరీర మొనఁగినట్టియు జగన్మోహినీ విలాసమునకుఁ జిక్కినట్టియు శిల్పిడిట నుదహరింపఁబడుట యెంతవరకు సమంజసమో గమనింపుడు. మన్మథుఁడు దహింపఁబడెనుగాని యెవరిచేతను మోహింపఁబడలేదు కదా.

శ్లో. మమలోకే విఖ్యాతః, పరీక్షిదితి యత్రభుః

గర్భత్వ మభిధ్యాయ, స్పరీక్షేత నరేష్విహః॥

గీ. తాను గర్భదృష్టుని నాత్మ్యదలఁచికొనుచు, నిందు నరుల నెల్లరను బ్రహ్మాక్షర జేసె
గానఁ దలఁపఁ బరీక్షిత్తునా నితఁడు న, మస్తలోకమునందు విభ్రాతుడయ్యె.
(శ్రీ. 1. 12. 385)

క. తనతల్లి కడుపులోపల, మునునూచిన విభుఁడు విశ్వమున నెల్లఁ గలం
డనుచుఁ బరీక్షింపఁగ జను, లనఘుఁ బరీక్షిన్న రేంద్రుడెందు? మునీంద్రా!
(పోతన)

“తాను గర్భమందుఁజూచిన పురుషుఁడు జన్మించిన పిమ్మట నచటి నరులలో
నెవఁడాయని పరీక్షించెను గాన పరీక్షిత్తునిరి.” అని మూలముననుండ విశ్వ
మంతయు నున్నాడని పరీక్షించుటఁ బరీక్షిత్తునిరి, యని పోతనగారనుట అది
పరీక్షించుటయగుగాని పరీక్షించుటయగునా ?

శ్లో. ఇత్యుక్తో ధర్మరాజేన, తత్సర్వం సమవర్ణయత్
యథానుభూతం క్రమశో, వినా యదుకులక్షయం
నన్వప్రియం దుర్విషహం, వృణాం స్వయ ముపస్థితం
నావేదయ త్సకరుణో, దుఃఖతాన్ ద్రష్టుమక్షమః॥

గీ. అని యుధిష్ఠిరుచే నిట్టూర్చుడుగఁబడి య, థానుభూతముగాఁగఁ దత్సర్వముఁ గ్రమ
సరణివర్ణించె యదుకులక్షయముతక్క, వివిధదురితాదిభిదురుండుకవిదురుండంత.
ఆ. సదయవృద్ధయుండై నశవిదురుండు తా దుఃఖ, తాత్మలం గనంగనక్షముండయి
స్వయ ముపస్థితం బ్రసవ్యమునగు యాద, పులకునై న క్షయముఁడెలుపఁడయ్యె.
(శ్రీ. 1. 13. 400)

ఆ. మేలు సెప్పెనేనిగమేలందు? లోకులు, చెట్టయందు? కీడుకెప్పెనేని
సంతమీద శూద్రుడైనకతంబున, శిష్టమరణ మతఁడుసెప్పఁడయ్యె. (పోతన)

విదురుఁడు మంచివాఁడు దయాభువుకాన బంధునాశనమువిని దుఃఖించు ధర్మ
జాదులఁజూడఁజాలక అకారణము, అనన్యమునగు యదుకులక్షయముఁ జెప్పఁ
జాలక పోయెనని మూలముననుండ యాదపులుశిష్టులనియు బ్రహ్మవేత్తయగు
విదురుఁడు శూద్రుడగుటఁ జెప్పలేదనియు ననుట యెట్టిదో గమనింపుడు.

శ్లో. మధురాయాం తథావజ్ఞిం, శూర సేనమతం తతః
ప్రాజాపత్యాం నిరూప్యేష్టి, మగ్నీన పిబ దీశ్వరః॥

గీ. అట్లే మధురాపురంబుననా నృపుండు, శూర సేనకుమారు వ్యజ్ఞిని నిలిపియు
సేమమలరఁ బ్రాజాపత్యునామ కేష్టి, జేసి తనయందు నగ్నలఁకజేర్చికొనియె.

(శ్రీ. 1. 15. 496)

సీ. అనిరుక్తవందనుడై న వజ్రని దెచ్చి మధుర బట్టముఁగట్టిమమతఁబాసి (పోతన)
 (రాజ్యాధికారముగల భోజనంతతిలోని) శూరసేననుతుడగు వజ్రని, అని
 మూలమున నుండ రాజ్యాధికారములేని యాదవసంతతిలోని అనిరుక్తపుత్రుడగు
 వజ్రని, యనుట యెంతవరకు సమంజసము ?

శ్లో. సందంచమోక్ష్యతి భయా ద్వరుణస్యపాశా
 వ్గోపాన్ బిలేషు పిహితాన్మయసూనునాచ॥

ఉ. వారక నందునిన్ పరుణపాశభయాన్ విముక్తుఁ జేసెడున్
 శూరతగోపకాళి మయ్యసూనునిచే బిలపాతితంబుకా శ్రీ. 2. 7. 132

మ. హయసూనుడగు దానవుండు నిజమాయున్ గోపరాజున్ గుహ (పోతన)
 మయసూనుడని మూలముననుండ సరిగాయతిలోనే హయసూనుడని ప్రయో
 గింపఁబడుట గమనింపుడు. పక్షాంతరములు, పాతాంతరములు పెక్కులున్నను
 మయుడు, మయసూనుడు మాయకుఁ బ్రసిద్ధులుకాని హయసూనుఁ డెచటను
 గానరాడు.

శ్లో. అథాతః కీర్తయేవంశం, పూర్వీకైః కురూద్వహా!
 స్వాయంభువస్యాసిమనో, ర్హరంశాంశజన్మనః॥
 త్రియవ్రతీతానపాదా, శతరూపావతే న్సుతౌ
 వానుదేవస్యకలయా, రక్షాయాం జగత్స్థితౌ॥

మ. వినుకీర్తించెదఁ బూర్వీకైయును శ్రీవిష్ణుశనంభూతుఁడున్

గీ. ప్రథితయశుఁడును శతరూపప్రపతియునై న
 యా నృపతికిఁబ్రియవ్రతీతానపాదు
 లనెడుపుత్రులు వానుదేవవాంశమునను
 జనవమందిరి భవనరక్షణముఁగొఱకు. శ్రీ. 4. 8 (ధృవ)

క. విను విఖలభువనపరిపాలనమునకై చంద్రధరకళ్యాకలితుండై (పోతన)

మనపు విష్ణుశాసంభూతుడని మూలముననుండ నీ శివప్రసక్తి యెలకొ
 తెలియఁగదదు.

శ్లో. దైతేయవందనవనే, జాతోయం కంటకద్రుమః

మహాబాహువరశో, ద్విజ్ఞో రాక్షసాయితోఽర్భకః

విరాటాశివః దైత్యవందనవంశబంధున్ దురాత్ముండు వా

చాళుక్య సీతేయ కంటకద్రుమము నోజన్ శివభవంబయ్యెద ద

న్యూలోన్యూలకు తాకుడైన హరికిన్ బోల్వంగ నాశంబుగా

బాలుం డీతడు తోచెగాదె తనదాశవంశంబుఖండింపంగన్. శ్రీ. 7. 5. 173

చ. తనయుడుగాడు శాత్రువుడుదానవభర్తకువీడు దైత్యచం

దనవనమందు గంటకయ్యతక్షితిజాతముభంగి బుట్టినా

డనవరతంబు రాక్షసకులంతకుఁబ్రస్తుతినేయుచుండు దం

డనమునఁగాని శిక్షలకరదాయఁడు పట్టుడు కొట్టుడున్దతిన్. (పోతన)

పూర్వార్థముననున్న యర్థమున్నదికాని ఉత్తరార్థముననున్న చక్కని యర్థ మేల తొలగింపఁబడెనో తెలియకున్నది.

శ్లో. బాలస్యనేహశరణం పితరౌ నృసింహా! నార్తస్య చాగదముదస్వతిమజ్జతోనాః

తప్తస్య తత్రప్రతివిధిర్యథహంజనేష్టః, తావత్ప్రభో! తనుభృతాం త్వదుపేక్షి తానాం॥

చ. జలనిధిమగ్ను నౌకయు రుజాపరిపీడితునౌషధంబు ని

మ్ములఁ దలితండులర్భకునిఁబ్రోచుటకుం బరికింపఁగా నశ

క్తులెకద దేవ! తత్రప్రతివిధుల్ త్వదుపేక్షితులైన దేహధా

రులకును సంతమాత్రముగురూఁగఁదాతవునీవ యెల్లకున్. శ్రీ. 7. 9. 353

వ. బాలుని దల్లితండులును, రోగిని వైద్యదక్షతలైన యౌషధంబును, సముద్రంబున మునుంగువాని నావయును దక్కొరులు రక్షింపనేరనితెఱంగున (పోతన)

నీచే నుపేక్షింపఁబడినవారికి సాధనములు నిరుపయోగములు. నీవే రక్షకుడవు అను మూలమందలి భావమునకు నితరాధారములకు బలమిచ్చుట గమనింపుడు.

శ్లో. యావద్భియేతజతరం, తావత్సత్త్వంహి దేహినామ్

అధికం యోధిమన్యేత, సస్తేనో దండ మర్హతి॥

గీ. ఎంతమాత్రానఁ గుక్షి భరంపఁబడునో, యంతదేహులకున్ సత్త్వమాదలంప సంతకెక్కుడు వాంఛించునాత్మనెవ్వఁడతఁడు పాటచ్చుచుండు దంధడాన్వఁడునగు.

శ్రీ. 7. 14. 503

వ. ఉదరపూరణమాత్రంబు దొంగిలినవాని దండింపక (పోతన)

ఎక్కువ నిల్వచేసికొనుట దొంగతన మనిపించుకొను ననుదానికి పైవాక్యము దొంగతనమునకుఁ బురికొల్పుమాటగా మార్పుఁజెందుట గుర్తింపుడు—

ఇక మూలవిరుద్ధంబుగ సప్తమస్కంధమునఁ జాలచోట్లఁ గల్పింపఁబడినవి గమనింపుడు. గజేంద్రమోక్షణ కథామృతమున “దశలక్షకోటికరిణీనాథుండస్తై” ఈ సంఖ్యవలని ప్రయోజనముకనబడదు. కరిణీసముదాయముతో సనవచ్చునుగదా.

శ్రీ. ఏవం గజేంద్ర మువవన్ తనిర్విశేషం, బ్రహ్మదయో వివిధలింగభిదాభిమానాః
నై తేయదోషసపుష్ప స్థితిలాత్మగత్వాత్, తత్రాఖిలామరమయోహారిరావిరాసీత్ |

శా. దంతండుండిటు నిర్విశేషపరతత్త్వంబున్ బ్రశంసింపఁగా
సంతన్ మూర్తిభిదాభిమానులగు బ్రహ్మాదుల్ ధృతింబూని త
త్త్వాంతక్షోణికి జేరఁరపుడు విశ్వాత్మండు విష్ణుండు న
ర్వాంతర్యామి పరాత్పరుండు హరియంగబావిర్భవించెన్ వెనన్. శ్రీ. 8. 3. 65

విశ్వమయుండగు భగవంతుని గజేంద్రుడు ప్రార్థింప నా భగవంతుండచటనే
యావిర్భవించి గజేంద్రునిర్మించెనని మూలముననుండ “అల వై కుంతపురంబులో
నగరిలో నామూల” అని విశ్వమయుండగు భగవంతుని మూలమని రప్పించవలసిన
యవసరమును, ఈపద్యపూర్తికే యిట్లు దైవమగు శ్రీరామచంద్రప్రభువు గంటము
పట్టుకొని వ్రాయవలసిననవసరమునేల కల్పింపఁబడినవో తెలియకున్నవి. శ్రీనాథ
కవిసార్వభౌముడే విషయముననే పోతన నాక్షేపించెననియునందురు. ఇంకను సీనందర్భ
ముననే మూలమునలేని “సిరికింజెప్పఁడు” అను పద్యమున “శ్రీకుచోపరి చేలాంచల
మైన చక్కవీడఁడు” అను శృంగారవాక్యము, గజేంద్రునిర్మించి వచ్చునపుడు
“బాలా నావెనువెంటను, హేలన్ వినువీధినుండియే తెంచుచు నీ, చేలాంచలమును
జట్టుట, కాలోనేమంటినన్ను శ్రీ నంభోజముఖి!” ఇట్టి భగవంతుని కుశలప్రశ్నలఁ
గల్పించుటెంత నమంజనమో గమనింపుడు.

వామనునికి బలి దానమొనఁగు సందర్భమున

“అదిన్ శ్రీసతికొప్పుపై తనువుపై నంసో త్తరియంబుపై
పాదాబ్జంబులపైఁ గపోలతటిపైఁ బాల్గొండపై నూత్న మ
ర్యాదంజెందుకరంబు గ్రిందగుట మీఁకదై నా కరంబుంట మేల్
గాదే రాజ్యము గీజ్యమున్ సతతమేకాయంబు నాపాయమే. (పోతన)
“కమలాకర్షణ నువ్వొక స్త్రము రమ్యాకాంతాకుచోపా స్త్రమున్
విమలశ్రీకుచకాతచూచుకతటికీవిన్యస్తమున్ హస్తమున్. (పోతన)

అని కల్పింపఁబడినది— భగవంతుని హస్తమిట్టి శృంగార విలాసమునకేనా
యాచరించువది, ఇట్టివే పాత్యభాగములుగను నిర్ణయించుచుండిరి. ఈనాటి బాల
బాలికలకెట్లు పాథ్యాయాలు బోధింప ననువుపడునో గమనింపుడు.

శ్రీ. ప్రాణంకశ్రీ వివాహం, వృత్తీరే ప్రాణంకశ్రీ

క. పరిణయ వృత్తి స్త్రీజన, పరిహాసప్రాణభంగగ్రవై శనగతులన్
పర గో విప్రహితార్థము, ధరబొంకుట యది జుగుప్సితముగా దధిపా!

(శ్రీ. 8. 19. 506

ఆ. వారిజాక్షులందున్ వైవాహికములందు, బ్రాణ విత్త మానభంగమందు
జకిత గోకులాగ్రజన్మరక్షణమందు, బొంకవచ్చు నభుముగవొంద దధిపా! (పోతన)
పైపద్యమున నర్థ, వృత్తి హింసావిషయంబులులేక విత్త, మానభంగములు
ప్రకరణానుచితముగఁ జేర్పఁబడుట గమనింపుడు.

శ్లో. దృఢం పండితమాన్యజ్ఞ, స్తభోఽవ్యస్థ దుపేక్షయా
మచ్చాననాతిగోయ స్త్వ, మచిరా ద్భ్రశ్యనే శ్రియః॥

ఉ. పండితమాని వజ్జడపురపాల్పడిమమ్మ నుపేక్షజేయుచున్
దండితనంబుఁగోల్పడిన స్తభుడవిప్పుడు మా నిదేశ మొ
క్కండునిరాకరించితివి కావున స్త్రీయవధంబునుండి భ
ష్టుండపుకమ్మ నర్థులునుజూచుచునుండ వదాన్యజాంచికా! శ్రీ. 8. 20. 522

ఆ. నీరధారఁబడగ్రసీకయడ్డంబుగా, గలశరంధ్రమాపర్యగానుదెలిసి
హరియుఁగావ్యసేత్రమటఁ గుశాగ్రంబున, నడువ నేకసేత్రుడయ్యె నతఁడు.

(పోతన)

మూలమునలేని దీన శుక్రపాత్ర గంభీరత నశించుచున్నది. ఇట్టి వెచట
నుండియో గ్రహింపఁబడి ప్రకరణానుచితముగఁ జేర్పఁబడుచున్నది.

శ్లో. నాహమాత్మాన మాశాసే, మద్భక్తై స్సాధుభిర్భిన్నా
శ్రియంచాత్యంతికిం బ్రహ్మన్, యేషాం గతి రహంపరా॥

గీ. నాకునై నేను గోరనైనను మదిని, నీవె దిక్కని యితరమున్ శ్రవిడిచి నన్ను
గోరికొల్పు మద్భక్తులకొఱకెకాని, నకలసాభాగ్యులన్ శ్రనంయమిందా!

(శ్రీ. 9. 4. 126

ఆ. నాకు మేలుఁగోరనాభక్తులకకాని, భక్తజనుల కేనరపరమగతియు

భక్తుఁడెందుఁజనినఁ బ్రబలతెంతు వెనువెంట, గోవువెంటఁదగులుకొడఁభంగి! (పోతన)

ఆవువెంటఁబడు నాఁబోతువిధముగ భక్తునికూడవడుదునను ఉపమానవాక్యము
కవికి రుచియని లోకము హితవుఁజేసికొనునా? ఈ విధమున శ్రీరామ వృసింహ
మూర్తుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతము, మూలముఁజూచిన పోతనామాత్య భాగవత
మందలి పెంపు, తగ్గింపు, మార్పులు వాని ప్రయోజనము స్పష్టముకాఁగలదు. ఈ
కాలమున శ్రీరామ వృసింహమూర్తికవులచే నిట్టి పవిత్రవాణి వెలువడుట నీ యిగువ

జవ కత్తామును శస్త్రశిక్షముఁ జెందినవనవచ్చును. పవిత్రముార్తులగు నీ శ్రీరామ
స్మరింహమూర్తి కవులకు సత్వేష్వరుఁ డాయురారోగ్య భాగ్యశేముషీ సంపదలొనంగి
యెల్లవేళల సంరక్షించుచు నితోఽధిక సద్గ్రంథరచనకు దోహదమొనర్చి లోక
కల్యాణమును జేకూర్చుఁగాక.

వీరవాసరం, }
1 ఆక్టోబరు, 1955. }

జి. భోగేశ్వరరావు (భాషాప్రవీణ)
ప్రభుత్వేజి పృథానాంధోపాధ్యాయులు
స్థానికోన్నతపాఠశాల, వీరవాసరం.

అభిప్రాయములు.

మన మాతృభాషయగు ఆంధ్రభాషయందు పూర్వకాలమున భారతము,
భాగవతము, రామాయణము మొదలగు ఉత్తమగ్రంథములు మహాకవులచే రచింపఁ
బడి ఆంధ్రప్రజలను నేటికిని విజ్ఞానధనులనుగాఁ జేయుచున్నవి. నేటి నవీనయుగములో
ఆంధ్రయువకవులు అనేకమంది పెక్కు ఖండకావ్యములువ్రాసి ఆంధ్రభాషామతల్లిని
అలంకరించిరి. మహాకావ్యములు వ్రాయు ప్రతిభ జాతిలో క్షీణించినది. ఈయుగ
ములో మహాకావ్యములు రచించుటకు పూనుకొని ఆంధ్రజాతి మన్ననలఁబడసినవారు
యిప్పటికి శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారొక్కరే. వీరికితోడు ఇప్పుడు వ్యాస
మహర్షి రచిత సంస్కృతభాగవతమును పశ్చిమగోదావరీమండల వాస్తవ్యులు,
గద్వాలసంస్థానాస్థాన కవిపుంగవులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, భగవద్భక్తులు నగు
'శ్రీ శ్రీరామస్మరింహమూర్తి కవులు' తెనిగించిరి. వీరి భాగవతగ్రంథరత్నమును
జూచి తన్మయుఁడనై తిని. పోతనవలె స్వతంత్రింపక ప్రతిష్టోకమునకు సరియగు
రాసువాదమునకుఁ బూనుకొనుట సంతసము. అనువాదములో కష్టమెంతగలదో
మనకుఁ దెలియనిదికాదు. వీరి కవిత్యము సరళము, మధురము. ఇంకను వీరిట్టిమహా
కావ్యముల రచించి రసమయమైన కవిత్యముతో ఆంధ్రమహాజనుల మన్ననలకుఁ
కాత్తులనునట్లు సర్వలోకకల్యాణమునుజేకూర్చు భగవానుడు ఆశీర్వదించుఁగాక.

అమృత రావు, }
6-8-55. }

కరణరామస్వామికొదరి (చైతన్)
గుంటూరుజిల్లా గ్రంథాలయ అధికారి మాజీకార్యదర్శి,
ఆంధ్రప్రదేశ్ కాంగ్రెస్ సంఘము.

శ్రీరామ స్మసింహమూర్తికవుల శ్రీమదాంధ్రభాగవతముఁ జూచితి. అందు వీరికిఁ గల పాండిత్యప్రకర్షయు ననన్యసామాన్యముగు నాధ్యాత్మికానుభవమును ద్యోతక మగుచున్నవి. మూలానుసరణముగ నుండుట, మక్కికిమక్కిగగాక తెలుఁగు నుడికారమునకు భంగపాలులేని చక్కనిభాష కలిగియుండుట, నలక్షణముగ లక్ష్య గ్రంథముగనుండుట, ఏవద్యమున కావద్యమే సంపూర్ణారబోధకముగనుండుట, దురభిమానపూర్వక పద్యములఁ జొప్పింపకుండుట, తీక్ష్ణనలైలివలె పదమధ్య యతులు, వచనరూపకపద్యములుఁ గలిగియుండుట, భాషాడంబరమున భావలోప ములఁ గప్పిపుచ్చుకుండుట, యనభ్యుత్పంగారవర్ణనలు గలచోట్లు లేకుండుట మొదలగు మంచివిషయములెన్నేని కన్పించుచున్నవి. ఇట్టి పవిత్రవాణి వెలువడు పుణ్యమూర్తు లగు శ్రీరామస్మసింహమూర్తులకు భగవంతుఁ డాయురారోగ్య భాగ్యములఁ జేకూర్చి పవిత్ర గ్రంథరచనకితోఁగిఁగోతాహము లొసంగుఁగాక.

విద్వాన్, కె. శ్రీరామమూర్తి.

‘శ్రీమదాంధ్రభాగవతము’ దీనిని గద్వాల సంస్థానాస్థానకవులు ‘శ్రీరామ స్మసింహమూర్తికవులు’ గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టింకి సరసింహమూర్తులను జంటకవులు రచించి ప్రకటించియున్నారు. అందు మొదటి మూఁడు స్కంధములు గల ప్రథమసంపుటముఁజూచితి. పోతన భాగవతము విఖ్యాతమగుచుండ మఱియొక రెవ్వరును భాగవత మాంధ్రీకరింపఁబూనుకొనుటకు భయపడుచుండువారు. ఇప్పుడట్టి భయమువిడిచి తత్ప్రయత్నమునం దుత్సాహసాహసములు చూపుచుండుట మిక్కిలి ముదాపహము. ఈ భాగవతానువాదమెట్లున్నదో విద్వాన్, కె. శ్రీరామమూర్తి గారు వ్రాసిన సమీక్ష వీక్షించినఁ దెలియకమానదు. మఱుట నేనిట వ్రాయుట పునరుక్తియేయగును. ‘అనగననగరాగ మతిశయిల్లుచునుండు’ అనునట్లే సర్వము నకుఁ గాలమే ప్రమాణమై సమీచీనతఁ గల్గించునని నా నిశ్చయము.

ఈ యిద్దఱు కవులను దాయభాగములేని సోదరులవలెనుండి సర్వవిషయము లొకరినొకరు సంప్రతించుకొనుచుఁ దమకుఁ దెలియనినంగతుల నితరులనడిగి తెలిసి కొనుచు సంస్కృతప్రతులలోనుండు పాఠభేదములు కనిపెట్టి యేదియొక్కమో దానిని గ్రహించుచు నిట్లే సద్గ్రంథరచనఁ గావించి యతిలోకఖ్యాతిఁ గాంతురుగాక యని కోరుచు వానికి నాయురారోగ్యైశ్వర్యము లొసంగుఁగాకయని పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

రాజమహేంద్రవరము, }

27—3—1955.

కవిసార్వభౌమ.

శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తికావ్య,
అంధ్రప్రభాత్మానంద.

కావ్యము లిరుకెఱుంగులు. ఖండకావ్యములు, మహాకావ్యములు. చిన్న కావ్యములు చెలువము పెద్దవానికేలేదు. పెద్దకావ్యముల గాంభీర్యము చిన్నవానికి రాదు. చిన్నలకు ముద్దులు, పెద్దలకు నమస్కారములు. ఇది లోక మర్యాద. బృహత్కావ్యనిర్మాణమునకు నిరుపమానదీక్షయు, నిరంతర పరిశ్రమయు, నోషికయు నవసరములు. కావ్యరచనమునకుఁ దపోనిష్ఠ ఆవశ్యకము. అందునను భాగవతము వంటి మహాకావ్యనిర్మాణము అంతింతల కొనసాగునదికాదు. ఆధునిక యుగము వారి అభిరుచి ఖండకావ్యములకేగాని మహాకావ్యరచన కనుకూలమయినదికాదు. ఇట్టివేళలో నీ జంటకవు లిమ్మహాకావ్యము వ్రాయఁబూనుట సాహసమే. అయినను పరమభాగవతులకు సాధ్యముకాని కార్యమేది? మహాకావ్యనిర్మాణమున వీరు విజయ శీలురుగావుట అన్నదాదుల కానందదాయకము. గ్రంథకర్త లిరువురు నేకోదరులు కారు కాని కవిసోదరులు. ఏకవంశీయులు కారుకాని ఏకకులజులు. బంధుమిత్రులు. మీదుమిక్కిలి మేలిమిత్రులు. నెయ్యమునకు వియ్యమునకు సమత వలయుననుట వీరియెడ సార్థకమైనది. గద్వాలసంస్థానాస్థానకవుల పాండిత్య కవితాప్రతిభలఁగూర్చి ప్రసంగించుట అవసరమేకాదు, అధికప్రసంగము. వీరిరువురు సరసకవితానంపన్నులు, శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, ఉపాధ్యాయకేళిరులు, ఉత్సాహపూరితులు. వీరి భాగవత మహాకావ్య మిక్కాలమున ప్రచురించుట విశ్వశ్రేయమును గోరికాని అన్యాయపేక్షవలనఁగాదు. 'బమ్మెరవారి కమ్మనికావ్యము కలదుకదా! ఇది యేల' అని కొండఱనవచ్చును. కాని పోతనామాత్యుని భాగవతము మూలమును మన్నింపమి లోక మెఱిగినదేకదా. ముఖ్యముగ మూలానుసారిగావుట వీరి కావ్యవైశిష్ట్యము. సరసము మధురము నగు నీ మహాకావ్యము, చిరప్రసిద్ధిని వీరికిఁ జేకూర్చి జగత్కల్యాణకారకమగుననుటలో నాకు సందియములేదు. శ్రీ దేవకీనందనుఁడు వీరికి చిరాయుధున్న తినొసంగి సారవ్యత సేవ వీరిచే నినుమిక్కిలిగ గావింపఁజేయుఁగాక.

వ లూ రు,
30-5-1955

}

అద్దేపల్లి నాగగోపాలరావు, విద్వాన్, బి.ఎ; బి.యల్.
మెంబరు, పి. ఇ. ఎస్.

మీరు దయతోపంపిన మీ భాగవత ప్రథమసంపుటమందినది. కృతజ్ఞత. గ్రంథ మూలాలాగముగ గాకున్నను అచ్చటచ్చట కొన్ని భాగములు చదివితిని. మీ చరిత్రనుకెతో సంతసించితిని. మీ పూన్ని నాకు ఆశ్చర్యము కల్పించినది.

వి జ య వా ద,
30-6-1955

}

మింగళి లక్ష్మీకాంతం, ఎమ్. ఎ.
లిటరరీ ఎడ్యుకర్, ఆలిండియా రేడియో, విజయవాడ.

హృదయపూర్వక నమస్సులు,

తమరుపంపిన తమ భాగవత ప్రథమసంపుట మందినది. చదివి యానందించితి. కవులకు కళాకారులకు దేశములో నేమాత్రము ఆదరణలేక క్రుంగి కృశించుచున్న ఈకాలములో గురుతరమైన బాధ్యతను తలపెట్టి సమర్థతతో నిర్వహించుచున్న తమకు నా జోహార్లు. ఆంధ్రప్రజానీకం తమకు జాల ఋణపడియున్నది. భాషాసరస్వతికిఁ దమభాగవత మొక ప్రత్యేక అలంకరణము. భగవంతుఁడు తమకు సదా అభ్యుదయమును జేకూర్చుగాక.

త్యాగరాయనగర్,

మ ద్వా సు 17

10-5-1955.

నమస్సులతో భవదీయుఁడు,

చిత్తూరి వి. నాగయ్య.

కోమల వాగ్విలాసములఁగోటివరా భాగవతమును శ్రీ

రామనృసింహమూర్తులు చిరస్మరణీయులు విశ్వకావ్య గీ

తామృతసారసంస్కృతి నమస్విత భాగవతంబు వ్యాసవా

ణీమణి మొక్కవోనికరణిన్ రచించిరి తెన్నబాసలోన్.

కవితాసంసానము

తాడేవల్లిగూడెం,

9-3-1955.

వే దాం త క వి,

(ఆంధ్ర బెర్హంప్రసా)

ఉత్పలమాలిక:

మూర్తులమూపురందు నొక, మూర్తిగనుండెడు విష్ణుమూర్తి తా
మూర్తులఁగొన్నిటిన్ సరంగమున్ను ధరించి సముద్ధరించె లో
కార్తుల; నిష్ఠ తానయయి, యాంభోభువిన్ జనియించి లోకులన్
బూర్తిగ భక్తితత్పరతఁ, బొందునటుల్ నలుపంగనెంచి యీ
మూర్తుల రెంటి నొక్కటను, మోదముతో ధరియించి లోక స
ద్వర్తనఁగూర్చ స్వీయకథ, భాగవతంబనుపేర మీఱ మే
ల్కూర్తమునన్ రచించుటకుఁ, బూనెనొకో యనఁ బెల్లుబాసలోఁ
గీర్తినిగాంచునట్లులు లిఖించిరి రామనృసింహమూర్తులున్.

జ. భోగేశ్వరరావు, (భాషాప్రవీణ)

ఉత్పలమాలిక:

బమ్మెరపోతరాజకృత భాగవతంబు జగద్ధితార్థమై
యిమ్మహి రాగతాళలయహిండిమమై నటించుచుండఁగాఁ
గిమ్మట మూర్తినత్కవులు వ్రాసిరి భాగవతంబుఁ దెల్లలో
అమ్మక చెల్ల! పూర్వకృతమైన యఖండతపఃఫలాప్తిచే.....

శ్రీ విక్రమవిలాసము,

త ణు కు,

20-3-1955.

విద్వాన్, పండిత

పెనుమెచ్చ సత్యనారాయణరాజు,

(జయపుర సంస్థానాధిపతి)

శ్రీ రామ నృసింహ గ్రంథ రత్నమాల

మ హా రా జ పో ష కు లు.

శ్రీ మద్దాట రామకృష్ణమృనాయకుగారు	భూస్వాములు	వీరవానరం
„ పచ్చిగోళ్ల అచ్యుతరామయ్యగారు	„	„
„ గ్రంథి వెంకట్రావుగారు	„	„
„ వేగేశన సూరపరాజుగారు	„	శివదేవునిచిక్కాల
„ వడ్డే రంగయ్యనాయకుగారు	„	„
„ కర్రెడ్డి కుసుమేశ్వరరావుగారు	„	పెదకావరము
„ యరాి మన్మాలుగారు	„	ఉప్పలూరు
„ యరాి శేషయ్యగారు	„	„
„ యరాి సూర్యారావుగారు	„	„
„ యరాి చంద్రరావుగారు	„	„
„ యరాి కేశవరావుగారు	„	„
„ యరాి మాణిక్యంగారు (శ్రీరాములుగారికు॥)	„	„
„ మద్దుకూరిసీతారామస్వామిగారు (సీతారామాంజనేయనై స్ మిల్లు)నవాబుపాలెం		
	పొప్పయిటను.	
„ నూకల స్వామినాయకుగారు	వర్తకులు	తాడేపల్లి గూడెము
„ రావూరి అప్పారావుగారు	„	„
„ పనల సూర్యచంద్రరావుగారు	కళారాధకులు	„
„ తిరుమల శైలి సూర్యనారాయణగారు	భూస్వాములు	విష్వజ్ఞు
„ జవ్వాది లక్ష్మయ్యనాయకుగారు ఎమ్. ఎల్. ఎ, కవికులాలంకారులు, పెనుగొండ		
„ గన్నాబత్తుల రంగారావుగారు	భూస్వాములు	భీమవరం
„ చెన్నంశైలి ఆదినారాయణమూర్తిగారు, పంచాయితీబోర్డుప్రతినిధులు, ఉండి		
„ యర్రా సత్యనారాయణగారు (చినశేషయ్యగారి కుమార్తె)		ఉండి
„ వి. సత్యనారాయణగారు		
„ వర్ధిసీడి చిట్టబాబ్బయ్యగారు	భూస్వాములు	పూళ్ళ
„ వర్ధిసీడి కృష్ణమూర్తిగారు బి. యె.	„	„
„ కళ్ళి వెంకటేశ్వరరావుగారు బి.యె., బి.యల్.,	„	„
„ కళ్ళి రాజారావుగారు బి. కాం.	„	„
„ పెదవలి అప్పారావుగారు బి.యె., బి.యల్.,	„	„
„ యరాి సార్థసారథిగారు బి. యె.	„	„

శ్రీ మదాంధ్ర భాగవతము

(సప్తమ, అష్టమ, నవమ స్కంధములు)

సప్తమ స్కంధము

క థా స ం గ్ర హ ము

ప్రకృత్యో ద చ రి త్యి.

భగవంతుడు సర్వసముదాకదా! సర్వసమర్థుడగునాతనికి రాక్షసులవలన భయముకాని సంపూర్ణకామండగుట దేవతలవలనలాభముకాని లేదుకదా! మఱియే దేవతలకొఱకై రాక్షసులను వెదకి వెదకి చంపె నని పరీక్షిస్తూహారాజు తనకుం గల్గిన సందియంబు తుకమహర్షి వడుగ నాతం డిట్లుచెప్పె.

రాజా! భగవంతుడు గుణముల కతీతుడు, సత్త్వరజస్తమంబులు ప్రకృతిగుణంబులు, అవి యొక్కొక్కప్పుడు వృద్ధిక్షయముల నొందుచుండును, వాత, పితృ, క్లేష్మముల నేదేనొక గుణప్రకృతి పమున దేహమునకు నష్టము వాటిల్లినప్పుడు దానిని సరిజూచుకొనునవసరము జీవునకు గలుగునట్లు రజస్తమంబుల (రాక్షసుల) ప్రకోపంబునఁ బ్రకృతికి హాని కలుగునప్పుడు సత్త్వగుణప్రభావంబున (దేవతలవలన) భగవంతుడును దాని సరిజూచుకొనవలసియుండును. ఈ యర్థమునే ధర్మజుండు రాజ నూయయాగమున దుర్మార్గుడగు శిశుపాలుండు శ్రీకృష్ణునిచే నిహతుండై లేజోరూపమున శ్రీకృష్ణు నందుఁజొచ్చుట కాశ్చర్యపడి దుష్టుఁ డెట్లు భగవంతుఁ జేరం గల్గె నని ప్రశ్నింప వారదుఁ డీ కథ చెప్పందొడంగె.

ఏ గుణంబుచేతనైన భగవంతునియందు మనస్సు లగ్నమైన భగవంతుఁ జేరనగును. వేసుండు భగవత్సంబంధి కాకుండుట నరకహాపమునఁ బడె. కామమున గోపికలు, భయమునఁ గంఠుండు, వైరమున శిశుపాలుండులు, సంబంధంబున వృష్ణులు, ప్రేమచే మీరు, భక్తిచే మేము భగవంతుఁ జేరుచుంటిమికదా! ఈ శిశుపాల దలతవత్త్రులును భగవత్సన్నిధానమున నుండువారలయ్యు, కాపంబున నిట్లు జనించి వైరానుబంధంబున శ్రీహరిఁ జేరికొనిరి. అఱుకత్కలు దాటినను నేడవకత్క నీ యహంకార, న్మునకారములను జయవిజయుల యటకాయంపు నుండకపోదు. అచ్చటనే ప్రమాదము, పతనావస్థ తటస్థింభువున్నది. సనకసనందనాదులు బాలరవరై వైకుంఠమున కరిగి అఱుకత్కలు దాటి యేడవకత్క నీ జయవిజయులచే నటకాయంచఁబడి కోపోద్రిక్తులైరి. ద్వారపాలు గడ్డ కూడనిమహర్షుల వడ్డటచే జయవిజయులును, వైకుంఠంబునను నహంకారయుతులగుట సనకసనందనాదులును, ఇట్టి ప్రదేశమునకు యజమానియగుట భగవంతుండును మర్త్యోపాధిఁబొందవలసి వచ్చెను. అందువలన నొకపుట్టువున జయవిజయులు, హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులుగను, సనకసనందనాదులు ప్రహ్లాద అనన్తాదాదులుగను, భగవంతుండు, యజ్ఞవరాహ నృసింహమూర్తులుగను జనించిరి. మఱి

యొక పుట్టువున, జయవిజయులు రావణకుంభకర్ణులుగను, సునకాదులు విభీషణాదులుగను, భగవంతుడు శ్రీరామచంద్రుడుగను జనించె. ఇప్పుడా జయవిజయులే శిశుపాల దంతవక్త్రులుగను, సునకాదులే అక్బారాదులుగను, భగవంతుడే శ్రీకృష్ణుడుగను జనించె. ప్రథమమున హిరణ్యాక్షుని హరిమాకారాకారమున నిర్మించె. దానికి హిరణ్యకశిపుడు రోషవిషాదములు పెనగొన హిరణ్యాక్షుని భార్యాపుత్రులను (కుటుంబమును) ఓదార్చి చావులేకుండునట్లుగను, అస్పృశ్యత తయేఱుగనుండునట్లుగను, చైతన్యమియుగను తనపైనుండనట్లుగను గోరి ఘోరతపంబున నట్టి ప్రభావము సంపాదించె. ఇక తాను సిరుడననియు, తనపైన వేణుచైవము లేడననియు, తానే సమర్థుడననియు దలంచి సోదరుని జంపిన పగఁదీర్చుకొనుటకు దాను విరోధులుగ భావించువారి నెల్ల హతమొనర్చుచుండెను.

హిరణ్యకశిపుడు గర్భవతియగు తనభార్యలీలావతిని నాశ్రమంబునపీడి తపస్సుజేయుచుండ నిర్మలఁడు వివేకి జనించుపుడుఁ దింతకంటె హాతుఁడైనది యామెనుగాని జనించుపుడునిగాని సంకారంపవలె నని లీలావతిని గొంపోవుచుండ వారదుఁ డడ్డుపడి తనయాశ్రమమునకుఁ దీసికొనిపోయి గర్భవశిశువునకు భగవద్దేహిమతోఁగూడిన జ్ఞానోపదేశముఁ జేసెను. ఆ శిశువున కుపాధితోపాటు జ్ఞానమును నభివృద్ధి కాదొడంగెను. అట్టిబాలని హిరణ్యకశిపుడు శుక్రపుత్రులగు చండావారుక్మలయొద్ద మఱికొందఱ బాలనతోపాటు చదివించెను. ప్రహ్లాదుడు గురువులు తన కుపదేశించు తీర్మిగల్గము అజ్ఞానంబు కుపకరించునదగుట తన కహితముగనున్నను నుదాసీనభావమున మెలఁగుచుండెను. తండ్రి తనవిద్యఁ బఠింపింపుటకుఁ బిలిపించెను. తానును దనకు దృఢముగఁ దోచుచున్నది చెప్పెను. హిరణ్యకశిపుడు కోపించి నన్ను మెచ్చుకొనుటకాని నాశక్తువుల దునుము సంకల్పముకాని లేక నాకంటె పెనఁజేరి మఱియొకఁడైన మున్నాఁడని పలచించి నన్ను న్యూనతముచుంటివి. సరిదిద్దుకొను నని యదలించి బెడరించి యుపాయచతుష్టయ ముపయోగించి చూచెను. గడువొసంగెను. ఎక్కడచెప్పిన నెప్పుడుచెప్పిన నెవరితోఁజెప్పిన నేమిచేసిన ప్రహ్లాదుడు తన విశ్వాసమునుండి మఱలలేదు. వైగా తండ్రి పొరబడుచుండెనని తలంచి భగవంతుడు లేనినలము లేనేలేదు. అతండు సర్వశక్తిసంపన్నుడు. తండ్రి! వానిని ధిక్కరించుటకు మన కేమిశక్తి కలదు? మనము కించిత్కౌఞ్చలము, పొరబడుచున్నామని ముద్దులొలుకు తొక్కుపలుకుల దృఢముగఁ బలుకుచుండెను. అనేక విధముల తండ్రి తనపెద్దతనముచే భావించుచు బెడరించెను. ప్రహ్లాదుడు చలించలేదు. ఏమిచేసినను భయపడలేదు. బాధ వొందలేదు. 'ఎక్కడరాదేవుడు?' 'అంతట' 'ఈ స్తంభమున?' 'ఊ.' 'చూపించు' స్తంభమునుగొట్టెను. అందు దన వరముల కతీతముగు రూపము, అదేవరసింహమూర్తి. అదివానిని సంహరించి ప్రహ్లాదుఁ గాపాడెను. 'ప్రహ్లాదా! వరము గోరుకొనుము.' 'కోరిక లేకుండుటయే నాకువరము.' 'నెభావ?'

ప్రహ్లాదుఁ డొకపారి కానేరీతరమున సహ్యాపర్వతతటంబున నజగద్రథనిష్ఠు నుండు నొకయోగిగాంచెను. అతఁడు నాకు కొందరియన లేనెట్టిగురువులు. లేనెట్టిగ యాతన, కొందరియన నేమియుఁ జూచి యిటుల నజగద్రథమున నుంటి నని చెప్పెను. ప్రహ్లాదుడిట్లు కొంతకాలము రాజ్యపాలనముఁ గావించి భక్తియోగమున నిమగ్నుఁడాయెను.

అష్టమ స్కందము

గ జేంద్ర మోక్షము.

చతుర్థమనువగు తామసుని మన్వంతరమునఁ గేతు, వృష, నర, భ్యాతాదులతనిపుత్రు లుపమను పురు. సత్యక, హరివీర, సంజ్ఞలు చేబ్బలు. త్రిశిఖుండనువాఁ డింద్రుఁడు. జ్యోతి ర్నవ్యమముఖ్యులు మునులు. హరిమేధుండనువానికి హరిణీయందు భగవదవతారంబుగ హరి జన్మించె. ఇట్టికాలంబున ద్రవిళాధీశుండగు నింద్రద్యుమ్నుండనుపుణ్యాత్ముఁ డొకశైలాగ్రంబున భగవద్భావనిష్ఠాగరిష్ఠుండై మానవ్రతంబున నుండ నగస్త్యమహాముని యట కరుచెంచె. అట్టి యగస్త్యమహర్షి గాంచి యతఁడు వ్రతనిష్ఠామదాంధత నతని నాదరింపక పూజింపక మిన్నకుండె. దాని కలిగి యగస్త్యుఁడు రాజా! మదాంధుఁడ వగుట మదపుటేనుఁగువై జనింతువని పలికెను. ఆ మదకారణంబున నింద్రద్యుమ్నుండు మదగజేంద్రుఁడై జనించెను. తత్సంబంధులును మదయుతు లగుటఁ గరిణులుగ జనించిరి.

క్షీరసముద్రంబునఁ ద్రికూటంబును నొకపర్వతముకలదు. అది యొకయోజనము పొడవును నంతియ విస్తృతంబునుగలిగి రజితము, లోహము, బంగారములతోఁ గూడిన మూడుశృంగములుగల్గి విరాజిల్లుచుండెను. అంద నేకవృక్షలతాగుల్మసముదయంబులును, నెలయేటి మొత్తములును, దివ్య విమానములఁ జరించుకిన్నరచయంబును, క్రీడానుకూలంబులగు గిరికందరంబులును, వివిధవృగపక్షి సమకూలంబులగు ప్రదేశంబులు నగాధింబులగు సరోవరంబులును గల్గి శోభిల్లుచుండెను. అందొంద్ర ద్యుమ్నుఁడు మదకరీంద్రముగఁ దత్సంబంధులు కరిణులుగ విహరించుచు నొకనాఁడు పిహాసాయత్త చిత్తంబునఁ దెన్నుతప్పి యొకకాసారంబుఁ జేరె. అందు తోడి కరిణులతో దిగి జలంబుఁ గొని జల క్రీడఁ గావించుచుండె. అంతఁ బూర్వంబున నగస్త్యునిచే నింద్రద్యుమ్నుఁడువరే దేవతాపత్రుండైవ హూహూనామగంధర్వుఁడు మకరంబై యాసరోవరంబున నుండి యిగ్గజేంద్రుని హుంకరించి పట్టు కొని జలములు తననివాసస్థానమగుట స్థానబలమున నగ్గజేంద్రు డిధిలీకృత ధైర్యసారథి గావించె. ఇట్లా నీరాటవనాటములకుఁ బెక్కిండ్లు పోరు ఘోరంబుగ సాగె.

గజేంద్రుఁడు విగతాహంకారదంభుండై పూర్వజన్మస్మృతిఁ దనప్రయత్నంబునం దవిశ్వాసుండై భగవంతుండై తనయాపదఁ దొలగించి రక్షింపఁగలనాఁ డని విశ్వసించి యిట్లు స్తుతించె. ఎవనియం దెవనినుండి యెవనిచేత నీజగము పుట్టి పెరిగి అయింపుచున్నదో, ఎవనివలన దేహాదికప్రపంచమెల్లఁ జిదాత్మకంబై ప్రకాశించుచున్నదో, ఎవడీలోకములఁ గూర్చానయవంబులుంబోరె నొక్కొక్కపరి బహిర్భూతముఁ గావించుచు మఱి సంపితముఁ గావించుచుండునో, ఎవఁడు కాలగతి లోకం బులు లోకస్థులు, లోకపాలకు నొక్కమొగి లయంబుఁగాఁగ దుస్తరముగ తమంబున కావల ప్రకాశించునో, ఎవనిపదము దేవతలు మునులు నెఱుంగఁజాలరో, ఎవఁడు నామ, రూప, క్రియా, గుణంబులులేక తుదకన్నియుఁ దానగునో, ఎవనిమాయచే హతబుద్ధివై నన్ను నే నెఱుంగకపోతి నో అట్టి నిర్వికార, నిరంజన, నిర్వికల్ప, తేజోమాత్రిని, సర్వవ్యాపక, ననంతు, నాది మధ్యాంతరహిత నాశ్రయింతునని యిట్లు నిర్వికేషపరతత్త్వంబును ధ్యానింప మూర్తిభిదాభిమానులగుటఁ దత్రాంతమునకు బ్రహ్మదులును జేరవైరి.

బట్టి నిరాకరించిరి. అంత వైవ్రేరణంబున దేవతలే పుచ్చుంబును దానవులే వాసుకీతలనుబట్టిరి. త్రచ్చునమయంబున వాసుకీ ఘోషములనుండి బతులువెడలవిషంబునఁ గొందలు దానవులు మడియఁ దొడంగిరి. అంత మందరంబును నిరాధారంబగుట సమస్తంబున మునింగె. దేవప్రార్థనచే భగవంతుఁడు కూర్మంబై మందరం బుద్ధరించి మరలఁబ్రచ్చునవకాళంబుఁ గల్గించె. ఇట్లు దేవదానవ సమాకర్షితం బగు మందరము కళోరపృష్ఠంబుగల కూర్మమునకు పీఠుతీటఁ దీర్చునదిగఁబయ్యె. ఇంతలో జలధినుండి హాహూలం బుద్భవించె. దాని దొలఁగించు నుపాయంబుఁ గానక పరమశివుడరిజేరి ప్రార్థించిరి. భ్రమండును భవానీప్రేరణంబున విషభక్షణంబున కియ్యకొని విషము దోసిట గ్రహించి కుక్షింకల జగంబులకుఁ బ్రమాదంబువాటిల్లకుండ కంఠమున నిల్పె, అది మహేశు కంఠము నలుపుజేసె, కంఠము నలుపెక్కినను నదియు పరోపకారచిన్నముగా నా నీలకంఠునకు కంఠాభరణభూషణం బయ్యె. దోసిట హరుఁడు విషముఁద్రాగునమయమునఁ బడినవందువుల సర్వవృత్తికామలు గ్రహించి విషకీట కంబులయ్యె, మఱియుండ్రచ్చుఁ గామధేను వుద్భవిల్లె, హవిర్యాగంబులకొఱ కా సురభిని దేవర్షులు గ్రహించిరి. అంత నుద్వేల్కల్పవంబున నశ్వంబు జనింప నద్దాని హరిప్రేరణంబున నిండ్రుఁడు గైకొనకున్న బలి కైకొనియె, అంత నాల్పదంతములతో నైరావతంబను తెల్లయేనుగును, పిదప కల్పవృక్షంబు, ననంతర మప్సరోజనంబును, పిమ్మట సుధాకరుండును, నట్లుచై లక్ష్మీయు జనించె. ఆట్టిలక్ష్మీదేవిగని యామె కటాక్ష మెవరియందుఁ బ్రసరించునో యని దేవదానవాది సమస్తప్రముఖ జీవజాలంబును నువ్విట్లారుచుండె. అంతవారలఁ గాంచి లక్ష్మీ తపశ్శాలియుఁ గోధంబును, జ్ఞానియు సంగంబును, పృథ్వావసంపన్నుండును గామవికారంబును, ద్రోయఁజాలకయుండిరన్న నితరాక్షయులఁ దడవనేల యని మానసంబున నవ్వారల నిరసించి, ధర్మమున్న భూతవైత్రి సున్న; త్యాగమున్న ముక్తికారణమై నదిగ నుండదు. విక్రమంబును కాలవేగంబున క్షీణించు, శీలసౌభాగ్య మున్న చిరాయువు గనఁబడదు. కాన నెచ్చటను సంపూర్ణత్వములేదు. అన్నిలక్షణంబులుగల శ్రీహరి న న్నుపేక్షఁజేయునుండె, ఇత నెవ్వరిని వరింపఁదగు నని తనమానసంబున విమర్శించి, నిరపేక్షుండైనను శ్రీహరియే తగిన పరుఁడని యాతనినే నరించె. మఱల వార్ధి దరువ నంబు బాపణిజన్మించె. అద్దాని దానవులు గైకొనిరి. మఱియుఁ దరువ నమృతకలశకాసుండై ధన్వంతరిజనించె. ఆయ్యమృతకలశంబును గాంచి దానవులు శీఘ్రంబ లాగికొని పఱవం దొడంగిరి. చిరకాలకట్టాజ్జితమగు నమృతభాండము వైరులచేఁజిక్కి దేవతలు చేయునది లేక పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించిరి.

అంత నదేవుఁడు జగన్మోహినియై తన లీలావిలాసహాసంబుల దమజాల భ్రమియింపఁజేసి వార లచేఁ గోరంబడి యమృతము దేవదానవులకుఁ బంచ నియమితుడయ్యె. దేవదానవులు సున్నాతులై ధవళపరిధానులై ప్రాగగ్రతుశశీతంబులఁ బూర్వదిశాభిముఖులై పంతులుడిరి యమృతముఁ గ్రోలఁ గూర్పుండిరి. అంత శ్రీహరి పాములకుఁ బాలుపోయందగనిమాడ్కి రాక్షసుల కమృతంచీయందగ దని తనవిలాసంబుల దమజాల భ్రమియింపఁజేయుచు దేవతల కమృతంబు పోసె. అంత దేవపంక్తి శాపావృత్తు కూర్పుండి యమృతముఁ ద్రాగె నద్ధవడ దానిని సూర్యచంద్రులు హరికి సంజ్ఞ సేయ చక్రం బున నతని శిరముఁదనుపె. అమృతము కుత్తుకదిగుట తలయుఁ గలంధమున నజేపమై రాహుకేతువులుగ నిరులై పర్వదినంబుల నాక్షైరంబున సూర్యచంద్రుల గ్రసించుచుండిరి. ఆ సూర్యచంద్రులును భగవత్ప్రేమ మఱల వృద్ధివొందుచుండిరి. ఇట్లుపూర్తిగ నమృతంబు దేవతలచేఁ ద్రాగించి హరి యంతర్హృ దుండయ్యె. ఇదియంతయు దేవతలమోసమవి దానవులు పెచ్చుపెరిగి దేవతలతో యుద్ధమునకు దీకొనిరి. అంత నిందుగ్గిండు ప్రబధారియై రాక్షసులవాళంబుఁ గావించుచుండ నావజ్రంబును నమచివర్మంబున విషఫలంబయ్యె. అప్పుడతరీరవాణివాక్యంబున నతనికి వార్ద్రుని శుష్కము కానిదానగాని మృత్యువు

లేదని తెలిసికొని యట్టిది ఘోషమని యెఱింగి దానిసహాయమున నతనిని దుస్థై. ఇట్లు దేవతలు బలి దానవేందు) నిర్మించి యింకను విజృంభించునెవ నారదుం డనుచెంచి సురలారా! కార్యనిర్ధివడసియు నేల యీ యాయాసంబు. యుద్ధముమాని స్వస్థలంబులకుఁ జనుండున వారును నట్లుఁగావించిరి. దాన వులు విషణ్ణులై మూర్ఖుఁడొకఁడైన బలిదానవేందుఁగి బళ్ళిమణిఖరికిఁగిరంబునకుఁ జేర్చిరి. శుక్రుఁడు తన మృతసంజీవి విద్యాప్రభావమున విద్యుంసమానకంధుల, విన్నదేహుల రాత్రించురు నందఱు బ్రతి కించె. బలిసార్వభౌముండును భార్గవానుగ్రహంబున విగతశరీర వేదనుండై పరాజితుండయ్యు దేశ కాలపరిసితుల నుత్తేరింగినవాడుగాన దుఃఖపడకయుండె.

పరమేశ్వరుండు భవానీదేవితోఁ దైలానశిఖరంబున నుఖంబుండి శ్రీహరి జగన్మోహి న్యన తారమువిని తాను గామజేతనకు గర్వంబున నయ్యువతారంబు పిక్షింప త్రిహరిం జేరి 'మహాత్మా! యెప్పుడును నీ మగపోడుములగాంచితిఁగాని నీ యాడుచందంబుఁగానను; ఆ జగన్మోహినిరూపంబు మఱొక్కసారి ధరించి చూపింపు' మన నతం డియ్యకొని చనె. అట నొకసుందరాంగి హరునకుఁ బ్రత్యక్షంబయ్యె, హరుఁడు దానివెంటఁబడి మాయగ్రహింపనేరక తికమకఁబడి గాఢాభిలాషను స్ఫులిత పియ్యఁడై శ్రీహరిని గుర్తించె. ఆ శుక్లంబై రజతస్వర్ణంబుల ధరణి వ్యాప్తంబయ్యె. హరుఁడు తన గర్వంబుడిగి మృత్యువృజయించితి, హలాహలముగ్గిఁపించితిఁ గాని శ్రీ క్రీగంటిప్రసారవీక్షణబాణ చరంపర జయంపఁజాలవంటిని సిగ్గుపడుచుండ త్రిహరి 'గరళకంఠా! నీవుగాన యింతవరకు తట్టుకొన గల్గితివి. మఱొక దెవఁ డైనను నిలువనేరడు. గుర్తించి మగుడ నేరఁడు' అని బుజ్జగించి పంపెను. ఇట్లు త్రిహరి దేవతలచే తీరజలధిఁ దరింపఁజేసి, కూర్చుండై మందరంబుద్ధరించి, జగన్మోహినియై యమృ తంబు దేవతలకుఁబోసి, లక్ష్మీసహితుండై వైకుంఠంబునకరిగె.

వా మ న చ రి త్ర ము.

సప్తమనునగు నైవస్వత మన్వంతరమున నిత్యైకుండు, సభగండు, భృష్టుండు, శర్మాతి, ఆరిష్ట్యంకుండు, నాభాగుండు, దిష్టుండు, కరూళకుండు, పృషధ్రుండు, వసుమంతుండు అను పదుగురు వృక్షపురు. పురందరుఁడనువాఁ డింద్రుండు. ఆదిత్య, మరుదక్ష్విగను, రుద్ర సంజ్ఞలుగలవారు దేవతలు. కశ్యప, ఆత్రి, భరద్వాజ, విశ్వామిత్ర, గౌతమ, వసిష్ఠ, జమదగ్నులు సప్తరు. కశ్యపు పకు దిగిగర్భమున భగవదవతారముగ వామనుండు జన్మించె.

బలిదానవేంద్రుండు దేవేంద్రునిచే నొచ్చి భార్గవునిచే నెట్టుకేలకు బ్రతికి భార్గవుల శుక్రూష లచే పెట్టించి విశ్వజిద్యాగంబుఁ జేయమొదలిడె. శిష్యవాత్సల్యంబున శుక్రుండు విశ్వజిద్యాగం బిట్లు చేయించుచుండ నా హామగుండమున దివ్యాయుధసమన్వితంబగు బంగారరథం బుద్భవిం చె. అద్దన మహాతేజోవిరాజితుండై యజ్ఞదక్షిణల ఋక్సిక్కులఁదనిపి సురలోకంబుపై రాచిరిగె. అంత వాని సమరసమాత్మాహంబుఁ దిలకించి యింద్రుండు భయపడి దేవతలకు గురువున మంత్రియు నగు బృహస్పతిని సమీపించి బలి యుద్భుతంబు విన్నవింప నాతం డిట్లనియె 'ఇంద్రా! గురువులగు భృగువుల శుక్రూషచే వీడింత పెచ్చుపెరిగె. వీని నిప్పుడు ముందు వేరికి విశ్వంబుకాదు. కొంతకాలంబు పొంచియుండిన సమయంబు రాగలదు, అప్పుడు అంబుజవేల్పు నేమి బృహస్పతివాక్యంబులు విని కామరూపులై దేవతలు స్వర్గంబు దిగనాడి తొలఁదొడఁ జదిరి బలియు విశ్వక్రుండై జగత్ప్రియంబుఁ దనవశముఁ జేసికొని విశ్వవిజయుండై పెద్ద

కాలంబు రాజ్యంబుఁ జేసె. భార్యపులను వానిచే శతాశ్వమేధంబులఁ జేయించిరి. ఇట్లు రాక్షసులు విజృంభించుటయు, దన కొమరులగు నింద్రాదిదేవతలు డాగి నికృష్టజీవయాత్ర నెఱపుటయుఁ గాంచి దేవమాతయగు నదితి తన స్వాంతంబునఁ గుండుచుండె.

అంత నొక్కనాడు కశ్యపబ్రహ్మ విజసతియగు నదితి గృహంబునకుఁ జని యామె నిర్వేద కారణం బడిగి యామెవలన నావృత్తాంతముఁ దెలిసికొని విజ్ఞానదృష్టి నవలంబించి భావికాల కార్యంబు విచారించి 'మగువా! యేలగుంచెదవు? కాకున్నది కాకమానదు. అయినను కాలోచిత కార్యంబు నుడివెద నాలకింపుము. ఈ ఘట్టణశుద్ధ పాడ్యమిఁ దొరకొని పండ్రెండుదినంబులు హరిసమర్పణంబుగఁ బయోభక్షణవృత్తం బాచరింపుము. దాన నవ్యాసుదేవుండు పీఠుండై నీకోరిక నెరవేర్చునని యాశ్రుతవిధానం బెఱింగించె. అదితియు భర్తచెప్పిన పద్ధతిని నియమపురస్సరంబుగా నావ్రతం బాచరించె. అంత భగవంతుం డవ్వతంబున సంతసించి శంఖచక్రగదాధరుండుఁ జతుర్భుజుండు చీతకాశేయుండుఁ నగుచు నగోచరుండగు హరి గోచరుండై యదితిచేత స్తుతింపఁబడి యుట్టనియె. అవ్వా! నీ మనోరథం బేనెఱుంగుదు. మీ దంపతుల సేవలకు సంతసించితి. నీపతి నారాధింపుము. మీకు కమారుండైన జనించి బలిరాజ్యంబు సామంబునఁ గైకొని పురందరజన కొనంగుదు. బలిమిని బలిని జయంప నిష్ఠు డేరికిని శత్రుంబు గాదు. ప్రాజ్ఞుడగు కార్యపాథ కుండు సమయజ్ఞుండై యుండవలయు నని పలికి యదృశ్యుం డయ్యె. అదితి కశ్యపు నాశ్రయించె. అదితి గర్భిణి ధరించి నవమాసంబులుమోసి శుద్ధద్వాదశి శ్రవణానక్షత్రాయుక్త యభిజిల్లగ్నంబున వామనుని గనె. దేవతలు నానందపరవశులైరి.

ఋషులు కశ్యపుఁ బురస్కరించుకొని యథాకాలంబుల సమచితకర్మకలాపంబుల నిర్వహించిరి. ఇట్లు వామనుడు బ్రహ్మచారియై లోకజనాకర్షణీయమగు సుందరయాపంబు ధరించి పాదచారియై సర్మదానదిం దాటి బలి యజ్ఞశాలం జేరి, బలిచే నాదరింపఁబడెను. బలియు నాశనిఁ గాంచి యెద్దియైన నిచ్చుటకు సిద్ధమగునున్నవాడ నీ వాంఛితం బెద్దియన వామనుడు బుడుతఁ డయ్యె, నాతని పూర్వుల వితరణాదివృత్తాంతములఁ బొగడి సేను వటుండను. పదత్రయభూమి మాత్రము తపంబునకై యాచించెద ననెను. బలియు నా త్రివిక్రముని గుర్తింప నేరక యజ్ఞానియై యా దానము కొంచెమనియు, తాను నెఱదాతననియు నింకను నేడు మనియు, పొటపడి నిర్బంధింప జొచ్చె. అది శుక్రుండెఱింగి బలిసార్వభౌమా! ఈతఁడు సాధారణవటుండు కాదు, త్రివిక్రముండు. నీని కా పదత్రయధరణియు నీయలేవు. అజ్ఞానంబునఁ దెలిసికొనలేకపోతివి. ఇప్పుడైనను దప్పించు కొమ్మ, లేజీని సర్వనాశంబు కాగలదు. ఈ ధరణి నీయది కాదు. ప్రజలది. అందఱిని నవ్వు పరచి దీని నీని కొనంగుట యుచితము కాదు; అర్హతయును లేదు. అని గురువుగాన యథార్థమును శ్రుతపరచెను. బలి సర్వంబును గుర్తించి జ్ఞానియై యిచ్చెదనని యాకున్న కీర్తికి నవ్వుము. ఇచ్చిన ధరణికి నవ్వుము. ఎవడగుఁ గాక. అకాశ్యతమగు నీధరణి నవ్వుమనను కాశ్యతమగు కీర్తి గడించుటయే తన కర్తవ్యమని యప్పుడు భావించెను. శుక్రుండును దేశ కాల పరిస్థితుల గమనించి కీర్తుంబు పదభిష్టుండ వగుదువు. అలాచించుకొ మ్మని హెచ్చరించెను. బలి సర్వంబును దెలిసికొనియుం దన్నుకూడ త్రివిక్రమునకు సమర్పించుకొనుటకే నిశ్చయించుకొనెను. త్రిపదంబుల ధారపోసి త్రివిక్రముని సంతసించుజేసి కృతకృత్యుం డయ్యెను.

అప్పుడు వామనుడు బలిని వారణపాశంబులఁ గట్టించి రసాశలంబున నుంచె. బలి భార్య యగు వింధ్యావళియు వామనుని జేరి 'దేవా! అంతయు నీవ. సర్వంబును నీయదియ. నిశ్చయ

చిన్నగ గుర్తించి సీత కొంచె మడిగి యెక్కువ కొంటి వనియు, మేము గొప్పగ నిచ్చి నెఱదాతల మెతిమనుకొనుటయు నజ్ఞానవిలపితంబులే. మా యజ్ఞానంబు దొలగించి విజ్ఞానులగావించి మహాపాపములను వైచి. ఇది విన్న సర్వాంతర్యామిగ గుర్తించక రాజ్యమదంబునఁ ద్యాగమదంబున కుఱుచువానిగ గుర్తించిన మా యజ్ఞానంబు కాని వేటొందుగాదు. త్నమింపుమని పార్థినించెను. బలితాతయగు ప్రహ్లాదుండును, బ్రహ్మచారియగు నా భగవంతుని స్తుతించిరి. వామనుండును శుక్రుని గాంచి భృగువర్యా! యజ్ఞశేషంబుల బూర్తిఁ గావించుము. మీరు శలఁచుకొనిన జేయరానిదేది. యుండును అని శుక్రునిచే యజ్ఞముల బూర్తిఁ జేయించి శుక్రుని స్తుతులంది రాజ్యము పురందరున కొనంగి ప్రహ్లాదులకుఁ దాను నిత్యదర్శనంబునై రసాతలంబున నివసించుచు త్యాగధనియగు నా బలి సార్వభౌము ధవిష్యక్షేపేంద్రునిగ రసాతలంబునఁ గాపాడుమందే.

మ త్స్య వ తా ర చ రి త్ర ము

(లేక)

స త్య వ్ర తో పా ణ్య న ము.

“కృతమాలిక” యను నదీతీరమునఁ గల్పాంతవేళ ద్రవిళదేశపు రాజగు సత్యవ్రతుండు కేవలము జలముమాత్ర) మాహారముగఁ గొనుచు హరినిగూర్చి ధ్యానించుచుండె. అతఁడా నదీజలంబు దోయిలఁదాల్చి హరికి దర్పణమిడుచుండ నంకశచేపవల్ల కానంబడె. అంత నది దోసిలినిండె. పాపమానత్యవ్రతుండు దానినొక కరావమున నునిచె. అదియును నిండునట్లు పెద్దదియయ్యె. దాని ముక్కు మెఱుంగఁజాలక యొకసరస్సున విడిచె. అదియును త్నమాత్ర)మున నిండె. ఇక విసిగి దాని సముద్రంబునదైవి యత్యాశ్చర్యంబున ‘విజేమి చైవమాయయో’ అని నివ్వెఱపడి భగవద్విలసితమని తుదకు విశ్వయముఁజేసికొని విశ్వసించి ‘జేవా! యేల యిట్లు మత్స్యరూపంబుధరించి నాకుఁ బితృత్వ మైతివి! నిన్నుఁ జెలియ వేరని నా యజ్ఞానంబు త్నమింపుము. నావలనఁ గాదగు కృత్యం దేది?’ అని పరిపరివిధంబుల నామత్స్యరూపభగవంతునిఁ బ్రార్థించె. అంత నా మత్స్యరూప భగవంతుండు ‘సత్యవ్రతా! నీ నియమనిష్ఠలకు నాకుందలి భక్తికిఁమెచ్చి నీకుఁ బితృత్వ మైతి. ఈరాత్రి కేవలమదంబునకు బ్రహ్మదేవునొక పగలు నిండును. అంత రాత్రికాఁగ నతఁడు నిద్రించును. భూర్భువాదిక జగంబులు మూడును విలయార్థిలో మునుంగును. ఆ వార్ధిలో నొకపెద్ద నావ చేరవచ్చును. నీవు సర్వాషధీతరులు బీజరాసులు చేకూర్చుకొని యానావనెక్కి పయోరాశిలో విహరింపుము. ఆ నావయందు సప్తరులుండురు. చీకటిలో మొదట నెదుటగానఁబడని యానావ మునుల శరీర కాండంబు మిఱుకుమిఱుకుముచుండ నీకు గోచరంబగు. దాని పక్క నేనును సంచరించుచుండును. వాయుజ్ఞుఁ బెనుబాముకటి యాప్రక్కఁననుండు. నుడిగాడ్చుల కతంబున భంగ పాటుఁ జెందకుండ సప్తరులతోఁగూడిన యానావ బీజౌషధీతరులఁ గైకొని నీవెక్కి యాపాముచే నావను వాకొమ్మలకుఁ గట్టుము. నావకుఁ బ్రమాదము వాటిల్లకుండ, నీకుఁ దపసులకు నలజడి కలుగకుండ నామస్త్రీటఁ బచ్చభువుండు రేయి నిద్రనుండి వేగునంతకు మెలంగెద. అది కారణంబుగ నీ మత్స్యరూపంబుఁ గైకొంటి. నిన్నునుగ్రహించితి; అని మత్స్యరూపభగవంతుఁ డదృశ్యుండయ్యె.

అంత సత్యవ్రతుండు భగవంతుని ధ్యానించుచు గాలము విరిక్షించుచు దర్భకయ్యఁ దూర్పు తోడ్చుకొని నదియందుండె. అప్పుడు కల్పాంతంబుదాసిన మేఘపంక్తులు వృష్టింగురిసి జలమయింబు

గావించె. బ్రహ్మ పగలంతయు సృష్టి గావించి కావించి విశ్రాంతి నొందఁదలంచి సృష్టిమాని నిద్రించె. సత్యవ్రతుఁడు భగవంతుఁ డాదేశించినకరణే దప్పక యాచరించి యామత్స్యరూపు నితోసహ పృథ్వ్యాంభోధి విహరించుచుండె.

ఇట్లు నిద్రించు పరమేష్ఠి ముఖంబునుండి వేదంబుల హయగ్రీవుండను చోరుండు హరించి మున్నీటం జొచ్చె. అంత మత్స్యావతారుండు ఋషుఁడ నోషధీబీజంబుల సత్యవ్రతునిఁ గాపాడుచు నా ప్రాఁజదువులదొంగను సంహరించి వేకువ నిద్రమేల్కొంచి భారతీయుఁడై సృష్టిగావించ దొఱిగొను నా విధాతకుఁ జిక్కుఁజెడలించి వేదంబుల నప్పగించె. సత్యవ్రతుఁడెట్లు హరికి జలతర్జుణం బిడుట నా పృథ్వీయంబున బ్రతికి ప్రళయ్యాంభోధి విహరించి యీకల్పంబున వివస్వతుఁడగు మూర్య భగవానునకు శ్రాద్ధదేవుండన జన్మించి శ్రీహరి కృపావశంబున వైవస్వతుఁడను నేడవమనుషయ్యై మత్స్యరూపభగవంతుఁ డెట్లు నిద్రావస్థఁ బోగొట్టుకొన్న వేదంబుల వేగునంతకుఁగాపాడి ప్రాతః కాలమున నతనికిడి మరల నతనిసృష్టికుసుమ్రాఖుఁగావించి సత్యవ్రతు నాశీర్వదించి యంతర్హితుఁడయ్యె.

నవమ స్కంధము

రా జ వ ం శే తి హా స ము.

సూ ర్య వ ం శ ము.

సు ద్యు మ్ను చ రి త్ర.

బ్రహ్మకుఁ గళ్యపుడువుట్టె. ఆకళ్యపునకు దక్షాతృజయైన యదితీయండు నూర్యుండుద్భవించె. నూర్యునకు సంజ్ఞ యందు శ్రాద్ధదేవుండను మనువుజనించె. అతఁడే వైవస్వతమనువు. వైవస్వతుఁడు పుత్రసంతానకాంక్షియై వసిష్ఠపోత్యాహంబున నొకయజ్ఞంబుఁజేసె. కాని వీనిభార్యయగు శ్రాద్ధ పుత్రికయందలిమక్కున హోతవాశ్రయించె. ఆ హోత శ్రాద్ధదేవికోరిక ననుసరించి పుత్రికకలుగు మంత్రంబులయజించె. అంత శ్రద్ధకు నిలయనుకన్యక యుద్భవించె, వైవస్వతమనువు పుత్రునియందలి కాంక్ష వసిష్ఠునిజేరి 'దేవా! పుత్రునికొఱకుయజింపఁ బుత్రికయేలకలిగె? మీరు బ్రహ్మవాదులు, మంత్ర వేత్తలగుదా! యిట్లు జరుగవగునా?' యన వసిష్ఠుఁడని హోతృవృత్తిచారమని తెలిసికొని 'రాజా! సంకల్పవైషమ్యంబున హోతృవృత్త్యంబునఁ బుత్రికజనించె. ఐనవేమి? పురుషునిగానించెద'నని తన ప్రభావంబున నిలను సుద్యుమ్నుఁడను పుత్రునిగామార్చెను. ఆ సుద్యుమ్నుఁడు పెరిగి పెద్దవాఁడై వేటకుఁతోయి యుత్తరదిశను మేరువుపొంతఁ గుమారవనముఁజేరి మరల యాడుదియ్యె. గుఱుము పరిజనులఁ మొదలగువారందఱును స్త్రీత్వమునొందరి. దాని కచ్చెరువంది అది పార్యతీపరమేశ్వరుల నివాసస్థానమనియు, వారుండుచోటునకుఁ బురుషులు వచ్చుచుండుటచే భవానీదేవి యట్లుకా శపించెననియు నద్దాన స్త్రీత్వముకల్గెనని తెలిసికొని సుద్యుమ్నుఁడు స్త్రీయై పరిజనులు చెలికత్తెలుగా సోమసుతుండగు బుధుని యాశ్రమమునకుఁజేరి యాతనివరించెను. అప్పు డా యువిదకు బుధునకు బురూరప్రేమజనించె. సుద్యుమ్నుఁడు మరల తాను పురుషుఁడు కాఁగోరి వసిష్ఠునాశ్రయించె. అతనిస్థూల పరమశక్తినిబొందించె. పరమేశ్వరుఁడు కరుణించి భవానీవాక్యమును వసిష్ఠునికోరికయుఁ దీర్చెను.

నొకనెల స్త్రీయు మఱి యొకనెల పురుషుడుగ మారుచుండునట్లు వరంబొసంగె. సుద్యుమ్నుడు పురుషుడుగనుండునప్పుడు ఉత్పలండు, గయుడు, విమలండునను కొడుకులు మువ్వరు పుట్టిరి. వారు త్రైరాపథరాజురైరి. సుద్యుమ్నుడు మునునలియై ప్రతిస్తానపురమువిడిచి పురూరపునకు రాజ్యం బొసంగి వనంబునకుఁజనియె.

పు ష థ ి చ రి త్ర.

వైవస్వతుడు తన కుమారుడగు సుద్యుమ్నుఁడెట్లుపోవ నూతేండ్లు హరింగూర్చి యమునలోఁ బుత్రకాంక్షియై తప మాచరించె. అంత శ్రీహరికృప నతనికి ఇచ్చెనుడు పృషధుడు నృగుడు శర్యాతి ధిష్టుడు దృష్టుడు కరుళకుడు నరిష్యంతుడు నభగుడు కవి యను పదుగురుపుత్రులు కలిగిరి. అందు పృషధుఁడు ధర్మంబుడప్పుక పిత్రాజ్ఞ గోపరిపాలనంబుఁ గావించుచుండె. ఒకనాఁడు బోరునవర్షంబుకురియసాగె. అతఁడు నడిరేయి మందఁ గ్రూరమృగంబులు చొరకుండ జాగ్రత్తగఁజూచుచుండె, కాని యొకఁడెబ్బలి మందఁజేరి యొకగోవును బట్టుకొనెను. గోవు “అంబా”యని యిలచెను. అ పెంజీకటిఁబృషధుఁడొక బాణంబున బలింగొట్టె. ఆబాణఘాతంబున గోవు మరణించె. డెబ్బలి పాటిపోయె. అతఁడప్పుడు పులియే మరణించినదని భావించి వేకువ యథార్థంబు గుర్తించి చింతించె. అందువలన నతఁడు రాజ్యపాలనంబున కనర్హుఁడై కన్యిష్ఠరాజ్ఞ వనంబున కేగి శ్రీహరిని ధ్యానించుచు నొకదావాన్ని మఱసి బ్రహ్మాంబుఁజెంచె.

శ ర్యా తి చ రి త్ర.

వైవస్వతుకొమరులలో నొకఁడగు శర్యాతికి సుకన్యయును కుమార్తెకలదు. ఆమె తండ్రితో మంబునకరుచెంచి యొక పుట్టలో రెండుజ్యోతులఁగాంచి మిఁబురుగులని వాడిమంటిచేఁ బోడిచె. అంత శర్యాతిభలపమదాయమునకు మలమాశ్రమలుబంధించి మొగంబుల పెట్టుటపడఁజొచ్చె. శర్యాతి భయంకంపితుఁడై యెవరో యేవో యవరాధ మేమహాత్మునకోచేసిరినిభావించి యందఱ నడిగె. సుకన్య తనకృత్యంబుఁజెప్పి శర్యాతి తత్తరంబున గుమార్తెదోడ్కొని వల్మీకంబుఁజేరి తపంబుఁజేయు చ్యవనుని గాంచి తననేర్చున నతనిబ్రహ్మంబుఁగావించి ఋషిచిత్రమునెఱింగి సుకన్య నాతని కొసంగి పట్టబంబునకరిగె. ముక్కోపియగు చ్యవనునకు సుకన్య పరమకాంతంబున శుశ్రూషలొనర్చుచుండె. అంతనొకనాఁ డశ్వినీదేవతలచటికి వచ్చిరి. చ్యవనుండు వారలఁ బూజించి మీథు డైద్యులగుతన యజ్ఞ భాగంబులేమండె. వేనుమీకు యజ్ఞ భాగంబుగల్పించు, మీరు వామదిమిఁ బోగొట్టుడనెను. అశ్వినీదేవతలు సంతపించిరి. వేదవిర్మితహృదంబున నాతనిబట్టిమించిరి. మువ్వగునొకేవిధంబున బయటఁబోయి సుకన్య తపపాత్రప్రత్యప్రభావంబున భర్తనుగుర్తించి సుఖంబుండె. అశ్వినీదేవతలు స్వర్గంబు నతుఁడనిరి. శర్యాతియజ్ఞంబునీయ సంతల్పించి కుమార్తెనుగొంపోవఁ జ్యవను నాశ్రమంబునకువచ్చెను. మందరయాత్రవిప్రకృసున్న సుకన్యఁగాంచి శంకించి కుమార్తె వృద్ధపతినిదోసివుచ్చి సుందరుడగు బారుని గతుగుఁడనిని కోపించి విష్ణురమూఁడనొడఁగె, సుకన్య తండ్రియొద్దేళ్ళమెఱింగి చిరునవ్వు నవ్వుచు “తండ్రి! యతఁడు నీయజ్ఞుడగు చ్యవనునన్నయే” అని తదన్వృత్తాంతమంతయు విశదీకరించె. శర్యాతియుసంతపించి యా దంపతులవలన సత్కారంబులఁగాంచి యజ్ఞారమువారల తన పుత్రులొనఁబోయి యాచ్యవనునన్ను చే యజ్ఞంబు నిర్వర్తించఁజేసె. చ్యవనుండును తనవాగ్దానము నను జరిపించి యా యాగంబున వశ్వినీదేవతలకు పోషపాత్రనందిచ్చె. దానఁగోపించి యింద్రుఁడు మునింజంప

వజ్రంబైతై. చ్యవనప్రభావంబున నాయుండ్రబాహు వట్టై స్తంభించె. ఇంద్రుండంత భయంబుఁజెంది యుతనుండి యశ్వినీదేవతలకును సోమభాగంబుండునట్లంగీకరించి చ్యవను శాంతచిత్తుఁగావించి వాని యనుగ్రహంబున నెప్పుటివాఁడై స్వర్గంబునకుఁజనె. ఆ శర్యాతికినానర్పఁడును, వానికి రై వతుఁడునుపుట్టిరి. ఆ రై వతుఁడు తనకుమార్తెయగు రేవతిని “ఈమెవతియెవఁడు?” అని యడుగుటకుగానుబ్రహ్మ లోకంబు నకుఁ జని త్సణంబుండునంత భూలోకంబున తరతరంబులుగడిచె. రై వతుఁడు బ్రహ్మనుమతి నాకాల మున బలిష్ఠుఁడగు బలరామున కా రేవతినొసంగె.

నా భా గు చ రి త్ర.

వైవస్వతుకొమరుఁడగు నభగనకు నాభాగుఁడనుకొమరుండుగలఁడు. అతఁడు బ్రహ్మచారియని సోదరులు భాగముఁబెట్టరైరి. “నా భాగమే”దనఁ దండ్రినడుగుమనిరి. తండ్రినడుగ “సోదరులు చేసిన దన్యాయమేయైనను దానితోఁబనియేమి? అంగిరులు సక్రయాగముజేయుచున్నారు. అం దాటవ నాటికర్మ వారికిఁజెలియదు. దానికనువగునీరండు వైశ్యదేవనూపులు నచటఁజదువుము. వారలా యజ్ఞ పరిశిష్టధనమునీకిడి స్వర్గమునకుఁబోవుదు”రనెను. నాభాగుఁడట్లే కావించెను. ధనము చేఁజిక్కిను. కాని యొకనీలశరీరుఁడడ్డతగిలి “యజ్ఞ పరిశిష్టధనము నాయది”అనెను. ఋషులు నాకిడిరని నాభాగుఁ డనెను. మీతండ్రి నడుగు మతఁడుచెప్పినట్లు మన ముభయులము నడచుకొందమని నీలశరీరుఁడనెను. నాభాగుఁడు తిండ్రినడిగెను. నభగుఁడు యజ్ఞ పరిశిష్ట ముచ్చిష్టముకాన నది రుద్రునిదేయని పెద్దలందు రనెను. నాభాగుఁడు పోయి యాతనిధనముఁ గైకొనుమనెను. ఆ రుద్రుఁడతని ఋజువర్తనమునకును చిత్పభక్తిని సంతసించి ధనమొసంగి తత్త్వసంహిత సుపదేశించి విజ్ఞానధనునిఁగావించెను.

అం బ రీ షో పా ఖ్యా న ము.

నాభాగునిపుత్రుఁ డంబరీషుఁడు, ఇతఁడు తండ్రియనంతరము సప్తద్వీప పరితభూవలయర భేకచ్ఛత్రంబుగఁ జాలించుచు సమణగర్విష్టుండై దుర్గణంబుల కేమటుపాటునందైన నెడమీయక సతతశ్రీహరిధ్యాన నిమగ్నంబుండై యొప్పాటుచుండె. హరిభక్తికతంబున రాజ్యపరిపాలనముఁ జేయు చున్నను సామాజ్య వైభవంబుల నతనికి నీహ వొడమకుండె. శ్రీహరికాలచక్రప్రభావంబును నతనికి గోచరించె.

ఇట్లుండి తనకునురూపపత్నియగు భార్యతో ద్వాదశీత్రతమొకవత్సరము శ్రీహరిగూర్చిసలిపె. ప్రతంతమునఁ గార్తికమాసంబున మూడురాత్రు లుపవసించి కాళిందీజలంబుల నున్నాక్షుండై మధు వనమున శ్రీహరిని యథోచితంబుగఁ బుష్పమలఁబూజించి లెక్కనుమిక్కిలిగఁ బాఁడియాపుఱ మొత్తముల నుత్తమద్విజాలకు దానంబొసంగి మధురాన్నంబుల బ్రాహ్మణసమారాధనంబుఁగావించి తానిడ ప్రతంతభోజనముఁగావించ నుద్యుక్తుండుఁగాఁగ దుర్వాసుండతిథియొనఁచె. ఇట్లువచ్చిన యతి థినిఁబూజించి భోజనమునకు దయచేయుండనెను. దుర్వాసుండును సంతసించి భోజనమునకియ్యకొని స్నానంబుజేయఁ గాలిందీకిఁజనియె. ఆ కాళిందీనిర్మలతోయంబుల మునిగి పరమాత్మభ్యాసంబున లీనుండై బ్రాహ్మణుముఱచి లోఁజెప్పు సాక్షుఁడుండె. ఇట్లనంబరీషుండును దుర్వాసుండు రాక తడవు నేసిన మహారాధానిర్మలయగు ద్వాదశీయందుఁ బూజనీయవలయుటఁ జెంతించి బ్రాహ్మణాతి క్రిమణ దోషంబునకుశంకించి ధర్మవిరుద్ధంబుగాకుండ సలిలభక్షణంబుఁగావించె. ఇట్లు సంవత్సరంబు త్సణమాత్రంబుగ గడువ దుర్వాసుండవచ్చెంచి రాజుచే నత్కృతుండయ్యు నాతని కృత్యంబెఱింగి

కౌభధూయిస్తుండై దుర్వాషటపలుకుచుఁ దన జటఁదెరికి నేలంగొట్టె. అద్దాన భయంకరమగునొక కృత్య'రాక్షసి' యావిర్భవించి ఓకరకూలాయుధసమేతయై రాజాంగపెనె. అంబరీషుండును బ్రహాంత హృదయంబున భగవంతునిధ్యానించుచుండె. భగవత్ప్రేరితమగు కాలచక్రము తత్తు బిమ్మకృత్యను హత్తియై గావించి మునింబాకె. చిత్రావలదండవ్యామానదేవండుగురు దుర్వాసుండును దన్నివారణో పాయంబెఱుంగఁజాలకయు, నెవ్వొక్కనశక్తిలేకయు, దత్తరంబునఁ బ్రపంచంబంతయుఁ గలయఁ దిరిగె. చక్రంబంతటను వ్యాపించియుంట నెటకేగిననుబాధించుచు నేయుండెను. అంత దుర్వాసుండు బ్రహ్మలోకంబునకుఁజని బ్రహ్మకును చక్రంబునుజులంప సామర్థ్యములేమి నాతనిచేఁ దిరస్కృతుం డయ్యె. కైలాసంబునకుఁజని మహేశ్వరుండును నట్టివాఁడగుటనుజులినచ్చె. ఇతఁ శ్రీజగంబులఁదన్నుఁ గాపాడువాఁడొండొకఁడులేడని యా శ్రీహరిశరణుఁజొచ్చె. శ్రీహరియుఁ దాను భక్తపరాధీనుఁడ ననియు నీ విక యా యంబరీషునే శరణుఁజొచ్చిన లాభముండుననియు వాక్రచ్చె. దుర్వాసుండుఁ జేయునదిలేక మగిడి యంబరీషుని పాదంబులఁజడె, అంబరీషుండు దుర్వాసుండు తన పాదంబంటుటకుఁ దత్తరంబుఁజెంది యాతనిపాదంబులు తొలఁగించిపట్టుకొని 'మహాత్మా! నిర్భయుండవుకమ్మ. మదిఁ గుదురపరచుకొమ్మ! అని యభయంబొసంగి శ్రీహరిచక్రంబును "నేను ధర్మముఁదప్పక చరించెడి వాడనేని శ్రీహరిభక్తుడనేని సాధుజనులవాడనించువాడనేని యీ దుర్వాసునియందు వికృతిం బొందని మనంబుగలవాడనేని కాంతింపును. ఇమ్మనిపుంగవుని రక్షింపును. నీకిదె సహస్రాధిక వందనములర్పించుననిప్రాఙ్ఞించెను. అంత దుర్వాసుండు చక్రావలబాధానివృత్తుండై భగవద్భక్తుం డగు నంబరీషుని ప్రభావంబుఁజెలిపికొని 'మహాత్మా! నీ ప్రభావంబిదివరకే వినియున్నవాడ. కనులార నిత్రుడునిమ్మఁగాంచితి. మనసార నీ చరణంబంటి పవిత్రుడనైతి, భగవంతుని భక్తియొగప్రభావంబును నెఱింగితి. నెలవొసంగును. పోయినచ్చెదననెను. అంబరీషుండును దుర్వాసునకు సాష్టాంగనమస్కారం బొనర్చి యిష్టమృష్టాన్నంబుఁగుడువందెట్టి భుక్తశేషముఁదానుభుజించి యిదియంతయు శ్రీహరికరుణా కటాక్షప్రభావంబుయొడింగి రాజసంబుపాంతఃబోక నిర్మలుండై ప్రకాంతుడయ్యె. దుర్వాసుండును జంబరీషుని దీపింది కీర్తియను మిఁటితెగత్తన బ్రహ్మలోకంబునకుఁ జనియె.

అంబరీషుండును వ్రతసమాప్త్యంతరము రాజ్యముతోడి తగులంబుమాని విరక్తుండై తనతో సమానులగు తనయులరావించి రాజ్యభారమునప్పగించి కాననంబునకుఁజని నిర్మలచిత్తంబున శ్రీహరిని ధ్యానించుచు ముక్తింబొందె.

ఇ య్వై కు చ రి త్ర.

వైవస్వతసుమత్ర కుమ్మిన నతనిసూర్యగ్రహమునండి యుత్పాకుండుపుట్టె. ఆ యుత్పాకునకునూర్పు రుతుమారులు. ఇత్పాకుఁడొకఁడొక డవ్వకక్రాద్ధముఁగావించుచు నగ్రముతుండగు విశుషీని నేటకుఁ జొంపి కౌభధూయిచకనకును నూంపబండునుఁడెమ్మనిపనిచె, ఆ విశుషీయుఁ బితృజ్ఞ వనమున కరు దెంచి నేట వంటుఁజెంది తుదకొక శకమునుబట్టుకొని తూఁగలిమిక్కుంటునుగాఁగ నద్దాన సగములని శేషముతొడిగి'కొనుగ. నక్షిణుఁడనికెలిపికొని 'యెంగిలి వైతృకమునకెట్లుపనికెమ్ము' నని యిత్పాకు నకా యుదంతంబుఁజెల్పె. ఇత్పాకుండు విశుషీ దుష్టుఁడని యాతనిరాజ్యమునండి నిష్కానితుఁగావించె. ఇత్పాకుండు కొంతకాలమురాజ్యమేలి దివంగతుడయ్యె. అంత విశుషీ శకమునుదినుట శకాదుఁడను నీరేచుఁడని నామ రాజ్యమున కరుదెంచి ధర్మమార్గంబున రాజ్యంబుఁ జేయుచుఁగడుత్పాకుండునుకుమారుఁ గాలచ. కతక్కునకురాజ్య మొసంగి శకాదుఁడుముక్తిఁగాంచె. దేవదానవులకు జరిగిన సంగరంబును, దేవప్రార్థితుండై విశుషీత్రుకుండు దానవులకై గవియునప్పడిలద్రుండు వృషభమై యాతని మోపె.

‘కవిత’ అన యెద్దుమాపురము. దానియందితడుండెగాన కవుత్పన్నుడను నామంబితనికీ జరితార్థంబయ్యె. దానవపురంబుల జయించుటఁ బురంజయుండను నామంబునుబొందె. ఇట్లు శకాదపుత్రుడు కవుత్పన్నుడను విఖ్యాతపురుషుండయ్యె.

మాంధాతృచరిత్ర.

అట్టి కవుత్పన్నువంశంబున యువనాశ్వుండనురాజు నూర్వరుభార్యలతో సంసారసుఖంబు లనుభవించుచు సంతతిలేక నివ్వెఱబడియుండె. అంత మునుట దయగలవారై యింద్రప్రీతికొఱకు నైంద్రయాగముజేయించిరి. ఆ యాగంబునఁ గలశంబున మంత్రించినజలంబుంచి వేకువ నతనిభార్యచేఁ ద్రావింప భావించి ఋత్విజాలా రేయి నిద్రించిరి. యువనాశ్వుఁ డధరారాత్రంబున మేల్కొంచి పిపాసార్తితుండై యజ్ఞ కాలాభ్యంతరమునకుఁజని కలశంబుననున్న మంత్రపూరితజలంబుఁద్రావె. వేకువ ఋత్విజాలాశూన్యజలకలశంబునుగాంచి దానివృత్తాంతముఁదెలిసికొని విధివైపరీత్యమున కచ్చెరువుఁజెందుచుండిరి. అంత నద్దాన యువనాశ్వుకడుపువ్రక్కులించుకొని చక్రవర్తిచిహ్నములుగల కుమారుండు జన్మించి తల్లిలేని కశంబునపాలులేక యేడ్చుచుండ నింద్రుండువచ్చిబాటనవేలించెచ్చెను. దాన నతఁ డేడ్పుడిగ. ఇతఁడు నన్ను సురక్షించుననుట నాశిశువు మాంధాతనామంబునఁబరఁగె. యువనాశ్వుకడుపు మునులు సరిజేయ నాతండునుబ్రతికి కుమారుని ముద్దుముచ్చటలుగాంచఁగలిగె. యువనాశ్వుండు మాంధాత చక్రవర్తి రాజ్యమునప్పగించి తపస్సిధి నొందె. మాంధాతయు నూర్యకిరణములు ప్రసరించు సంతదనుకఁ గల ప్రదేశంబుఁ బాలించుచు శశిబిందుకుమార్తెయగు బిందుమతియందు ముగురుకొడుకులను నేబండ్లుకూతులను గనె.

సౌభరిమహర్షి యమునానదీజలంబునఁ దపంబుజేయుచు నందలి మినసంసారంబునుగాంచి తానుగృహస్థుండుగా మదింగోరి యొక్క కుమార్తెను నాకొసఁగుమని మాంధాతనుగోరెను. అతండు స్వయంవరమున నాక నెల్లలు నిన్నుఁగోరుకొనిన నాయభ్యంతరములేదనెను. సౌభరి యశావనతలు ముదుసలి నైన నన్నెట్లువరింతురని కటకటంబడి తనతపోధనమువెచ్చించి యువకుండు సాలంకృతుండునై యెదుటనిలఁబడిన మాంధాత సౌభరిని కన్యాంతకపురంబున కనిచె. అంత నా యేబండ్లుకన్యలను సౌభరియందంబుఁగాంచి ముగ్ధులై యందలు నతని వరించిరి. మాంధాతవారి నందఱను సౌభరికొసంగె. సౌభరియొకను తనతపోధనమువ్యయపఱచి భోగ భాగ్యంబులయలదూగుచు ఘృతధారలనగ్నితృప్తిఁజెందక పెచ్చుపెరుగుచందంబునఁ గామోపభోగంబుల నుపరతిఁజెందక విషయాభిలాషల విజృంభించుచుండె. మాంధాత కుమార్తెలే మోక్ష యని పరితపించుచు వనంబువకుఁజని తన్నుమించిన రాజభోగంబులనుభవించుచున్న సౌభరినిగాంచి వెఱగుపడి కూతులవలన సత్కరింపఁబడి వారియానందమునకుసంతసించి పురికేగె. సౌభరియు మినసంసారపీక్షణంబునఁ గల్గిన తనసంసార కాంక్షయుఁ ద్రపోవ్యయమును గుర్తించి తన్నుఁదా నిందించుకొనుచు గృహస్థాశ్రమంబువిడిచి వానప్రస్థమున్నీకరించి మఱి ధూరతపంబుఁ గావించి పరబ్రహ్మంబుసాచ్చె. సౌభరిభార్యలు నగ్నితో కిఖలంతరించు విధంబున భర్త ననుగమించిరి.

హరిశ్చంద్రచరిత్ర.

మాంధాతరెండవకొడుకగు పురుకుత్పన్నుఁడు నర్మదయును నాగకన్యకను పరిజయించై తన్ను ద్యానించువానికి నాగభంజంబులేకుండవరంబునొందె. ఆపురుకుత్పన్నుక ధ్రువదన్యుఁడు, వానికి ననర

బాబుడు, వానికి హర్షశ్వుడు, వానికి వరుణుడు, వానికి ద్రిబంధనుడు, వానికి సత్యవ్రతుడును గలిగిరి. ఆ సత్యవ్రతుడే త్రిశంకుడు. ఇతడు సుకూపంబున చండాలుడై బొంచెతో స్వర్ణ మునకుఁబోవ విశ్వామిత్రుఁడేరణమున యడ్డంబుఁగావించె. ఆ విశ్వామిత్రప్రభావమున ద్రిశంకుడు స్వర్ణమునకుబొంచెతోఁజేరుచుండ దేవతలనుండినెట్టివేసిరి. తంకిండుగ భూమిఁబడుచుఁ ద్రిశంకుడు విశ్వామిత్రునిరక్షించుమని పార్శ్వింప నాతఁడు తనప్రభావంబున నాకాశంబుననిలిచె. ఇప్పు టికిని త్రిశంకుఁడట్లుతంకిండుగ నాకాశంబున గన్పట్టును. ఆ త్రిశంకునిపుత్రుడు హరిశ్చంద్రుడు. వసిష్ఠునియందలి యాగ్రహంబున విశ్వామిత్రుడుహరిశ్చంద్రునిబాధింపఁబడెనెను. అది కని వసిష్ఠుడు విశ్వామిత్రునిగృహస్థుఁడవుకమ్మనిశఁకించె. వసిష్ఠుని విశ్వామిత్రుడు బకముకమ్మని ప్రతీకాపంబొనఁగె. ఇట్లు వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులు పక్షిహృదయుద్ధుఁబూర్వకై రంబుకతన నక్లేకలహింపఁబొనుచుండిరి. హరిశ్చంద్రుడు సంతానములేకవరుణుని యడించె. తనకు వరుణునివయచే సంతానముకలిగిన నాపుత్రునే యజ్ఞపశువుఁజేసి మరతయజింతుననియుఁ బార్శ్వించె. అంతపుత్రుండున్పవించె. వరుణుడు వాగ్దానమునెరవేర్చుమన హరిశ్చంద్రుడుపుత్రసహావంబున నెప్పటికప్పుడేవో సాకులుచెప్పి తప్పించుకొనుచుండె. ఆపుత్రునకు రోహితుఁడను నామకరణంబుఁగావించి యల్లారుముద్దుగ బెంచుచుండ నతఁడుపెద్ద వాడై వరుణునివృత్తాంతము తెలిసి కనంబునకుఁగీచేఁబాటెపోయె. ఇట్లు హరిశ్చంద్రుడు వరుణుని యాగ్రహంబున జలవరణంబునబాధనొందుచుండె. అదితెలిసి పురికి రోహితుడు చనుదెంచుచుండ నెప్పటికప్పుడేందుంగిఁ డంతరాయముఁ గల్పించుచుండె. తునకు పురికివచ్చుమార్గంబున నవీగక్రమధ్యమపుత్రు) శునశ్చేపు విలిచితిచ్చి తండ్రికొనంగి యానందించె. హరిశ్చంద్రుడు పురుష మేధముఁగావించి వరుణుఁడృష్టిపఱచి రోగవిముక్తుండయ్యె. హరిశ్చంద్రునివలన వసిష్ఠవిశ్వామిత్రు లిరువురు సంతసించిరి. వసిష్ఠుడు హిరణ్మయరథంబొనఁగె. విశ్వామిత్రుడు విజ్ఞానముఁ బ్రసాదించె. హరిశ్చంద్రుఁ డిట్లు విజ్ఞానంబార్జిించి సంసారమౌతునైన ప్రకృతింబాని బంధవిముక్తుండై యవాఁకొనసగవరుండై సర్వస్వరూపంబునఁ బ్రకాశించె.

స గ ర చ క్ర వ ర్ధి చ రి త్ర.

అట్టి లోహీతుని సంపత్తియందలి బాహుకుడు వైరులచే రాజ్యముగోల్పోయి భార్యలతో సర
ణ్యంబుకడకు జని ముకునలియై యచటనురడించె. వానియగ్రమహిషిధ్వజముగమింపమంకింప నార్య
మహర్షి యామెగర్భవతియగుట గుర్తించి ముఖించె. మిగిలిన బాహుకుని భార్య లామెగర్భవతియగుట
కమాయఁ జెంది విషమిడిరి. ఆయనను నామె సురక్షితముగఁ బుత్రునిగనె. ఆబాలకుఁడు
గరముతోఁబుట్టినవాఁడుగాన సగరుఁడవలంగె. ఆ సగరుఁడు పెరిగి తనతండ్రి నడవులపాలుగావించి
చిన వైరులవందలజనులించి చక్రవర్తియయ్యె. సగరునికుఁ గేళివియందు నమంజనుడను పుత్రుఁడు
పుట్టె. కావించుడు సమంజసగుణములచేఁబోవుట నమంజనుడయ్యె. అతఁడు పూర్వజన్మంబున
యోగియై సంగంబున యోగబ్రహ్మండై సగరునికుఁబుట్టి జాకిస్త్రుణ్ణానందబుఁగలిగి యెవ్వరుదన్నుఁజేర
కుండునట్లసమంజసముగ వర్తించుచుండె. ఒక నాడయోధ్యయందలి బాలకుల సరయానదిలోనికి
విసివెళుచుండె. దానికలిగితండ్రి వీనివిపల్లుణునిపేష్కరుఁగావించె, అసమంజసుఁడు తన యోగ
ప్రభావమున గొన్నార్కగాబాలరఁ బరంబునఁగనఁజూపి విశ్వజిహ్వఁజేసె. అట్టియసమంజసునిపుత్రుఁ
డగుచుండుటఁడు, సగరునకు వచింక భార్యయగు సుమతియందఱువదివేలమంది తనయులు జనించిరి.
భార్యమహర్షియొక్క ముగ్ధుడవే భార్యమేధంబులు గావించె. ఒక యశ్వమేధంబున విడువఁబడినయశ్వము
బయటకుఁ బెరిచి వాగలోకంబున కనిపించెంత బంధించి చనియె. అయ్యశ్వంబును పోయెను.

ఐత్యాన్ని సుమతీకొడుకు లబువదివేపురు బయలుదేరికుదకు భూమిద్రవి నాగలోకంబునఁ గపిలునిచెంత గుఱుమును గాంచి యతఁడే యశ్వచోరుడని దూషించి తన్తోషంబున భస్మీభూతుడైరి. సగరనియ మితుడై యంశుమంతుడు గుఱుముకొఱకుఁజని కపిలునిగాంచి వినుతించె. కపిలుండును బ్రకాంతచిత్త మున నతనిపించి గుఱుమునుగొనిపోయి గంగాజలంబుల నీపితరులనూర్చుగగిల బొందింపుమని బుజ్జ గించెను. అంశుమంతుడు తెచ్చిన యశ్వంబున యాగంబుభూర్తిగావించి సగరుఁడాయంశుమంతునకు రాజ్యంబొసంగి యాశోపదిష్టమార్గంబున నుత్తమగతిం జెంచె.

సాదాసుచరిత్ర.

అంశుమంతుడు గంగకొఱకునడవించవంబొనరించి మడిసె. అతనికొడుకు దిలీపుండునునట్లయ్యె. దిలీపునికొడుకు భగీరథుఁడుగంగనుగాంచి తనకొరికవిన్నవించె. గంగ తనవేగము సహించువానిగ నీశ్వరు వేడుమనెను. భగీరథుఁడప్రాగ్ధనచే నీశ్వరుఁడెయ్యకొన గంగ భూమికిదిగి భగీరథుకొరికఁడీర్చె. ఇట్టి భగీరథునకు శుక్రుఁడు, వానికి నాభావరుఁడు, వానికి సింధుద్వీపుఁడు, వానికి నయుతాయువు, వానికి ఋతుపర్ణుఁడును జనించిరి. ఆ ఋతుపర్ణుఁడే నలచక్రవర్తితోన్మేహంబొనరించి యక్షమృద యమతనికిడి యశ్వవిద్యకాను నేర్చెను. ఆ ఋతుపర్ణునకు సర్వకాముఁడు, వానికి సుదాసుండును, వానికి శుదయంతీపల్లభుఁడైన సాదాసుండును బుట్టిరి. వీనినే కల్మాషపాదుఁడనియునందురు. సాదా సుండుకనాడడవికిఁ జని రాక్షసునొకని సంహరించె. వానిసోదరుఁడు సోదరుఁడంపినవగఁడీర్చుకొన సాదాసునింబ వంటవాఁడుగఁజేరె అది సాదాసుఁడెఱుగఁడు. వసిష్ఠుఁడొక నాఁడు సాదాసునింబఁగఁడున నీవంటవాఁడవసిష్ఠునకు మానవమాంసమువండివడ్డించె. అది వసిష్ఠుఁడు గుర్తించి కొంపంబున సాదా సునిరాక్షసుఁడవుకమ్మని శపించి పిదప సాదాసుఁడెఱుగఁమి తెలిసికొని పండ్లందేండ్లు మాత్రమా రాక్షసత్వముండునని నిర్ణయించెను. సాదాసుండును గురువును మఱలశపింతునని దోసిటజలంబుఁబట్టి భార్యమదయంతివారింప నాజలంబెటజల్లినను జీవరాశిదగ్ధమగునని తనపాదములందేజల్లుకొనె. పాదం బులు కంచె. కల్మాష వర్ణముగలపాదములుగలవాఁడు గాన నతఁడు కల్మాషపాదుండయ్యె. అంత సాదాసుండు రాక్షసభావమావహించ నడవి నాఁకటఁదిగును నొక బ్రాహ్మణునిధునమందుఁ బురుషునిమింగె. బ్రాహ్మణునిభార్య పరిపరివిధంబుల విలపించి భార్యగూడిన తత్తు జను చత్తువని శపించి భర్తశల్యంబుల నగ్నిప్రవేశంబుఁగావించె. సాదాసుఁడు కాపవిముక్తిఁజెంది భార్యతోఁ గూడుటకుంకింప విప్రసతికాపంబెఱుంగుకతవ మదయంతి యంగీకరింపదయ్యె. అందువలన సాదాసుఁడు సంతానవిహీనుడయ్యె.

సాదాసుననుమతి వసిష్ఠుఁడు మదయంతికి గర్భంబుఁగావించె. ఆ గర్భమాయంతి యేడేండ్లు వెని నీశ్వరసంకటపదుచుండ వసిష్ఠుఁడువాడియగు నశ్మంబున గర్భంబుఁజీరి శిశువును మదయంతిని ప్రాణభయంబులేకుండఁ గాపాడి. ఆశ్మమునఁజీరఁబడిన గర్భమునఁబుట్టినపుత్రుండుగాన నాతఁ డశ్వకుండయ్యె. ఆ యశ్వకునకు మూలకుఁడుపుట్టె. పరశురాముఁడు త్పత్తియులఁజంపునవసరంబున స్త్రీలితఁగనాపాడిరి గాన నారికవచుండనుపేరు కలిగె. పరశురామునివలన నిర్మాలముగు రవివంశ మునకు మూలంబుట నీతఁడు మూలకుడయ్యె. మూలకునకు విశ్వసహాఁడు, వానికి ఖట్వాంగుఁడును బుట్టిరి. ఆ ఖట్వాంగుఁడే దేవదానవయుద్ధమున దేవతలకు సహాయమొనర్చి వరంబుల దన యాయువు ముహూర్తమాత్రంబని యెఱింగి యంతలో ముక్తిమార్గమును సాధించె. ఆ ఖట్వాంగుపుత్రుఁడు దీర్ఘబాహుఁడు. వాని పుత్రుఁడు రఘువు, వానిపుత్రుఁడు పృథుశ్రవుఁడు, వానిపుత్రుఁడణిఁజాఁడు, వాని పుత్రుఁడు దశరథుఁడు, వానిపుత్రుఁడు సురపార్థికుఁడగు క్రిష్ణవహావిష్ణువు శ్రీరామవంద్రమూర్తి.

జనకుచరిత్ర.

ద హావంతరి ముద్రాపరామహంసవచ్చె. ఆ ముద్రాపరామహంస శక్తిమందు రాజయోగయై కలాపగ్రామ
 మనవచ్చుచు, కరియోగాంతమునవచ్చెనై మూర్త్యవంశమునగ్రహభ్రమకలదు పుట్టింపగలవాడని
 జ్ఞానము. ఇక్కడరాజగి బృహస్పతియంతరిముగ మూర్త్యవంశమిప్పటివరకునాగె. ఇకమందు
 ముద్రితమిదకు మూర్త్యవంశమూగె. గలదు. ఇక్కడవరయోధుడు వివి యజ్ఞముపేయంగోరి వసిష్ఠ
 బ్రాహ్మణుడగుచు. పసిష్ఠియొందుచే యజ్ఞముపేయించి సుగతింపజేసితియిగా. తిమ్మల పేయజ్ఞ
 మనకు కరుణయియె. బలికెను. వివి సంపారము క్షుధ్యంపరముని మహియొక బ్రాహ్మణాశాసనయింపి

యజ్ఞము నెరవేర్చెను. వసిష్ఠుడందులకుఁ గోపించి “నీ దేహముపడుఁగాక” యని శపించెను. దానికి నిమియు “నీ శరీరము పడుఁగాక” యని వసిష్ఠునకుఁ బ్రతికాపమిచ్చెను. వసిష్ఠుడు మిత్రావరణులవలన నూర్చుకొందుచుట్టి దేహాయయ్యె. మనులు నిమి దేహముఁ గాపాడి ప్రారంభించిన యజ్ఞములబూర్తిఁ జేసిరి. హవిర్యాగములకువచ్చినదేవతలు నిమిని బ్రతికించిరి. కాని నిమి యాశరీరము తనకు వలదని నిరసించె. దేవతలు వానియందలి కృతజ్ఞతకు మారుగ శరీరులఁజెప్పపాటున నిమి యుండునని వరం బిచ్చి చనిరి. రాజారేకుండులవలన నిమిశరీరమును మానులుద్రచ్చి యం దొకపుత్రు నుద్భవించఁజేసిరి. అతఁడే జనకుడు. విగతదేహుఁడుకాన జైదేహుడనియు, మథనజాతుఁడుగాన మిథిలుండనియు వానికి నామములకలిగె. ఆ మిథిలునిచేనిర్మితమైనదే మిథిలానగరము. ఆ వంశస్థులందఱు జనకులనియే పిలువఁబడిరి. అందు నీరథ్యజాడను జనకుడు యజ్ఞమునేయ భూమిదున్నింప లాంగలంబుకొన నీత యుష్కవించె. ఆ సీతనే రామనకిచ్చి వివాహంబుఁగావించె. వీరందఱు మైథిలనలఁబరంగిరి. యోగీ శ్వరుప్రసాదంబున నీ జనకవంశస్థులు గృహస్థులయ్యు బంధనదృష్టులై యాత్మజ్ఞానముకలిగి నిరంతర బ్రహ్మనుసంధానముఁ జేయుచుందురు.

పు రూ ర పు చ రి త్ర (చంద్రవంశము)

జగన్నాథు నాభికమలంబున బ్రహ్మపుత్రై. ఆ బ్రహ్మ కత్రి జనించె. అత్రి క్రీగంటి చూపుత చంద్రుఁ డుదయించి బ్రహ్మజ్ఞు ను నక్షత్రనాథుడయ్యె. చంద్రుఁడు రాజనాయముఁజేసి ముల్లోకములజయించి మోక్షకుడనయ్యెను బృహస్పతిపెండ్లాము తారనుగవగాడి గురుఁడగు బృహస్పతి బ్రతిమాలకొన్నను విడువఁడయ్యె. బృహస్పతితోడివిరోధంబున శుక్రుండును రాక్షసులును చంద్రునిజేపట్టిరి. ఇంద్రాదులు బృహస్పతి పక్షమునపొంచిరి. ఇట్లు తారనుగుఱించి దేవదానవులకు పోరుఘోరంబయ్యె. అంత బృహస్పతితండ్రి యంగిరుడు బ్రహ్మకు నీ తగవుఁజెప్పి చంద్రుని మందలించి గర్భిణీయగుతారను బృహస్పతికి నప్పగించె. ఆ గురుండునుతారను దిట్టి గర్భంబుఁబోగొట్టుకొమ్మనునంత బంగారుచాయగల కుమారుఁడామెకుఁబుట్టె. ఆ కుష్టువానియందమునకు మోహంబుఁ జెంది గురుచంద్రులొప్పుత్రుంగన వామలాడిరి. మఱలబ్రహ్మవచ్చి యేకాంతమునతారవలన నా పుత్రుఁడు చంద్రునినకుఁబుట్టివాఁడేయని తెలిసికొని బుధుడను నామకరణంబుఁజేసి చంద్రునినకిచ్చినె. ఆ బుధునకు నిలయునుకన్యకుఁ బురూరపుండుజన్మించెనని యిదివరకేచెప్పఁబడినది. ఆపురూరపుని పౌందర్యగుణగణాదులు నారదునివలన నూర్వశివిని మిత్రావరణకాపంబున మనుష్యరూపంబుఁదాల్చి పురూరపునిఁజేరి యాలండుకామింప “ఓ చంద్రవంశోద్భవా! ఇవె నా రెండుమేకలు. వీనిని నీవుకాపాడిన, చివస్తుగ్రంధపుగాక యున్న నీ మేకనేయి నీకుపితజైన నీతోనుండు ననెను. పురూరపుండు దానికి యకొనె. ఇట్లువారుసుఖంబుండిరి. అంతనింద్రలోకంబున నూర్వశిరేకుండులు నింద్రుడెఱింగి ఊర్వశిఁ గొనిరా గంధర్వులఁ బనిచె. వా రూర్వశిమేకల నపహరింప నని యజ్ఞచె. ఊర్వశి నిద్రావస్థనన్న పురూరపునకెఱిగించె. అతఁడు తక్షరంబున నా దొంగలనధించి మేకలవిడిపించె. కాని వస్త్ర విహీనుడయ్యె. అద్దాన నూర్వశియుఁజనె. పురూరపుఁ డూర్వశియందలి మోహంబున నామెను జెడకును సరస్వతీనదీతటంబున నామెఁగాంచి రమ్మని ప్రార్థించె. ఆమెయు “నొకయేడుండెరమ్మ. పుత్రునితోనచ్చెద” ననెను. ఆమెగర్భవతియని యెఱింగి సంవత్సరమగి పోయెను. గంధర్వులు వానికి నూర్వశివిగాక యగ్నిసాలియనుదాని నొసంగిరి. కొన్నాళ్లకది యూర్వశికావనితెలిసికొని ఁడిచె. అంతపురూరపుఁడు శమిగర్భజాతంబైన యశ్వత్థంబునుజూచి దానిచే నరణులు రెండుగావించి యొకయరణితానుగాను రెండవయరణి యూర్వశిగాను మధ్యకాష్ఠంబు పుత్రుఁడుగానుభావించి

మధించె. అట్లుగ జాతకేయమున నన్ని ననించె. ఆ జాతకేయనికారణమున నతఁడూర్ధ్వలోకంబులకుఁ జరి యూర్ధ్వగిరించె. ఆ యెయ్యది కావ్యపుత్రులజనించిరి. వానిసంతతియందు గంగనుపుక్కి-టయట్టి జహ్నువులను పుట్టె. ఆ జహ్నువులకుఁ బూరుడును. వానికి బాలకుండును, వానికి నజకుండును, వానికి కుశుండును. వానికి గాధియుఁగలిగిరి. గాధిరాజు కుమార్తెయగు సత్యవతిని విప్రశ్రవగు ఋషికుండకుగ నాతనికిచ్చుట కిష్టపడక తెల్లనిశరము నల్లనిచెవులఁగల వేయి గుఱ్ఱముల నిచ్చిన నిర్ణయనె. ఆ ఋషికుండకు వరునియూచించియట్టి గుఱ్ఱములఁజెచ్చి యిచ్చె. కేయునదిలేక గాధి సత్యవతినిచ్చె. ఆ ఋషికుని కార్యయగుసత్యవతియు సత్తయగు గాధిసతియు సంతానము లేక పుత్రులఁగోరి ఋషికు నాశ్రయింపవలెడు విప్రమంత్రులముల నొకచరువును, క్షత్రియమంత్రులముల నొక చరువును గావించి వారలకొనంగె. వారలపాఠపడి క్షత్రియమంత్రచరువు సత్యవతియు, విప్రమంత్ర చరువు గాధిసతియు భవించిరి. అదితెలిసి ఋషికుడు తనపుత్రులకుఁడగు క్షత్రియుండును దనయత్తకు బ్రచ్చవాదియగు బ్రాహ్మణుండును పుట్టుటకు భయమంది తనకు క్షత్రియుండు పుత్రుండుగా గాక, మనుమడుగా గలుగునట్లు గావించుకొనెను. అందునలనవానికి జనుదగ్గియు, నా జనుదగ్గికిఁ జరుగు రాముడును, వానియత్త గాధిసతికి బ్రచ్చవాదియగు విశ్వామిత్రుండును జనించిరి.

వ ర శు రా ము ని చ రి త్ర.

జనుదగ్గికిఁ కేనుకయందు ననుమనాదికుమారులు నల్గురు పుడుయించిరి. హైహయప్రభునగు కార్తవీర్యార్జునుండు కత్తాత్రేయు నారాధించి క్రతుజయము, బాహుసహస్రము, నణిమాదిసిద్ధులఁ జొంది గాలికైవడి విశ్వంఖలముగ నంతట వీరవిహారముఁగావించుచుండె, రావణాచారవాడు దిగ్విజయమునకురా నర్జునుండు క్షీలతో జలకేళిఁగావించుచు కేవానదికి దనభుజముల నడ్డగట్టుఁగావింప నదిపొంగి రావణునైనవ్యమముంచెను. రావణుండు యుద్ధమునకురాగ అతని జయించి బందీ గావించి మందలించి పంపె. అట్టి కార్తవీర్యార్జునుఁ డొకదినంబున నడవికివేటకుఁబోయి కామధేనువు సహాయంబున జనుదగ్గి లేవకు విందువేయ నాగోవు నవహరింప బుద్ధిజనించి భటులచే దానిని హరింపజేసె. ఇట్లు మాహిష్మతిపురంబుననున్న కార్తవీర్యార్జునుని బరశురాముఁ డాశ్రమవృత్తాంతముఁ జెలిసికొని వచ్చి తాకి యర్జునువేయించేరుల దలఁ నైవ్యములనటికి కామధేనువుఁగొనివచ్చి తండ్రికిచ్చె. జనుదగ్గియు కాంతంబున నాతనిమందలించె. ఆ పాపపరిహారమున కొకవత్సరము తీర్థాటనముఁగావించుచునె. అతందును నట్లుగావించె. కేనుకయొకనాడు జలంబునకుఁబోయి యప్పురసలతో జలకేళిఁగావించు చిత్రరథుఁగాంచి మోహనితకయై తడవుజేసె. అది జనుదగ్గి తెలిసికొని దానితలనలుకుడన ముగ్గురు పుత్రులును సందేహించిరి, ఆమధ్యగరను తల్లివిగూడవలుకుమన బరశురాముండునటికి వారల బ్రతి కెందుటయరుముగాగనె, జనుదగ్గియు వారలబ్రతికించె. కార్తవీర్యార్జును పుత్రులు తండ్రిపగదీర్చు కొన రాముండును నన్నులును నాశ్రమమున లేదితటి నిశ్చలసమాధినున్న జనుదగ్గిని కేనుకయడ్డుపడుచున్నను, మానకతలనటికి కొనిపోయిరి. జనుదగ్గి కొమరు లరుడెంచి విలపించుచుండ కేనుక యిరు పదియొక్కపటి రాత్తుఁ బాదుకొనుచువిలపించె. రాముండు మాహిష్మతికిరిగి యర్జునపుత్రులనందఱు నటికిఁ గలిగినక్షత్రియుం విరుపదియొక్కపటి వెదకివెదకిచంపి కనుంతపంచకంబున క్షత్రియ రక్తంబునఁ దొమ్మిదిమహిమలుగావించి తండ్రికిరంబుఁజెచ్చి కలిరంబుతోసంధించి, యజ్ఞంబుఁగావించి భోజింపింపరము బుద్ధిగలవకు దానందాపంగి సరస్వతీవది నవభృథసన్నాకుండై విగతకల్మషుండయ్యె. జనుదగ్గిఁబ్రతికి తపోబలంబున సప్తవిమందలము నాశ్రయించె. బరశురాముండు మహిమ నెఱవలెనని తమన భయముతోకొనితడు కాలఁగడు. బరశురాముండు కాంతవిప్రులచే హరించె.

పర్యవేక్షకులు దశాబ్దాలను కొనుచుండె, విశ్వమిత్రుడు తపోజలంబున క్షత్రియ ధర్మము నిగిదివి బ్రహ్మానియై నూర్పుకొడుకులగు నె, భృగువులజాత్యుడు నశీగ్రుకొమరుడు శున క్షేప్తుడు హరిష్ఠుందుర్యాగపశువుగ నమ్ముడుపడ చేవతలద్దుక్తివలలి యాతనిరక్షించె. ఆ శునక్షేపు దనపెద్దకొడుకుగభావించె, కొడుకులందలకు గటకటాబడిరి. ఏదియుండియంగికరింపక స్థేయ్యులుగ శశిపంబడిరి. మధుచ్ఛందుండాది యేబండ్లంగికరించిరి. ఆ శునక్షేపుండే చేవతలచే విడువబడిన వాడుగాన చేవరాతుడనబరగె.

య యా త్రి చ రి త్త.

పురుషునకు నాయువు, వానికి సహాధుడును జన్మించిరి. ఈసహాధుడే నూజువ్వమేధంబులఁ జేసి యింద్రపదవినిండి యింద్రాజిగోరి యగస్త్యకాపయన నజగరంబయ్యె. సహావ్వసంతతియందు గుఱయూపుండును, వానికి నలర్కుండును గలిగిరి. అలర్కుఁ డటువదియాఱు వేలేండ్లు ధరణిఁ బాలించె. అతఁ కాలము మఱిపురుషునబాలివలెను, ఆ సంతతియందు రజియనువాని కేనూజుయొ కొడుకును కల్గిరి. అతఁడు దాసపులజయించి యింద్రునకు స్వర్గంబొసంగె. ఇంద్రుడదాని దిగిరి రజి కే యొసంగె. కొన్నాళ్లకు రజి మృతుండయ్యె, వానిపుత్రులు మదంబున స్వర్గంబుఁబాలింప నింద్రుండు పుజ్రుంబు నందఱసంహరించి మఱలస్వర్గంబుఁగైకొనె. సహాధునకు యతి యయాతిమొదలగు నార్యుల పుత్రులు దేహి కింద్రియంబుల చందంబునఁగలిగిరి. అందు పెద్దకొడుకునకు గాజ్యంబొసంగె. కాని యతండు గైకొనడయ్యె. తండ్రియు నన్నయు మృతినొంద యయాతి రాజ్యంబుఁబాలించె.

దానవరాజగు వృషపర్వనికుమారురై శర్మిష్ఠ వేపురుచెలికత్తెలితోను, గురుపుత్రికయగు దేవయాని విహరించుచు వలువలూడ్చి జలకేళిసల్పి యవటికి భవాసీసహితుడై పరమేశ్వరుండు రా సిగ్గు త్రరంబున వలువలూబాల్చినవనరంబున దేవయానివలువ శర్మిష్ఠ ధరించె. దానికి దేవయానిమండి 'ర్మిష్ఠయుఁగోపించి చెలికత్తెలితో నామెను పాడునుతఁడ్రోయించి పోయె. అవటికి వేట వచ్చిన యయాతిమహారాజుచేరె, నూతనున్న దేవయానిముఠవిని పైబట్టుకట్టనిచ్చి చేతినందు ముటవలూగె. ఆమెపాడేగి హరినిమిత్రున నీజనాభర్తవనె. దానికి యయాతి శంకించె. దేవ తాను శుక్రనికుమారుడనియుఁ గనుఁచు మృతసంజీవనివిద్య మాతండ్రికడ నేమృక్కినునప్పుడు ఏమింప నతఁడువలదన మృతసంజీవనివిద్యయతనికిఁ బట్టుపడకుండునట్లు నేనుశంపఁ బ్రాహ్మ నున్న పెండ్లియాడకుండునట్లుతఁడుశపించె. కాన నీతె నాభర్తవని నిర్బంధింప నత డనిష్టంబున నంగీ యయాతిచనినయనంతరము దేవయాని తండ్రితో శర్మిష్ఠవృత్త్యంబుచెప్పి విలపించె. శుశ్రుఁడు ద్వర్ణితో నావృత్తాంతముచెప్పి సహస్రసఖీజవ పరిశ్రుతయగు నీకుమారురై శర్మిష్ఠను నాకుమారురై దేవయానికి దాసిగ నియమింపుమన భయంబున నాతఁడంగీకరించె. అట్టి శర్మిష్ఠంగూడిన యని యయాతికిఁ బరిణమంబొసర్చి, శర్మిష్ఠం గూడవలదని కట్టడియుఁజేసె, యయాతి దేవయాని యదుదుర్యనులఁగాంచె. దేవయాని వెలుపలనున్నతఱి శర్మిష్ఠ యయాతి దాని తన కోరిక

నాతఁడొసంగె. అంతఃసూక్ష్మమునఁ జూతకాలమునుభవించి తృప్తిఁగాంచక దేవయానికఁ దనచరిత్రయే
మేకఁజేపఁచునఁజెప్పి దేవయానీ! అన్నియు ముడిపినవి. కాని విషయాభిలాష, బ్రతికెడుతీసి యివి
రెండునుమాత్రము ముడియుబలేదు. అంగనానంగములు సంపారకారణము. నే నితవిషయంబుల
జోలికపోక బ్రహ్మభ్యాసనివృత్తియొకదని పూరునకు యావనందీ తానుముడివిధరించి మిగిలినకొడు
కులకు నాలుగుదిక్కులరాజ్యముకొనంగి పూరునకు భరతఖండంబొనంగి; సంగంబులవీడి భాగవతగతిం
జెంచె. దేవయానియు సంగంబులఁబాసి ముక్తిఁగాంచె.

భరతునిచరిత్ర.

ఇట్టి పూరువంశమున వైభవమును మన్మంతుడుపుట్టె, మన్మంతుడువేట కడవికిఁజని వైర
యొగంబునఁ గన్వాక్రమంబుఁజేరె. అందు శకుంతలఁగాంచి యామెయందుఁ దన మనంబు లగ్నంబు
కాఁగ నామెరాజకన్యయనిభావించి తనకోరికఁజెలిపె. శకుంతలయు విశ్వామిత్రునకు మేనకకుఁ
బుట్టిన దాననియు, వారలచేవిడువఁబడి శకుంతలంబు కాపాడుటకతన శకుంతలనైతనినియుఁ
గన్వాయు పెంచుచుండెననియుఁజెప్పెను. మన్మంతుఁడూ శకుంతలను గాంధర్వవిధిఁగైకొనియె.
అంత శకుంతల గర్భవతియై కుమారుఁగాంచె. కన్వాయుసంతరించి చక్రవర్తిలక్షణములుగల యా
బాలకుడీవించి జాతకర్మాదులఁగావించె. ఆ బాలకుఁడూ పిఠోచితకృత్యంబులు గావింపుచుండఁ
గన్వాయు శకుంతలను గుమారనరీతంబుగ మహారాజుపాలికిఁజనుమని పంపించెను. ఆత్మసమృత్తా
కారుఁడగు బాలకుని, శకుంతలనుజూచి మన్మంతుఁడుమిన్నకుండె. అధర్మమకరీరవాణి పీఠు నీపుత్రుడూ
వీవిధరింపుమనుట నతఁడుభరతుండయ్యె. మన్మంతుఁడును నంగీకరించె. భరతుఁడు పెద్దవాఁడుకాఁగ
దున్మంతుడువానిని రాజ్యమందువిలిపి దివంబునకరిగె. భరతుఁడు రాజ్యముఁబాలించుచు యమునా
తిరుంబున దీర్ఘతపుడు పురోహితుఁడుగా డెన్నిదియెనిమిదియు, గంగాతటంబున నేలదేను మొత్తము
నూటముప్పది మూడవృత్తిమేధంబులగావించె, 1384 మందలొకద్వంద్వము, అట్టివేయిద్వంద్వ
మల పాఁడిమొదవుల దక్షిణంబుచెప్పె, ధవళదంతంబులుగల నల్లనియేనుగల 14 లక్షలకొసంగె. రాక్ష
సులజంబుని రహితలంబుననున్న దేవకాంతలవారలకొసంగె. త్రిపురదానవులజంబుని నిర్భరుల నిజ
మందీరమలనువె. అతనిరాజ్యమున భూమ్యాకాశంబులు కోరినకోరిక లొసగుచుండె. ఇట్లు 27 వేల
యేండ్లు భరణిఁబాలించె. భరతునకు విదర్భరాజపుత్రులు మువ్వరుభార్యలు, వారలు సంతానముఁ
గాంచియుఁ దరిడికితని సంతానముకాదని వారలజంపివేసిరి. భరతుఁడపుత్రుఁడై మరుత్ ప్రావంబును
యాగంబు పుత్రార్థియైచేసి దేవతలమెప్పించె.

గన్ధిజీయు నన్నయగు మతభ్యుని భార్యయునగు మమతపై సురతమునకు బృహస్పతిపడియె.
గర్భముజన్మ బాలుఁడు మొలకెట్టి యావీర్యంబును వెలువలికినెట్టె. తనసుఖమున కంతరాయముఁ
గల్గించినవాడని యా గర్భవశిశువును నడఁకుండ్రుగవృద్ధి బృహస్పతి శపించె. బయటవీర్యంబున
కొకవిడ్డయయ్యె. గర్భవశిశువును జనించె. ఈయిడ్డను నీవిడ్డలుగ నే పోషింపుమని మమతను
బృహస్పతికొరె. కాని మమత నావిడ్డనేకాని నీవిడ్డను నేను పోషింపలేనని యావిడ్డను దిగవిడిచి
తనవిడ్డనుగొపోయె. బృహస్పతి కాపంబున నావిడ్డ అంధతముండయ్యె. మిగిలినవిడ్డ యిద్దరికి
సంబంధించి పుట్టుట నతఁడు ద్వారాజయ్యె. 'నీవు భరింపుము, నీవు భరింపుమని' వారు వాదులాడుట
నతఁడు భరద్వాజయ్యె. రవిడ్డను బృహస్పతియు, మమతయు విడిచిచన మరుత్తులు పోషించి
తత్పుత్రులు మంతోషపెట్టిన నీ భరతునకు పుత్రునిగ నొసంగిరి. విశేషంబైన భరతవంశమున

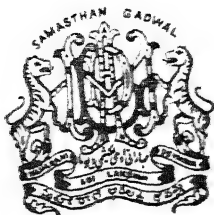
కాతడు వంశకర్తయగుటచే వితథుడనియు విఖ్యాతిగాంచె. ఆ వితథునకు మన్మథుడు, వానికి నరుడు, వానికి సంకృతి, వానికి రంతిదేవుడును జనించె.

రంతిదేవుని చరిత్ర.

రంతిదేవుడు రాజ్యంబేలుచు దనకుఁగల సంపదలన్నియు దీనులకుఁ బంచియుచ్చి నిరాహారమున నలువదియెనిమిదివసంబు లెంచెను సంచరించె. అంత నొక్కదినంబునఁ గుటుంబయుతుండై పడుచుబడుఁ గొంత నెయ్యి, పాయసము, నీరు సమకూర్చుకొనె. అంతలో నతిథిరా సగం బొసంగె. మిగిలినది తినఁజూడ నొకకూడ్రుఁడన్నాడుండై వేద నందు సగంబొసంగె. మఱి తినఁబోవఁ గుక్కలతో నొకఁడువచ్చి కోర నీరుతప్ప మిగిలినదంతయు వానికొసంగె. ఆ నీరైనను ద్రాగ నుంకింప నొక చండాలుఁడువచ్చి దీనుండై యానీటిని యాచింపఁ దనకు భగవంతుండైయున్నాడని యానీటి నొసంగె. అంత బ్రహ్మాదిదేవతలు ప్రత్యక్షమై యిదియంతయుఁ బరీక్షార్థము మేము కల్పించినదే. నీకు కావలయు వరంబు వేడుమనిరి. తనకేమియు వలదని భగవద్భక్తి నేనుజకుండునట్లుఁగ్రహింపుడని కోరెను. ఇట్లారంతిదేవుడు పరమపరమనొండె. ఇట్టి భరద్వాజకులంబున బుట్టిన పెక్కుఁబ్రాహ్మణులై చనిరి. ఈ వంశజుడగు సత్యధృతి యూర్వశింగని మోహింప వీర్యశలనంబయ్యె. అది శరస్తంభంబునఁబడి రెండుగాచీరె. అందువలన నది స్త్రీపురుషద్వయం బయ్యె. శంతనుఁడవనికవచ్చి వారలఁ గృపతోఁగాపాడెఁగాన వారలు కృపుఁడుఁ గృపియు నవఁ బరఁగిరి. కృపి ద్రోణుని భార్యయయ్యె. ఈ భరద్వాజవంశము దేవావతకు కొనసాగె. దేవావతలియుగాంతమున క్షీణించిన చంద్రవంశము నుద్ధరింప నిలిచె.

యదు చరిత్ర.

యయాతి పెద్దకొడుకగు యదువంశమువారే యాదవులు. ఈ యదువంశమున జనించిన బ్రహ్మపు మహిమాన్వితుఁడు. దూరమునుండి వినునది దగ్గఱగ జూచెడివాడు (తెలివిజ్ఞ). వీని యుపదేశమున 1405 గురు ముక్తిసాందరి. ఇట్టి యదువంశసంఘాత్ముడగు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు వసుంధర బ్రహ్మత్తిమార్గంబున విజయంబును, ఉద్ధవులకు నివృత్తిమార్గంబున మోక్షంబును బ్రసాదించి దుష్టసంహారంబు శిష్టసంరక్షణంబుఁ గావించి వైకుంఠంబునకరిగె.

I have the pleasure to enrol Sri. Gandham Sreeramamurthy and Sri. Irrinki Narasimhamurthy who are popularly known as " Sreerama Narasimha Murty Kavulu " as our Court Poets. Hereafter they are entitled to the privileges of our Court.

Gadwal,
1-3-1945.

Youvaraja Saheb of Gadwal.

(For Maharani Saheba of Gadwal

శ్రీ రామ నృసింహ మూర్తులు

శ్రీవద్భద్రకృద్దాత్రిసంహరణకృద్భ్యోగో యయోర్వర్తతే
 లోకారాధనతత్పరౌఖలజనవ్యాపాదనవ్యాపృతౌ
 లోకేఽస్మిన్నవతేరతుస్సుమహితౌ శాంతోగ్రరూపౌచ యౌ
 తౌ శ్రీరామ నృసింహ మూర్తి విలసత్సంజ్ఞౌ జయేతేతరామ్॥

విషయసూచిక

సప్తమ స్కంధము.

అధ్యాయము.

విషయము.

పుట.

1	జయవిజయశాపాదంతము	1
2	సుయజ్ఞోపాఖ్యానము	6
3	హిరణ్యకశిపు తపానిష్ఠ - వరప్రాప్తి	11
4	హిరణ్యకశిపు విజృంభణము - ప్రహ్లాదచరిత్ర ప్రారంభము	15
5	హిరణ్యకశిపుకృతప్రహ్లాదతర్జన భర్తృనాద్యభివర్ణనము	19
6	ప్రహ్లాదక దైత్యబాలక హితబోధ	25
7	నారదేశదేశ కథనము	28
8	శ్రీమన్నృసింహమూర్త్యవతారమట్టము - హిరణ్యకశిపు వధ	33
9	ప్రహ్లాదకృత నృసింహస్తుతి	40
10	త్రిపురాసుర సంహారమట్టము	43
11	వర్ణధర్మోపదేశము	53
12	ఆశ్రమధర్మోపదేశము	55
13	ప్రహ్లాదాజగర సంవాదము	58
14	గృహస్థధర్మోపదేశము	61
15	మోక్షలక్షణ కథనము	65

అష్టమ స్కంధము.

1	ప్రాయంభువాది మన్వంతరాభివర్ణనము	71
2	గజేంద్రమోక్షణ కథాప్రారంభము	74
3	గజేంద్రకృత హరిస్తుతి	77
4	కరిమకర శాపవిమోచనము	81
5	క్షీరసాగరమథన కథనము	83
6	అమృతాత్పాదనేద్యము	88
7	కూర్మావతారకథ - శివకృత హాలాహలభక్షణము	92
8	ఐరావతాద్యుత్పత్తి కథనము	96
9	జగన్మోహినీ వేషధారణము	100
10	దేవాసురయుద్ధ ప్రారంభము	103
11	దేవ విజయము	107
12	మోహినీ దర్శనజాత్యశివమనో విభ్రమము	112
13	వైవస్వతాది మనువృత్తాంతము	116
14	జగత్పరిపాలన కృమము	119
15	ఐలియుద్ధయాత్ర - వాసునావతారకథా ప్రారంభము	120
16	అదితిప్రార్థనము	123

ధ్యాయము.

విషయము.

17	పయోజనత విధానము	127
18	వామనమూర్త్యావిర్భావ ఘట్టము	130
19	యాజ్ఞ	133
20	బలి నిశ్చయము	138
21	త్రైవిక్రమ విజృంభణము	142
22	బలి సుతల్పవహేళము	145
23	ఇంద్రాపేంద్రా నర్వర్ణక గమనము	149
24	మత్స్యావతార కథాప్రారంభ ఘట్టము	152

నవమ స్కంధము.

1	సూర్యవంశాధిపర్వనము - సుద్యుమ్నోపాఖ్యానము	159
2	ప్రృష్టధ చరిత్రము	163
3	శర్మాతిచరిత్రము - శాకద్యౌపాఖ్యానము	166
4	అంబరీషపాఖ్యానము	169
5	దుర్వాహగర్వభంగము	176
6	ఇక్ష్వాకువంశానుక్రమము - మాంధాత్యప్రభృతిక చరిత్రము	179
7	హరిశ్చంద్రపాఖ్యానము	184
8	నగరచ్చక్రవర్తి కథాప్రారంభము	186
9	గంగావతరణము - ఖట్యాంగాది చరిత్రాభివర్ణనము	189
10	శ్రీరామచరిత్రము	194
11	శ్రీరామ కృతాశ్వసేధయాగవర్ణనము	201
12	శ్రీరామపుత్ర కూశాన్యయాధి వర్ణనము	205
13	నిమిషంశానుక్రమణిక (జనకచరిత్రము)	206
14	చంద్రవంశేతిహాసము (పురురవశ్చరిత్రము)	208
15	పరశురామచరిత్ర	213
16	విశ్వామిత్ర చరిత్ర	217
17	రజి చరిత్ర	220
18	యయాతి చరిత్ర	222
19	బిష్టోపాఖ్యానము	226
20	భరత చరిత్ర	229
21	రంజిదేవ చరిత్ర	232
22	కురువంశ కథనము	235
23	యదువంశ చరిత్రము	239
24	వసుదేవ వంశానుక్రమణిక	242

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

శ్రీరామ నృసింహమూర్తి కవులు:—

❦❦❦ విజయదుందుభి ❦❦❦

వద్భద్రకృష్ణ దార్తినంహరణకృష్ణ ద్యోగో యయోర్వర్తతే
లోకారాధనతత్పరా ఖలజనవ్యాపాదనవ్యాప్యతే
లోకేఽస్మిన్నవతేరతు స్సుమహితౌ శాంతోగ్రహాపాచయా
తౌ శ్రీరామ నృసింహ మూర్తి విలసత్సంజ్ఞా జయేతేతరామ్॥

సప్తమ స్కంధము

అధ్యాయము 1.

❦❦❦ జయ విజయ శాసాదంతము ❦❦❦

రాజు:—

క. యమివర! నముఁడును భూతచయములకుఁ బ్రియనఖుఁడునై నరహరి భగవంతుం
డమరవిరోధుల దాను విషముఁడుంబలె నేలఁ దునిమెశక్తకార్థంబై. 1

శా. ఎన్నన్ లేశముఁగూడ నిర్జరులతో నేయర్థమున్ లేదు సా
తాన్ని శ్రేయసరూపకుండుఁ ద్రిజగత్కల్యాణదుండైన శ్రీ
మన్నారాయణమూర్తికిన్ మునివతంసా! లేవు దైత్యాళితో
విన్నాణంబుననొప్పు నా హరికి విశ్వేషము సుద్వేగమున్. 2

గీ. ఓమహాభాగ! యో శుకశ్రయోగివర్య! ప్రణుతిపాత్రనారాయణగృణములయెడ
నిట్టి పెనునందియంబు మానవృథయనీమఁ, గలిగె నద్దాని ఛేదించకవలఁతి వీవ. 3
శ్రుతుక్షుడు:—

చ. స్ఫురదురుభాగధేయ! పృవకపుంగవ! యద్భుతరూపమైన శ్రీ
హరిచరితంబు నీవఙ్గితయ్యది లెన్నగదయ్య భక్తి శ్రీ

వరునెడఁబెప్పు భాగవత్వర్యు మహామహిమంబు పుణ్యమున్

బరమమునై నుతింపఁబడునారదముఖ్య తపోధనాశ్రిచేన్.

4

వ. కావునఁ గృష్ణుడై స్వామి నమున్కరించి హరికథావిశేషంబు నుడివెద
నాకన్గింపుము.

5

సీ. ప్రకృతికింబరుండగుధగవంతుఁడౌహరి, యవ్యయుఁడు నజంకురనగుఁడయ్యు
స్వీయమామూనుకాగవిప్రుఁడై తా బాహ్య, బాధకతాహేతుభావముండు
బ్రహ్మగుణంబులై సమగ్రు నత్వరజస్త, మంబులుఁ దలఁప నాత్మ కవి లేవు
వృద్ధి విరాశంబుకలకాలంబున, వానికిఁ గలుగవురపార్థివేంద్ర!

గీ. సత్త్వజయకాలమందునిర్జర్జరులఱుమల, రజయుఁ బెంపొందననురులగ్రమతదమమా
బెరుగయక్షరక్షుస్ఫులన్విభుఁడుతాను, గూడుచుండుఁడత్కలానుగ్రగుణ్యముగను.

క. జ్యోతిఃప్రభృతులువలె సంఘాతంబుననుండి విభుఁడుకాఁ డెపుడు పృథ
గూతుఁడు మధించి యాత్మను, జాతురీ నాత్మనుఁ దెలియఁజాలుదురు బుధురీ.

ఉ. జీవులకుం బురంబుల నృజింపఁ బరేశ్వరుఁ డాత్మమాయ ని

చ్చావిధి సృష్టిజేయును రజంబును జిత్రములై నయందు బ

ల్పేవ రమింప సత్త్వము నృజించును వానిని సంహరింపఁగా

భావముగల్గును దమముఁజ్ఞాశ్రి నృజించును వేఱువేఱుగన్.

8

వ. సరేంద్రా! సత్యకరుండగు పరమేశ్వరుండు ప్రకృతి పురుషుల కాశ్రయంబై
ప్రవర్తమానంబగు కాలంబు సృజించు. అందందు సతం డుభయసిద్ధి బొందు.

లింగరూపుఁడగు న య్యాశునకుఁ దద్గుణంబులుం గలవు. రాకేంద్రా! ఈ
కాలంబు సత్యవంధకంబై నది కావునఁ బరమేశ్వరుండు సురాసీకమునకు జయో

త్సేకంబుగల్గించు. సురప్రీతికరుండై పృథుయశుండగు నా యీశుండు తత్ప్రీతి
పక్షులగు ననురులఁ గనిమనుంగు. స్వస్పృష్టంబగు విశ్వంబునకు స్థితిరక్షావిధానా

ర్థంబు పోనపున్యంబున సత్త్వగుణంబును సురగుణంబును బెంపొందించు.

9

మత్త్యోకిల. రాజచంద్రుఁ డజాతవైరి సురరక్షి సత్త్వము నారదున్

రాజసూయమహాధ్వరంబుఁబ్రక్షిమిల్లె యొనర్ప న

వ్యాససత్కృపఁ బావనం బితృహాసమొక్కఁడుసెప్పె వి

భాజమానయశోవిశాల! ధరరావరా! విను దానినిన్.

10

మ: కృతురాజంబగు రాజసూయమున లోకకాధీశ్వరుండైన య

చ్యుతంసం దమ్ముతమాపచేదివృవసాయజ్యంబు నీక్షించి పా

దుతనూజం డటమన్న నారదమునింగద్రుంగించి యాత్మంతే వి

స్మితచిత్తుండయి యిట్లు ప్రశ్న మొనరింపెన్ హను లాలింపఁగన్.

11

ధర్మరాజు:—

మ. ఇది యత్యద్భుతమయ్యెగాదె యహహా! యెన్నంగ నేకాంత భక్త దురాపంబగు వాసుదేవ పరతత్త్వప్రాప్తి విద్యేషియున్ మదనంయుక్తుడైన న చేదిపతికింబ్రాపించె మానీంద్ర! యే త దుదంతంబు నెఱుంగ మాకు మది న్యతస్సహంబు రేకతైడిన్. 12

క. తాపనవర! భగవన్నిం, దాపరతంబరంగు వేనధరణీజానిన్ గోపించి ద్విజులు నారక, కూప పతితుంగా నలుపరొక్కో! మున్నెన్నన్. 13

గీ. నారదా! తొక్కువల్కులనాటగోలె, మూఢచిత్తుండు దమ ఘోషపుత్రకుండు పాపమతి దంతవక్త్రుండుననవాసుదేవు, నందు నేడును మత్సరాయత్తులుగద. 14

గీ. అవ్యయున్ విష్ణుదేవు బ్రహ్మస్వరూపు, సారెకున్ దూఱుచుండు నాశబులులకున్ శ్వేతకుష్మంబు పుట్టదుజ్జహ్వయందు, సంధతామి నమేనియ్యనలముగొనదు. 15

ఉ. పాపులు వీరలేల భగవంతుండు దుర్గహాథాముడైన యా శ్రీపతియం దిటుల్ లయమయ్యజెందిరి? లోకములెల్ల జూడ నం చీ పగిదిన్ గలంగి భ్రమియించెడు నాదగు బుద్ధి గాలిచే దీపపు టర్చియుంబలెనుగదీనికి హేతు వదేమొ తెల్పుమా. 16

క. సురముని నారదుండు యుధిష్ఠిరు నుడి నాలించి ప్రీత్యచిత్తుండగుచున్ పరమాదరయతుండగు నా, ధరణీపతి కిట్టులను నశదన్యులు వినంగన్. 17

వారదుడు:—

వ. నిందయును స్తుతియును సత్కారంబును ధిక్కారంబును గళేబరవిషయంబులె, ఇవి యవివేకంబున నాత్మకుం గల్పింపఁబడు. భూతంబులకు నహమ్మమత్వరూపశం బగు బుద్ధివైషమ్యంబు తదభిమానంబున జనించు. దానంజేసి దండపాదుష్యంబును నిందయుం గలుగు. అభిమానంబునంజేసియ కళేబరనాశంబుం బ్రాణినాశంబుగాఁ దలంపంబడు. అభిమాన రహితుండగు పరమాత్మకు వైషమ్యాభావంబున నిందాస్తుతులు కలుగకుండు. 18

గీ. కానఁ బగనైన భక్తియోగముననైన భయముచేనైన న్నేహభుకవలననైన గామముననైన మనము యుక్తంబుండేయ నగును హరియందు దాన నశన్యుంబుంగనఁడు. 19

క. వైరాగుబంధమున నరుఁడేరితిన్ దన్మయత వ్రహ్మించునొ పొందన్ నేరండలు భక్తి యుక్తి మ, హారాజా! మద్వినిశ్చయం బిది వింటే! 20

చ. భ్రమరముచేతఁ గుడ్డమునఁబల్కినిఁ బ్రత్యవరుద్ధమాచుఁ గీ
టము భయవైరయుక్తిని నెడఁద సృఙ్చించుచు దానిఁ దత్స్వరూ
పముఁ గొనునట్లజుండు భగవంతుఁడునైన ముకుందునందు ద్వే
షమునఁ బ్రేపూతులై యతనినసంస్మృతి వారలుఁ బొంది రా హరిన్. 21

ఉ. గొండలు కామయోగమునఁగొండలు ద్వేషమునన్ భయంబునన్
గొండలు భక్తియోగమునఁగొండలు స్నేహమునన్ మనంబు గో
విందునియందు నె క్కొల్లిపిశ్చెక్కు రిటుల్ త దఘంబుడించి యా
నంద నికేతనంబయి తననరైపు తదగ్గఁ బొంది రిమ్ములన్. 22

ఉ. కామమునన్ ప్రజాంగనలుఁగంఘంబు భీతిని జైద్యముఖ్యులౌ
భూమిపతుల్ విరోధమునఁభూధన! వృష్టులు బంధవంబునన్
మే మురుభక్తియోగమునఁగమీరలు స్నేహముచేత నా పరం
ధాముని గేళిమర్చుని నగదా స్మరియింతుము వాసుదేవునిన్. 23

క. ఏవురిలో వేనుఁడుకాఁ, డేవాఁడును బురుషుడైన న యీశువిషయమై
కాపున మనంబుఁజొనువఁగ, నా విష్ణునియం దెదే నుకపాయముచేతన్. 24

గీ. పాండవా! చైద్యుఁడున్ దంత్రవక్త్రుఁడుఁ దల
పోయఁగా మీకు మాతృవ్యసేయులుగద
విప్రశాపంబునన్ బద్రపీఠ్యతులగు
విష్ణుపార్షదముఖ్యులుగవీరు సుమ్ము. 25

భర్మరాః—

ఉ. పరమమునీంద్ర! యల్ల హరిపార్షదులన్ స్మృశియించు శాప మె
వ్వరిదది యెట్టిదయ్య? హరిపాదపయోజములన్ భజించుచున్
నితము నవ్వికుంతపురినివ్వసియించెడు శుద్ధసత్త్వ భా
స్వతులకు నట్టిశాప మెట్లుపంభవమయ్య? నెఱుంగఁ జెప్పుమా. 26

కారకుడు:—

చ. వినుము యుధిష్ఠిరాఖ్య పృథ్విమీరమణా! యల బ్రహ్మదేవు నం
దనులు ననందనాదిమునినాయకు లిమ్ముల నీ జగత్త్రయం
బునఁ జరియించుచుండి యలగవోక నొకానొకనాడు విష్ణుదే
వునిదగు నవ్వికుంతపురమున్ దరిసింపఁగఁ బోయి రుమ్ముడిన్. 27

గీ. తలఁపఁ బూర్వజులకుం బూర్వజులకుం బంప, పాబుడింభకవస్తులు ద్విగంబులగు
వి వారి కైలాసం గా నెంబడెన్నపాబు, రెడ్డగింటి ల్లోనికీవక్త్రగుండ. 28

ఉ. పాండవ! కుంభులై మునుల్కువానికి శాపము నిచ్చిరంత ను
 'ద్దండ రజస్తమోవిరహితంబగు శ్రీహరి పాదమూలమం
 దుండఁగరాదు మీర లిఁకనో జడులార! బిరాన నిష్ట యిం
 దుండి దురంతమా యనురయోని జనింపుడు పొండ'టం చిటుల్. 29

క. అనియిట్లు శక్తులై స్వభ, వనముననుండి పతితులగువానిని గృహ న
 మ్మును లనిరి 'మూఁడుజన్మలఁ, బునస్స్వపదలభిమీకుఁగబొనఁగు న'టంచున్. 30

గీ. వారలిరువురు దిలికిఁ గుర్రమారులగుచు, దైత్యదానవలోక సంస్కృత్యులైరి
 జ్యేష్ఠుఁడు హిరణ్యకశిపుఁడుశ్రీశితలేశ!, యవరజుండు హిరణ్యాక్షుఁడయ్యెనందు.

క. నరసింహరూపుఁడగు శ్రీ, హరిచంపె హిరణ్యకశిపుఁడవనీభాగో
 ధ్ధరణంబుఁ జేయ మామూ,కిరియెనయతఁడె కసిమనఁగఁగె హిరణ్యాక్షున్. 32

గీ. అచ్యుతప్రియుఁడైన ప్రహ్లాదుఁబుత్రుఁ, గూరితరముగ హింసింపఁగోరి యా హి
 రణ్యకశిపుఁడు బహుప్రకారంబులైన, యాతనలఁబెట్టె నిజమృత్యుఁహేతుఁబుత్రు.

గీ. సర్వభూతాత్మభూతుఁ బ్రశాంతుని నను, దర్శనున్ విష్ణుతేజోభిరమృయుక్తుఁ
 దనయుఁబ్రహ్లాదు నానావిధంబులైన, యుద్యమములదై త్యుఁడుజంపఁగోవఁడయ్యె.

గీ. పిదపఁబొడమిరా రాక్షసుల్ శ్రవిశపునకుఁ, బుత్రకులయిక్తై కసియనుగ్రహాలతియంధు
 సర్వలోకోపతాపంబునల్పుచుం బ్ర, కాస్త్రిఁగొనిరి రావణకుంభకర్ణులనఁగ. 35

గీ. అందు రాఘవుఁడై హరిరయవతరించి, శాపముక్తికినై వారిశ్రంహరించె
 వినఁగలవు నీవుశ్రీరాముఁవిక్రమంబు, భూవరేణ్య! మార్కండేయశముఖమునుండి.

క. జగతీశ్వర! వారే యర,యఁగ నీమాతృవృషేయులగుక్షత్రియులై
 రి గదాధరచక్రహతిన్, దెగ నఘములు శాపముక్తినిం బొంది రిటుల్. 37

గీ. పౌబలవై రానుబంధ తీవ్రవీరమైన, ధ్యానమున వానుదేవ సాగమ్యత్వ మిట్లు
 వీరు పొందింపఁబడి వెండివిష్ణుదేవు, పార్శ్వముంజేరి రల విష్ణుసార్వదు లొగి. 38
 ధర్మరాజు:—

గీ. విబుధమాని!నుహాత్ముఁడుంగ్రబియుఁడునైన, పుత్రునందువిద్వేషంబుఁగబూననేల?
 అచ్యుతాత్మత దేనఁ బ్రహ్లాదునకది, యెటుకలిగెనొ నాకు వగచింపుమయ్య. 39

అధ్యాయము 2.

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము ఖండితము

నారదుడు:—

- క. ప్రకటితకోపుడు హరి వీర, గత తన భ్రాతను వధింపఁగఁ దెలిసి హిర
ణ్యకశిపుడు రోషకోకము, లకు గుత్తియై మనమున మిగులఁబరితపించెన్.
- నీ. పృథులరోషమున ఘూర్ణిల్లుచు సందప్త, దంతచ్ఛదుండై యురదగ్రకోప
జాఙ్మల్యమానలోచనయుగళమున ఘా, మ్రంజై న యభ్రభ్రాగంబుఁ గనుచు
భీషణదంష్ట్రులఁజగడుఁ బుట్టించెను, దృష్టిచేఁ గడు దుర్నిర్దేశ్యుఁ డగుచుఁ
గుటిలకహాళ భ్రువకుటియు క్తముఖుడయి, భయదోగ్రీకూలంబుఁబైకెనెత్తి
- గీ. కొల్లుకూటంబునంగలఁక్రూరదాన, పులను గలయంగఁ గనుగొనిఁచలముమీఱ
నిత్రైఱంగునఁ బల్కె భ్రాతృవధజనిత, శోకరోషమ్ముల మనంబుఁవ్యాకులపడ. 41
- వ. త్రిమూర్ధ, త్ర్యక్ష, శంబర, శతబాహు, హయగ్రీవ, నముచి, పాక, ఇల్వల, విప్ర
చిత్తి, పులోమ, శకునాది దానవదై తేయులారా! నావచనంబు వినుఁడు. శ్రీవణా
సంతరం బెల్లరును నైశంబ మ దనుశాసన ప్రకారంబుఁ గావింపుడు. పార్థివగ్రాహుం
డగు హరి సహాయంబునంజేసి యుద్ధులైన శాత్రువులచే నాకుఁ బ్రിയుండును,
వఖుండును, భ్రాతయునగు హిరణ్యాక్షుఁడు వధింపఁబడియె. 42
- చ. అనిశము బాలకుండువలె శ్రీ సస్థిరచిత్తుఁడు భూరితేజః డ
య్యును గుహనాస్వరూప కిటి శ్రీ యున్ దనుఁ గొల్పెడువారిఁగొల్పు వాఁ
డు నగు వికుంఠ మూమక ప శ్రీ టూజ్వలశూలముచేతఁ గంఠమున్
దునిమి తేవీయశోణితము శ్రీ తో దుధిరప్రియు భ్రాతఁ దన్నుదున్. 43
- మ. అహితండున్ గవటుండునైన హరి యి శ్రీ ట్లంతంబునొందన్ దమం
త హరిప్రాణులుకావ వేలుపులు తో శ్రీ నన్ గృతమూలావనీ
దుహశాఖాపటలంబులుంబలెను ని శ్రీ హృబురీ నిరాలంబులై
బహుళక్షేతములంది శోషిలును రే శ్రీ భంగిన్ విలోకించినన్. 44
- నీ. అరుగుడి మీరుఁబ్ర శ్రీ హృక్షత్రసంవర్ధితమయి పరంగు భూఁ శ్రీ తలముఁజేర
సమంతుంపుడి తప శ్రీ స్వాధ్యాయ యజ్ఞ దా, నప్రతపసలై త శ్రీ నరెడు వారి
సచ్యుతండు ద్విజక్రియామూలభూతుఁడున్, యజ్ఞ ధర్మమయుండునగుపురుషుఁడు
వతతంబుదేవర్షి శ్రీ పితృభూతములకును, ధర్మంబునకు నాస్ప శ్రీ దంబుకాన
- గీ. ద్విజతతంబుగోగణంబులు శ్రీ వేదములును, దలఁపవర్ణాశ్రమాచార శ్రీ ధర్మములును
నవయునెందెందు నాయయి శ్రీ జనపదముల, బుగ్గిణీయుండు పెల్లగిం శ్రీ పుండు
గెడపుండు. 45

శ. అని ముదలయిన తమ యొడ, యని యాదేశంబు దైత్యుల లాదృతిని శిరం
బునుదాల్చి రణప్రియులౌ, టను గావించి రపుడు జగల డమ్ముల బ్రజలతోన్. 46

సీ. గ్రామపురప్రజా శ రామాశ్రమోపవ, నాకరక్షేత్రకో శ ద్యానములను
పట్టణఫేటక శ ర్పర ఘోషముల దహించిరి కొందఱు ని శ శ్శేషముగను
గొందఱు ప్రాకార శ గోపురనేతువుల్, త్రవ్వివైచిరి ఖని శ త్రములతోడఁ
గొందఱు పెనుగండ్రగొడ్డల్ల ఛేదించి, రుపజీవ్యవృక్షన శ ముత్కరములఁ

గీ. గొంద టుద్ధతి మండెడు శ కొఱవులఁగొని
దహనమొనరించి రొగిఁ బ్రజా శ గృహచయముల
నిల్లు దైత్యులకు లోక శ మిడుచులుఁబడ
సురలు దివివీడి కనరాక శ తిరిగిరి భువి.

47

గీ. అంతట హిరణ్యకశిపుఁ డ శ త్యంతదుఃఖ
తాత్ముడై మృతుడై న భ్రాతకుఁ దిలోద
కాదుల నొసంగియున్ దన శ సోదరాత్మ
జలను సాంత్యనవాక్కులఁ శ గలఁకఁదేర్చె.

48

ప. మఱియు శకుని, శంబర, ధార్మి, వృక, కాలనాథ, మహానాథ, హరిశ్చంద్ర,
మదోత్కచులను, దవ్యాతయగు పుష్పదానువును, న్వమాతయగు దితిని మధుర
వ్యాకంబుల చేశకాలజ్ఞుండగు నసురేశ్వరుం డూరడించుచు నిట్లుపలికె.

49

హిరణ్యకశిపుఁడు:—

మ. జనయిత్రీ! సుతులార! యోమరదలా! శ స్వాంతంబులన్ వీరవ
ర్ణునకై శోకముఁబొందఁబోకుఁ డిదియున్ శయు క్తంబుఁగా దెన్నఁగన్
వినుఁడీ! శూరుల కీప్సితంబెయగు వి శ ద్వేష్యాభిముఖ్యంబునన్
ఘన సంగ్రామతలంబునన్ పథము ల్లా శ ఘృంజానుఁడీ యెంతయున్.

50

చ. భ్రమ విడువుండు మీరు చలిరపందిలియందలి పాంథులట్లు దై
వముకతనన్ స్వకర్మములఁ శ బట్టియెకా జనులొక్కచో నుయో
గము నొకచో వియోగమును శ గ్రన్ననఁబొందుచు నుండ్రు చూడ ధీ
రమతులు దీనికై కలవరంపడ ర్థించుకయేని నాత్మలన్.

51

గీ. అత్యంతశృంగార పరజ్ఞానవ్యయుండు, నత్యంతయుండును శుద్ధుఁడీశ్వరుండుపరుండు
స్వీయమాయన్ గుణములన్మృజించుచు గుణసంగమనఁజేసి తాలుచు.

లింగతనము 52

- చ. తిరిగెనుఁటితో వసుమతీ వలయంబదియెల్ల దిద్దిరం
దిగెనునట్లుఁదోచెను గగతిన్ గదలాడుబలంబుతోడ లోఁ
దరువులు సంవదించెను పిఠంబునఁ దోచెనుభంగి భ్రాంతి సం
సరణకీవుతుండయిన యాచున నాత్మయుఁ దోచుచుండెనున్. 53
- గీ. మనమిటు గుణములన్ భ్రామ్యమాణమగుడు
నవికలుండయి పురుషుఁడోయంబ! వింటె
లింగయుక్తంబువోలె న్నలింగుండయ్య
నా మనము తోడసామ్యంబునందుచుండు. 54
- గీ. లింగవిహితుండయ్యునులింగదేహ, భావనమె యాత్మకై యవివర్ణయంబు
నొగిఁ బ్రేమాప్రియయోగ వియోగరూప, మైనదియ కర్మసంస్మృతి
యనఁగఁబడును. 55
- వ. అమ్మా! సంభవంబును, వినాశంబును, శోకంబును, అవివేకంబును, చింతయు,
వివేకస్మృతియు ఒహవిధంబులై యుండు. 56
- క. మిఁ దుదహరితుం డిట బుధ, జనులు యమప్రేతబంధునంవాదాత్మం
బనవద్యమునై న పురాతనేతి హాసమును మీకురదానిదెలిచెదన్. 57
- క. అలఘూశీవరదేశం, బులకోప్పు సుయజ్ఞాడనెడిభూపాలుఁడు శ
తులచే నిహతుండయ్యెన్, గలవన్ దద్జ్ఞాతు లతనికడఁ జేరి రటన్. 58
- సీ. రత్నవర్ణము విశేష్ణతఁజెంద నర్వాభ, రణములు న్రజములుగ్రంథం మొంద
హృదయంబు శరవిస్ఫర్భింబుఁగాఁగ దేహంబు నన్యగ్నిత్వంబుఁగాఁగ
స్తబ్ధలోచనుఁడయ్యనరభనదప్తదం, తచ్చదుండగుచు మూర్ఖజములెల్లఁ
జెదరంగఁబెంఱులిచే ముఖాంభోజంబు, ముసుఁగువడన్ భుజంబును గయిదువు
- గీ. దునిసివడ నావావక్షోగోమర్ద్విధిసటు, నల్పబడ్డ యుశీన రేశ్వరుని బతిసిఁ
జూచి దుఃఖితలై మహిషులు కరముల, నరము బాదుకొనుచు నేడ్చిగుమ్మలికల. 59
- సీ. అక్కటక్కట! నాథ! హతులమైతిమటంచు, గరముల నారీతి, నరముబాదు
కొనుచును సారెకాశ్రయపదంబులఁబడి, బిట్టేచ్చుచున్ దైన్యముట్టిపడఁగ
కుచతటీనంలి ప్రళయకుమారుణబాష్పముల నాథు పాదకర్మలముఁ దడుపు
చాక్రందన ధ్వనులొకసమంబుఁ బ్రేక్షకజనులకును దుఃఖముఁగొలుపుచు
- గీ. పదపదయి కేశపాశంబులారాభరణము, లెల్ల వీడ్పాటుఁజెందఁగనైత్రెఱఁగున
చ య్యోగీనరనాథుప్రేయసులు కుమిలి, కుమిలి విలపించి రయ్యెడఁగఁగారిని.
- చ. అప్పురో యాశీవరప్రణలకందట కింతకుమున్న వృత్తినుం
డవయి తవర్పు నీ విపుడిటన్ బెరుశోకభరంబుఁగూర్పు వాఁ

డవుగ నిటుల్ కృపారహితుడౌ విధిచే నొనరింపఁబడ్డవాఁ
డ వకట! మా కగోచరుడవువైతివి దృష్టికిఁ బ్రాణనాయకా!

61

చ. దయితుఁడవున్ విభుండవుఁ గృతజ్ఞుఁడవున్ సుహృదుండవోదు వీ
వ యధిప! మాకు నిన్ను విడనాడి క్షణంబిట నిల్వనేర్తు మె
ట్లయయె! భవత్పదాంబుజ నగమర్చలుఁ జేసెడిమమ్ము దండితా
రి! యనుగమింపఁగాఁ గనికరంపుము నీ చనుచోటికింబ్రభూ!.

62

గీ. అనియిటుల్ మృతుఁడైన నారాధునివయింబడి, బిట్టు విలపించుచు దహనవిధికిన్ న
నిచ్చగింపక వలవంతననింతులుండు, సంతలో నర్కభగవానుడై న్నమించె.

63

గీ. ప్రేతభూమిని విలపించునప్రేత బాంధ, వావళుల పరిదేవనమాంబి
బాలకుండయి స్వయముగగ్రవచ్చియముండు, వారిన్లెల్లరఁ బొడఁగాంచిరపలికెనిట్లు.

చ. అకట! సతంబు లోకగతి నారయుచుండెడునట్టి యీ వయో
ధికుల విమోహమెట్టిదో మరతిన్ బరికింప నధర్మలయ్యుఁ బా
యక యెట నుద్భవించెఁ దొలినచచ్చటికేచను మర్త్యుఁగూర్చి యూ
రక పృథుశోకతప్తులయ్యురాయిడిఁ బొందుచునుండి రీగతిన్.

65

చ. పితరులచేఁ దృణింపఁబడినెన్నలమయ్యును గుండఁబోము ధ
న్యతముల మేముగాదె యహాహ! బలహీనులమైన మమ్ము ను
గ్రతరవృకాదిజంతునికరంబులు బల్కి గ్రసింపకుండ న
మృతిమెయి గర్భమం దెవఁడుమానకప్రోచు నతండ ప్రోవఁడే?

66

ఉ. ఏ విభుఁ డీ జగంబు సృజియించును జెంచును నంహరించు మా
యావిధి నింతులార! వినుడౌ భగవంతునకున్ జరాచరం
బై విలసిల్లు విశ్వమిదియూటపదార్థముగాఁ దలంపుఁడి
యే విధిఁగన్న వాఁడొకఁడైయీశుండు నిగ్రహ సంగ్రహంబులన్.

67

ఉ. దైవ సురక్షితం బది వ్యథంబున వీడిన నుండు లెస్సఁగన్
దైవమాంబు గేహమునగదాచినదయ్యు వివాశ మొందెడున్
దా వనినైనను బ్రతుక్కుదైవనమీక్ష సనాథజీవియన్
దైవమాతెన్న శించు బహుభా పరిరక్షితుఁడయ్యు లోఁగిటన్.

68

ఉ. ఆయి లింగ దేహజమ్మలై పెరుపొందెడునట్టి కర్మలన్
గాయములెల్ల నువ్వుతిలుఁగలవశంబున నాశ మొందు నిం
తే యిదియెన్న నాత్మ ప్రకృతిస్థితమయ్యును దద్గణంబులం
దోయ విలక్షణంబగుచునున్న నిబద్ధముకాదు వింటిరే?

69

- చ. పురుషునకుం డలంపఁ బృథుఁమోహజమైన శరీరమిది యో
వరనతులార! భిన్నమగుఁకృతాతికగేహముగా నెఱుంగనా
నరకి కనంగ దేహమిదియౌదక పార్థివ తైజసంబులన్
బరువడి సంభవించి యటుపై వికృతంబగుచున్ దుదన్ జెడున్. 70
- చ. అలము దారుసంఘితమృదుయ్యు నెటుల్ దనరారు భిన్నమై
యనిలము సర్వదేహగతమయ్యు బృథగ్గతిసౌష్ఠ్య నెట్లు లా
య్య నభమునెట్లు సర్వగతమయ్యును సక్తము కాకయుండు స్వే
చ్ఛ నటులె యాత్మ సర్వగుణానంశితృణ్యు సనక్తుడయ్యెడున్. 71
- చ. ఎవనికిన్ విమూఢలయ్యురలు శోకము నందుచుండిరో
ధవుడు సుమజ్ఞనామకుఁ డ్యతం డిచటం బడియుండెగాని దా
నెవడు ధ్రువంబుగా వినునొయెవ్వఁడొగిన్ బ్రతివాక్యమిచ్చునో
శృంగరామఖంబుగా నతఁడుగ్రాగతి నిప్పుడు లేడు చూడఁగన్. 72
- క. శ్రోతయుఁ బ్రతిపక్తయుఁగా, దాతతమున్ మిగుల ముఖ్యమగు ప్రాణ మహా!
ఈ తన్వనపులకుం బరుఁడై తద్దృష్టయగు నాత్మ్యయశలవిభుడగున్. 73
- వ. భూతేంద్రియ మనోలక్ష్మితంబులగు నానావిధదేహంబులం బరమపురుషుండు స్వతే
జంబున భజించు. వినర్జించు. ఎంతవర్ణంతం బాత్మలంగ దేహాన్వితంబగు సంతపర్యం
తంబు గర్మబంధంబగు. దావంజేసి దేహాత్మభ్రమ క్లేశరూపంబగు మాయాయో
గం బనున ద్రించు. అపర్థంబులగు గుణాత్మక దేహంబులందు సర్వదృష్టియుండద్విషయ
కోక్తియు ననునిది మిథ్యాభూషంబగు నభినివేశంబు. మనోరథంబుకరణి స్వప్నంబు
వగిదిని సర్వంబగు నైర్దియికవిషయంబు సనిత్యంబై. నిత్యంబగు నాత్మ్యమగుటించి
కాని యనిత్యంబగు దేహంబును గుటించికాని తన్ని త్యానిత్యవిదులు శోకింపరు.
శోకించును వ్యభావం బన్యధీకరింప శక్యంబు కాదుగదా! 74
- చ. ఖగనమవాయమారకుఁడుగ్గా భగవంతునిచే నియోజితం
డగు నొకలుబ్ధుండు వనిత్యుం దురులొడ్డి ప్రలోభసం బబున్
దగ నిడియెన్ గుళింగమిధుసంబట దిగ్గుచుఁ గాననయ్యె నా
యుగశమునన్ గుళింగి వెర్రవొప్పఁ బ్రలోభిత యయ్యె బోయచేన్. 75
- క. ఉరుకాలనియంత్రితయై, యుర్నితౌటం జక్కుకొన్నయ్యగ్గలి నాప
త్పరిబ్రథ్ గాంచి పారి, బారి దుఃఖంచెన్ గుళింగము వృధదయసీమన్. 76
- క. దీనుఁ డశక్తుఁడునై స్నేహపఁ గుళింగంబు మహిషీకై విలపించెన్
దా నిష్కరుణుడు దేవుడు, దీపన్ పతిని వివదంబురధిన్ ముంచె నిటుల్. 77

మ. కడుదీనుండ సతీవియుక్తుడను మోక్షభూయుష్కుండన్ మందభా
గ్యుడనై దుఃఖముతోడ నొంటరిగ న్రయ్యో! యెట్లు జీవించు ని
ప్పు డింకన్ తెక్కలురాని శాబకగణంబున్ మాతృహీనంబు నే
వడిఁ బోషింపఁగలాడ దీను నను దేవ! వేగఁ గొంపొంగదే. 78

గీ. అక్కటా! మందభాగ్యులైనయట్టి, నా నినుఁగులు కులాయంబునందునుండి
మాతృదేవతకొఱకునై నమమతపాచ్చ, నెదురుజూచుచు నున్నవశవె యడియాన.

ఉ. ఇమ్మోయి నశ్రుకంఠమయ్యయెంతయు దుర్భరమా ప్రియావియో
గమ్మన నుమ్మల్నించుచునగ్గదకన్ విలపించు నా కుళిం
గమ్మను బొంచియుండి యటఁగలనమిరితుండొచుఁ దేజితా
గ్రమ్మగు నొక్క భీమేశ్వరమ్మునఁ గొట్టెను వ్యాధుఁ డత్తజిన్. 80

గీ. ఇటుల మీరు నాత్తోపాయమెఱుంగ కకట!, బుద్ధిమాలినవారయ్యముగుదలార!
పనవి విలపించుచుండి హ్యయనశతముల,నై నను స్వనాథునిన్ బడయంగలేరు. 81
హిరణ్యకశిపుఁడు:—

క. బుడుతం దుడుగక యవు డీ,వడువున నుడువుడును జ్ఞాతీవర్గములు గడుం
గడు వెఱఁగువడుచు నెంచిరి, నడుమం బొడమునదియుఁ జెడున దిదని యెదలన్.

క. అంతర్ధానముఁజెందె గృతాంతుండిది తెల్పి యప్పుడ నుయజ్ఞధరా
కాంతునకు జ్ఞాతు లొనరిచి,రంతన్ వెను బారతాక్రశార్వాక్రియల్. 82

చ. ఎడఁదల మీరులున్ బరులకేనియు నాత్మకు నేని నార్జిమై
నడలగఁబోకుఁ డెన్న నెవఁడాత్మ యెవండు పరుం డెవండు స్వీ
యుండు పరకీయుఁడెవ్వఁ డయ్యయో! స్వపరాభినివేశరూపమై
గడుగొను జ్ఞానమే ప్రబలకారణ మిచ్చట దేహికోటికిన్, 84
వారడుఁడు:—

క. అని తెలిపిన దైత్యాధ్య, తుని నుడి విని దితియుఁ దేజ్ఞుని సన్నువయై
ఘనపుత్రశోక మాక్షణ, మున విడి తత్త్వమునఁ జిత్తమును నెలకొలిపెన్. 85

అ ధ్యాయ ము ౩.

హిరణ్యకశిపు తపోనిష్ఠ - వరప్రాప్తి త్తి

వారడుఁడు:—

క. నరవర! హిరణ్యకశిపుఁడు, తిరముగఁ దన్నెందు సప్రతిద్వంద్వునిగా
నెరి నేకరాజుఁ గాఁగ న, జరామరుగఁ జేసికొనఁగనంకల్పించెన్. 86

- క. ఆదై త్యేంద్రుడు సలిపె మ, హాదారుణ తపము మందరరాద్రిద్రోణిన్
పాదాంగుష్ఠధృతమహి న, భోదృష్టియు నిశ్చలోర్ధ్వభుజుడును నగుచున్. 87
- ఉ. భానుపరంపరన్ విలయభానుని కై వడి దైత్యనాథుఁ డ
న్యూనజటాచ్ఛటాంకువులనొప్పెనలారె నుదుర్ని రీత్యుండై
పూనికతోడ నిట్లతఁడుభూరితపం బానరించుచుండ స్వ
స్థానములన్ దివేశసులుచయ్యనఁ జేరిరి విహ్వలాత్ములై. 88
- చ. నదులు పయోధులున్ ధరణీనాయక! సంక్షుభితంబులయ్యె న
య్యదనున భూమి ద్వీప విప్రీనాద్రీనమేతముగాఁ జలించె బి
ట్టదవదలై పడెన్ గలయ్యనంతటఁ దారలు నగ్రహంబులై
పదియగు దిక్కులొక్క మొగ్గిభగ్గునమండె భయప్రదంబులై. 89
- క. ఆతని మూర్ధమున సము, ద్భూతమయి తపోమయము సగధామాగ్ని జగ
ద్వాతములఁ గ్రింద మీఁదన్, వే తిర్వగ్గతిని బరిభ్రమిల్లెన్ బెలుచున్. 90
- క. దానఁ బరితప్తులై స్వస్థానము విడనాడి బ్రహ్మార్థధామంబునకున్
దోనఁ జని బ్రహ్మదేవుని, తో నిట్లు వచించి రాకృతుభుజులు వినతిన్. 91
- మత్తకోకిల. దేవదేవ! జగత్పతీ! యత్కించ దైత్యతప్తప్రభా
వావధిరితమున్ సుతాపిత్యమైన స్వర్గమునందు మే
మో విభూ! నిలువంగ నుంతయ్యునోపకుంటిమి దీనికిన్
సీపు శాంతినిఁ గూర్చఁ గాఁగదెగ్గి క దీప్తితమైనచోన్. 92
- వ. దేవా! నీకు నిత్యంబు బలిదానంబులొసంగు లోకంబులు నాశనంబు నొందక
మున్న యిందులకుఁ దగిన వెర వూహింపుము. 93
- గీ. అబ్జగర్భ! నుదుశ్చరమగుతపంబు, నల్పు నా దైత్యనాథు సంకల్పమిద్ది
నీకుఁ దెలియనియదికాదుగనిక్కువంబ, యెననున్ విన్నవెంత మేళమవధరింపు. 94
- గీ. నిరుపమాన తపోయోగగ్రనిష్ఠను నృజి, యించి నచరాచరంబగునీజగంబు
నెల్లవదవులకంటె నుగత్కృష్టమైన, సత్యలోకం బధిష్ఠించెజలజభవుడు. 95
- క. ఏధిత మతపోయోగవ, మాధిన్ గాలాత్మమును యగ్రధార్థమునగుటన్
పాధించెద నేను నెం, తే ధృతిఁ దవరంగఁ గార్యమేవ్యవదంబున్. 96
- క. మునుపటివలె గా కిద్దా, విని దాశ్కారుగ నొనర్తు నేఁ గల్పాంత
మృదుఁ గాలవినిర్ధాతము, లను వైష్ణవముఖ్యపదముల నుడువ నేలూ 97
- క. అతి యాతని సేవల్పం, బనివిందు మతండు దీనికై యుగతపం
బానరించుగావ పంచుల, కనువగు విధి నలుపు మయ్య! యభిలాషి! 98

ఉ. దేవ! జగత్పతీ! శతధృతీ! కరుణార్ద్రామతీ! శుభాకృతీ!

తావక పారమేష్ఠ్య మహితానన మారయ గో ద్విజాళికిన్
వావిరి నెల్లకాలము భగవంబును శ్రేయము భూతి శ్శ్రేయమున్
శ్రీ విజయంబునుం గలుగఁగజేయుట కేగద తేజరిల్లెడిన్.

99

ఉ. త్కూపలలామ! యీపగిదిగనర్వ సుపర్వగణంబుచేత వి
జ్ఞాపితుడౌచుఁ దత్త ణమునన్ భృగుదక్షముఖాన్వితుండునై
యాపరమేష్ఠి యాత్మవిభుఁడంతట నేగె మహాతపోబలో
త్తాపిత లోకజాలుడగుదై త్వవరేణ్యుని యాశ్రమార్పికిన్.

100

క. ప్రకటంబుగ నజుడు తృణా, దిక కీచక వల్మీక ప్రోతిచ్చున్నుఁ బివీ
లికలు పలలాన్రచర్మా, దికములఁ దినఁ దెలియకుండుగదితిజుఁ గనఁడటన్.

101

క. తపమున ముల్లోకంబులఁ, దపించు దైత్యవిభు నంబుగధరపిహితుండౌ
తపనుగతి నెఱిగి యా దై, త్యపతికి ననె హంనవాహుఁడగు ద్రుహిణుఁడిటుల్.
బ్రహ్మ:—

క. లెమ్మొకలెమ్మొ నీకు శు, భమ్మగు నో కాశ్యప! తగపసిద్ధుఁడనై
తిమ్మెయి వరదుండ వచ్చితి, జ మ్మిష్టవరమ్ముగోరునరుచిర ఫణితిన్.

103

మ. దితిపుత్రా! పరమాద్భుతంబగు భవగ్రంథతాస్రము న్నేను జూ
చితి వహ్వరే! పివీలికానముదయాశ్చర్యభిలాంగుండనై
ధృతిఁ దూలింపక యెప్పు నీ.యనువు లగ్నశ్రీకేఁబలం బండియుం
డి తిరోధానముఁ జెందకున్నవి యహో!నీమేనఁ జిత్రంబుగన్.

104

శా. చేయన్ లేదుగదయ్య యిట్టి తపమున్ శసిధార్ధ పూర్వర్థులున్
జేయన్ బోరిక భావిహానివరులున్ శజిత్రంబెకా యారయన్
వేయేలా? శతదివ్యవత్సరములున్ శసీరేనియున్ గ్రోలకే
తా యోగంబునఁ బ్రాణమున్ నిలుపఁగార్దక్షుం డెవం డిద్ధరన్.

105

గీ. కాశ్యప! మనస్సులకును దుగ్గష్టరసునఁదగు, నీమహోద్యమముననేజగ్గయింపఁబడితి
స్థిర తపోనిష్ఠుండవగు నీగ్రచేతమతియు, గెలువఁబడితిని దితిపుత్ర! శ్రీకేవలముగ.

గీ. కావునన్ పకలాశీర్షికాయములను, నీకు నొసఁగెద ననురోత్తరమా! కయికొను
మర్త్యజన్ముండవగు నీ కశమర్త్యుండవగు, నాదు దర్శన మఫలంబుకాదుచూపె.
వారదుడు:—

క. అని యాత్మభవుడు లోకా, వనపరుడు పివీలికాదిభక్షితతను దై
త్యుని సతిమహిమము దివ్యం, బు నగు కమండలు గతజలమునఁ బ్రోక్షించెన్.

108

ఆ. అంత వెదురుపుట్టయందుండి యోజన్లు, హోబలాన్వితుడునుగ్రయువయు వజ్ర
సంహాసనుడు పుష్పసర్వావయవ సుసం, పన్నుడగుచును దితికొనరుడులేచె.

గీ. తప్తకార్తవ్యరాభుడ్యభఃప్రవధి, తాగ్నిసదృశుడునై హిరణ్యకశిపుడపు
డంబరస్థుని దేవునిగ్రహంసవాహు, సంబరంబునఁ జూచె నశజాతవైరి! 110

ఉ. కాంచి సలోచనోత్సవముగఁగ శిరఃప్రణతుల్ ధరిత్రిఁ గా
మించియు వెండిలేచి విస్యయేరిత దృక్కుల నవ్విభున్ సమీ
క్షించుచు నమృదాశ్రులు మెయిన్ బులకల్ జనియింప నల్లనన్
వంచినమేన గడ్గదికనవాక్కుల దోయిలియొగ్గి యిట్లునన్. 111
హిరణ్యకశిపుడు:—

వ. దేవా! కల్పాంతమునఁ గాలస్మప్తాంధతమశ్చటావృతంబగు నీజగంబు నెవ్వడు
స్వయంప్రకాశమానుండై యాత్మతేజంబున నభివ్యక్తంబుఁగావించు సృష్ట్యాదితక్తి
త్రయవంతంబగు నాత్మంబున నెవ్వండీజగంబు సృజించు, జెంచు, నణంచు నట్టి
రజస్సత్త్వధాముడపు పరాత్పరుడవు నగు నీకు నమోవాకంబులు. ఆద్యుండవు
బీజభూతుండవు, విజ్ఞానరూపుడవు, ప్రాణేంద్రియమనోబుద్ధి వికారంబులఁ గార్య
రూపుడవునగు నీకుఁ బ్రణామంబులు. నీవే ముఖ్యుమగు ప్రాణరూపంబున స్థావర
జంగమంబులకు నియంతృవు, ప్రజాపతివి, చిత్తబుద్ధిద్రియమనంబులకు నీశుండవు,
భూతగణాశయంబులకు నధీశుండవు. నీవేచాతుర్వోత్రకవిద్యయగు వేదత్రయంబును
వస్త్రతంత్రువులను విస్తరింపఁజేయుదువు, నీవేకరూపుడవు. ఆత్మవంతులకాత్మ
డవు, అనాదివి, అనంతుడవు, అపారుడవు, కవివి, అంతరాత్ముడవు. నీవే యని
మిషంబగు కాలంబవు, లవాద్యవయవంబులన్ జనంబులయాయువుల క్షయింపఁ
జేయుదువు. మణియు నీవు కూటస్థుండవు, పరమేష్ఠివి, ఆజుండవు, మహాద్రూపు
డవు, జీవలోకంబువకు జీవాత్మవు. నీకంటఁ బరంబైన దొండెద్దియును లేదు.
త్వద్వ్యతిరీక్తంబు స్థావరజంగమంబులేకంబును గావరాదు. విద్యయుఁగళలును,
సర్వంబును నీతమవులు. నీవు హిరణ్యగర్భుడవు, త్రిగుణాత్మక ప్రధానాతీతుడవు.
ప్రభూ! పారమేష్ఠ్యధామస్థితుండవై యేదేహంబున నింద్రియ ప్రాణమనో
గుణంబుల నుపభోగింతు వా యీ స్థూలశరీరం చిష్కడిల్లు వ్యక్తంబయ్యె. దేవా!
నీ వన్యక్తుడవైన పరమాత్మవు, పురాణపురుషుండవు, విస్తృతమైన యీ యఖిల
జగంబును అసంతాప్త్యక్తరూపుడగు నెవ్వనిచే వ్యాప్తంబయ్యెనట్టి చిదచిచ్ఛక్తి
యైతియైతివై భగవంతునకు నీకు జోహార్లు. 112

క. మరదోత్తమ! నా కభిమత, మరముల నిపుడొనగు దేవీగదవృత్తస్థములై
మరగెడు భూతములచే, మరణమొదవకుండుఁగాత్రిమణినాకుఁ బ్రభూ! 113

- ఆ. విను మఱొంటఁగానిరవెలుపలన్ లోపలన్, బగలురేయిబుడమిగగనమునను
గయిదువులను సరులకతనను మృగముల, కతనఁ గలుగకుండుఁగావుత మృతి.
క. ప్రాణులచేనేనియు, నప్రాణులచేనేనియున్ సురరాసురనాగ
క్రేణులచేనేనియు మ, త్రాపాపాయంబు తొలఁగుతన్ బరమేశ్వరీ! 115
గీ. ఒవరమున నాకు నవృత్తిద్వంద్వతయును, సఖిలదేహితతులకు నేకాధిపత్య
మోలి నీయట్లఖిలలోకకపాలమహిమ, సిద్ధయోగులయణిమాదిసిద్ధియగుత. 116

అ ధ్యాయము 4.

— శిశు హిరణ్యకశిపు విజృంభణము—పృథ్వుదచరిత్ర పాఠరంభము శిశు—

శ్రీశుకుఁడు:—

- క. అనియిట్లు కోరఁబడి మన్ననమీఱ హిరణ్యకశిపునకుమెచ్చి యొసంగెను
దుర్లభమగు వరముల, వనరుహగర్భండుఁ దత్త్రవఃప్రీతుండై. 117
బ్రహ్మ:—
క. ఏ వరములు ననుగోరితొ, నీవవి దుర్లభములందురనెఱుంగుము వత్సా!
ధీవినుతా! యట్లయ్యున్, నే వెన నిచ్చితిని వానినీకుఁ బ్రియమునన్. 118
శ్రీశుకుఁడు:—
క. అంత నమోఘదయుఁడు భగవంతుఁడు లోకేశుఁ డనురతవరపూజితుండై
చెంతఁ బ్రజాపతులపు డ, త్వంతము నుతయింపఁజెసి స్వరథామంబునకున్. 119
క. ఈతెఱుంగున వరములఁగొని, దైతేయాధిపుఁడు హైమరతనుభరుండై స్వ
భ్రాతృవధమునమరియించుచు, నాతటి ద్వేషమువహించెనచ్యుతునందున్. 120
సీ. అ య్యనురాధిపుఁడఖిలదిక్పతులను, మూఁడులోకముల వేల్పుల ననురుల
సరులను గంధర్వగరుడోరగులసిద్ధ, చారణపితృవత్రిసాధ్యమునులఁ
బ్రేతంబుల ఋషులభూతపతులయక్ష, రక్షఃపిశాచులకరాజనమున
నిఖిల సత్త్వపతులనిర్జించి స్వవశులఁజేసి యీగతి విశ్వజేతయగుచు
గీ. లోకఫాలుర స్థానములును దదీయ, తేజములతో హరించె నాదతిజవరుఁడు
దైవతోద్భావనవ్యలక్ష్మీవిలసిత, మగు త్రివిప్రవస్థానకమధిపసింఁచె. 121
ఆ. ఎల్లవృద్ధులెనఁగ్రముల్లోకముల సిరి, కాయతనమయి తనకరారు విశ్వ
కర్మచే స్వయంవిగ్నిర్జితమగు మహేం, ద్రాలయంబు దితిజాఁడ్రాక్షమింఁచె. 122
చ. అనఁను! మహామనస్వియు మురహాబలుఁడున్ జితలోకుఁ డేకరా
జునగుచుఁ బెంపుమీఱు దితిజుండు మహేంద్రుని మందిరంబునం

దనిమిష ముఖ్యవంశిత పరదాంబురుమాద్వయుఁడున్ బ్రచండశా
ననుఁడుఁ బ్రభాన్వితుండునయ్యిల్లాఘ్నగతిన్ విహరించె నుద్ధతిన్.

123:

మ. ఉరుగంధాసవపాసమత్తు ఖలున్యత్కుదిక్రతామ్రాక్షునిన్
సరసోపాయనపాణులై కొలిచి రోజున్ సర్వదిక్పాలురున్
హరి యీశుండు నజుండు నీ ముగురుతకన్యల్ భయభ్రాంతిఁ ద
త్కరుణాపాంగ లహోలభిక్యి నిర్వృత్యం బాత్మ వాంఛించుచున్.

124:

మ. ఘనతేజఃప్రతిభావిశేషము చెలంగన్ శ్రీమహేంద్రాననం
బు నభిష్ఠించిన దైత్యనాథు జయద్రోహ్నినాడు విశ్వావసుం
డు నొగిందుంబురుఁ డన్నదాదులును మౌనాత్ సిద్ధవిద్యాధరుల్
ఘనగంధస్వలు నచ్చరల్ ప్రవములన్ గావించి రొక్కుమ్మడిన్.

125:

గీ. నకలవర్ణాశ్రమస్థులునరగ భూరి, దక్షిణములగు క్రతువులందగ యజంప
స్వీయతేజంబుతోడ దైత్యతేయవిభుఁడు, బలిమిమీఱ హవిర్భాగములగ్రహించె.

గీ. దున్నకయ యేడుదీవులతోడఁబుడమి, తిన్నగ ఫలించునదియయ్యెదదినుతునకు
దివముకామదుఘంబయ్యెదదీ ప్రియెనగ, బహువిధాశ్చర్యదంబు నభంబునయ్యె.

వ. డ్రోణ, సీధు, డ్రోణ, పుత, దధి, క్షీర, అమృతోదకంబులగు రత్నాకరంబు
లును దత్తత్పులగువాహినులును దరంగవాస్తంబుల రత్నాఘంబుల వహించి
యా దైతేయవిభునకు నివేదించె. శైలంబుల దోణులు క్రీడాస్థానంబులయ్యె.
సర్వర్తువులు స్వగుణయుతంబులగు ద్రుమాదులధరియించె. అదైత్యుండును సర్వ
లోకపాలురవృథగ్గుణంబునెల్లఁ దానొక్కరుండతాల్ప.

128:

చ. నకల కకుబ్ధిజేత ఘననైత్యుండు నేకవిభుండు దైత్యనా
యకుఁడు ప్రియంబులై న విషయంబులనెల్ల నిజేచ్ఛ నిట్లు పా
య కనుభవించుచుండి యనగయంబును దా నజి తేంద్రియాత్ముడై
వికృతినిజెంది నుంత తనిగవింగొనఁడయ్యె స్వమానసంబునన్.

129:

గీ. ఇట్లు లైశ్వర్యమత్తుండు ధృవుండునయి, శాస్త్రములమించి వర్తింపుకౌర్యరతికి
బ్రహ్మశాసంబుఁబొందినశాపమతికిఁ, దద్దయుంబెద్దకాల ముగద్దవడిగడచె.

130:

గీ. లోకపాలకయతములొక లోకము లపు, డతని యుగ్రదండంబునక వ్యాకులపడి
ఎందుశరణంబుఁగొనకశపీనములయి, శరణముంబొందె ద్రిభువనేశ్వరుని హరిని.

క. అలఘుఁడు హరి యాశ్చర్యఁడెట్ల, నలరునొ యాదేశకు మాజ్ఞాహరులివె విని
గర్జలును శాంతులునగు యో, గులు రాదుగదె మగిడియటకుం జని యిటకున్.

క. అని యావేల్పులు వేయత, మనస్కులున్ నములు శాంతిమతులు ననిల భో
జనులు వినిద్రులు నగుచున్, గొనియాడిరిటుల్ శుభాత్మకు హృషీకేశున్.

133:

- క. లభయప్రదుడు విశుద్ధా, సుభవానందనిలయుం డ్రనూనమహిముడున్
విభుడునగు వానుదేవున, కు భగవదాకృతికి బరునకకున్ వందనముల్. 134
- క. ఘననిన్దనమున దశదిశ, లను నులియించుచును సాధులకు నభయము చొ
ప్పిల నా బృందారక విత, తుల కప్పు డశరీరవాణి శ్ర తోతెంచె నిటుల్. 135
- క. డెందముల వెఱవకుడికం, బృందారకవర్యులార! శ్ర మీరెల్ల శుభం
బందుదురు మేలునకె నా, నందర్శనమగును భూత శ్ర సంతతి కెపుడున్. 136
- శా. దై తేయావనదుండు క్రూరుడగు నాదర్శిష్ఠు డావ్యంబు వి
జ్ఞాతంబయ్యెనుజుండు సర్వమును విశిష్టంబుగామున్న నా
చేతన్ దై వతకోటులార! మదిలోఁజింతింపకుండింకపై
నేతచ్ఛాంతిని నల్పువాడను బ్రీతీక్షింపుండు తత్కాలమున్. 137
- క. ఏవాడిటు వేదంబుల, దేవతలన్ సాధువులను శ్ర ద్విజ గోతతులన్
బావనమగు ధర్మంబును, వావిరి ద్వేషించుఁ జెడునరవాడు దురీతగతిన్. 138
- గీ. స్వతనయుండు నిర్వైరుడున్ శ్ర శాంతుడున్ మ, హాత్ముడున్ ధీరుడునగు
ప్రహ్లాదునకయి
ఎపుడుద్రోహంబుఁజేయ నుంకించునపుడ, వరబలోర్జితు వీని జంగవంగలాడ. 139
- క. లోకగురుండై నట్టి హృషీకేశునిచేత నిట్లు శ్ర చెప్పంబడి ని
ర్భీకులయి యతని కెఱిగి ది, వాకమలరిగిరి తలంచు శ్ర చనురు హాతునిగన్. 140
- క. జనియించిరి యాదై త్యేం, ద్రువకున్ బరమాద్భుతులు సుతలు నల్వరు న
జ్ఞనసంసేవియు సద్గుణఘనుడగు ప్రహ్లాదుఁడొప్పె శ్ర గడు వారలలోన్. 141
- సీ. సత్యసంధుడు శీలసంపన్నుడున్ జితేం, ద్రియుడు బ్రహ్మబుద్ధైశ్ర నెగడువాడు
లఖిలభూతముల కాత్మైశ్వర్యమునఁ బ్రియుం, డును సుహృత్తముడునై శ్ర
యెనయువాడు
దాసుండువోలె బెగ్గలయధుఁడోయికి, సతము నమన్మృతుల్ శ్ర నలుపువాడు
జనకుండువలె దీనశ్రజనములయందు న, స్తోకవాత్సల్యంబు శ్ర జూపువాడు
గీ. సోదరునిభంగి నాదర్యమేదురుండు, గురువులందు నీశ్వరభావగ్రుంభితుండు
విత్త, విద్యా సురూప, సంకపత్తులం ద, మానియు నదంభి ప్రహ్లాదుఁడొనరేంద్ర!
మ. విను రాజా! వ్యసనంబులం దతఁ డనుగ్రద్విగుం డవస్తుత్వ బు
ద్ధిని వీతస్పృహఁడై మెలంగు శ్రుతముల్ శ్ర దృష్టంబులై నట్టి యీ
ఘనభోగంబులయందు నా యసుర యుక్తప్రాణబుద్ధిఁద్రయుం
డును శాంతాత్ముడునాచు నాసురత వీరకున్ సాధుసేహరతిన్. 143

- ఆ. కవులచేతఁ దొలుతఁ శ్రీ గానంగఁబడిన ప్ర, ప్లాదవిమలతర మ్రహాగుణములు
నేడు నవి వాని శ్రీ నిఖలేశ్వరుండగు, విష్ణుదేవులలో శ్రీ విడిచి చనవు. 144
- క. వ్రోత్యర్థులయ్యు న య్యా, దిత్తులు సాధుప్రసంగ శ్రీ ధిష్టితసభ నా
దైత్యవరుం బాగడుదు కా, చిత్త్యజ్జల మిమ్ముబోంట్లఁ శ్రీ జెప్పఁగనేలా. 145
- క. గణుతింపరాని యాతని, గుణముల సూచించిచా ల్మృకుండు ససాధా
రణ సహజభక్తిఁగొల్పు ని, పుణ మాహాత్మ్యంబు పుణ్యమున్ గణ్యంబున్. 146
- క. బాలుండయ్యుం గ్రీడన, కాలివిడిచి తన్మనస్సుఁ శ్రీ డగుటన్ జడుడుం
బోలెన్ గృష్ణగ్రహ వం, కీలితచిత్తుడయి జగ మొగ్గిం గనకుండున్. 147
- క. హరివరిరంభితుండగుచు న, నుర బాలుండతండు గూర్చుచుండినఁ దినినన్
దిరిగినఁ ద్రావినఁ బలికినఁ, బరుండినన్ దెలియకుండఁ శ్రీ వాని నరేంద్రా! 148
- మ. ఒకచో నేప్పు ముకుందుసంస్కృతికిఁ బ్రత్యక్షహంబువాటిల్లఁగా
నొకచో నవ్వుఁ దదీయచింతన విన్యోదోత్థాద్భుతాహ్లాదుండై
ఒకచోఁ బాడును ముక్తకంఠమున నశ్రుత్యుత్కంఠ నిర్జ్ఞాండై
ఒకచో నాడు మఱొక్కచోట హరిచెరయ్యుల్ చేయుఁ దద్యావసన్. 149
- క. ఒకచో మిన్నకయుండున్, ముకుంద సంస్కర్మలాభశ్రమున నిర్వృతుండై
ఒకచోఁ బ్రణయానందో, దక మీలితనయనుఁ డుద్గతపులకుడు నగున్. 150
- చ. అనులినసాధుసంగ సమృపాత్త ముకుంద పదారవిందయు
గ్గ మహితనేవచేతఁ బరమంబగు నిర్వృతి నాత్మనున్ బ్రశ
స్తముగ నొనర్చుచున్ మఱి యగ్రసంగమునన్ గడు భ్రష్టుడైన దీ
న మఱికిఁగూడ నొయ్యన మగనశ్శమ మా మహితుండు గూరిచెన్. 151
- గీ. పరమభాగవతుండు మహాభాగుండు మహి, తాత్మకుండునైన యాత్మజు
నందు నా హి
రణ్యకశిపుడు క్రూరుండై శ్రరాజతిలక!, యథుమునొనరించెనయ్యనైరయ్యంబుడించి.
భర్తరాజ :-
- చ. సురమునిపత్రిమా! సుపరిశుద్ధుండు సాధువు పద్మణాథిభా
పరతనుండైన యట్టి నిజసమానునికై యథుమాచరించె ని
పురతను దైత్యనాయకుండు శ్రీ చోద్యముగా నిది తోచెఁ గానఁ జె
చ్చుర దెలియంగనుంటి మిదిశచెప్పును సువ్రత! లోకవిశ్రుతా! 153
- సుతవత్సరులగు శిష్యులు, ప్రతికూలురైన సుతుల శ్రీ శాధిపరుగా
హితమును గట్టఁ దలంపున, యతివర్యా! మూడలింతు శ్రీ రంతియకాదే. 154

- క. అనుకూలుర సతిసాధువు, లను గురుదైవతులఁ బుత్రులను దండ్రులు పె
న్గినకన్ బీడింపరటం, చని వేటుగఁజెప్పనేల శ్రమమరమునీంద్రా! 155
- క. పితృకృత విద్వేషము సుతు, మృతికిఁ బ్రయత్నము యురవ్రడించు టదివినన్
మతిఁ గౌతూహలమయ్యెన్, యతివర! యద్దానిఁ దీర్పురమయ్యా! మాకున్. 156

అ ధ్యాయము 5.

❖❖❖ హిరణ్యకశిపుకృత ప్రహ్లాదతర్జనభర్తృనా ద్యభివర్ణనము ❖❖❖

నారదుఁడు:—

- మ. జగతీనాథ! పురోహితత్వమునకున్ శ్రమర్హునరశ్రేణిచే
భగవంతుండగు భార్గవుండు వరియింకపంబడ్డవాఁడయ్యెఁ జం
డగభస్తి ప్రతిమానతఁగుతులు చండామార్కు లా దైత్యనా
థగృహంబందున రాజపుత్రునకు విద్యల్ నేర్పి రాదిష్టులై. 157

- గీ. బాలు నచ్చీలు సత్క్రియాలోలు సద్గు, కాలవాలుని బ్రహ్మమృతనన్యులైన
యసురబాలుర దండనీత్యాదిపాత్యములు గఱిపి చండామార్కులలఘుఘటితి.
క. గురువులుచెప్పినయది సుస్థిరబుద్ధిన్ వినియె నాగశతీన్ బలియించెన్
నరనాథ! స్వపరభేదము, బారిఁగఱపెను నది యసాధువుగ భావించెన్. 159

- మ. ఒకనాఁడాయసురాధినాథుఁడెదలోననుత్కంఠదీపింపఁ బు
త్రకునిన్ జేరఁగఁజీరి మక్కువ నిజోత్సంగంబునంజేర్చి 'వ
త్సక! నీకయ్యదిభద్రమోతెలుపుమానంప్రీతి నా'కంచుఁ బొం
దిక ప్రహ్లాదకుమారసత్తముని బ్రశ్నించెన్ నరేంద్రోత్తమా!
ప్రహ్లాదుఁడు:— 160

- మ. అనురేంద్రా! పలుమాటలేమిటికి గాఢాహంమమత్వాభిమా
న సముద్వేజితులైన దేవలకు నెన్నన్ హానినం బంధకూ
ప సమంబైన గృహంబువీడి ధృతియొకప్పన్ గానకుంబోయి న
ర్వసమున్ శ్రీహరి నాశ్రయించు టదియేభద్రంబుగా నెంచెదన్. 161

నారదుఁడు:—

- క. పరవక్షునిష్ఠితములై, పరగెడు పుత్రకు గభీరకవాక్కులువిని బా
లుర బుద్ధులు భిన్నములగుఁ, బరబుద్ధుల ననుచుఁడండ్రపక్కున నవ్వెన్. 162
- ఆ. వీనిబుద్ధి యింకకవిష్టువక్షులుఁబ్రీతి, చ్చన్నులునగునట్టికజనులు భేద
పఱచకుండునట్లు బ్రాహ్మబలూర! మీ, భవనమందు భద్రపఱపుఁడయ్య! 163

- ఁ. కవులచేతఁ దొలుతఁ శ్రీ గానంగఁబడిన ప్రహ్లాదవిమలతర మహాగుణములు
 నేడు నవ్వి వాని శ్రీ నిఖలేశ్వరుండగు, విష్ణుదేవుఁడొలె శ్రీ విడిచి చనవు. 144
- క. పృథ్వీలయ్య న య్యా, దిత్తులు సాధుపృసంగ శ్రీ ధిష్ఠితసభ నా
 దై త్యవరుం బొగడుదు కా, చిత్తజ్ఞుల మిమ్ముబోంట్లఁ శ్రీ జెప్పఁగనేలా. 145
- క. గణుతింపరాని యాతని, గుణముల నూచించిచా ల్కుకుండు నసాధా
 రణ సహజభక్తిగొల్పు ని, పుణ మహాత్మ్యంబు పుణ్యమున్ గణ్యంబున్. 146
- క. బాలుండయ్యంగ గ్రీడన, కాలివిడిచి తనననుష్ఠఁ శ్రీ డగుటన్ జడుడుం
 బోలెన్ గృష్ణగ్రహ నం, కీలితచిత్తుడయి జగమొగ్గిం గనకుండున్. 147
- క. హరివరింభితండగును న, నురబాలుడతండు గూర్పుచుండినఁ దినినన్
 దిరిగినఁ ద్రావినఁ బలికెనఁ, బరుండినన్ దెలియకుండె శ్రీ వాని నరేంద్రా! 148
- మ. ఒకచో నేచ్చు ముకుందుసంస్కృతికే బ్రహ్మహంబువాటిల్లింగా
 నొకచో నవ్వుఁ దదియచింతన వినోదోత్థాద్భుతాహ్లాదుండై
 ఒకచో బాడును ముక్తకంఠమున నృత్యత్కంఠ నిర్జుడై
 ఒకచో నాడు మఱొక్కచోట హరిచైతన్యంబు చేయుఁ దద్భావనన్. 149
- క. ఒకచో మిన్నకయుండున్, ముకుంద సంస్కర్మలాభమున నిర్వృత్తుండై
 ఒకచో బ్రాణయానందో, దక మిలితనయనుఁ డుద్యతపులకుఁడు నగున్. 150
- చ. అమలినసాధువంగ సమస్తపాత్ర ముకుంద పదారవిందయు
 గృ మహితసేవచేతఁ బరమంబగు నిర్వృతి నాత్మమన్ బ్రీత
 స్తముగ నొనర్చుచున్ మఱి యగ్రసంగమునన్ గడు భ్రష్టుడైన దీ
 న మఱికిఁగూడ నొయ్యన మగనశ్చమ మా మహితుండు గూరిచెన్. 151
- గీ. పరమభాగవతుఁడు మహాభాగుఁడు మహి, తాత్మకుఁడునైన యాత్మజ్ఞు
 నందు నాహి
 రణ్యశివుఁడు క్రూరుడై శ్రరాజతిలక!, యథుమునొనరించెనయ్యనైయ్యంబుండిచి.
 భర్మరాజా :—
- చ. నురమునివత్తమా! నుపరిశుద్ధుఁడు సాధువు నద్గుణాతిభా
 మరతమై న యట్టి నిజసమానువికై యథుమాచరించె ని
 మ్మరతమ దై త్యనాయకుఁడు శ్రీ చోద్యముగా నిది తోచెఁ గానఁ జె
 చెర్చఁ దెలియంగనుంటి మిదిశ్చెప్పఱు నువ్రత! లోకవిశ్రుతా! 153
- క. నుతపత్నీలులగు పితరులు, వ్రతకూలురైన న సుతుల శ్రీ బాధింపరుగా
 హితమును గజ్జుఁ దలంపున, యతివర్యా! మూఁదలింతు శ్రీ రంతియకాదే. 154

- క. అనుకూలర సతిసాధువు, లను గురుదైవతులఁ బుత్రులను దండ్రులు పె
న్గినకన్ బీడింపరటం, చని వేటుగఁజెప్పనేల శ సమరముసీంద్రా! 155
- క. పితృకృత విద్వేషము నుత్తు, మృతికిఁ బ్రయత్నమయి యురవ్రడించు టదివినన్
మతిఁ గౌతూహలమయ్యెన్, యతివర! యద్దానిఁ దీర్పురమయ్యా! మాకున్. 156

అ ధ్యాయము 5.

❦❦❦ హిరణ్యకశిపుకృత ప్రహ్లాదతర్జనభర్తనా ద్యభివర్ణనము ❦❦❦

నారదుడు:—

- మ. జగతీనాథ! పురోహితత్వమునకున్ శ సర్వాసురశ్రేణిచే
భగవంతుండగు భార్గవుండు వరియింకపంబడ్డవాఁడయ్యెఁ జం
డగభస్తి ప్రతిమానతస్సృతులు చండామార్కు లా దైత్యనా
థగృహంబందున రాజపుత్రునకు విశద్యల్ నేర్పి రాదిష్టులై. 157

- గీ. బాలు నచ్చీలు సత్కియారలోలు నద్గు, జాలవాలుని బ్రహ్మదురనన్యులై న
యసురబాలుర దండనీరత్నాదిపాత్యములు గఱిసిరి చండామార్కులలఘుఘాతి.
క. గురువులుచెప్పినయది ను, స్థిరబుద్ధిన్ వినియె నాగశతీన్ బరియించెన్
నరనాథ! స్వపరభేదము, బారిఁగఱపెను నది యసాధురపుగ భావించెన్. 159

- మ. ఒకనాఁడాయనురాధినాథుఁడెదలోననత్కంఠదీపింపఁ బు
త్రకునిన్ జేరఁగఁజీరి మక్కువ నిజోత్సంగంబునంజేర్చి, 'ప
త్నక! నీకెయ్యదిభద్రమో తెలుపుమారసంప్రీతి నా'కంచుఁ బాం
దిక ప్రహ్లాదకుమారసత్తముని బ్రశ్నించెన్ నరేంద్రోత్తమా!
ప్రహ్లాదుడు:— 160

- మ. అనురేంద్రా! పలుమాటలేమిటికి గాఢాహంమమత్వాభి మా
న సముద్వేజితులై న దేహులకు నెరన్నన్ హానినం బంధుకా
ప సమంబైన గృహంబువీడి ధృతియొరప్పన్ గానకుంబోయి న
ర్వసమున్ శ్రీహరి నాశ్రయించు టదియేభద్రంబుగా నెంచెదన్. 161
నారదుడు:—

- క. పరపక్షనిష్ఠితములై, పరగెడు పుత్రకు గభీరవాక్కులువిని బా
లుర బుద్ధులు భిన్నములగుఁ, బరబుద్ధుల ననుచుఁడండ్రెవక్కున నవ్వెన్. 162
- ఆ. వీనిబుద్ధి యింక శ్రవిణుపక్షులుఁబ్రీతి, చ్చన్నులునగునట్టిరజనులు భేద
పఱచకుండునట్లు బ్రాహ్మణులార! మీ, భవనమందు భద్రపఱపుండయ్య! 163

ఆ. అంత యాజకులు గృహసీతుఁ బ్రహ్లాదుఁ, బిలిచి మధురవాక్యములఁ బ్రశంస
నలిపి నయముమెఱయకసాంత్యనరీతుల, నా కుమారవద్యునడిగి రిట్లు. 164

గీ. 'వత్స! ప్రహ్లాద! నీకు శుభంబు నిజము, చెప్పు మనృతంబాకింత వ్యచింపరాదు
బాలురనుమించిబుద్ధివికార్యయమిది, ప్రాప్తమయ్యెను నీకు నెవ్వారినుండి? 165

క. పరకృతమొ వృతస్థిగ్ధమొ, గురువులనుగుమేమది వినఁగోరెద మనుచే
శ్వరనందన! కులవర్ధన, యకుడయ్యెన్ దీనిఁదెలుపుమా నయమారన్. 166
ప్రహ్లాదుడు:—

క. తానని పరుడని భేదము, మానవులకు నెవనిభూరిమామనగునొ యె
వ్వానివలన మోహంబగు, జ్ఞానాత్మున కా పరేశ్వరనకు నా మ్రొక్కుల్. 167

క. వినుఁడీ యా భగవంతుం, డనుకూలుండగుడు దామరనన్యండును నొ
ప్పని పశుబుద్ధి విభిన్నమ, గును దలపోయన్ బురుషులృకును దనయంతన్. 168

తరల. పరుడు తానను భేదబుద్ధినిభ్రాంతిముగ్ధుడవారిచే
నరయ నా పరమాత్మయే దెలియంబడున్ బలుభంగులే
పరమపూరుష మార్గమందునబ్రహ్మముఖ్యులు వేదవి
ద్వరులు మోహముఁ గొండ్రొ గూర్చె న్యతండ్రి మన్మతి భేదమున్. 169

గీ. ఇనుమయస్కాంతనన్నిధిన్ శ్రదనకుఁదాన, యెట్లుచలియించుచుండున్ శ్రయట్లగురువ.
తనమా! శార్దూభరునన్నిధానమున మ, దీయ మనము యదృచ్ఛ భేదంపఁబడెడు.
నారదుడు:—

క. అని యింతపట్టు ద్విజులకు, నని మిన్నకయుండె నన్యగ్రహమతి యల్లం
తనఁబలికె రాజసేవకుఁ, డను దీనుఁడునై న యాతఁడ్రు కుపితమతియై. 171

క. ఓరీ! బైత్తముఁదెండిలు, లూరక మా కప్రతిష్ఠనొదవించు కులాం
గారునకుం దుర్బుధికి, నారయ నాలవయుపాయమగు దమమె తగున్. 172

శా. ఆలోకింపఁగ దైత్యచందనవనంబందున్ దురాత్ముండు వా
చాలుం డీతఁడు కంటకద్రుమము నోజున్ సంభవంబయ్యెఁ ద
మ్మలోన్ములకుతారుడైన హరికిన్ శబోల్పంగ నాశంబుగా
బాలుండీతఁడు తోచె గాదె తనదౌవంశంబు ఖండింపఁగన్. 173

మ. అని యాబాలుని సాధుశీలుని సమంధాహ్లాదుఁ బ్రహ్లాదు ని
ట్లనుచో తర్జనభర్జనాది వివిధోపాయంబులన్ బన్ని పె
ల్లవ గద్దించుచు శుక్రనందనులు వికృష్టాత్రివర్గోపసా
దనమున్ మెల్లగ్రహింపఁజేసి రిరవొందన్. బాండురాణ్ణందనా! 174

క. జాతీపాయచతుష్టయుఁ, డీతండని గురుఁడెఱింగియిటు పృష్టాదున్
మాతృప్రహితు నలంకృతు, దై తేయకులో త్తమునకుఁదా నగపఱచెన్. 175

క. అడుగులకును మొక్కిన యా,బుడుతని కాశీస్సు లొనఁగిభుజయుగళమునన్
గడుఁడడవు గొంగలించి యపుడు పరమసుఖంబు దై త్యముఖ్యుఁడపొందెన్. 176

క. ఒడిఁజేర్చి శిరముమూర్కొని, పాడమెడు నానందబాష్పములఁ దచ్చిరమున్
దడుపుచు వికసితవక్త్రాఁ, బుండగుఁచుఁ బలికెన్ దితిజవిభుఁడు పుత్రునకున్. 177
హిరణ్యకశిపుఁడు:—

క. తగ నింతకాలమును నీవు గురువుకడ నేమి శిక్షఁబొందితొ వత్సా!
నిగదింపుము నాకున్ న,వ్య గధీతము ను త్తచుమగునది పృష్టాదా! 178
ప్రహ్లాదుఁడు:—

చ. శ్రవణము నిత్యకీర్తనము న సంస్కరణంబును బాదనేవన
వ్యవహృతి యర్చనంబు నభివందన మావయి దాన్య సఖ్యముల్
వివరముగాఁగ నాత్మసునిభవేదన మ న్నవలక్షణాన్వితం
బవు దృఢభక్తి విష్ణుపయ్యనైన స్వధామము ను త్తమం బదా. 179
నారదుఁడు:—

క. నరనాథ! మతుని యీ నుడి, హిరణ్యకశిపుఁ డవు డాలకించియు రోష
స్ఫురితాధరపల్లవుఁడై, గురువుత్పిం జూచి వత్కెఁగొనకొని యిట్టుల్. 180
హిరణ్యకశిపుఁడు:—

ఉ. నాయెడ నాదరంబు విడనాడి ఖలాత్మకృడవౌచు బ్రహ్మబం
ధూ! యిదియేమిగా సలిప్రీతోయి!విపక్షుని పక్షమూని య
న్యాయముగాఁగ బాలకునినారడివెట్టి యసారగాఁహిఁగాఁ
జేయఁగ నిచ్చగించితి విరసీ! నినువంటి కృతఘ్నులుందురే? 181

గీ. కలరు లోకమునం దసాధులును గవట, వేషులగు దుష్టమిత్రులుకెక్కుమంది
వారలకుఁగాలగతిని బ్రాప్తమగుఁగా య,ఘంబు పాతకులకును రోగంబువోలె.
గురుపుత్రులు:—

మ. బిమరేంద్రాహిత! మత్ప్రబోధితము నశన్యప్రొక్తముంగా ది ద
వ్యవసేవల్ గొనడయ్య నీకొడుకు తృప్తి నై నగ్గకంజే యగున్
జుమి యీబుద్ధి తలంప రాజు! మతి సంక్షోభంబుఁగల్గించు కో
పముఁ దగ్గింపుము మమ్ముఁ గుత్సితలఁగాభావింప కీ వాత్సల్యాన్. 183

క. గురువిల్లు బడులువలుక న,గురువతి రభసమున నాత్మసమతులకు ననియెన్
గురుముఖమునఁగాఁదే నే,కరణిని నీవెడఁగుబుద్ధికలిగి న్నీకున్. 184

పరిష్కారము:—

- చ. అనువర తేంద్రియంబుల గృహవ్రతులౌచుఁ దమిసమున్ జొరం
జనుచుఁ బునఃపున స్తవమునఁగజ్వితచర్యలై నవాటికిన్
ఘనుడగు కృష్ణునందు మతికల్గదుగా యొకయప్పడున్ దమం
తనయిన నేని యన్యుల కృతంబుననేని మిథఃప్రవృత్తి నేన్. 185
- చ. ఖలమతులై బహిర్విషయకాములనే గురులంచు నాత్మలోఁ
దలఁచెడు నా గృహవృతులుకృతప్రక యంధజనోపనీయమా
నులయిన యంధు లుద్దవడిగ్రహతను గూలినయట్లు మోహవి
హ్వలతను గర్వజన్మలయ్యున్నారతిన్ గనఁబో రొకింతయున్. 186
- చ. పరినిమలులైన భాగవతకవ్యుల పాదరజోభిషేక మెం
తవరకు మూర్ధభాగములఁగదాల్చుఁ గడంగరొ యెంచిచూడ నం
తవరకు వీరి బుద్ధియు న్ననర్థ నివారకమైనయట్టి కే
శవుచరణారవిందమునునస్పృశియింపను జాల దెన్నఁగన్. 187
- క. అనిచల్చి మిన్నకుండిన, తన తనయుని భీషణక్రొధాంధీకృతచే
తనుడగు హిరణ్యకశిపుఁడు, తన యుత్సంగంబునుండిరథరణిఁ దోచెన్. 188
- గీ. అనియె నిట్టులు రోషతాగ్రమాక్షుండగుచు, వీని నిటనుండి న్నెట్లుఁడీరవెలికి నిపుడు
వీడు వధ్యుఁడు రాక్షసవీరులార! వేగిరమ సంహరింపుఁడువీనిఁబట్టి. 189
- క. ఈ యధముఁడె భ్రాతృఘ్నుఁడు, స్వీయుల సుహృదులను మమ్మునవిడిచి పితృప్రసా
దమాయించిన హరియడుగులఁ, బాయక గొల్చెడిని దానునవిడిచి ననిశమున్. 190
- క. తృణియించె వీడు దా, దుస్త్యజ పితృసాహృదముఁ బంచభ్రమాయనుఁ డి కథో
క్షజనకునేని నననుకూలజనుడు వీ డొనరుపంగళుండే బాగున్. 191
- మ. హితకారుండగునేని వైరియు సుతుండే యాపదంబుంబలెన్
నృతనూపంభవునేనిఁ బుత్రు నహితున్ నవ్వింపనా రోగము
ట్లతిదైర్ఘ్యంబున దేనినిన్ విడువ శ్రేషాంగంబు బెంపారు సం
చితమై యట్టి నిజాంగమున్ వికలయున్ నభేదింపనా వ్రేల్చిడిన్. 192
- గీ. యతివరుసకును దుష్టేంద్రియంబుగతిని, రిపువగుచుఁ బుత్రవేషధారియగువీడు
శయన భోజనాననములవర్చవిధములగు సుపాయములం జంపఁగదగినవాడు. 193
- మ. అని యిరీతిని దైత్యవల్లభునిచేనాదిష్టులై రాక్షసుల్
మనివారోగకరాశదంష్ట్రభయదాన్యుల్ లోహితశృంగుకే
శవికాయుల్ ఘనశూలపాణులగుచున్ శాంకౌత్పు నాసీనుఁ బా
వనిఁ బ్రహ్లాదునిఁ జాట్టుముట్టి మహారాభాటంబు దీక్షింపఁగన్. 194

- క. ఛేదింపుడు ఛేదింపుడు, బాదుడు మోదుం డటంచుభయజనక మహా
నాదంబులు నలుపుచు, బ్రహ్మాదుని మర్మములఁగొట్టిరా దైత్యభటుల్. 195
- చ. అవిషయుడున్ బరుండు నఖిలలాత్ముడు బ్రహ్మమయుం డజుండు స
ర్వవిభుడునై నయట్టి భగవంతునియందు నియోజితాత్ముడై
యవికృతినున్న బాలకునియం దివి యెల్లను నిష్ఫలంబుల
య్యె వెన నభాగ్యు సత్కియ లగ నెట్లటులయ్యెడ వింటె ధర్మజా! 196
- క. తనదు ప్రయాసములీవడు, వున విఫలములగుడు దైత్యపుంగవుఁ డుల్లం
బునఁ బరిశంకితుడై బె, క్కొనరిచెఁజలముమెయిఁ దద్వ్యధోపాయములన్. 197
- చ. దిగిభవదాభిఘాతములఁదొండ్రు మారణహోమకర్మలన్
నగళిఖరావపాతనమునన్నవరంధ్ర నిరోధవృత్తిఁ బ
న్నగవర ఘోరదంశనమునన్ విషదానమున నిరన్నతన్
ద్విగుణితకోపుడై వెతలఁబెట్టె నుతుం బిత పెక్కుమాయలన్. 198
- చ. చలముఁదలిర్ప వెండి దిత్రిజప్రవరుండు నుతున్ హిమానిలా
నలనలిలంబులందుఁ గఠినత్యముదోపగఁ గూలఁద్రోచియున్
బలితపుఁగొండఁ దత్తనువృత్తిపెనిడి యిట్టులు బాములెన్నియేన్
సలిపియు బాలు నిష్కలుషఃకంప నశక్తతనండు నెంతయున్. 199
- బ. ఇత్రైఱుగున మో ఘోద్యముడై దైత్యవల్లభుండు దురంతదీర్ఘచింతా విమగ్నుం
డగుచుఁ దనమవంబున, 200
- ఉ. మాయురే వీనినిన్ గఱకుకమాటల దూఱితి ఘోరమారణో
పాయము లెన్నియేనియు బ్రలాన్వితులైన నిశాచరాభిచేఁ
జేయఁగఁ బంచి నాడ నతిశయముఁగాఁగ న్వకీయశక్తిచే
నాయయి పాపకార్యములనన్నిట వీడు విముక్తుడయ్యెడున్. 201
- గీ. దాపునమెలంగునెట కేనిరదాగఁబోడు, బాలుఁడయ్యెనొప్పడు ధీరభావుఁడగుచు
నాదగు నకార్యమేని మననమ్మునన్ స్మరింపఁబోడు శునశ్చేపురీతి వీడు. 202
- గీ. అమరుఁ డకుతోభయండునునప్రమేయ, సుప్రభావుండు నైయొన్నఁబజాడ వీడు
తప్పకింక నేతద్విరోధముననాకు, నకట! మృత్యువు సంప్రాప్తమగునొయేమొ!
- మ. క్షితిపా! యిట్లు లభోముఖుండగుచుఁ గింతచిన్మానతేజస్కుడై
నుతనంబంధ దురంతచింతమెయి రక్షింపఁగ న
ప్రతితేజుండగు కావ్యపుత్రులు చంద్రామూర్ఖులిర్దుర్ వివి
క్తతలంబం దనురేంద్రుఁగాంచి యరవొందంబల్కిరీ రీతిగన్. 204

- చ. ఒకడవె మూడులోకములనుద్ధతిగెల్చిన దిట్టవీవు త్వ
ద్రుభకుటి విజృంభణంబుననప్రహే వెఱజెందిరి సర్వలోక పా
లకులును రాజ! నీ వలబ్రలంబునుజెందఁ గతంబుఁగాన మ
ర్భకుల మనఃప్రవృత్తి నిలకవంబడునే? గుణవోషచర్చకున్. 205
- చ. ప్రసభముతోడుతన్ వరుణాపాశములన్ బిగియించియుంచుఁ డీ
నినువును భీతినెమ్మది జన్మించి పలాయన మొందకుండఁగన్
బొనగునుగాదె పూరువునిభుద్ధి వయస్సున వృద్ధనేవచే
నసురవరా! భృగుప్రవక్ష్యడంతటిలో నిట కేగుదెంచెడున్. 206
- ఉ. 'వల్లె'యటంచు నా దితిజన్మల్లభుఁ డా గురునందనోదితం
జెల్లను సమ్మతించి యపుడట్లునియెన్ గృహమేధులై విరా
జిల్లెడు నట్టి రాజులకుఁజెల్లెడు ధర్మములెల్ల వీనికిన్
దెల్లముగాఁగ మీర లువ్వదేశముఁజేయుఁడు బుద్ధిచాతురిన్. 207
- క. వినయావసతుండగు నా, ఘనువకుఁ బ్రహ్లాదువకుమ్యుగఁజిరి గురునం
దను లానుపూర్వికంబుగ, మునుకొని ధర్మార్థకామ్యములు రాజేంద్రా! 208
- క. అనఘుఁడు ప్రహ్లాదుం డా, తన్ను స్వీయ గురూవశిక్షితమగు త్రివర్గం
బునుగాని విషయపరులై, గునిసెను తచ్చిక్షుఁగానిశ్శాసనఁడు హితముగన్. 209
- శ. మఱియు వ్యవహారప్రసిద్ధి కొఱకునై పరులచే నిట్లు వికల్పంబు చేయంబడియె. లేని
యర్థం బున్నట్లు తోచినయెడల నా ప్రత్యాభాసంబు దిగ్రభమంబ యగుననియు
వతండు తలంచుచుండ. 210
- మ. జననాథా! విను మొక్కనాఁడు తమ యాశ్చర్యంబు గార్హస్థ్యక
ర్మనిమగ్నుండయి యుండఁజూచి పొలుపాకరన్ దద్వయస్యుల్ ప్రయో
జనముం గోరుతుఁ గొంద తా నడవకాశంబుం దగంబొంది యె
య్యవ నావ్యాసముఁజేసి రయ్యెడకుఁ బ్రహ్లాదున్ నదాహ్లాదునిన్. 211
- క. అగణితమతి విద్వాంసుఁడు, నగు ప్రహ్లాదుండు వారీశనితిమధురోక్తిన్
దగఁ బిలుచునుఁ దన్నిష్ఠన్, నగుచుంబలెఁ గరుణ మదిఁ దక్సర వాక్రుచ్చెన్. 212
- ఆ. వారలెల్ల రతనిశ్శాసనంబునఁ బేర్చి, జెలఁగి యాటవస్తువులఁ దృజించి
విషయలాలనజనకప్రేరితేహితములఁ, గలతఁబడని మతులఁజెలఁగి రపుడు. 213
- ఆ. అతనియందె హృదయోక్తములు న్నిడించి, కువలయోశ! వాకుఁగొల్చియుండి
అనియె వారి కట మృహభాగవతుఁడగు, దనుమతుఁడు మైత్రీకదంబుఁ ధనర.

అధ్యాయము 6.

—అథ ప్రహేళికై తత్వబాలక హితబోధ ఉత్తమ—

(ప్రహేళికా:—

మ. అకటా! బాలకులార! నాడు వచనంబాలింపుడీ మీకు భ

ద్రకరం బయ్యదినుండు గన్గొనుడు వీరతప్రాణులౌ తోడి య

ర్థకులన్ గ్రీడల నేమిటిల్లకు డిశన్ శవాంఘింపు డాత్మోపల

ద్ధి కనర్థంబున కర్థకల్పనముఁ గావించున్ గురుం డొప్పునే?

215

గీ. దేని నాలించినంత యశజ్ఞాననిద్ర, సుప్తుఁడు ప్రబోధమందఁడో శనుహృదులార!

నమ్మఁగారామ సుతయున్ శ్రదస్తృతంబు, నంధనాయకుడేనియ్యనంధుఁడెకద? 216

గీ. ఎవఁడు శత్రుఁ డుదాసీనుఁడెవ్వఁడాత్మ, యెవఁడు మిత్రము మఱి యర్థమేది తలఁప
బహుళసంపత్ప్రదంబు విశవత్ప్రదమగు, దైవమన నెది మనమునఁగదలఁచి చూడ.

సీ. తనకు నితరులకుఁగర్థకామంబుల, కేది హానిని జేయకెనగుచుండు

ఏది జగములకుఁగోతువౌ నట్టి య, ర్థంబు మిగుల దుర్లభంబుచుండు

మనుజ జన్మమునఁ గౌశమారదశన్ భాగ, వతధర్మములు నల్పవలెఁ బురుషుఁడు

మానుషజన్మంబుమఱి దుర్లభంబగు, నధునివంబయ్యున్ శ్రదస్తృతంబు

గీ. అఖిలభూతములకుఁ బ్రియుఁడాత్మవల్ల, భుండు సుహృదుండునౌను విశ్లేషండు కాన

పురుషునకునిండు నయ్యాదితపురుషుఁడైన, హరిచరణ భజనంబె ముఖ్యంబుదలఁప.

చ. జితనములేకయే యెటులగనంభవమా నిట చుఱుమట్టులే

ధృతియుతులార! దేహులకుఁ దేహముఁబట్టియె నర్పజంతునం

తఱికి లభించుచుండుఁగదెతప్పక ప్రాక్తన కర్మయుక్తిచే

జితవడి నిత్యమైందిరియక శాఖ్యముకూడ తలంచి చూడఁగన్.

219

క. ఆ యింగ్రిమసుఖమునకై, యాయుర్వ్యయకారియగు ప్రాణరూపంబెపుడున్

జేయఁదగు హరిపాదా, ర్చాయుక్తియె జ్ఞేమ మొనఁగునగుగ దిశంబున్. 220

గీ. కాన సంస్కృతి బొందినశమానపుండు, పురుషరూపమా దేహమునపుష్కలమయి

అశ్మదం బొరయకయుండునంతనన్, నిఘణుఁడైన జ్ఞేమమునకు యశస్సీంపనగును.

సీ. హాయనశతమాత్రమామాయువు పురుషున, శండు నగం బజశతాత్మనకును

విఫలమగున్ రేయివేడంధతమపయ్యు, నొందింపఁబడి పడియందుఁగాన

మూఢతచే బాల్యమునను గ్రీడారతా, త్కుండౌటఁ గౌమారమున గలించు

వింతలివర్ష ముల్ శుభ్రుఁడు జరాగోన్ముడై, యనమరుడై యుండునవనరమున

గీ. నిరుపదేండ్లు గతించెడునొక ముఖ, పూర్ణమగుకామమునఁ జెనుఁమోహమునను
గృహరతుఁడుఁబ్రమత్తుఁడునయ్యయహరహంబుఁ, దిరుగువానికి శేషంబరతిక్రమించు.

క. శ్రేయోవిఘాతకంబగు, నాయానమ్మున భవాద్భినల్లాడెడు నా
స్మీయులగు కుటుంబీకుల, యా యవివేకంబుఁజూడుఁడర్భకులారా! 223

ఆ. వినుఁడు బాలకులారా! శ్రవివిధయోనులను గ, రాధద్యవస్థలం బ్రయాసపడుచు
వపువుఁ దాల్చుచుండెఁపతనపర్యంత మే, మనుభవించు రాజ్యయైనఁగాని. 224

గీ. కాలము క్రియాపణంబొటఁగర్మమునకు, దుష్టతయు శిష్టతయునేదిగూర్చి గతిని
గర్మమునఁజేసి క్షణమునఁగల్గెనునది, జన్మశతములచేనై నశనముసిపొదు. 225

గీ. అవిజితేంద్రియుఁడగుజనుఁడెవఁడు నేహ, పాశములచేత దృఢతరబద్ధమగుచు
గృహరతంబై న మనమునుగేవలంబు, సాహించును దద్విమోచనముఁజేయ? 226

గీ. పణిజఁడును దన్నరుండు నేనకుఁడుదేనిఁ, బ్రియతరపాణిముల నేనివిలుచునట్టి
ప్రాణములకు మిన్నయగు నర్థంబునందుఁ, దృష్ట నెవ్వఁడు దా వివర్జింపఁగలఁడు?

సీ. అనుకూలమైన ప్రేయసి రహస్యంగంబు, రుచిరమంత్రీముల నేర్పున వచించు
సుహృదులచెల్చి నిశువుల యవ్యక్తభా, పణములయందు నానక్తి మఱియుఁ

దనయుల నుతల భ్రాతలను జెల్లెండ్రను, గృహణతా పితరుల న గేహములను
కమనీయ భోగోపకరణంబులను జీవి, కలఁ బశుభృత్స్య వర్ణముల నెట్లు

గీ. విడుచుఁ గామములన్ దృష్టివడక కోశ, కారియొ కీటకుటు మోహకలితుఁ
డగుచు

జనుఁడు నతము జిహ్వోపస్థాపౌఖ్యములఁ గ, రంబుమెచ్చుచు నెట్లువిరక్తిఁబొందు?
చ. అమిత కుటుంబపోషణకునై తన యాయువు చెల్లుచుండ ను

త్తమపురుషార్థముం బ్రతిహాతంబగుచుండఁ బ్రిమత్తుడై జనుం
డు మది నెఱుంగకుండు స్వకుటుంబ రతుండగుచున్ ద్రితాపదుః

ఖములను మృగించుండియును న గానఁడుగా విసువున్ రవంతయున్. 229

చ. పరధనముల్ హరించిన యశభాగ్యునకున్ సతతం బిహంబునన్
బరమున పంభవిల్లెడు విశవత్తి నెఱింగినవాఁడె యయ్యుడు

స్తరతరకామముల్ విడువఁగజాలక యింద్రియలాలసాత్ముడై
పరధనముల్ హరించుటకె న పాల్పడుచుండు గుటుంబి వ్యగ్రుడై. 230

తరల. దనుజబాలకులారా! గేస్తుఁడు న తానెఱింగియు నివ్విధం
బున స్వకీయకుటుంబపోషణ న బుద్ధియాచు స్వలోకద

ర్శనపమర్థుఁడుగాఁడు మూఁడునిశ్చాడుప్పనన్ బరకీయుఁడం
చును స్వకీయుఁడటంచు భ్రాంతినిఁ న జొచ్చు వాతకకూపమున్. 231

- శా. సాపాయంబగు కాయమందు మది స్రత్యానక్తుడై శృంఖలా
 చూపావత్య నిమిత్త భూతలగు సుశ్రుశ్రేణి కేళీమృగ
 వ్యాపారంబుననున్న దన్ను విడిపింపంగా నెవండేనిఁ దా
 నోపం డెందు మఱెప్పుడున్ విబుధుఁడయ్యున్ గేస్తు దీనాత్ముడై. 232
- మ. అటులౌటన్ విషయాభిరక్తులగు దైత్యవ్రాతమండున్ సము
 త్కటమా సంగము దవ్వుదవ్వులఁ దొలంగంగద్రోచి మీరెల్లఁ బ్ర
 స్ఫుటభక్త్యన్నతి నాదిదేవుఁడగు విశ్ణున్ నిచ్చులున్ గొల్పుఁడి
 యిటు నేవించినవారి కాతఁడు మనోభీష్టాపవర్గం బిడున్. 233
- ఆ. అఖిలభూతములకు శ్రీ నాత్యేభూతుండౌటఁ, దలఁప నిందు సర్వ శ్రీ సులభుండౌట
 అనురపుత్రులార! శ్రీ యచ్చుతుఁడనిపెడు, జనుల కేప్రయాసశ్రమును గలుఁగదు. 234
- వ. బ్రహ్మాంతసావరాదికంబులగు పరావరభూతంబులందును, భౌతికవికారంబుల
 యందును, మహాభూతంబులయందును, గుణంబులయందును, గుణవ్యతికరంబుల
 యందును భగవంతుఁడు నీశ్వరుండు నవ్యయుండు నగు పరమాత్ముం డొక్కండై
 వెలుంగుచుండు. ప్రత్యగాత్మన్వరూపంబునను, దృశ్యరూపంబునను, వ్యాప్య
 వ్యాపకనిర్దేశ్యుండు సనిర్దేశ్యుండునై యవికల్పితుండగుచుఁ బరమాత్మ భాసిల్లు
 చుండు. కేవలానుభవానంద స్వరూపుఁడగు పరమేశ్వరుండు స్వమాయాంతర్ని
 తైశ్వర్యుండై గుణనర్గభూతయగు మాయం గూడియుండు. 235
- క. కావున మీరిక నానుర, భావముఁ ద్యజియించి భూతశ్రవణమున నుహృ
 ద్భావము దయయునుబూనుం, డావిష్టుఁడు దాన హృష్టుఁడగు డెందమునన్. 236
- మ. పరమాత్ముండు ననంతఁ డాద్యుఁడు జగదృద్భద్రానుసంధాయి యా
 హరి తుష్టుండగుడున్ జగమ్మున నలశభ్యంబున్నె యేదేనిఁ ద
 చ్చరణాబ్జామృతసారమున్ దవిలి యాస్వాదించు మే మెన్నఁడున్
 బురుషార్థంబులు లభ్యమైనను గొనంశబో మల్లఁ గైవల్యమేన్. 237
- సీ. అర్భకులార! గుర్రవభిహిత ధర్మార్థ, కామంబులను ద్రివర్గమ్ము నీక్ష
 త్రీయియును వివిధవార్తరయు నయ దమములు, నా యీ సమస్తపదార్థజాల
 మల పురుషోత్తముఁ శ్రీ డాత్యసఖుండునా, యచ్చుతునకును స్వారాత్మార్పణంబు
 నలువంగఁజాలిన శ్రీ సత్యమానట్టులు, కాకున్న నిదియెల్లఁ శ్రీ గల్లయగును
- గీ. నారదునకు నీ దుర్లభశ్శానమొనఁగె, ననఘుఁడగు నరసఖుఁడు నాశ్రయఁబుండు
 హరిపదాబ్జ రజఃపూతురై యకించ, నులగు వదృక్తవరులకున్ శ్రీదొరకునిద్ది. 238
- క. నే నో బాలకులార! యృనూనము భాగవతధర్మ శ్రీ యౌజితమును వి
 జ్ఞానసమేతమునగు నీ, జ్ఞానంబును దొల్లి వింటి శ్రీ నారదువలనన్. 239

బాలకులు :—

- క. మేమును సీవును సీ చం, దామాయ్కులకంటె నెఱుంగ శ మన్యగురుని వీ
 శే మనకు బాల్యమాదిగఁ, దాము గురులుగఁ బరచిరిగదా? పృష్టాదా ! 24
 గీ. అంతిపురముననుండెడి శ యర్భకులకు, దుర్బటమ్ము మహాత్ములతోడి సంగ
 మనఘ! యీ సంకయము మాకు శ సవనయింపుఁ, దెలుపు విశ్వావహేతువుఁ శ
 గలిగెనేని. 24

అ ఛా య ము 7.

—ఉత్తర పాద పంచ కథనము ఉత్తర—

నారదుడు :—

- క. భాగవతుఁడు పృష్టాదుం, డీగతినిన్ దనుజతనుజ శ పృష్టుడయి మహా
 భాగ! మదుక్తముఁ దలఁచుచు, నే గౌరవ మొప్పుఁ బలికెనెలనవ్వొలయన్. 242
 (పష్టాదుడు :—
 ఉ. మా జనకుండు దీక్ష మెయి శ మందరశైలమునన్ మహాతపం
 బోజ నొనర్చుచోవుఁడు రక్షణోద్యమముంబొనరించి రప్పు డో
 రాజవతంస! దైత్యనికృతంబులపై ససమానసత్త్వ వి
 భాజితమూర్తులౌచు సల శ వాసవసంయుతులౌ దివౌకనుల్. 243
 క. చీమలచే దప్తంబగు, పాముగతిన్ వీడు లోకకృపాధాకరుఁ డు
 ద్దాముఁడు స్వకీయపాపము, చే మెనవంబడియె నని వ్యచించిరి వేల్పుల్. 244
 తరల. అమరబాలకులార! ఘోరతరార్భటిన్ మఘవాది స
 ర్వమరబృందములెల్లనుం దమకృపై ని దాడులు నల్పుచున్
 గసిమనంగుచునుండ నయ్యది శ గాంచి భీతిపరీతులై
 యసురయూధపులఱు పాటిరి శ యన్నిదిక్కుల కందఱున్. 245
 చ. దారపుత్రమిత్ర శ ధవగృహపశుపరి, చృదములం దవేక్ష శ వదలివైచి
 యసురులెల్లరట్టు శ లసువులదక్కించు, కొనఁగఁ ద్వరితమగుగృతిని బఱచిరి. 246
 చ. విజయవిరాజమానులయి వేల్పు లవల్పుబలంబుతోడ న
 క్కజముగఁగొల్లగొట్టి రధికంబగు రాజగృహంబునంత నా
 దు జననియైన రాణిహిషిక్షదూర్ణగతిన్ గ్రహించె నిర్జర
 ప్రజవరిపాలకుండయి వ్రాసెను డర్భకులార! వింటిరే? 247
 చ. మరవతిసేయమానయగుమన్ భయకంపపరీవృతాంగియై
 కురరియవం బయలు పులుగుంబలెఁ జెన్నోజఁజెప్పుచున్న యా

వరసతి నిచ్చ నచ్చటికివచ్చిన నారదమాని కాంచి ని

జ్జరవిభుతోడ నిట్లనియెనక్రమపద్ధతితోఁ జగంబునన్.

248

ఆ. అమరసార్వభౌమ! యనవరాధినియైన, మగువను గొనిపోవఁగదగవుగాదు

ఛరకశత్రుమైనవరసతి నోమహా, భాగ! విడుపు విడువురపరమకృపను.

249

ఇంద్రుడు:—

క. అవిషహ్యుచుగు సురద్యే, పివీర్య మీలేమ గర్భస్రీమంగల దీ

యువిద పంపించిన పదన, డి విడుతుఁ దజ్జాతునుతు మ్రడియఁజేసి వెనన్.

250

నారదుడు:—

క. ఈ గర్భస్థుండు మహా, భాగవతుండును స్వయంప్రభావుఁ డనఘుఁడున్

ద్యాగి హరిభక్తుఁ డమలో, ద్యోగి సురాధీశ! యంత్రమొందఁడు నీచేన్.

251

క. అనిచెప్పఁబడి సురర్షివ, చనములుమన్నించుచు దివిగన్నాయకుఁ డిం

పున హరిపీయభక్తిన్ నా, జననికి వలగొని బిరానఁగనియెన్ దివికిన్.

252

గీ. అంత నాజనయితి న్యాయమరముని ని, జాత్రమంబునఁజేర్చి స్రమాశ్వసించి

వత్సరో! నీవు నీభర్తవచ్చునంతఁ, దనుక నిట నుండుమనుచు మ్రన్నన వచ్చింఁచె.

గీ. వలై యనుచు నానాధ్వీ దేవర్షివద్యు, నంతికమ్మున నకుతో భరయాత్మయగుచు

దైత్యలోకాధిపాఘండుతపమునుండి, మరలి రానంతదనుక నేరమముననుండె.

254

క. గర్భవతియైన సతి నిజ, గర్భక్షేమంబు మఱి సుఖప్రసవంబున్

నిర్భయమును మదిఁ గోరుచు, నిర్భరభక్తిన్ భజించెనిర్జరమానిన్.

255

క. కరుణాశీలుండగు నిర్జరమాని సమర్థుండగుచు సాధ్వికిఁ దెలిపెన్

గురుధర్మతత్త్వమున్ సుస్థిరమగు జ్ఞానంబు నాకుఁదెలుపు తలఁపునన్.

256

గీ. దీర్ఘకాలంబగుట మఱిస్త్రీయగుటను, దల్లికిన్ జ్ఞానమది తిరోధానమందె

ఋషిసరేణ్యుచేత ననుగృహీతు నన్ను, జ్ఞానమది యిప్పుడున్ విడనాడకుండె.

257

ఉ. మీఱలు నాదు వాక్యములగమేకొని ప్రత్యయముంతురేని నై

శారదయైన బుద్ధియును శ్రద్ధయుఁగైకొనుండయ్యలార! సాం

పారంగ నిద్రిస్త్రీలకును బాలురకున్ గ్రహణీయమే సుడీ

యాచయ నేనుఁ జెప్పినదియంతయుఁ దథ్యము విశ్వసింపుఁడీ.

258

క. వావీరి జన్మాదిక ఘడ్గవ వికారములు గానఁగబడు తనువునకే

లేవాత్మకుఁ గాలగతి మహావృక్షమునందు ఫలములట్లగుఁ దనువుల్.

259

వ. ఆత్మ నిత్యంబు, అవ్యయంబు, శుద్ధంబు, ఏకంబు, తేత్రజ్ఞంబు, ఆశ్రయంబు, అవి

క్రియంబు, స్వయంప్రకాశంబు, హేతువు, వ్యాపకంబు, అనంగి, అనావృతంబు

అను ద్వాపరవసులక్షణంబుల నెఱింగి యహంమమరూపకంబైన దేహాదియందు
మోహజనితంబగు ననద్యావముం దృఢింపవలయు. 260

సీ. స్వర్ణకారుండు గాగ్రవములందుఁ దదభిజ్ఞుఁడై యోగముల హిరణ్యంబు వడయు
నట్టులే ఊత్రంబులైన దేహంబులం, దాత్మయోగమున నశభ్యాత్మవిదుఁడు
బ్రహ్మగతింబొందుఁబ్రకృతులప్తవిధముల్, మూఁడగుఁ దద్గుణములు వికృతులు
పడునాఱుగా మున్నుఁబలికిరాచార్యులు, పురుషుఁ డొకండెనుండరసిచూడ

గీ. అఖిల సంఘాతమైనదేహంబుది ద్వివిధంబు స్థావరమని జంగమంబనియును
నేతినేతివాక్యంబులనిపుణతమెయి, బోవిడుచుచు మృగ్యుండగుఁబురుషుడిందు.

వ. అన్వయవృత్తిరేకంబగు వివేకంబునను విశుద్ధంబగుమనంబున విమర్శితములు ననత్వ
రములునగు నృప్తిశీలయంబులను నా పురుషుండిట్లు గవేషణీయుండగు. బుద్ధికి
జాగరణంబు నృష్ణంబు సుషుప్తీయను మూఁడువృత్తులుగలవు. ఆవృత్తు లెవ్వనిచే
ననుభూతంబులగుచుండు నాతండ యధ్యక్షుండు, పరమపురుషుండనంబడు. తిగు
గాత్రైకంబులుఁ బరిక్షిప్తంబులుఁ గర్మజన్యంబులునగు బుద్ధిభేదంబుల గంధంబు
లచే వాయువుంబోలె నాత్మస్వరూపంబు నన్వయంబున నెఱుంగనగు. బుద్ధిద్వా
రంబైన నుసారంబు గుణకర్మనిబంధనంబై యజ్ఞానమూలంబై యపార్థంబై
పురుషునకు నృష్ణంబుఁబోలె గన్పట్టుచుండు. సర్వార్థంబులును, నృష్ణజాగర
తుల్యంబులై మనోమయంబులగుట దృష్టంబులు నష్టంబులునయ్యు ధ్యాతకు
శోకమోహభయప్రదంబులగుచుండు. పరుండు నిర్గుణుండునయ్యును గుణసంగంబు
వలనఁ బురుషునకు ననిర్వృతీయగు. ఈసంసారప్రవృత్తునకు జన్మాత్యయంబులు
వ్యక్తంబగుచుండుంగాని స్వతస్సిద్ధంబులుకావు. కావునఁ ద్రిగుణాత్మకంబులగు
కర్మములకు బీజదహనంబును యోగంబు మించేతఁ గర్తవ్యంబు. ఆ యోగంబై
బుద్ధిప్రవాహంబుగార దలంపంబడు. 262

క. భగవంతుండు పరమేశుఁడు, నగు విష్ణునియందు భక్తిరయలపఱచెడు నీ
సుగమోపాయము భగవన్ని గదితమై యన్నిట నవిగ్రనిదితమయ్యెన్. 263

సీ. బాలకులార! సాగవనగురుశుశ్రూష, భక్తిని పర్వలభ్యభార్యణమున
సాధులౌ భక్తులనంగంబుకతన నిరంతర మీశ్వరాధారాధనమునఁ
దత్త-భాశ్రద్ధనుదద్గుణకర్మకీ, ర్తనమునఁ దత్పద్యభ్యాసమునను
దచ్చుభూతాత్మిసంపదర్శనాదికముల, భగవంతుఁ డీశుఁడునగు హరి తగ

గీ. వెల్లభూతములందు వ్రపించు వసుధుఁ, దన మనంబున భూతవిశ్రాంతములను
బుద్ధిమధ్యభావంబుఁదోచంగవంతతంబు, పర్వవిధముల మన్న పన్నలుపవలయు. 264

గీ. బాలులార! కామాదిష్వర్గమునోగి, గెలువజాలినవారె కేవలమగురతిఁ
గలుగఁజేసిడు భక్తి నర్హలిక మెఱయ, విష్ణు దేవునియందుఁ గావించుచుండ్రు. 265

ఉ. కేళి తనూకృతంబులగుర కేశవుకర్మ గుణోరువీర్యముల్
మాలిమి నాలకించి తమిరమైఁ బులకల్ మొలువంగ బాష్పముల్
జాలుకొనంగ గద్గదికశ్రలన్ నయమొప్పంగ ముక్తకంఠుడై
బాలకులార! యా జనుఁడురపాడును నృత్యముఁజేయు నేడుచున్. 266

మ. కడు నావేశముతోడ నాతఁడు గ్రహగ్రస్తుండునుంబోలె నొ
క్కఁడె తానేడుచు నొక్కచో మిగుల నాశ్రక్రందించు ధ్యానించు నొ
క్కఁడ లోకంబునుజూచి మొక్కికును గత్రప్రీతుండునై యో ముకుం
దుడ! నారాయణ! లోకనాథ! హరియంశ్రచుం బల్కు నిట్టూర్పుచున్. 267

ప. అప్పుడు నరుండు ముక్తనమ స్తబంధనుండై భగవచ్ఛేష్టిత భావనాధీనమనన్ముండై
నిర్దిగకర్మవాసనుండగుచు మహాత్తరభక్తిప్రభావంబున నధోక్షజుంజేరు. అశుభ
రాగాది యుక్తాత్ముడగు శరీరికి సంసారచక్ర నివర్తకంబగు నధోక్షజావలంబంబ
బ్రహ్మనిర్వాణ సుఖంబని బుధులెఱింగిరి. కావున హృదీశుండగు భగవంతు
హృదయంబున భజింపుడు. అసురబాలకులారా! యంతరిక్షంబుఁబోలె సత్స్వ
రూపుడగు శ్రీ విష్ణు దేవుని యుపాసనంబున సతిప్రయాసంబేమియగు? సత్సా
త్ముడను సమస్త దేవతలకు నఖిండునగు నధోక్షజునకు సామాన్యవిషయోప
పాదనంబుల నేమిప్రయోజనంబగు? 268

ఉ. విత్త కళత్ర పుత్ర పశురవేశ్య మహీ ద్విప కోశరూప సం
పత్తి విశేషముల్ సకలభాగ్యములున్ నిఖిలార్థ కామముల్
మొత్తమివెల్ల నెంతఁబ్రయత్నముంబొనరింపఁగఁ గల్గు నక్కటా!
మిత్తికుఱంగటన్ సతమురమెల్లెడు మర్త్యున కెంచిచూడఁగన్. 269

తరల. అమలినంబులుగాక స్వాతిశయమ్ములై కనుపట్టు లో
కములు యజ్ఞకృతంబులారయఁగా క్షయిష్ణువులే సుఁడీ
యమలు నశ్రుత దృష్టదోషునినాత్మరూపుఁ బరేశునిన్
గొమరుమిఱు పనన్యభక్తినిర్రగోల్వుఁ డాత్మనులబ్ధికై. 270

మ. వినుఁడో దైత్యతనూజులార! యిచటన్ శ్రవిద్వాంసుఁడున్ మాన్యుఁడో
జనుఁ డే సాఖ్యముఁగోరి కర్మచయమున్ శనల్పుం దలంపంగఁ బొం
దునుగా తద్విపరీతమైన ఫలమున్ శ్రమఃఖంబు వీడన్ సుఖం
బును బొందంగ యతింఁచుఁగాని పడయుంబో దుఃఖము న్నిచ్చులున్. 271

- గీ. తాను బూరుషుడెందునెడైనానికెనయి, కామ్యకర్మలచేత భోగములగోరు
భంగురము పరకీమమైపరగునట్టి, తనువుకల్లుచునుడుచుడలగుచుండు. 272
- గీ. దైత్యసుతులార! కడు మమకృతాస్పదులయి, పరగునీతను వ్యవహితాపత్యదార
విత్తగృహరాష్ట్రములకోశభృత్యునచివ, హితులఁ బరకీయులనిచెప్పరనేల నేర. 273
- గీ. అవిరతానందనాగరుడైనయాత్మ, కర్థములవలెదోచు చక్రనర్థములయి
తనువుతోన నశించు నేతత్త్వమస్త, తుచ్ఛతరవిషయంబులతోబనేమి? 274
- గీ. తెల్పుఁ డీ దైత్యసుతులార! దేహికిందుఁ, బరవశతను నిషేకా ద్యవస్థలందుఁ
గష్టములఁబొందువానికిగర్హములను, స్వార్థమనునది యెంతనంప్రాప్తమగునో?
- గీ. దేహి యాత్మానువర్తియా, దేహమునను, గర్హములను బ్రారంభించుగర్హతుడయి
కర్హములచేత దేహంబుఁగల్గుచుండుఁబాడమునుభయంబునవివేకమునన తెలియ.
- గీ. కావునను మీరు ధర్మార్థకామములివి, యెవ్వని యధీనములయి వర్తల్లుచుండు
నట్టి పరమాత్ము నీశ్వరుఁడవారి ననీహు, హృదయమున భజించువుఁడీతృప్తివిడిచి.
- గీ. ఎల్లభూతములకును నాశ్రేష్ఠుడగుదు, ప్రియుడునై నట్టి హరియాత్మకృతములై ప
రగు మహాభూతముల నొనర్చుంగఁబడిన, ప్రాణులకు జీవనంజ్ఞుడై వరలుచుండు.
- గీ. దైత్యబాలకులార! యాదీత్యుడైన, దానపుత్రుడైన మానపుత్రుడైనగాని
యవలగంధర్వుడైనఁ దదన్యుడైన శ హరిచరణము భజించుచునందుశుభము.
- ఉ. చాలదు దేవతాత్వము ద్విజత్వమునేని ఋషిత్వమేనియన్
బాలకులార! వృత్తమునుబ్రాజత దాన తపో వ్రతేష్టులున్
జాలవు విద్యయున్ వ్రతముశ్శాచము శ్రీహరిఁ బ్రీతుఁడేయ వే
యేల? నుభక్తిఁబ్రీతుఁడగునీశుఁ డిఁకొండు విడంబనంబగున్. 280
- గీ. సర్వభూతాత్మకుండునీశ్వరుండును భగవంతుఁ డాత్మహాపుండునయిపరగెడుహరి
యందు నీ కారణంబుననవరతము, భక్తి నొనరింపుఁ డోదైత్యబాలులార!
- క. సాయక దైతేయులు ర, ఖోయక్షగణమ్ము స్త్రీలుగ్రహుమృగిలు గోవుల్
వేయేల? ఖగమృగంబులు, నోయవ నఘజీవులుఁదగనొందిరిముక్తిన్. 282
- క. పురుషునకున్ లోకంబున, బరమంబగు స్వార్థమింతవట్టె తెలియుఁడీ
హరియందు నియతభక్తియు, నెరి సకలమునన్ ముకుందురనిం గాంచుటయున్.

అధ్యాయము 8.

—అథ శ్రీమన్ననింహమూర్త్యవతారఘట్టము—హరణ్మకశివు పథ ఉత్తర—

నారదుడు:—

గీ. పడఁపడి యుధిష్ఠిరా!దైత్యులగు నీర,వద్యమగుట ప్రహ్లాదాభీరవర్జితమగు
భవ్యనిష్ఠను స్వీకరింపఁ గడంగి, యుల్లముల గురుశిక్షిత్రమొల్లరైరి. 284

క. అంతట వారలమతి యే,కాంతస్థితమగుటఁ జెలిసిర్యూచార్యసుతుం
డెంతయు భీతిలి యయ్యది, సాంతముగా రాజునకు వెరస నివేదించెన్. 285

క. తనసుతు నప్రియమైన య,వినయంబును గురుసుతుఁడువరింపఁగ నా
దనుజేంద్రుఁడు విని కిమకన్, దనువు వణంకన్ వధింపఁదలఁచెన్ సుతునిన్. 286

మ. పరుజోక్తిన్ దదనర్హుడైన తనయున్ బ్రహ్లాదునిన్ ధిక్కరిం
చి రుషావేశకరాశమౌ కుటిలదృష్టిన్ బిట్టు వీక్షించుచున్
చరణప్రాహతమైన పన్నగము నోజున్ రోజుచున్ రాజు డు
ర్భరుడై యిట్లని స్రవయావనతునిన్ బద్ధాంజలిన్ బాలునిన్. 287

హరణ్మకశివుడు:—

గీ. దుర్విసిత! కులాంగార!ద్రదుష్టహృదయ!, బ్రమసి మచ్చాననోల్లంఘనము సల్పిన
నిన్నునిట్టై కృతాంతమందెరుమునకును, బంపువాడను జూడుమృతేంపుమీఱు.

గీ. పాలకయుతంబులైన జగ్గలుమూఁడు, నెవఁ డలిగిన గంపంబు వశహించునట్టి
బలియుఁడను నాదునా జ్ఞనేబలముఁగలి,గిమిఱితి వభీతుఁడవుబోలెమించిమూఁఢ!
ప్రహ్లాదుడు:—

గీ. నాక కాదు కేవలమనుననీకుమఱియు, బలియురగు నన్యులకుఁగూడఁబలమతండ్రి
పరము లపరంబులుం జర్రాచరములు మఱి,బ్రహ్మముఖ్యులు సతనిక్రిసశులుకారె.

ఉ. ఆతఁడె కాలుఁడున్ బహుపరరాక్తిముఁ డీశ్వరుఁ డోజమున్ సహం
బాతతనత్వమున్ బలమునాదిగ శక్తులుఁ గల్గువాఁడు సు
మౌతఁడె స్వీయమాయను నిరంతరమున్ దిగుణేశుఁడై పటు
ఖ్యాతి సృజించుఁ బెంచు నణఁగరాప్పును గాదె సమస్తవిశ్వమున్. 291

చ. అమలినబుద్ధి నీవు నిఁకరనాసురభావమునుం బరిత్యజిం
పుము సమతన్ జెలంగ మనశ్చమున్ గుడియింపుము సంతతం బమా
ర్గమున వసించుచున్ పశముకాక మెలంగు మనంబుదక్క వి
శ్వమునను లేరు వైరు లదిరసామ్యమునొందుటె యీశు సర్వయా. 292

ఉ. అదినినెల్లఁ గొల్లఁగొనునాహ్వర దస్యుల గెల్వలేక యు
ష్మాదృశులైన గొండలు దిశలే పదిగెల్పితి మంచు నెంత్రు స

మోదముతోడ సాధువును భూతనముండు హితాత్ముడైన జ్ఞానోదయ శాలికిన్ గలుగునొక్కొ విమోహజలైన శాత్రువుల్.

293

హిరణ్యకశిపుడు:—

క. నీవోమూఢ! ధ్రువముగన్, జావఁదెగించితి వికత్థనము నల్పు డిటుల్
గావున మరణోన్ముఖులకు, వేవిధములఁ బొడము నిల్లెఱవిప్లుత వాక్కుల్.

294

ఉ. ఏన్నఁగ మందభాగ్య! యిపుడేపు వచించిన యట్టివాఁడు నా
కన్న నమిన్నయై తగు జగద్విభుఁ డన్యుఁడు కల్లె నేని వాఁ
డున్న స్థలంబుఁ జూపుమి 'యథాహా! యతఁడంతట నున్నవాఁడుగా'
'క్రన్నన మేటికంబమునఁగనృదఁడే?' 'కననయ్యె వాఁడుగో.'

295

ఉ. ఓయి దురాత్మ! యీవగిదిగనూరకప్రేలుచు నున్నయట్టి నీ
కాయమునుండి శీర్షమునుగ్రన్నన భిన్నముఁ జేయువాఁడఁజ
మ్మి యింక నీవు భృత్యుగతియెవ్వనినిన్ శరణంబు నొందితో
యోయనవచ్చి నిన్ను మరణోన్ముఖు నా హరి ప్రోచుఁ గావుతన్.

296

ఉ. ఈగతినిన్ దురుక్తులఁ గ్రుఢభేరితమానసుఁడౌచు నమ్మహా
భాగవతున్ సుతున్ విషమభావము దోషగ నొవ్వఁజేయుచున్
దాఁగొని ఖడ్గమున్ సుమహితాననభాగమునుండి తేచి వే
వేగ మహాబలుం డనురక్తపేర్చి స్వముష్టినిఁ గొట్టె స్తంభమున్.

297

— శ్రీమద్వింశత్యువతార ముక్తము శ్లో —

శా. ఆ కంబంబుననుండిపుట్టె రవ మృత్యంతంబు భీతిహృదం
బై కంజాతభవాండ కర్పరము చక్రయ్యన్ వ్రయ్యలొనల్లుగాన్
లోకేశాదులు స్వీయలోకముల యంశదున్ వ్యాప్తమా తద్రవం
బాకర్ణించి స్వకీయధామ లయమౌనంచెంచి రప్పట్టునన్.

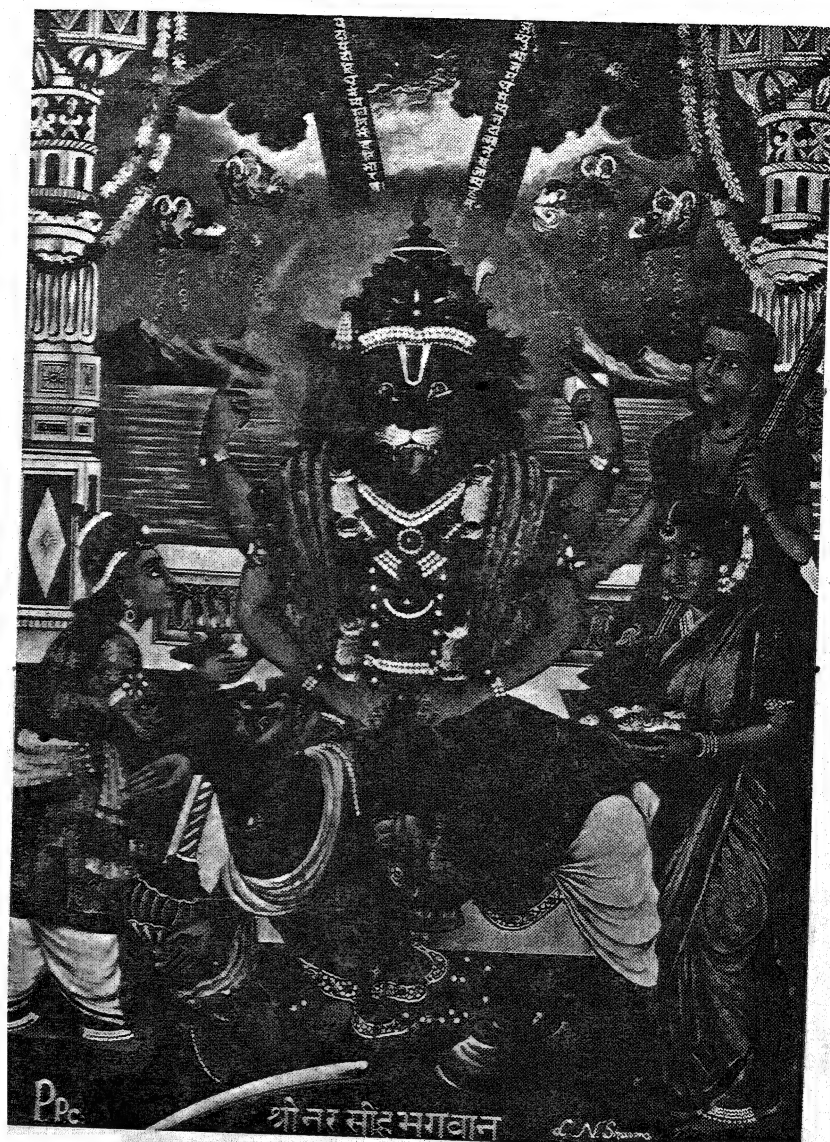
298

చ. తనుజునిఁ జంపుతెంపునఁ గ్రుఢభాకలితుండయి దాపుఁ జేరు నా
దనుజుఁ డపూర్వమద్భుత మృదాత్మమునైన మహానినాదమున్
వివి ఘనదైత్యయాధపులభీతిపరీతులఁ జేసినట్టి యా
ధ్వనికిని నెండుఁ జూచిన సకభాస్థలి హేతువుఁ గానఁడయ్యె దాన్.

299

మ. అవనీశా! నిజభృత్యభాషితము సకత్యంబుంబొనర్పంగ భూ
తవితానంబులయందు నెల్లడల నాకత్మవ్యాప్తి రూపింపఁ జే
య విభండంత నృగంబు మానుషముఁగాకత్మద్భుతాపాదకం
బవు రూపంబును దాల్చి స్తంభమున దృశ్యత్వంబు నొందెన్ సభన్.

300

శ్రీ పు స ం హ మూ ర్తి

- కులులై యట్టివిధం బసాగువచుచున్ ఘోషేక! భావించి రా
త్వల లోకాధిపతుల్ ఘనాంతరితులై శతదీప్తి నాయస్తులై. 308
- చ. దనజవశేష్యుఁ డత్తజినిఁగదత్కరమంచుననుండి ముక్తుఁడై
ఘననిజవీర్య శంకితునిఁగా నర కేసరినిం దలంచుచున్
దనపృథుఖిక్ష చర్మములఁగదాలించి క్రమ్ముట నా నృసింహు నే
పునఁ గపిసేన్ గతశ్రముఁడువోలె జవాతిశయంబుఁ దోడఁగన్. 309
- ఉ. అమ్మెయి శ్యేనవేగుఁడయి యా దితిపుత్రుఁడు ఖడ్గచర్యమా
ర్గములఁ గ్రన్నెనన్ నిరవకాశత మీఁదికిఁ గిందికిన్ వడిన్
గ్రుమ్ముఁ మీలితాక్షు ననుగ్రున్ ఖర భూచిరవోల్బణాట్రహా
సమ్మొనరించి తా సరభశనమ్ముగఁబట్టె నృసింహుఁ డుద్ధతిన్. 310
- ఉ. వ్యాళము మూషికమ్మువలెఁబట్టినెఁబట్టి మహాహిఁదాన్యుఁడున్
బోలె నృసింహనూపుఁడు విశ్రభం డిటునట్టుచు గుంజులాడు దం
భోళిముఖాక్షతత్వచుని యముక్కురు దైత్యుని ద్వారభూమినిన్
హేల నిజోదవం దునిచి యేర్పడఁ జీల్చెఁ గన న్నఖంబుల్. 311
- సీ. పృథులసంరంభ మగ్రప్రేక్ష్యభీషణలోచ, నుండును వ్యాప్తానశనుండు సమిత
రుధిరవసాప్లుతాగ్రుణ కేసరాన్యుఁడై, నాకుచు నెడనెడం యదనదు జిహ్వా
ద్విరదరాజమును జంకెన మృగేంద్రము భంగి, ప్రేక్షకులకు సత్కీర్తిషణుఁడయి
ప్రేవులప్రోవులు యెరులుగా మెడ, నిండఁ దాలించి కడు యన్యురతను
- గీ. పృథుసఖాంకురోత్పాటిత్యహృత్సరోజ, ససురనాథుని విడిచి యురదాయుధులగు
దదనయాయులఁ దత్తుల్యదర్పయుతులఁ, బెక్కుర నఖాయుధమ్ములనక్కడంచె.
- చ. నృహరి సటావధూతమయి యసీరదపంక్తి విక్షేప్తమయ్యె వే
గ్రహములు దీప్తిమాసె రుచిశరంబగు నవ్విభుదృష్టిఁజేసి శ్వా
సహతములాచు ట్రోభిలెను యసాగరముల్ దిగిభవ్రజంబు దు
స్సహరవ భర్తృనితంబులయి యచయ్య మదంబును డించె దీనతన్. 313
- మ. నృవరేగ్యా! కుమానాస్యకేసరిసటానిస్సారితవ్యోమయా
నలితానాధికసంకులంబగుచుఁ గగన్వప్తెన్ సభోభాగ మ
జ్జననీభాగమునయ్యెఁ దత్పృథుల పాదాఘాతనిష్పిష్టమై
జవయుక్తి న్నగసేన్ గిరుల్ మెటయ వాశావ్యోమముల్ తత్రుభన్. 314
- ఉ. అపమయంబునన్ గొలుపునందు సమున్నతరాజమాన సిం
హాసతలోపవిష్టుఁడగు యనక్షతతేజు బ్రచండవక్త్రు పం

తానకరోగ్రహపునిఁ గ్రుఱఁదాయుతు నప్రతిమాను నవ్విభున్
దా నవిధంబుఁజేరుటకు య దక్షుఁడుకాఁ డొకఁడేని యచ్చటన్.

315

మ. తలయేరుంబలె ముజ్జగంబులకు బాధంగూర్చియున్నట్టి యా
ఖలచిత్తుండగు నాదిదైత్యు రణరంగక్షోణి బోకార్చె న
త్యలఘుం డా హరియంచు నిర్జరనతుల్ య హర్షప్రళాన్యలై
పాలుపాప్పం గురియించి రాతనిపయిం య బుజ్జీరువృష్టుల్ తమిన్.

316

శా. ఉద్యోనాయక! తద్దిదృక్ష యెదలం య దువ్విభృగొల్పన్ దివిన్
సర్వామర్త్యులు మూగిరప్పుడు విమోఘనశ్రేణితో నందడిన్
ముచ్చై యానకదుందుభుల్ కృమగతిన్ య మోసెన్ ముదంబొప్ప గం
ధధ్వల్ పాడిరి యాడి రప్పరసలు య నైపుణ్య మేపారగన్.

317

సీ. బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదిరబ్ధిర్మృఖుల్ పిత, రులు ఋషుల్ విద్యాధరరులు సురగులు
మనువులు గంధర్వు య లును బ్రజాపతులును, యక్షులు చారణు య లప్పరసలు
కిన్నరుల్ సింధులుఁ య గింపురుషులు భూత, భేతాశగణములుఁబ్రీతినర
విష్ణుపార్షదులయ్యవెలుగొందెడు మనంద, కుముదప్రభృతులు మూర్ధములయందు
గీ. వినిహితాంజలిపుటులయి య వేఱువేఱ, నమిత తేజస్వియగుచు సిం య హాసనమునఁ
గూరుచుండిన పటురంహు య నారసింహుఁ, బ్రస్తుతించిరి నాతిదూరస్థులగుచు.

బ్రహ్మ:—

తరల. నతుండనాదు దురంతశక్తి య య నంతుఁడున్ శుభకర్ముఁ డ
ద్యుతపరాకృముడై స్వమాయను య బూని విశ్వసముద్భవ
స్థితిలయంబులు స్తవ్యరీతినిఁ య జేయు నవ్యయమూర్తికిన్
గృతకమానవసింహయాపునకీడ్ధ తేజనకున్ నదా.

319

రుద్రుఁడు:—

గీ. కోపకాలము తలఁప నీరకున్ యుగాంత, మల్పుఁ డీయసురుండునుఘాతుఁడయ్యె
గావునం గావు మో. దేవ! కరుణ నీదు, భక్తుఁడైన ప్రహ్లాదునిభక్తసులభ! 320

ఇందుఁడు:—

నగ్ధర. ప్రత్యానీతంబులయ్యెం య బరమపురుష మా య భాగముల్ దేవ నీచే
దైత్యాక్రాంతంబు త్వత్స య ద్ధముగు హృదయప య ద్ధమ్ము నుద్బుద్ధపయ్యెన్
నిత్యంబున్నీకుఁబూజల్ య నెఱపు బుధులకున్ య వింతయే యిద్ది వేద
స్తుత్యా! మోక్షంబునేనిన్యదొడరరుగొనఁ బ్రాజ్ఞుల్ దదన్యంబులేలా? 321

బుధులు :—

మత్తకోకిల. ఆదిపూరుష! యే తపంబున శ నాత్మలీనజగంబుఁ గ
ల్పాది నల్పితో యా తపంబునె శ యాత్మతేజము నట్లు ల
త్యాదరంబున మా కొనంగితి శ వద్ది యీఖలుచేతఁ జెం
పేది లుప్తముఁగాఁగ వెండియుఁగిచ్చితిప్పుడు త్రాతవై.

322

శిశువులు :—

కవరాజవిరాజితము. ప్రసభగతిన్ సుతదత్తములై తగుర్రశాధములన్ భుజియించెను డీ
ర్థసమయమందుఁ దిలాంబువులన్ మఱి శ శావెను వీడిపు డచ్యుత! ర
క్కసునుదరంబు నఖంబులఁ జీలిచి శ క్ర న్న వపాదికమెల్లఁగడున్
వెన హరియించితి ధర్మవిధాతకు శ నీకు జోహార్లు నృసింహవిభూ!

323

సిద్ధులు :—

ఉ. యోగతపోబలంబున మ శ దోద్ధతుఁ డీ దనుజేశ్వరుండు మా
యోగనుస్థనద్గతిని శ నోజ హరించెను దేవదేవ! యా
యాగడమెల్ల నిప్పు డణ శ గార్చి నఖంబులఁజీల్చి యీ దురు
ద్యోగినిఁబట్టి చంపితి య శ ధోక్షజ ! నీకు నివే నమస్కృతుత్.

324

విద్యాధరులు :—

ఉ. దారుణవికృముండు బల శ దర్పయుతుండగు వీఁడు దాఁ బృథ
గ్ధారణఁబ్రాప్తమైన నము శ దంచిత విద్యను ధిక్కరించె గే
శీరతి నీతనిం బశువు శ లీల సురమ్మును ప్రక్కలించి సం
హాఁసుఁ జేసినాఁడవు మ శ హాత్మ! నృకేసరి! నీకు మా నతుత్.

325

నాగులు :—

క. మా కాంతామణుల మణుల, నీకర్కశహృదయుండు హరియించెన్ వీనిన్
బోకార్చి తదానందము, జేకూర్చితి ప్రణతులివె నృసింహ! నీకున్.

326

మనువులు :—

క. మనువులమేము తృప్తాజ్ఞన్, బానరింతుము ధర్మసేతువులఁజెరచిన. యీ
దనుజు దునిఱు మేల్సేసితి, పనువుము భృత్యులను వలయుఁగబనికి మముఁబ్రభు

ప్రజాపతులు :—

ఉ. ఈవు మముం బ్రజాపతులనెల్ల నృజించితివై నఁ గాని బ
త్వేమను వీనివేతఁబ్రతిష్ఠింతులమై ప్రజలన్ నృజింపలే
కీ విధినుంటి మీ కునుత్రియింపై భవన్నఖిన్ననక్షుండై
తా వెవఁగూతె లోకశుభదంబును నీ యవతారమో ప్రభూ!

గంధర్వులు:—

క. ఓయీ! నీకు నటులము, గాయకులము మమ్ము వీడుకఱునవీర్యబలా
జేయుడు లోఁగొనె వీని గ, తాయునిజేసితివి కుశలకమగునె ఖలునకున్. 329

చారణులు:—

చ. వరద! దయాస్పదా! భవ నిశ్చరకమైన త్వదీయ పాదతో
యకుహము నాశ్రయించి యనగయమ్ము నయమ్మున సంచరించు కిం
కరులము చారణాఖ్యులముకర్కశచిత్తుడు వీడు సాధుశే
ఖరులకు బాధజేసెను జగత్పతి! చంపితి వీని సుధతిన్. 330

యక్షులు:—

ఉ. నేము ప్రభానభృత్యులమునీకు వినీతులమాచు నిచ్చలున్
స్వామి! మనోజ్ఞకర్మల నొనర్చుచునుందుముగా దయాసమ
గ్రా! మము వీడు వాహకులకగా నియమించెను లోకభీషణున్
దామనచిత్తునిం దగ వ్యథం బొనరించితిగా నృకేసరీ! 331

కింపురుషులు:—

క. స్వామి! వినుము కింపురుషుల, మేము మహాపురుషుడవు పరరేశుడ వీ
తామనుడు నిహతుడయ్యె ను, ధీమండన! సాధులోకకర్మకర్మతుడగుటన్. 332

వైతాళికులు:—

చ. వరనభలందు సత్రములకబావనమైన భవద్యశంబు భా
స్వరగతిఁ బాడి యంచితనకపర్యలఁగొందుము మేము దేవ! కా
పురుషుడు వీడు లోఁగొనె మకమున్ బ్రనభంబున నిష్ట నీవు సం
హరణ మొనర్చియుంటిగదనయమయముంబలె దైవయక్తికిన్. 333

కిన్నరులు:—

గీ. కిన్నరులమేము దేవ! నీరకింకరులము, వెట్టి నేయింపఁబడితిమిరవీచిత
నిట్టి పాపాత్ములబోకార్చినట్టివీవు, మాకు నిశ్చేయనముఁగూర్చుమా నృసింహ!
విష్ణుపార్షదులు:—

చ. శరణవిధాయకా! భవనకసౌఖ్యద మద్భుతమై తనర్పు నీ
నరహరిరూపమున్ ముదమునం గనినారము వీడు నీదు కిం
కరుఁ డల విప్రశాపమునకగాదె! యిటుల్ ప్రభవించె నోప్రభా!
అరయ ననుగ్రహంబునకెయకా నిధనంబిది వీని కీగతిన్. 334

అ ఛా య ము 9.

అథ ప్రహ్లాదకృత స్మరింపస్తతి శ్లోకం

వారములు:—

గీ. ఈగతిం బ్రహ్మగుద్రపురోగములగు, నాదితేయాదులెల్లరుకనధికకోప
సంభ్రమావిష్టః దురవాప్యజగదక్షిణ, నాన్యసింహునిఁ జేరలేకైరి క్షితివ! 336

మ. వినుతత్స్పంతముఁ జేరఁగాఁ దలకు చక్రవేల్పుల్ నృసింహున్ బ్రస
న్నుని గావించఁగఁ బంచి రా వారికి వింకమండేయు సాక్షాత్తు ల
ష్ట్రీ నవృష్టాశ్రుతపూర్వమాట నపుడ్యాశ్రీదేవి యయ్యుమ్భుతం
బును వీక్షించియు జంకుతోడ దరియొప్పోజాలదయ్య న్నృపా! 337

ఉ. ఆదటఁ బద్మయోని తనయంతికభాగమునందునున్న ప్ర
హ్లాదునిఁబాచి నీవు చనకయ్య భవత్పితృకై ప్రకోపితం
డై దరిఁజేరరాక చట్యులాంభటి నొప్పెకు నీ నృసింహునిన్
శ్రీమఁ బ్రశాంతుఁడేయుమన్యచెప్పి తగన్ బనిచెన్ యుధిష్ఠిరా! 338

ఉ. 'వల్ల'యటంచు నా పరమభాగవతుండగు నర్భకుండు దా
నల్లన శ్రీనృసింహుని సకమక్షము మెల్లఁగఁజేరి ప్రీతినం
పుల్లముఖంబుజుండగుచుఁబూన్కిఁ గృతాంజలియై తనూలతా
వేల్లితభూమిభాగుఁడయ్యివేకుక మ్రొక్కె వసుంధరావరా! 339

మ. నరసింహుండు స్వపాదమూలమున దంకండంబుంబలెంబడ భ
క్తిరతున్ బాలకు లేవనెత్తి కరుణార్ద్రీభూతచేతన్ముండై
యురుకాలాహివిభీతబుద్ధులకు సకద్యోనిర్భయాపాదిన
త్కరపద్మంబును వాని మూర్ధమునమోదంబొప్ప నుంచె న్నృపా! 340

శా. బాలుం డంత నృసింహదేవు కరసంస్మర్యంబునం బాపముల్
దూలం దక్షణ మాత్మజ్ఞానము సముద్రదూతంబుఁగాఁగన్ మదిన్
జాలన్ సౌఖ్యముజెంది యార్ద్రమతి హృష్యద్ధాత్రుఁడున్ మోదబా
ష్ట్రాలోలాక్షుఁడు నాచుఁ దచ్చరణకంఠజాతంబు నిల్పెన్ హృదిన్. 341

గీ. అంతనేకాగ్రమతినునకమాహితుఁడయి, హృదయమునువీక్షణంబులుకన్యహరియందు
నునిది ప్రేమాతిశయగర్భదోక్తులనిటు, స్తోత్రమొనరించె నచ్యుతస్తోత్రపాత్రు.

ప్రహ్లాదుడు:—

మ. అనంతమున స్థవిష్ణులగునంబుజునంభవముఖ్య నిర్జరుల్
మునులును సిద్ధులున్ నిరతమున్ హుయూపవచఃప్రవాహ గుం

భనల మహాగుణంబుల నశమర్థులుగా రెవనిన్ భజింప నా
ఘను హరిఁ బ్రీతిఁజేయుటకుఁగ నెటులోర్తును నుగ్రజన్మఁడన్.

343

మ. బలముం దేజము నోజమున్ శ్రుతము రూపంబుం బ్రభావంబు న
త్కులమున్ విత్తము బుద్ధి పౌరుషము వైద్యదుష్కంబు యోగంబు ని
ర్మలభావుండగు విష్ణుదేవుఁ దనియింకపంజాల వంచెంతుఁ గే
వలమా భక్తి నె తుష్టుండయ్యె హరి భావంబందు దంతీంద్రుకై.

344

చ. అనుపమరీతి ద్వాదశగుణాన్వితుఁడయ్యె సరోరుహోదరాం
ఘ్రీనలినదూరుడౌ ద్విజవశ్రేణ్యునికంటె శ్వపాకుండేనిఁ దా
ననయము వాఙ్మనఃక్రియలుగనర్థముఁ బ్రాణము సీత్యరార్పణం
బానరుప శ్రేష్ఠుడౌఁ గులమృత్యునోము మదాన్వితుఁ డట్లు కాదుగా.

345

తరల:- అభిలషింపఁడు పూజలం దనకాత్మలాభ సుపూర్ణుడౌ
ప్రభుఁడు మూఢజనంబునుండి కృపాభుండైకొను నే నవ
ర్య భగవంతునకున్ జనుండిమృతనద్దియాదనకే నుదీ
ప్తి భరితాననశోభ తత్ప్రతిభింబనంగత మానటల్.

346

ఉ. కావున నోపినట్లు మదిఁగల్గిన విక్లబతం ద్యజించి యీ
దేవు మహత్వసంపద స్మరించెద సీచుండనయ్యె నెల్లా మా
యావృతి ఘోరనంసరణ్యమందు నిపాతితుడైన పూరుషుం
డీ విభు భూరితక్తి సుత్యయించిన మాత్ర పునీతుఁ డయ్యెడున్.

347

సీ. దేవ! యీ బ్రహ్మాదిరదేవత లెల్లరు, సత్త్వధాముండవై యెనంగు సీదు
నాజ్ఞాకరులు కాదెఁకయనురులమైన మా, భంగి నిన్ ద్వేషించుకవారుకారు
భవదీయ భయదరూపంబును బాడఁగాంచి, భీతిల్లుచుండిరి వెఱపుఁ దీర్పు
తగ భగవంతుండవగు నీ శుభావతా, రంబులనగు విహార క్రమంబు

గీ. లీ నమస్తవిశ్వంబునకెల్ల వేళ, జ్ఞేయమునకును సంపత్తికిని వినిర్మ
లాత్మనుఖమునకును బాలుకపారుచుండఁ, గాని భయదాయకంబులుకావుగాదె.

ఉ. కోధము సంహరింపు మనుగరుండు నిటుల్ హతుండయ్యె నాత్మలన్
సాధులు మోదమందిరి వెనన్ ఛణిపుశ్చిక హత్యచే బలెన్
బాధ తొలంగె లోకము లకపారసుఖంబునఁ బొంగె నో జగ
న్నాథ! నృసింహ! రూపిది జగనంబు న్మరింప భయాపహంబగున్.

349

మ. అరుణాక్షంబుఁ గరాశజ్ఞాత్ము వితాంశతాభీలవక్తయు భీ
కరదంష్ట్రంబు సమస్తేటభుకుటి యుక్తం బాంశ్రమాలాయుతం

బలిచిచ్చాతనఖంబు ఘోరరవభీతాశేభమున్ రక్తకే

సరః నీ సరసింహయావమున నేనసంత్రాసమందం బభిభూ!

350

మత్తకోకిల. నారసింహ! విభీతిఁ జెందుదుఁడనామనంబున ఘోర సం

సారచక్రసముత్కటార్తి సృశంసకావళిలోనఁ దెం

పారఁ గర్క నిబద్ధచిత్తుఁడ౯నైతి నెన్నఁడు నన్ను వి

సార్ఘమోక్షదమైన నీ పద్యపద్యమూలముఁ జేర్చువో?

351

వ. ప్రియవియోగా ప్రియసంయోగ సంభవశోకపావకంబున నమ స్తయోనులం దహ్య
మానుఁడనైతి. తద్దుఃఖప్రతీకారంబును దుఃఖంబయగు. ప్రభూ! దేహద్యభిమానం
బున మూఢచిత్తుఁడనై భ్రమించుచుంటినిగాన భవద్దాస్యయోగంబును బ్రసాదిం
పుము. ప్రియుండవు సుహృదుండవు పరమదైవతంబవగు నీదు బ్రహ్మాగీతంబు
లగు కథావిశేషంబుల నభివర్ణించుచు గుణవిప్రయుక్తుండనై భగవత్పాదభక్తు
లగు పరమహంసల సంగంబునంజేసి దుఃఖంబుల నిన్మరింతు.

352

చ. జలనిధిమగ్ను నౌకయు రుజాపరిపీడితు నౌషధంబు ని

మ్ములఁ దలితండు లర్భకునిఁ బోచుటకుం బరికింపఁగా నశ

క్తులగద దేవ! తత్ప్రతివిఘ్నభూత త్వదుపేక్షితులైన దేహధా

రులకును సంతమాత్రముగృహాగ్నిద్రాతపు నీవ యెల్లకున్.

353

వ. ఈ విశ్వంబున నెవ్వఁడెవ్వనిచేఁ బ్రేరితుండై పితౌద్యవసరంబును, బ్రహ్మాదిసరంబు
నగు భావంబున నెద్దానియందు దేనివలన నే నమయంబున నే ప్రదేశంబున దేని
కొరకు నే కతంబున నెట్లు దేనిని నుత్పాదించి రూపాంతరంబునొందించునదియైల్ల
భగవంతుండవగు నీ స్వరూపంబ. పురుషానుమతంబగుకాలంబునఁ బ్రేరితగుణ
యగు హామ కర్మయంబును బలీయంబునగు మనంబును సృజించు. అవిద్యా
కృతపోషశారసంసారచక్రంబగు ఛందోమయంబైన మనంబును ద్వద్వాశితంబు
గాక తదన్యంఁడెవం డప్రికమింపఁ గలండు. దేవా! నీవు స్వశక్తి నిర్జితబుద్ధిగుణం
డవు. వశీకృతకార్యకారణ శక్తిసంపన్నుండవు. కాలాత్మకుండవు. కావున మా
యాకృతంబగు పోషశారసంసారచక్రంబున నిష్పీడ్యమానుండవగు నన్ను భవత్స
న్ని భావంబునకు నాకర్షింపుము.

354

చ. కుతుకముఁ గూర్చుచున్ జమలకున్ స్పృహఁబోయముత్తప్త నర్మది

క్వతలయు నాయువున్ సిరియ్యవై భవముంగని యెంటివారు మ

త్పర్యుతేతాత్మకం నమోద్ధిగ్ధజ్ఞానభావతీ విజ్ఞాన

కలంబు రక్షి యాత్మమనఃస్థితి వీపు నఖిలములు వృజిన్.

355

ఉ. కావున నేను బ్రహ్మదనుకంగల దేవచుల యాయు రర్థముల్
శ్రీవిభవంబులాదిగ న్యశేషములై న పశ్చిమ భోగముల్
భావమునందుఁ గోర నవిశ్వర్థములై చెడుఁ గాలకూపుఁడౌ
దేవునిచేత న న్ననుమరతింపుము తావక సేవకాళిలోన్.

356

మ. మృగతృష్ణాప్రతిమానభోగముల నశ్రింగోరుచున్ సర్వరో
గ గృహంబైన కళేబరంబుపయి నశక్తత్వంబునుం బొంది పెం
పగు కామాగ్నిని దుఃఖసాధ్య సుఖలేశావాప్తిఁ జల్లార్చుచున్
విగతజ్ఞానుఁడు దీనుఁడై కనఁడు నిశ్చేదంబు విద్వాంసుఁడున్.

357

చ. సరవిఁ దమోధికంబును రఙ్గజప్రతిపన్నమునై న యీ సురే
తరకులమందుఁ బుట్టిన యశధన్యుఁడనేడ? తలంచి చూడఁ ద్వ
త్కరుణ యదేడ? నిల్పితివిగ్రహ పరమేష్టికి శూలికిన్ రమా
తరుణి కలభ్యమైన కరతామరసంబును నాశిరంబునన్.

358

చ. జగముల కాత్మమిత్రుఁడవురజంతువుకుంబలె నుచ్చసీచ బు
ద్ధి గలుగఁబోదు నీకు గణ్యతంపఁ బ్రసాదము సేవఁబట్టియే
తేగఁ బ్రభవించుచుండును గరదా? సురశాఖిక బోలె సేవచే
నగుఁ దగువృద్ధి కాదిటఁ బరరావరభేదము హేతువెన్నఁగన్.

359

చ. అరయ భవాహికూప పత్రితాత్మలుఁ గామవిమూఢులైన పా
పరతుల దుష్టవంగమునఁబట్టి నశింపఁగనున్న నన్న ని
ర్జరముని స్వీకరించుటనశ్వమృతి నీవు ననుగ్రహించి తో
వరద! నృసింహ! యేవగిదిఁ బ్రాయదుఁ దావక భృత్య సేవలన్.

360

మ. కరవాలంబుధరించి పాపమతి నాశకంఠెన్ బరుండెవ్వఁ డీ
శ్వరుఁ డిష్టాతఁడు నిన్నుఁగాచుతను శీర్షంబున్ వెనన్ ద్రుంతునాన్
గరిమంబొప్పఁగ నన్నుఁగాచుట మఱిన్ శనాతండ్రిఁబోకార్పు టె
న్న రమేశా! నిజభృత్యవాక్కు బుతమున్ శగావింపనేకాదొకో!

361

చ. ఈ విశ్వం బేకరూపుడవగునీవ. నీవ యీవిశ్వంబునకాది మధ్యాంతంబులం బృథ
గ్భావంబునఁ బర్యవసితండునై సత్తామాత్రంబున వెలుంగుచుండువు. స్వమా
యచే గుణపరిణామాత్మకంబగువిశ్వంబునునృజింభియందుఁజొచ్చినానావిధంబులం
బ్రతీయమానుండవగుదువు. పరమేశా! పదనదాత్మకంబగు నీజగంబెల్లనీవ; తద
న్యంబగు నాత్మపరాత్మకంబగుబుద్ధి యపార్థంబగు మాయయగు. బీజవృక్షంబు
లకు వస్తుకాలంబులుంబోలె జగంబులకు సృష్టిస్థితిలయంబులగు. మఱియు నీ

జగంబు నాత్మంబుననిల్చి విలయాంబుమధ్యంబున నిస్తమస్క నిజసుఖానుభవండువు, నిరీహుండవునై శయనింతువు. యోగనిమిలిత దృష్టివి, ఆత్మనివీత నిమ్రుండవునగుచుఁ ద్యూతవ్యయందుండి తమంబునుగాని గుణంబులనుగాని గూడకుండువు. విలయంబునందు స్వకాలశక్తి సమీరితప్రకృతి ధర్మండవై యనంతశయనంబునుండి సమాధినిరతుండవగు నీ నాభితలంబునుండి యాత్మ గూఢంబగు లోకపద్మంబు నటబీజంబునుండి మహావటవృక్షముంబోలఁ బ్రభూతంబయ్యె. తత్ప్రద్యంనంభవుండైన బ్రహ్మదేవుండుఁ దదన్యంబెద్దియుంగానక బీజరూపుండవు, నాత్మవ్యాపుండవు నగు నిన్ను వెలి నంతట నెమకుచు హాయనశతంబుల జలంబుల నిమజ్జమానుండై నిన్నుఁబడయంజాలఁడయ్యె. అంకురంబుత్పన్నంబగుచుఁ దద్బీజంబెల్లులభ్యంబగు? ఆ పద్మగర్భం డతి విస్మితుండై మగుడఁ బద్మంబు నాశ్రయించి తద్దయుంబెద్దకాలంబునఁ దీవ్రతపంబునఁ బరిశుద్ధభావుండై భూమియందు గంధంబువలె నతిసూక్ష్మరూపుండవును భూతేంద్రియాశయమయంబగు నాత్మంబున వ్యాపుండవునగు నిన్నుఁజూచె.

362

చ. అజుడు నిటుల్ సహప్రవదనాంఘ్రిశిరఃకరకర్ణనాసికా భుజనయనోరువ క్త్రిమణిభూషణోటి విరాజమానుఁ డ క్కజనుగు మాయలాఁడుఁ ద్రిజగన్మయుండై తనరారు న య్యధోక్షజు బురుషోత్తముంగని ప్రకాశ ముదంబునుబొందె నాత్మలోన్.

363

చ. అల హయశీర్షరూపమునననా పరమేష్ఠికి నిచ్చితీవు ని స్తులబలశాలులున్ నిగమశ్చోరులునై న రజ స్తమస్వరూపుల మధుకైటభాఖ్యులనుభోరనఁద్రించి శ్రుతిప్రజంబులన్ బాలువగు న త్వరూపతనూవుల్ బ్రయమందురు నీకుఁ గోవిదుల్.

364

ఉ. దేవ! యిటుల్ నృతిర్యగృష్టిదేవర్షుపాద్యవతారలీలలన్ నీవు జగంబుఁబ్రోతు వధియింతువు లోకవిరోధులన్ లన ద్భావ! యుగార్థధర్మవర్తిపాలనముం బొనరిం తటుల్ కలిన్ గావు వనింతు ఛన్నతనుకావుననే త్రియుగాఖ్య నీకగున్.

365

సీ. దుర్భరంబును పాపకడుప్తం బసాధువు, హృశోకభయైషణార్తియతము కామాతురమునగునామనం బది తాప, కీనకథానునృకీర్తనమున ఆప్యాయవముఁబొందడవచ్చుత!, వైకుంఠనాథ! నిర్మలకరుణాననాథ! అట్టి మనమున నేకనతిదీమఁడ విభండ,వగు నీదు గతి నెట్టులరయువాడ

సీ. జన్మ యువరయి ఘోరంబుకలితము శ్రవణంబుజించలవృష్టియన్ శిగర్మశక్తు యిన్నియను నన్ని చోట్లకునన్ను సీదచ్చు, బల్వరగునవతూత్ గేహ్యఃత్రినిభోతుః

366

- చ. జని మృతి రోగపీడితముగ్ధస్వాస్యతనూగతమైత్యైవైరమున్
స్వనియతకర్మకోటి భవ్యవై తరణిపతితంబునైన యీ
జనమునుగాంచి యుద్ధరణనల్పుము పారచరుండవీపుఁ గా
వున సదనుగ్రహంబునఁబ్రభూ! తొలఁగింపు తదీయమాధ్యమున్. 367
- మ. భువనశ్రేణికి నృప్తిసంస్థిలయంబుల్ నేయ నెంతే వలం
తివిగా నర్వజగద్గుహ! నరహరి! శ్రీ కీ జనోత్తారణ
ప్రవణత్వంబున నే ప్రయాసమగు? దేహవా! దీనమందార! సా
ధ్యవనా! నీ ప్రియభక్తులంగొలుచు మౌనకద్దాన నే మారయన్. 368
- మ. చతురత్వంబునఁ దావకీన సముదయచద్విర్యగానామృతా
ప్లుతచిత్తుండ భవోగ్రవై తరణికిన్ బాందన్ మహాద్వేగమున్
బలితత్వంబున నిచ్చుఁ దద్విముఖులై సమాయేంద్రియాత్థితస్థా
ఖ్యతతిక్లేశితులైన మూఘులకు నశత్యంతంబు శోకించెదన్. 369
- ఉ. మానవకేసరీ! సతముగమానివరుల్ స్వవిముక్తకాములై
మానమునం జరింతు పరమార్థపరాయణతన్ రహస్థులిన్
దీనజనంబులన్ విడిచిరదేవ! మనంబునఁ గోర మోక్షమున్
నేనుఁ ద్వదన్యఁడెవ్వఁడు గ్రణింప శరణ్యుఁడు లేఁడు వీరికిన్. 370
- మ. కరకంఠాయనతుల్యమై తుదిని దుఃఖాపాదియై తుచ్ఛమా
తరుణిసంగమ మాదిగాగల గృహస్థప్రాత సౌఖ్యంబునన్
బరతంత్రీత్వమునన్ నిమగ్నులయి యాత్మన్ దృష్టినింబొంద ర
ద్దిర! కంఠాతినిబోలెనై చెడును దాశధీరుండు కామంబులన్. 371
- ఉ. మాసతపోవ్రత శ్చితసకమాధి జపాధ్యయనస్వధర్మ సు
జ్ఞాన వివిక్తవాసము లశనంబుడు నీవది మోక్షహేతువుల్
వివ ననిష్ఠితేంద్రియులకయ్యవి వృత్తి కరంబులౌను దు
ర్మానుల కవి వృత్తులకుఁగమార్గములై విఫలంబులయ్యెడున్. 372
- సీ. ఆరయ నరూపుడరవగు నీకు బీజాంకు, రములట్లు కార్యకారణములైన
శ్రుతిదృష్టములు రెండుగూపముల్ వెలుగొందు, నీరెంట యుక్తులై ధీరమతులు
దారువులందు మగధనమున వహ్ని చందమున నద్భక్తియోగమున నిన్నుఁ
బొడఁగాంచుచుండురువుజోత్తమ! మఱింటజ్ఞానంబు లభ్యంబుగఁగదూచావె
ఆ. పంచభూతములుచుర్రబ్రాణేంద్రియములుఁ ద, న్నాత్రులును దలంపగమన మనుగ్ర
హంబుఁ జిత్తమివ్వియఁజులంబు నీవెకా, సగుణుడవును నీవశయగుణుడవును. 373

వ. మనోవచఃప్రకాశితంబు నీకంటె నన్యమెద్దియులేదు. ఆద్యంతవంతంబులు గుణానుగుణ్యంబులగు నీ మహదాదులును మనఃప్రభృతులును, దేవమర్త్యులును ననాది నిధనుండనైన నిన్ను నెఱుంగఁజాలరు. ఇట్లు విమర్శించి విద్వాంసు లభ్యయనాదికంబునుండి విరమించి సమాధియోగంబున నుపాసెంతరు. 374

గీ. సమనమును స్తుతి కర్మాప్యణము నపర్య, చరణసంస్మృతి సత్కథాశ్రవణము ననదనఁచెడు షడంగసేవన్యదక్కజనుఁడు, పరమహంసగతిం దానుబడయు నెట్లు? 375
వారమడు:—

ఉ. యోధులుతా! యుధిష్ఠిర! యశచంచలభక్తిని భక్తుడైన ప్రహ్లాదునిచే నిటుల్ వినుతుఁడై యగుఁండగు న య్యుధోక్షజండాదర మొప్పఁగాఁ బ్రణతుఁడైన నయాన్వితు బాలుఁ జూచి యాప్లవపరీతచిత్తుడయ్యి మల్కను డించి వచించె నర్మిలిన్. 376
భగవానుడు:—

గీ. భద్రచరిత! ప్రహ్లాద! శుభంబు నీకు, సర్భకా! యెఁక బ్రీతుఁడ౯నైతి నేను
ప్రీతి నభిమతవరముఁ గోరికొనుమయ్య, జనులకుం బూర్ణకామం బొనఁగెదను నేన.

క. ననుఁ బ్రీతుంజేయని వ్య, ధ్ధుచకున్ నా దర్శనము సుధదుర్లభమునుమా
విను మాయుష్మంతుఁడ! ననుఁ, గనిజింతవు దుఃఖ మొందఁగఁ దగదు మగుడన్.

ఆ. సర్వవరదు నన్ను సాధుసత్తములు మ, హామహుల్ సుభద్రకాములగుచు
సర్వభావములన్యనర్వవిధంబులఁ, బ్రీతిఁ జేయుచుండ్రువెంటె? వత్స! 379
వారమడు:—

క. ఈభంగిన్ లోకములన్, లోభపటచు వరములం బ్రహ్లాభితుఁడయ్యున్
దా భగవద్రతుఁడగుట మ, హాభక్తుం డాతఁడొల్లఁడయ్యె వరములన్. 380

అ ధ్యాయము 10.

—అథా త్రిపురుష సంహరఘట్టము శ్లో—

వారమడు:—

గీ. దైత్యరాజతనూజఁ దేవతత్పకలము, భక్తియోగంబునకుఁ బ్రత్యవాయమగుట
నెదఁ దలంచుచు నా హృషీకేశుచకును, లేనగవుతోడ నిట్లు వర్తెన్ న్నరేంద్ర!
ప్రహ్లాదుడు:—

మ. సరగన్ బుట్టివదాది కామముల నానందండ్లఁ గానట్టి న
వ్వరదానంబున లోభఘట్టకుము దేవ! యల్ల సదాభా! వా

విరి దత్సంగ విభీతబుద్ధినయి నిరర్విణ్ణత్వముం జెందినీ

చరణాబ్జంబుల నాశ్రయించితిని మోక్షతాపేక్ష సంధిల్లంగన్.

382

క. తలఁపఁగ సంస్మృతి బీజం, బులు హృద్ధృంధులగు కామ్యములయందున్ భృ

త్యులఁ బ్రేరేపుదుఁగా భృ, త్యలక్షణమ్ముల నెఱుంగురదలఁపున దేవా!

383

క. కాకున్నఁ గృపాభునకున్, నీకొండొక బుద్ధియున్నె? నీ వొకఁడవ య

స్తోకాంధతమోనస్తా, లోకునకున్ దృష్టి సీగరలుగుదు నృసింహా!

384

గీ. ఎవఁడుకోర్కులుకోరునోభవననాథ! వాఁడుభృత్యుఁడు కాఁడుచూరవణిజుఁడెయగు

కాముకులుకాకగుణలుబృలై మెలఁగెడు, వారెస్వామిభృత్యులనంగరబరఁగుచుంద్రు.

క. ఊరక స్వామినిఁ గోర్కులు, కోరెడి వాఁ డొక్క నేవరకుఁడుకాఁ డరయన్

కోరికలు భృత్యులై నధి, కారమునకు నొసఁగ స్వామికాఁడతఁడు ప్రభూ!

385

గీ. ఈశ! నిష్కామభక్తుఁడనైన బ్రయోజన రహితుఁడవగు స్వామి వీరవరసిచూడ

రాజభృత్యులకుఁ బలె న్యర్థంబెదియును, మనకు నేవిధమగు ప్రయోజనములేదు.

క. ఐనను వరదోత్తమ! దే, వా! నాకిపు డొసఁగుదేనినభిమతవరమున్

నే నెడఁ గామములకు నెడ, మీని వరముఁ గోరుదుం బరరేశా! నిన్నున్.

386

ప. ప్రాణేంద్రియమనంబులును, ధర్మంబు, ధృతియు, మతియు, హ్రీయు, శ్రీయు,

దేజంబు, స్మృతియు, సత్యంబు, జన్మంబుననే యెవ్వనికినశించు నెప్పుడు మాన

వుండు మనస్సంభవంబులగు కామంబులఁ ద్యజించు నప్పుడ యతండు సాక్షాద్భగ

వత్స్వరూపుఁడగు.

387

గీ. ప్రణవరూపుఁడవున్ భగవంతుఁడవును, పరమపురుషుఁడవును బరబ్రహ్మ మవును

నద్భుత స్మరింపఁడుడవు పరమాత్మవునగు, నీకువిష్ణునకున్ నమోవాకములివె.

భగవంతుఁడు:—

సీ. కాంక్షింపఁ దొడరదుకామంబులను భవా, దృశులు నా యేకాంత్యలించునందు

నాయందునెన్నఁడై ననుదైత్యపతుల భో, గంబు లీ మన్వంతరంబు సీవు

ననుభవింపుము మత్స్యరయ కథామృతంబు నా, స్వాదించు చేకాత్మ్యనత్స్వరూపు

నను మదింజొనిసి యశ్శజపతి నీశు యజింపు, మఖిలభూతంబులరయందు సీవు

గీ. యోగమునఁగర్మముజయింపుభోగమునను

బుణ్యమును క్షేమమునఁబాపము నురుకాల

గతినిఁ దనువును విడిచిక్లౌఢ్యుతరకీర్తి

బెనిచి ముక్తబంధుఁడవొచుననుఁబడయుము.

388

గీ. నాకునై సీవు గానమొనరన్చిన్చిట్టి, దీని నెవ్వఁడు గీర్తించురధృతిదలిర్ప

డెందమున వాఁడు నిన్ను న్యన్నుండలఁచుచు, గర్మబంధవిముక్తుడొరగాలగతిని.

ప్రహ్లాదుడు:—

సీ. పరమేశ! నిన్ను నేరవరముఁ గాంక్షింతు న, బుద్ధుఁడై నాతండ్రిబద్ధవైరుఁ
డగుచు నెఱుంగమిరసఱిలజగదురు, నభివాఢు నిను భ్రాతృహంత యనుచుఁ
డెగుచు వంచితదృష్టిఁ దృడ్భక్తుఁడ, నైన నాయందు ద్రోహంబుఁ జేసెఁ
గావున నోదేవదేవా! లనద్యావ! పతితపావన! లోకకభద్రదాంబ!

గీ. దుస్త్రమ్ము దురంతమ్ముగమన్నహమ్ము, నైన పాపకూపమునుండియనురవిభుడుఁ
నీదు పావనదృష్టిఁ బునీతుఁడయ్యె, మఱియుఁ బూతాత్మఁడగుఁగాకకమనుజునింహ!

తృభగవానుడు:—

క. కులపావనండ్ వీతిని, కులమున నీ పుద్భవంబగుట నీ జనకుం

డెలమిన్ ముయ్యెకుతర, ముల్ల పితరులతోడఁగూడఁబూతుఁడగుఁ జూచి. 394

క. నమదర్శులుఁ బ్రశాంతులు, నమలాచారులును సాధులగు మద్భక్తో

త్తములు పునీతములుగ వా, టముగా నొనరింతు కీకరటంబులనైవన్. 395

క. దైతేయవర్య! ఒహువిధ, భూతగ్రామములయందుఁబూనరు హింసన్

వీతస్పృహలున్ మద్యా, వాతతచిత్తులయి నా దశయన్ మద్భక్తుల్. 396

క. ధీవర! ప్రహ్లాదా! ప్ర, జ్ఞావినుత! మదీయభక్తజనులందఱలోన్

నీవ యతిశ్రేష్ఠుండవు, చూచె యనన్యమగు భక్తిచొప్పిలు కతనన్. 397

క. వేతెలుగులఁ బూతుండగు, నీతండ్రికిఁ బ్రేతకార్యనిర్వహణము వి

ఖ్యాతినలుపు నగ్గతి దు, ధ్వాతులుగంతురు మదంగననస్పర్శమునన్. 398

వారదుడు:—

మ. భగవంతుండు నృసింహుఁ డీవిధమునన్ శవాక్రవ్వ నాచంద మొ

ప్పుగఁ బ్రహ్లాదుడు తండ్రికిన్ నలిపె భూతా! యశార్థుడై హక్రియల్

దుగినుంబోలు ద్విజాశిషేత నభిషిక్తుండొచుఁ ప్రహ్లాదుఁ డిం

పుగ రాజన్వతిఁజేసె నీవనుమతిన్ శమోదంబుఁ జేకూర్చుచున్. 399

చ. కృధయుడుగం బ్రసాదసుమ్యఖుండగు నా నరకేనరిన్ హరిన్

విధిత్రిదివేశకోటి పరివేష్టితుఁడై యనువాప్తుఁ గాంచి వే

విధములుగా గడుంగడుఁ బ్రవిత్రీవిచిత్రగభీరవాక్కుధా

మధురముగా స్తుతించి పెనుకమన్న న దోప వచించె నీక్రియన్. 400

బ్రహ్మ:—

సీ. దేవదేవ! యఖిలాధిప! భూతాత్మ! కా, రణధృతజన్మ! పురరాణపురుష!

పాపుండు లోకమంతాపముడువగు నీ, యనుర నీచేత భాగ్యంబుకతనఁ

బ్రతిహతుడయ్యె నాశవలనన వీడు నం, పాప్తవరుండయ్యి బలియండయ్యె
మత్స్యప్రములగు సకమస్తభూతంబుల, చేత వధ్యుడు కాడు శ్రీనివాస!

గీ. యరుతపోయోగబలదర్పయ క్తుండగుచు, ధర్మముల నెల్లవీడు ధ్వస్తములజేసె
గ్రూరపితృహపమృత్యుప్రబారినుండి, బాలువిడిపించి తీ మహాభాగవతుని. 401

క. యత చిత్తుండగుచున్ సం, తతమున్ ధ్యానించు భక్తునకుఁ గూర్వధో
ద్యతమృత్యుపునుండియు నా, దృతిమెయి నీ యీస్వరూప మెలమింబ్రోచున్. 402

మ. సకలామ్నాయమయస్వరూపమును సాక్షాత్సర్వ యజ్ఞాత్మమున్
సకలోదాత్తతపోమయంబు సతిభాస్వత్సర్వతీర్థంబునా
ప్రకటోత్సంగమునందుఁ బావకమునన్ సర్వర్థంబునుంబోలె బొం
దిక న్నాతుండయి పూతుడొట నితఁడెంతే ధన్యుడున్ మాన్యుడున్. 403

త్రైభుగవాసుడు:—

క. సారసభవ! నీవెప్పుడు, క్రూరాత్మకులగు నురాసురుల కిట్లు వరం
బీరాడు సర్పములకు ను, ధారనముంబోలె బ్రజకుఁడాపకరముగన్. 404

వారదుడు:—

క. అనిచెప్పి యో యథిష్ఠిర, జనపాలా! గిరిశపద్మజార్చితుడై చ
య్యన హరి యంత ర్హితుడ, య్యె నఖిలభూతంబులకు నశద్భక్తుండగుచున్. 405

క. అంతటఁ బ్రహ్లాదుండు పు, రాంతకుఁబూజించి బ్రహ్మకర్ణి నెఱిగి య
ల్లంతన విష్ణుంశజులకు, బొంతనమున దేవతలకుఁ మొక్కెన్ భక్తిన్. 406

క. ఆదటఁ బరమేష్ఠియఁ గా, వ్యాదిముని ప్రవరయుక్తుడై యనఘం బ్ర
హ్లాదునిఁ బఠించి జేసెను, మోదంబున దైత్యదానకపులకెల్ల నృపా! 407

క. ఆదరయుతులై యాప్రహ్లాదుఁబ్రశంసించి యొనఁగి యాశీస్సులఁ బ్ర
హ్లాదులగు దేవతలు వను, ధాదయితా! చనిరి న్వన్వభామంబులకున్. 408

గీ. విష్ణుపార్వదులగు జయ్యవిజయులిట్లు, దితికి నందనత్వంబుఁ బొందెంపఁబడిరి
వారు హృదయస్థమగు వైరభావమునన, దెంపరులగుచు హరిచే వరధింపఁబడిరి.

గీ. వారలిరువురు విప్రశాసమునఁజేసి, క్రమ్యున్ గుంభకర్ణుండు రావణుండను
నామములరాక్షసులయ జగన్మంబునొంది, రామునిపరాక్రమంబునఁ బ్రహతులైరి.

గీ. శ్రీరఘూద్వపాబాణ నిర్భిన్న హృదయు, లై నవారు రణోద్వి శరయానులై యు
ధిష్ఠిరా! తన్మనస్కతన్మదేవోము విడ, నాడి రలపూర్వజన్మయుగనందువోలె. 411

గీ. వారలిరువురు నిట శిఖ్యులవంత, వక్త్రులను పేల్లఁ గ్రమ్యున్ బ్రభవమైరి
పరఁగ హరియందు వై రాక్షసుంధకలన, నీవుజూడఁదాదాత్మమందరి నృపాల!

ప్రహ్లాదుడు:—

- సీ. పరమేశ! నిన్ను నేకవరముఁ గాంక్షింతు న, బుద్ధుడై నాతండ్రిబద్ధవైరుఁ
డగుచు నెఱుంగమిగనఖిలజగద్గురు, నధినాథు నిను భ్రాతృహంత యనుచుఁ
దెగచుచు వంచిత్యవృష్టిఁ దృప్తకుండ, నైన నాయందు ద్రోహంబుఁ జేసెఁ
గావున నోదేవ్యదేవా! లనద్భావ! పతితపావన! లోకకృభద్రదాయి!
- గీ. దుస్తరమ్ము దురంతమ్మునునుహమ్ము, నైన పాపకూపమునుండియనురవిభుడుఁ
నీదు పావనవృష్టిఁ బునసీతుఁడయ్యె, మఱియుఁ బూతాత్ముఁడగుఁగాకరమనుజసింహ!

శ్రీభగవానుడు:—

- క. కులపావనండ ఏతని, కులమున నీ పుద్భవంబగుట నీ జనకుం
డెటనున్ ముయ్యెడుతర, మృల పితరులతోడఁగూడఁబూతుఁడగుఁ జూచి. 394
- క. నమదర్శులుఁ బ్రశాంతులు, నమలాచారులును సాధురగు మద్భక్తో
త్తములు పునీతములుగ వా, టముగా నొనరింతు కీకృటంబులనైనన్. 395
- క. దైతేయవర్య! ఒహువిధ, భూతగ్రామములయందుఁబూనరు హింసన్
వీతస్పృహలున్ మద్భా, వాతతచిత్తులయి నా దగయన్ మద్భక్తుల్. 396
- క. ధీవర! ప్రహ్లాదా! ప్ర, జ్ఞానినుత! మదీయభక్తజనులండఱలోన్
నీవ యతిశ్రేష్ఠుండవు, చూవె యనన్యమగు భక్తిచోప్పిలు కతనన్. 397
- క. వేతెఱగులఁ బూతుండగు, నీతండ్రికిఁ బ్రేతకార్యనిర్వహణము వి
ఖ్యాతినలుపు సద్గతి దు, ధాతులుగందురు మదంగరసంస్పర్శమునన్. 398

పాడుడు:—

- మ. భగవంతుండు నృసింహుఁ డీవిధమునన్ శవాక్రవ్య నాచంద మొ
ప్పుగఁ బ్రహ్లాదుఁడు తండ్రికిన్ నలిపె భూతా! యార్థదైహక్రియల్
దుగినుంబోలు ద్విజాళిచేత నభిషేక్తుండౌదుఁ ప్రహ్లాదుఁ డిం
పుగ రాజన్వతిఁజేసె నీవనుమతిన్ శమోదంబుఁ జేకూర్చుచున్. 399
- చ. కుగ్రధయుడుగం బ్రసాదసుముఖుండగు నా నరకేసరిన్ హరిన్
విధిత్రివిధకోటి పరివేష్టితుండై యనుహృద్ గాంచి వే
విధములుగా గడుంగడుఁ బ్రవిత్రోవిచిత్రగభీరవాక్కుధా
మధురముగా స్తుతించి పెనుమన్నన దోప వచించె నీక్రియన్. 400

బ్రహ్మ:—

- సీ. దేవదేవ! యఖిలాధీశ! భూతాత్మ! కా, రణధృతజన్మ! పురరాణపురుష!
పాపుడు లోకమరతాపనుడునగు నీ, యనుర నీచేత భ్రాగ్గంబుకతనఁ

- బ్రతిహతుడయ్యె నావలనన వీడు సంప్రాప్తవరుండయ్యి బలియుండయ్యె
మత్స్యవైములగు న్యమస్తభూతంబుల, చేత వధ్యుడుకాడుశ్రీనివాస!
గీ. యరుతపోయోగబలదర్శయ క్తుడగుచు, ధర్మముల నెల్లవీడు ధన్యస్తములజేసె
గూరపితృరూపమృత్యువున బారినుండి, బాలువిడిపించి తీ మహాభాగవతుని. 401
- క. యతచిత్తుండగుచున్ సం, తతమున్ ధ్యానించు భక్తునకుఁ గూర్వవధో
ద్యతమృత్యువునుండియు నా, దృతిమెయి గీ యీస్వరూపమలమింబ్రోచున్. 402
- మ. సకలాహ్నాయమయస్వరూపమును సాక్షాత్సర్వ యజ్ఞాత్మమున్
సకలోదాత్రతపోమయంబు నతిభాగ్యస్వత్సర్వతీర్థంబునా
ప్రకటోత్సంగమునందుఁ బావమునన్ సర్వంబునుంబోలె బొం
దిక స్నాతుండయి పూతుడౌట నితఁడెంతే ధన్యుడున్ మాన్యుడున్. 403
- శ్రిభగవానుడు:—

- క. సారసభవ! నీవెప్పుడు, కూరాత్మకులగు సురాసురుల క్షిల్లు వరం
బీరాదు సర్వులకు ను, ధారనముంబోలె బ్రజకులదావకరముగన్. 404

వారదుడు:—

- క. అనిచెప్పి యో యుధిష్ఠిర, జనపాలా! గిరిశపద్యజార్చితుండై చ
య్యన హరి యంతర్హితుడ, య్యె నఖిలభూతంబులకు న్యద్యత్యుండగుచున్. 405
- క. అంతటఁ బ్రహ్లాదుండు పురాంతకుఁబూజించి బ్రహ్మకర్ణి నెఱగి య
ల్లంతన విష్ణువశజులకుఁ, బొంతనమున దేవతలకుఁ మొక్కెన్ భక్తిన్. 406
- క. ఆడటఁ బరమేష్ఠియుఁ గా, వ్యాదిముని ప్రవరయుక్తుడై యనఘం బ్ర
హ్లాదునిఁ బతిఁగాఁజేసెను, మోదంబున దైత్యదానశ్రవులకెల్ల నృపా! 407
- క. ఆదరయుతులై యాప్రహ్లాదుఁబ్రశంసించి యొనఁగియాశీస్సులఁ బ్ర
హ్లాదులకు దేవతలు వసు, ధాదయితా! చనిరి స్వస్వధామంబులకున్. 408
- గీ. విష్ణుపార్షదులగు జయశ్రవిజయులిట్లు, దితికి నందనత్వంబుఁ బొందెంపఁబడిరి
వారు హృదయస్థముగు వైరభావమునను, దెంపరులగుచు హరిచే వ్రధింపఁబడిరి.
- గీ. వారలిరువురు విప్రశాసమునఁజేసి, క్రమృతన్ గుంభకర్ణుండ్రరావణుడను
నామములరాక్షసులయి జగన్మంబునొంది, రామునిపరాక్రమంబునఁబ్రహ్మాతులైరి.
- గీ. శ్రీరఘూద్వపాబాణ నిశ్చిన్న హృదయులై నవారు రణోర్వి శ్రయానులై యు
ధిష్ఠిరా! తనన్మనస్కతనోదేహము విడనాడి రలపూర్వజన్మమునందువోలె. 411
- గీ. వారలిరువురు నిట శిఖరకాలదంత, వక్త్రులను వేర్లఁ గ్రమృతన్ బ్రభవమైరి
వరఁగ హరియేందు వైరావృజుంధకలన, నీవుఁజూడఁదాదాత్యమందరి నృపాల!

క. జగదీశ! కృష్ణశాత్రువులగు నృపులెల్లన్ దదాత్ముడై యఘములఁ బూ
ర్తిగవిడిచి నైచిరటుయు, క్తిగ భ్రమరధ్యానమునన్యగీటములక్రియన్. 413

గీ. భేదదర్శనచూన్యమానవిమలభక్తి, భాగవతవక్త్యులెట్లెట్లుపడసిరట్లు
చేదిన్మౌనతీ ప్రభృతులు తగచ్చింతతోన, నయ్యథోక్షజ సాయుజ్యోమందిరి నృప!

క. తమి నీ యడిగినదెల్లన్, గగ్గిమ మొప్పగఁదెల్పినాడ్రరాజోత్తమ! వ్య
క్తముఁడేసితి తద్రుపులగు, దమఘోషనుతామల హరితాదాత్మ్యంబున్. 415

గీ. ఆదిదైత్యవధంబెందుకనమరియుండు, నట్టి బ్రహ్మణ్యపతియు మగహాత్ముడజుడు
నచ్యుతుఁడుచగు విష్ణుపుణ్యవతార, గాధ రాజేంద్ర! నీకునాఖ్యాతమయ్యె. 416

సీ. పరమభాగవతుడొప్రహ్లాదుచరితంబు, భక్తిజ్ఞానంబు విర్రక్తిమతీయు
హరియందునతని తానదాత్మ్యంబునృప్తిసి, తిలయేశుడైన యగ్రదేవుని గూఢ
కర్మవర్ణనము సాకల్యముగాఁగ దే, వాసురస్థాన విరవర్యయంబు
భగవత్ప్రబోధకకథభాగవతసుధర్మ, మఖిలంబునైన యాధ్యాత్మికంబు

గీ. అధిప! యాఖ్యాత మీ శుభాఖ్యానమందు, విష్ణుదేవుని వీర్యోపకృతంహితమగు
నీ మహాఖ్యానమెలమిఁగీర్తించిన వినిన, జనుఁడు ముక్తుడొగర్మపాశములనుండి.

మ. ప్రయతుండై యెవఁడాదిపూరుషుని యీశవంచాన్యలీలం గకు
జ్జయిలఁక్ష్మీయుతదైత్యయూధపవధకవ్యాపారమున్ భక్తియు
క్తియెనంగన్ బలియించు సాధువరదైత్యతేయాత్మజోద్యద్గణో
దయ మాలించు నతండు పొందు నభయంబై యొప్పు కై వల్యమున్. 418

మ. సరదేహంబున గూఢరూపుడగుచున్ సాక్షాత్పరబ్రహ్మహూ
హరి నీగేహమునన్ వసించెనని పుణ్యస్మాత్మల్ జగత్పావనుల్
పరమానుల్ చనుడెంత్రు నిచ్చలుచుభూపా! కాపునన్ మీర లీ
పరలోకంబున నెంచిమాడఁగఁ గడున్ కథన్యుల్ మహాభాగులున్. 419

చ. ప్రియుఁడును మాతులేయుఁడు సుకన్యత్రేముఁడున్ గురుఁడున్ నియోగకా
రియునెయి మీకునే హరి చక్కించు నతండె యుధిష్ఠిరా! శుభో
దయ నిరుపాధికేవల సుకృతానుభవంబు మహద్విమృగ్య ము
వ్యయము నఖండమై పరగుకబ్రహ్మముగాఁగ మదిం దలంపుమా. 420

చ. ఎవని నమగ్రరూప మిదగమిత్థమటంచును గేవలంబు నా
భవవరమేష్టిముఖ్యులునుకన్య నముం బొనరింపలేరొ వా
స్తవముగ నేమి మానమువశకాంతిని భక్తిని సుప్రసన్నుఁగా
నెవనినిఁ జేసికొందు మతఁడెన్నఁ బ్రసన్నుఁడు మీకు నిచ్చలున్. 421

వారదుడు:—

శ. ఈ యచ్చుతుండె రాజా!, మాయావివరేణ్యుడై స్రమయుని కతమునన్
మాయుంపఁబడిన రుద్రుని, హయశముంజేసె మగుడనతివితతముగన్ 422

ధర్మరాజు:—

శ. ఏ కర్మమునందుమయుడు, శ్రీకంఠనియశమా మాయఁజేసెన్? మగుడన్
శ్రీకృష్ణుఁ డెత్తెఱంగున, నాకీర్తిం బెనిచెఁ దెల్పుమా యది సారిదిన్. 423

వారదుడు:—

శ. శ్రీవిష్ణు సముపవర్ధితు, లా వేల్పులచేత విజిత్తులై యనురులు మా
యావివరున్ గురు మయునిన్, భూవర! భీతిమెయి శరణుఁబొందిరివింటే. 424

గీ. రాకపోకలఁగానఁగారా కలక్ష్య
ఘనపరిచ్ఛదయుతములై శతనరు మైచు
రాజతాయనములగు పురములు మూఁడు
మయుడు నిర్మించె నపుడు విశ్వయముఁగాఁగ. 425

గీ. ఆ పురంబులతోఁ గూడియనురయూధ, పతులు పూర్వవైరముఁగ్రహితులఁచుచు
వీఁకమైఁబాలకనమేతశలోకములను, నాశనమొనర్పసాగిరినరవరేణ్య! 426

గీ. ఓ యుధిష్ఠిర! పాలకయుక్తులైన, లోకు లా రుద్రుఁడేరి యిట్లు వచియించి
రథిప! త్రిపురాసుర విసర్జనలైన మమ్ముఁ, దానకీనుల దీనులఁగౌపుమనుచు. 427

గీ. అపుడు వారియందు ననుగ్రహంబుకల్గి, వెఱవకుండు మీరటంచు నశ్వభుండువల్కి
శరముధనువున సంధించిపురములపయి, భీషణంబగు నశ్రుంబుగవిడిచిచ్చుచ్చె. 428

శ. ఆయశ్రుమునుండి వెడలె, సాయకచయములు మయాఖిలజాలములు వడిన్
దోయజహితమండలి బలె, ధీయుత! పురము లవి మూఁ డగదృశ్యములయ్యెన్. 429

గీ. అపుడు తద్బాణనిహతులై త్రిపురవాసు
లపగతాసువులై యెల్లఁగరవనిఁబడిరి
వారిఁ గొనిపోయి ఘనయోగ్యబలయుతుండు
మయుడు గూఁపామృతంబునఁబ్రాణి నునిచె. 430

గీ. సిద్ధపీయూష రసవినిశ్చిప్తులగుచు, వార లురు తేజులున్ వజ్రసారులునయి
వేగలేచిరి ఘనమేఘుఁడైదులైన, నైమృతసముజ్వలాగ్నులుభంగినపుడు. 431

సీ. వితత సంకల్పుఁడుకవిమనముఁడునగు నా, వృషభధ్వజునిఁగాంచివిష్ణుమూర్తి
భగవంతుఁ డప్పు డుపాయమొకండు గ, ల్పించె నీరీతి భూభల్లలామ!

అధ్యాయము 11.

—అథ వర్షధర్మోపదేశము అథ—

శ్రీశకుడు:—

ఉ. పావనమున్ సభాజనస్యభాజనభాజనమున్ ఘనంబునౌ

శ్రీవరభక్తుడౌ దితిజ్య కేఖరు సాధుచరిత్ర మింపుగాఁ

దా విని యయ్యుధిష్ఠిరుడుఁ తామర సోద్యవనూను నారదున్

దేవమునీందు నిట్లడిగెఁగఁగఁ విభవం బెనఁగంగఁ గ్రమ్ముటన్.

439

ధర్మరాజు:—

సీ. భగవత్స్వరూప! నేవలఁతు వినంగ వ, ధ్వాశ్రమాచార సకమన్వితమగు
నరుల ధర్మంబు సకనాతనం బద్దానఁ, బడయుఁగా పురుషుండుఁగఁపరమపదము
సాక్షాత్తునిపు ప్రజాపతినుతుఁడ వా, యతతపోజ్ఞానసకమాధియుక్తిఁ
బరమేష్ఠి నుతులలోఁగఁబ్రభవమగణ్యుండవు, విబుధుని నత్తమ! క్రిమిలచరిత!

గీ. సాధువుల్ కరుణాభువుల్ శాంతమతులు, త్యాగ్యశులగు నారాయణపరులుగువ్యా
ధర్మమును దా రెఱిగిరి యథాతథముగ, నాగతిం దెలియఁగ జాలకరై రితరులు.

నారదుడు:—

క. జగదమల ధర్మసేతువు, భగవంతుఁడనైన హరికిఁగఁజామిల్లి విభుం
డగు నారాయణముఖమునఁ, దగ విన్న మహాపురాణధర్మము వినుతున్.

441

ఉ. శ్రీయుతమూర్తియై యవతరించెను స్వాంశముతోడ మున్ను దా
క్షాయణియందు ధర్మఁడనునయమివర్యునకున్ విభుండు నా
రాయణుఁ డాదిదేవుఁడు పరరాత్మరుఁ డా పరమేశుఁ డీ జగ
ప్రేయముకై తపంబు బదరీకవనియం దొనరించు నిచ్చలున్.

442

గీ. ధర్మమూలుండునర్వ వేదమయుఁడుహరి, వేదవిమలకుస్మృతియోచ్యువెలయుచుండు
దాన నాత్మకమన్ బ్రహ్మదంబునొందు, వింటివె? యుధిష్ఠిరా! నుపకృతచరిత!

సీ. సత్యంబు దయయునుశౌచంబుఁ దపము నీ, క్షయను దితిక్షయశ్రమముదమముఁ
ద్యాగంబు బ్రహ్మచర్యము నహింసయును స్వాధ్యాయంబునంతోషకమార్జవంబు
సమదర్శనంబునుగన తేవ గామ్య వాం, ఛానివృత్తియు దానకమానములును
భూతంబులర దాతృబుధియు దేవతా, మతియును నాత్మ వికమర్శనంబు

గీ. శ్రవణమును గీర్తనంబునుగన స్మరణ విధియు, సఖ్యమవసతియజన దాన్యములునర్ప
యనఁ జెలంగు త్రింశల్లక్షగోధ్యమైన, ధర్మమిది చెల్లునరుల కంకడజకు నధివ!

వ. బ్రహ్మ చెప్పినవడువున మంత్రీవంశంబులగు సంస్కారంబు లవిచ్ఛిన్నంబుఁగాఁ
గలవాఁడు ద్విజుఁడని చెప్పంబడు. జన్మకర్మావదాతులగు ద్విజన్ములకు యజ
నాధ్యయనంబులు విహితంబులు. ఆశ్రమచోదితంబులగుక్రియ లాచరణీయంబులు.
అందు విప్రునకు యాజనాధ్యాపన ప్రతిగ్రహంబులు విధేయంబులు. రా జప్రీతి
గ్రహంబుఁడై బ్రాహ్మణులుదక్క తక్కుంగలవాఁడవలన గృహీతంబులగు కరదండ
శుల్కాదులచేఁ బ్రజాగోపనంబుఁ గావింపవలయు. నై శ్యండు వాణిజ్యవృత్తియై
బ్రహ్మకులానుయాయుగుచు మెలంగనగు. 445

వ. శూద్రునకు ద్విజశుశ్రూషయ వృత్తియగు, విప్రునకుఁ గృష్యాదివృత్తియు నయా
చితప్రాప్తంబును, యాయవారంబును, శిలోంఘనంబును నను నాల్గు తెఱంగుల
వృత్తులుతగు. అవి యత్తరోత్తరంబులు శ్రీయోదాయకంబులై యుండు.
నీచుండగునరుం డనాపన్నఁడగునప్పు డుత్తమవృత్తిని నేవింపరాదు. రాజు
తక్కు తక్కినవారికి సర్వవృత్తు లవలంబనీయంబులు. ఋతామృతంబులఁగాని
మృతప్రమృతంబులఁగాని సత్యానృతంబునఁగాని జనుండు జీవింపవచ్చు. శ్వవృ
త్తిచే నెన్నఁడును జీవింపరాదు. శిలోంఘనంబు ఋతము, అయాచితం బమృ
తంబు, నిత్యయాఙ్గ మృతము, కర్షణంబు ప్రమృతంబు, వాణిజ్యంబు సత్యా
నృతంబు, నీచసేవ శ్వవృత్తి. విప్రుండు సర్వవేదమయుండు, క్షత్రియుండు సర్వదేవ
మయుండుఁ గాన జగుప్సితంబగు నీచసేవను విప్రరాజన్యులు వర్జింపవలయును. 446

క. శమమును దమమును సంతో, షము శౌచము నార్జవంబుకృతాంతి దయయు స
త్యము జ్ఞాన మచ్యుతాత్మ, త్వముఁ దలఁపఁగ లక్షణములుశ్రాహ్మణునకగున్.

క. క్షమయును శౌర్యంబును వీర్యముఁ ద్యాగము ధృతిప్రసాదశ్రమాత్మ జయముఁ దే
జము బ్రహ్మణాత్ రక్ష బ, లము నియ్యవి యెన్న క్షత్రలక్షణములగున్. 448 .

క. గురుదైవత సజ్జనగో, వరధక్తియు సుద్యమంబుశ్రవణ్మత్రితయా
పరితోషణ మాస్తిక్యము, సరసత నైపుణము నైశ్యజన లక్షణముల్. 449

క. అవసతి శౌచమ్మును నా, ర్జవమును నిష్కపటమైనశ్రవోభుసేవ యమం
త్రవితానం బస్తేయం, బు విప్రోరక్ష లక్ష్యములీ శూద్రునకున్. 450

క. పరిదైవతలగు స్త్రీలకుఁ, బతిశుశ్రూషయుఁ దదీయశ్రవతధారణమున్
సత మనుకూలతఁ దద్భం, ధుతతి యెడ సమాదరంబునన్ లక్షణముల్. 451

పీ. ఓషిక సమార్హణోపలేపముల గృ, హాలంకరణముఁ జేయంగవలయు
మవ్వలంకృతయగుచును గృహో, పకరణములు నిర్మలములుఁగానలంపవలయు
వివిధకామంబులవినయదమముల స, త్యప్రియోక్తులఁ బరిశ్రదనుప వలయు
సర్వకాలములసర్వదశలయందు, మేకొని పరినిఁ బ్రేరమింపవలయు

- గీ. అనలన యలాలనయు శుచియవృత్త, ధర్మచిత్త సంతృప్త స్నిగ్ధ యనవద్య
సూన్యతప్రియవాక్యయ్యనై నిరతము, నవతితుగఁ బతి భజియింపనగును సాధ్య.
- క. శ్రీయువతి వోలఁ దత్పర, యై యేనతిగొలుచుఁ బతినిరహరి భావముతో
నాయమ హరిలోకమ్మున, శ్రీయటు హరిరూపుఁబతినిరజేరి సుఖించున్. 453
- గీ. భూపముఖ్య! యచోరు లభాపులునయి, యలరు నంకరజాతులకంత్వజులకుఁ
గులపరంపరాగతమయ్యచెలగునట్టి, వృత్తియ యగున్ జుమి పరిశ్రమించిమాడ.
- గీ. ప్రతియుగంబునఁ దత్తత్త్వభావవిహిత, మైన ధర్మమె నిక్కముగ నరులకు
నిందునందును సుఖముఁ గాగవించునదిగ, వేదవేదులచే నిరూపింపఁబడియె. 455
- గీ. వినుస్వభావకృతంబగువృత్తితోఁ జ, రించుచు స్వకర్మముం బొనరెంచువాడె
మెల్లన స్వభావభవ కర్మమెల్ల విడిచి, నిర్గుణత్వంబుఁబడయునుశ్చయముగ.
- గీ. మాటిమాటికిఁ దా నువ్వ్రమానమగుచు, జ్ఞేతృముకడు నిర్విర్యతంజెందుచుండు
మగుడ నన్యప్రసూతికిన్ దగనిదగును, విత్తఁబడిన బీజంబునుశ్చవిఫలమగును. 457
- గీ. ఇతైఃఁగునఁ గామప్రవృత్తమైన, చిత్తము ప్రభూతకామాత్రిసేవచే వి
రక్తిఁ జెందునుజుమి ధర్మరజ! వహ్ని, పూర్ణ ఘృతధారలన్ శాంతిఁబొందినట్లు.
- వ. ఏపురుషునకు వల్లాభిసూచకంబగు లక్షణంబు ప్రోక్తంబయ్యెనది వల్లాంతరంబునఁ
జూడంబడునేని దల్లక్షణంబునన తద్వర్ణనిర్దేశంబుఁ జేయనగు. 459

అ ధ్యాయము 12.

అశ్రమధర్మపదేశము

నారదుఁడు:—

- క. గురుకులమున వసియించుచు, గురుహిత మొనరించుచున్ మిగగుల దాంతుండై
గురునందుఁ జెల్లి దానుని, నరణిన్ సీచుఁడయి బ్రహ్మరచారి మెలఁగనె. 460
- వ. మఱియు వటుండు సమాహితచిత్తుండై సాయంప్రాతఃకాలంబుల గురుపావకార్యమ
దై వతోత్తముల నుపాసింపవలయు. మానవృత్తుండై యుభయసంధ్యల సేవింప
వలయు, ఆహూతుండగునేని నియమితుండై గురువువలన వేదాధ్యయనంబుఁ
గావింపవలయు, ఉపక్రమోప సంహారంబులయందు గురుచరణంబులకు శిరఃప్ర
ణామంబు లొనరింపవలయు, దర్శనాణ్వియై యథాతథంబుగ మేఖలాజనవస్త్రం
బులును, జటాదండకమండలువులు, యజ్ఞోపవీతంబు ధరింపవలయు, సాయంప్రా
తఃకాలంబుల భిక్షాటనంబుఁ జేసి తద్భిక్షాన్నంబును గురువునకు నివేదింప

వలయు, తక్షనుజ్ఞాతుండై భుజింపనగు; లేకున్ననుపవసింపవలయు. సాధుశీలుండును మిత్రభోజియు, సమస్తండు, శ్రద్ధధానుండు, జితేంద్రియుండునై స్త్రీలయందును, స్త్రీలోలురయందును యథావసరముగ వ్యవహరింపవలయు. బ్రహ్మచారి యగృహస్థుడై ప్రామదావ్రసంగమును వినష్టంపవలయు. బలవంతములగు నింద్రియములు యతీంద్రులమనంబునేనిఁ బ్రసభంబునహరించు. యువకుండగు వటుండు గురుకాంతలచేతను దడితరయువతులచేతను, దనకుఁ గేశవ్రసాధనోన్మర్షస్థపనాభ్యంజనాదికములు నేయింపరాదు. 461.

గీ. తప్తసావకసంకాశకేతుఁడనినఁగఁ, బూరుషుండు ఘృతకుంభసముండుఁగాన
దుహితనై సనేకాంతమర్దుదుదరియఁగ, జనదుమెలఁగంగనౌఁబ్రయోజనముఁబట్టి.

వ. ఆత్మసాక్షాత్కారమునంజేసి యీదేహాదిక ప్రపంచం బాభాసమాత్మమని నిశ్చయించి జీవుం డెంతదనుక స్వతంత్రుండు కాఁడంతదనుక స్త్రీపుం భేదంబు విరమింపకుండు. ఆ ద్వైతభావంబు కఠంబునన నీజీవునకు వివర్యయంబగుంగావున స్త్రీసంవర్కంబు సర్వదా వివర్జింపనగు. ఈ సమస్తంబు ప్రతిస్థుండగు బ్రహ్మచారికి యతికిని సమామానతంబయ్యె. ఋతుకాలంబున భార్యాసంగమంబుంజేయు గృహస్థునకు గురువృత్తి వికల్పంబుననగు, ధృతవ్రతులైనవారు శరీరాంజన శిరోభ్యంజనోన్మర్ష కాంతాచిత్రకర్మామిషమద్యాదికంబులను జందనమాల్యానులేపాలంకృతులను ద్యజింపవలయు. ఇట్లు ద్విజుండు గురుకులంబున వసించి శిక్షాద్యం గోపనివత్సమేతంబగు వేదత్రయంబును బఠించి స్వాధికారానుసారంబుగఁ దదర్థంబును విచారించి శక్తుండగునేని యథార్హంబుగ గురుని యభిలషితంబగు కామంబు నొసంగి గృహంబునుగాని వఛంబునుగాని బ్రవేశించి ప్రవ్రజించి యందు నైషికుండై యుండవలయు. 463.

గీ. అగ్నియందు గురువునందునాత్మయందు, నఖిలభూతములందునాశ్రయచ్యుతుహరి
స్వీయశక్తులచేతఁ బ్రభవిష్టఁగాఁగఁ, జిత్తమున సంతతంబు వీక్షింపవలయు. 464.

వ. గృహస్థుఁ డీవిధంబున బ్రహ్మచారియు వానప్రస్థుండు యతియునై చరించుచు జ్ఞానోదయంబుగల్గి వరబ్రహ్మంబునొందు. 465.

క. మునివమ్మతములగు వసస్థుని నియమములన్ వచింతుఁడైఁజీశ్వర! వా
ని నమస్కించినవాడగు, ముని నైశంబ ఋషిలోకముంబొందు స్థపా! 466.

మీ వానప్రస్థుండు కృష్ణవచ్చంబును భుజింపరాదు. ఆకృష్ణవచ్చంబునై నను నకాలమున వారగింపఁజవదు. అగ్నివక్ష్వంబొండె నామంబొండె భుజింపఁదగదు. అర్కవక్ష్వంబై వదానిఁ గొనితెచ్చి భక్షింపవలయు, వన్యంబులచేతన నిత్యచీరితంబు

లగు చరు పురోడాశంబుల రచింపవలయు. అన్నాదికంబగు క్రొంగ్రొత్తపదార్థంబు లభ్యంబైనప్పుడు పాశ్చాత్యపదార్థంబులు పరిత్యజింపవలయు. హినువాయుగ్నివహ్నా తపవీడలం దాను సహించువాడై యగ్ని కార్యంబు నిమిత్తము పర్ణశాలయొండెఁ బర్వత కందరంబొండె నాశ్రయింపవలయు. జటాభరుండై కేశరోమశ్మశ్రువఖ మాలిన్యంబులందాల్పుచు దండకమండల్వజిన వల్కలాది పరిచ్ఛదంబులఁ బూనుచు నిపుణుండగు ముని పండ్రెండేండ్లుకాని యెనిమిదికాని నాలుగుకాని రెండుకాని వత్సరంబుకాని వనంబునం జరింపవలయు. నియతమతీయై కష్టంబుల విపన్నుండు కాకుండవలయు.

467

గీ. తెవులునంగాని లేక ముగ్ధమిని గాని, క్రియలయందైన నాస్వీక్ష్యకీనువిద్య నైన దక్షుండుకానిచోననశనాది, కంబుఁ గావింపవలయుఁ జరలంబుమీఱ. 468

ప. ఆత్మయందగ్నినారోపించి యహమ్కమత్వాభిమానంబు వజ్జించి సర్వసంఘాతంబగు దేహంబును యథాయోగ్యంబుగఁ గారణంబులందు విన్యసించవలయు. ధీమంతుండై యాకాశంబున దేహాచ్ఛిద్రంబులను, వాయువున నిశ్వాసంబులను, బావకంబున నూష్ణంబులను, నలిలంబున రక్తశ్లేష్మ పూయంబులను, బృథివిని శేషంబగు నసిమాంసాదికంబును, మఱియు యథోద్భవంబుగ వహ్నియందు వక్త వ్యాంశసహితంబగు వాక్కును, ఇంద్రునినందు శిల్పసహితంబులగు కరంబులును, విష్ణునందు గతినహితంబులగు పదంబులును, బ్రజాపతియందు రతినహితంబగు నుపస్థంబును, మృత్యువునందు నుత్పన్నసహితంబగు పాయువును, దిక్కులయందు నాదయుతంబులగు శ్రోత్రంబులును, సథ్యాత్మమునందు స్వర్భయుక్తంబగు చర్మంబును, నాదిత్యునియందు రూపసహితంబులగు నేత్రములును, జలంబులందు వర్ణ సహితంబగు జిహ్వను, భూమియందు గంధసహితమైన ఘ్రాణంబును, జంద్రునియందు మనోరథనయుక్తంబగు మనంబును, గవియైన బ్రహ్మయందు బోధ్య యుతంబగు బుద్ధిని, సహంమమతా క్రియాజనకుండగు రుద్రునియందు సహంకార సహితమనుతయు, క్షేత్రజ్ఞునియందు సత్త్వసహితంబగు చిత్తంబును, ఒరబ్రహ్మ మునందు గుణయుతుండగు క్షేత్రజ్ఞుని జోనుపందగు. మఱియుఁబృథివిని జలంబు నందును, జలంబును బావకంబునందును, బావకంబును వాయువునందును, వాయువును సభంబునందును, సభంబును గూటస్థంబునందును, గూటస్థమును మహాత్మత్వంబునందును, నది యవ్యక్తంబునందును, సవ్యక్తంబు నక్షర పరబ్రహ్మంబు నందును బ్రవేశపెట్టనగు. ఇట్లక్షరత్వంబునఁ జిన్మాత్రంబుగ శేషించినవానిగఁ దన్నెఱింగి యద్వయంబుడై దగ్ధగేంధనుండగు పావకుండుబోలె నుపరతుండు కావలయును.

469

అధ్యాయము 13.

—అథ ప్రహ్లాదాజగరసంవాదము అథ—

నారదుడు:—

క. విను వానప్రస్థాశ్రమ, మున దక్షుండై శరీరమునమాత్రీమ ని
 ల్చినవాడు ప్రవజింపన్, జను నాపిమ్మటను ముక్తనంగుండగుచున్. 470

వ. మఱియు నొక్కొక్కగ్రామంబున నొక్కొక్కరేయిచొప్పున నిల్చుచు నిరపే
 యుండై భూమిం జరింపవలయు. కాశీ నాచ్చాదనమాత్రంబగు వస్త్రముమాత్రము
 ధరింపవలయు. దండకమండులువ్యతిక్తంబు త్యక్తంబెదియు నావద్వ్యతిక్త
 కాలంబున ధరింపం జనదు. ఆత్మారాముడును, నిరపాశ్రయండును, ననహా
 యుండునై భిక్షువు చరింపవలయు. సర్వభూతసుహృదుడు, శాంతుడు, నారా
 యణపరాయణుడునై కార్యకారణరూపంబును నవ్యయంబును బరంబునగు
 నాత్మయం దీ. విశ్వంబుఁగానవలయు. అసద్రూపంబగు విశ్వంబునందంతట
 నాత్మను బరబ్రహ్మంబును వీక్షింపవలయు. జాగ్రత్తుఁడు స్తి సంధియందు నాత్మ
 దర్శియై నాత్మగతిని వాస్తవంబు గాక మాయామాత్రంబగు బంధమోక్షంబును
 బరికించుచు దేహంబునకు మృత్యువు ధ్రువంబనియు, జీవితం బధ్రువంబనియుఁ
 దెలియుచుఁ గేవలము భూతోత్పత్తి వినాశహేతువగు కాలంబునకుఁ బ్రతీక్షింప
 వలయు. మఱియు ననాత్మపరంబులగు శాస్త్రంబులయందు సక్తుండు కారాదు.
 జీవనోపాయ వృత్తిం గైకొనరాదు. వాదివాదంబులగు తిర్కంబులఁ బరిత్యజింప
 వలయు. ఆగ్రహంబున నేదే నొకపక్షంబు నాశ్రయింపంజనదు. శిష్యులఁ బెక్కురఁ
 బరిగ్రహింపక ఒహుశగ్రంథంబుల నభ్యసించక వ్యాఖ్యలనుపయోగించక యెందు
 నే యారంభంబుల నారంభింపక యుండవలయు. యతి కాశ్రమంబు ప్రాయశఃకంబుగ
 లేదు. మహాత్ముడును, శాంతుఁడును, సమచిత్తుండు నగువానికి ధర్మహేతువులగు
 నేని దండలింగాదులు ధరింపవచ్చు లేక త్యజింపవచ్చు. అస్థుటచిహ్నండును
 నవ్యక్తాఘ్రండును మనీషావంతుండును గవియునగు ముని బాలోన్మత్తమూకులవలెఁ
 దన్ను లోకులకు నగపటవలయు. 471

క. భూదయితే! వినుము సూనృత, వాదులు కవు లుదహరింతుర్రప్రాక్తనమగు ప్ర
 హ్లాదాజగర విముల సం, వాదమ్మనెడి యితిహాసనృప మియెడలన్. 472

సీ. కతిపయామాత్యసంఘ యుతుఁ, ఙాచ భాగవ తాగ్రజియైన ప్రహ్లాదుడుమును
 లోకతత్త్వ జిఘృక్షులోకంబులం దగ, సంచరించుచు సహ్యాసానువండుఁ
 గావేరి తీరభాగంబున నత్యంత, ధూళిధూవరిత గాత్రుడయి మిగుల
 గూఢ లేజన్ముండగుచుఁ బడియున్నట్టి, యాజగరవ్రతురయితినిఁ గాంచె

గీ. ఆ యతీందుని కర్మలనాకృతులను, వాక్యముల లక్షణంబులనర్థమునను
నాశ్రమాదుల సీతఁడేయాతడగునొ, కాఁడొ తెలియఁగలేరు ముగ్ధుననవారె.

ఆ. పరమభాగవతుఁడుప్రహ్లాదుఁ డతనికి, మొక్కి యర్పి రీతిఁబూజఁ జేసి
యఘ్నలన్ శిరముననంటుచు జిజ్ఞాస, చేత నిట్టులడిగెనా తపసిని. 474

ప్రహ్లాదుఁడు:—

సీ. ఓ మహాభాగ! సీతవృద్ధమయతుఁడగు, భోగవంతుని చంద్రమును ధరించి
యతిబలిష్ఠమగు కాయంబును దాల్చి తు, ద్యమవంతునకు నె విశ్రంతంబుఁగల్గు
విత్తశాలికె భోగమత్తమిల్లుచు భోగ, వంతుల దేహంబెఱబలిసియుండు
సన్యసిధంబుననది సంభవింప ద, నుద్యమతం బడియన్న సీకుఁ

గీ. గలిగె నెచ్చటనుండి భోగములు? భోగ, రహితునకు నేగతిం బీవరమగు తనువు
విప్రన త్తమ! మాకు నిగ్ధవిషయమెల్ల, వినుట కర్హులమేని నెగ్గిని వచింపు. 475

క. కవిని నిపుణుండవున్ సముఁ, డవు ప్రియకరుఁడవును దక్షుఁడవునగు నీవీ
భువనంబు కర్మనలుపన్, దవులకపడియుండు వెల్లుదానిం గనుచున్. 476

నారదుఁడు:—

క. అని దైత్యభర్తయడుగన్, మునిపతి తద్వాక్కుధా విశ్నోదితమతియై
వినయవినతుఁడగు ప్రహ్లా, దుని కిట్లనిపలికె నవ్వృత్తులుకాడంగన్. 477

శాస్త్రానుఁడు:—

గీ. ఆర్యసమృతుఁడ వగు సీతవసురనాథ! వివిధనరుల పృవృత్తి నిరవృత్తి రూప
కంబులగు స్థానముల నెఱుఁగంగఁగంటి, దివ్యతరమగు నాధ్యాత్మకృష్టితోడ.

గీ. అసఘ! భగవంతుఁడైననారాయణుండు, నీదు హృదయాబ్జపీఠినినిచ్చిపొల్చి
విమలతరమైన భక్తి సంరక్షితుఁడగుచు, దలఁగఁద్రోయునుదమముననదరణివోలె.

గీ. ఐన నీప్రశ్నములకు నిష్ఠధిప! నే య, భాశ్రుతంబుగఁ దగు సమ్యాధానమిత్తు
నాత్మశుద్ధి వాంఛించువారఁడాచరింప, వలయు నీతోడి యుచిత సంభాషణంబు.

సీ. భూరి కామంబులంబూరింపఁబడక సం, సృతివర్తకం బగుతృప్త్యచేతఁ
గర్మముల్ నేయింపఁగఁబడుచునునే వి, విధయోనులందుఁ బ్రాపితుఁడ నగుచు
దిష్టవశమునఁ బొందెంపఁగాఁబడితి నీ, మనుజుదేహంబుననదనుజనాథ!
అది స్వర్గమోక్షతిర్యక్త్వపునర్జ్ఞాన, వత్స సంప్రాప్తికిరద్వారముకద

గీ. ఇందు సుఖలభ్యదుఃఖనివృత్తులకయి
బహుళకర్మలఁ జేయు దంకవతుల యవ్వి
పర్యయము గన్గొని నివృత్తివరుఁడ నగుచు
మెలఁగుచుంటిని వింటె యోయలఘు చరిత!

గీ. ఆత్మకు సుఖంబె హాపహానఖలకామ, విరతియే దేహమగు నిదియరసి నేను
భోగములనునస్పృహములుగ నెంచి, సారిది బ్రాహ్మ మనుభవింపుచుచుంబడుందు.

గీ. అనఘ! యిట్లాత్మహాపంబున స్వార్థయుతము
సతమునై యుండ మఱచితాజ్ఞనుఁడు జడత
ద్వైతమున సత్యమైన యీశనువునందుఁ
జిత్రమున్ ఘోరమైన సంకల్పమిది బోయి.

453

శా. శైవాలాదితదుద్భవ ప్రచయ సంకల్పన్నాంబు పూరంబులన్
దా వర్జించి జడాశయుండు జలత్యక్ష్ణన్ వే ప్రధావించు నెం
తే విభ్రాంతిని నెండమావులకు న్యట్లే యర్థదృష్టిన్ ఖలుం
డై వెన్నాడు నృభిన్నమై పరగు దేహంబున్ విచిత్రంబుగన్.

454

గీ. కర్మవరతంత్ర దేహవికలంబుచేత, నాత్మకు సుఖంబు దుఃఖాత్యయంబుఁ గోరు
నట్టి నిర్భాగ్యులకును గ్రిహూతతులివి, వితథములగుఁ బునఃపునఃకృతములగుచు.

గీ. కడఁక నాధ్యాత్మికాది దుఃఖములచేత, నొక్కచోట విమక్తుఁడై యున్నఁ గాని
వ్యర్థునకు సతిదుఃఖ సమాష్టితార్థ, కామములచే బ్రయోజనకమేమి కలదు? 456

నీ. బుద్ధులు నజాతాత్మ్యమును భీతికతన న, లబ్ధనిమిత్తులును న్నల్లజనులందు
శంకమానులునయ్యచరియించు ధనులకుఁ, క్లేశంబె మదిఁ బరికించుచుందు
రాజులవలనఁ జోరతతి కతంబున, శత్రులవలన న్వర్జనముల వలనఁ
బతువులవలననుభవి, సంఘంబు వ, లనఁ దనవలనఁ గారలంబువలనఁ

గీ. నర్జనములవలనఁ బ్రాణార్థవంతు
లకు భయంబుప్పటిలు మర్త్యులకు భయంబు
మోహమును శోకమును గ్రోధమును శ్రమంబుఁ
గూర్చుధనకాంక్ష వీడనగలం బుధుండు.

457

క. పరఘయు నజగరమును వ, ధురు లీ లోకంబునందుఁ గొనకొని యేత
ధురుశిక్షన్ వై రాగ్యముఁ, బరిశోషంబును గ్రహమానఁబడసితి ననఘ! 458

గీ. పర్వకామవిరాగంబున పరఘవలన, నేను దగ శిక్షితుండనై తిరదానవేంద్ర!
దుఃఖనముపార్జితమగు మృధువునుబోలెధనముఁ దత్పామినుండియిరతుడుఁ గొనును

క. అనఘ! యదృచ్ఛాబ్ధం, బునఁ బరితుష్టుండ నొమర్మమొగి నిస్పృహతన్
వినుముటు కాదే బలినై, పెనుబొమ్మగతి శయనింతుఁడై బెక్కు దినంబుల్. 459

మ. ఒకచో నల్పమ యారగింతు నధికంబొక్కప్పు మృష్టాన్న మిం
కొకచో దూషితమొక్కచో రసయంత్రబొక్కొక్కచో నీరసం

బాకచో శ్రద్ధ సమర్పితంబు నొకచోనుద్దేశ హీనంబు మా
నక భక్షింతు యదృచ్ఛమై గలుగు నశ్నంబున్ దివారాత్రముల్. 491

సీ. కోమలక్షౌమదుశకూలంబు జీర్ణవ, ల్మలమును నొకభంగిగట్టుచుందు
హర్యౌపర్యంకశ్రయ్యలఁ బర్ణభస్మాశ్మ, తృణముల నొక్కరీతిశయనింతు
న్నాతానులిప్తుండ్రనగలంకృతుండను, సురుచిరాంబరుండనై శకరిరథాశ్వ
ములనెక్కి తిరుగుదురనెలమితోడఁ బృథుగ, హంబుచందమున దిగఁబరుండ
గీ. నగుచునొక్కడమెలఁగుదురననిశముఁబ్రకృతి, విషమమగుజనంబునన్ శదెగడఁబొగడ
వారిశ్రేయంబెమనమునఁగోరుచుండు, బరమపురుషైక్యమునగదుశవాంఛఁగొందు.
వ. తత్త్వదర్శియైన ముని వికల్పంబును జిత్తంబునందును; జిత్తంబును సర్థవిభ్రమం
బగు మనంబునందును; మనంబును సాత్వికాహంకారమందును; నయ్యహంకారం
బును మాయయందును; నమ్మాయ నాత్మానుభూతీయందును హోమంబుఁజేసి
స్వస్వరూపానుభూతిస్థితుండై యుపరతుండు కావలయు. 493

క. ధీయుతుడవు శ్రీమన్నా, రాయణభక్తుడవుగానశనతిలోకంబౌ
నా యాత్మవృత్తము బుధవి, ధేయా! యతిగుప్తమైనఁ దెలిపితి నీకున్. 494
నారదుడు :—

క. ఈరీతి మానివలనన్, బౌరమహంస్యమగు ధర్మపథము బుధాలం
కారుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు విని, యారాధించి యతనిఁ జనైస్వాలయమునకున్. 495

అ ధ్యాయము 14.

ॐ గృహస్థ ధర్మపదేశము ॐ

ధర్మరాజు :—

క. గృహసక్తబుద్ధియును న, స్పృహఁడగు మాదృక్షుండై నశగృహమేధి యెటుల్
గ్రహించు నీ పథంబును, రహి నా కెఱిగింపుమా సురరక్షితకమా! 496
నారదుడు :—

క. ధీనిధి! యుధిష్ఠిరా! లో, కానుగ్రహకాంక్ష తస్యగా నడిగితి వె
ద్దానన్ దగఁ గర్మంబుల, కా నైష్కర్మ్యము వచింతునది నే నీకున్. 497

క. క్షీతిప! గృహస్థితుండై య, చ్యుతార్పణముగాఁగఁ గ్రియలనొనరించుచుఁ దా
నతి విన్రంభముతోడత, యతిన త్రముల న్నరుం దురపాసింపవలెన్. 498

ఉ. శాంతజనావృతుండగుచు శ్రద్ధమెయిన్ దగుకాలమందు న
త్యంతము విష్ణుదేవు నవశతారకథామృతమారగించుచున్

సంతత సాధుసంగతి శక్తనైర్గతి దారసుతాదిసంగవి

భ్రాంతిని వీడి యుత్తితుఁడునన్వషమునుంబలె వారిఁ జూడనా.

499

గీ. అవసరంబెంతొయంతెదేహమునగేహ

ముననుపాసీనుఁడగుచుఁదాబుధుఁడు కడు న

సక్తుఁడయ్యు సక్తునిభంగిసల్పవలయుఁ

బురుషకారంబు సరలోకకమున నరేంద్ర!

500

క. జ్ఞాతులుఁ బితరులుఁ బుత్రులు, భ్రాతలు సఖు లొరులు దేనివలఁతులొ దేనిన్

బ్రీతి వచింతురొ నిర్మముఁడై తత్సర్వము నొసర్పనగు సమృత్తిమై.

501

క. భామంబును దివ్యంబును, వ్యోమజమున్ దై నద త్తమున్ సర్వధన

స్తోమముఁగొని ప్రాజ్ఞుఁడు నిష్కామతఁజేయవలె నిట్టికర్మములెల్లన్.

502

గీ. ఎంతమాత్రానఁగుక్షి భరంపఁబడునొ, యంతదేహులకున్ సత్త్వమా దలంప

సంతకెక్కుచు వారిభింపునాత్మనెవ్వఁడతఁడు పాటచ్చుచుండు దంధాహ్వాఁడునగు.

క. మృగ గార్ధ భోష్టి శాఖా, మృగ మూషిక మక్షికా సకలసమలఁ జూ

డఁగనగుఁ దవవలె సుతులలు, వానికి వారికెంతయంతరమెన్నన్.

504

క. తవిలి యతికష్టలభ, త్రివర్గమును గొల్వరాదుగృహమేధియు భూ

ధవ! దేశకాలగతి దై, వ వినిర్మితమును భుజింపవలయు నియతిమై.

505

వ. శ్వాసంబులకుఁ బతితులకు నంత్యజులకుంఁగూడ యథాతథంబుగ స్వభోజ్యంబు

లగు కామంబుల విభజించి యొనంగవలయు. మమత్వ రూపాగ్రహాన్వదయెన

భార్యను సతిధిశుశ్రూషణంబున నియోగింపవలయు.

506

గీ. యన్నిమి త్తము ప్రాణంబులై నవిశుచుఁ, బితరులన్ గురునై ననుభిల్కుమార్పు

నట్టి స్త్రీయందు మమతఁబాగయంగలిగిన, నజతుఁడై నను నతనిచేతజితుఁడెయగు.

గీ. మాధిఁ దుడిఁ గ్రిమివిడ్చన్యరూప మొందు, నట్టి యీ కళేబరమేడకయల తదీయ

రతికిఁబట్టెన నతియేడకయతులమైన, మహిమ సభమునుగవ్వు న్యాత్మయదియోడ?

గీ. సిద్ధములు మఱి యజ్ఞావశిష్టములగు, సర్థములును గల్పింపనానాత్మవృత్తి

మమత వర్ధించి పిమ్మిటమహితులై న, వారి పదవినిఁబొందునుగ్రాజ్ఞుడనఘ! 509

గీ. దేవతల ఋషులను బితృ దేవతలను, జనుల భూతచయముల న్యాత్మను బ్రతిది

సము స్వవృత్త్యాగతమగు ధనసముత్తోయ, జింపవలయు సంతర్యామినింపుమీఱు.

వ. అధికారాదికంబులగు సర్వయజ్ఞసంపదలుఁ దనకుఁ గల్గుటఁజేసి యాజ్ఞకంబగు

విధిచేత నాగ్నిహోత్రాదికంబుచేత యజ్ఞపురుషు యజింపవలయు.

511

చ. వరదుడు యజ్ఞభోక్త భగవంతుడు విష్ణుడు సర్వదైవతే
శ్వరుడు పరాత్పరుడు హరిబ్రాహ్మణవక్త్రమునన్ హుతంబులై
పరగెడువానిచేతఁబలైవహ్నిముఖంబున వేల్చుఁబడ్డ యా
చరువుకతంబునన్ నృపతి నత్తమ! ప్రితుఁడు కాఁ డొకింతయున్. 512

క. కాపున రాజా! బ్రాహ్మణ, దేవ నృ భూతోత్కరపితృ దేవతలందున్
నీ వీ క్షేత్రజ్ఞుని భూ, దేవముఖు యజంపు తగు గృతిం గామతతీన్. 513

వ. విత్తవంతుండగు ద్విజుండు విభవానుసారంబుగఁ బితృదేవతలకుఁ దద్బంధులకు
సపరపక్షీయంబగు శ్రాద్ధంబుఁ గావింపవలయు. మఱియు నయనంబునను విషువ
కాలంబునను వ్యతీపతయోగంబునను దినక్షయంబునందును సూర్యఛంద్రోప
రాగమందును, ద్వాదశియందును, శ్రవణనక్షత్రంబునను, అక్షయ తృతీయ
యందును, శుక్లపక్ష నవమియందును, గార్తీకమాసంబునను, జతురష్టకముల
యందును, హేమంతశిశిరర్తువులయందును, మాఖమాసంబున శుక్లపక్ష సప్తమి
యందును, మాసనక్షత్రములగు రాకానుమతులయందును, అనూరాధా
శ్రవణ ఉత్తరాత్రయ యుక్త ద్వాదశి యందును, ఉత్తరాత్రీయ యుక్తకాదశి
యందును, జన్మనక్షత్ర శ్రవణయోగయుక్త దినంబునను యథావిధిఁ బితృదేవ
తాదులను బూజింపవలయు. ఈకాలంబులు సరులకు శ్రీయోవివర్ధనంబులు.
ఈకాలములయందు శ్రేయస్కాముడై కర్మంబులొనరించిన నమోఘాయుష్కు
లగుదురు. ఈ పుణ్యకాలంబులయందు స్నానంబును, జపంబును, హోమం
బును, దపంబును దేవద్విజార్చనంబును, బితృదేవనృభూతబలిదానంబును ననశ్వ
రంబులై శ్రేయంబుఁగూర్చు. భార్యకుఁ బుంసవనాది కార్యంబును; నవత్యంబునకు
జాతకర్మాదికంబును; దనకు యజ్ఞదీక్షాదికంబును; బ్రేతంబులకు దహనాదికము;
సాంవత్సరికముఁ గర్మాభ్యుదయంబునకై యీ పుణ్యకాలంబుల నొనరించుట
శ్రేయోదాయకంబగు. 514

సీ. ఇంక దేశముల వ్యచింతు నాలింపు న, త్పాత్రమెచ్చోటఁ బ్రోతప్రమగుచుండు
నట్టి ధర్మాదిభక్తదావహంబై పాలు, పు మిగులు దేశంబుఁపుణ్యతమము
మఱియుఁ జరాచరార్తకమగు భగవంతు, ప్రతిబింబ మెచ్చోటఁబరగుచుండు
నతిపావనంబయ్యలరెడు దేశమ, య్యది శోభనమ్ములకాన్పదంబు

గీ. ఆరయఁగఁ దపోవిద్యాద్రయాన్వితమగు
బ్రాహ్మణకులంబు నెచ్చోటఁబరగుచుండు

నెచట హరిపూజసంతత్య మెనక మెనఁగు

నట్టి దేశంబు మిగులపుణ్యమునుమ్ము.

515

ఆ. రాణమీఱఁగాఁ బురరాణప్రసిద్ధగం, గాదినదులుఁ బుష్కరరాదిపరసు
లర్హసంక్రితంబులైన డ్దేశత్రంబులు, బొడలుదేశ మధికపుణ్యతమము. 516

వ. మఱియుఁ గురుక్షేత్రంబు, హయశ్రీరంబుఁ బ్రయాగంబుఁ బులహాశ్రమంబు నై మి-
శంబు ఘట్టాణంబు నేతువుఁ బ్రభాసంబుఁ గుశస్థలంబు వారాణసి మధుపురంబుఁ
బంపయు బిందునరంబు నారాయణాశ్రమంబు నందయు నీతారామాశ్రమాదులు.
సర్వకలాచలంబులు మహేంద్రమలయాదులు హరిపూజాశ్రయంబులగు నివి.
యెల్లఁ బుణ్యదేశంబులు. శ్రేయస్కాముఁడు పదింబదిగ నీదేశంబుల నేవింప
వలయు. ఈ ప్రదేశంబులఁ గావింపఁబడిన ధర్మంబు పురుషునకు సహస్రగుణో-
దయంబగు. పాత్రజ్ఞులైన కవిపుంగవులచే నటఁ జరాచర మయుఁడగు నీహరియే.
పాత్రంబుగా నిర్ణయింపఁబడె. దేవతలు ఋషులు, నర్దులు, బ్రహ్మాత్మజాదులు
నుండఁగాఁ ద్వదీయంబగు రాజసూయంబున సచ్యతుండు సత్పాత్రంబుగ నమ్మ
తింపఁబడె. జీవరాశి పరివృతంబగు బ్రహ్మాండకోశపాదపంబునకు మూలభూతుం-
డగుట సచ్యతుండు పూజితుండగుడు సర్వజీవాత్మ తర్పణంబగు. దేవమానవ-
తిర్యగృషిరూపంబులగు దేహంబు లీ యథోక్షజుచే నిర్మింపఁబడియె. ఈ పరమ
పురుషుండు జీవరూపంబున నీ పురంబుల శయనించియుండు. ఈ పురంబులయందుఁ
దరతమభావంబున సంతర్యామిరూపంబున వర్తించుచుండుఁగావున నీ పరమాత్మ-
యగు హరియ సర్వవిధంబుల సత్పాత్రంబగు. పరస్పరము ననన్యానబుద్ధులై
పరగు నీ సరులకుఁ ద్రేతాదియగంబుల హరిప్రతిమ క్రియానిమిత్త మేర్పరువఁ
బడియె. గావునఁ గొందఱు ప్రీతిమయందు హరిని శ్రద్ధచేతను బూజచేతను నుపా-
సింతురు. ఆ ట్లుపాసింపఁబడినదయ్యుఁ బ్రీతిమ హరిని ద్వేషించువారికిఁ బ్రయో-
జనకారి కానేరదు. తపస్సుచేతను, విద్యచేతను, దిష్టిచేతను, వేదమయంబగుహరి
తనువునెవరు ధరింతురో యా బ్రాహ్మణులు పురుషులుండు సత్పాత్రమని విజ్ఞ-
లెఱింగిరి.

517

క. తమ పాదధూళిచే లో, కములను మూడింటిఁ బూత్రములు సేయు ద్విజో-
త్తములు జగదాత్మకుం డ్రత్యమలుఁడునగు నీ హరికర్తయన్ దైవతముల్. 518

అధ్యాయము 15.

—ॐॐॐ మోక్షలక్షణ కథనము ॐॐॐ—

నారదుడు:—

- గీ. కర్మవిష్ణులుకొందఱుధర్మతనయి!, కొందఱు సుతపోనిష్ఠులగుదురు ద్విజులు
ఇందుసాధ్యధ్యాయనిష్ఠులుకొందఱు తోరులు, జ్ఞానయోగనిష్ఠులగుచునంచరింతు.
- ప. అనంతఫలము నిచ్చుగించు గృహమేధి పితృదేవతల నుద్దేశించి కవ్యంబును, దేవతల
నుద్దేశించి హవ్యంబును నొసంగవలయు. దైవకార్యంబునకు నిర్వరను, బిత్తు
కార్యంబునకు ముప్పురను భుజింపజేయవలయు. లేకున్న నుభయకార్యంబుల
నొక్కొక్కనినైన భుజింపజేయవచ్చు. సంపత్సంపన్నుడైనను శ్రాద్ధకార్యం
బును విస్తరించి చేయంజనదు, దేశకాలోచితశ్రద్ధాద్రవ్య పాత్యాహార్యణంబులు
యోగ్యంబులగునట్లు, స్వజనార్పణంబున విస్తారంబున యోగ్యంబులుకావు. దేశ
కాల సంప్రాప్తంబు నారణ్యంబునగు నన్నంబు హర్యర్పితంబై యథావిధిశ్రద్ధచే
బాతంబున సమర్పితంబైనయెడల నది యక్షయంబును గామదుఃఖంబు నగు.
దేవర్షిపితృభూతగణంబులకుఁ దనకు స్వజనంబునకు నన్నంబు విభాగంబుఁ గావిం
చుచు నదియెల్లఁ బరబ్రహ్మమయంబుగా నెంచవలయు. ధర్మతత్త్వవేత్తయగు
వాడు శ్రాద్ధకర్మంబున మాంసంబు నొసంగరాదు; తానును భుజింపరాదు.
వ్రీహశ్విదికంబగు మున్యన్నంబునంబలెఁ బశుహింసవలనఁ బ్రీతిజనింపదు.
యోగ్యమైన ధర్మంబు నిచ్చుగించు నరులకు మనోవాక్కాయజన్యంబగు భూత
హింసను ద్యజించుటకంటె సుతక్రష్టంబైనధర్మంబు మఱొండెద్దియు లేదు. యజ్ఞ
విద్యురులైన కొందఱు నిరీహులై జ్ఞానదీపితమైన ఆత్మసంయమనయోగాగ్ని
యందుఁ గర్మమయంబులగు యజ్ఞంబులను హోమంబుఁజేయుదురు. “ఈతఁడు
జాలిమాలినవాడై ప్రాణతర్పకుడై మనలహింసించు”నని పశుహింసచే యజించు
నరులను గాంచి భూతంబులు జడియుచుండు. కావున ధర్మవిదుఁడు సంతృప్తుడై
దైవోప పన్నంబును నన్నంబుచే నస్వహము నిత్యనే మిత్తికక్రియలు గావింప
వలయు. విధర్మము, పరధర్మము, ఆభాసంబు, ఉపధర్మము, ఫలంబునను నీ
యధర్మశాఖలైదింటిని ధర్మజ్ఞుండు వర్జింపవలయు. విధర్మంబు ధర్మబాధంబు;
పరధర్మంబు బన్ధవోదితంబు; ఉపధర్మంబు పాపండుంబు; ఆభాసంబు దంభంబు;
ఫలంబు శబ్దభేదియునగు.

520

- గీ. వినుమురాజోత్తమ! స్వభావవిహితధర్మ మభుసముపశాంతికిన్ సుస్కమర్థమగును
ధర్మమునిమిత్తమైన యాత్మతార్థమైన, నధనుఁడుధనంబుఁగోరరాదాత్మయందు.

క. ఈహాహితాత్మనకు న, నీహయు భావించిచూడవృత్తిదమగుజూ
బాహుంబుగరాజ! మహాహికింబలె నిందు సంద్రియములేదుకదా. 522

క. పౌరవ! నిరీహుండును స్వా, త్మారాముండు నిశ్శత్రువుండైన సుఖముండే
కూరుంజును కామలోభ న, మీరితుండై యరత్నస్యమెలగు ఖలుండిలన్. 523

గీ. నిత్యసంతుష్టచిత్తుండై నెగడువాని, కెల్లదిశలును శుభములై యెసంగుచుండు
బాడములజెప్ప లిడుకొన్నవాని కెట్లు, లావహిలు? శర్కరాకంటకాదిబాధ?

వ. సంతృప్తుం డెవండును దుఃఖంబునొండడు. జిహ్వాపథదై న్యంబునంగుందుజనుండు
గృహపాలకశునక నద్ధతుండగు, అసంతృప్తుండగు విప్రునకు నింద్రియలౌల్యంబున
దేజోవిద్యాతపోయశంబులు, జ్ఞానంబును భిన్నఘటంబున జలంబుంబోలెనవిండు.
క్షుత్తృష్ణలచే గామాంతంబును, ఫలోదయంబున గ్రోధాంతంబును జనుండు పడ
యునుగాని సకలభూమండలంబును, దిశావలయంబును జయించి యనుభవించియు
లోభాంతంబు నెవ్వండుం గనంజాలండు. 525

సీ. కామంబు నమితసంగకల్ప వర్జనముర, బ్రబలకోపము గామవర్జనమున
సర్థమునందు ననర్థక్షేత్ర లోభమున్, దత్త్వవిజ్ఞానమునన్ భయంబు
సోదినాస్త్విక్షిన్ శ్రకోక మోహంబులు, మహితాత్మనేవ దంధంబు మఱియు
నమలమానమున యోగాంతరాయంబులన్, హింసను దేహ ద్వ్యసహవలన

గీ. భూతజన్య దుఃఖంబునుభూరికృపను, మానసిక పీడలెల్ల స్రమాధిచేత
యోగశక్తిఁ దనూపీడ్యనుచితనత్వ, సేవచే నిద్రబుధుండు నిర్జింపవలయు. 526

క. తమమును రజమును ఘన న, త్వమునన్ సత్త్వమును గెలువఁదగుశమమున న
ర్వమును గురుభక్తిచేతన్, గ్రీమమున నిర్జింపవలయుఁగా పురుషుఁ డిలన్. 527

గీ. జ్ఞానదీప ప్రదుండు సాక్షాత్తుగభగ, వంతుండగు గురునందు నెవ్వనికిఁ బాడము
మనుజుఁ డనెడి యనద్బుద్ధిమనుజునాథ! వాని శ్రుతమెల్ల గుంజరసాననమము.

వ. ప్రధానపురుషేశ్వరుండును, సాక్షాద్భగవంతుండును, యోగేశ్వరగవేషణీయ
సాదకమలుండునగు నీ కృష్ణుని నీలోకంబు నరునిగాఁ దలంచుచుండు. అరిషడ్వర్గ
జయంబుఁ గలిగి యేకాంతులై యిష్టాపూర్తాదివిధు లాచరించుచుఁ దదేక నిష్ఠుల
య్య భ్యాసభారణపమాధియోగంబుల సాధింపకున్న వారు కేవల శ్రీమభాజ
నులగుదురు. కృష్ణాదులు దత్తలంబులు, నిష్టాపూర్తంబులు, మోక్షసాధకం
బులు కావేని నసర్థదాయకంబులగు. చిత్తవిజయోద్యుక్తుండై నరుండు నిస్సం
గండు, పరిగ్రహండు, వివిక్తవాసియు, భిక్షువు, భైక్షమితాశమండు నే
కమాప్తుడునగుచు బరిశుద్ధంబును, నమంబునగు ప్రదేశంబునస్థిరంబును, ముఖంబును

సమంబునగు నాసనంబుఁ గల్పించుకొని యందు ఋజుకాయుండై యాసీనుండు కావలయు. ఓంకారరూపప్రణవంబు నుచ్చరించుచు స్వనాసాగ్ర నిరీక్షణంబులచే మనంబును గామంబుల జయించుదనుక పూరక, రేచక, కుంభకంబులఁ బ్రాణా పానంబుల నిరోధింపవలయు, కామోపహతంబై భ్రమించుచు మనం బెందెందు నిర్గతంబగు నందందునుండి మరల్చి బుధుండు శనైర్గతి నమ్మనంబును హృదయం బునఁ జొనుపవలయు. ఇట్లభ్యాసంబుఁ గావించు యతీంద్రుని చిత్తం బల్పకాలంబున నిరింధనంబగు పావకంబుంబోలె నిత్యంబు నిర్వాణముం బొందు. కామాదులవలనఁ బ్రతిపాతంబుఁగాక ప్రశాంతాఖిల వ్యాపారంబై యాత్మసుఖ సంస్పృష్టంబగు చిత్తంబు మఱియెన్నఁడును సుత్థితంబుకాఁజాలదు. త్రివర్గమూలంబగు గృహంబునుండి తొలుతఁ బ్రవృజించి కృష్ణుఁడనా ధర్మార్థకామంబుల సేవించు భిక్షుండు నిరపత్రపుడై వాంతాన్నంబును దినువాడగు- ఎవ్వరు విట్కిమిభస్మాధీనంబు మ్రియమాణంబునగు దేహంబును, నాత్మగా భావించుకో నా రసచ్ఛుద్ధులై యీ దేహంబును గొనియాడుదురు. గృహస్థునకుఁ గ్రియా త్యాగంబును, బ్రహ్మచారికి వ్రతత్యాగంబును, దపస్వికి గ్రామసేవయు, భిక్షువు నకు నిందియలోలత్వంబును ననుచితంబులు. వీ రాశ్రమవిడంబునలగు నధములు. దైవమాయచే మోహింపఁబడిన వీరలను గృహరసంబున నుపేక్షింపవలయు. జ్ఞానంబున సమస్తవాసనలను దొలంగండేసి పరమాత్మ నెఱింగిన యెడల నేకతమ్మున నేమి గోరుచుఁ బురుషుండు లంఘింపఁడై దేహంబునుబోపించు?

సీ. దేహంబై యరద మింద్రియములె హయములు, పగ్గము లింద్రియశ్రవణమనంబై పంచతన్మాత్రలుశసంచారమాగ్గముల్, బుద్ధిసారథిచిత్తశ్రమున్ గ్రధనము దశవిధప్రాణముల్ శరదలఁప నక్షింబు ధ, రాధర్మములవి చక్రక్రద్వయంబై రథికుండు జీవుండుప్రణవంబు ధనువు శ, రంబు జీవంబు పశరంబగు గుటి

గీ. భయ మద ద్వేష రాగ లోభభములు శోక
మోహమానావమానముల్ శమైగి నసూయ
మాయ హింసయు రజముఁ బ్రిమాద నిద్ర
లాఁకలియు మున్ను గాఁగలశవరిచయంబు.

530

మ. ఇరవౌమన్ సరకాయ రూపక రథంబీరీతి స్వాధీనమై
పరగన్ సద్గుణపాదతోయరుహసేకవాశాత విజ్ఞాన వి
స్ఫురితాసిన్ హరిపత్న్యుడై రిపుతతింబోకార్చి యాపందను
సీరతన్ బూరుషుఁ డీ రథాదికము వర్జింపంగనాఁ బిమ్మటన్.

531

శా. కాదేనిన్ నరుని బ్రువత్తుని బలార్థార్థంబునన్ ధర్మపు

[తా! ముష్టింద్రియపాశసూతు లపమార్గంబందుఁ గొంపోయి పెం

పేదన్ దుర్విషయాఙ్కికూటమును జొంగిదింపంగ నవ్వారు మృ

త్యుదగ్రగ్రభవాంశకూపమునఁ గూర్చుర్ సూతరథ్యాశితోన్.

532

వ. వైదికంబగు కర్మంబు ప్రవృత్తమనియు, నివృత్తంబనియు ద్వివిధంబైయుండు. అందుఁ బ్రవృత్తంబునన్ బునరావృత్తియు, నివృత్తంబునన్ మోక్షంబునుం బడయు. హింసయు ద్రవ్యమయము; కామ్య మశాంతిదంబు; అగ్నిహోత్రాదికంబు దర్శము పూర్ణమానయుఁ జాతుర్మాస్యముఁ బశుయాగము సోమయాగము వైశ్వదేవము, బలిహరణము నేవంరూపమగు నిష్టంబును సురాలయారామకూపోపాజీవ్యలక్షణంబగు పూర్తంబును ద్రవ్యసూక్ష్మ విపాకము, ధూమము, రాత్రియు, బహుళపక్షము, సోముఁడు నోషధీ వీరుధంబులు దక్షిణాయనము నన్నంబు రేతంబుననునది పునర్భవంబైన పితృయానంబగు. ఆను పూర్వీకంబుగ నొక్కొక్క జన్మంబు జంతువు పొందుచుండు. ద్విజుండు నిషేకాదిశృణాంతంబులగు సంస్కారంబులచే సంస్కృతుండై కర్మములను జ్ఞానదీపితంబులగు నిర్దియంబులయందును నిర్దియంబులను, సంకల్పమూలంబగు మనంబునందును, వికారయుక్తంబగు మనంబును వాక్కునందును, వాక్కును వర్ణనమామూయమునందును, ఆ శబ్దంబు నోంకారమునందును, ఓంకారంబును బిందునాదంబునందును, ఆబిందువును బ్రాణాత్మకంబగు మహాబ్రహ్మమునందును న్యసింపవలయు. అగ్ని, సూర్యుఁడు, పగలు, పూర్వాహ్నము, శుక్ల పక్షము, బ్రహ్మయు, విశ్వ, తైజస, ప్రాజ్ఞ, తుర్మాత్మకుండగు నాత్మయు ననునది దేవయానమని చెప్పుదురు. ఇట్లానుపూర్వీకంబుగ నాత్మయాజియు నుపశాంతాత్మకుండు నాతస్థుండునగుచుఁ బునరావృత్తి నొందక వేదనిర్మితంబులైన యీ పితృ దేవయానంబుల నెవ్వఁడు శాస్త్రుచక్షువున నెఱుంగు వాఁడు దేహస్థుండయ్యు మోహంబునొందఁడు. దేహముల యాద్యంతంబులు బహిరంతర్గతులు, ఉచ్ఛము, సీచము, జ్ఞానము క్షేయంబును, వచనంబుఁ వాచ్యంబు, బ్రకాశంబుఁడమంబు నన్నది తత్సర్వము దానయని జ్ఞానియెఱుంగు. తర్క-విరోధంబున బాధింపఁ బడినదయ్యుఁ బ్రతిబింబాది రూపంబగు నాభాసంబెట్లు వస్తురూపంబునఁ దోచు నట్టింద్రియసంబంధముగు పర్వంబు సర్వత్వంబునఁ గల్పితంబయ్యు దుర్బలంబగుట పరిమార్థంబుకాదు. ఇందు భూమ్యావృత్తి ములకు న్నాంబనరూపమైన దేహ మెద్దియుం గాదు. ఇది సంధాతంబును గాదు. ప్రకారంబును భిన్నంబును గూడియున్నదియును గాదు. కావునఁ గేవలము మిథ్యయును. మహాభూతం

బులుఁ దన్నాత్రంబులగు నవయవంబులం దక్కియుండవు. అవయవు లసత్యంబులుఁ గాఁగ నవయవంబులు నంతంబున ననద్రూపంబులగు. వస్తువునకు విల్పకమగు చుండ సాదృశ్యభ్రాంతి యుప్పతిల్లు. స్వప్నంబున జాగ్రత్సుషు వ్యవస్థలుంబలె శాస్త్రవిధిని షేధంబులగుచుండు. ఆత్మకు భావాద్వైతముఁ గ్రియాద్వైతమును ద్రివ్యాద్వైతమును యోచించుచు స్వామభవమున ముని తీవిధంబులైన స్వప్నంబుల నివర్తించుకొను. పటతంతువులకుఁబోలె వికల్పంబు మిథ్యయగుటఁ గార్యకారణరూపవస్తైవ్యదర్శనంబు భావాద్వైతమనంబడు. సాక్షాత్ పరబ్రహ్మంబునందు మనోవాక్కాయంబులఁ గర్మసమర్పణంబు క్రియాద్వైతమని చెప్పంబడు. ఆత్మదారనుతాదులకుఁ దదితర దేవాలకు నేకత్వంబు ద్రవ్యాద్వైత మనంబడు. ఏది యెవ్వనికి నెచ్చట దేనిచేత నెందువలనను నివిధంబుగాక యుండు నాద్రివ్యంబుచేతనే కర్మంబులునరుండు చేయనిచ్చగింపవలయు. తదన్యంబులచే నెన్నండు నావన్నుండుగానివాఁడు ప్రవర్తింపరాదు. వేదోక్తంబులైన యీకర్మంబులచేతను, నన్యంబులచేతను నరుండు పారిభక్తి యుతుండై గృహంబునఁ బ్రవర్తించుచున్న ను దత్పరమగతిం బొందు.

533

చ. షీతిప! యుధిష్ఠిరా! యెవనిశ్రీయతపాదపయోజనేవ ని
ర్జితదిగిభప్రజండవయ్యచేవదలిర్పఁగ రాజసూయ మా
యతమగురీతిఁ జేసితివ్యాయాపిభుచేతనె దు స్త్యజంబులౌ
వితతవివత్సరంపరల్యవీణమెయిం దరియింపుఁ డీరలున్.

534

క. ఉపబర్హణాఖ్యఁ బరగితి, నిపుణత గంధర్వుడనయ్యనే మున్న ధరా
ధిప! గతకల్పంబున న, చ్చపుండమి గంధర్వులెల్లనమ్మతిసేయన్.

535

ఆ. మహితరూపసౌకుమార్యమాధుర్య మా, నితుండ నగుచు దర్శనీయుండనయి
తొల్కగరిమ నింతుకలకుఁ బ్రియతముండనై, మత్తవృత్తిఁ బ్రాశ్నిమన్ మెలగితి.

క. ఒకనాఁడు విశ్వనృప ల, య్యకలుషమగు దేవనత్రస్రమందు రమానా
యకుగాఢ బాడులకుఁ బొం, దిక గంధర్వాపర స్త్రతిం బిల్చిరటన్.

537

క. అదియెఱిగి ప్రీవృతుండ ను, న్మమండనగుచుఁ బోయి హేళనగ బాడితి నం
దదిదెలిసి విశ్వనృపపు, డెదఁ గోధముఁజెంది శాపమిడి రిపగిదిన్.

538

గీ. హేళననొనర్చితివిగానశలోలచిత్త, శ్రీఁదొఱంగి శూద్రత్వముఁజెందుము వెన
ననుచు శత్రుండనయి జన్మమందినాఁడ, బ్రహ్మవాదిదాసికి గొంతభాగ్యముంట్.

వ. తద్రాష్ట్రహృదాని శూద్రూపచేతను, దత్సంగంబుకతంబునను బిమ్మట బ్రహ్మపుత్ర
త్వంబు వడసితి.

540

క. మహిపై నేభర్మమునన్, గృహపతి నన్నాసి పదవినిం బడయునో పా
పహమగుచుం బరగెడు నా, గృహస్థ ధర్మంబు నీకుక్షితిప! తెలిపితిన్. 541

మ. సరదేహంబున గూఢయాపుడగుచున్ శాక్షా త్వరబ్రహ్మహా
హరి నీగేహమునన్ వసించెనని పుణ్యాత్ముల్ జగత్పావనుల్
వరమానుజ్ చనుడెంతు) నిచ్చలుచు భూపా! కాపునన్ మీరలీ
సరలోకంబున నెంచిమాడగఁ గడున్ ధన్యుల్ మహాభాగులున్. 542

చ. ప్రియుఁడును మాతలేయుఁడు సుగ్రహత్తముఁడున్ గురుఁడున్ నియోగకా
రియు నయి మీకు నే హరి చరించు సతండ్ యుద్ధిష్ఠిరా! శుభో
దయ నిరుపాధికేవల సుఖానుభవంబు మహద్విమృగ్య మ
వ్యఃకుము నఖండమై పరంగ్రబ్రహ్మముగాఁగ మదిందలంపుమా. 543

చ. ఎవని సనుగ్రహప మిదగ్మిశ్ఠమటంచును గేవలంబు నా
భవపరమేష్ఠి ముఖ్యులుచువర్ణ నమంబొనరింపలేరొ వా
స్తవముగ నేము మానమునకాంతిని భక్తిని సుప్రసన్నుఁగా
నెవనిని జేసికొందు మత్యైవన్నఁ బ్రసన్నుఁడు మీకు నిచ్చలున్. 544

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అనియిట్లు దేవముని చె, ప్పిన యదియెల్లవిని భరతేశ్వవభుఁడు పూజిం
చెచు నుక్తీతాత్ముడై, యనఘమునినిఁ బ్రేమభరితుడై శ్రీహరినిన్. 545

గీ. పూజితండయియా దేవమునియుఁ గృష్ణ, పార్థులన్ పీడుకొనియే గ్రవలయు నెడకుఁ
బాధివుఁడుఁ గృష్ణునిం బరబ్రహ్మముగను, విని యెదంబొందె నత్యంతవిస్మయంబు.

వ. రాజా! చరాచరంబులగు దేవాసుర మనుష్యాది లోకంబులెందుఁ గలవో యట్టి
దక్షదుహితల వంశంబు లితైఱుంగున వేఱువేఱు నీకువర్ణించి చెప్పంబడియె. 547

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషావ్రవీణులు, 'శ్రీరామస్మరింహమూర్తి కవులు'

అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టింకి సరసింహమూర్తులచే

రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున

సప్తమ స్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

అష్టమ స్కంధము

అధ్యాయము 1.

—శ్లోక స్వాయంభువాది మన్వంతరాభివర్ణనము శ్లోక—

విష్ణురాతుడు:—

సీ. నాల్గువర్ణములు సంకతత మాశ్రయించు శుభంబులౌ వివిధధర్మంబు లెచట
 జెలఁగు నెచ్చట విశ్వసృష్టర్థమొప్పు నా, స్వాయంభువమనుసంకతప్రశస్తి
 వినియున్నవాడ సకవిస్తరమ్ముగ నన్యులౌ మనువులఁ దెల్పుమయ్య! యింక
 ఘనుడగు హరిజన్మకర్మంబులగ్నింతు, రెండెందుఁ గవులు యశీంద్ర! వాని
 గీ. వినఁగ వేడుకపడు నాకుకవిస్తరింపు, సర్వమన్వంతరముల విశ్వాత్మకాండ హరి
 చేసెనెది? చేయుచుండెను? క జేయఁగలడు, లీల భూతభవద్భావికాలములను. 1

బ్రహ్మరాతుడు:—

క. ధీయుత! యీ కల్పంబున, స్వాయంభువుఁ డాదిగ మన్మథక్షుత్తుము గడచెన్
 ఏయెడ దేవాదు లొదవి, రాయామ్యుండై నమనువునాదిఁ దెలిపితిన్. 2

క. ఘ్నాకాంత! మనుదుహితలౌ, నాకూతియు దేవహూతియనునతులందున్
 శ్రీకాంతుఁడయ్యె నుతుఁ డల, వోకన్ ధర్మమును జ్ఞానమును బోధింపన్. 3

క. సృపవర! భగవంతుండగు, కపిలునివర్ణనముఁ దొలుతఁగ్రహించితి నే
 విపులంబుఁగాఁగ నింకఁ దె, లిపెదన్ యజ్ఞండు దా సగ్గిసినచరితమున్. 4

గీ. కామభోగంబులందునుగగడు విరక్తుఁ
 డగుచు శతరూపభర్త స్వాయంభువుండు
 రాజ్యముం దృఢియించి భార్యాయుతుడయి
 చనియె దప మాచరింపఁ గా క ననమునకును.

ఆ. ఏకపాదమున మ్రహిన్ స్పశించుచు నునం, దాఖ్య నదిగడంగియబ్బశతము
ఘోరమైన తప మ్రవారణఁ జేయుచు, బలికె నిట్లు భరతశ్రవంశముఖ్య! 6
మహప్ర:—

సీ. వనియించుచుండు నీరవాసుదేవుఁడు నర్వ, దేహంబుల ననన్యదృష్టియగుచు
జగమును జేతనంబుగఁజేయు నా దేవుఁ, డతనిఁజేతనుగఁజేయదు జగంబు
జగమిది శయనింపఁసాక్షియైయుండునా, తనిఁ దెలియఁగలేదుగ తజ్జగమ్ము
ఈ లోకమునయందుగ నే కొంతగల దది, యెల్ల నాత్మవ్యాప్తమే యగుజుడి

గీ. కానఁ దత్పరివజ్జితమైన ద్రవ్య మిశ్వరార్పణబుద్ధి భ్రజింపుఁ డింతె
కాని యెవ్వనివిత్తంబుగ నేని స్వార్థవరతఁ గాంక్షింపఁబోకుఁడీస్వాంతములను. 7

ఆ. చూచుచుండునెవనిఁజూడఁగఁజాలక, నయన మక్షమత విశనప్తమగునొ
యట్టి భూతనిలయుఁడగు దేవదేవుని, వేదవేద్యుఁగొల్వరవేడ్కపడుఁడు. 8

మ. నిజ మూహింపఁగ నే పరాత్పరునకున్ శలే వాదిమధ్యాంతముల్
స్వజనుం డన్యఁడునుండఁ దెప్పనికి విశ్వవ్యాపియెవ్వండు న
ర్వజగద్రూపుఁడెవండు విశ్వమది నర్వంబోలి నెవ్వనియం
దుజనించున్ బరిపూర్ణుఁ డవ్యయుఁడు నిత్యుండున్ విభుండాతఁడౌ. 9

మ. పరిపూర్ణుండును నర్వరక్షకుఁడు విశ్వాత్మం డమేయుండు ను
సిరహుండుఁ బురాణమూర్తియగు నా శ్ర దేవుండు భావింప న
బ్బురమై యుండెడు స్వీయమాయ జగము శ్ర స్పృట్టించు గిట్టించు న
త్వర మా మాయను ద్రోసి వెల్లడివి వి శ్ర ద్యాశక్తి నిష్కాముఁడౌ. 10

ప. కావున శ్రేష్ఠులైన ఋషిపుంగవులు ప్రథమంబున మోక్షార్థంబు కర్మంబుల
నాచరింతురు. పురుషుం డీహమానుడయ్యును బ్రాయ్వికంబుగ మోక్షంబుం
బొందు. 11

గీ. ఈహఁ జేయుచునుండు న శ్ర ర్వేశుఁడు హరి
తలఁప నవ్వనియందును శ్ర దగుబొనఁడు
అనువరిం తెవ్వరతనిఁ బూ శ్ర ధారులగుచు
వారు తగులుబునొందక శ్ర పరఁగుచుండ్రు. 12

మ. నిరహంకారుని నిర్మలున్ బుధవరున్ శ్ర నిష్కాము సంపూర్ణునిన్
పరులన్ శిక్షయొనర్చుపొంటె బుధమా శ్ర న్యంబౌ స్వమార్గంబునన్
నిరతంబున్ జిరియించుచుండువిభునిన్ శ్ర దేవేశు పర్యాత్మునిన్
బురుషశ్రేష్ఠుని నీహమాను శరణం శ్ర బుం బొందెదన్ భక్తిమై. 13

శ్రీశకుడు:—

క. అని యీవడువున మంత్రోపనిషత్తును ఘనసమాధిప్రపరుడయ్యును బ
ల్కిన మనువుంగని యాతనిఁ, దినుటకునై యనురులు బహుతెంచిరి క్షుధలన్. 14

గీ. అట్లు మునుముట్టగ్రమ్మిన యనురులఁ గని
సర్వగుఁడు హరి యజ్ఞుండు స సరభనమున
యామ దేవాన్వితుండయి స యాక్షణంబు
కసిమసంగి యా స్వర్గలోకంబు నేలె. 15

వ. స్వారోచిషుండను రెండవమున వగ్ని సుతుండయ్యె. ద్యుమత్సు షేణుండును రోచి
ష్మంతుండు మున్నగు వారతనిపుత్రులై పరఁగిరి. ఆ మన్వంతరమున రోచ
సుం డింద్రుండయ్యె. తుషితాదులు దేవతలైరి. ఊర్జస్తంభాదులు బ్రహ్మవాదు
లగు నప్తర్షులైరి. వేదశిరుండను ఋషికిఁ దుషితయనుకాంత భార్యయయ్యె.
ఆమెయందు వేదశిరునివలన విభుండని ప్రసిద్ధుండైన దేవుం డవతరించె. ధృత
వ్రతులైన యష్టాశీతినహస్రమహర్షులు కౌమారబ్రహ్మచారియైన యావిభునిచే
వ్రతం బాచరింపఁజేసిరి. 16

ప్రియవ్రతసుతుండగు నుత్తముండనువాఁడు మూడవ మనువయ్యె. పావనుం
డును సృంజయుండును యజ్ఞుండును హోతయు మున్ను గాఁగలవా రాతని సందను
లైరి. వసిష్ఠతనయులగు ప్రామథాదులు నప్తర్షులు. సత్యభద్రాదులు దేవతలు.
సత్యజిత్తనువాఁడింద్రుండు. ధర్మనకు సూనృతయను సతీయందు భగవంతుండగు
పురుషోత్తముండు సత్యసేనుండని ప్రఖ్యాతివడసి సత్యవ్రతులతోఁగూడి జనియించె.
ఆసత్యసేనుం డసత్యవ్రతదుశ్శీలురు నసజ్జనులునగు యక్షరాక్షసులను భూత
ద్రోహులగు భూతగణంబులను సత్యజిత్సహాయుండై వధియించె. 17

ఉత్తమభ్రాతయగు తామసుండనువాఁడు నాల్గవ మనువయ్యె. వృష, ఖ్యాతి,
సర, కేతుప్రభృతులగు పదుం ద్రతనికిఁ బుత్రులై పరఁగిరి. సత్యక, హరివీరులు
దేవతలు. త్రిశిఖుండనువాఁ డింద్రుండు. జ్యోతి ర్యోమాదులు నప్తర్షులు. కాల
విసప్తంబులగు వేదంబుల నిజతేజుంబున నుద్ధరించిన విధృతిపుత్రులగు వై ధృతులను
నారు, మతియు దేవతలుగఁ బరిగణింపఁబడిరి. హరిమేధునివలన హరిణియను
కాంతయందా భగవంతుండు హరియను నామంబున నవతరించి గజేంద్రుని
గల్గిహమునై నాచిరి. 18

పరిక్షిత్తు:—

క. ఏగతి గ్రాహగ్రస్తుండా గజయాధవుని హరి ద్వయన్ విడిపించెన్
యోగీంద్రా! దీనిన్ వినఁ, గా నోరెడ నేను దెల్పఁగడవే తెలియన్. 19

గీ. ఏకథలయందు సుత్రమ్యక్తోక్తుడు భగ, వత్సరూపుడునగు హరిఃపలుకఁబడునొ
యా కథలె యెన్న నధికపుణ్యములు మిగుల, ధన్యములు శోభనములు
వంశద్యమ్ములు నగు. 20

శ్రీమహాకవి:—

గీ. అట్లు పాఠ్యోపనిషత్తులై య నట్టి యావ
రీక్షిడవసీంద్రుఁ డడుగ యో య గీంధ్రుడైన
బాదరాయణి పార్థివు య నాదరించి
మునులు తమి వినుచుండ ని యట్లని వచించె. 21

అధ్యాయము 2.

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము కథాప్రారంభము శ్లోకం

శ్రీమహాకవి:—

పీ. కువలయాశీశ! త్రికూటంబునాఁ బ్రసిద్ధంబైన యొక గిరింధ్రుండు కలదు
క్షీరాబ్ధివృతము సుత్రశ్రీమంతమై యోజనాయుతోచ్ఛాయంబునంతఃపటపుఁ
గల్గి యెల్లెడలనుగలయఁబర్వచు నది, రాజత లోహ హిరణ్య యోరు
శృంగత్రయిన్ విరాజిల్లఁజేయుచునుండు, వారాశినిన్ దిశావలయములను
ఆ. వె. మఱియు వివిధధాతుమణివిచిత్రములొ, నితరశృంగముల నశనేక తరుల
తానికుంజముల నశనూననిర్ఘర ఘోషములను నర్పదిశలకవలయఁజేయు. 22

గీ. ఆ గిరింధ్రోరుకందరభాగములను, జారణులుఁ గిన్నరులును మహాహారగులును
నవనస్పిద్ధసాధ్యవిశద్యాధరులును, బ్రీతి గంధర్వులున్ విహరించుచుండ్రు. 23

క. సలలితనంగీతరవం, బులఁ దద్గిరిగుహలు మాఱురమోగన్ సింగం
బులు పరశంకంగొని యగ్గలమగు శ్రోధమున నందుకగర్జించుచున్. 24

పీ. బహువిధారణ్యకవళువితానాత్యంత, నంకులితద్రోణ్యలంకృతంబు
సతివిచిత్రదుమాంఛితసురోద్యానసంస్థితకలరావవక్షిప్తజంబు
స్వచ్ఛాంబువాహిన్సప్తద్రావణ్యులంబును మణి, వాలుకాపులివ విశ్రాంతంబు
సురనతీమజ్జనసురభిశజలవాయు, యుతమునై యయ్యద్రోణ్యులంబును

గీ. అధిప! తన్వోదయిండు మహాత్ముడైన, నరుణదేవుని సుందరోపవనమొక్క
డమరభావిమలకును విశవహభావి, యగుచు జుత్తమంతవినువేరకనగదుశంసు.

చ. మఱియు నది దివ్యంబులగు నిత్యపుష్పఫలద్రుమంబులచే నలంకృతంబును; మం
దార, పారిజాత, పాటలాశోక, చంపక, చూత, ప్రియాభు, పన సామ్రా
మ్రాతక, క్రముక, నారికేళ, ఖర్జూర, బీజపూరక మధూక, తాల, సాల, తహూ
లాఱు నారి ట్టోదుంబర, ప్లక్షు, వట, కింశుక, చందన, పిచుమంద, కోవిదార,
సరళ, దేవదారు, ద్రాక్షేక్షు, రంభా, జంబు, బద ర్యామలక, బిల్వ, కపిత్థ,
జంబీర, భల్లాతకాది వృక్షపరివృతంబై యొప్పారుచుండు. 26

అందు సువిఫులంబును నంచితకాంచన పంకజంబును, గుముదోత్పల కల్పార
శతపత్రశోభా విరాజితంబును, మత్తమధుప కులనంకులంబును; హంస కారండవ
చక్రవాక, సారస, జలకుక్కుట, కోయిష్టి, దాత్యూహాది కలనిస్వనశకుంత
సంతానపరివృతంబును; మత్స్య, కచ్చప, సంచార చలత్పద్మరంజనపరివృతజలం
బును; గదంబ, వేతస, నల, నీప, వంజులక, పరివేష్టితంబును; గుండ, కురవ,
కాశోక, కుట జేంగుద సంవృతంబును; కుజక, స్వర్ణయూధీ, నాగ, పున్నాగ,
జాతి, మల్లికా, శతపత్రమాధవీ జాలకాది పరిశోభితంబును; దటజనిత్యర్చిత
దుష్మజాల విభాసితంబునైన యొక్క సరోవరంబురాజిల్లు. 27

చ. అట కొకనాడు తద్గిరివననాశ్రయిండు గజయూధనాథుఁడు
త్కటమదుఁడై కరేణునము శ దాయముతో బహుకంటకాత్మమున్
బటుతరవేత్రికీచక న శ మావృతమున్ బృథుగుల్కంబునా
నటవిఁ జరించుచుం దరుచ శ యంబులఁ గూల్చుచు జేరె నేడ్డెఱన్. 28

మ. ధరణీనాథ! తదీయతీక్ష్ణమదగం శ ధాఘాణమాత్రంబునన్
గరులున్ సింగములున్ మహోరగములున్ శ ఖడ్గంబులున్ వ్యాళముల్
శరభంబుల్ చమరీమృగంబులు మహా శ శార్దూలముఖ్యంబులున్
బరువుల్ వాటుచునుండు మెండుగ భయ శ భ్రాంతంబులై దిక్కులన్. 29

మ. లలి నక్కాననసీమ త్సుద్రతరముల్ శ సాలావృకంబుల్ వృకం
బులు గోవుచ్చగణంబులున్ శశచయం శ బుల్ సూకరవాత్రముల్
సలుగుల్ మవ్వలు భల్లకంబు లెనుముల్ శ శాఖామృగంబుల్ మృగం
బులు నందండుఁ జరించెడిం బరభయం శ బున్వీడి తత్సత్కృపన్. 30

చ. అలఘునిదాఘతప్రుడయి శ యా గజయూధపుండున్ మదోదకం
బాలుకఁ గరుల్కరేణువులు శ నుద్దపడిన్ దనుజుట్టిరా మదో
త్కలకలభవ్రజంబేమదు శ గాఁబట తేర మదంబుఁగొల్పి మ
త్తిలు నెల తేంట్లుఁగొల్ప నరు శ దెంచె గిరిన్ వణకింపఁజేయుచున్. 31

చ. విశచననోఽరేణునముఃపేతనరోవరమారుతంబు మూ

రుకొనుచు వచ్చునుండి మద్యరూక్షవిలోచనయుగ్మఁడౌచు ద
ప్రికఁ గడు దోగుచున్ దవిల్గివెంబడివచ్చు స్వయాభవంక్తిఁగూ
డి కొలనిక్రేవన్ గడువఱిన్ జనుడెంచె ననర్థంబుగాన్.

32

మ. కరియూధాధిపుఁ డట్లువచ్చి కడువేఱ్ఱన్ మడ్చులోఁజొచ్చి భా
స్వరకా ర్తస్వరపంకజోత్పలరజ్రస్సంవాసితంబున్ మనో
హరమున్ నిర్మలినంబునా నమృతతోఽయంబున్ యథేచ్ఛన్ స్వపు
ష్కరనాళంబున నెత్తిత్రావెఁ దనువున్ సన్నంబుఁ జేయించుచున్.

33

చ. ఎలమి గృహస్థుకై వడి గ్రజేంద్రుఁడు తోడి కరేణులన్ మదా
విలకలభఁబులం జెలఁగెన్వీయకరోద్ధృతశీకరంబులన్
దలకొని స్నానపాన ముదిరతాత్మలఁ జేయుచు మూరుకొంచు వి
చ్చలవిడి పేర్చుచున్ విధివశంబునఁ గష్టమునొందెఁ బిమ్మటన్.

34

శా. త్మనాథా! విధిచోదితంబగు ఒల్గిష్టంబైన గ్రాహం బాశం
డానిటన్ వెనఁబట్టె దంతివిభుపూర్వాంఘ్రిద్వయిన్ గిన్నఁమఁ
దా నీ మాడ్చి యదృచ్ఛమై ఘనవివరత్సంప్రాపితండయ్యు న
న్యూనంబైన బలంబుతో నెదిరిచెన్ గుంభేంద్రుఁ డా గ్రాహమున్.

35

చ. ప్రసభమునన్ ఒలిష్టచుగ్గుగ్రాహముచే నపు డత్రైఙుంగునన్
వెనఁ దివియంగఁబడ్డ యతిగివివ్వాలుఁ గుంజరనాథుఁ గాంచి పో
డిసెడి కరేణువుల్ మొఱుల్గిడన్ నెనువెంటమెలంగు నన్యకుం
భినముదయంబు గూడ విడిగిపింపఁగ నేరకయుండె దీనతన్.

36

శా. ఉగ్రప్రక్రియ లోనికిన్ వెలికిఁ దగ్గ మ్మొండొంటి బిట్టిడ్చికొం
చాగ్రాహంబు నిభేంద్రమున్ బెనఁగుచున్ బ్రాణాలతోనుండఁ గా
లగ్రస్తంబగుచున్ గతించె నరపాళలక్ష్మి! వెయ్యెండ్లు దే
వగ్రామం బిది యెంతో వింతయనుచున్ భావించి రుల్లంబులన్.

37

మ. జలమధ్యంబున కీడ్వఁగఁబడు చిటుల్ సారంబు గోల్పోయి వి
హ్వలతన్ కీడ్వకు నా గజేంద్రువకు నోయ్యన్ దీర్ఘకాలంబునన్
బల ముత్సాహముఁ దేజమున్ దరిగె భూతపాలా! జలావాసియా
వల గ్రాహంబున కివ్వయొప్పె గడుఁ బెంపై వై పరీత్యంబునన్.

38

చ. ఇటుల గజాధివాఘుఁడు యదృచ్ఛను జేమీయకానఁ బ్రాణం
కటకుఁడు తొందె విక్కుటమృగా వివశుండయి యంతఁ ధన్యు వ

- య్యటమటనుండి పాపునూననట్టి నమర్థతలేక ధ్యానము
 త్కటముగ నాచరించె జరకాలము దాన సుబుద్ధినిన్ గొనెన్. 39
- వ. అట్లు ధ్యానముపార్జితబుద్ధియుక్తుడై యగ్గజేంద్రుం డిట్లనితలంచె 40
- శా. నా యీ జ్ఞాతిగజంబులన్నియును నశనస్థింపలేకుండె నా
 రా! యెట్లొపునికన్ గరేఁబనముదాయం బేనా గ్రాహత్యకా
 మేయాత్యుగ్రవిధాతృపాశమున బల్కించేసి బద్ధుండనై
 త్రోయన్ జాలకయుంటిఁ గాన పరమాత్మున్ శ్రీకరున్ జేరుదున్. 41
- చ. కడువడిఁ బెంపుమై నెదురుగఁ బఱతెంచుచు బల్కిమిఱుగన్
 దొడరెడు నంతకోరగముననుండి పృవన్నుని భీతియుక్తు నె
 వ్వఁడు తగఁ బ్రోచుచుండుఁ దలఁపన్ మఱియెవ్వని భీతి మిత్తి బె
 గ్గడిలుచుఁబాటు నాతని జగత్ప్రభు నే శరణంబువేడెదన్. 42

అధ్యాయము 3.

శుభి గజేంద్రకృత హరిస్తుతి శుభి

శ్రిశకుడు:—

- క. అని బుద్ధినిశ్చయించియు, మనము సమాహితముఁజేసికనునజేశ్వర! ప్రా
 జ్ఞనియందు సుశిక్షితమగు, పునీతమా స్తోత్రరాజ్యమున్ జపించెన్. 43
- గీ. ఎవనివలన దేహాదికకమపుప్రపంచ, మెల్లను జిదాత్మకంబయ్యెనకమెనగు
 పురుషుఁడును నాదికారణభూతుఁడైన, యాపరేశ్వరునకును జ్యోహార్లొనర్తు. 44
- గీ. ఎవనియందు నెవ్వనినుండియెవనిచేత, నీ జగముపుట్టుఁ బెరుగు లభించు నెవఁడు
 కార్యకారణపరుఁడు జగం బి దెల్లె, దానయగు నెవ్వఁడట్టియాత్మభవుఁ గొల్తు. 45
- మ. అమితంబౌ నిజమాయచే నెవఁ డభివ్యక్తంబుఁగావించు లో
 కము నొక్కప్పుడొకప్పు నంపిహితముంగావించు నా రెంటిచం
 దము లెవ్వఁ డకలంకుడౌచుఁ గనునోతా సాక్షియై యట్టి వి
 శ్వమయున్ శాశ్వతునిం బరాత్పరు నెదన్ శభావించి నేవించెదన్. 46
- ఉ. కాలగతిన్ జగంబులు జగన్ని చయస్థితజంతువుల్ జగ
 త్పాలురు నందఱొక్క మొగిల్పబంచతనొంద సుదుర్గమంబు నా
 భీలము దుస్తరంబును గగభీరమునౌ తమ మావరింపఁగా
 లీల నెవండు దానికి వ్రాలిన్ వెలుగొందునౌ వానిఁ గొల్చెదన్. 47

- చ. ఎవనికడను వేల్పులు ముగ్ధసింఘు లెఱుంగరా దాని నన్యజం
తువులవి యెల్లెఱుంగుటకు నుద్వేగింపును? పోల్చిచూడ న
ట్టివుక్రియఁ బెక్కుమూర్తుల గగ్ధమంగమఁ జిత్రముఁగాఁజెలంగుఁ దా
నెవఁడు నుదుర్గమద్రతిభుకసితుని వానిని సన్నతించెదన్. 48
- చ. ముచలు విముక్తవంగులున్యభూతసమాత్ములు సర్వసాధువ
ర్తనులును కాచు మంగళతరంగగు నెవ్వనిఁదివ్యమా పదం
బును గనఁగోరి నిష్కలుప్తమున్ శుభదంబు నలోకమా వ్రతం
బును బావరించుచుందో వనభూముల నాతఁడు నాకు దిక్కుగున్. 49
- చ. గణుతియొనర్ప జన్మమున్యగర్భము నామము రూప మెన్నఁగా
గుణమును దోషమెల్లఁడనకున్ లవమాత్రీములేక యుండియున్
గణఁక నవన్ని యెవ్వఁడు జగంబులన్లె నృజింపఁ బెంపఁగా
నణఁప ధరించు నట్టి పరమాత్ముని నే శరణంబు వేడెదన్. 40
- క. పరమేశ్వరుం డహపుం, దురుహపుండు బ్రహ్మహపుండుజ్వలశక్తి
స్ఫురితుండునై వెలింగెడు, పరమాద్భుతకర్మనకున్యబ్రాహ్మణు లొనర్తున్. 51
- గీ. సాక్షియు న్వయంప్రకాశుండునవ్యయుండు
వాక్కులను మాననంబునఁబ్రకటచిత్త
వృత్తుల నగ్రముఁడును జగదీశుఁడునయి
పరఁగు పరమాత్మునకును నానందనములు. 52
- గీ. సత్త్వగుణయతమైవ నైకమగ్నర్మకలవ
నిపుణునకు గమ్యుఁడగువాఁడునెర్పతిపర
వరసుఖానుభవుండు కై నల్యపతియు
నైన పరమేశ్వరునకు జ్యోహ్న్యోనర్తు. 53
- సీ. గూఢుండు శాంతుండునై ఘోరుండు నిర్విశేషుండును జ్ఞానఘోషుండు సముండు
సత్త్వాదిగుణధర్మసాక్షి త్ప్రేక్షుండు, మూలప్రకృతి యాత్మకమాలుండు సఖి
లాధ్యక్షుఁ డఖిలేంద్రియగుణ సంద్రవ్వు న, దాభాసుండును బరమాత్ముఁ డనులు
డజాఁ డనచ్చాయాస్యమన్వితుఁడును నిఖిలేంద్రియఘనవృత్తి హేతుమయుండు
గీ. సర్వకారణుఁ డరయ నిష్కారణుండు, నతివిచిత్ర కారణుండు పరారామణుండు
భూరివకలాగమామ్నాయకవారిరాశి, మోక్షరూపుండునగు పరమమని భజింతు.
- సీ. పర్వగుణారణ్యపున్న బోధాగ్ని గుణక్షోభదీప్తమానసంఁడు మఱియు
దత్త్వభావవిత్తతాగమరాశి స్వయంప్రకాశుండు నిరంజనండు

దీనబంధుండు మరద్విధపశుపాశ విమోక్షణుండును సదాశముక్తుఁ డరయ
భూరికారుణ్య స్రవముద్రుండు నవ్యయుఁ, డాద్యంతరహితుండునచ్యుతుండు
గీ. స్వాంతమున నర్వజీవుల స్వాంతముల మె, లంగువాఁడు నవిచ్ఛిన్నశ్రుక్షణుండు
సఖలతనుభృన్ని యామకుఁడకలుపుండు, నైన నర్వేశ్వరేశ్వరునభినుతీంతు. 55
చ. వివిధనిజాశ్శుజా ప్రగృహ్యవి త్రజనాదిక బంధనంబులన్
డవిలినయట్టివారికి స్రవంబును జేరఁగరానివాఁడు యో
గి వరహృదంతరాళపరికీలితుఁడై వెలుగొందువాఁడు దో
వవిరహితుండునైన గుణ్యసంగవివర్జిత సీశుఁ గొల్చెదన్. 56

సీ. కడుబ్రీతి ధర్మార్థకామమోక్షములఁ గాంక్షించు వా రెవనిభ్రజించి తమయ
భీష్టగతిగాంతురంతియకాక యన్యములగు కోర్కులన్ సర్వరమగు
దేహంబుఁగొందు రర్థింపకయున్ననా, కరుణామయుండు లోకైకవిభుఁడు
నా కిప్పుడు విమోక్షణును కేవలముఁ బ్రసాదించుఁగావుత నమ్యభ్యంబితమతి
గీ. రక్తి నేకాంతభక్తులముక్తులైన, పురుషులు భజించుచున్ మహాద్భుతము భద్ర
తరమునై నట్టి తచ్చరితంబుఁ బాడు, చంగ ముప్పొంగఁగోర రెయ్యదియునుంత.
మ. నిరవద్యుండు నతంద్రియం డజాఁడు నిర్విద్రుండు నాధ్యాత్మిక
స్థిరయోగప్రతిగమ్యుఁ డీద్యుఁ డమలశ్రీయుక్తుఁడున్ సూక్ష్మఁడున్
బరిపూర్ణుం డవికారుఁ డక్షరవర్తబ్రహ్మాంబునై నట్టి యా
వరమేశుం గరుణార్ద్ర నిర్మలినభావంబొప్ప నేవించెదన్. 58

సీ. పరికింపనెవ్వనిస్వల్పాంశముననె త, తన్నామ రూపభేదములచేత
నమరబృందంబులునామ్నాయములుఁ జరా, చరలోకములును సృష్టంబులయ్యె
నగ్నియం డదృచ్ఛ లగ్నమునందుఁ దీపు లెట్లువెలయు నణఁగు నగ్నైవనియందుఁ
గ్రమత గుణ్యపవాహము బుద్ధి మన మింద్రియములును దనున్మవ్యులడరు నణఁగు
గీ. దేవమానవదానవ్యతిర్యగాశ్చ
తియును స్త్రీపండవుదుపాశ్చర్యతియును గుణము
కర్మమును సత్తనత్తుగాకయు స్వమాయ
నిన్నియును దానయును సా పరశేశుఁ గొల్తు. 59

మ. అవివేకావరణంబుచేత ననయంకబంతర్బహిష్కంపవృత్తం
బపు నీ కుంజరజన్మనేమిఫలచార్యవల్లెల గ్రాహంబు నుం
డి విమోక్షుండును నిచ్చ నేఁ బడసియున్ జీవింపఁగా నొల్ల నా
యవివేకావృతిమోక్షణంబును ద్రికాలాబాధ్యమున్ గోరుదున్. 60

- గీ. ముక్తికాముడనగు నేనుభక్తిమీఱ, విశ్వరూపుని విశ్వేశ్వరవిశ్వనృజుని
విశ్వని నవిశ్వ సజ బ్రహ్మవిష్ణుజిహ్ను, శాశ్వతబ్రహ్మరూపునిశరణు జొత్తు. 61
- క. యోగాగ్ని దగ్ధకర్మలు, యోగీశులు గాఢయోగకాయుక్తములగు హృ
ద్యాగములఁగాంతు రెవ్వని, యోగేశ్వరు నమృహామృహుని భజియింతున్. 62
- గీ. కేవలఁడనంతవేగశక్తిత్రయుండు, నఖిలబుద్ధింద్రియగుణుండునల ప్రపన్న
పాలకుండు దుష్టేంద్రియాప్రాప్యపథుండు, నగు దురంతశక్తిమొక్కులొచరింతు.
- ఆ. ఎవనిమాయచేతఁబ్రవిహతబుద్ధినై, యెఱుంగకుంటి నన్నునే దురూహ్య
మహిముఁడగుచు నొప్పుమహనీయమూర్తియా, నావిభుభగవంతునాశ్రయింతు.

శ్రీశుకుఁడు:—

- శా. దంతీందుర్ని డీటు నిర్విశేషపరతత్త్వంబున్ బ్రశంసింపఁగా
సంతన్ మూర్ధ్విభదాభిమానులగు బ్రహ్మాదుల్ ధృతిం బూని త
త్ప్రాంతక్షోణికిఁ జేరరై రపుడు విశ్వాత్ముండు విష్ణుండు న
ర్వాంతర్యామి పరాత్పరుండు హరి యుగదావిర్భవించెన్ వెనన్. 65
- మ. అటు లార్తుండగు నా గజేందుని స్తవంబాలించి తన్ దేవతా
పటలంబుల్ స్తుతియించుచున్ గొలిచిరారబల్వీక ఛందోమయో
ద్భట పక్షిప్రవరోహ్యమాణుడయి యూదంతీశ్వరుండున్న చ
క్కటికిన్ జయ్యన నేగుదెంచె హరి చక్రకంబొప్ప హస్తంబునన్. 66
- మ. ఉరునకప్రగృహీతుడౌచు నటు లశత్యగార్తినింబొందు న
క్కరినాథుం డలచక్రమూని గరుడస్కంధంబునన్ దోచు నా
హరిని స్తనొని మింట సాంబుజకరుండై వల్కె నిట్లొజగ
ద్గురునారాయణ! దేవదేవ! గుణసింధూ! యంచు దా నెట్టకేన్. 67
- ఉ. పీడితు సగ్గజేంద్రుఁగనిగ్రహిక ఖగేంద్రునినుండి డిగ్గి దే
వేడితుండై నయట్టిహరిభీకరనక్రముఖంబు నెంతయున్
నాడగు చక్రధారలనుప్రప్రయ్యఁగఁజేసి నమస్తదేవతల్
వేడుకఁజూచుచుండ విడిమించె గృపామతి నయ్యుభేందునిన్. 68

అధ్యాయము 4.

శ్రీమదకర శాపవిమోచనము శ్లోకము

శ్రీశుకుడు:—

క. కమలాననశంభు పురో, గములగు దేవర్షివరులుగంధర్వులును
త్రమహాకర్మముఁ బొగడుచు, సుమన్వష్టింగురిసిరంత్రక్షణీణాథా! 69

గీ. దివ్యదుందుభు లపుడు న్యలైనల మోగెఁ
బాడి రాడిరి గంధర్వవరులుఁ బీఠి
చారణులు సిద్ధులును ఋషీశ్వరులు నెలమి
స్తోత్రమొనరించి రా పురుషతోత్తము హరి. 70

మ. బలవద్ద్రాహ్మముకూడ భూరమణ! దైవప్రేరణంజేసి దే
వల శాపంబుననుండి తక్షణము తేవన్ ముక్తమై యద్భుతం
బాలయన్ జక్కనిరూపు దాల్చి యల హూహూనామ గంధర్వజై
యలరెన్ జూపఱ మానసంబులకు నశత్యాశ్చర్యము గ్లూర్చుచున్. 71

గీ. ఉత్తమశ్లోకుఁడగు పురుషతోత్తమునకు, నమలభక్తి శిరఃప్రణామములుఁజేసి
స్తవ్యతర దివ్యగుణగణనతక్కువమగు, తద్ద్యతంబు నతండు చోద్యముగఁ బొగడె.

క. విను నృపవర! యతఁడు భగవ, దనుకంపితుఁడగుచు నా ద్రయూమయునకు వం
దన మాచరించి లోకము, తను జూచుచునుండఁ జేరెదనలోకంబున్. 73

మ. జననాథాగ్రీణి! వింటె యిట్లు భగవత్స్మర్యంబునంజేసి నూ
తనబోధామృతసారసంకలితచిత్తస్ఫూర్తి నజ్ఞాన బం
ధనము క్తుండయి యా గజేంద్రికు నటన్ద్రద్రావిపసాదృశ్యమం
దెను బీతాంబరుడున్ జతుర్భుజుడనై దేవాళి యగ్నింపఁగన్. 74

మ. అవసీమాయక! తొల్లి యా గజకులార్థ్యక్షుండు భావింపఁగా
ద్రవిడశ్రేష్ఠుఁడు బాండ్వభూరమణుఁ డింద్రద్రవ్యమునాముండు నై
ష్ఠవపుణ్యావృత తత్పరుం డలఘు విశ్వానుండు సాధూత్తముం
డవికారుండుఁ గృపాపరుండునయి యొకప్పురెన్ ధరామండలిన్. 75

మ. అతఁడొక్కఁడు సమర్చనావసరమంద్రత్యంతలగ్నాత్ముఁడున్
ధృతమానవ్రతుఁడున్ జటాధరుఁడు యోగీంద్రుండునై భక్తి సం
ప్లుతచిత్తంబున నచ్యుతున్ హరిని దేవున్ సర్వలోకేశు భ
వ్యతపశ్చక్తిమెయిన్ భజించె మలయాహార్యాశ్రమోష్ఠీధలిన్. 76

చ. అపు డటకేగుడెంచె సుమహాయశుఁడైన యగస్త్యమాని శి
వ్యపటల సంవృతుండగుచునాఋషినత్తము నల్లఁగాంచి భూ
మిపతి సవర్యనేయకయ్యమిన్న కయుండె రహస్థులంబునన్
గుపితమనన్కుండయ్యె నృపకంజకుపై ఋషివర్యుఁ డయ్యెడన్.

77

చ. జనపతి కిచ్చె శాపము ససాధుఁ డశిషి తబుద్ధియైన దు
ష్టనుడితఁ డిట్లు మత్తుడయ్యినన్ను తవిప్రజనావమానమున్
వనమున నంచరించు మదగ్వారణమట్టులు స్తబ్ధబుద్ధియై
పొనరిచెఁగాన నా గజముకవోలె డమిద్రముఁజొచ్చు నంచుటల్.

78

శ్రీశుకుఁడు:—

క. భూప! యగస్త్యుం డీగతి, శాపంబిడిచనియె సానురచరుఁడై దైవ
ప్రాసితమని రాజర్షియు, శాపంబును స్వీకరించెనాస్వాంతమునందున్.

79

గీ. నరవశేణ్య! యాత్మస్మృతిశనాశనియగు, నట్టి కుంజరయోనినిఁబ్రబుట్టె నతఁడు
చారి సమర్పనామహిమచేనా గజశ్వ, మందునుం దా ననుస్మృతిశనొంది పరఁగె.

మ. గజయూధాధిపతి నివ్రమోచితునిగాఁగఁగావించి యాపిమ్మటన్
నిజదాసాగ్రీణిఁగానొనర్చుకొని వానిన్గూడి బల్లివి సం
బుజనాభుం డతిచిత్రమా స్వభవసంకబుంజేరె రాజేంద్ర! యం
డజవాహుండయి సిద్ధసాధ్యసురగంధర్వేడితోత్కర్షుడై.

81

మ. క్షీతినాథా! యిపు డేను నీకు ననురక్తిన్ దెల్పియున్నట్టి భూ
రితరంబైన గజేంద్రమోక్షమను శ్రీకృష్ణప్రభావంబు సం
చితబుద్ధి నిర్వనువారికిన్ ఘనయశశ్శ్రీస్వర్గముల్లలు న
ద్భుతరీతిన్ గలికల్యపంబు లడఁగున్ కమన్వన్ననాశంబగున్.

82

మ. ఏతత్పుణ్యగజేంద్రమోక్షకథ నెంతేత్రేయమున్ గోరుచున్
బ్రాతఃకాలమునందులేచి శుచులై క్షత్రివత్త్రికీరూ
జాతోత్కంఠను సాధు లేముటక దుకన్వృన్నాదిశాంత్యర్థమై
చేతఃప్రీతిగఁ బాడుచుందురు పరీక్షిద్భూమిపాలాగ్రణి!

83

గీ. ఇదె నుడివెఁగారవేంద్ర! గ్రజేంద్రునకును
బ్రీతచేతముఁడై సర్వభూతమయ్యఁడు
విభుఁడనై నట్టి చారి కడుగవేడ్క యగ్గ
లింప సర్వభూతంబు లాగ్లింపుచుండ.

84

శ్రీ భగవానుడు:—

వ. ఓ గజయాధాధిపా! నిశావసానంబున లేచి సమాహితమనస్కులై యెవ్వరు నన్నును, నిన్నును సీసరోవరంబును గిరికందరకాననంబులను వేత్రకీచక వేణుగుల్మంబులను సురపాదపంబులను బ్రహ్మకు నాకు శివునకు నాననంబులగు యీశ్వరంగంబులను నాకుఁ బ్రియని కేతనంబైన యీక్షీరసాగరంబును, భానురంబగు క్షేత్రద్వీపంబును మదీయంబులగు శ్రీవత్స, కాస్తుభ, వనమాలా, కామోదకీ, సుదర్శన పాంచజన్యంబులను, బతంగేశ్వరుండగు వైనతేయుని, శేషుని, మదాశ్రయయైన శ్రీదేవిని, బ్రహ్మను, నారదమహర్షిని, మహేశ్వరుని, బ్రహ్మాదుని, మత్స్యకూర్మవరాహాద్యవతారంబులం జేయంబడిన నా యనంత పుణ్యకర్మంబులను, సూర్యుని, సోముని, బావకుని బ్రాణవంబును, సత్యంబును నవ్యక్తంబును గోవిందులను, నవ్యయంబగు ధర్మంబును, దక్షకన్యలగు సోమ, కశ్యప, ధర్మపత్నులను, గంగా, సరస్వతీ, సందా, కాళిందీ ప్రభృతిక పుణ్యప్రవంతులను; విరావతంబును, ధ్రువుని, నక్షత్రబ్రహ్మరులను, బుధ్యాచరిత్రులైన మానవులను స్మరించుచుండురో వారఖిలపాపంబులనుండి విముక్తులగుదురు. మఱియు,

85

గీ. అమితమగు భక్తితోడ నిశాత్మయమున
నెవరు మేల్కొంచి నను స్తుత్యయింతు రిట్లు
వారి కేను బ్రాణాత్మయాశ్రయసరమున న
ముజ్జ్వలంబగు సద్బుద్ధిని నొనగుచుండు.

86

శ్రీశుకుడు:—

మ. అని దంతిందుని కిత్రైఱంగున నయంబారన్ హృషీకేశుఁ డొ
య్యన నాదేశమొనర్చి శంఖవరహాసన్నాపజనన్యంబు నొ
త్తి నిలింపప్రకరంబులన్ ఘన ముద్యభిన్ దేల్పుచున్ లోకమో
హనుడై తాత్పుని స్కంధభాగమునయంబదాసీనుడయ్యె న్నృపా!

87

అ ధ్యాయము 5.

శ్రీరసాగరమథన కథనము

శ్రీశుకుడు:—

క. జనవర! గజేంద్రమోక్షం, బను పుణ్యము సమహారంబునగు హరిశర్మ
బును దెల్పినాడ విను మిళ, మన మల్లరంగ రైవత్సమన్వితమున్.

సీ. వసుమతీ కమలా! ప్రైవతుడన నైవవ, మనువుగాఁడనరె తామనుని భ్రాత
 యర్జునపూర్వ కుశలగు ప్రతివింధ్యాదు, లాతని నందనుకలై పరగిరి
 విభుఁ డిందుకై యొప్పెవిబుధగణంబులై, యలరిరి భూతరథయాదులెల్లఁ
 బావఁగ హిరణ్య రోమముడు వేదితరుఁ డూర్ధ్వ, బాహ్వదులొప్పిరిబ్రాహ్మణులయి.
 గీ. పత్నియయ్యె వికుంత శుశ్రూహవ్యాయునకు, వారలిరువురకున్ భగవంతుఁడు హరి
 స్వకళచేతను దానె పుత్రకుఁడగుచును, బరఁగె నై కుంఠుడనుపేరభ్రాభవమున.
 గీ. శ్రీరమాదేవితేత బ్రాహ్మింపఁ బడుచు, దత్త్రియంబుఁగావించెమృతలఁపుతోడ
 లోక నుతమగు నై కుంతలోకము నల, వోక నిర్మించె నై కుంఠుడో కురువర!
 గీ. తడనుభావంబునుమహాభ్యుదయములై న, గుణములునుజెప్పఁగాబడెగురువరేణ్య
 యెలమి భూరేణువులనేనికనెన్నవచ్చు, గాని విష్ణునిగుణము లగణ్యములగు. 91

సీ. ఆరవమనుషయ్యైవవనీతలేశ్వర!, చక్షువు కొడుకై నశచాక్షుషుండు
 పురువు సుద్యుమ్నుండుకపురుషుండుమున్నగు, వారుచాక్షుషుని కుశమారులింద్రు
 డరయ మంత్రీద్యుముండమరులాప్యాదిక, గణములు మునులునుగౌరవేశ్వ
 రా! వావిష్ణుద్వీరకామలు నై రాజు, పకును సంభూతికిన్ నందనుఁడయి.

గీ. అజతుఁడనుపేర భగవంతుఁడభిలలోక, విభుఁడు స్వాంశమునం బ్రభవించిమించె
 నా మహాత్ముని యద్భుతంబైన మహిమ, నెట్టివారికినే సుతిరయింపఁ దరమె? 92

గీ. దిరదిన్నీటఁదిను మంధరసగంబు, కూర్మరూపంబుఁనందాల్చ్యకూర్మమీఱ
 క్షీరవాహినిద్రొచ్చి నుగ్రధారసమ్ము, నా విభుం డిచ్చె సాధించియమరులకును. 93.
 పరీక్షితు:—

మ. అనఘ! యేక్రియ క్షీరవార్ధి మధితంబయ్యెన్ గతంబేమి? యే
 మి నిమిత్తంబునఁ గూర్మమాచు హరి నెక్మిక్ మందరాగంబు మో
 సె నిలింపావళి కెత్తెఱంగున లభించెన్ నవ్యవీయాష మా
 వనధింబులైన? యన్యమెద్దియయినన్ క్రవాక్రువ్వమా తత్కథన్. 94

క. ఉడుగక యిటు కీర్తింపం, బడు భగవత్కథలవినియ్యబలుతాపమునం
 బడి మృగ్గు నాదుమనమె, కుడు తృప్తిబొందకుండెగుణరత్న నిధి! 95
 మాకుడు:—

గీ. ఇట్లు భగవంతుఁడు శుకయోగగోద్రుఁడా ప, రీక్షిడవనీంద్రుచేత సంప్రప్తఁడగుచు
 పతనిగొనియాడి శ్రీహరియద్భుతప్ర, భావగరిమంబుఁజెప్ప నుగ్రవక్రమించె. 96
 శ్రీమదాంధ్ర:—

మ. బహుంబు దతికూర్తులై వ యనుగ్రహతంబుచే వాడి కై
 దువులు గూల్పఁగఁబడ్డ య య్యమరయోధుల్ లేవ రింక న్లతా

- సువులై సేంద్రజగత్తయంబును గడున్రసాంపేదె నో రాజపుం
గవ! మర్వాసుని శాపశక్తిఁ జెడె యాగ్గాదిక్రియల్ సర్వమున్. 97
- ః. అతటి నమ్మహేంద్రవర్యణాది సురప్రకరంబులెల్లఁ దా
రీ లెఱఁగెల్లఁ గన్గొని యశ్వనేకవిధంబుల మంతనంబులన్
నీతిపథంబుజొప్పడఁగ్రనేర్పునఁజేసియు నప్పు లెస్సయా
రీతి వినిశ్చయంబు నొనర్పరింపఁగఁజాలకయుండి ధీనులై. 98
౧. పదఁపడి వాసవా ద్యమర్యవర్గములెల్ల నిఁగొం డుపాయ మె
య్యదియునులేక మేరుశిఖరరాగ్రమునన్నెలకొన్నయట్టి సాం
పిదమగు బ్రహ్మకొల్వునకుర వేగమపోయి విరించఁగాంచి త
త్పదములవారిలి సర్వమునుదప్పకయప్పుడు విన్నపించినన్. 99
౨. సరసిజసూత్రీయష్ట గత్యనత్త్వలు నిష్ప్రభులైన జంభభి
ద్వరుణసమీరముఖ్యసుర్యవయ్యలఁగాంచి మహావిపత్సరం
పరలకు నెల్లనగ్గమయ్యమృగ్గు జగత్తితయంబు దీని క
త్సురుతర నై పరీత్యముననొప్పు సురారులఁ జూచె నేర్పడన్. 100
౩. చూచి కడంకఁ దామరస్యసూతి సమాహితమాననంబునన్
ధీచతురత్వమేర్పడఁగ్రదేవుఁ బరేశుని నంస్కరింపుచున్
సూచితశోభనంబులగు శ్ర చూడ్కులతో వికచాసనాబ్జుఁడై
లేచి పురందరాద్యఖలలేఖలతోననె నిట్లు భూవరా! 101
౪. నేను భవుండు మీరును గగ్గఃశింపఁగ నా యసురాదు లెల్లరున్
మానవత్తిర్యగాదులు దుగ్రమాదులుగూడ మునీంద్రనంస్తుతి
స్థానమనంగనా య దవ్యతారకశన్ జనియింతు మట్టి తే
జోనిధి నీశునిన్మరణుజొత్తమురండు విలంబమేటికిన్. 102
౫. అతని కు పేక్షణీయము న్యమాదరణీయమునైన పక్షమున్
వెతకిన లేద లేడు గమ్యనింపఁగ వధ్యుఁడు రక్షణీయుఁడున్
గ్రతుభుజులార! యైనను జ్యగంబు నృజింపను జెంపఁ ద్రుంప స
మృతిని రజంబు సత్త్వము దశమంబును చాలుచుఁ గాలరూపుఁడై. 103
౬. దేవతలార! నిర్భయమృతిన్ వినుఁ డా ఘనస త్త్వరూపుఁడొ
దేవునకెన్నఁ గాలమిద్యదేహులనంస్తతి నుండి ప్రోవఁగన్
గావున నేగి వేగమ జ్యగద్గుణునిన్ శరణంబుజొత్త మి
చ్చావిధి స్వీయులన్ హాసలసాకు సురప్రియుఁడౌట సత్కృపన్. 104

శ్రీశకుడు:—

- క. అని సురలకు వాక్రుచ్చి నలిసనంభవుడా సురావళినిగూడి వెనన్
జనియె సపార తమఃపర, మును గేవలమైన యవ్వ్యభుని నెలపునకున్. 105
- వ. ఇట్లు చని యందు నదృష్టస్వరూపుడు శుశ్రూషార్థుడునగు నవ్వ్యభుని నవహిత
చిత్తుండై దైవవాక్కుల నిట్లనిస్తుతించె. 106
- మ. అవికారుడవు సత్యరూపుడవు సర్వాత్ముడవున్ గేవలం
డ వనంతుడవు నిష్క్రియుడవు సఖ్యుడజ్యోతి వాద్యుడవున్
భువనాధీశుడ వప్రమేయుడవు సంపూర్ణుడవున్ సర్వదే
వ వరేణ్యుడవునైన నీకు నివే దేహా! మా సమోవాకముల్. 107
- గీ. విభుని ప్రాణమనోబుద్ధివిడు ననిదుగ్గి, బరు నదేహు నధేంద్రియభాను జీవ
పరములైనవిద్యావిద్యలారయవెనని, నట్టియక్షరుఁ ద్రియుగుఁ బౌత్యక
గొలుతుము. 108
- ఉ. పంచదశామున్ బటుజగవంబు మనోమయము న్నట త్తటి
చ్చంచలమున్ ద్రినాభియు నశజాపరిచోదిత మష్టనేమి యా
సంచితజీవచక్రము యశదక్షముగా విబుధుల్ వచింతు ని
ష్క్రించనబంధు నయ్యమృత్యుజేరుమ మేము విపన్నివృత్తికై. 109
- గీ. ఏది తలఁప తమఃపరశమేకవర్ణ, మగు నదృశ్య మవ్యక్త మగనంతమునగు
నది సుపన్ననిమిఁదఁ బ్రోత్యక్షమయ్యె, ధీరు లురుయోగరథమునగ్రసీనిఁ గొల్చి.
- సీ. ఏ మాయచేత మోహితుండై జనుండు దానాత్మస్వరూప మోహంతయెఱుంగఁ
డట్టి యవ్వ్యభు మాయనధిగమింపఁగజాలు, నే? యెవ్వఁడేని యూహించి చూడ
నా పరేశుని నిర్జితాత్మమాయాశక్తి, గుణ భూతనమవర్తిగొలుతు మేము
యీ మేము ఋషులు దగదీశప్రియంబైన, తనువుతో శుద్ధసర్వత్వంబుతోడఁ
- గీ. బరగన్మష్టింపఁగాఁబడ్యవారమయ్యు, బ్రకటముగ బహిరంతరవ్యాప్తమైన
నూత్నగతినిఁదెలియమన్నచోరజస్త, మోగుణలెఱుంగుదు రెసురకముఖ్యులెన్న.
- చ. అలఘు జరాయుజప్రముఖ్యమైన చతుర్విధభూతసృష్టి వ
ర్తిలునెట నా స్వయంకృతధర్మిత్రియ యెవ్వనికిం బదంబులొ
దలఁపఁగ బ్రహ్మరూపుడు స్వతంత్రుడు దివ్యమహావిభూతియై
యలరెడు సమృహాపురుషుడౌ దృతి మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడున్. 112
- ఉ. ఎంచ జగంబులున్ జగద్రధీశ్వరులుం జనియించు చొయ్య జీ
వించుచు సంతకంతకున్యజెంపును జెందుచునుండు దేన స

భ్యంచితమైన యా జల ముదారతరంబగు వీర్యమై ధృతిన్
మించునో యట్టివాఁడు పరశమేశుఁడు మాకుఁ బ్రసన్నుఁడయ్యెడున్. 113

చ. అమరుల కన్నముం బలము శ నాయువునై తనరారువాఁడు వృ
క్షములకు నీశ్వరుండును బ్ర శ జాపతికిం బరివర్ధకుండునౌ
నమృతగభస్తియెవ్వనికి శ నౌ మనమట్టి మహావిభాతి ది
వ్య మహిముఁడో విభుండు భగ శ వంతుఁడు మాకుఁబ్రసన్నుఁడయ్యెడున్. 114

ఉ. రాణువ రాజునుంబలె భ శ రంపడి మే మెనగూడియుండఁగా
రాణుడనర్చు నే విభుని శ ప్రాణమునుండి చరాచరాభికిన్
బ్రాణము నోజముం బలముఁ శ బ్రాకటశక్తియునైన వాయువుం
బోణిమిపుట్టె నట్టి పర శ ముం డిట మాకుఁ బ్రసన్నుఁడయ్యెడున్. 115

చ. నకలకర్మనిమిత్తజన్మఁడై యంతస్సముద్రంబున స్వధాతువులం బచించు జాత
వేదుం డెవ్వనిముఖంబగు నా మహావిభాతినంపన్నుండగు దేవదేవుండు మాకుఁ
ప్రసన్నుఁడగు. దేవయానస్వరూపుఁడును, ద్రయీమయుండును, బ్రహ్మోపాన
నాస్థానంబునగు సూర్యుం డెవ్వనికి నేత్రంబగు నట్టి దేవుండు మాకుఁ బ్రసన్నుం
డగు. మఱియు నెవ్వని శ్రోత్రంబునుండి దిశలును, హృదయంబునుండి దేహగత
చ్ఛిద్రంబులును, నాభినుండి నభంబును, బలంబునుండి మహేంద్రుండును, బ్రహ్మ
దంబునుండి దేవతలును, గోవంబునుండి రుద్రుండును, బరువంబునుండి బ్రహ్మయు,
నింద్రియంబులనుండి ఛందంబులును ఋషులును, మేధ్రంబునుండి ప్రజాపతియు,
వక్షంబునుండి శ్రీదేవియు, ఛాయనుండి పితృదేవతలును, స్తనంబునుండి ధర్మగీ
రును, పృష్ఠంబునుండి యధర్మంబును, శీర్షంబునుండి దివియు, హాసంబునుండి
యచ్చరలును, ముఖంబునుండి విప్రుఁడును గుహ్యమాబ్రహ్మంబును, భుజంబు
నుండి రాజన్యండును బలంబును, నూరువులనుండి వైశ్యుండును నోజంబున్లు
బదంబునుండి శూద్రుండును నవేదంబును, అధరోష్ఠంబునుండి లోభంబును,
ఊర్ధ్వోష్ఠంబునుండి వీరియు, నాసికనుండి ద్యుతియు, స్పర్శంబునుండి పశుహితం
బైన కామంబును, భూయగంబునుండి యముండును, బక్షంబునుండి కాలం
డును గలిగె నట్టి మహావిభాతినంపన్నుండగు పరమేశ్వరుండు మాకుఁ బ్రసన్ను
డగుఁగాక. ద్రవ్య వయః కర్మగుణవిశేషంబుల నెవ్వనియొగమాయావిహితంబు
లుగా చెప్పదు రట్టి విభుండు మ మ్మనుగ్రహించుఁగాక. మఱియుఁ బ్రశాంత
శక్తియుతుండును స్వారాజ్యలాభప్రతిఫారి తాత్త్వండును మాయారచితగుణత
బులయందు వృత్తులచేతం దగులువడక వాయులీలావినోదుండగు వానికి మా

సమస్కారంబులు. కావున నట్టి సీపు ప్రపన్నులమును దివ్యక్షులమునగు మాకు
సుస్థైర్యంబగు భవన్ముఖారవిందంబు నయవగోచరంబుఁ గావింపుము. ప్రతికాలం
బున స్వేచ్ఛంతేసి ధరింపఁబడిన యాయాయి రూపంబుల మా కసాధ్యంబైన
కర్మంబును గావించుచుందువుకదా! అధిక క్లేశంబులును నల్పసారంబులగుకర్మం
బులు విఫలంబులు. త్వదర్పితంబులైన విషయాఘ్నలగు దేహులకర్మంబులు నిష్ఫ
లంబులుకాఁజాలవు. అల్పంబయ్యును గర్మకల్పం బీశ్వరాధీతంబగునేని విఫలంబు
కాదు. బయితుండును హితుండునగు నీశ్వరుండు పురుషునకు నాత్మఁడగు. వృక్ష
మూలావసేచనంబువలన స్కంధశాఖాదులకుంబలె విష్ణునమారాధనంబు సర్వా
రాధనంబు నాత్మారాధనంబును నగుఁ గావున ననంతండవు నవితర్క్యాదృఢిత
కర్మఁడవును నిర్గుణండవును గుణేశుండవును సత్వస్థుండవగు నీకు నిష్పాదు మేము
ప్రణమిల్లుచుంటిమి.

116

అధ్యాయము 6.

—అమృతత్వాదవేద్యమము ఉత్త—

శ్రీమతుడు:—

క. ఈ తెఱఱగున గీర్వాణ, వ్రాతస్తుతుడై సహస్ర శ్ర భానూదయ వి
ద్యోతుఁడగుచు భగవంతుడు, ప్రీతుఁడు హరిమోల నవత్యరించె సురలకున్. 117

గీ. ఆ మహా తేజమునసప్తరదశులగులు, కనులు మిఱుమిట్లుఁగొలుప నాకనముదిశల
ధారుణిన్ దమ్ము గానంగనరైరి, యింక నావిభు నీక్షింపనెట్లునేర్పు? 118

వ. అంత. 119

సీ. స్వచ్ఛంబు మరకతశ్యామంబుఁ బంకజా, తంబును వనమాలికాన్వితంబు
తప్తకారవ్వరోద్భావ్వరకాశే యవత్రుంబుఁ జారునర్వాంగయతము
సుందరభ్రువమునకముఖంబు మణికిరీ, టాంగ దాఢ్యముఁ గొన్తుభాభరణము
కర్ణాభరణదీప్తికలిత కపాల శోభావిరాజిత ముఖపారిజంబు

గీ. వరు నూపుర వలయ కేయూరరత్న, మేఖలాభాసితంబు లక్ష్మీయుతంబు
శంఖ చక్ర కామదక్ష్యశార్వయుతము, నైన విభురూపముంగాంచితహర్ష మెనంగ.

క. శర్వుఁడు దాసును సర్వ సువర్వులు పాష్టాంగముగనగ్రబ్రీణమిల్లి మహా
నిర్వాణుని హరిన్, ముర్వోప్ప సరోజవంభకవుడు స్తుతియించెన్. 121

బ్రహ్మ:—

మ. అతిసూక్ష్ముండవు దేవదేవుడవు సర్వాత్ముండవున్ జన్మసం
స్థితి నాశంబులు లేనివాడవు గుణ్యాతీతుండవున్ బావనాం
చితనిర్వాణసుఖార్థపుండవును నిర్ణీదుండవున్ నైగమ
స్తుతిపాత్రుండవునై న నీకు నివే మ్యాజోహార్లు లోకేశ్వరా! 122

శా. శ్రేయస్కాములు సంతతంబుఁ బురుషశ్రేష్ఠా! భవద్రూప మా
హ్నాయోక్తస్థిరయోగనై పుణమునన్ బాగోప్పఁబూజిత్రు దే
వా! యయ్యద్భుతపుణ్యమూర్తివగు నీయందున్ బాడంగాంతుఁ గా
దే? యే నిప్పుడు సర్వలోకములు వేయేలా? జగన్నాయకా! 123

గీ. ఆదిమధ్యాంతములును నీయందుఁజోచె, నఖిలమైన యీ జగమునకాత్మతంత్ర!
ఆదిమధ్యాంతములు దీనికగుదుపీవ, ఘటమునకు మృత్తికయుఁబోలెఁగారణాత్మ!

మ. స్వవశంబైన త్వదీయమాయ నొగి విశ్వంబెల్ల నిర్మించి యం
దవికారత్వముతోడఁ జొత్తువు మహాత్మా! సర్వలోకేశ! వా
స్తవబుద్ధిన్ గుణయుక్తు ని న్నగుణఁగార్పద్యోగయుక్తాత్మత్వా
చుఁవిలోకించుచునుండు రెప్పుడు మనీషుల్ కోవిదశ్రేష్ఠులై. 125

చ. అమృతరసంబు ధేనువులరయందు వసుంధరయందు నన్నమున్
సమిధల వీతిహోత్రు ఖననంబునఁ దోయము యోగ్యమైన యు
ద్యమమున జీవికన్ నరుల్యయత్నములన్ గనునట్లు బుద్ధియో
గమున గుణంబులందు నినుఁగొంచుచునుండురు పండితోత్తముల్. 126

చ. కమలదళాయతాక్ష! చిరకాలమునుండియుఁ గోరుచున్న య
ర్థమహము మ్రోలఁదోచిన పరరాత్పరు నిన్నును దాపపాపకా
ర్తమగు మతంగజవ్రజ ముద్రదంచిత గాంగజలంబునుంబలెన్
దమిఁగని యిప్పు నిర్వృతి పదంబునుజెందితి మెల్ల మేమిటన్. 127

చ. వెరవజ్జి యే ప్రయోజనమ్యువేడుచు నిష్ఠా సమస్తలోకపా
లురమగు మేము శక్తజపలోలుడవై న త్వదంఘ్రిమూలమున్
స్థిరముగఁజేరియుంటిమదిశచేయుము దేవ! యశేషసాక్షివై
వరఁగెడు నీకు మేముఁ తెలుగపం బనియున్నదె లోకనాయకా! 128

ఉ. పావకు విస్ఫులింగములకభంగిని నేనును భూతనాథుఁడున్
దైవతముఖ్యులున్ మణియ్యదక్షముఖుల్ పరికింపఁగా పృథ

గ్నావితులైనవార మెఱుఁగంగలవారమె యించుకంతయున్
దేవ! యొనర్చుమీవ గణుకొంది యుపాయమొకండు సత్కృపన్. 129

శ్రీశకుడు:—

ఉ. ఈ తెఱఁగొప్పు సారసభ్యవేత్తరముఖ్యసమస్తదేవతా
వ్రాతసమీడితుండగుచుకవారి మనోగతముం గ్రహించి జే
మూతగభీరవాక్కుల వికృతుండు కృతాంజలులున్ సునయమో
పేతమనన్ములైన సురభృందములంగని పల్కె భూవరా! 130

గీ. పార్థివా! దేవకార్య నిర్వహణమునకుఁ, దానొకండ దక్షుండయ్యుకృతీనివానుఁ
డభిమథనాదికవివార్యమాత్మయందుఁ, గోరి యాదేశ మొనరించెవారికిట్లు. 131

శ్రీ భగవానుడు:—

క. దివులేటి కో నలిననం,భవ! యోభవ! యో సుప్రవరులారా! మీ
రహితచిత్తులరై యిప్పు వినుం డెల్లరును నా నుకమర్ భద్రమగున్. 132

క. మీకు సమగ్రాభ్యుదయము,చేకురునందాక సంధిక్షేయిండు సురలా
రా! కాలానుగతికిఁ దగు,పోకగ దై తేయదానకపులతో నోర్చిన్. 133

గీ. మొనసి కారార్థిగౌరవ్యముననుజేసి,యరులతోడను సంధిక్షేయంగఁజెల్లు
నర్థసిద్ధిగైకొన్న యశనంతరంబు,బూనఁదగు నహి మూషికంబులవిధంబు. 134

క. అమరవరులార! వడివి, ప్థమృతోత్పాదనమునకుఁ బ్రయత్నము కార్యం
బమృతమదిగోల జంతువు, ప్రముదితమై మిత్రివాత్సర్యబడియు నమృతమా. 135

సీ. క్షీరాబ్ధిలో నర్వ్యవీరు తృణలతౌవ,ధీనముత్కరముల్కుదెచ్చివైచి
వరమందరాద్రిఁ గర్వముఁజేసి వాసుకిన్,గడఁకఁ గవ్వపుత్రాడుగఁగఁజేసి
బానటయై సేనుకవర్తింప నిర్జరో, త్రములార! మీరు నికస్తంద్యులగుచు
ద్రచ్చు డద్దాన దైత్యవృక్కరంబు కే,వలము క్షేతమునకుకృభాజనమగు

గీ. మీరు ఫలమును బొందంగల్గలారుమాడఁ, గాన మీ రసురాభిత్తోగ్రళియుటకును
నమృతంపుడు కార్యముల్ సామమునను, బోలె సిద్ధింప వౌధత్వమునధ్రువంబు.

గీ. సాగరోన్మథనక్రియారూపకాల, కూటవిషమునకును మదిగ్రగొంకవలదు
వస్తుజాలంబునందు లోభభంబుమటియుఁ, గామరోమంబులుంబూనఁగ్రగా వలవదు.

శ్రీశకుడు:—

క. అది మరలకు నాదేశం, బు నొనఁగి భగవంతుడైనకృపురుషోత్తముఁ డ
య్యనిమిషులు చూచుచుండం, జనియెన్ స్వస్థానమునకుకృష్ణచ్చందగతిన్. 138

- క. ఆ కరుణాభునకు నమో, వాకములిడి నళినభవుఁడుభవుఁడును వెన స్వ
స్వాకములకుఁజనిరి సురా, నీకము బలిదానవేండ్కునిం జేరె స్వసా! 139
- క. సమరోద్యమ రహితసురచ, యముపైఁ గవియంగఁ దివురుననురులంగని య
త్తముఁడగు బలి వారిం చెన్, సమర నయాభిజ్ఞుఁడగుటనృభటగణములన్. 140
- గీ. అనురయూధప పరివృతుఁడైనవాని, బ్రాభవ శ్రీనమేతుఁడైనవరంగువాని
నిర్జితాశేషత్రుఁడైననగడువాని, ఘనుని వైరోచ్చనునిఁడా సెననిమిషతతి. 141
- చ. మృదుమధురోక్తిచే ననునయించుచు నా దనుజేంద్రుతోడ స్వా
భ్యుదయముఁ గోరుచున్న పురుషహాతుఁ డుదంచిత బుద్ధియౌచు నిం
పొదవఁగ నల్లనల్ల పురుషపోత్రమశిక్షితమైన సర్వమున్
వదలక చెప్పె న ప్థతనిస్సాంతమునం గడు మెప్పు వుట్టగన్. 142
- ఆ. అది రుచించె బలికినన్మృతా దానవే, శ్వరులు వీరపరులుశంబరుం డ
రిష్టనేమియు నలర్రిత్రపురవాసులు దాని, కిచ్చగించి రాత్ర్యవృద్ధయములను. 143
- గీ. అంత దేవాసురులు సమయంబుఁజేసి, కొని పరస్పరమైతి నెక్కొనఁగఁ గడఁక
నమృతంసాదనమునకునుమహితోద్యమంబుఁ గావించిరుమ్మడిన్ శమానవేంద్ర!.
- చ. ఉరవడి వారలప్పుడు మనదోష్టలులై సముద్రగళక్తి మం
దరగిరిఁబెల్లగించి బల్యనాదముఁజేయుచు వార్ధిఁజేర్చుచో
నరపర! దూరభారవహానక్ల మవీడితులౌచు నా పురం
దరబలిముఖ్యులన్ వివశ్రతం బడవైచిరి దారి నగ్గిరిన్. 145
- క. మందగిరిపడ బెక్కురు, బృందారకదైత్యు లధికవివశ్రత్సమునన్
గ్రందంబడి పొడిపొడియై, యందందం నలిగియుండిరవసీనాథా! 146
- గీ. అక్కరణిఁబెక్కురై న దేవవాసురు లతి, భగ్నవృద్ధయులు భగ్నోరుభావశుకంతు
లగుచుఁబడియుంట నెఱిగి దానచటికి భగ,వంతుఁడగు గరుడధ్వజుఁడంతఁదోచె.
- గీ. ఆద్రిపాతవినిష్క్రిష్టలై న దేవ, రాక్షసులను గృపార్ద్రోకకటాక్షరమ్య
వీక్షణంబులచేత జీవంపఁజేసె, నిర్వ్రాణులు నిర్జతులునయ్యెనెగడుచుండ. 148
- క. గరుడుని మూపున మందర, గిరినిడి యలవోక నొక్కకేలన్ లీలన్
హరి దానునెక్కి చయ్యన, సురాసురగణాన్నితుఁడగునఁ జనె జలధికిన్. 149
- చ. పతగకులోత్తముండగు నుగ్రవర్ణుని స్కంధమునుండి మందర
క్షితిధరరాజముం గడిమిఁగోదెకుడింపి నుధావయోధిలో
నతిసులభంబుగా నునిచ్చియంతట నచ్చటనుండి పోవ నా
నతియిడె నవ్విభుండు ఖగ్రనాథునకున్ సమయజ్ఞుఁడౌటచేన్. 150

అధ్యాయము 7.

శ్లోక కుర్వావతారకథ, శివకృత హలహలభక్షణము శ్లోక

శ్రీమతుడు:—

- క. నాగేందుప్రవాసుకిన్ ఫల, భాగంబున కియ్య కొలిపిరవారు ముదముతో
నా గిరికిం దజిత్రాడుగ, లోగక వెనజుట్టి రమద్యులున్ దానవులున్. 151
- క. అమృతార్థులగుచు సంబుధి, ని మధింపగ వారు దొరకొనిరి హరిప్రాగ్భా
గముఁ దా గ్రహించె నపుడ, యృమరులతని ననుసరించిరతికుతుకమునన్. 152
- చ. క్షీతివర! యమృహాపురుషురచేష్టితమొల్లక “జన్మకర్మవి
శ్రుతులము వేదమాన్దపరిశుద్ధులమై తనరారునట్టి మే
మతికుటిలు బమంగళముగనొ నహిపుచ్చము ముట్ట”మంచు నా
దితిసుతవర్యుల ప్దనుమ్యతింపక మిన్నకయుండి మూర్ఖతన్. 153
- గీ. మానవేశ్వర! విస్మయమానుడగుచు
నమరయుతుడయి యగ్రభాగముఁద్యజించి
పుచ్చముంగొనె హరి కశ్యపునిసుతులిటు
పరగ ప్థానవిభాగ మేర్పరచుకొనిరి. 154
- మ. అమృతార్థంబయి దేవదైత్యులు కరంబాయత్తులై క్షీరవా
ర్ధి మధింపంగ గడంగిరవ్వుడు ధర్మిన్ద్రీనాథ! యా మధ్యమా
న మహాంభోనిధియందు నా గిరివరేశ్వంబు న్నిరాధారమా
ట మునుంగందొడఁగెన్ ధరింపఁబడియుండం బైన భారంబునన్. 155
- ఆ. ఆంత నతిబలీయమైన దైవంబుచే, స్వీయపారుషంబుఁకేడ్పడంగ
నేర్పు లుడిగి వారునిర్విజ్ఞులై పరి, మూనవదనులగుచుఁప్రమానువడిరి. 156
- మ. పరమేశుండగు నా రమేశుడు ఘనప్రత్యూహముంగొంచి సు
స్థిర సంకల్పుఁ డనంతవీర్యుడు గృహ్యశీలుండునున్గాన న
చ్చెరువునూర్చెనునట్టి కూర్మతనుపుష్టజ్ఞేకొంచుఁ దోయంబునం
దు రహింజొచ్చి కులాచలేంద్రమును దోడ్చొ నెత్తె నువ్వెత్తుగన్. 157
- ఉ. భూవర! నీట నిట్లులు ప్దముత్థితమైన కులాద్రిజూవి యా
దేవతలున్ సురారులు పుకంపగ వెండి కడంగి రిష్ట “మె
దీ”వన లక్ష యోజన మితింజాలుపా తన వీపునందు నా
దేవుడు మందరావలముగ్ధిరతమై ధరియించె బేరిమిన్. 158

ఉ. ఆయెడ దేవదానవ మహాత్మర బాహుబలప్రకంపితం

బై యమదై భ్రమించెడు కుళలాద్రిని వీపునఁ దాల్చినట్టి య
త్యాయత మాదికచ్చపముతత్కుధరభ్రమణంబు నంగ కం
డూయన కర్మయంచని కృష్ణులఁచెన్ దన మానసంబునన్.

159

వ. అంత నద్దేవుఁ డబోధయాపుండ్రై యాసురరూపంబున నసురులయందును, దైవ
రూపంబున సురగణంబులయందును నాగేంద్రుండగు వాసుకియందును జొచ్చి
బలవీర్యంబుల నుద్దీపనంబుఁగావించుచుండె. మఱియు నహస్రబాహుండై యపర
గిరింద్రంబుంబోలె నా గిరింద్రంబును హస్తంబునంబట్టి బ్రహ్మభవేంద్రముఖ్యు
లగు సురగణంబులచే సంస్తూయమానుండగుచు, బుష్పవృష్టి కురియింపబడి
యొప్పారుచుండె. గోత్రినేత్రంబులయందు నుపర్యఘోభాగంబులఁ జొచ్చియున్న
నా పరేశునిచే సంవర్ధితులగు నా దేవదానవులు మదవివ్యాలులై మందరమహాద్రి
చేత సాగరంబును క్షోభిత నక్రచ్చక్రంబుగా మథించిరి. ఘణిరాజగు నవ్యాసుకిఁ
నహస్రదృష్టుఖశ్వాసాగ్నిధూమనిహత తేజస్కులై పోలోను, కాలేయ, బలీల్వ
లాద్య సురనాథులు దవాగ్నిదగ్ధంబులై న దేవదారుతరువులుంబలె నైరి. అమర
గణంబులును దచ్చాప్యన శిఖాహతప్రభావంబులును, ధూమ్రాంబరస్రగ్వరకంచు
కానసంబులునై యుండ భగవద్వశంబులై న మేఘంబులువర్షించె, సముద్రవీచికా
మారుతంబులువీచె.

160

క. ఆవడువునఁ జల మొప్పఁగ, దేవాసురవీరవరమగ్ధితసాగరమం

దావిర్భవింప దమృతము, నా విధముం గని విభుఁడు తగ్గనంత మథించెన్.

161

సీ. సజలవలాహకృశ్యాముండుఁ గనకాంబురుండును రక్తకంఠకుండు మఱియు
శ్రవణయుగచలదుశ్జ్వలతటిత్కుండలాఘ్యండు విశీర్ణకృతచుండునై న
యా యీశ్వరుండు లోకకాభయదంబులౌ, జైత్రంబులై న భుజములచేత
నహిసార్వభౌమునింగ్రహియించి, యుద్ధత గిరియాచు నొప్పె నగ్రపరిగియన

గీ. మీనమక రాహి కూర్మకృమింగిల తిమి

కులములెల్ల ను మిగుల వ్యాకృలతఁజెంద

నుదధి మథియింపబడుడు నృత్యుల్బణమయి

జెడలె హాలాహలాఖ్యహావిషము తొలుత.

162

చ. గిరికిని దిక్కుదిక్కునకుఁగ్రగిందికి విూదికిఁ బర్వమన్ నుడు

స్తరము నుడుస్సహంబు భయదంబు మహోల్బణముం బ్రతిక్రియా

విరహితమా తదుగ్రతరగవేగము నోర్వక భీతులై పృజో

త్కర మొరుదిక్కుఁగానక నృదాశివునిన్ శరణొంది రాఱ్ఱులై.

163

ఉ. భూవర! యీ జగత్త్రితయమున్ సృజియింపను బెంప ద్రుంపఁగా
దేవినిఁగూడి కావ్యజగత్తీధ్రమునన్ వసియించువాని న
ద్యావుని మానికోటి కవ్యవర్గముఁగూర్చు దపంబొనర్చు నా
దేవవరేఁబ్బడైన హర్య దేవుని మొక్కిరి సన్నుతింపుచున్.

164

(ప్రజాపతులు:—

గీ. దేవదేవ! మహాదేవ! ద్వివ్యరూప! భూతభావన! భూతాత్మ! భూతనాథ!
జగములన్ దహియించు విశ్రమంబువలన, పరసికాపాడుమా శరణార్థులమము. 165

గీ. దేవ! యఖిలజగంబులక్షణకండవ, బంధమోక్షముల్ గలిగింపఁబ్రభుండ వగుదు
వల్లుగానఁ బ్రవన్నాత్రిమాచుని గురుని, నిన్ను నర్పించుచుందురుగ్రామతులు.

గీ. బ్రహ్మవిష్ణుశివాఖ్యలన్ శవరువఁదాల్చి, గుణమయంబగు నిజశక్తిఁగూడిమాడి
విశ్వమునకు సృష్టిసిద్ధివిలయములను, గలుగఁజేయుదుగద స్వప్రకాశుండవయి.

సీ. దేవదేవా! సర్వదేవతాత్మకులైన, యగ్ని దేవుండు సీకాననంబు
వసుమతియుం బాద్యపద్మంబు కాలంబు, గతియెన్నఁగ దిశల్ శకర్ణములగు
వరుణుండు రసన న్యభంబు నాభితలంబు, శ్వసనంబు వాయుపురస్కలదేవ
తాత్మకా! భాస్కరుండక్షులు రేతమా, నంబువు నీకుఁ బరరావరాత్మ

గీ. కాశయంబొ నహంకృతియూత్మయగును
సోముఁడు మనంబు దివి శిరంబో మహాత్మ!
నంద్రముల్ కుక్షి గిరు లస్థిసంచయములు
మహిత సర్వాపధులును రోమంబు లీశ!

168

గీ. ఛందముల్ సప్తధాతువుల్ శివనరూప! ధర్మమెన్నఁగ హృదయంబునెన్మలాత్మ
పలచవదనంబు లుపనిషద్వర్ణమట్టి, నీదుమూర్తి పరంజ్యోతిశనిశ్చలంబు. 169

వ. దేవా! అధర్మోర్ములయందు సంహారంబు నీచాయయగు. సత్త్వరజస్తమో గుణం
బులు నీ నేత్రంబులగు. ఛందోమయంబగు ఋషియును, మనువును, శాస్త్రకారు
లును నీదృష్టియగు. మతియు నిరస్తభేదంబును, సత్త్వరజస్తమో విరహితంబును,
బరంజ్యోతియవగు నీరూపంబు నకలలోకపాలురకును బ్రహ్మవిష్ణుంద్రాదులకును
వగమ్యంబై యుండు. కామాధ్వర తీపురకాలగరాదులైన యనేక భూతదో
పాలుల సంహరించు నీకుఁ దత్కర్మంబు స్తుతిపాత్రంబు కాదు. మతియు నీవు
వ్యసేత్రవహ్ని విస్ఫులింగంబుల సంతకాలంబున నీజగంబునుభస్మసాత్కృతంబుఁ
దేవీయు నెఱుంగకుండువు. ఎవ్వ రాత్మారాములగు గురువులచే హృదయంబున
నితాంతంబు చింతింపంబడు పాదద్వంద్వంబుకలవానిని, సుమాతపంబునం దపింప

బడినవానిని నుగ్రోవురుషుని శ్మశానవాసునిగా నిందించుచుందురో వారు భవ
త్ప్రతాపంబుఁదెలియని లజ్జావిహీనులని చెప్పంగఁదగుఁ గావున నదనత్పరుం
డవును బరమాత్ముఁడవైన నీ స్వరూపంబునుదెలియ బ్రహ్మాదులును సమర్థులు
కారన్న నతనిచే నృజంపఁబడిన మేము గొనియాడ నెట్లునేర్తుము. మహేశ్వరా!
నీకంటఁ బరుండగువాని నెందునం గానము. వ్యక్తకర్ముఁడవై లోకరక్షణంబు
కొఱకె ప్రవర్తింతువు. త్వద్దర్శనంబువలన మేము కృతార్థులము, అని యిట్లు
విషత్రిస్త్యులైన ప్రజాపతులు కీర్తించిరి.

170

శ్రీశుకుడు:—

గీ. వారి వ్యననంబుఁగాంచి యశ్వజ్ఞకరుణ
హృదయమున నందడింపఁగఁగ్రబియసతిఁగని
నర్వభూతనఖుండగుశర్వుఁ డపుడు
వలికె నీరీతి మంజులశభావణములు.

171

చ. అరరే! భవాని! వీరల సుగ్రహంబుధి నిర్మథనప్రభూత దు
స్తరతరకాలకూటవిషభూతమహావ్యననంబుఁజూడు కా
తరులయి పాణిణక్షణవిశ్రాంతముఁగోరెడు నీ ప్రజాళి క
ద్దిర! యభయంబొసంగఁదగుదీనజనావన మార్యధర్మమా.

172

గీ. భూతములు దైవమాయావిశ్రమాహితంబు, లయి పరస్పరశత్రువులగుచునుండఁ
బుణ్యపురుషులునశ్వరంబులగుతమదు, ప్రాణములఁబ్రోతు రితరమౌప్రాణితేతిని.

ఉ. భూతదయాపరత్వమునశబాల్పమవానికి శోభనాంగి! సం
వీతుఁడగున్ జెలంగి హరివిశ్వమయుండగు నవ్విభుండు దాఁ
బ్రీతుఁడుగాఁగ నేఁ గనుదుఁబ్రీతిజగంబును బ్రీతిఁజెందు నే
నీతటి నవ్విషంబు భుజియింతును భద్రమగున్ బ్రజాళికిన్.

174

శ్రీశుకుడు:—

క. అనియి ట్లవర్ణతో మం, తనముం గావించి భూతనాథుండు వేగం
బున విషముంఁదినదొరకొనె, మనుజేశ్వర! దానిక యుగ్రమయు నియ్యకొనెన్.

175

క. పుడిసిట నిమిడ్చికొని య, ప్పడు హాలాహల విషంబుశభూతాత్ముడౌ
మృదుండు ననుకంపవెంపున, గడుకొని భక్షించె బ్రజలఁగఁచుటకొఱకై.

176

గీ. ఆ విషంబునకుం బ్రమరథాధిపతియు, దనదు శక్తిని జూపించెనజనవరేణ్య!
యపుడుశివునికంతమునీలమయ్యెడలఁప, సాధుపురుషులకదియుభూతవణముకాదె.

- గీ. భూతసంతాపమున సాధుపురుషులధిక, తాపమును జెంచుండుగ్రాధరణినాథ!
యయ్యదితలంపఁగా నఖిలాత్ముడౌ న, నాథనాథు సమారాధనమ్ము నుమ్ము-
క. ఆదేవదేవుడైన మ, హాదేవుని మహితకర్మమపుగని భవా
నీదేవియుఁ బరమేశ్వయు, శ్రీదయితుఁడుఁ బొగడి రిది విశ్వేశ్వం బనుచున్. 179
- గీ. భవుఁడు తాగుచునుండఁ జగత్పాణినుండి, క్రిందఁబడినట్టియా విషభిందువులను
వృశ్చికాహివిషోషధీవినరములును, దండతూకాదులుం గొనెధరణినాథ! 180

అధ్యాయము 8.

—ఘోర విరావతాద్యుత్పత్తికథనము ఘోర—

శ్రీశుకుడు:—

- క. వృషభధ్వజఁ డీతెఱఁగున, విషమును ద్రావంగ మగుడ్యవిబుధులును సుర
ద్విషులు మధించిరి జలధిం, దృష్టితులగుచు నష్ట కామ్యధేనువువాడమెన్. 181
- గీ. బ్రహ్మలోకసంప్రాప్తకర్తృతువులందు, వేల్పుఁబడెడు నాజ్యాది హావిన్సుకొఱకు
నై నయంబున నాహవిర్ధాని నిచ్చుకలిమిఁగొని రష్ట్రబ్రహ్మవ్యాదులగుఋషులు.
- గీ. చంద్రపాండురమైన యశుచ్చైశ్చ్రవంబు, నాఁబరగు హయరాజమంత్రతట జనించె
దానిఁ గైకొనె నబ్బలితదానవుండు, చేకొనం డిందుఁ డీశ్వరశిక్షఁజేసి. 183
- క. అంతట నైరావతమను, దంతావళ మొదవె నాల్గుదంతంబులతో
మంతునకు నెక్కుచు శిఖర, వంతంబగు శ్వేతగిరి విభవముఁ దెగడుచున్. 184
- గీ. అమరలోకవిభూషణంబగుచు సంతఁ, బారిజాతద్రుమంబు నుత్పన్నమయ్యె
నధిప! యర్థిజనాభికిన్ధములను, వసుమతి న్నివువోలె నశవ్వారి నొనఁగు. 185
- క. కంబుగ్రీవలు సతిరుచి, రాంబరలున్ బెడగునడలఁ గ్రాల్గునుల నొయా
రంబుల స్వర్గులకున్ మో, హంబికు నచ్చరలు వాడమిరరటపై జలధిన్. 186
- గీ. క్రొమ్మెఱుఁగు కైవడి నిగంతమ్ములండు
గుమ్మరించుచుఁ గాంతిపుంజమ్ము లవుడు
భగవదారాధన క్రియార్పవరవళయగు
మేఙ్జలాంగి రమాదేవియద్భవించె. 187
- క. ఆదేవి సముజ్జల రూ, పాదార్య వయో విశేషవర్ణనుగుణ శీ
లాది సమాశ్రిష్ట వృద్ధయ, లై దేవాసుర ఘనుష్యులట వలఁచి రొగిన్. 188

- సీ. ఆ రమాదేవికినభిషేక మొనరింప, ననిమిషనాథుఁ డాననముఁదెచ్చి
నాకృతిఁగొన్న దిక్వావగల్గే హేమకుంభంబుల స్వచ్ఛజలంబునిచ్చి
ధర యభిషేకించితములైన సర్వంబులగు నోషధినము చృరయమ్ముఁ గూర్చె
నంచిత ధేనువుల శపంచగవ్యములిడె, మాధవుండు ఘట సురమంబు లొనఁగె
- గీ. మఱియుఁ బుష్పలు యథావిధిమంగళాభి, షేక మొనరించి రవుడు విశేషగరిమఁ
బాడిరి శుభముల్ గంధర్వవరులుఁ బ్రీతిఁ, బాడి రాడి రచ్చర లింపుర వైకొనంగ.
- క. తుములస్వనములగు మృదంగ మురజవర గోమః ఖానశకముఖ వివిధ వా
ద్యములును వీణావేణ ద, రములున్ మొఱుయించె ముమ్మరముగఘనంబుల్. 190
- ఆ. అంతఃబద్ధమా స్త్రయైనశ్రీదేవిని, బ్రాహ్మణో క్తసూక్తరవాకములను
నలిలపూర్ణకలశశ్రముల నభిషేకించె, సగ్గలికదనర్పదిగ్గజములు. 191
- గీ. అతివిచిత్రములైన రథత్నాభరణము, లర్మిలిఁ దలిర్ప నా విశ్వకర్మయొనఁగె
నా సరస్వతిహారంబుననబ్జభవుఁడు, పద్మమును గుండంబులగఘన లొనంగె. 192
- చ. నినదదభివ్రంజంబును విశ్వనిర్మలమున్ శుభదాయకంబునై
యొనరినయట్టి చారువికృతచోత్పలమాలను గేలఁదాల్చి లీ
లను సుకపోలకుండలవిశలాసము సత్రపహాసమున్ సుశో
భనము మనోహరంబునగునవ క్తముతో నడయాడె లక్ష్మీయున్. 193
- చ. సమము నిరంతరంబు నవగచ్ఛందనకుంకుమపంకిలంబుఁ బ్రీ
నమును సువర్తులంబగు స్త్రనద్వయ మొప్పెనలార సింహ ము
ధ్యమ మణినూపురంబు లులిరయన్ నడయాడుచు నట్టునిట్టు నే
త్రములకుఁ బండువయ్యె రుచిరంబగు కాంచనవల్లి కెవడిన్. 194
- చ. అమల మనింద్యమున్ ధ్రువమునవ్యభిచారిగుణంబు నైన యీ
ద్యమగుఁడదం బలు న్దనకునైన పరికించుచు తేజమేని నా
రమ మది నొల్లదయ్యెఁ గురురరాజ! త్రివిష్టవవాసులైన య
య్యమరుల సిద్ధ చారణులగయక్షుల సాధ్యులఁ గిన్నరాదులన్. 195
- వ. అంత నా రమాదేవి తనమనంబున నిట్లు విమర్శింపం దొడంగె. 196
- ఉ. ఈ యది నిశ్చయంబు తపశ్మెవ్వనికుండు నతండు శోపమున్
మాయగఁజేయలేఁ డెవఁడుకృష్ణానయతండుగు వాఁడు సంగమం
బాయఁడు కామబుద్ధి గెలుకవండు మహాత్మ్యమమన్వితుండు ప
హ్లా! యితరాశ్రయుండయినవానిని వేఱుగఁ జెప్పనేటికిన్. 197

వ. మచియు నొక్కచో ధర్మంబుగలిగియున్న భూతమైత్రి సున్న. త్యాగంబు
ముక్తికారణంబుగారుండు. విక్రమంబు కాలవేగంబునం బరిత్యక్తంబగుచుండు.
ఒకచో శీలసౌభాగ్యంబున్న జిరాయువు లేకయుండు. ఇట్టి సర్వలక్షణంబులు
కలిగియుండి కల్యాణాకారుండగు మహాపురుషుండు నన్నుఁ గోరనొల్లక యుపే
క్షించియుండె. 198

క్రిశ్ణుడు:—

గీ. అని విమర్శించి రమ నిజైకాశ్రయంబు, గుణనమన్వితుఁడున్ పితృగుణుఁడునైన
యమ్ముకుందుని నిరపేక్షునైనఁగాని, వరునిఁగ వరించె హావభావములు సెలఁగ.

ఉ. ఆవిభు కంఠసీమను మధదాళివరూఢవిరావనంకులం

జౌ వికచాబ్జమాలనిడ్యయంతికభాగమునందునిల్చె శ్రీ

దేవి స్వకీయధామమునుగ్రదివ్యమునౌ త దురస్థులంబు ప్రి

డావృతభాసమానదర్శహాసవికస్వరదృష్టిఁజూచుచున్. 200

మ. త్రిజగన్మాత విభూత్యుపేతయగు నాశ్రీదేవీశ్మిమ్మి దో
యజనాభండు జగత్ప్రియాజనకుఁ డభ్యంబుచ న్నివాసంబుగా
నిజవక్షంబునుజేసి నా రమయు ట్నోహాభ! యందుండియే
ప్రజలన్ సాధిపతిత్రిలోకములఁ గాకపాడెం గృపాదృష్టితోన్. 201

గీ. శంఖశూర్యమృదంగాదిరసకలవాద్యనాదములు సృత్యగానవిగోదులగుచుఁ
దనరు నక్రమ్యులైన గంధర్వపరుల, నిన్వనంబులు ఘనములై నెగఁడెనపుడు. 202

గీ. బ్రహ్మగుద్రాంగిరోమునిప్రభృతికులును, విశ్వసృజలెల్లరును బుష్పవృష్టిఁగరిసి
వరమములును విష్ణువ్రతిప్రదకములు, నైన మంత్రంబులంగొనియూడి రంత. 203

క. శీలాది గుణనమృద్ధులు, ధీలలితులునగు ప్రజావశతియత ప్రజలున్
వేలుపులును సుఖముండిరి, శ్రీలలనామణి సుదృఢ్నిరీక్షితులగుచున్. 204

క. శ్రీలలనోపేక్షితులయి, లోలాత్కులు విగతసత్త్వగులు హతప్రభులున్
బాలిశులు నిరుద్యోగులు, నై లోఁగిరి దనుజుడై త్యులందఱు నధిపా! 205

గీ. అంతటం బద్మలోచనప్రయై న కన్య, వారుణీదేవి క్షీరార్ణవమమనఁ బుట్టె
శ్రీనివాసుని యనుమతిఁజేసి దాని, నెల్ల యనురులుఁ బ్రీతి గ్రహించి రపుడు. 206

గీ. ఆ య్యవంతరమం దమృతార్థులగుచుఁ

గాశ్యపులు వెండియొ మధింపఁగఁ బయః ప

యోధినుండి వరేంద్ర! వ్యముతితుండయి

పొల్చెఁ బరమాద్భుతమందగుపురుషుఁ డొకఁడు.

207

- శీ. తరుణుండు దీర్ఘప్రవరభుజాదండుండు, ప్రస్థిభూషితుండునశశ్యామలుండు
కంబుకంఠరుండు రశ్మిక్షాన్తుండు సర్వాభః, రణభూషితుండు విశ్రాంతమయతుండు
సువిశాలవక్షుండునరుచిరమణి కుండ, లుండును దరహాస్రమండితుండు
సుస్నిగ్ధకుంచిత్రసుభగకేశాంతుండు, భవ్యుండు స్పృహణీయశ్చైభవుండు
- గీ. యజ్ఞభాగి యాయుశ్చేద్యవిజ్ఞః డమర, వరుడు సాక్షాత్తు విష్ణుంశ్చభవుడునైన
యతఃకుభస్వంతరియనిప్రఖ్యాతిమెఱయ, నమృతపూర్ణ కలశధారియగుచువెడలె
- క. ఆ పురుషుని వీక్షించి ను, ధాపూర్ణకలశముఁ గాంచినదైత్యు లఖిల వ
స్తాప్తపాదనరతులయి ధా, త్రిపతి! యా కలశమును హరించిరి పెలుచన్. 209
- ఆ. అమృతభాజనమగునాకలశంబును, బూర్వదేవులు కొనిపోవుచుండఁ
ద్రువశు లతివిష్ణుకృపాదయులై యప్పుడు, శరణువొంది రా ర్హిహుని హరిని. 210
- ఉ. భృత్యజనేప్సితంబు లొనగరించెడు నా భగవంతుఁ డప్పు డా
దిత్యుల దైన్యముంగని మగదిన్ సుభక్తై వగ మానుడీ తదా
ద్ధత్యముమాన్ని మద్విలసితంబగు మాయను మీ యభీష్టమా
కృత్యముఁ దీర్తునంచు వచ్చియించి తిరోహితుఁడయ్యె నయ్యెడన్. 211
- ఆ. పూని సేనుముందుసేనుముం దనుచును, నీవుకాదు కాదునీ వటంచు
నధికకామచిత్తులగునారికిం బర, స్వరము కలహ మపుడునంభవిల్లె. 212
- చ. అమరులుఁ గూడ భాగమునశకర్తులుగా యమృతార్జునంబునన్
శ్రమము సమంబె కావుననునత్రమఖంబునయందుఁబోలె ధ
ర్మమిది పొనంగునంచు నృపకరా! కడుదుర్బలులైన దైత్యు ల
య్యమృతముఁగొన్న స్వీయుల బ్రలాభ్యులమాన్విరి సారె కీనునన్. 213
- క. ఆ యంతరమున సర్వో, పాయజ్ఞుండగు విభుండుశపరమామ్భుతమున్
సోయగములకెల్ల నిలయ, మా యోషిద్రావము స్నకయంబునఁ దాల్చెన్. 214
- శీ. దర్శనీయంబు నుత్పలదళశశ్యామంబు, సుభగంబు వర్వాంగ్రమందరంబు
నతులంబుఁ దుల్యకర్ణాభరణంబును, జారుకపోలోన్ననాననంబు
వ్రత్యగ్రయావనశవర్ధిత స్తనభార, సమితావలగ్నంబునమధురంబు
నాననవరిమళాయాతాళిహుంకార, రవ నముద్విగ్న శేత్రద్వయంబు
- గీ. పుల్లమల్లికామాలికాభూషితకచ, భార మంగదమండితబాహుయుగళ.
మంచితగ్రీవ మలఘుకంఠాభరణము, రమ్యతర నర్వసౌందర్యరాశి మఱియు.
- గీ. ఛాతవస్త్రసంవీతనితంబ మనెడు
దీవి నొప్పారు కాంచితోద్రదేజరిలుచు

బొడలి కడలాడు చున్నట్టి పదములందు

మొఱయుచున్నట్టి నూపురంబుల నలరుచు.

216

గీ. పుచ్చక్షీకతనంబుతోఁ బూచువఁబడిన, లేనగవుతోడ విక్షిప్తమైన భూమి వి
లాసములతో నెనఁగు చూఁకులందగనది, దితిజమనముల వలపులఁగతిఁ గూర్చె-

అధ్యాయము 9.

అథ జగద్రహసి చేషధారణము శ్లోకం

శ్రీశుకుడు:—

గీ. అసురు లట్లును మృద్యావశమవలఁద్రోచి, యెంజొరుల చేతియమృతంపురగుండనాచి
కొనుచు దస్యులభంగిఁ బైకొనుచు నెమట, నేగుదెంచుచునున్న నశయ్యంతిఁగనిరి.

సీ. బాపురే! రూపల్యావణ్య విశేషంబు, వహ్వరే! కాంతిసౌభాగ్యగరిమ
మాయురే! నవకంపుఁగ్రబ్రాయంపుమిసిమి మే, ల్బలిర! క్రీగంటి చూపుల బెడంగు
అబ్బురం బని మదనా వేశవివశులై, యసురు లక్కామినినననరించి
పరువులువాఱుచుఁబ్రశ్నించి రీరీతిఁ, గోర్కులు మనములంగ్రుమ్ములాడ

ఆ. ఎవతెవీపుఁ తరుణి! యెందుండిరాక నీ, వేమిచేయ నిష్కర్షణిచ్చగించు
వెననిదానవగుదురవెడిగింపు కమలాక్షి! యుల్లములనుగలఁచుచుంటివిట్లు. 219

ఆ. గరుడ, సిద్ధ, సాధ్యగంధర్వ, చారణ, విబుధ, దైత్య, యోగరవిభులచేత
నతివ! నీవునిక్కమస్పృష్టపూర్వవం, చెఱిగితిమిఁకఁ జెప్పరనేల నరుని. 220

చ. తరుణి! శరీరధారులకుఁదా నఖలేంద్రియ చిత్తమోదమున్
వెరవునఁగూర్చునెంచి విధినిన్నిటు పంపె నటంచు నాత్మలన్
స్థిరముగ నెంచుచుంటి మిదిగిసిద్ధముకావున పక్షులొక్షి! నీ
యురుకృప మాపయిన్నెరపురమాలి నధీనులమైతి మీయెడన్. 221

గీ. బద్ధవైరులమై యేకశవస్తువుకయి, స్పర్ధగావించుకొను మాకురజ్జాతులకును
మదినిఁ బొరపొచ్చెములు నదశమదముఁజేసి, సంవిధానంబుఁగావించురసారసాక్షి!

క. అతివా! మే మల కశ్యపు, సుతులము భ్రాతలము తలఁపకనుధకు సమముఁగా
జితనముఁజేసితి మగుట న, మృతము నిర్వభజించి యెవఁగునమీ పొరలుడుగన్.

మ. అని యా దైత్యులచేత పథిమయి నిశ్చలముఁగితిండ్ల విమో
హనమాయావనితాతమందు హరి యోరయ్యారంబుగా నవ్వె యె

య్యన నవ్వారల నెల్ల ధీరదుచిర్రాపాంగంబులం గాంచు చి
ట్లనియె స్మజలవాక్యపుంజముల నాశ్లాదంబు పుట్టించుచున్.

224

త్రుళ్ళగవానుడు:—

గీ. కశ్యపతనూజులార! యిక్కరణిమీర, లకట! పుంశ్చలియైన నారాయందు నిపుడు
ప్రత్యయము నుంచితిరి బాగు! శపండిత జను, లంగనల నమ్మజుల గొకప్పుడెని.

గీ. శ్రోత్రశ్రోత్రుచులగొఱకు నన్నేషించు, స్వైరణులగు స్త్రీలనఖ్యము లవి
యేల? యనురులార! శసాలావృకంబుల, చెలుముల ట్లనత్యములగుఁ గాదె! 226

శ్రీశునుడు:—

క. అని నుడివిన విని యనురులు, మనమున నూటలు హంద్రిమంద్రంబుగ న
ల్లన నగి చేతి కమృతభా, జనము నొసంగి రపుడు వివశతఁ గురుముఃఖ్యా! 227

ఉ. భారతవర్య! య య్యమృతభాండముఁ గైకొని విష్ణుఁడంత ను
న్నేరముఖంబుతోఁ బలికెమీరిట మంచియొ చెడదయో నయో
దారత నా యొనర్చిన విధంబిది కాదన కీయకొందురేన్
నేరిమిమీఱఁ బంచదునున నే నమృతంబును మీకు వింటిరే?

228

క. అనివల్కిన తజ్జల్పిత, మునువిని యాదైత్యయాధరఫలు తనస్కర్మం
బును దెలియలేక యట్లే, యని తమ యనుమతిని దెల్పిరందఱు నొకటై. 229

మ. క్షీతివర! మంత వా రుపవశించియు స్నానముఁజేసి శౌచ సం
భృతులయి పావకంబును హరవిస్సుల లెన్నగవేల్చి విప్ర గో
తతులను దద్ధితంబులిడితన్ని ద్విజాతివరేణ్యు తెల్లరున్
స్తుతమతులౌచు స్వస్థయనశనూక్తములం బఠియింప ధన్యతన్.

230

క. నూతన వస్త్రంబుల సం, ప్రీతిని ధరియించి పేరికమి విభూషితులై
యా తఱినిం బ్రాగ్రము, లైతగు దర్శలనుజొచ్చిరందఱు ననురుల్.

231

ఆ. ఆజ్యదీపకలిత్రయగగు ధూపామోద, సంభరితయునై నశశాలయందు
సురలు దానపులుసునిరుపమమైన సం, తుష్టిఁ బ్రాజ్ఞుభోష్యవిష్టులైరి.

232

సీ. ఆవశి! యాశాలయందుఁ బ్రవేశించె, దత దుకూలాధ్య నిరతంబభాగ
మందయానయు నతిశయదవిహ్వలాక్షియు, సర్వాంగలావణ్యసంకలితయుఁ
గలభోరువున్ స్వర్ణకలశ స్తనియు హేమ, నూపురవిరుతులన్ మొఱయునదియుఁ
గవకకుండల చారుకర్ణ నాసా కపో, లాస్యయు పరదేవతాఖ్యయునగు

గీ. శ్రీసఖి స్థలితస్తనశచేలనుగని, వెఱపుగదిరిన చూడుకలమఱియు మఱియుఁ
జూచి చూచి సురాసురుల్ శవోద్యపడుచు, బ్రబలతర మోహవార్ధి నిర్మగ్నులైరి.

గీ. పాములకుఁ బాలువోయుటఁగదాన, వాళి కమ్మతంబొసగుట యశ్చన్యాయమయని
యరసి జాతిన్మృతంనకుఁలై నవారి, కమ్మత మొనఁగ నొల్లండయ్యెనచ్యుతుండు. 234

గీ. లంత వేర్వేఱపంక్తులనా రమేశుఁ, డాదితేయ దై తేయులకనువుపఱచి
వారు తమతమ శ్రేణులంఁగూరుచుండ, నియమముంజేసి నష్ట ఖోభణీ కళత్ర! 235

గీ. కలశముం గేలఁదాల్చి రాక్షసుల నెల్ల, నఁపఱమాన ప్రియోక్తులఁజక్క మొఱఁగి
దవులనున్న సువర్ణులంఁద్రావఁ జేసె, నల జరామృత్యుహరమగునమృతరసము. 236

మ. పరగన్ దత్తుతపూర్వమా సమయముంబాలించుచు నేదినీ
శ్వర! యా దైత్యులు స్త్రీవివాదన జగురప్పంజేసి తత్సేహ బం
ధురై మిన్నకయండి రా పడఁతియంద న్నాథమాప్రేమ పెం
పు రహింబాయునొయన్నభీతి పలుకం య బో కప్పియంబా నుడిన్. 237

గీ. అమర వేషంబుఁదాల్చి యశ్చయ్యమరవంక్తి, జొచ్చి స్వర్గానుండపృథ్వసుధనుద్ధావె
సూర్యచంద్రులు వానినిఁజూచివేగ, హరికి సూచనఁ జేసిరిధరఁనినాథ! 238

క. అమృతముఁగ్రోలు నతని శీ, ర్షముఁ దునిమెన్ హరి నిశాత్రచక్రాహతి భూ
రమణ! విను తత్కబంధం, బమృతాప్లావితమగుచు రక్షయంబునఁ బడియెన్. 239

క. అమరత్వముఁ బడసిన శీ, ర్షము న య్యజుడవునుఁ జేసెగృహముగఁ దాఁ బ
ర్వమునం జంఁదారుల వై, ర మనస్కుండగుచు వాఁ డురవడిం బట్టున్. 240

క. దేవతలచేత నమృతము, దాఁపంబడినంత లోకరక్షకుడగు నా
దేవుఁడు నిజహృదముఁగొనె, త్కావర! య య్యసురవరులుగనుఁగొనుచుండన్. 241

మ. క్షితివర! దేవదైత్యతతికిం దగ దేశముఁ గాల మర్థమున్
మతియును గర్మ మిన్నియు సకమంబులె యయ్యు ఫలంబునందు భి
న్నత గనుపట్టె నా కమలనాభపదాబ్జసమాశ్రయంబునన్
ధృతి నమృతంబునొందిరి సురరేభ్యులు నిష్ఠులులైరి దానవుల్. 242

శా. సార్థక్యంబున దేనిఁ బ్రాణధన హృద్యాక్కర్మలన్ లేశమున్
సార్థక్యంబదిలేకయే తనుతన్మాజాతాదికంబందుఁ దా
రర్థింజేయుదు రద్ది వమ్మెయగు మూలసేచనంబుంబలెన్
బార్థక్యంబును వీడి చేయుక్రియలేభద్రంబులొఁ బార్థివా! 243

అధ్యాయము 10.

శ్లోకా దేవాసుర యుద్ధప్రారంభము శ్లోకా

శ్రీశకుడు:—

- శీ. వాసుధేవరాజ్యఖరస్వాంతులగుట, దృష్టులగుటను సర్వదైతేయదాన
పులును దత్కర్మయుక్తులై మెలగినను నృపాలయ ట్లమృతంబును బడయరైరి.
- క. సాధించి యమృతమును వసుధాధవ! స్వీయులగు సురలయ ద్రావించి జగ
న్నాథుడు గరుడారూఢుండై ధృతిజనె భూతసంచరయము గనుచుండన్. 245
- చ. ఖితివ! నవత్నకోటి ఫలశిద్ధి గనుంగొని యోర్వరామి నా
దితిసుతు లుద్యతాస్త్రిలయ్యి దేవగణంబులమోదజ్జటి యు
ద్ధతిబడి రా నుచుద్యలు ముగధారసపానవివృద్ధశక్తులై
ప్రతిరణమిచ్చి రమృతవశ్రాయణశన్ వివిధాయుధంబులన్. 246
- క. రోమాంచముగూర్చు చతి, స్థేమము దుములంబు నగుచుర దేవాసుర సం
గ్రామం బతిభీమంబై, భూమిశ్వరవర! జరిగెనపుడు వార్ధితటిన్. 247
- క. వివిధాయుధులై యట నా, దివిజులు దితిజులును మిగులభృతి నొంపొరులన్
బవరమునఁ గొట్టుకొనిరి యి, షువులఁ గృపాణముల సరభశనులయి యురవడిన్.
- క. పొంగారు శంఖతూర్య మృ, దంగపటహభేరి డమరుతతి నిన్వనముల్
సంగరభువి రథవాస్తితు, రంగ పదాతినముదగ్రరవములు సెలఁగెన్. 249
- క. తలపడె నట రణమున రథికులతో రథికులును నేనుగ్రులతో నేనుం
గులుఁ గాల్వరతోఁ గాల్వరు, నలఘుగతి హయములతోడఁ హయములు నధిపా!
- సీ. కొందఁ టుప్తంబులఁగొందఁ తేన్గుల మఱి, కొందఁ టు ఖరములఁగ్రోలు పులుల
గౌరమృగంబులఁగంక గృహంబుల, శ్వేనభానంబులఁసింహ శరభ
గవయ భల్లుక వృశభాక్ష గో వృష మహి, ష తిమింగిలంబులఁజంబు కాఖు
శునక బస్త్ర మనుష్యసూకర కృష్ణసా, రంబుల మఱియు నశన్యంబులైన
- శీ. స్థల జల ఖగంబులన్ విశ్రాంతకృతులగు, వివిధ సత్వములం గడురవేడబమున
సుభయ సైన్యంబులంగలఁయోధులు రణ, భూమిజొచ్చిరిదారు ముగ్ధుండునగుచు.
- సీ. రాజేంద్ర! రుచిరచిత్రశ్రద్ధజాంశుకములు, బ్రసీత ధవళాత్రవత్రములును
అత్యర్థ వజ్రిదంకాత్తవృజనములు, జారు కోమల బర్హతామరములు
సురువాతధూతోత్తరోష్ణీషములును వి, స్ఫుర దుదంచిత మణిభూషణములు
ఖద్యోతదీధితిప్రద్యోతమానోగ్ర, నానాయుధవిరాజమానములును

గీ. నై చలంగెడునట్టి దేవవాసురభటు, నేనలవి వీరకోటి విశిష్టములయి
బహుళ జలజంతువులతోడఁగ్రబఱఁగునట్టి, రెండు సాగరములు బోలెగఁడుమిగిలె.

వ. అయ్యవనరంబున

253

సీ. సర్వాద్భుతము సర్వసాంగ్రామికయుతంబు, మయనిర్మితంబు కామగఘ్న ఘనము
దృశ్యమానంబు నశదృశ్యం బనిదేశ్యమప్రతర్క్యంబునగదీప్రమాన
మునగు నై హాయనశమను విమానము వగ్గి, భాగంబునసర్వవహినీశ
పంపుతుండై ఛత్రచామరాదులతోడ, బలిదానవేంద్రుండుప్రౌఢిమెరయ

గీ. నుదయ్యైలాగమున సమృద్ధిదితుండైన, పూర్ణ చంద్రుండువోలెనుభాలుపుమిగితె
దైత్యగణములకెల్ల నుత్సాహశక్తు, లాత్మలం గల్గఁజేయుచునవనినాథ! 254

సీ. ఆ విమననశకన్నితట్టులఁ జమూ, వతులైన దైత్యులుప్రౌఢియుతులు
నముచి శంబర కాలనాథ ద్విమూర్ధ వి, రోచన వజ్రదంష్ట్రులును మఱియు
నిల్వల హేతి ప్రహేతి హయగ్రీవ, శకుని తారక మయ్యశంకు శిరులు
శుంభ నిశుంభులుగంభుఁడు మహిషుఁ డ, రిష్టుండుఁ గపిలుఁ డరెప్పనేమి

గీ. కెరి పాలోములును గాలకేయులును ని, వాతకవచులు మున్ను గ్రాఢఁగలూఁడి
యసురులును క్లేశభాగులై కయమృతభాగ, మం దమిన్నిల్చి రనిమొననలుక పేర్చి.

ఉ. భీషణసింహనాదములఁ బేర్చుచు నార్చు చుడగులై సుర
ద్యేవులు భూరిరావ సముకపేతములైన స్వకీయశంఖముల్
రోషముతోడ నొత్తిరి కురువప్రవరా! బలసూదనుండు వి
ద్యేవులఁగాంచి క్రుద్ధుఁడయిధీరతనిల్పె రణాంగణంబునన్. 255

క. గగనమున నమ్మహేంద్రుఁడు, దిగిభము నై రావతం బశధిష్ఠించి కడున్
నెగడె న్రవత్ప్రప్రవణం, ఒగు నుదయశిఖరినిఁ దోచుననర్కుఁడు వోలెన్. 256

చ. సరవర! వాయు వహ్ని వరుణప్రముఖాఖిల లోకపాలకుల్
సురగణయుక్తులై బలసిఁచుట్టును నిల్చిరి స్వామియా పురం
దరునకు బాపఁజూచు వివిధాయుధవాహనకేతుయుక్తులై
దురమున శత్రువీరుల ముదోద్ధతి నెల్ల నణంచు పూన్కితోన్. 257

ఉ. వారు పరవ్వరంబు నిరువవాగులవారును ముట్టడించుచున్
వీరవిఘ్నకేళి సత్తిభీకరవృత్తిని బిట్టు నెట్టుచున్
నేరులఁజెట్టి యెండాదులఁబిల్చుచుఁ బెల్చున ముందుఁ జొచ్చుచున్
దారుణహారణంబు పమునగ్రతఁ జేసిరి కారవేశ్వరా! 258

వ. ఆ సంకులనమరంబున బలిదైత్యేంద్రుండు నిర్జలేందుని, తారకుండు గుహుని, హేతి మరుణుని, ప్రహేతి మిత్రుని, కాలనాభుడు యముని, మయుడు విశ్వకర్మను, శంబరుండు త్వష్టను, విరోచనుండు నవిత్యుని, నముచి పరాజితుని, వృషపర్వుండశ్విని దేవతలను, బాణప్రముఖ బలిపుత్రశతము సూర్యుని, రాహువు సోముని, పులోముఁ డనిలుని, నిశుంధశుంభులు దేవియైన భద్రకాలిని, జంభుండు వృషాకపిని, మహిషుండు విభావసుని, ఇల్వలవాతాపులు బ్రహ్మపుత్రులను, దుర్ముండు కామదేవుని, ఉత్కలకుండు మాతృగణంబులను, శుక్రుండు బృహస్పతిని, సరకుండు శనైశ్చరుని, నివాతకవములు మరుత్తులను, గాలకేయులు వసువులను, జాలోములు విశ్వేదేవులను, గ్రోధవశులు రుద్రులను గవిసి ఘోరంబగు పోరునలిపిరి. ఇట్లు దేవదానవు లన్యన్యజగీషలంతేసి ద్వంద్వసమరంబునఁ దీక్షణంబులగు బాణ, కృపాణ, తోమర, ఘక్ర, గదా, ముశుంకి, పట్టన, శక్తి, ప్రాస, పరశ్వధ, నిస్త్రింశ, భల్ల, పరిఘ, ముద్గర, భిండివాలా ద్యాయుధవిశేషంబుల నొంకొరుల శీర్షంబులఁ దెగవేయందొడంగిరి. అప్పు డా సంకులనమరంబున రథ, గజ, తురగ, పదాతి సమూహంబు లారోహ వాహనందోహ సమన్వితంబులై చిత్ర విచిత్రంబులుగా ఖండింపఁబడియె. మఱియు నికృత బాహోరుకంఠర చరణాది వివిధావయవులై ఛిన్నధ్వజ జ్యోతనుత్రాణ భూషణులై యోధవీరులు పొడగట్టిరి. గజ తురగ పదాతి పదాఘాతంబులను, రథాంగ నేమి ఘట్టనంబులను జూక్తికృతంబై యుష్మత్తుగఁ బైకిలేచిన సంగరభూమి పరాగంబు దశదిశలను నాకాశంబును దివాకరునిఁ గప్పించుఁ గ్రమ్మఱి శోణితప్రవాహంబుల నణచివేయంబడుచుండె. ఉద్వృత్త కిరీటకుండలంబులగు శిరంబులచేతను, పంరంభోపేతములైన పరిదప్త దంతచ్ఛదంబులతోడను, నాయుధసహితంబులు నావరణయంతంబులు నగు మహాబాహువులతోడను, గరభనదృశంబులగు నూరుకాండంబులతోడను బ్రచ్ఛాదితంబయి యా సంగరాంగణంబెంతయు శోభిల్లె. శిరంబులు నఱుకంబడి కబంధంబులు కేలం గైదువులఁదాల్చి యావేళంబునఁ బరుగులిడుచుండెను.

260

- క. బలి యువు డేంద్రునిఁ బదిశరముల నై రావతగజేంద్రమును మూఁడిట వా
జ్జు నాలిటి నాలిటఁ బెంపలరగ మావంతుఁ నొక్కయమ్మున నేసెన్. 261
- క. పడియును వాడియుఁ గల్గివ, బెడిదములగు నన్ని భల్లభవిశిఖంబులనే
యడరించి వచ్చుశరముల, నడుమన ఖండించె సమరనాథుండు కడిమిన్. 262

చ. కనుఁగొని తత్ప్రశస్తమగుకర్మమునుం బలి యీశుపెంపునన్
గొనె నొక శక్తి బాణమునుగొంకకయంత సుపర్వనాయకుం

డును భయదోల్కుకై వడిఁ గ్రడుంగడు మండెడు న య్యుదగ్ర శ
క్తిని కరమందునుండఁగ నెత్తీవ్రతమై నురుమాడ వేల్చిడిన్.

263

గీ. అయ్యనంతరమున శూలకమవలఁ బ్రాసమాపయిన్ దోమరంబు నిర్మల్లుకమీఱఁ
జెలఁగి బలిదైత్యుఁ డేదేనిశచేతఁబట్టెవాని నెల్లను దునిమె నశవ్వానవుండు.

264

శా. అంతన్ భీషణరోషపూర్ణహృదయుర్యజ్ఞై యా బలీంద్రుండు దా
నంతస్థానముఁబొందె నాసురము ఘోరరాంతంబునౌ మాయ న
త్యంతోపప్లవదాయకంబయి మహాహార్యం బొకండప్పు భూ
కాంతా! నిర్జర సైన్యకోటులపయిన్ గగన్వృత్తై దుద్దాంతమై.

265

చ. నృపవర! యత్కుదగ్రమగుశ్రీతి దవానలదహ్యమాన పా
దపనివహంబు టంకనముగదగ్రమహోగ్రశిలానముచ్చయం
బు బడియె బిట్టువేలుపులకముక లవెల్లను బిండిపిండియై
యపుడు కలంగి రూపుసెడియత్యధికంబగు భీతిఁజెందఁగన్.

266

నీ. ఆలఘు తరోరగంధులు దందశూకముల్, వృశ్చికంబులుఁజేరిరబిట్టుముట్టె
నురువరావామహాగ్రజోగ్రశార్దూల భీకరసింహముల్ కడగండఁబెట్టె
బృఘశూలహస్తలుఁవిగతవస్త్రులునయి, 'అడువుండు పొడువు'డంగచార్చు లిడిరి
యాతుధానాంగనలడరి వేనకు వేలు, రక్షోగణంబులుక్రందుకొనియెఁ

గీ. బ్రబలవాతాహతంబులై కవరువతర గ, భీరనిష్ఠోపయుతములై కభూరితరము
లై న జలధరపటలములతిథయంక, రముగ నంగారవృష్టి మొత్తములఁ గురిసె.

మ. అనసీంద్రా! బలిన్మృష్టమై విలయకారలాభీలమా లీలగాఁ
బవనప్రేరితమాచు బావకము తీరవ్రంబున్మహోగ్రంబునై
దివిజానీకములం దహింపఁగడఁగెన్ కృత్యున్నతిం గోలుపో
యి వివేకంబులుదూల నెల్లఱును నిష్కృష్టాత్మలై చూన్పడన్.

268

క. ఆతటిఁ బ్రచండవాతో, ధూత తరంగోత్కరంబుగతో బెడిదంబై
యే తట్టుఁగన్నఁదోఁచెను, భీతినిడుచు సాగర మతిశవేలంబగుచున్.

269

చ. సరసర! వింటె? యీ వడువునం గడు ఘోరులు లక్ష్మ్యమార్గ భీ
కరులును గూర్చిత్తులునుగర్వులునౌ దితిపుత్రు లన్మృలున్
నిరుపమశక్తి మాయల స్రవణములన్ నృజయించుచుండఁగా
మెవరి యవ్పడెల్ల సురభీరులు గుందిరి ఖన్నచిత్తులై.

270

క. ఆ కుహనాకర్మలకుఁ బ్రతీకారము నెఱుగకుండిరేదేవేంద్రాదుల్
హ్మకాంతా! యంతట లక్ష్మీకాంతుఁడుఁ దోచె వారికి న్నదయుండై.

271

మ. గరుడస్కంధకృతాంఘ్రిపద్మండుఁ బిశంకగన్వీతవస్తుండుఁ దో
యఁజూహోక్షుండు విశాలవక్షుండుఁ బ్రకృష్టాష్టాయుధోపేత సుం
దరబాహుండుఁ గిరీటకుండలసమ్యుద్యుతౌస్త్యభాలంకృతుం
డు రమానాథుండు దృష్టిగోచరత నశ్చంద్ర బాంధే దేవాభికిన్. 272

ఉ. ఆ హరి సుప్రసన్నుఁడయ్యెందుఁ బ్రవేశముఁజేసి సంత దే
వాహితకూటకర్మజనితాఘలవిస్తృతమాయలెల్ల దూ
రాహతమయ్యె స్వప్న మరయం బ్రతిబోధమునందుఁబోలె ద
న్మోహనశక్తిచేతను విశ్రభునర్మరణం బఘనాశమాఁగదే. 273

ఉ. భండనభూమి నగ్గరుడనవాహనునిం బొడఁగాంచి సింహ వా
హుండగు కాలనేమి నిశ్చితోజ్జ్వలశూలమువై చెఁ బద్మనా
భుం డలవోకమై గరుడసమూర్ధమునంబడు దానిఁబట్టి యు
ద్దండత దానిచేతన యుగదగు) నవాహునిఁ గొట్టె శాత్రువున్. 274

ఉ. మానవనాథ! మాలియు సుగమాలియుఁదాకిరి విష్ణు నాజి న
న్యూనబలాఘ్యులై హరియునగుద్ధతి వారలఁ జక్కడంచె నా
లోనన మాల్యవంతుండు బశలోగ్రీతఁ దాష్ట్రునిఁగొట్టెఁ జెన్నదన్
బూనిక నట్లు వానిని విశ్రభుండు వధించెను జక్రిధారచేన్. 275

అ ధ్యాయము 11.

శ్లోకం దేవ విజయము శ్లోకం

శ్రీశుకుండు:—

చ. ఉరుమహిమాఘ్యుడైన పురుషోత్తమునత్కృప నప్పు డా పురం
దరవరుణానిలాద్యమరకనాథులు పోడిమిఁజెంది క్రమశ్రుజన్
దురమునఁ దమ్ము మున్నట నెరదుర్మొనినట్టి యరాతిపరులన్
సరభనవికృమకృమ మెకనంగగఁ గొట్టిరి వాడినోలలన్. 276

మ. దురమందున్ బలిదైత్యముట్టి భగవంతుండైన సాకారి బి
ట్టరుదా వజ్రముసాచివై చెఁ బ్రజ హాహాకారముంజేసె న
ష్టరుసంరంభనమేతు మానధను యుగధోర్వీచరిష్ణుం బలిన్
సురనాథుండుఁ దిరస్కరించిపలికెన్ నోనాడు చక్రస్థుడై. 277

క. హయాధీశులమగు మము, మాయలచే గెలువ నటునిరమాడ్కిఁ బఱఁగుదే?
యో యజ్ఞఁడ! బాఁర నటుఁడోయనఁ గనుగట్టి కొనుగట్టదోయి ధనంబున్.

క. దారుణమాయలచే నె, వ్వారలు స్వస్థాపవర్గఫలముల నొందన్
గోరుదురొ యుభయగతులకు, దూరులుగా వారిఁజేయురదు న్నూహాత్మా! 279

క. శతపర్వోష్ణలకులిశ, క్షతి దుర్మాయులగు మిమ్ముఁజ్ఞాతియుతముగా
హతమార్తు నిల్పుమెదుటన్, మతిహీనుడ! ఖలుఁడ! పెక్కుమాట లిఁకేలా!

బలి:—

సీ. కాలప్రచోదితకర్మలై భీషణ, నంగ్రామమునఁ బేర్చునర్వజనుల
కపకీర్తి కీర్తి జగయాశయమృత్యువు, లందెదియే నొక్కఁడౌవాపించు
సూరివర్షులు కాలసూత్రితమీజనం, బని కనుచుండ్రు దామాత్యలందుఁ
బొంగ రావంతయుఁగ్రుంగ రెవ్విషయంబు, నందు వివేక శూన్యాత్మలరయ

గీ. నందు దేహమె సాధనమంచుఁ డలఁచు
చుండ్రు జడులరు శోచనీయలరు నైన
మీదు మర్మస్పృశములై నరయీ దురుక్తు
లను నరకు నేయదుమె? మేమునమనములందు.

281

మ. క్షితినాథోత్తమ! యిట్లు దేవవిభు నాశ్నేపించి పీరోత్తముం
డతిధీరుండగు దైత్యరాజు బలి యశ్వాకర్ణకృష్ణంబులౌ
శితనారాచగణంబులన్ మును ఘరాక్షేపోక్తి బాణచ్చటా
హతుఁడౌ నాతనిఁగొట్టె గ్రీమ్మట నుదగ్రాటోప మేపారఁగన్.

282

ఉ. నూనృతవాదియుం బృథుయశోధనుఁడు స్థనుడైనయట్టి యా
దానవనాథుచే నిటులఁగదాను నిరాకృతుడై వెన నృహ
మాని మహేంద్రుఁ డట్టి యవమానము నోర్వక యంకుశాహతం
బైన మదేభరాజము క్రియం బాలుపాతె నుదగ్రీమూర్తియై.

283

ఉ. అతటి గోత్రభేది బలిరయా బలిమీద నమోఘము నిను
వ్రాతమదాపహంబునగువజ్రమువైచె బిరాన దాన ధా
త్రీతలనాథ! యడ్డు బలిఁతెక్కలఁగొట్టిన యద్రికై వడిన్
జేతన శూన్యుడై పడియెగ్వీయవిమానసమేతుడై వడిన్.

284

చ. అతిభవంబునన్ ఘనరక్షణంగణపాతితుడైన యట్టి యా
దితినుతనత్తమునృబినిగధిరు నుహృత్తముఁ గాంచి తత్పక్షుం

- దతులితశౌర్యశాలియు మగదాఘ్యుడనై తగు జంభుఁ డప్పుడా
హతుఁడయియున్న మిత్రునెడనాదృతిఁజూపు చెదిర్చె శక్రినిన్. 285
- శా. ఆ జంభుండు మృగేంద్ర) వాహుఁడయి యుగ్రాటోప మేపారఁగా
సాజుబొ పృథువిక్రమంబున గదన్యసారించి దిక్షాగమున్
దా జిత్రస్థలమందుఁగొట్టె గజయంత్రం దగ్గ దాపీడితం
బై జానుద్వయి నేలముట్టు చమితాఢ్యాసంబు నొందె స్పృహ! 286
- క. రయమున మాతలి దశశత, హయములతోఁ గూడినట్టియరదము తేరన్
భయయుతకరిని విడిచి హరి, హయఁ డా న్యందనముఁ దోననధిరోహించెన్. 287
- క. ఆసారధికృత్యంబు 'సె, బా' సని మెచ్చుకొని దానశవ్రేష్ఠుడు సం
త్రానకరహుమున న్నయ, భానురుడై మాతలిని జగవంబున నేసెన్. 288
- క. ధీరత నవలంబించి యు, దారుడు మాతలి సహించెఁడజ్జనితా ర్తిన్
గూరుఁడగు జంభుఁ గినిసి శ, తారమృగు వజ్రమున శత్రుమఘుడు దునిమెన్. 289
- గీ. రాజ! దేవర్షియైన నాశ్రమనివలన, జంభుఁ డీల్గుట విని వానిశ్శాతులైన
నముచి శబలుండు పాకుండునాఁబరగెడు, వార లతీరభనంబుననచ్చి రటకు. 290
- గీ. పోటుమాటలమర్మముల్ నమ్మునట్లు, లమరవిభు నధిక్షేపిండునచ ద్దనుజులు
వర్ష ధారల మేఘముల్ నవర్వతమును, బోలె శరముల నాతనిగ్రముంచెరపుడు. 291
- గీ. హస్తలాఘవ మొప్ప న్యయ్యమరవిభుని, దశశతతురంగమముల యుగ్ధంబునందు
నన్ని శరములచేత నేయబ్బురంపు, సురవడిం గొట్టె బలదైత్యుఁడొక్క మొగిని. 292
- గీ. భూవరా! సకృత్సంధానశమోక్షణములఁ, బాకుడు న్యాతలిని శత్రుబాణములను
నొవ్వనేసి రథంబునుగ్గననేసె, చిలలయంతగఁ జెనువంత్రగలిగె వంత. 293
- గీ. స్వర్ణపుంఖంబులై యొప్పునంచదశమ, హాశరంబులఁ గొట్టి యాహవామమువందు
నజలమై యొప్పు జలదంబునచాడున న్న, హానినాదంబుఁ జేసె భయంకరముగ. 294
- క. సారధిరథయతుఁడగు రిపు, వీరున్సుత్రాము బాణవృష్టాలచే దే
వాకులు గప్పిరి వ్రావృ, టూసరుని సంభోధరము లశ్మిల్ వృవవర్యా! 295
- చ. అనిమిషనాఘుఁ గానక భయయాతురులై దివిషద్దణంబు లె
ల్ల ననుగయుక్తులై రిపుబలప్రతికల్పిత దుర్భరవృథన్
వనరు చనాయకత్వముననవండురుచు న్నొఱవెట్టి రుమ్మడిన్
వననిధి భిన్న నౌకులగునన రక్తవంఘములట్లు భూవరా! 296
- ఉ. ఆయెడ మేఘవాహనుఁడునాశ్వరథ ధ్వజయంత్రయుక్తుడై
సాయకవంక్తివంజరమునంగఁగిఁబాసి వెలింగె వంతటన్

స్వీయరుచి న్నభంబు పృథ్వి ద్విశల స్మిగుల న్వలుంగఁగాఁ
జేయుచు సుప్రభాతమునఁజెన్నెసలారెడు సూర్యుకై వడిన్.

297

గీ. ఆజి శత్రు నిషేడితమైన తనను, సై న్యమును బాడఁగాంచి యాశ్రయమఖండ
ప్రకటరోషమునం జేత్తివజ్రమును వి, పక్ష సంహారమునకునై నైపతిపెఁ గడిమి.

298

క. ఆ కులిశధారచేతన్, బాకబలుల శీర్షములన్బ్రాణి హరించెన్
లోక మగుల జ్ఞాతులును వి, లోకించుచునుండ నాకశలోకవిభుఁ డనిన్.

299

క. నముచి యపుడు స్వజ్ఞాతివ, ధముఁ గని శుగమర్ష రోషభర్తృతుఁడగుచున్
విమతుని నిండునిఁ జంపఁ బ, రమమగు నుద్యమ మొనర్చెరాజపరేణ్య!

300

గీ. స్వర్ణకిరీటీయత మశ్వసారమయము, నైన తూలంబుఁదాల్చి యశద్దానవుఁడు తె
గించి చచ్చితి వనుచు భర్తృత్వించుచప్పు, డెదురుగాఁ బఱతెంచె నశ్రయ్యిండునకును.

301

చ. వెనఁ బఱతెంచి యద్దనుజువీరుఁడు గజ్జిలుచున్నసింగ మ
స్నైనిగుఁచుఁ బ్రాణిమీఱ నమరరేశ్వరుఁడై జటులోగ్రశూలమున్
వినరె నభంబునందు నదిగవేడబడి పరతేఱఁ గేలి లా
లనుఁడగుచు నృహస్రశక్రలంబులుగా నఱకె స్ఫురేంద్రుఁడున్.

302

క. నృపవర! నువర్వపల్లభుఁ, డపుడు మహారోషసంభృతాత్ముఁడగుచున్
రిపువీరుని కంఠరము దె, గివడ న్గులిశాయుధ మొక్కగిఁ బ్రయోగించెన్.

303

చ. శతమఖుచేత నట్లు రభసంబున నేయగఁబడ్డ విక్రమా
ర్జితమగు వజ్ర మ య్యనురక్తశేఖరు చర్మమునేనిఁ ద్రెంపలే
క తొలఁగెఁ జూడఁ జిత్ర మిదిగఁగా యతివిక్రమవృత్తభేదనా
ప్రతిహతవజ్రరాజము తిరస్కృత మా నముచిత్వచంబునన్.

304

సీ. వజ్రాయుధం బిట్లుప్రతిహతంబై నంత, దివిజేందుఁ డిట్లు జింకతించె భీతి
నిది యేమి విధియొగ్రమెఱుంగఁగరాదహో!, భూతలోకంబునృమోహపతిచె
భారయంతంబులై నక్షంబులన్ భూమిఁ, బడుచుఁ బ్రజాక్షయంబడరఁజేయు
నై లంబులకును బశ్చచ్ఛేదఘనకార్య, మును జేయునపుడేని మొక్కవోడు

గీ. మఱియుఁ ద్వాష్ట్రోత్పస్పార్యమయునివృత్తుఁ, జంపు నపుడేని గొంకదురవర్వశత్రు
నంచయాక్షతగాత్రులశౌర్యయుతుల, దునుమఁజాలినదికద భీరదుర మిదార!

305

శా. ఆవజ్ఞం బిది యొక్కఁ డల్పుఁడగు దేవారాతిపై ము క్కమై
చే నెల్లంజెడి మొక్కవోయినది యిస్సీ! యింక నే ధండమున్
శేవందాల్చుగనేలఁ నింక పరిపాకృతిస్సహ్య లేజంబునన్
దా వమ్మై చెడఁగాదె! యిండువలకున్ నాస్తిక్యముగాఁ జేటికిన్.

306

చ. అని మదిఁ గుందుచుండెడు బళ్లారికి న్దశశరవాణియి
 ట్లనియె 'మహేంద్ర! యీ యనుకుండార్ద్రము శుష్కమునైన దానిచే
 తను దెగఁ దట్టిదా వర ముదగ్రతపంబున మెచ్చియిచ్చితిన్
 విను మును గాన యారయుముగపీనినిఁ ద్రుంచుట కొం డుపాయమున్'. 307

గీ. ఆనభోవాణి నమరేంద్రుడౌటఁకించి, క్రమసమాహిత మతిని ధ్యానమునొనర్చి
 యార్ద్రమును శుష్కమునుగానియట్టి దొక్క, కేనమే యని తెలిసెఁ బృథ్వీకళత్ర!

క. పూనిక శుష్కము నార్ద్రము, గావి నురువుచేత నమచిరకంఠరమును బొం
 కానఁ దెగఁపటికె నింద్రుఁడు, మానులు వొగడిరి ప్రసూనశ్రమాల్యము లిడుచున్.

గీ. ఎలమి విశ్వావసు పరావశులనఁబరఁగు
 ప్రథితగంధర్వవర్ణులుకాడి రఙ్గు
 ముఖ్యుచుగు దేవదుందుభుల్ శ్రమొకసె మఱియు
 నాట్య మొనఁరించి రింపొప్పనటగఁబు. 310

క. ఆయదనున నన్యలయిన, వాయుకృశాను సమవర్తివరుణాదులు తే
 జోయుతులయి గెడపిరి దై, తేయగణంబులను మృగతృతిన్ హరులు గతిన్. 311

క. పరమేష్ఠి ప్రేరితుఁడయి, సురముని నారదుఁడు పృథుయశశుం డటకుం దా
 నరుదెంచి యసుర విలయము, బరికించి దివౌకసులనుకవారిం చె నిటుల్. 312
 నారదుఁడు:—

శా. శ్రీవైకుంఠ మహాభుజాశ్రితులరైతెన్నారు మీ రిట్లు ను
 శ్రీ విభ్రాజితభాగభేయులరునై శసిద్ధామృతంబంది యో
 దేవవాత్రములార! యెప్పితిరి కారదే? కాన మీరల్లువృ
 ద్భావంబొప్పుగ నింక దైత్యులవయ్యి నైర్వరంబుఁ జాలింపుఁడి. 313
 శ్రీశుకుఁడు:—

చ. అని యనువొంద నారదమగ్ధహర్షి పితౌమహు నాజ్ఞగా వచిం
 చిన వచనంబు నాదరముఁజేయుచుఁ గ్రోధము నుజ్జగింపి య
 య్యనిమిషవర్ణులెల్లరు నిశానుచరు ల్కొనియాడుచుండఁ బెం
 పెనయఁ ద్రివిప్రవంబునకురనేగిరి దోగిరి హర్ష హరిధిన్. 314

ఉ. రాజవతంస! యా కదనశరంగమునందు హతావశిష్టులై
 తేజముఁ దక్కి స్రుక్కిన ద్వితిప్రభవు ల్సురమానియాజ్ఞచే
 నాజి విపన్నుఁడైన బలిశన చ్చగిరిన్ దరియంగఁజేర్చి ర
 ప్దోజదలిర్ప నార్యుఁడు భృగూద్వహుఁడుం జనుడెంచె నద్రక్షిన్. 315

- గీ. ఉశనుఁ డంత శిరోధర్మయ క్తులగుచు, బ్రలసవ్వావయపులయ్యిసరఁగువారి
నారసి మృతసంజీవన్యయనఁబరఁగు న్న, విద్యచేతను బేర్చి జీవింపఁజేసి. 316
- మ. భృగువర్యుండగుకావ్యుఁ డప్పుడు మహావిద్యాధ్యుఁడై తన్నన్ని శిం
పఁగ దైత్యాధిపుఁడైన యా బలియు సంప్రప్తౌద్రియజ్ఞానుఁడై
తగ నానావిధలోకతత్త్వవికుఁడై, తా నొప్పుటంజేసి లో
పగ నొందండు పరాభవంబు దనకుంబ్రాపించిన న్బార్హిణి! 317

అధ్యాయము 12.

— శ్రీమహానీలదర్శనజాత శివమనోవిభృమము శ్లో —

శ్రీశుకుడు:—

- క. మాయావనితాకృతి దై, తేయుల పంచించి హరి య్యదితినందనులన్
బీయాశముఁ ద్రావించిన, యీ యుఖలోదంతము స్వహేళుఁడు వినియెన్. 318
- క. దేవీయతుండగుచు మహా, దేవుఁడు వృషభేందు) నెక్కిధృతి భూతవితా
నావృతుఁడై చనియెన్ శ్రీ, దేవుఁడు గలచోటికి స్వర్గదీన్ ముదముందన్. 319
- ఉ. అంత రమామనోహరుఁ డు మాన్వితుఁడైన మహేళుఁ బ్రీతి న
త్యంతము గౌరవింప నుచితాననమందు సుఖోపవిష్టుఁడై
యెంతయు నెమ్మి శంభుఁడు రక్తమేళునకుం బ్రీతిపూజఁజేసి పె
న్వింతను బొందుచున్న మదిశవేకుకదీరఁగఁ బల్కె నీగతిన్. 320
- ప. దేవదేవా! నీవు జగద్వ్యాపకుండవు, జగదీశ్వరుండవు, జగన్మయుండవు, సర్వ
భావంబులకు హేతుభూతుండవు, పరమాత్మరూపుండవు. ఈ జగంబున కాదిమధ్యాం
తములు నీవ. అంతర్బహిర్వ్యాప్తకుండవు నీవ. అవ్యయుండవగు నీకు జగదాదులు
లేకుండుంగావున సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుండవై వెలుంగుచుందువు. శ్రేయ
స్కాములైన మునులు ఉభయస్థంబును బరిత్యజించి భవచ్ఛరణంబుజంబును
ఉపాసించుచుందురు. పరిపూర్ణంబును, అమృతంబును, గుణరహితంబును, విశో
కంబును, అవికారంబును, ఆనందమాత్రంబునగు పరబ్రహ్మవు నీవ. అనపేక్షుం
డవై జగదుత్పత్తిస్థితిలయంబులఁ గల్పించుటకుఁ దదపేక్షకత్వంబున నాత్మేశ్వరుండ
వైన నీవు ప్రవర్తించుచుందువు. నీ వొక్కండవ సదనదూర్ణుండవు. అద్వయం
డవు, సుభయుండవగుదువు. స్వర్గంబు వస్తుభేదంబున విభిన్నంబుగానియట్లు
నీ వవిచ్ఛిన్నుండవై విరాజిల్లుచుందువు. జను లజ్ఞానవశంబున నిరుపాధికుండ

వైన నీయందు గుణవ్యతికరంబు గల్పించుచుండురు. కొందఱు నిన్ను పరబ్రహ్మ
వని చెప్పుదురు. మఱికొందఱు ధర్మంబుగా వక్కాణింతురు. వేటొకకొందఱు
నదనత్వరండవగు పురుషుండవని పల్కుచుండురు. అన్యులు కొందఱు నవశక్తి
యతుండవగు పరమపురుషునిగా నుగ్గడింతురు. ఇతరులు మఱికొందఱు అవ్య
యాత్మకత త్వస్వరూపుండవగు మహాపురుషునిగా వక్కాణింతురు. మహాయుగం
పన్నుండనగునేనును, మరచిప్రభృతులైన ఋషులును, సత్త్విగుణప్రధానులమైనను
భవత్కల్పితమైన మాయావృథావంబు నెఱుంగంజాల మనిన యశుభప్రవర్తనులు
త్వన్మాయావంచితమనస్కులునగు దైత్యమర్త్యాదు లేమెఱుంగనేర్తురు? అట్టి
నీవు భూతంబులకు జన్మస్థితినిశంబులుచు భవబంధమోక్షంబులును గల్పించు
చుండువు. వాయు నెట్లాకాశంబునుజొచ్చునట్లు స్థావరజంగమాత్మకంబగు నీసర్వ
విశ్వంబును తదాత్మకత్వంబున జొత్తువని నేఁ దలంచెద.

321

గీ. ఈశ! గుణములతో రమ్యయించునట్టి, నీ శుభావతారమ్ములనేను గంటి
నిపుడు యోషిత్రనువుఁదాల్చియింపుసాంపు, నింపు నవతారమును జూడ్రనేఁ
దలఁచితి.

322

ఉ. ఏ యవతారలీల నను ధ రేంద్రులు మోహితులైరి వేల్పు లా
ప్రాయముగా సుధారసము ధ పాపముఁజేసిరి లోకమోహనా!
యా యవతారవైభవము ధ నర్థిలీఁ జూడఁగఁ గోరి మేము దే
వా! యిటువచ్చినారము మ ధ పాత్రరమైన కుతూహలంబునన్.

323

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. అని గిరికునిచేత న ధ భర్థితుఁడయి, విష్ణుదేవుండు భావ గం ధ భీరముగను
నవ్వి యా శూలపాణి య్యాననముఁ జూచి, ప్రతిపచన మిచ్చెనీగతిఁబార్థివేంద్ర!

శ్రీహరి:—

గీ. అమృతభాజన మవహృత్తమగుడు నకల, నిర్జరులకార్యములఁజూచునీను దైత్య
గణములకుఁగొతుకంబెదఁగలుగుపొంఁకెఱబూనినాఁడ యోషిద్రూపకమునుగిరిశ!

క. కామిజనాదరణీయము, కామోద్దీపకమునగుచుఁ ధ గమనీయంబౌ

భామినిరూపముఁ జూడం, గామించెడు నీకుఁ జూపఁ గలను మహేశా!

324

నారదుఁడు:—

క. అని నుడువ్వుచునే క్రమలన, యునుఁ డంతర్ధానమొందె ధ నన్ని దెసలకున్
గనుగను ద్రోవ్వుచుఁ గౌత్య యనతో నా చంద్రమాళి ధ యటనుండె వృషా!

చ. అపుడు నెవవ్రీణశక్తుడు ధ మౌంచితవృక్షవిరాజమావమా

నూపననీముఁ గాంచె శివుఁ ధ డౌప్పుగఁ గందుక కేళిపక

- నిపుణత నాడుచున్ హాయిలు య నిపుచు జారు దుకూలచేల యు
క్తపృథునితంబభాగమునఁ య గాంచిని దాల్చిన మోహనాంగినిన్. 328
- చ. అనుపమసౌకుమార్యఖని యె సమనోన్నమనప్రకంపిత
స్తనపృథుహారభారవళ య తం గృతమధ్యమునం బదింబదిం
దునిసెకుభంగిఁ జూడ్కికిని య దోచుచుఁ గమ్రవదప్రవాళ మి
ట్టునటు గదల్చుచుం దనరె య డున్ లలితాంగి విసోదభూమియై. 329
- చ. దెసల భ్రమించు చెండువయి య దృష్టు నిగుడ్చుచుఁ గర్ణకుండలో
ల్లసితకపోలయుగ్మయుఁ జ య లచ్చికురాళివృతాననాబ్జయై
వననము జాఱఁ గొప్పవిడ య వామకరంబునఁ జక్కన్-త్తుచున్
వెనఁ జెఱకేలఁజెందు విను య వీధికిఁగొట్టుచుఁ దన్వి బేర్చడిన్. 330
- చ. భువనము నాత్మమాయఁ గడు య ముగ్ధముఁజేయు చొకించుకంత సి
గ్గు వాడమఁ బిన్ననవ్వొలయుఁ య గూర్కిఁ గనుంగొనఁ దాన వంచితం
డవుచు భవుండు విహ్వలత య రాశయుఁడై తనుఁ జెంతనున్న యా
శివను స్వభృత్యవర్గమును య జిత్రమునందు నెఱుంగఁ డయ్యెడన్. 331
- ఉ. ఆ యవతీలలామ వృక య రాగ్రమునుండి నుదూరభూమికిన్
బోయిన చెండుకై వెనుకఁ య బోవుచునుండఁ దదీయవస్త్రమున్
వాయుకిశోర మా వృషభ య వాహుండు సూడ హరించె నంతఁ దా
నా యెలనాగ సోయగము య నందు మనంబిడఁ గామవై రియున్. 332
- క. భూనాథ! త దపహృతవి, జ్ఞానుండయి వంచకర వ య శంకరుఁడగుచున్
దా నా శంకరుఁ డవుడు భ, వాని గనం దానివెంటఁ య బడియె నిర్వింఘ. 333
- గీ. విగతవస్త్రయు మిగుల స్రవ్రీడయునయి,తన్నుఁ దరియంగవచ్చుభూతవతిఁగాంచి
తరుచయంబులమాటునదాగు చామె,యల్లనవ్వుచు నటనుండఁనొల్ల కరిగె. 334
- క. ప్రమథితనకలేంద్రియుఁడగు, ప్రమథాధిపుఁ డవుడు కామ య వశుఁడయి తా నా
రముఁ న్నెన్నంటివనెన్, దమిఁ గరిణిన్ దంతివిభుండు య దవిలినభంగిన్. 335
- ఆ. ఆనుగమించి పోయి య యమృహదేవుండు, వలవకున్నవతిని య బలిమిఁబట్టి
కేశబంధమునను య గీలించి బాహుల, లీలబిగ్గఁ గాఁగి య లించుకొనియె. 336
- క. కరిచేఁ గరిణితెఱంగున, హరుచే గాఢోపగూఢ య యె యిట్టటు లా
తరుణి పెనంగుచు నిలువిత, శిరోజయై పాలుపుమిఁగె య క్షితివరమాళీ! 337
- గీ. ఎట్టకేలకుఁ దప్పిమృతభేష సుదృఢ, బాహువులమధ్యనుండి వీరడ్వండఁగఁజేసి
విష్ణుకృతమాయయైనదూతృపృథునితంబృభృసగతిఁ బాఱిపోయె నోరరాజతిలక! 338

క. అరినిర్జితుండువోలెన్, స్మరనిర్జితుండగుచునపుడు శ్రవణంబు మహా
పరమాద్భుతకర్ముండగు, హరిజాడంబట్టిపోయె శ్రవసనీనాథా! 339

మ. ఎడఁగొన్నట్టి కరేణువుం దవిలి యుగద్వృత్తిన్ వెనం బాటు ను
స్మద దంతీంద్రమువోలె నయ్యువిదవెంటటం బోవ సత్పూజకున్
బదమాదేవు నమోఘవీర్యము పడెన్ శమార్గంబునన్ స్కన్నమై
మదిరాక్షీ నవయావనార్ణ వనినిర్మగ్నాత్మకడై యుండుటన్. 340

గీ. ఎటనెట నమోఘవీర్యుడొశనీశు రేత, మట్లు మార్గమునంబడెనవిద్యెల్ల
రావ్యహేమంబులకును క్షేత్రంబులయ్యె వసుమతీనాథ! భూరికృతపాసనాథ! 341

గీ. నదులయందును జెంపగునదములందు
బర్హతములందును వనోపశవనములందు
ఋషులుగల స్థలములందునవృషభవాహుఁ
డు హరుఁ డప్పుడు పేర్చిననన్నిహితుండయ్యె. 342

క. ఘనమగు శ్రీవైష్ణవమా, యను మృత్యుంజయుఁడు స్కన్నశ్రమగు నిజరేతం
బునను జడికృతుండన్నన్, గినుఁగొని వినివృత్తుండయ్యెఁగలుషపథమునన్. 343

మ. జగదాత్ముండును దేవదేవుఁ డమలకానాత్ముండున్ బుఁచ్చుండున్
భగవంతుండు విభుండునైన హరి దిశవ్యంబైన మాహాత్మ్యమున్
దగఁగిరిన్ స్వమహాత్వముం దెలిసికొంటంజేసి యా నర్హభూ
తగణాధీశ్వరుఁ డంత స్వాంతమున విగ్రతంజెందఁ జావంతయున్. 344

మ. అవికృతుఁ డత్రోపుండును సకమాహితచిత్తుండునై చెలంగు నా
భవుఁ గని దేవదేవుఁడు సకభంగుర నిష్కలుష ప్రభావుండున్
భువననుతుండునై న హరిపూని స్వపూరుషమూర్తి దాల్చి దీ
ప్తివికసితాననుండయి గర్భభీతరోక్తులఁ బల్కె నీక్రియన్. 345

క. నాయువతీరూపంబగు, మాయ నోహితుండవై యుగమారమణా! నీ
వీయెడల నాత్మనిష్ఠ న, జేయుండవై నిల్చితివి వశీకృతచిత్తా! 346

క. అకృతాత్మలైన పూరుషులకు దుస్తరభావవికృతులంగూర్చెడు మా
మకమాయావాగుర జిక్కక యెవ్వఁడు నీవు దక్కగడవ న్నల్లన్. 347

గీ. కాలరూపుని వన్న భాగములతోడఁ
గూడివర్తించునట్టియాశగుణమయమగు
మాయ నిన్నును బరిభవింపంగలేదు
మహితసద్గుణపూత! యుగమానమేత! 348

శ్రీశుకుడు:—

క. శ్రీవత్సలాంఘనునిచే, నీవడువున నశ్శృతుఁడయ్యివృషభధ్వజుఁడా
దేవుని వీడ్కొని స్వీయగణావృతుఁడయి చనియె వెన నిజబలయమునకున్. 3149

క. తనచే ననుభూతంబగు, ఘనమగు హరిమాయఁ బెలిపెఁగొతుక మెనఁగన్
మునిముఖ్యులెల్లరుం దమి, వినఁ గాత్యాయనికి మానసవేశ్మర! వింటే? 3150

రుద్రుడు:—

ఉ. మోహవశంబునం బరమ్యపూరుషుఁడుం బరదైవతంబునా
నా హరిమాయచేత నణిమాదికభావతినైన నేనెదూ
రాహృతమానసుండనయ్యయట్లు గలంగితి నన్న నింక నో
హోహా! యొరుల్ భరించుటకునోర్తుకొని పరతంత్రులౌ జనుల్. 3151

గీ. లైలనందన! వేయేండ్ల్యచన్నపిదప, యోగముననుండి యప్పుడ్యయపరతుండ
నైన నను డాసి యడిగి తెగవ్వనిఁ గాల, వేదగమ్యుఁడుగాని య్యవిభుఁడితండె.

శ్రీశుకుడు:—

గీ. జలధిమథనంబునం గులార్చలము పృష్ఠభాగమునఁ దాల్చెనెవ్వఁడుప్రధితవిక్ర
మక్రముండగు నా హరిమహిమ మిపుడు, నీకుఁ దెల్పితి నోధరణీకళత! 3152

ఉ. ఈ కథ నెవ్వఁడేనిఁ బఠియించిన విన్న నొకప్పు వాని య
స్తోకతరప్రయత్నములుదొడ్డడివో వవనీంద్ర! యుత్తమ
శ్లోకగుణానువర్ణనముశోభనమై కలయంతకాలమున్
భీకరమైననంస్మృతి జగనించెదమఃఖము నిస్తరించెడున్. 3153

చ. జనవర! సాగరోన్మథననంజనితామృతముం బ్రీవన్నులౌ
ననిమిషకోటిచేత ముద్యమారంగఁ ద్రావఁగఁజేసి క్రూరులం
దనుజుల మోహపెట్టి కుహనాంగనయోపముఁ గొన్న మేటి న
జన గణగోప్తయుం గుజనశశాన్తయునైన హరి స్మరించెదన్. 3154

అ ధ్యాయ మే 13.

శ్రీ వైవస్వతాదిమమ వృత్తాంతము శ్లోకము

శ్రీశుకుడు:—

గీ. శ్రాద్ధదేవుండు మనువయ్యెన వ్రముండు
వర్తమానుం డతఁడు వివశస్సంతునుతుండు

వాని పుత్రులు పడుగురుగవారి నామ

ధేయములు దెల్పుదును విను శ్రధీవర్యే!

356

వ. ఇక్ష్వాకుండు, నభగుండును, ధృష్టుండును, శర్యాతియు, సరివ్యంతుండు, నాభాగుండును, దిష్టుండును, గరూశకుండును, బృహధ్నుండును, వసుమంతుండు నని వారి నామంబులు ప్రసిద్ధంబయ్యె. ఆదిత్యులు, వసువులు, విశ్వేదేవతలు, మరుద్గణంబులు, అశ్వినీదేవతలు మున్నగువారమరులు, పురందరుం డింద్రుండు, కశ్యపాత్రివసిష్ఠ విశ్వామిత్ర, గౌతమ, జమదగ్ని భరద్వాజులనువారు ఋషులై పరగిరి. అందుఁ గశ్యపునివలననదిత్యుండు భగవజ్జన్మంబుగలిగె. భగవంతుండగు విష్ణుండు వామనరూపధరుడై యాదిత్యుల కవరజుండయ్యె. ఇట్లునష్టమమన్వంతరంబునకు సంక్షేపంబుగా నాచే జెప్పంబడియె. విష్ణుశక్తి బృంహితంబులగు భవిష్యన్తన్వంతరములుగూడ చెప్పెద వినుము. వివన్వంతునకు విశ్వకర్మ దుహితలై న సంక్షాళాయలనువార లిరువురు భార్యలు. వారు పూర్వము నీకుఁజెప్పంబడిరి. బడబయను మూడవభార్యకూడ కలదనికొందఱు చెప్పుదురు. వారలలో సంజ్ఞకు యముఁడు, శ్రాద్ధదేవుఁడు నని యిరువురుకుమారులును యమున యనునొక కుమార్తెయుఁ గలిగిరి. ఇక ఛాయ యపత్యంబును వినుము. ఆ ఛాయకు సావర్ణియు, సంవరణునిభార్యయగు తపతియనుకన్యయు, శనైశ్చరుఁడును నుద్భవించిరి. బడబకు నశ్వినీదేవతలు జన్మించిరి. రాబోవు నష్టమమన్వంతరంబున సావర్ణిమనువు కాఁగలఁడు. సావర్ణిమనువునకు నిర్మోహవిరజస్కాదులగు నృపాలురు తనయులగుదురు. అందు సుతపస్కులు, విరజలు, నమృతప్రభులు నగువారు దేవతలు, వారికి విరోచన సుతుండగు బలి యింద్రుండు కాఁగలఁడు. అతండు పదత్రయంబును యాచించు విష్ణువునకు నీ భూమినొసంగి నమిద్ధంబగు నింద్రపదవినుభవించి యనంతరంబు సిద్ధింబొందఁగలండు. ఆ బలిసార్వభౌముఁడు సుతలలోకంబున భగవంతునిచే బంధుండై పదంపడి సంప్రీతుండగు నతనిచే న్వర్గంబునకన్న మిన్నయగు నాలోకంబున నివేశితుండై యింద్రుండుంబోలె నిష్పడు విరాజిల్లుచుండె. గాలవుండును, దీప్తిమంతుండును, పరశురాముఁడును, ద్రోణ పుత్రుండగు నశ్వత్థామయుఁ, గృపుఁడును, ఋష్యశృంగుండును, నాకు దండ్రియు భగవంతుండునగు వ్యాసుండు నా మన్వంతరంబున నష్టవులు కాఁగలరు. ఇప్పుడు న్వయోగంబునవారు తమతమ యాశ్రమంబులనుండిరి. వేదగుహియగు పరవ్వతి యందుసార్వభౌముడని ప్రసిద్ధుండై పరమేశ్వరుండగు హరియింద్రునుండి స్థానంబు హరించి బలికి నొసంగఁగలఁడు. వరుణసంభవుండై న దక్షసావర్ణి నవమ మనువుకాఁగలఁడు. ధృతకేతు, దీప్తకేతుప్రభృతులగు నృపాలురు తత్పుత్రులై పరంగు

దురు. పరుడు మరీచి గర్లడు మున్నగువారు దేవతలు. అద్భుతండునువాఁ డింద్రుండు, ద్యుతిమిత్రములు లండు ఋషులుకాఁగలరు. ఆయుష్మంతునకు సంబు ధారయందు భగవంతుం డవతరించు. ఆ భగవంతునిచే గుప్తంబగు తీలోకంబును నద్భుతం డనుభవింపఁగలండు. ఉపశ్లోకనుతుండగు బ్రహ్మసావర్ణి దశమ మనువు కాఁగలడు. భూరిషేణాదులగు తత్పుత్రీకులు నృపతులు. హవిష్కత్తు, సుకృతి, సత్పుండు, జటామూర్తి, ఋషులు. శంభుండనువాఁ డింద్రుండు, విరుధ్వా దులు దేవతలు, విశ్వనృజనకు విషూచియందు బొడమిన విష్వక్సేనుడు శంభు నకు శక్తి నొసంగఁగలడు. ధర్మసావర్ణి యేకాదశమనువు కాఁగలడు. సత్య ధర్మాదులు పదుం ద్రతనిపుత్రులు భూపతులు. విహంగములు, కామగములు, నిర్వాణులు, రుచులు ననువారు దేవతలు. వైధృతుఁ డింద్రుండు, అరుణాదులు ఋషులు. అందు సూర్యునకు ధర్మనేతువను సుతుండై హరి వైధృతునకుఁ ద్రిలోక ధారణశక్తి నొసంగఁగలడు. భద్రసావర్ణి ద్వాదశమనువు కాఁగలడు, దేవ వంతుడు, ఉపదేవుడు, దేవజ్యేష్ఠుడు మున్నగు తత్పుతులు నృపతులు, ఋతు ధాముం డింద్రుండు, హరితాదులు దేవతలు, తపోమూర్తి, తపుండు, అగ్నిధ్ర తుండు మున్నగువారు ఋషులు. సత్యతపస్సానృతులకు సంభవించు స్వధామా ఖ్యంబగు విష్ణ్వంశం బామనుప్రయోజనంబు సాధించు. దేవసావర్ణి త్రయో దశమనువు కాఁగలడు. చిత్రీనేపవిచిత్రాదు లతనిపుత్రులు నృపతులు కాఁగలరు. సుకర్మ, సుతామసంజ్ఞాకులు దేవతలు. దివస్పతి యింద్రుండు. నిర్మోహ, తత్త్వ దర్శాదులు ఋషులు. దేవహోతృనకు బృహతీయందు సంభవించిన విష్ణ్వంశుం డగు యోగేశ్వరుండు దివస్పతికి సంపాదకుండు కాఁగలడు. ఇంద్రసావర్ణి చతు ర్దశ మనువగు. ఉరుగంభీరవస్వాదు లతనిసుతులు భూపతులు. పవిత్రులు, చాక్షు షులు అనువారు దేవతలు. శుచియనువాఁడింద్రుడు. అగ్నియు, బాహువు, శుచి, శుక్రుడు, మాగధుడు మొదలుగాఁగలవారు ఋషులు. సత్రాయణునకు వితా నయందు కుమారుడైన బృహద్భానుండను హరి కర్మ సంతానంబుల విస్తరింపం జేయు. రాజేంద్రా! యీ త్రికాలానుగతంబులైన చతుర్దశమన్వంతరంబులు నీకుం దెలుపంబడె. నీ మన్వంతరంబులచే యుగసాహస్రపరివర్తంబగు కల్పంబు నమ్మతంబయ్యె.

అ ధ్యాయము 14.

—శ్లోక జగత్పరిపాలనక్రమము శ్లోక—

విష్ణురాతుడు:—

గీ. వరమునీశ్వర! సకలమృత్యుంతరముల, నీ మనుష్యభృతుల నెవ్వరే క్రియలను
జేయనియమించుచుండుటకై చెప్పమయ్య, యయ్యదంతమువినవేడ్డయ్యయ్యెనాకు.

బ్రహ్మరాతుడు:—

క. మనువులు మనువుత్రకులును, మునులును శక్రాదిసుర సకలూహంబులు నో
జనవర! పరమపురుషు శా, సనమున వర్తించుచుండ్రునర్వవిధములన్. 359

గీ. క్షితివరా! మున్ను నాచేత్యజెప్పఁబడిన, యట్టి యజ్ఞప్రభృతిపూర్వకపాతక
ములను జోదితులై మునిగముఖ్యులెల్ల, నయగతి స్లోకయాత్రనునడుపుచుండ్రు.

గీ. ఘనచతుర్వ్యగాంతమ్ము నయగాలకబలి, తంబులగు శ్రుతిగణములయదపముచేతఁ
బడయుదురు ఋషులే గ్రమ్మఱవనివలనఁ, దనరుఁగాదె సనాతనసభర్త మధిప!

క. ఆదృతిమీఱఁగ శ్రీహరి, నోదితులై ధర్మమును మృనువు లెల్లఁ జతు
ష్పాదముల నడుపుచుండురు, గాదే? నృపవర్య! స్వస్వకాలములందున్. 362

క. విను మవ్వంతరములు కడ, చనుదనుక విభక్తులయి ప్రజాపాలురు భూ
మిని బాలింతురు సురలు న, వనభాగంబులు భుజింతురపార్థివముఖ్యా! 363

క. భగవద్దత్తంబైన త్రి, జగదూర్జితలక్ష్మిఁ బొందికశక్తిఁడు తగ ము
జ్జగముల నేలుచు నుండును, మిగులం గామములఁ గురియ్యమేదిని మీఁదన్. 364

గీ. ఒనఁగు జ్ఞానోపదేశంబుయుగయుగమున
హరి సమిధసిద్ధేశదేశహంబుఁ దాల్చి
మఱియు ఋషిరూపమునను గర్మంబుఁ దెల్పుఁ
దెల్పు యోగంబు యోగేశ్వరదేహమునను. 365

క. వినుము ప్రజాపతి రూపంబున సృష్టి యొనర్చు రాజ్యమూర్తియగుచు ద
స్యనిధనముంజేయును నేర్పున నభవము నిచ్చుఁ గాలకరూపుం డగుచున్. 366

గీ. నామరూపాత్మకంబు నశనంతమునగు, ప్రబలరూపావిమోహితస్వాంతలైన
జనులచేబహురూపశాస్త్రములచే ను, తింపఁబడుచుండియున్ హరిఁ దెలియఁబడఁడు.

అధ్యాయము 15.

శ్లోకములు—పామనావతారకథా ప్రారంభము శ్లోకము

విష్ణురాతుడు:—

క. మూడడుగుల నేలను హరి, వేడెన్ బలి నేల? గృహణ్యవిధి విభుడయ్యున్
బోడిసెడి యేలతని మో, మోడక యర్థింబువడసిరయు స్థంధించెన్. 363

చ. ఇది తెలియంగ మాకు నుద్యయించె ఘనంబగు కౌతుకంబు మా
హృదయములందు సంయమివరేణ్య! మహాత్మ! యెఱుంగఁ జెప్పమా
ముదమున యజ్ఞనాయకుడుగ్రబూర్ణుడునా హరిదేవు విన్నయ
ప్రదమహిమోన్నతి నిరవకరాధుని బంధనము స్థమంబునన్. 369

శ్రీశుకుడు:—

చ. బలిపుచ్చే బరాజితుడుగ్రబ్రాణవియ్యుక్తుడనై నయట్టి'యా
బలివిభుఁ డప్పు డార్యభృగువర్యులకుం బ్రియశిష్యుడౌచుఁ గే
వలమగు భక్తిపెంపునకురవారలకుం దగు పూజఁ జేసె న
త్యలఘుతరాశయుండగుచునర్థసమర్పణబుద్ధితోడుతన్. 370

ఉ. ఆతని భక్తిపెంపునకునర్థనివేదనబుద్ధికి న్నదిం
బ్రీతినఁ జెంది బ్రాహ్మణవరేణ్యులు శ్రీభృగువుల్ జగత్ప్రియా
జేతృతఁ గోరుచున్న బలివే ఘనవిశ్వజిదధ్వరంబు వి
ఖ్యాతిగల్పఁజేసి రథిరవా! యభిషేకవిధు లైలంగఁగన్. 371

గీ. వడఁపడి హిరణ్మయోజ్జ్వలపట్టబద్ధ, మైన రథమును హర్యశ్వహయసమాన
వర్ణతురంగంబులును సింహభాసమాన, కేతువును సవనాగ్ని సురదృఢతమయ్యె.

మ. స్వయందూరా! విను ముద్దు హేమలతీకానంబద్ధమా చాప మ
క్షయతూణీరయుగంబు భవ్యమగు భాస్వదవర్మముం బుత్రమో
హయుతుండై యొనఁగెం బితామహుడు బ్రహ్మచరుండు శుక్రుండు వి
స్వయమా వాడనిపూలదండను మహాశంఖంబు నిచ్చెన్ గృహన్. 373

మ. అవసనాయక! యిట్లు లా బలియు నోశయ్య నివ్రవనంపాదితా
హవసామగ్రిని బొంది స్వప్తయనముల్ హర్షించి యా బ్రాహ్మణ
ప్రసన్నులైప్పగ సప్రదక్షిణసమోహకంబు లర్పించి తా
తత్వ ప్రహ్లాదుని కర్మిలి న్నలిపె స్వాష్టాంగప్రణామంబులన్. 374

ఉ. అంత మహాభుండు బలియూ భృగువర్య సమర్పితంబు న
త్యంత మనోహరంబునగునందవరాజును నెక్కి పేర్చి య

క్లాంత లతాంతమాల దనకంఠమున స్థయించి యెంతయున్
 వింతగు బాణతూణములుగవిల్లును దాల్చి కడు స్విరాజితన్.

375

గీ. స్వర్ణ కేయూరవిలసితభావముగూడు, మకరకుండలయుగళ స్రవస్సండితుడయి
 కుండనంజ్వలితాగ్ని హోతృత్రిండువోలె, దేరుపై నెక్కి యా బల్లి తేజరిల్లె.

376

చ. ధృతిమెయి సంతరిడునుగదృక్కులఁ గోలెడులీల నత్యహం
 కృతిమెయి దిక్కుల న్నమల్గిమింగెడుభంగిఁ జెలంగుచున్న యా
 త్కతులితవైభవాధ్యులగుదైత్యవతంసులతోడఁగూడి యా
 దితిసుతనత్తముండు బలశ్రేణులు న్నెలుగొందె నెంతయున్.

377

క. ఘనమగు రాక్షససేవలఁ, గొనుచు న్రోదోంతరాళకమహంబును బె
 ల్చిన వణికించుచుఁ జెల్వొం, దిన సురనగరంబునకుఁ జగ్గనె న్రభనగతిన్.

378

వ. ఇట్లుచని కూజద్విహంగమిధునంబులును, విరుతస్మత్తరుధువ్రతంబులును, బ్రవాళ
 ఫలపుష్పభారానతశాఖామర ద్రుమంబులును, శ్రీమంతంబులు నగు నందనా
 ద్యుపవనోద్ధానంబులచే రవ్యంబును, హంస సారస చక్రావ్యాయ కారండవ
 కులాకులంబులై సురసేవితప్రసూదాజనవిహారభాసురంబులగు సరోవరంబులచే
 మనోహరంబును, బరిఘభూతంబగు నాకాశగంగాన్రవంతిచే నావృతంబును, అగ్ని
 వర్ణంబు నట్టాలకనహితంబు సమున్నతంబునగు పాకారంబుచేఁ బరివృతంబును,
 హిరణ్యపట్రకవాటంబులగు ద్వారంబులచేతను స్ఫటికమయంబులగు గోపురం
 బులచేతను బరివేష్టితంబును, విశ్వకర్మవినిర్మితంబైన సభాచత్వర రథ్యాశ్రయము,
 న్యర్బుడవిమాన సమన్వితము, మణిమయ శృంగాటక వజ్రవిమ్రీమవేది సంక
 లితము, విభక్తపథంబునగు సభాస్థానంబును బొందినదియు, నిత్యవయోరూపాభి
 రామలు, శ్యామలు, విరజవస్త్రులు, రూపవతులు నగు సుదతులచే నర్చులచే
 నగ్నియుంబోలె విభ్రాజమానంబైనదియు, సమరాంగనాకేశవిభ్రష్టసాగంధిక
 పగిమోదభరిత మారుతసురభిత వివిధమార్గంబును, జాంబూనదజాలవినిర్మద
 గరుగంధిపాండరధూపపత్రిచ్ఛన్న పథంబును, ముక్తావితానమణిహేమ కేతు
 నానావతాకవలభి పరివృతంబును, శిఖండి పారావత భృంగనాదితంబును, వైమా
 నికస్త్రీ కలగావమంజులంబును, మృదంగ శంఖావకదుండుభిన్నంబులచేతను,
 దాశయక్త ఘోరమరజు చేటు నాదంబులచేతను, వాద్యవంయుక్త సృత్యంబుల
 చేతను, ఉపదేవగీతంబులచేతను, హృదయంగమంబును స్వప్రభావినిర్జిత సమస్త
 ప్రభంబును, ఆధర్మిన్త, ధర్మవిదోహ, శత, దురభిమాని, కాముక, లుభాగమ్యం
 బును నగు నా దేవనగరంబును జమూనమేతుండై బహిర్భాగమునందంతటను

నా బలిసార్వభౌముడు నిరోధించి మహాస్వనంబును నాచార్యదత్తంబునగు శంఖంబును నిండ్రకాంతలకు భయోత్పాదకంబగునట్లు పూరించె. 379

క. శతమన్యుం డంతట నా, దితిజేందు మహాద్యమంబుదెలిసి సురగణాన్వితుడయి నిజగురువాచ, నృసినిం గని పలికె నిట్లునవినయభణితిన్. 380

గీ. పూర్వరిపుడై న్న బలిదైత్యసార్వభౌముఁ, డిపుడు గ్రమ్మటఁ గావించుకవిపులమైన యదృతోద్యమ మి దవార్యమంచుఁ దలఁతు, నిట్టి తేజముబలి కివ్వకడల్లుగలిగె?

చ. ఎవఁడును దీని మానుప నశధీశుఁడు కాఁడని తోచుచుండెఁ దీ వ్రీవిలయకాలవహ్ని వలెఁబడె కొని లోకములందహించు రీతి వెలుగుచున్ గడంగి పదిదిక్కుల మ్రింగుగతిం జెలంగె శాత్రుఁ డిటు లోజముం బలముదర్పముఁ బొందుట కేమి హేతువో! 382
వాచస్పతి:—

క. శతమఖ! విను శాత్రువు ను, న్నతి కే నెఱుంగుమను గార శ్రణము భృగువులచే నతని కమిత తేజము సంభృతమయ్యెన్ శిష్యుడగుట శ్ర నిది నిక్కువమా. 383

క. ఒక్కవిభండగుశ్రీహరి, దక్కఁగ మఱి నీవుగాని శ్ర త్యాదృశుడగు వేఱొక్కఁడుగాని యెదుటఁదా, నొక్కగడియయేని నిల్వనోవఁ డతనికిన్. 384

క. కావున మీరెల్లరు నిక, స్వావాసంబగు త్రివిష్ట శ్ర పంబు విడిచి పొండా వై రివివర్యయకా, లావధినిస్వేచియుండుఁ శ్ర డమరాధీశా! 385

క. విప్రబలోదర్కుండై, దీప్రప్రతిభం జెలంగె శ్ర దితిజవిభుఁడు దద్విప్రావమతికరుఁడు దా, స్వప్రభసెడఁజెడును నవరి శ్ర వారుం డగుచున్. 386

గీ. అధిప! యారీతి కార్యజ్ఞుఁడైన గురుఁడు, కార్యనిశ్చయమొనరింపఁగా నమరులు సరభసంబగు గతిఁ ద్రివిష్టపమువిడిచి, యెల్లఱును గామరూపులై యెటుకొ చనిరి.

క. సుర లిట్టు లఁగియుండన్, విరోచనసుతుండు బలి త్రి శ్ర విష్టపమును జెచ్చెర నాకృమించి త్రిజగము, లురవడిఁ దన వశముగాఁగ శ్ర నొప్పె నరేంద్రా!

చ. భృగువులు శిష్యవశ్యులు శ్ర విశ్వజయంబునుబొంది పత్యృథన్ మిగిలెడు నాత్మశిష్య హయ శ్ర మేధశతంబొనరింపఁజేసి రొప్పుగ బలిసార్వభౌముఁడును శ్ర బూర్ణశశాంకుఁడువోలె దిక్కులందగణిత కీర్తిచందికలు శ్ర వ్యావృత్తుఁజేసె దదుజ్జ్వలప్రభన్. 389

క. కృతకృత్యునిఁగాఁ దన్ను, నితిజవరుఁడు దలఁచికొనుచు శ్ర ద్విజవర్ణప్రాచీతముగ వమృద్ధలక్ష్మిం, గుతుకంబున ననుభవించె గురుకులముఖ్యా! 390

అధ్యాయము 16.

అతిపార్థసముత్థా

శ్రీశకుండు:—

వ. అంత.

391

క. స్వతనయు లీ చాడ్పునఁ బెను, వెతలంబడి చెడుటయుఁ ద్రివిష్టప మనురా
వృతమగుటయుఁ గని యదితి పరితపించె ననాథక్రియ ధర్మశ్రీనాథా! 392

గీ. కశ్యపబ్రహ్మ దాఁ జిరకాలమునకు, నరుసమాధివిరతుఁడయి యొక్కనాఁడు
వ్యవగతోత్సవము న్నిర్యాహ్లాదమునగు, నదితియాశ్రమభూమికిఁగరుగు దెంచె. 393

గీ. అదితి దేవినమర్చితుండగుచుఁ దత్కృతాననంబున నుపవిష్టఁడై నరేంద్ర!
దీనముఖయైన భార్యనుఁ దేజిచూచి, న్యాయసమ్మతమగు వచనంబుఁ బలికె. 394

క. ఓ కల్యాణీ! భద్రం, బేడ గో బ్రాహ్మణులకు శ నిష్ఠ జగమునన్
బ్రాకటధర్మమునకును భయాకరమృత్యువశవర్తి శ యా జనమునకున్. 395

క. ఏ గృహములఁ గనుచుందు ర, యోగులు ధర్మార్థకామ శ యోగవిధానం
బా గృహములందు నకుశల, మో గృహమేధిని! యెకింతయున్ లేడుకదా. 396

మ. చెలియా! స్వీయకుటుంబనక్తవగు నీ శ చే బూజితల్లాక ని
ష్టులై పోవుచుందురొక్కొక్క! యతిభుల్ శ భావించి వీక్షింపఁగన్
నలిలాభ్యర్చితులై నగా కతిభు లే శ నద్వంబులందుండి వి
హ్వలతం బోదురొ యాగృహంబులు పృగా శ లావానతుల్యంబులౌ. 397

గీ. తోయజాక్షిరొ! నే బోషితకుండనగుడు, మద్వియోగానహిష్టుత్ర మదిఁగలంగ
వేళయందు నీచేత హాసెప్పులందగ, నగ్నులు యథావిధి హుతంబులగుటలేదె? 398

గీ. నిఖిల దేవాత్మకుండయి నెగడు ఎష్టు, పునకు బ్రాహ్మణుడగ్నియ్య ముఖముఁగాదె!
కాన వారినిబూజింపఁగ గృహస్థు, కామదుఃఖములౌ లోకముల్ శ గాంచుచుండు. 399

గీ. మానిసీమణి! నీదు కుశమారులెల్ల, లోక బేడదలేక కుశలులై శ యున్నవారె?
నిన్ను నన్వేషించిత్తఁగారెన్ను చుంటి, వెలది వివరీతలక్షణములనుబట్టి. 400

అదితి:—

గీ. బ్రాహ్మణులకు గోవులకు ధర్మంబునకును, జనమునకుఁ గుశలమై సూక్ష్మమనివతంస!
వ్రాకటధర్మార్థకామంబులకును జ్ఞేత్ర, మగుచు గేహంబులెల్లఁజేలఁగు గృహవతి! 401

గీ. అగ్ను లతిభులు భృత్యులు శ నర్దులైన, బిక్షువులు నెల్లందు దగు శ విధముఁగాఁగీ
నిన్ను ధ్యానించుకొనుటన్ శ నిర్మలాత్మపరమునీంద్ర! యారాధింపఁబడుచున్నుండి. 402

గీ. అనఘమతిఃకృజాన్యముండకనై న నీవు, ధర్మముల నిట్లు నాకు బోధపఱువంగ
మునివతంసను! నామన్యబునఁగలిగిన, కామ మేదిసంపన్నముగకయుండు? 403

చ. సడమలదివ్యహూః! ముని య నత్తమ! సత్త్వజస్తమోగుణా
స్పదులగునట్టి యీ ప్రజలు య త్వచ్చభమానసదేహజాతులే
కద? యఘలాసురప్రభృతి య కప్రజలందు సముండవయ్యు నీ
పదభజనంబులన్నులువు య వారియెడ స్తయయుంతు నెంతయున్. 404

ఉ. కావుచఁ జిత్తమందు నధి య కంబగు భక్తిభజించు మా కిటన్
నీవు శుభంబుఁగూర్చు మవి య నింద్యచరిత్ర! మహానుభావ! యో
దేవ! సవత్సకోటు లతి య దృష్టత శ్రీపదపుల్ హరింపఁగా
లావఱియున్న నా కొడుకు య ల్గరుణించి యనుగ్రహింపవే! 405

గీ. పరజనంబులచేత న్యద్యాసితనయి, వ్యవససాగరనిర్మగ్ననై తినేను
ప్రబల నైరులచే మదైశ్వర్యము మఱి, శ్రీయు యశము స్థానము నప య
మృతము లయ్యె. 406

శ్రీమతుడు:—

క. ఆని యీరీతి నదితిచే, ననఘుండగు కశ్యపుఁడు స్యమభ్యర్థితుడై
జననాథోత్తమ! తగ నిట్లనె మృదుమధురోక్తు లొలయనల్లన నగుచున్. 407

కశ్యపుడు:—

తా. ఆహా! యద్భుతమానుగాదె? హరి మా యాశక్తి యత్యంతమున్
స్నేహవ్యాపృతమైన దీ భువన మి య స్త్రీ! భౌతికంబైన యీ
దేహంబెడ? పరాత్మయెడ? పతివ య త్నిపుత్రమిత్రాదిక
వ్యాహం బెవ్వరి కెవ్వరెన్న నిట మో య హోద్యోకమే హేతువా. 408

గీ. సర్వభూతగుహావాసు య జగదధీశు, వాసుదేవుని భగవంతుఁడెబరమపురుషు
నా జనార్దను నత్యంతమైనభక్తి, బూజకేయంకవలయు నోరపూవుఁబోడి. 409

క. వీనదయాఘండగు లక్ష్మీనాథుఁడు హరి యొనఁగూఁజుకొని నీ కోర్కుల్
శ్రీనాథార్ప యమోఘంబౌ నవ్యంబట్లుకాదగటంచు దలంతున్. 410

అదితి:—

క. నందనసహితముగా గడువందురు నాయెడలఁ బ్రియభరంగునటుల గో
మిందుని పూజావిధి నా, కుం దగ నువ దేశమిమ్ముగూఁపత్తు నిధి! 411

కశ్యపుడు:—

క. ముగ్ధు! ప్రజాకాముడనయి, భగవంతుండైన పద్మవృక్ష మును త్రవ్వ
వగ నాకుఁదల్చెనది యా, భగవత్ప్రీతికరమైనవ్రత మెఱిగింతున్. 412

గీ. ఫాల్గుణంబునఁ దగ శుక్లక్షణముందుఁ
 బరమభక్తి నమేతుఁడై నరసింహాక్షి!
 శ్రీమ దరవిందనయను న్నర్పింపవలయు
 ద్వాదశాహంబులుగ బయ్యోవ్రతముచేత.

413

క. వనకిటి విదీర్ణమృత్తిక, యొనఁగూడినమేన నలఁదిగయు నదీసోతం
 బునఁ దానమాడి కర మృద్ధిని నీ మంత్రంబు నుదహరింపఁగవలయున్.

414

క. మేదిని! స్థానముఁగోరెడు, నాదివరాహముచే రససాభ్యుద్భుతవై
 తో దేవి! నీకు మ్రొక్కులు, నా దురితసముచ్చయం బణంపుము వేగన్.

415

వ. అని భూదేవిఁ బ్రార్థించి మఱియు నిర్వర్తిత నిత్యనైమిత్తిక కర్మలక్షణ సూర్య జల
 వహ్ని గురువులందు దేవభావముంచి యర్పింపవలయు.

416

గీ. సర్వభూతాశ్రయిండుపుర శాశ్వతుఁడవు, పరమపురుషుండవును భగవంతుఁడవు వి
 భుండవు, సాక్షివి, వాసుదేవుండవునగు, నీకుఁ గావించు నే నమోఽవాకములను.

వ. అవ్యక్తుండవును సూక్ష్ముండవును బ్రధానపురుషుండవును జతుర్వింశగుణజ్ఞుండవును
 గుణసంఖ్యానహేతుండవునగు నీకుఁ బ్రణామంబు. ద్విశీర్షుండవు, త్రిపదుండవు,
 చతుశ్శృంగుండవు, తంతురూపుండవు, సప్తహస్తండువు, యజ్ఞమయుండవు, త్రయీ
 విద్యాశ్లోకుండవునగు నీకు నమస్కారంబు. శివుండవు, రుద్రుండవు, శక్తిధరుం
 డవు, విద్యాధిపతివి, భూతపతివి నగు నీకు వందనంబు. హిరణ్యగర్భుండవు, ప్రాణ
 రూపుండవు, జగదాత్మకుండవు, యోగైశ్వర్యశరీరుండవు, యోగహేతు
 భూతుండవునగు నీకుజాహ్ను. ఆదిదేవుండవు, దేవదేవుండవు, నారాయణుండవు,
 సరుండవునగు నీకుఁ బ్రణామంబు. మరకత శ్యామలదేహుండవు, వీతాంబరుండవు,
 శ్రీమంతుండవు, కేశవుండవునగు నీకు నా మ్రొక్కులు. దేవా! నీవు పురుషులకు
 సర్వపరదాయకుండవు కావున పండితోత్తము లాత్మశ్రేయంబునకై భగవత్పా
 దారవింద లేఱువు నుపాసించుచుందురు. మఱియు వేల్పు లెవ్వని సనువరించు
 చుండ్రు, శ్రీయును నెవని పాదపద్మంబుల పరీమళంబుఁగోరుచుండు నట్టి భగ
 వంతుండవునగు నీవు నాకుఁబ్రసన్నుడ వగుము. అనుమంత్రంబులచే నావాహన
 పురపురంబుగా శ్రద్ధాయక్తుడై పాద్యోపస్పర్శనాదుల వ్యాప్తికేతు నర్పింప
 వలయు. గంధమాల్యంబులచే నర్చించి యవ్యభుని క్షీరంబులచే న్నానమాడింప
 వలయు. పదంపడి వస్త్రోపవీతాభరణపాద్యోపస్పర్శసంబులను, గంధపుష్పాదు
 లను ద్వాదశాక్షరవిద్యచే నా పరమపురుషు సభ్యర్పింపవలయు. యథావిధి
 వంతులగు సమృద్ధింబును, సగుండంబును, క్షీరసిక్తంబునునగు శాల్యన్నంబును నైవే

న్యంబొనంగి మూలవిద్యచే హోమంబుఁ గావింపవలయు. హృషీకేశనివేదితం
 బగు నీపదార్థంబును భక్తున కొనంగవలయు లేదేని తాను స్వయముగ భుజింప
 వలయు. ఆచమనం బొనంగి యర్చించి తాంబూలంబును సమర్పింపవలయు. అష్టో
 త్తర శతస్తోత్రంబులచే నవ్విభుని జపింపవలయు. అనంతరంబు ప్రదక్షిణంబుఁజేసి
 భూమియందు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబులు గావింపవలయు. తచ్ఛేషంబును
 శిరస్సునం దిడుకొని యద్దేవు నుద్వాసం బొనర్పవలయు. పిదప నిరుపురకంఠేఁ
 దక్కువకాని బ్రాహ్మణులకు యథోచితంబుగఁ బాయస్సానంబుచే భోజనంబు
 పెట్టవలయు. ఆ బ్రాహ్మణులచే ననుజ్ఞాతుండై శేషపదార్థంబును నాస్తవసహి
 తుండై భుజింపవలయు. ఆ రాత్రి బ్రహ్మచారియై ప్రభాతంబుకాఁగ ప్రథమదిసం
 బున స్నానంబుఁజేసి శుచియై యథావిధి సమాహితుండై పయస్సానంబు
 గావించి ప్రతినూత్తి పర్యంతంబు నర్చింపవలయు. విష్ణుర్చనాదర సంభృతుండై
 యీ పయోభక్షవ్రతంబు నడుపవలయు. యథాపూర్వకంబుగా నగ్నిని వేల్చ
 వలయు, విప్రులను భుజింపంజేయవలయు. ఇట్లువ్రత్యహంబును ద్వాదశాహంబులు
 పయోవ్రతంబుఁ గావింపవలయు, విష్ణుసమారాధనంబును, హోమంబును, బూజ
 యును ద్విజతర్పణంబును, బ్రతిపద్దినంబు మొదలుకొని శుక్లత్రయోదశి పర్యం
 తంబుఁ జేయవలయు. అనంతరంబు బ్రహ్మచర్యంబును నృష్ణంబును, స్నానంబును,
 త్రిషణంబు నొనర్పవలయు. అనన్తోష్ఠియును ఉచ్చావచంబులగు భోగంబులును
 విసర్జింపవలయు. నానుదేవరాయణుండై సర్వభూతంబులను హింసింపక త్రయో
 దశియందుఁ బంచగవ్యంబులచే విభుండగు విష్ణుదేవుని స్నానమాడింపవలయు.
 శాస్త్రవృష్టంబగు విధానంబున విత్తశాత్యంబు గానరాసీయక విధిజ్ఞులైన విప్రు
 లచే మహాపూజఁగావింపవలయు. జగత్స్వరూపుండగు విష్ణువునకుఁ బయస్సు
 నందు చరువును నిరూపించి సమాహితబుద్ధియై నూక్తంబుచే నప్పరమపురుషుని
 యజింపవలయు. అధికగుణంబుగల పురుషోత్తమత్వప్రదంబగు నైవే
 ద్యంబు నొనంగవలయు. జ్ఞానసంపన్నుండగు నాచార్యుని, ఋత్విజులను, వస్త్రా
 భరణ భేషుగణంబులచే సంతోషపఱచవలయు, త దారాధనంబు విష్ణుసమా
 రాధనంబని యెఱుంగందగు. గుణవంతంబగు మృష్టాన్నంబున నవ్విప్రుల
 భుజింపఁజేయవలయు. మఱియు నితరులైన యుక్తబ్రాహ్మణు లెవ్వరచ్చటికి
 వచ్చిరో వారికి దక్షిణల నొనంగవలయు. గురువునకు, ఋత్విజులకును యథా
 ర్హవత్కారంబులు గావింపవలయు. అన్నాదికంబుచే శ్వపాకులుకాని వారిని
 బ్రీకింబొందింపవలయు. దీనాంధకృపణాదులగు నెల్లరును భుజించినయెడల
 దాస విష్ణువు సంప్రీతుండగు. అనంతరంబు బంధుసహితుండై తాను భుజింప

వలయు. సృష్ట, వాద్య గీతంబులను, స్వస్తివాచకంబులగు స్తుతులను, భగవత్కథలను, భగవత్పూజ ననుదినంబు గావింపవలయు. ఇది వయోవ్రతంబనుపేరఁ బరమపురుషారాధనంబై పరఁగుచుండు. బ్రహ్మచేఁ దెల్పఁబడిన యీ వ్రతంబు నాచే నిష్పాదు నీ కుదాహృతంబయ్యె. నీవును ఓ మహాభాగురాల! యీ వ్రతంబుచే లెన్నగఁ గేశపు నర్చింపుము. శుద్ధభావంబగునాత్మచే నియతచిత్తవై యవ్యయం డగు నా మహాపురుషు నర్చింపుము. ఈ వ్రతంబు సర్వయజ్ఞాఖ్యంబనియు, సర్వ వ్రతంబనియుఁ జెప్పంబడు. ఈ వ్రతంబు తపస్సారంబును నీశ్వరతర్పణంబును నై యొప్పారు. కళ్యాణీ! అవే నియమంబులు. అవే వ్రత స్తయజ్ఞంబులు. కావున ప్రవృద్ధంబగు శ్రద్ధ నీ వ్రతం బనుష్ఠింపుము. దానఁ బరితుష్టుండై భగవంతుండు నీకు సత్స్వరంబ పరప్రదానంబు గావింపఁగలండు.

418

అధ్యాయము 17.

శ్రీశుకవ్రత విధానము శ్రీశుక

శ్రీశుకః—

క. అవసీశా! యి ట్లదితి స్వ, ధవుచేఁ దెల్పంగఁబడి యశ్రతంద్రితమతియై
యవలంబించెను స్తవ్యం, బవురీతిం ద్వాదశాహ్వామగు నా వ్రతమున్.

419

చ. అరసి త దేశబుద్ధియయ్యిభునెంచుచు నెమ్మనంబుచే
దురునగు నింద్రియంబులనుగదప్తహాయంబుల బిగ్గఁబట్టిను
స్థిరతరబుద్ధి నమృతముగ దేవునియందునఁ బాదుకొల్పి య
త్యారు నియమంబులొప్పఁగఁ బ్రయోవ్రతము న్నడపెన్ యథావిధిన్.

420

వ. అంత.

421

మత్తకోకిల. ఆదిపూరుషుఁడుం జతుర్భుజాఁడబ్జనాభుఁడు స్వ చ్ఛవి
చ్చాది తేతరకాంతిపుంజుఁడుగళచక్రగదాదులొ
కై దువల్లయికొన్న దేవుఁ డశఖండరూపుఁడునైన దా
మోదరుం డల దేవమాతకుఁ మోలఁదోఁచెఁ గృపామతిన్.

422

గీ. అక్షిగోచరుండైన యాయబ్జనాభుఁ, జూచి సంభ్రమాదరములలేచియంతఁ
బ్రీతివిహ్వలహృదయయైపుష్పివి దేహ, మంట దండప్రణామంబులొచరించె.

423

ః. అంతటలేచి యాయమ కృతాంజలియై పృథుభక్తి నా రమా
కాంతు నుతింపనెంచియునుగన్నఁగవన్ బ్రమదాశ్రు పూరముల్

దొంతరలై దొరంగ నొడ్యలుం బులకింపంగ గాత్రకంపమున్

వింతగు దర్శనంబున జగనింపంగ మిన్న కయుండె వేడుకన్.

424.

చ. ఒడవిన వేడ్కఁ గొంతతడ్యవుండి పడంపడి నెట్టకేల కా

యదితి రమాసతీపతినిర్యయజ్ఞ పతిం ద్రిజగత్పతిన్ముఖ

ప్రదుఁ డమిఁపిరఁగాఁ గనులఁద్రావ్రాపు తెఱంగునఁ జూచుచుండి గ

ద్దదమధురొక్తు లొప్ప వమృధావర! ప్రస్తుతిఁజేసె నీగతిన్.

425.

లదితి:—

తరల. శ్రవణమంగళనామధేయ పరరాత్పరా! క్రతుపూరుషా!

సవననాథ! కృపాసనాథ! ప్రసనన్నరూప! విపన్నలో

కవృజినోపశమోదయా! ససృకాది సన్నతపాద! నీ

వవికృతుండ వనాథనాథుడ౯వౌట మా కిడు భద్రముల్.

426.

మ. భువనశ్రేణికి నృప్తిసంస్థితలయంగులైయ న్వేచ్చ స్థిరిం

తువు మాయాగుణముల్లలంపంగ జగద్రూపుండ వీవౌదు ని

త్యవిమృధామలబోధ నిర్దలితమాయాశక్తి ప్రపాకృతుం

డవు న్ననుండవునైన నీకు హరికిన్ దండంబుఁ గావించెదన్.

427

శా. దేవా! తుష్టుడవైన నీవలనఁ బ్రాప్తింపు న్నరశ్రేణికిన్

భావింపంగఁ జిరాయువు ని్రియు నిశ్చయంబైన దేహంబునున్

ద్యావాపృథ్విరసాతలంబులును యోగై శ్వర్యముల్ జ్ఞాన యో

గావిరూఢితి త్రివర్గమన్న నుడువంగానేల యన్యంబులన్.

428.

ఊశుకుడు:—

శ. అని యిట్లు లదితి తన్ను, న్వినుతింపంగ నాలకించిరప్రీతుండగుచున్

వనజాక్షుఁడు భూతేశుఁడు, సనఘుఁడునగు హరి వచించెనాయమతోడన్.

429

ఊ భగవానుడు:—

మ. రిపునంఘుంబులచే బలా దపహృతశ్రీకుల్ పదభ్రష్టులై

విపు లొర్తింబడియున్న మీ చిరమనోభీష్టుంబు న్నష్టుంబు నా

కిపు డో నిర్జరమాత! యా విమతుల౯స్పృహాత్మలం దానవా

ధిపులంగెల్చి సమృద్ధులౌ నుతుల య౯త్యేకంబు వాంఛింతుగా.

430

మ. ధృతిమీఱున్ రణరంగమందు మఘవ౯జ్యేష్ఠ న్నపుత్రాభిచే

హతులౌదైత్యులఁ జూచి దూపిలు తదీయస్త్రీల వీక్షింపఁగా

మతి వాంఛింతువు వెండి కీర్తి సరి సంరపాదించి న్నస్థాన ము

న్నతిఁ గైకొంచు సమృద్ధులైన నుతులన్ దర్శింపఁ గొన్నీంతంగా.

431

ఉ. ఐనను దేవమాత! వినుమా యిపు డేరి కవారణీయు లా
దానవయాధనాఘు లిదిగ్రతఃస్థము సు మ్మనుకూల దక్షులౌ
మానిత విప్రపుంగవుల్యమన్నన వారినిఁ గాచుచున్కి య
న్యూనపరాక్రమం బిచట్రనోప్పదు సౌఖ్యము నీ దొకింతయున్. 432

శా. దేవీ! వి న్కటలై న నీ వ్రతవిధింఁదృష్టుండనా నేను నీ
కీ వేశన్ నదుపాయ మేదయిన నూహింపంగనాఁ గాదె నా
సేవాకర్మ నిర్ధకంబగుచు న్యష్టింజెంద దెడ్డేని ని
ప్తావాప్తిన్గింగించుఁ దత్తదుచిత్రశ్రద్ధానుచూపంబుగన్. 433

మ. అమలోద్యాపనమా పయోవ్రతమునన్ శస్వాపత్యగుప్త్యర్థమౌ
యమ! నీచేత నమర్చితుండనయి య్యయ్యర్చావిశేషప్రభా
వమునంజేసి నకృత్యమిరితుండనై శస్వాంశంబున న్నీకు నా
ర్య మరీచాత్మజ సంగతి స్మృతుండనై శరక్షింతు నీవుత్రులన్. 434

క. విను దేవరూపనంధితు, ననుగాఁగఁ బ్రజాపతియు న్యనఘుఁడు నగు మహా
త్ముని నీవతినిన్నిర్జర, జననీ! భావించు చతనిశనంగతిఁగనుమా. 435

గీ. ఇంతకున్మించి యింక వచియింపరాదు, దేవగుహ్యము సుమ్మిదిగ్ర దేవమాత!
అరసిచూడ సునంపుతంబయ్యెనేని, దేవగుహ్య మభీష్టస్యిద్ధిప్రదమగు. 436

శ్రీశుకుఁడు:—

చ. నృపవర! యింతవట్టు వచియించి తిరోహితుఁడయ్యె నా విభం
డపు డట దేవమాతయున్యనన్యనుదుర్లభ మైనయట్టి ది
వ్యపురుషుజన్మమట్లు తన్యయందు ఘటిల్లుట కాత్మబాంగి క
శ్యపు న్వపతిన్ భజించె నధిశకామలభక్తిఁ గృతార్థచిత్తయై. 437

గీ. ఘననమాధియోగంబునఁ శ్ర గళ్యవ ప్ర
జాపతి యమోఘదృష్టియై శ్ర జ్ఞానశక్తి
నపుడు దనయందు నత్యమ్ము శ్ర తాచ్యుతాంశ
మెలమిఁజొచ్చుట యది గృహి శ్ర యించె నధిప! 438

ఆ. ఉరుతపంబుకలనఁగజరసంభృతంబగు, నాత్మవీర్య మదిత్యయందు నునిచె
యమివరుఁడు పమాహితమనమ్మఁడై యర్చి ననిలుఁడెలమి దారుకవందుఁబోలె.

ఆ. అంత నదితిగర్భముం దధిష్ఠితుఁడయ్యివరఁడు పచ్చుతు భగవంతు నెఱిగి
నలినసూతిబ్రహ్మనామంబులం దగఁబ్రస్తుతించె నిల్లుపౌఞ్శిమెఱయ. 440

బ్రహ్మ:—

- సీ. ఉపవిక్రమాఘాయకపరపుమాయ సుజ్ఞానస్వరూపాయతేనమోస్తు
పృశ్నిగర్భా యోరువేదగర్భాయ సుధీరాయ వేదసేతే నమోస్తు
విష్ణవే జీవప్రవిష్టాయ స్వాత్రితా, కీనాయ భూయనేతే నమోస్తు
త్రిభువనాభాయభిభవే త్రిపుష్టాయ, దేవాదిదేవాయతే నమోస్తు
గీ. దీనసంక్షణచణాయతే నమోస్తు, మానిహృత్కోటరచరాయతే నమోస్తు
శ్రీనివాసోరువక్షసేతే నమోస్తు, మానితానంతశక్తయేతే నమోస్తు. 441

- ఉ. ఆరయ సీ జగంబునకునాదియు మధ్యము సంతమాచు నొ
ప్పారెమదేవుని నిర్విబుధులందురుగాదె యసంతశక్తివి
స్ఫాదితుడైన పూరుషుగనర్వజగంబును గాలరూపతన్
దారిచి యీడ్చుచుండు స్వగతంబగు దానిని సోతముంబలెన్. 442

- ఉ. స్థావరజంగమంబులుఁ బ్రజాపతి సంచయమున్ బ్రజాళియున్
దావకమాయచే నవశతం బొడము న్నెరుగు న్నశించుఁగా
దేవ! త్రివిష్టపచ్యుతులదేవతలం జలరాశియగులన్
నావయుఁబోలె వేగమ పునస్స్వపదస్థులజేయుమా ప్రభా! 443

అధ్యాయము 18.

—అథ వామనమూర్త్యావిర్భావః పుట్టము అథ—

శ్రీమతుడు:—

- గీ. ఈ తెఱంగున మహితవిధాత్మనినుత, కర్మవిక్రముడైన లోకైకనాథుఁ
డదితిదేవిగర్భంబునయందునుండి, యవనినాథ! ప్రాదుర్భూతుడయ్యె నపుడు.
సీ. శ్యామలాంగుఁడు శంఖచక్రగదాబ్జయు, తుండు మనోజ్ఞచక్రతుర్భుజండు
మకరకుండలదీప్తికరరంజితవదనందుండు నలినాయక తేక్షణుండు
శ్రీవత్సలాంధనాంధితమహోరస్కుండు, కాస్తుభాలంకృతశకంధరుండు
దృప్తాళికలనినాధితవినిర్మలవన, మాలాభిరాముండురబాలరూపుఁ
గీ. డైన శ్రీవిష్ణుదేవుడత్యచ్ఛమైన, తన తనూకాంతివలించేననముడైన
యా ప్రజాపతివర్మసేవంధకార, మెల్ల మాయించజేసె మగహీతలేంద్ర! 445
చ. దెమలు గోలంకులం గలశక్రదేరెఁ బ్రజాపముదాయమెల్ల సం
తనమునఁ దోఁగె సంచితగుణాన్నితమై ఋతుమట్లు మొప్పె నా

కసమును నాకలోకము న్యగంబులు గోవులు విప్రకోటులున్

వసుమతియుం బ్రహ్మకలశనన్విలసిల్లెఁ గురుక్షితీశ్వరా!

446

ఆ. మొఱసె శంఖదుందుభులు మురజ పణవా, సక మృదంగములున్యసకలచిత్ర

వాద్యతూర్యముల రవము తుములందై చె, లంగె నెల్లచెక్కుల న్నరేంద్ర!

గీ. ఆడి రచ్చరల్లిన్నరుత్పాడిరప్పు, మునులు వేల్పులు పితరులున్యనువు లగ్ను

లరగ గరుడ విద్యాధ్ర కింపురుష కిన్న, రులును యక్షరక్షఃప్రవర్తరులుఁబొగడిరి.

క. పాడుచుఁ గొనియాడుచుఁ దమి, నాడుచు విబుధానుయాయులందఱును బ్రజల్

నూడ నడితియొశ్రమమునఁ, గూడికొని ప్రసూనవృష్టిఁగురిసిరి పెలుచన్.

449

ఉ. అంత న్వగర్భజాతుడగునా భగవంతుని నాదిపూరుషున్

వింతదలిర్ప నయ్యదితివేడ్క మెయిన్ గని మోదమందె న

త్యంతము విస్మితుండగుచునమ్మునియు నిజయోగమాయ శ్రు

త్యంతమనోజ్ఞమా తనువుఁదాల్చినదేవు జయింపు మం చనెన్.

450

మ. అరుదా చిన్నెలతోడ నీపగిదిఁ దానవ్యక్తచిద్రూపుఁడౌ

హరి నానావిధభూషణాయుధములన్యవ్యక్త స్వరూపంబుఁ దా

ల్పి రింసారతి వామనుండగుచుఁడోళచె న్భూవరా! తల్లి దం

డిరి వీక్షించుచునుండ నర్తకునిమూఁడ్కి న్విస్మృతిం గూర్చుచున్.

451

గీ. వామనుండగు నవ్వటుకప్రవరుఁగాంచి, ముదముఁగనుచుఁ బ్రజాపతిన్మృందితుఁగొని

యంతట మహర్షిపుంగవులనువుమీఱి, జాతక రాధిదికంబున్యసలిపి రధిప!

452

క. ఉపనయనవేళ నతనికిఁ, దపనుఁడు గాయత్రిఁజెప్పెఁడగ గీవృతియున్

స్పృహ! బ్రహ్మసూత్రమిడఁ గ, శ్యపుఁడొనఁగె న్నేఖలం బ్రహ్మార్షకలితుఁడై.

453

గీ. భూమియొనఁగెఁ గృష్ణాజిన్యమును దమి న్న్యసన్వతియగు సోముండు దండ్డంబునిచ్చె

మాత కాపీనమునొసంగెఁబ్రీతిమెఱయ, ధరణినాథ! నభంబు ఛత్రంబు నిడియె.

గీ. నలినసంభవుఁడుం గమండలుపునిచ్చె, దర్శలనొసంగిరపుడు న్నర్షివరులు

నవ్యయాతున కతనిన్యసక్షమాల, నిమ్ముగ నరన్వతీదేవిన్యచ్చె నధిప!

455

క. ఈ వడుపున నుపసీతుం, డౌ వటుపునకీచ్చె పాత్రనర్థపతియు నా

దేవి జగదంబ యీశ్వరి, కేవలము నొసంగె భిక్షక్షీతిలోకేశా!

456

క. ఈ విధి నమ స్తజననం, భావితుఁడౌ వటువరుండుఁబ్రహ్మార్షి వితా

నావృతమగు నా నభను బ్ర, భావంబునమించియొప్పెవనుధానాథా!

457

గీ. తనర నాహితాగ్నిని సమిర్దంబుఁజేసి, ప్రోగుగానున్న దానిన్యసాగఁదివిచి

పూజిఁగావించి యవ్వటుకపుంగవుండు, సమిధల స్తోమ మొనరించెఁగ్రమముమీఱి.

- చ. అలఘుతరప్రభావకలిః తార్కభృగుప్రవరప్రవర్తితం
బులయిన యశ్వమేధములఁ య బూన్కి యజించెడు వానిఁ గా బలిం
దెలిసి పటూత్తముం డటకు య ధీరతనేగె నశేషభారసం
కలితత నుండుగాన నడు య గడ్డున భూమినిఁ గ్రుంగఁజేయుచున్. 459
- మ. తగ లేవోత్తరతీరభూమి భృగువ య త్సజ్జేత్రమందున్ బ్రశ
స్తగతిన్ భూరితరంబుఁగాఁగ బలి య య జ్జంబు స్ఫృవర్తింపఁజే
యు గురుశ్రేష్ఠులు భర్గవు ల్గుగుణధు య ద్యుల్పొంగటం గాంచి రా
భగవంతు స్వటుయావు న ప్లుదితుఁడౌ భావ్వంతు చందంబునన్. 460
- గీ. స్వపవరా! యజమానుఁడున్ శ్రబుత్పిజులును, వామనుని తేజమునఁదమర్తప్రభలు సెడఁగ
నెంచిరప్పుడు యజ్ఞదిగ్దృక్ష రవియొ, వహ్నియొ నసత్కుమారుఁడో వచ్చెననుచు.
- చ. అలఘుతరప్రభావులగు య నా భృగుసత్తము లీ గతిన్ నశి
ష్యులయి వితర్కములులుపు య చుండఁగ వామన దేవుఁడయ్యెడన్
జలయతమా కమండలువు య ఛత్రము దండముఁ గేలనుండఁగా
సులలితవిభ్రమం బెనఁగఁ య జొచ్చె మహాహయమేధవాటికన్. 462
- చ. వినుము నృపాలవర్య! యుప య వీతముగా నజినోత్తరీయమున్
గొనబుగఁదాల్చి దర్భమొల య నూలునుజుట్టియుఁ జొచ్చినట్టి వా
మనుఁ గుహనావటుం గని క్ర య మంబునఁ దన్మహిమాభిభూతులై
ననరుహసంభవోపములు య భర్గవులప్పుడు లేచి రల్లనన్. 463
- మ. పసుధాధీశ్వర! దర్భనీయతరదీ య వ్యద్రూపు రూపానురూ
పనమస్తావయపు న్వటుప్రవరు దృ య కృర్వంబుఁగాఁజూచి య
య్యసులేందుం డుచితాసనంబు నిడి యొ య్యన్వాగతంబుగ్గి యిం
పెనఁగం బాదయుగంబునుంగడిగి య య ర్చించె స్థను న్వామనున్. 464
- మత్తకోకిలః—దేవదేవుఁడు చంద్రమాళి ను య ధీనుతుండు గిరీశుఁడున్
దీవరంబగు భక్తిపెంపున య దేనినిం దలఁదాల్చె నా
పావనంబు నఘాపహంబగు య పాదశౌచముఁబూనె ధా
తీ! వరేణ్య! వ్యధర్మమర్మవి య ధిజ్ఞుఁడౌ బలి యాదలన్. 465
- బలిః—
- గీ. స్వాగతంబు మహాత్మా! బ్రహ్మస్వరూప! నతులివే నీకు నే నేమొనర్పవలయు
రూపుఁగన్న బ్రహ్మర్షి వ్యధ్యులమహోగ్ర, తపముగా నిన్ను నే నాత్మ్య
దలఁచుచుంటి. 466

- ఆ. ఆర్య! నీవు మాగృహంబునకరుదేర, నిపుడు మా పితరులుగృహపులైరి
అరయ మా కులంబునతివునీతంబయ్యె, నీ మఖంబు సమ్యక్గిష్టమయ్యె. 467
- క. నిజ మాడెదఁ ద్వత్పదపం, కజనేచనపావనోద శ కధ్వస్తమహా
వృజినుడనగు నా యగ్నులు, ద్విజసుత! యిప్పుడు యథావిధి హుతములయ్యెన్.
- క. పశుగా! సూక్ష్మములగు నీ, యడుగుదమ్ములు శుభంబు శ లై సోకఁగ నీ
పుడమి యిపుడు దలపోయం, గడుఁబావనమగుచునొప్పెఁగదె నిజముగన్. 469
- క. నిను నే నర్థినిగా నా, మనమున భావించితిని న శ మంచితమతిఁ గా
పున మాణవకోత్తమ! నీ, కు నిపుడు వాంఛిత మదేదొక్కోరు మొవఁగెదన్. 470
- శా. భూమిమండలమో గజవ్రజమొ గో శ పూహంబో పంపన్నహా
గ్రామవాతమొ న్యండనవ్రచయమో శ కన్యాజనంబో హయ
స్తోమంబో సుఖదాయకావనధపం శ దోహమ్మొ మృష్టాన్నమో
హేమంబో యివికాక విప్రసుత! యొం శ డెద్దేని నర్థింతువో. 471

అధ్యాయము 19.

శ్లోకములు

శ్రీశకుడు:—

- క. అని యీ వడుపున నడిచిన, యనఘము సూనృతము ధర్మ్య శ మగు నవ్వైకో
చని వచనమ్మును విని వా, మనదేవుడు మెచ్చి పలికె శ మదిఁ బ్రీతుండై. 472
- శ్రీభగవానుడు:—
- ఉ. దానవనాథ! నీవలుకు శ ధర్మయంతంబుఁ గులోచితంబు న
తూనృతమున్ యశస్కరము శ స్తుత్యమునై కడు నివ్వతిల్లె వి
జానవినోదులైన భృగు శ సత్తములున్ గులవృద్ధు శాంతతే
జోనిధి నీ పితామహుడు శ చూడఁ బ్రమాణము నీ ముబుద్ధికిన్. 473
- మ. అలఘుప్రాధవయుక్తులై పృథులకీ శ ర్వానాసులై యొప్పు త్వ
త్కులసంజాతులజేరి దానకదనా శ దుల్ వ్యర్థులై రిత్తచే
తులతోబోవుట గల్గెనే యచటఁ జం శ ద్రుం డంతరిక్షంబునం
బలెఁ బ్రహ్లాదుడు నీపితామహుడు బ శ ర్వుంజేయుఁ గీర్తిద్యుతుల్. 474
- మ. అధిపా! మీ కులమందుఁబుట్టిన హిర శ క్త్యాత్ముం డొకండే గదా
యధుండై గ్రుమ్మఱుచుండి వీరభటు న శ న్ముం గానఁ డి యుర్వి నం

త ధరోద్ధారపనుండు విష్ణుఁడెటా యా కై త్యేంద్రు నిజించి త
త్ప్రభుకార్యంబు స్మరించి తన్నుఁజుయిగా క నెన్నుండు స్వాంతంబునన్. 475

మ. పూతమతీ! హిరణ్యకశి క పుండను నాతని భ్రాత యంత స్వ
భ్రాతృవధంబును నిద్రించి కైత్యయభీషణరోషముని యా
భ్రాతృనిహంతయౌ హరిని క బల్కి వధింపఁగ నిశ్చయించి పృ
స్థీతగదాధరుండగుచుఁ క జేరె రయంబున విష్ణుగేహమున్. 476

ఉ. కావర మొప్పుగా విలయకాలకృతాంతనిచాడ్చునన్ భయం
బావహిలంగఁజేయుచునున్న బై పఱ తెంచెడు దైత్యుఁజూచి మా
యావినరుండు కాలవిదుఁడైన ముకుందుఁడు పద్మలోచనుం
డా విషయంబునెల్ల దనకస్వాంతమునం దలపోసె నీగతిన్. 477

ఉ. ఏ నెట కేసిన నిద్రిచువక్రకీతఁడు వెంబడి నేగుదెంచెడున్
దా నటకెల్లఁ బ్రాణిసముదాయమునొంచెడు మి త్తికై వడిన్
గాన బహిఃప్రదేశముననన్ను గవేషణముం బొనర్చు ని
ద్దానవలోకనాయకు హృదయంతరభాగముఁ జొత్తు ని త్తతీన్. 478

మ. తన హృత్కటరసంస్థితుండనగు నన్యదాఁ జూడఁగాఁజాలఁ డీ
దనుజేంద్రుండని నిశ్చయించి హరియంత్రతన్ జొచ్చెఁబై వచ్చు శ
త్రునిమేనన్ బహుసూక్ష్మరూపుఁడయి తోడ్పొ ఘ్రాణరంధ్రంబునన్
దనుజాభీశ్వర! చొచ్చె గంపితమతిన్ కదచ్చావ్వన లీనాంగుఁడై. 479

మ. అతిపిర్దుండగు నా హిరణ్యకశిపుంకడా శూన్యగేహంబు ను
ద్ధతిమై కగ్గతి యందు విష్ణు గన కాత్మన్ గుర్తుఁడై యార్చి భూ
రితరాటోపముతోడఁ బిమ్మట ధర్మిత్రిన్ నాకమున్ మిన్ను ది
క్షతులన్ వాధుల విష్ణుని న్నమకుచున్యగానం డతం డాతనిన్. 480

చ. నకలజగంబులందు జలకజాక్షుని విష్ణునిఁగాన కా హిర
ణ్యకశిపుఁడెట్లునున్ నెమరుకలరాడితి నే నిఖిలంబు భ్రాతృహం
తకుఁ డెచటన్ గనంబడఁచుకతధ్యము నాదగు ధాటికోర్వ నే
రక తనుదాన వాఁ డవునకరాగమమైన పదంబుఁ జెందెఁగా. 481

గీ. మృత్యుసర్వంతమయగు శరీరధారు, లకును నై రానుబంధంబు ప్రకటగతిని
జర్ప నేయంగ నజ్ఞానకన్యమగుట, నెన్నఁగ్రోధ మహామూలకబృంహితమగు. 482

ఉ. ఓ దితిశేంద్ర! యౌ పరగుణోదయ! యౌ బలిసార్వభౌమ! ప్ర
హ్లాదనుతేండు నీ పితయునైన విరోచనుఁ డింపుమీఱ దా.

మోదరతత్పరుండయి ప్రియమోదమున స్విజవేషధారులౌ

ఆ దివిజవ్రజంబునకునర్థితుండై యొనఁగె న్నిజాయువున్.

483

క. ద్విజులున్ గృహమేధులు పూర్వజులున్ దదితర మహాప్రభావగరిమ యు

క్తజనులు నొనర్చుధర్మములు జనప్రీతికరముగ న్నలుపు దీ వధిపా!

484

క. కాన వదాన్యలిఖామణి, వై ననినున్ భూమి యించుకంత యడిగెదన్

నే నిట మత్పదనమ్మిత, మైవ పదత్రయము నొనఁగెనమా బలిరాజా!

485

చ. దనుజకులౌగ్రణీ! విను వరదాన్యుండవున్ జగదీశ్వరుండవున్

ఘనుండవునై న నిన్ను నమస్కరన్ మఱియెద్దియు నర్థసంగ్రహం

బును విబుధోత్తముండు నలుకవున్ దగినంతయ యంతకెక్కుడౌ

ధనమును గోరుచో ద్విజాదురదంధ్యుడగున్ జామి పెక్కులేటికిన్.

486

బలి:—

చ. భలిర! ద్విజాత్మజోత్తమ! భగవద్వచనంబులు వృద్ధనమ్మతం

బులు మఱి నీవు బాలుఁడ వ్రబుద్ధుండవైతివి స్వాస్థ్యలభిఁ గే

వలము జడాశయుండవు సురవాక్కులఁదన్నియుఁ ద్వీపమన్ జగ

ద్వలయభిఁ ఘనున్ నను బ్రదత్రయివేమనె! ప్రజ్ఞా డెవ్వడేన్.

487

ఉ. మాణవకౌగ్రగణ్య! వినునమా ననుబొందియుఁ బూరుషుండు దాఁ

బోఁడిమిదక్కి కృష్ణుఁడగఁగబోవుట గల్గునె యన్యువేడ సం

ప్రీతిమానసుండవయ్యివృత్తికి నీకును జాలినంత నీ

క్షోఁతలమ్ము నావలనఁగొమ్ము ముదమ్మున నీ కొనంగెదన్.

488

పామనుఁడు:—

చ. ఎవఁడు నిజేంద్రియంబుల జగయింపఁగఁజాలఁడౌ యట్టిపూరుషున్

భువనచయంబునందలి ప్రభాతములౌ సకలార్థజాలముల్

వివిధములౌ విభూతులునునల్లశముఁ దృప్తిపరీతుఁడేయ నే

ర విది యథార్థమింతయునునరాజవశంనమ! పెక్కులేటికిన్.

489

క. మూఁడడుగులతోఁ దనియని, వాఁడిఁక నవవర్ష యుతశుభద్వీపంబున్

గూడియుఁ దృప్తిఁజెందునె, యేడగుదీవులనుబడయ్యనిచ్చ జనించున్.

490

ఉ. హేలగ నేడుదీవులకునేలికలై నృగ వైశ్యముఖ్య భూ

పాలురుగూడ నో దనుజుపాలక! యాత్మను దృష్టి నొందిరే!

లోలత నర్థకామములలోఁగి కలంగిరిగాని యింక వే

యేల! నిజాశ కంత మొకకయించుక యేనియుఁ బొందఁజాలిరే!

491

మ. శ్రీమకుం బాల్పడకుండఁ బొద్దివ! యదృచ్ఛాబంధమైనట్టి య
న్నముచేఁ దుష్టినిఁజెందువాఁడు సుఖయైహానాఁడు వర్జిల్లు భా
వమునన్ దా నజితేంద్రియుండు తనకున్ బ్రాప్తంబులౌ మూఁడు లో
కములన్ దృష్టినిబొందలేక మిగులస్థానింబడు స్థివరన్. 492

మ. సుతశీలా! విను మర్థకామములయందున్ దుష్టిలేకుంట సం
సృతికి న్లారణమాను బూరుషునకుర్వీశా! యదృచ్ఛాగతిన్
బ్రతిల్లబంబగుదానఁ దృష్టి వడుచేక భావింపఁగా ముక్తి సం
గతికిన్ గారణమానటండ్రు బుధలోకగామిణుల్ వింటివే: 493

మ. జననాథాగ్రీశి! విప్రోకోటికి యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టిచే
ననయంబున్ గడువృద్ధి సెంగును దదీయంబై నతేజమ్ము సు
మృసలం బంబువుచేతనుంబలె నదృశ్యంబై యతుష్టాత్ముడౌ
జను తేజంబు నశించు నన్వహము నిస్సందేహ మూహింపఁగన్. 494

క. కావున మూఁడుపదంబుల, నేవేడెద దానశౌండురని న్ననురేంద్రా!
యావత్ప్రయోజనంబగు, నో విత్తం బంతమాత్రనోందును సిద్ధిన్. 495
శ్రీశుకుడు:—

క. అని యీ వసువుననుకువన్, విని నవ్వుచుఁ గొనుము భవ దశభీష్టంబని వా
మనునకు మహిమోనగం గై, కొనె జలకలశంబు బలి యరకుంతమతియై. 496

మ. భగవంతుండగు విష్ణుదేవునకు సృద్భావంబు సంధిల్ల నీ
జగతిన్ దానముఁజేయనున్న బలిరాజన్యున్ వివశ్చిద్వరుం
డగు నా శుక్రుఁడుగాంచి శ్రీవిభుని చేయంబోవు వైదంబు ని
మ్ముగ నాత్మన్ గనుచున్ స్వశిష్యు బలినిన్ బోధింపఁగా నిట్లనున్. 497
శుక్రుడు:—

ఉ. ఉద్భవమందెఁ గశ్యపునకు త్రమయా సురమాతెయందు నా
క్షుద్భగవంతుఁ డవ్యయుఁడునర్వవిభుండగు విష్ణుఁ డీతఁ డ
త్వద్భుతమైనరీతి నమరరావళికార్యముఁ జక్కఁ బెట్టఁగాఁ
దద్భరమూని వచ్చె నిటుండక్షత దానవలోకనాయకా! 498

చ. క్షితివర! భా వ్యనర్థము నొకింత యెఱుంగక యీ గతిన్ బ్రీతి
శ్రుతమొనరించి తీరినిక్రియాధిగ క్షేమకరంబుగాదు నా
మతినిఁ దలంపబో నిది సకమంజనకార్యమటంచు దైత్య సం
తతికి మపల్లవంబొదవెదారుణమై యనివార్యమై యిటన్. 499

- శా. మాయామాణవకుండు విష్ణుఁ డితఁ డిహ్మూఢ్మిన్ నినుంగొరి నీ
 శ్రీయుం దేజము వై భవమ్మును యశఃశ్రీయున్ భవత్థానమున్
 వేయేలా! సకలంబు బల్మిఁగొని యీభృంహారకశ్శేఃకిక్
 ధీయుక్తిన్ గ్రమమొప్ప సీఁగలఁడు వై శత్రేంద్రోత్తమా! ప్రాశ్నిమై. 500
- క. మూఁడుపదంబులతోడన్, మూఁడుజగంబులను విశ్వమూర్తియగుచు నీ
 ప్రోడ వడి నాకృమింపఁగఁ, బోడిమిసెడి మెలఁగుదెల్లుమూఢుని పడిన్. 501
- క. ఒకయడుగున భూమిని వే, తొకయడుగున దివము నభిముగ్ధుడనువున నిం
 డిగొని హరి యాకృమింపఁగ, నిక మూఁడవయడుగు నిల్వనేది గతి నృపా! 502
- సీ. అధిప! పృతిశ్చిత్రంబగుదాని నీకున్న, నీకును నరకంబునిశ్చయంబు
 మొనసి పృతిశ్చిత్రంబునుద్రోసిపుచ్చ నీవనమర్థుడవ యాదుకవసురనాథ!
 ఐన నాలింపు మేదానంబునన్వృత్తి, యడఁగు దానమ్ము గాఢండు దాని
 దానమ్ము యజ్ఞమ్ముతపమును గర్మంబు, వృత్తిమంతునకె యుర్వింజెలంగు
 గీ. కడఁక ధర్మార్థములకునుగ్రామమునకు, సన్యసమునకు న్వజనప్రజంబునకును
 బంచవిధములుగా విభజించి విత్త, మించునందును మోదంబునొందుజనుఁడు.
- ప. మఱియు దైత్యోత్తమా! యీవిషయంబున ఒప్పుచ మనుగీతం బొండు కలదు
 వినము. ఔ ననుట నత్యంబు, కాదనుట యన్యతంబు. 504
- సీ. ఆత్మవృక్షమునకుననన్యతంబు మూలంబు, నత్యంబు ఫలపుష్పనముడయంబు
 ఫలపుష్పములులేకకృత్రుకును వృక్షంబు, మూలంబులేకున్న శ్రగూలుఁగాదె
 అల్లె నష్టాస్త్రతంబగునాత్మశోషిల్లు, జచ్చింపనిందు సంశయములేదు
 సర్వంబు నతిథి కొనంగెడననరా దె, దో కొంతయిడిన రిక్తుండుఁగాఁడు
 గీ. ఉన్న యఖిలంబునర్థికినొనఁగెనేని, తనకులేదుకావున నన్యతంపుఁ బలుకు
 నమరునంతయుఁబోవలేడంచుఁజెప్పు, వాఁడెనుష్కీర్తియుతుఁడుజీవన్మృతుండు
- క. పరిణయ, వృత్తి, స్త్రీజర, పరిహాస, ప్రాణభంగవైశనగతులన్
 పర గో విప్ర హితార్థము, ధరఁ బొంకుట యది జుగుప్సితము గా దధిపా! 506

అధ్యాయము 20.

—అథా ఇతి నిశ్చయము అథా—

శ్రీశుకుఁడు:—

క. కులగురుఁడగు శుక్రసింహుఁడ, దెలుపన్ ఊణమూరకుండెఁడతేజోనిధి యూ
బలిచక్రవర్తి గురునకుఁ, బలికెన్ రాజేంద్ర! ధీరభావముతోడన్. 507

బలి:—

క. భగవత్స్వరూపయుక్తుఁడ, వగు నీచేఁ దెలుపఁబడినయది సత్యం బె
న్నఁగ నర్థకామవృత్తుల, కగు నీధర్మం బఖిలగృహస్థులకుఁ దగున్. 508

క. ఏదడిగిన నిచ్చెదనని, సావరముగఁజెప్పి విత్తశాత్రంబునఁ బో
లేదను పెట్టులతో! ప్ర, క్లాదకులుఁడ నేను గితపురస్థు మహాత్మా! 509

గీ. ఎన్ననత్యంబుకన్ననుగమిన్నయై, ధర్మమున్నదె? భూదేవిగ్రహతతోడ
అన్యతమానుననుని దక్కనఖిలము న్న, హింపఁజాలుదు ననివచింపదె?మును.

ఉ. ణంకను పాపలోకమునగు న్నకు దుర్భరమైన లేమికిన్
జంకను దుఃఖసాగరమునంబడియుండుటకున్ దలంక నే
నింక మహాపదచ్యుతికినేని వణంకను మృత్యుదేవికిన్
బింకమువీడి భీతిలనుగ్రవినరాకరణంబునం బలెన్. 511

క. మృతుని విడుచు నీజగమున, క్షితిముఖ సకలంబు దానినచే విప్రుఁడు ప్రీ
ణితమతి గాకున్నన్ ద, తృప్తమగు త్యాగమ్మువలననమిఫలమగున్? 512

ఉ. మానితకీర్తిసాంద్రులు న్యమగ్రగుణాధ్యులు సాధుసత్తముల్
ధీమతన త్వశాలులు దగ్ధీచి శిబి ప్రముఖుల్ త్యజింపఁగా
రాని యమూల్య కంబులగుప్రాణములన్ దగ భూతతోటి కెం
జేనియు మేలుకూర్చిరిఁకన్ నేటికిఁ జెప్ప ధరాది కాన్యమున్. 513

ఉ. ఎందఱు రాజు లీపుడమిన్ నేలఁగలే దధికారగర్వముం
బొందఁగలేదు దిగ్విజయముంగొని మిట్టిపడంగలేదు వా
రందఱు నిల్చిరే యిట గృతాయువులై వెనఁ బోరె పోవుచో
వెందగిలించుకొంచు పద్యవి న్నొనిపోయిరె? చెప్పు భార్గవా! 514

క. కలన వెనుదివని దై త్యే, భృలచే నీభూమి నమువ్యభుక్తమకా? వా
రని భోగములను గాలము, బలిమిన్నింగెను యశోవిగ్రహ మది నిలిచెన్. 515

చ. అతి సులభక్రమంబున ద్విరజాగ్రేణి! పూర్వము ధీమ లాహవ
క్షీతిఁదమదైన దేహముఁ ద్యజించిరి కొంకక పాత్రదాన సం
గతి దొరకొన్న యప్పు డట్యుగాక ధనంబు పరిత్యజింప లే
క తికమక న్నలంగి రట్లుగాన ధనంబు త్యజించు టొప్పదే? 516

చ. ధృతిమెయి నర్థి కామితముఁగదీర్చుటచే నుపపన్నమైన దు
ర్గతి యది మానవంతునకుఁగదాదుణికాగ్రేణికిన్ శుభంబె ను
వ్రతులగు బ్రహ్మవిద్యరుల౯వాంఛలు దీర్పఁగఁ జెప్పనేల? వి
ప్రతిలక! యట్లుగాన పట్టువాంఛితమున్ దగఁదీర్తు నిత్యశ్రీన్. 517

మ. క్రతుయజ్ఞాదులతోడ నిత్యము జగత్కల్యాణము న్నోరి యా
దృతి నామ్నాయ విధానకోవిదులు మీఠ రెవ్వారి నర్చింతు ర
య్యతులుండో వరదుండు విష్ణువె యితంశ్చోఁగాక కాకున్నచో
నితరుండే యగుఁగాక యివ్వటువరాభీష్టంబు నేఁ దీర్చెదన్. 518

ఉ. ఈతఁ డధర్మమార్గమునఁబుడు న న్నకృతాపరాధునిన్
నైతవవేషధారియియకట్టిఁగ గట్టఁగనీ ద్విజోత్తమా!
ఈతటి బ్రహ్మమూర్తి ధరియించిన యీ పరమాత్ము విష్ణునిన్
బ్రీతిభరింతుఁగాని విరుమీ యొక నేగి నొనర్చబో నిటన్. 519

గీ. ఉత్తమశ్లోకుఁ డితఁడు నిశ్శోరుయశముఁ, బాపుకొనకున్ననన్ననిశ్శుష్టికట్టు
లేక నాచేత నివాతుడై ప్రవీణమెఱయ, వీరశయనంబు నొందు నోకవిప్రవర్య! 520
శ్రీశుకుడు:—

మ. తన యాదేశమునందు లేశమును శ్రేష్ఠన్ జూపకున్నట్టి య
ద్దనజాధీశు స్వశిష్యు మానధను సకల్యాఘ్య స్ఫులిం గాంచి చి
వ్వన శాపంబునొసంగె నీపగిది దైవప్రేరిత స్వాంతుడై
ఘన తేజుండు భృగుద్వపాలంకునగు నాకావ్యుండు ఖోణీధవా! 521
శుక్రకుడు:—

ఉ. పండితమాని వజ్రఁడవుర బొల్పడి మమ్ము నుపేక్షఁ జేయుచున్
దండితనంబుఁ గోల్పడినకస్తభుడ విష్ణుడు మా నిదేశ మొ
క్కండు నిరాకరించితివి, గావున స్వీయపదంబునుండి భృ
ష్టుండవుకమ్ము పర్వులును, జూచుచునుండఁ వదాన్య డాంచికా! 522
శ్రీశుకుడు:—

మ. స్వగురూత్తంసుఁడు శుక్రుఁడట్లు తనకున్ శాపం బొసంగంగ న
త్యగరిష్టండు మనస్వికేళిరుఁడు దైవత్యాధీశముఖ్యుండు ధ

ర్మగుణోపేతుఁడనైన యాబలి చలింపఁబోక వాఃపూర్వకం
బుగ దానం బిడనెంచె వామనున కీర్ణభాభాగ ముర్విశ్వరా!

523

ఉ. భూవర! యంత దానవప్రభుండగు నాబలియాజ్ఞఁజేసి త
ద్దేవి యరాశకంతల సుగ్రహేనుతకీల మరాళయాన విం
ధ్యావళి స్వచ్ఛవారికలికతంబగు హేమఘటంబు దెచ్చె నా
పావనుఁడౌ పటూత్తమునిగపాదముల న్నడుగ న్రయంబునన్.

524

క. ఆ యజమానుడు బలి తా, నై యా వామను శుభావశహంబగు నడుగుం
దోయిగడిగి పావనతర, మై యొప్పు తదంబుకణముగ్రాదలఁ దాల్చెన్.

525

మ. గగనంబందున నిల్చి దేవగణముల్ గంధర్వ విద్యాధరో
రగ కింపూరుష సింధు లమృతహితకర్మమున్ బ్రశంసించుచున్
మిగులన్ బ్రస్తుతిపాతముల్ నలుపుచున్ బృహ్మస్థలం బంతటన్
సాగసాష్ట స్థరియించి రంత సుమవృక్షుల్ రాజచూడామణీ!

526

మ. ఉరురావంబున దుందుభుల్ మొఱసె నిరంపాప్సంగ గంధర్వ కి
న్నర కింపూరుష సింధుచారణవిత్తానంబుల్ నభోవిధి బా
డిరి లోకప్రీతయందెఱింగి యిడఁ బ్రాశ్నిన్వేరికి నేల్లహ
త్తరకార్యంబొనరించె నీ బలివృక్షత్తంనుండటం చెంచుచున్.

527

ఉ. అంత ననంతరుడుం బరముఁడౌమృదునౌ హరి గుఱ్ఱహాప మ
త్యంతమువృద్ధిఁజెందెఁ ద్రిగుణాత్మకమై నరిపూర్ణ హాచు న
ల్లంత నృ హాని తిర్య గమ్యరాస్పద సాగర తైల భూ రసా
భ్యంతర నాకలోక వివరరాదులకు నిప్పు లాలవాలమై.

528

ఉ. ఆర్యనుతప్రభావుఁడగునా బలి దైత్యవిభండు ఋత్విగా
చార్యసదస్య దైత్యగణాసంయుతుఁడై త్రిగుణాత్మకంబు గాం
భీర్యయుతంబునైన హరిమేన గుణాత్మక సర్వవిశ్వ మా
శ్చర్యముతోఁ గనుంగొనియోగస్థావరజంగమసంయుతంబుగన్.

529

మ. మఱియు నింద్రసేనుఁడగు నా బలిసార్వభౌముడు విశ్వరూపుఁడగు నా త్రివిక్ర
మదేవుని పాదతలంబున రసాతలంబును, పాదంబుల మహీతలంబును, జతిఘట
తైలంబులను, జానువులఁ బ్రతిగ్రణంబులను, ఊరువుల మరుద్గణంబులను, వనసం
బున సంధ్యలను, గుహ్యంబున బ్రహ్మతలంబును, జఘనంబున నాత్మముఖ్యులను,
నాభియందు నభంబును, కుక్షియందు సప్తసింధువులను, సురస్థలంబున పక్షతో
గణంబులను, హృదయంబునధర్మంబును, న్తనంబుల ఋత సత్యంబులను, మనంబునఁ

జంధుని, వక్షంబున సరవిందహస్తయగు శ్రీదేవిని, కంఠంబున సామాది సమస్త నేదంబులను, భుజంబుల నింద్రాది బృందారకబృందంబులను, కర్ణంబుల దిక్కులను, మూర్ధంబున దివంబును, కేశంబుల మేఘంబును, నాసికాయందు శ్వసనంబును, నయనంబుల నూర్చుని, పదంబున వహిని, వాణియందు ఛందంబులను, రసనయందు వరుణుని, భూయగంబున విధిని మేఘంబులను, పక్ష్యంబుల నవహారాత్రంబులను, లలాటంబున గ్రోధంబును, అధరంబున లోభంబును, స్పర్శంబున గామంబును, రేతంబున జలంబును, పృష్ఠంబున సధర్మంబును, క్రమణంబుల యజ్ఞంబును, ఛాయయందు మృత్యువును, హాసంబున మాయను, రోమంబుల నోషధిజాతంబులను, నాడులయందు నదులను, నఖంబులయందు శిలలను, బుద్ధియందు దజని, ప్రాణములయందు దేవగణంబులను ఋషులను, గాత్రంబున స్థావరజంగమంబులను దర్శించె. సర్వాత్మ్యుడగు సమృహాపురుషునం దీనకల ప్రపంచంబును వీక్షించి నర్వసుపర్వులుం బరమాశ్చర్యచకితులై యుండి రంత.

530

౧. ప్రకటతేజము సుదర్శననామచక్రంబు, జారునిర్ణోపంబుశ్చార్ణధనువు జలదస్యనముఁ బాంచజన్యాఖ్యశంఖంబు, వేగాత్తకామోద్యక్షగదయును శతచంద్రవర్మ సంయుతమగు విద్యాధి, రాఖ్యజుల్యంబున సవరంబు లక్షయనాయకంబగు తూణయుగమును, గలిగి విభ్రాజిల్లునలఘురూపు సుత్రమశ్లోకుహరినిభృత్యోత్తములగు, సల సునందముఖులు స్తోత్రములునలిపిరి సకలలోకపాలకవర్మనహితులగుచు, డెందమందు నానందంబునందడింప. 531

౨. విభుఁ డొప్పారె ద్రివిక్రమస్ఫురణఁ బృథ్వీనాథ! శ్రీవత్స కాస్త్రభకాంచీ గుణకాంచనాంబర పరీతమండున్ నదదృష్టంగవుం జభరాంచద్యనమాలికాకలితుఁడున్ శంపాయుతాంభోద నన్నిభుఁడున్ గమకిరీటకుండల సమస్వీతుండునై యత్తతీన్. 532

౩. ఒక పాదంబున నాక్రమించె హరి యీశయ్యర్చితలంబెల్ల మేచకదేహంబున క్షీనబాహువుల నాశశాస్త్రోమమున్ వ్యోమమున్ బ్రకటంబౌగతి నిండియుండె దివమున్ వ్యాపించె వేషాంట లే దిది లేతంబుఁ దృతీయపాదమున కుర్యశా! స్థలం బెందునున్. 533

౪. ఇత్రైతరుగున సయ్యుక్తము పాదంబు మీఁదిమీఁదికిం బరిక్రమించుచుం గ్రమంబున మహర్లోక, జనోలోక, తపోలోకంబుల వతిక్రమించి పత్యలోకంబునుంజేరె.

అధ్యాయము 21.

—అథ త్రివిక్రమ విజృంభణము అథ—

శ్రిశకుడు:—

- చ. ఘనతరలీల సీగతి జగంబులనెల్ల నతికృమించి చ
య్యన నరుదెంచినట్టి హరియంఘ్రేనభేందుమరీచికోటులన్
దనదగు నత్యలోకమునకదానును దీప్తిదోటంగి బ్రహ్మ యా
ననకమరీచిముఖ్యమునికనయుతుండై యెఱుగెన్ దదంఘ్రికిన్. 535
- వ. మఱియు వేదోపవేద నియమయుక్తులు, నయాన్వితులును, దక్కేతిహాసపురా
ణాంగపారంగతులును, యోగానిలదీపితజ్ఞానానలనిర్దగ్ధకర్మకలుషులు నగు నన్య
యోగిపుంగవులును బ్రణమిల్లి తత్పరణ ప్రభావంబునంజేసి నైష్కర్మ్యలలితం
బగు స్వాయంభవధామంబుం బొందిరి. అంతఁ బ్రోష్నమితంబగు విష్ణుపాదంబునకుఁ
బద్ధోద్భవుం డర్హణోదకంబును గొనితెచ్చి యాత్మప్రభవకారణంబగు నాభిపంకే
రుహంబుచే నొప్పారు శ్రీవిష్ణుదేవుని చరణంబు సర్పించె. 536
- ఉ. ధాతృ కమండలూదకముకతత్వదముం గడుగం బునీతమై
భూతలనాథ! యప్పు డదిగ్రవ్యోమమునంబ్రవహించి మించి య
త్యాతతరీతి స్వర్గధునికయై భవన త్రితయంబుఁ జేర్చి సం
పూతముఁజేయు చొప్పుఁ బరశురాము నిర్మలకీర్తియో యనన్. 537
- సీ. అంతట సుపసంహృతాత్మవిభూతియై, వామనాకృతిఁ దొంటిగవడువునం ద
నర్చెడు నిజనాథునకు నమాదరమున, ననుచరయుక్తులైయబ్జజాదు
లగు లోకనాథులుఁదగ బలిఁదెచ్చియొ, సంగిరి భరతవంశశాగ్రీగణ్య!
సలిల్వార్థఁ గన్గిగత్తతమాల్యగంధాను, లేవన సురభిశ్శధూపదీప
- గీ. ఫలములఁ దదీయవీర్యప్రభావవైభవ, వాంకితములగు విజయశ్రద్ధముల స్తుతుల
నృత్తవాద్యగీతంబులనవిడములగు, శంఖమందుభిధ్వనులఁ బ్రీతశస్త్రగతిని. 538
- గీ. ప్రాణి జాంబవంతుఁడు ఋక్షగ్రవతి మనోజ, వంబుతోడ భేరినినాదంబు చెలఁగ
నమ్మతానందపారవశ్యమునఁజేసి, సర్వదిశల విజయమహోత్సవముఁజూపె. 539
- ఉ. దైత్యులు విష్ణుఁడిట్లు త్రివ్రదచ్చలయాచ్ఛ నమస్తప్తస్త్వి నా
దిత్యులకై హరించుట మకతిన్ గమనించి యమర్షతోడి యా
ద్భుతమునం జెలంగుచు సుకదారుని దీక్షితు నాత్మనాథు సం
స్తుత్యగుణున్ బలీంద్రు గనుకచున్ రభవంబునఁబల్కి రీగతిన్. 540

క. మనకును మును సంపత్తియు, ననిమిషతతికి నివృత్తియగునట్టులు చే
సిన విభుడే నేడీ రీ, తినిజేసె విపర్యయంబురదితినుతులారా!

550

గీ. బలముచేగాని సచిపులకవలనగాని

దుర్లబుద్ధిమంత్రోషధాదులనుగాని

అరయ సామాదిచతురుపాయములగాని

జనుడు గాలంబుగడవ సశక్తుడెచుగు.

551

క. పలుతడవలు మీచే మును, గెలువఁబడినయట్టి విష్ణుకింకరులు సము

జ్వలులయి దైవబలంబున, గెలిచి మనల నార్చుచుండికృతమతులగుచున్.

552

ఉ. దైవ మనుగ్రహించిన పశదంపడి దానవులార! చేవయన్

లావు సెలంగ నీ యరిబ్రలంబులనెల్ల జయింత ముద్ధతిన్

గావున స్వానుకూలమగుకాలముకై తగ వేచియుండుడీ

తీవరపాటుఁబూనఁదగ్యదేకద యేరికి నన్వదప్పుచోన్.

553

శ్రీశుకుడు:—

క. తమపతి నుడి విని పురుషో, త్రమ భటపీడితులు దైత్యదానవనాథుల్

కృమమునఁజొచ్చిరి రాజో, త్రమ పాతాళమును గార్యతంత్ర మెఱుగుచున్.

554

గీ. అంతః దార్శ్వునుతుండు ఖగగాధిపుండు, బుద్ధి నీశు చిక్కితంబును గ్రహించి

అమల సోమాభిషవ దినంబందు బలిమి, బలివిభుంగట్టె వారుణపాశములను.

555

క. శ్రీహరి యనుమతిచే బలి, బాహులు పాదములు నిట్లురబంధింపఁబడన్

హాహాకారములొదవెన్, బాహుళముగ మేదినిన్ నశభంబున దిశలన్.

556

ఉ. వారుణపాశబద్ధ స్థిరభావు నుదారయశస్కుఁ బ్రాజ్ఞునిన్

ధీరుని నప్తవై భవు నురధివినుతున్ బలిసార్వభౌము నే

పారఁగఁజూచి యప్పు భగవంతుండు వామనమూర్తి మేఘ గం

భీరతరోక్తులన్ జలమ్యుమిఱంగ నిట్లనిపల్కె బార్ధివా!

557

క. మూఁడడుగులభూమి నొసఁగి, నాఁడవు నా కీపు ద్విచరణాక్రాంతంబో

తేడా! యీ పుడమి యిఁకన్, మూఁడవయడుగునకు స్థానమును జూపఁగదే.

558

చ. విహిరుండు స్వీయభానుపులకమించి తపించినయంతమేర యా

తుహినకరుండు తిక్క గమితోఁజరియించిన యంతవట్టుఁ దా

డవానుడు వారివాహుఁడునదవృక గ్రుమ్ములు సంతదప్ప యి

మ్మహి యిదియెల్ల నాకు గరితమంబున గైవసమయ్యె దానవా!

559

- క. ఏకపదంబున నీ భూలోకము నాకసము చిక్కులున్నిండితి స్వ
 ల్లోకము ద్వితీయపదమున, వీకస్థప్తితిని నీపురపీక్షింపంగన్. 560
- సీ. ఎవ్వడిచ్చెదననియ్యాకుండు వానికి, నిరయనివానంబుననిశ్చయంబ
 యదిగాన గురునిచ్చేననుమోదితుండవై, నిరయలోకంబునుగజారుము దైత్య!
 యధికిచ్చెదనన్నయర్థమొసంగ నో, పనివానికిన్ రిక్తవంఢగాని
 స్వర్గంబు దూరమాయజను నధోగతికిని, మనమునందు సుభగశ్రమ్మన్యడవగు
 గీ. నీవు దైత్యేంద్ర! నాతోద్వ్యధిప్తితంబు, నిచ్చెదనటంచుఁజెప్పి, వంశించి తిట్టు
 లట్లగుట నభీకషలంబుననుభవించు, కతివయ్యాబ్దుముల్ నిరయలోకమునఁగూలి.

అధ్యాయము 22.

—అథ లలి సుతం ప్రవేశము అథ—

శ్రీశుకః—

- క. నృప! యిట్లు వామనునిచే, నచకృతుఁడై భిద్యమానుఁడయ్యున్ దైత్యా
 ధివుండు చలించక హరికి వ, కృపణంబగు వచనముపల్రికెన్ స్థిరబుద్ధిన్. 562

లలి:—

- ఉ. ఓ కమలాయతాక్ష! వినుకమో భువనత్రీయనాథ! యుత్తమ
 శ్లోక! మదీయవాక్యము ప్రకలోభనమంచుఁ దలంతువేని నే
 శ్రీకరనత్యవాక్యమునుగ్రజేయుదు నాకు నభీకషమమున్
 దే కిట నిల్చు నీదగు త్యక్తియపదంబును నా శిరంబునన్. 563

- ఉ. భీతిలనేఁ బదమృతినిగ్రభీతిల నారకలోకలబ్ధినిన్
 భీతిల నర్థకృచ్ఛ్చమునగ్రభీతిల నీదగు నిగ్రహంబునన్
 భీతిలఁ బాకబంధమునగ్రభీతిల దుర్వ్యవసానుభూతినిన్
 భీతిలుచుండు నిత్య మవశనిందను నాహృదయాంతరంబునన్. 564

- క. మాతాపితరులు మిత్రులు, భ్రాతృలు బోధింపలేనిపరమార్థము వి
 భ్యాతిగఁదెల్పెడి యాయ్యులచేతన్ దండంబు గొను టుదంత మని యెంతున్. 565

- సీ. అధికమదాంధులముగు మాకు విభ్రంశ, చక్షువు న్నేర్చి నొకపంగుమన్ని-
 ననుచులముగు మాకునరయ నీవు పరోక్ష, పరమగురుండపురభవ్యచరిత!
 రూపింప నీయందుకూడవై రానుబం, ధముఁ బూని బెక్కురుగదనుజపరులు
 పరయోగిన త్తముల్ కవడసిపసిద్ధిని, గనిరికాదే? భూరికర్ముడవగు

- గీ. నీవు నన్నీ తెలింగునగునిగ్రహించి, వరుణపాశబద్ధునిఁజేసిరతరయ దాని
కేసు లజ్జింపఁ గుండ నగ్నిట్లునుగ్రహించుటకే చేసితని మదిగనెంచుచుంటి. 566
- మ. అతిపుష్కండగు నా పితామహుఁడు ప్రహ్లాదుండు త్వద్భక్త స
మృతాఁడున్ ద్వత్పరముండునై పరఁగి దుర్గానుండు త్వద్వైరి త
త్పితయా దానవభర్తచే విమతబుద్ధిన్ బీడితుండయ్యు ధీ
రతఁ ద్వత్పాదముఁజేరె సంరక్షణభారక్లిన్నచేతనుఁడై. 567
- వ. మతియు నా ప్రహ్లాదుండు తన మనంబున నిల్లు చింతించె. 568
- చ. తనువు త్యజించు సంతమునగదస్యపులట్లు చరిత్రు బంధుపుర
ధనము హరింతుఁ పుత్రీకులురదారలు సంస్మృతిహేతుభూత ల
త్యనువమమైన యాయువువ్యయంబున కిక్కలు మందిరంబులున్
మనుజున కిట్టివానివలనన్ ఫలమున్నె? యొకించుకేనియున్. 569
- మ. అని యీరీతిని నిశ్చయించి ఘోరభానందసాంద్రుండు స
జ్జనగణ్యుండగు మత్పితామహుఁడు సంసారాటవీత్రముఁడై
యనిరోధుండగుచున్ స్వపక్షజనసంహారండునై నట్టి నీ
యనపాయం బకుతోభయంబునగు పాదాబ్జంబు నేవింపఁడే? 570
- ఉ. కావున శ్రీనిఁ బాపి కడఁగక న్నను మాసయి నిచ్చలుకే ద్విష
దాభవముఁదాల్చు నీకడకురదై వము దెచ్చె నటంచు నెంచెదన్
శ్రీవిధవంబుచేత గమ్యనింపఁడు నన్నిహితోగ్ర మృత్యువా
జీవితమున్ జనుండు మత్రిచేప్పడి నిక్కువ మింత యోచనభూ! 571
- శ్రీసుకుండు:—
- క. అని బలిదైత్యోత్తముఁ డొయ్యనఁ బుచ్చుచునుండ నుదితుఁడగు రాకేందుం
డునుబోలెను బ్రహ్లాదుఁడు, కనువట్టె నరేంద్ర! తత్సరకాశమునందున్. 572
- మ. కనియెన్ మ్రోల బలిప్రభం డనురలోకగ్రామణిన్ ధీరుణిన్
ఘోషితాంబరధారు ధీరు విమలాకారున్ సదాచారు పు
ల్లనవాంభోజదళాయతాక్షు సువిశాల ప్రోల్లనదృక్షు మో
హనివృత్తోజ్జ్వలభక్తి దత్తహరిచిరతాన్త్రుఁడై బ్రహ్లాదునిన్. 573
- చ. బలిదనుజోత్తముం డెపు డగ్రవారణవారుణపాశబద్ధుఁడై
తొలుతటియట్లు లక్షణవిభుర్ నలువంగ సశక్తుఁడౌట హ్రీ
కలితవిష్ణువక్త్రుఁడు శుభగుణవమాకులస్నేహితుఁడుఁ గే
వలము శిరస్సుతోడతనైకవిధి ప్రణామముఁజేసె దాతకున్. 574

శా. ఆ దైతేయకులావతంసుడగు పృథ్వీమండు నెమ్మిన్ నుచు
దాదిస్వానుచరార్చితుండగుచు సంధాసీనుడైయున్న యా
శ్రీదేవీవిభు లోకనాథుగని ధాత్రీనాథ! రోమాంచ న
మౌదాశ్రుల్ నిగుడన్ నమచ్ఛిరమునన్ శ్రమైక్కె ధ్రు న్నావ్రిలుచున్. 575
ప్రహ్లాదుడు:—

శా. దేవా! సీవ యొనంగి తిండ్రపద మార్దన్ బ్రీతిమై గ్రమ్మటన్
సీవే దాని హరించినాడ విది చింతింపంగ భద్రంబె కా
దా? వేయేటికి నాత్మమోహక వినిర్లద్యశ్రీవదభ్రంశితుం
గా వేగం బొనరించు టీతనియెడన్ గాఢప్రసాదంబె యా. 576

మ. సిరచిత్తుండగు కోవిదుండు నమిత్రశ్రీసంయుతుడైనచో
నురుమోహంబున మ్రగ్గునన్న మఱి యశ్శృంగింకింక నేరీతి నా
సిరి గల్లంగ నుదుర్గమాత్మగతి వీక్షింపంగలండ్లో పరా
త్పర! నారాయణ! దేవ! నీకివె నమోవాకంబు లర్పించెదన్. 577
శ్రీశుకుడు:—

మ. అనియిట్లు ప్రహ్లాదుం డార్తత్రాణపరాయణుండగు నారాయణు నగ్గించి కృతాం
జలియై నిలువంబడి యాకర్ణించుచుండ భగవంతుండగు హిరణ్యగర్భుండు మధు
మూదనుం గనుంగొని యత్కించిద్వక్తుకాముండగుడు సంత. 578

ఉ. పావనశీల సాధ్వీ బలికపత్ని సమీభ్యగుణానపేత విం
ధ్యావళి బద్ధుడైవ నిజనాథుగనుంగొని దుఃఖతాత్మయై
భావమునందు భీతిగొనినవామనమూర్తి కుదగ్రభక్తి భా
రావనతాంగియై యెఱిగియంజలిఁబూని వచించె నీగతిన్. 579
వింధ్యాకవి:—

శా. క్రీడార్థంబు ప్రకల్పితంబులగు లక్ష్మీనాథ! యీ లోకముల్
మూడున్ నీకేట స్వాధికారమును జూల్కుల పూనుచుండు య్జిత
ప్రీతుల్ గావున కర్తవున్ బ్రభుడవున్ విధ్వస్తవా నీకు నే
జాడన్ దేవి నొసంగఁజాలుదురు విశ్వాత్ముండ వీవౌటచేన్. 580
బ్రహ్మ:—

గీ. భూతభావన! భూతేశ! భూతరూప!, దేవదేవ! జగన్మయ! రదివ్యపురుష!
వీని నపహృతనర్వన్వరవిడుపుమయ్య! నిగ్రహనర్హుడౌట నగ్రహగ్రహింపు. 581

గీ. అఖిలముగు భూమినిచ్చెగర్రార్జితంబు, లగు జగంబులఁగూడ నొనఁగెఁగడకును
నాత్మనర్వన్వమును దా నగ్రహుర్వణంబు, నల్ప నవికృతమతి రాక్షసప్రభండు.

మ. సలిలంబైన నొసంగి నిశ్చలమస్మిషన్ శ్యామదూర్వాంకురం
 బులచేనైన యథార్హరీతిని భవత్పూజావిధానక్రియల్
 సలుపన్ సర్గతినందునన్న మతివైక్లవ్యబృంబు లే కీతః డె
 ట్టులు త్రైలోక్యము నీ కొనంగియును గీర్ణమనృంద స్థాండగున్? 583

శ్రీవామనుడు:—

చ. ధవమదసంగతుండగుచుగ్లభమతిన్ బురుషుండు దా జగం
 బునకును నాకుఁగూడ పరిభ్రాతినోవర్చుచు సంచరించుఁ గా
 వునఁ జతురాన్య! యే నెవనిఁబూనికతోడ ననుగ్రహింతుఁ ద
 ధనము నమ స్తమున్ సదమృదంబొనరించెద ముందు వింటివే! 584

ఉ. జీవుఁడు స్వీయకర్మములగచే నవశుండయి సంతతంబు నా
 నావిధయోనులందు జననంబును బొందుచునుండు నాపయిన్
 జావునుజెందెడు న్నలినసంభవ! వేయు నిఁకేలఁ దెల్పుఁగా
 దై వవశంబునంగడకుఁదానిటఁ బూరుషజన్మము న్గొనున్. 585

గీ. జన్మకర్మ వయోధన్యశ్రేష్ఠరూప
 వంశ విద్యాదికముల నెగ్గవనికి డంభ
 మొదవదో మదనుగ్రహమదియటంచుఁ
 దెలియుమా వృద్ధయమ్మునశబలజగర్భ! 586

గీ. మాన దంభ నిమిత్తముగ్లైనితాంత, మెల్లశుభములఁ బ్రతిఘటియించునట్టి
 జన్మరూప ధనాదికసకలమందు, మదిని మోహంబునొందఁడుసమత్పరుండు. 587

ఉ. దానవదైత్యకేళురుఁడితఁడు యశోవిభవాభివర్ధనం
 డై నెగఁడింది యెవ్వరికినైన నఁ దరింపఁగరాని మాయనున్
 దాను జయించి మించె ఒహుభావ్యధితండయి దుర్బరార్తికిన్
 లోనయియుండియున్ మనముగలో జెనుమోహమునొందఁ డింతయున్. 588

సీ. ఊణవై భవుఁ డధిష్ఠి పుండు స్థానవి, భంశితండును బాశ్యబద్ధతనుఁడు
 బంధువర్జితండును బాధితండును గురు, శ పుండునయ్యుఁ దానత్యవధముఁ
 దప్పఁడితండు కైతవవాక్యముల నేను, ధర్మంబుఁదెల్ప నశత్పథమువిడఁడు
 కాన నమ ద్మయకేనిఁబొందఁగరాని, నా స్థాన మితఁడు బొందంగలండు

గీ. కృమత సావర్ణిమవ్వంతకరమున మత్స్య, దాశ్రయుండైన యిరుదుఁడొనంతదనుక
 కష్టమిహితమున్ విశ్వకర్మకృతము, నైన సుతలలోకంబునసంధిపసించు. 589

ప. అని పద్మగర్భనకందెల్పి యవ్వరుషోత్తముఁడు బలిదిక్కుఁ మ్రొంగింబై. 590

శా. రాజేంద్రోత్తమ! యింద్రోనేన! విను భగవంబాజామీ సీకు ని

ర్వాజానందకరంబు స్వర్గులకును బ్రాహ్మణులు సంపత్తులన్
సాజులై విలసిల్లు నా నుతలమున్ జ్ఞాతుత్ స్వభృత్యవ్రజం
బోజంగూడి వసంప నందు సుఖవై యుండంగదే? పేర్చిమై.

591

మ. బలిరాజోత్తమ! నిన్నును బలిభవింపంజాల రా లోకనే
తలు నింకన్యులఁ జెప్పనేల వినుమాత్యచ్ఛాసనంబున్ మదో
జ్ఞులులై దైత్యు లతిక్రమించునెడ మరచ్చక్రాయుధం బాత్మని
స్తులధారాహతిచేత వారి శిరముత్ కదున్మాడు నువ్వెత్తుగన్.

592

ఉ. సానుచరుండనైన నినుకసాకుచునుండు స్వయంబుగన్ సదా
జానుగజాచుచుండువటకనన్నిహితత్వమున న్మెలంగు నన్
దానవదైత్యనంగమునఁబడెడు నాసురభావమున్ మద
న్యూన మహత్త్వముంగన వికనున్న మగున్ విను తక్షణంబునన్.

593

అధ్యాయము 23.

—అథ ఇంద్రోపేంద్ర వర్ణక గమనము అథ—

శ్రీశుకుడు:—

చ. అనియిటుఁ బల్కుచున్న నిగ్రమాంతవిరోధుఁ బురాణపూరుషుం
గనుఁగొని సాధునమ్మతుఁ డక్షణండుశోనిధి సువృథాపుడౌ
దనుజవతంసుఁ డా బలి ముగ్ధశ్రుకళాకులనేత్రుడౌచు నిం
పెనయఁగ దోయిల్లాగి వదిలయిం చెను దా నిటు గదగోక్తులన్.

594

బలి:—

మ. పురుషశ్రేష్ఠ! కృపాగరిష్ఠ! పరదాశమున్నెన్నఁ జే లోకపా
లురు నే వేల్పులుఁ బొందరాని తృదపంకలు ప్త ప్రసాదంబుఁ బా
మరుడన్ దైత్యుడనైన నావయిని బ్రేమంబొప్పుఁ జూపించి తో
పరమేశా! నిను నెన్న నేరితర మకవ్యాజానుకంపామతీ!

595

శ్రీశుకుడు:—

చ. అని వచియించి దైత్యవిభుఁడౌ హరికిన్ బరమేష్ఠికిన్ గిరి
శునకు నమస్కరించి కడుఁజోద్యముగా ననుయాయుక్తుడై
చన నుతలంబుఁ జేర వృషకన్త్రమ! యా పరముం డొసంగి శ
శ్రునకుఁ ద్రివిష్టవం బదితికోరికఁదీరిచి యేల లోకముల్.

596

చ. భగవదనుగ్రహంబుఁగనిగవంశసముగ్రణంబుఁజేసి వా

సిఁగొనినయట్టి యా బలివిశిష్టతకున్ బ్రమదంబునెంది భ

క్తిగరిమఁ దత్పితామహుఁడుగ్రధీరమనన్ముఁడు వల్కె నిట్టు లా

నిగమశిరోవతంసము ముగనిస్తుతుఁడౌ హరి యాలకింపఁగన్.

597

ప్రహ్లాదుఁడు:—

చ. నలినజుఁ డీ ప్రసాదముఁ గగనండు భవుండును బొందఁబోఁడు శ్రీ

లలనయుఁ గాంచ బో దితరులన్ మఱివేఱుగఁ జెప్పనేల దై

త్యులమగు మాకు నెల్ల రకుగదుర్గవిభుండగు నీ బలీంద్రుఁడే

తలఁపఁగ విశ్వవంద్యవినుతాంఘ్రియుగుండయి యొప్పుచుండుటన్.

598

చ. ప్రకటభవత్ప్రదాబ్జ మకరందరసాభ్యనుభూతిచేత వీ

తకలుషులై విరించిముఖ్యదైవతముఖ్యులై సిద్ధిపొంది రి

ట్లెఁక ఖలయోనిజన్ములముగహీనచరిత్రులమైన మేము తా

వకకరుణార్ద్రదృష్టులకుఁబాత్రులమైతి మదేమిభాగ్యమో!

599

చ. ఘనమగు యోగమాయఁ ద్రిజగంబుల నిర్మితఁజేసి మెప్పు వొం

దినచతురుండ వీ వరయగ్రసిధు సమీప్సిత మద్భుతం బహా!

అనుపమదివ్యరూప! నకశలాత్కృడవున్ నమదర్శనండ వ

య్యను విషమాత్మకుండవగుదొక్కెడఁ గల్పితరున్వభావతన్.

600

త్రిభుగవాసుఁడు:—

గీ. శుభమగున్నీకుఁ బ్రహ్లాదశ్రనుతలమునకు, నీవునుం జనుమయ్య విగనిర్మలాత్మ!

నీనుమనుమనిఁగూడి ప్రభమోదమందు, చెలమి సుఖమునునీదు జ్ఞాతులకుఁగూర్పు.

గీ. అనిశమును గదాపాణినైశ్రయటవసించు, నన్నుఁగనుగొనుచుందు వాగనందమలర

నాదు దర్శనజనిత ప్రభమోదకలన, ధ్వస్తమగు నీమ కర్మబంధంబులెల్ల.

602

శ్రీశకుఁడు:—

శా. ఆ దై తేయకులాగ్రగణ్యుడగు ప్రహ్లాదుండు శ్రీనాథు ది

వ్యాదేశంబు శిరంబునంగొని యనియద్యవజ్జుడై నిర్భరా

హ్లాదంబొప్పుఁగ దోయిలోగ్గి నిజదైశ్రత్యాసీకసంయుక్తుడై

యా దేవుల బ్రణమిల్లి వీడ్కొని చనన్గూర్చించి యా లోకమున్.

603

గీ. వేదవాదులవభీను ఘోరైవిజలచుధ్య, సారిది నానీనుడై యాత్మశ్రుకులూచి

అంత నారాయణుడు హరియచ్యుతుండు, కువలమేత్సవ! యి త్రైలొంగునవచ్చె.

శ్రీభగవానుడు:—

క. భృగువర్యా! నీశిష్యుండగు బలికర్మమునఁ గొఱతత్వయది దీర్ఘము వి
ప్రగణము గన్నన్ విషమంబగునదియెల్లను నమంబ్రయగుఁగాఁడలఁచన్. 605

శ్రుతుడు:—

సీ. కర్మవైషమ్యమెక్కడిది? యో పరమేశ! నకలకర్మముల శక్తిశ్వరుండ వీవ
యజ్ఞేశ్వరుండపుర్యజ్ఞపూరుషుండవు, ప్రత్యక్షముగ భగవంతుండవగు
నీ వెన్నఁగా సర్వభావంబులన్ దగఁబూజింపఁబడితివిపుణ్యపురుష!
మంత్ర తంత్రంబులనఱచి దేశకాలవస్తువులఁ గొఱంతఁదీర్చును ద్వదీయ
గీ. కీర్తనంబట్టులయ్యునుగే వలముగ, నీవు సెప్పితిగావునసర్వహింతుఁ
గడమపడియున్నయట్టి యీకర్మములను, భద్రదంబు త్వదాజ్ఞానుకూలనంబు.

శ్రీశకుడు:—

క. హరియానతిఁగొని యా భృగు, వరుఁడు గొఱతవడినయట్టిబలిదై త్వుని య
ధ్వరకర్మంబును బ్రాహ్మణ, పరివృత్తుడై పూర్తిజేసెనౌ బార్ధివముఖ్యా! 607

గీ. ఈ పగిది రాజ! వామనరూపుఁడుహరి, బలిని యాచించి ధరణివిగడసి యన్న
యైనయింద్రునఁగొనఁగెదదపహృతమగు, త్రిదివలోకంబుతోఁగూడఁబృథివినాథ!

సీ. జననాథ! యంత బ్రహ్మపతీశ్వరుండగు, సారసగర్భంబుననమ్మదమున
అంగిరోదక్షభృగద్వాదులతోడ దే, వన్ని మనుక్షమ్యావతులతోడ
కృత్తికానందనకృత్తివాసులతోడ, నదితికశ్యపుల ప్రీత్యర్థ మశుల
భూతకోటికి సుఖముచుగూర్చుపొంటె మ, హావిభవాతిశయంబుసెలఁగ

గీ. లోకసంచయములకుఁ దల్లొకపాల, కులకు నేకైకవిభునిఁగానలిపెనంత
వామనున్ సర్వభూతరక్షామనున్ శుభావహంబగు కోర్కెతోఁగ బార్ధివేంద్ర!

గీ. వేల్పులకును సర్వములైనవేదములకుఁ, దపమునకు ధర్మమునకు ప్రతంబులకును
భద్రములకును స్వర్గావరోహములకుఁ, బాలవక్షము వామనుఁజితిని జేసె. 610

క. అపు డఖిలవిభూతికినయి, యుపేంద్రుఁగా వామను విభియెనరించెదగన్
నృప! సర్వభూతములు మో, దపశీతస్వాంతములయితనరెన్ మిగులన్. 611

చ. పదఁపడి దేవయానముననవామను మున్నిడుమించు గోత్రభే
ది దుగినునమ్మతిం జనియెదెక్కితినింయుతుడొచు మంగళా
స్వదము దివ్య బుపేంద్రభుజ్యపాలితలోకంబు లంది భూరి సు
పద నకుతోభయముండయి, యుపార ముదంబునఁ బేర్చె నింద్రుఁడున్. 612

- చ. శతధృతి శంకరుండు శరణుండు నా భృగుముఖ్యులౌ మునుల్
పితరులు సర్వభూతములకు వేల్పులు సిద్ధులు సాధ్యులున్ జగ
త్పతియగు విష్ణుదేవుని శుభవృక్షకర్మములన్ స్తుతించుచున్
సతి నదితిన్ నుతించుచునుజయ్యనఁజేరిరి స్వీయధామమున్. 613
- క. శ్రోతలకుఁ బాపమోచకమై తనరు త్రివిక్రముని యుదంతంబిది వి
ఖ్యాతముగ నీకుఁజెప్పితిఁ, జేతఃప్రీతి యొదవంగక్షితిలోకేశా! 614
- గీ. ఆ త్రివిక్రమ దేవునియద్భుతగుణ, మహిమల గణింపలే డణుమాత్రమేని
పార్థివములగు రేణువుల్ శపంతమూని, తగ గణింపఁగఁజాలినన్ శదానెవఁడును. 615
- చ. పొడమనవాఁడుగాని మఱియట్టఁగఁబోయెడువాఁడుగాని యొ
క్కఁడును గణింపనేరఁ డధికకాద్భుతవిష్ణుగుణంబులంచు నే
ర్పడఁగ వసిష్ఠమౌని మునుకపల్కఁడె నిర్మలమంత్రదర్శియై
నుడులవి సత్యముల్ మదిఁ గ్రనుంగొన నో కురురాజన త్తమా! 616
- గీ. పార్థివా! మానుషముల్గులైనైత్తకములు, దై వములునగు కర్మముల్ శతగనొనర్చు
నదనులం దిది కీర్తిత్యమైనయెడల, నుకృతము లభించు నందురుశూరివరులు. 617

అధ్యాయము 24.

—అథ మత్స్యపతార కథాప్రారంభ ముట్టము అథ—

పరీక్షితుః—

- మ. అనఘా! యద్భుతకర్ముడైన హరి మాత్రయామత్స్యరూపపథా
ఘనమా నాద్యకథన్ వినంగ మదిలోఁగౌతూహలంబయ్యె న
ర్వసుతప్రాభవుఁ డా రమాధవుఁడు కర్మగ్రస్తుఁడుంబోలె నెం
దు నిమిత్తంబు ధరించె మత్స్యతనువున్ కర్ధురమున్ హేయమున్. 618
- క. ఏత దుదంతము మాకు య, భూతకథముగఁజెప్ప యతివ్రతంసమ! చేతః
ప్రీతికరంబులు కావే, భూతశ్రేణికిఁ బురాణపురుషు చరితముల్. 619
- మాకుడు:—
- గీ. అని పరీక్షిన్న రేంద్రుచేసెనుగఁబడి మ, హాత్ముడగు బాదరాయణియా నృపునకు
వాసు దేవుఁడు మాత్స్యరూపమునఁజేసె, నెద్దియా భవ్యచరితంబునెల్లు సెప్పె. 620
- త్రిశుకుడు:—
- మ. అనఘాత్మా! విను గోద్విజాత్యమరసాభ్యామ్నాయ ధర్మార్థ గో
పనముంజేయ విభుండు తాల్చుఁ దనువున్ శనై చిత్ర్య సంయుక్తభూ

త నికాయంబులందు గాలిగతి నిశ్శత్యంబున్ బ్రవర్తించు చు
న్నను దా నిర్గుణుడౌట నే వికృతినొందం డందు ధాత్రిత్వరా!

621

గీ. ధ్వాధవ! యతీత కల్పాంతశసమయమునను
బ్రాహ్మమనెడు నైమిత్తికప్రళయమందుఁ
బరఁగ నుద్వేలసాగరోశపద్రుతంబు
లయ్యె భూరాదిలోకచక్రయంబు లెల్ల.

622

గీ. పెద్దకాలంబు నిద్దురవిడిచియుంట, జలమునన్ బవ్వళింపఁగాఁగదలఁచి బ్రహ్మ
కన్న మూయఁగ నతనిముఖంబునుండి, వేదములు నాల్గు వత్తత్రీవెలికి వెడలె.

623

క. ఈ విధిని వెలికివెడలిన, యా వేదము లంతికమునకూరియించె హయ
గ్రీవుఁ డనియెఱిగి హరి వేద్రదావనతత్పరత మత్స్యశతనుపున్ దాల్చెన్.

624

మ. నియమాధ్యుండు మహాయశుండును మహాశనిష్ఠుండు సత్యవ్రతా
హ్వయరాజ్నివరేణ్యుడందు హరిసేవాతత్పరుండై శుభో
దయబుద్ధిన్ నలిలాశనుండగుచు నిశ్శబ్దంబౌ తపశ్చర్య స
లౌ యతిశ్రేష్ఠులకే నసాధ్యమగు పోశ్కిన్ రాజవంశోత్తమా!

625

గీ. అరయ నితఁడు వివస్వంతృనాత్మజుడయి, శ్రాద్ధ దేవుండునానొప్పునంజ్ఞ బరఁగి
యీ మహాకల్పమునఁబరమేశు చేతఁ, బాలుపుగమనుత్వమున నెలకొలుపఁబడియె.

మ. అనవద్యుం డితఁడొక్కనాఁడు కృతమాశ్రలాభిఖ్య పుణ్యసౌఖ్యం
తనియందున్ జలతర్పణంబు గర మృర్ధిన్ జేయుచుండంగ నా
తనిదోయింటి జలంబునం దవుడు మృతస్త్వంబొందు గప్పట్టె దా
నిని దత్తోయముతో నదిన్ విడిచె క్షోణీనాథుఁ డుద్యత్ప్రభన్.

627

ఉ. ఆతటి మత్స్యపోతము దశయామయమాననుడైన యా ధరా
నేతను గాంచి యీ గతి నశనెన్ 'వసుధారమణాగ్రగణ్య! యీ
జ్ఞాతివధోద్యతోగ్రజలశంతుచయంబున కిత్తైఱంగునన్
భీతినిగుండుచుండు ననుకవిడఁగఁజెన్నె? సరిజ్జలంబునన్.'

628

శ్రీమతుఁడు:—

ఆ. త న్ననుగ్రహింపఁదా మత్స్యరూపంబు, గొన్నహరిగఁదెలిపిశాసనగ లేక
సదయహృదయుడై నశసత్యవ్రతుండు మత్స్యమునుగావమదినిశసమ్మతించె.

629

ఉ. దీనదయాళుఁ డాతఁ డతిదీనములై న తదీయవాక్యముల్
జానుగ నాలకించి కలశశంబువులన్ బదిలంబుగాఁగ నా

మీనమునుంచి మించి యెల్లమిన్ గొనిపోయె నిజాశ్రమోన్వి కా
పై నొకరాత్రిలోఁజెరిగెఁగ్రబాత్రమునిండఁగ మీనడింభమున్.

630

చ. కలశమునం దొకింత యవశకాశములేమి నిలాతలేశు న
ర్మిలింగని పల్కె నీవగిదిగమీనము 'నే నిక నిప్పు డీ కమం
డలువున నుంట కష్టమగుటన్ నివసింపఁగఁజాలఁ జాలఁగా
నెలవు ఘటింపు మొండు ధర్మజీధవ! నే నుఖిన్ మెలంగఁగన్.'

631

శ్రీశుకుడు:—

క. అలివలికిన యా మత్స్యంబును గలశమునుండి దివిచిరభూనాథుఁడు దా
నునిచెఁ బృథుశరావోదక,మున హస్తత్రయము మూర్త్యమున నది పెరిగెన్.

632

ఉ. కృష్ణుఁడ నా ర్థువంబనియె 'రాజవతంసము! యిందునేను సా
ఖ్యమ్ముగనుండఁజాల నధికమృగు నొందుపదంబు నాకు నీ
విమ్ము నయమ్ముతోడ నినుకనే శరణొందితిగాన'నంచు మ
త్స్యమ్మువచింప నప్పలుకునమ్మతితో వినియెన్ దయామతిన్.

633

ఉ. ఆతఁటి నా ర్థువంబుఁగొనియో వృపుఁ డొక్క సరోవరంబునన్
బ్రీతిగనుంచె మీను పెనుకమేన సరోవర మాక్రమించి 'యో
త్కృతలనాథ! నా కిది సుకృతం బొనరింపదుగాన నింత క
త్యాతతమైన స్థానమునఁగదార్పము మత్తనుగోపనార్థమై'.

634

చ. అని వచియింప నా ర్థువమ్మునయ్యయితావులఁదార్చి తార్చి చ
య్యన నవియెల్ల నిండునటులంతకునంతకు వృద్ధిఁజెందఁగాఁ
గని నృచన త్రముండు కడఁగకన్ గొనిపోయి మహాజలార్ణవం
బున నునిచెన్ ధరారమణి! శ్రమోదము స్వాంతమునందు నెఱ్ఱొనన్.

635

శ్రీశుకుడు:—

ఉ. అంబుధి నుంపఁగాఁబడుచునా ర్థువ మిట్లును తేనితో'నము
ద్రాంబువులందు నన్నవిడకనాడి తహో! ప్రబలంబులైన న
కృంబులు మున్నఁగాఁగల కశరాశమహాజలజంతుకోటులు
గృంబగురీతి మీఁదఁబడికృంకునమింగకయున్న నన్నిటన్

636

క. కావున నో నత్యవ్రత! యీ వీ జలరాశివిడువనెంచుట తగ'దం

చీ వడువునఁ బల్కఁగ న్యర్థీవరఁ డా మీనుపల్కునని యిట్లనియెన్.

637

సీ. ఎన్నాడవిపు మోహింపఁజేయుచున్నను, మత్స్యరూపంబునం గ బర్లగుచుంటి,
కన్నది విన్నదికాదు మాచేత నీ, దృగ్విర్యముత ర్థువయ్యెడియు దొర్లి

ఒకనాట వ్యాపించియుంటివి నీ వహా! యోజనశత ముద్యతేజ మెనఁగ
భగవంతుడవు పరాత్పరుడ వవ్యయుడవు, సాక్షాత్తు హరివి నారాయణుడవు
గీ. అఖల భూతగణానుగ్రహార్థమిట్లు, లీల మత్స్యరూపంబుఁదాల్చితి ప్రపంబు
లోక స్పృషిణిలయెళిగనీకు నతులు, మాకు భక్తుల కీవె యాశత్కవు నిజంబు.

గీ. తావకములగు లీలావ్యతారము లవి, యెల్ల భూతవిభూతికిఁగోపేతువులగు
దేవ! యెందుల కీ రూపమిచ్చుదాల్చి, నాఁడవోయెఱుంగఁగోరెదగనాకుఁజెప్పుము.

గీ. జ్ఞానరూప! దేహాద్యభిగమానులైన, యితరులంబోలె నిన్నాశ్రయించువారి
యభిమతార్థంబు నిష్ఫలమగుటకాన, మేల చూపి తద్భుతమైనగ్రయితనవునూ
శ్రిశుకుడు:—

మ. అని యారీతి వచించుచున్న జనలోకకాధీశు నత్యవత్రం
గని యత్యద్భుతమత్స్య రూపతనుఁడై కల్యాంతవేళన్ లయా
భిని గీడించు తలంపున స్థలఁగు చ్యాత్మియాళికిన్ గామ సి
ద్ధిని గావించెడు నవ్యభుండు భువనాధీశుండు తా నిట్లనెన్. 641
శ్రీభగవానుడు:—

గీ. జనవరా! నేటికేడవగదినమునందు, భూద్యువాదికలోకములమూఁడు నొక్క
పెట్టునన్ బ్రళయాంభోధిప్రవిచికలను, భంగపాటును గనుచు ముగనుంగఁగలవు. 642

క. విలయజలంబున లోకంబులు మూఁడును లీనమగుదుభూమినాథా!
అలఘుతరనాళ యొక్కటి, చెలువుగ మ్రత్యేరితమయ్యిచేరు నిన్నున్. 643

క. రాజా! పెక్కువిధములగు, బీజము లఖిలౌషధులునుగవెంటఁగొని నుహా
తేజాడవయి సప్తర్షులతోఁ జయ్యన నావ యెక్కుద్రువు నీ వెలమిన్. 644

కా. ఈరీతిన్ బెనునావనెక్కి నృప!నర ప్తర్షి ప్రభావంబుచే
ధీరస్వాతుడవై తమోవృతలయ్యాభిన్ సంపరింతివు ను
మ్మో రాజర్షి వతంసమా! ప్రబలవాతోద్ధూతమా నావ బె
పారన్ జేరిన నాదు శృంగమునకున్ బంధింపు బెన్నముఱోన్. 645

గీ. పార్థివోత్తమ! సప్తర్షిపరులతోడ, నిన్ను బ్రళయార్ణవంబునన్ ప్రదిప్స చేసు
బ్రహ్మకున్ రేయిగడచు పర్యంతమందు, సంపరించుచునుండుదు సైన్వరగతిని.

గీ. నా యనుగ్రహమునను బ్రశ్న ములమిగుల్లుబ్రకటితంబగుచున్ బరప్రహ్లాదునును
బలుకఁబడు నాదుమహిమంబుఁదెలియఁ గలవు, నీవు నత్యవృతాఖ్యాతశతశత్ర!

క. అని యీగతి హరి రాజే, ద్రువ కావతి యిడి తిరోహితండ్లయ్యె నృపుని
దును వేచియుండె మధుసూ, దనుచే నాదిష్టమైనవ్రత త్కాలముకై. 648

గీ. అధిప! యా రాజయోగి ప్రాగ్గగములుగ

దర్శలం బఱచియుఁ బ్రాగుడబ్బులుడయి

భావవీధిని మత్స్యరూపధరుడయిన

విష్ణుపాదముల్ దలఁచుచుకలెయచుండె.

649

గీ. అంత నుద్వేలమా ప్రశ్నయాంబు పమ్ము, త్నోనిమయనాకలెమియదేల్పుచుఁ జెలంగి
పెరుగుచున్ బిట్టుగురి సెమకపెను మొయిలుల, మొత్తములతోడఁజూపట్టెభూపవర్య!

మ. హరిపాదంబుల నంస్తరింపుచు ఘనంకడా రాజచంద్రుండు దా

దరికి స్వచ్చిన నావఁ గన్గొనియె నంకతన్ నర్వబీజోషధుల్

వరశక్తింగాని యెక్కె నా ఋషులతోపాక్రచ్చి రా జేనికిన్

‘హరి ధ్యానింపు శుభంబుఁ గూర్చు వెత బ్రాహ్మ జ్ఞేయు’నం చా మునుల్. 651

మ. అమలాత్మండగు రాజన త్రముఁడు తేనెనానింపఁగా మోల మై

మమునున్ న్యర్బుదయోజనాయతమునామత్స్యంబు దృశ్యత్వ మం

దె మహిమండు పురాకృతాచ్యుతశుభాదేశంబునన్ దాని శృం

గమునందున్ జెనుపావత్రాటఁ బృథునాకన్ గట్టె నుత్సాహియై.

652

రాజు:—

మ. తతమైనట్టి యవిద్యచేఁ బ్రవిమల్యాత్మజ్ఞానమెల్లన్ బరా

హతమై పోవఁగ దాన సంస్మతిగత్యానానమ్మునన్ గుండుచున్

వెతలం బుండుచు నీ యనుగ్రహముపన్దనీ ప్రాపుగాం త్రట్టియా

శ్రీతబంధుండపు నీవు నద్గరుడ వ్యక్తితాప్రభావోద్ధయా!

653

మ. అవివేకుండగుచున్ జనుండు నిజకర్మరాయాన సంబద్ధుడై

వవలున్ రేయు ముఖేచ్ఛచే ననుభిరూపంబైన కర్మంబు న

ల్పు విభూ! యెవ్వని నేవచే దెగు ననకదృష్ట్యావ్యయగ్రంథి యా

భువనేశుండపు నీవె నద్గరుడ వ్యేష్టన్ మాకు లోకేశ్వరా!

654

మ. పరింపన్ భవః గాంచనం బనలవంకపర్కంబునం బోలెఁ దాఁ

బురుషం డెవ్వని నేవ హృద్గతమలంకరున్ సర్వమున్ బాసి ను

స్థితమై యొప్పెడునట్టి స్వీతిమహా శక్తిన్ బొందున్ యట్టి యా

పరామేశుండపు నీవె నద్గరుడ వ్యోపద్యాత! మా కెవ్వడున్.

655

మ. సుతతః సవ్యదేవతలక్ష్మణాది స్వయంబుగఁ జూని యే

ప్రభుషం ప్రపాపభాగవరము స్థలిగింపఁగ నేరట్టి యా

శ్వరుడు పరాత్పరుడు భగవంతుడునై చెలువొందు నిన్ను నే
శరణము వేడెదన్ మదిన్ శివస్వజగద్వలయాశినాయకా!

656

ఉ. కాననివాసికిన్ గనుబుగల్గినవాడును బోలె నిప్పు డ
జ్ఞానహతాత్ములై చెడు జనంబులకున్ సకలార్థవేత్త వ
న్యూనకృపారసార్ద్ర హృదయండువు నీవు గురుండ వైతిగా
భాసదృశుండనై కడు ప్రభానిచయంబులఁ బర్వజేయుచున్.

657

మ. తలఁచన్ బ్రాకృతుఁడౌ గురుం డతి దురంతంబైన సంసార చిం
తలు గల్గించు నవగతిన్ దెలుపు తృధ్యంబింత సీ వన్నఁ గే
వలమున్ స్వీయపదంబుఁ జేర్చెడు నఖ్యర్థ జ్ఞానయోగంబు న
ర్దిలి బోధించెడు నగ్గుమా త్తముఁడ వర్ణిన్ మమ్ము రక్షింపుమా!

658

శా. నీవే యా యశుల ప్రపంచమునకున్ శనేస్తుండ వీశుండవున్
భావింపంగ గురుండ వాత్సుండవు తృద్వాంఛార్థ సంధాయివిన్
దేవా! యెనను లోక మన్యమతియై నిత్యంబు హృత్సంస్థితున్
దేవేశున్ నిను గామబద్ధమగుచున్ శంకింపలే దింతయున్.

659

ఉ. దేవవరున్ బరున్ జగద్రథీకుని నిన్ శరణంబుఁ బొందితిన్
గావున నాకు జ్ఞానమునగల్గఁగఁ జేయుము తెంచివేయు మ
య్యా! విపులార్థదీపకముశ్రౌ నుడులన్ హృదిలోని గ్రంథులన్
బావనమా స్వరూపము గృహమతి మాకు ననుగ్రహింపుమా.

660

శ్రీశకుడు:—

క. అని యీగతిఁ బలుకు మహీ, పునిగని భగవంతుఁ డాదిత్యపురుషుండు మహాం
బునిధిన్ వరఘ్నమరూపం, బునఁ గ్రుమ్మలు చాత్మతత్త్వమున్ బోధించెన్.

661

గీ. అమలమును సాంఖ్యయోగ క్రియాన్వితంబు
నగు పురాణ సంహితఁ దెల్పియవల నాత్మ
గుహ్యము నశేషముగ నృవశకుంజరుండయి
పాదలు సత్యవ్రతునకున్ శబోధఁజేసె.

662

ఆ. నావయందు ఋషిగణంబుతోఁగూడ నా, సీమఁడైన రాజశ్రేణిరుండు
భగవదు క్తమగుచుఁగబరఁగు పరబ్రహ్మ, తత్త్వమును మహామృదమున వినియె.

గీ. నశయకాలికమైన యుగపప్లవంబు, తొలఁగ న పులితుండగు నలువకు హరి
క్రూరుండగు హయగ్రీవాసురున్ వెనన్ వ, ధించిగ్రమ్మట వేదముల్ శతెచ్చియిచ్చె.

గీ. జ్ఞానవిజ్ఞాన సంయుక్తుడై నిపుణత, నెనఁగు సత్యవ్రతాఖ్యరారజర్షి వరుఁడు
పరఁగ నీ కల్పమునను నైశ్వర్యతమను, వయ్యె విష్ణునుగ్రహముననవనినాథ! 665

గీ. అధిప! రాజ్యమైన సత్యవ్రతమను, మత్స్యరూపధరుండగుమాధవునకు
నైన సంవాదరూప కార్యఖ్యానము విని, పురుషుడప్పుడె కలుషవిరముక్తుడగును.

క. ఎవఁడు ప్రతిదినము నీ హరి, యవతారముఁ బొగడుచుండునా నరువాంఛా
నివహములు సిద్ధిఁ బొందును, స్తవసీయంబగు సుగతి నశతండును బొందున్. 667

మ. విలయాద్ధిన్ విధివక్త నిర్గతములారావేదంబుల న్బల్మి ముగి
చ్చిలి గొంపోయిన దైత్యుఁ డున్మి యల జేతజేపెద్ద కర్పించి కే
వలమున్ నిత్యమునై తనరెచ్చు పరశబ్రహ్మంబు సత్యవ్రతా
దులకుం చెల్పిన మత్స్యరూపు నఖిలారత్మున్ శ్రీహరిం గొల్చెదన్. 668

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామస్మసింహమూర్తి కవులు'

అను గంధః శ్రీరామమూర్తి, ఇట్టికి నరసింహమూర్తులచే

రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున

అష్టమ స్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

నవమ స్కంధము

అధ్యాయము 1.

శ్రీరామకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

విష్ణురాతుడు:—

గీ. ఋషివతంసమ! నీచే వ్యచింపఁబడిన, యశులమన్వంతరంబుల్యనం దనంత
వీర్యుడగు హరిచేతఁగ్రావించఁబడిన, విక్రముక్రమములుఁ బ్రీతికొనింటి నేను. 1

క. ద్రవిడేశుడు రాజుని, ప్రవరుడు సత్యవతుండుఁబ్రహ్మజ్ఞానం
బు వడసెఁగాదే? యతిపుంగవ? హరిసేవల సతీత్యకల్పాంతమునన్. 2

గీ. ఆ వివస్వతునుతుడు సత్యవ్రతుండు, తాను మనువయ్య ననివింటికొనెంద్ర!
వానివందనులైన యిశ్వాకుముఖ్యుల, లభిపులైరంటిగా తదశ్రవంతరమున. 3

గీ. సంయమిశ్వర! వారివంశమును వేఱు, వేఱ వంశానుచరితంబుకవి స్తరింపు
భూరికౌతుకమున వివర్ణగోరుమాకు, నో మహాభాగ! సాజమాన్యప్రేమతోడ. 4

సూతుడు:—

గీ. బ్రహ్మవాదులసభయందుఁరాజవర్యుడగు పరీక్షితుచే నిట్టులడుగఁగఁబడి
పరమధర్మవిదుడు భగవంతుడునగు, శుకమహర్షి వచించె రాజునకు నిట్లు. 5

శ్రీశుకుడు:—

క. మనువంశంబును దెల్పెద,విను సంక్షేపముగ నది నశ్వినారముగా
జననాథా! వర్ణింపఁగఁ, జన దెవ్వరికేని వ్యుత్పత్తముననై నన్. 6

మ. పరుడెవ్వఁడు నమేయమా ప్రకృతికిన్బల్బులగులా నీ పరా
వరభూతంబుల కాత్మ యెవ్వఁ డల కల్పాంతంబునం దాతఁ డొ

క్కరుణజే యీ సకలంబు విశ్వము నగుంగూ! యన్య మొం డెద్దియున్
ధరణీనాయక! లేదు లేశమును దక్షధ్వంబింతవ ట్టారయన్. 7

గీ. ఉద్భవించె నా హరినాభినుండి యోజ, స్వర్ణ మయమగు ఐద్యుకోశంబు రాజ!
పొడమెనను స్వయంభువుభువనక ర్త, తన్మనమున మరీచి యుద్భవమునొందె. 8:

గీ. ఆ మరీచికిబుట్టెఁ గళ్యణపమహర్షి, కళ్యణపజ్జాపతికి దాక్షాయణియగు
నదితీయంబు వివస్వంతుఁడగుదయమయ్యె, నధిక తేజముతోడ ధర్మరాధినాథ! 9

గీ. ఆ వివస్వంతునకు పంజరయందుఁ బొడమె, శ్రాద్ధ దేవుండు మనువు రాజనృతిలక!
ఆత్మవంతుఁ డతండు శ్రేష్ఠాఖ్యయందుఁ, బుత్రకులను బదుండ్రునబాడమఁజేసె.

వ. వారలు ఇత్వాకు, నృగ, శర్యాతి, దిప్తు, ధృష్టు, కరూశక, నరివ్యంత, వృషధ్రు,
నభగ, కవి నామధేయంబులఁ బరఁగిరి. 11

గీ. మున్ను మను వనవత్కుండై రయన్నతటి వ, సిన్ధుముని యాతనికిఁబుత్రసిద్ధికొఱకు
నెలమిమీఱ మిత్రావరుకణేష్ఠి నలిపె, విధివిధానంబున స్పృశిరవీతలేంద్ర! 12

గీ. అంత మనురాజవరపత్నియైన శ్రద్ధ
కూఁతుకొఱకునై కరమర్చిహోతఁజేరి
శ్రద్ధ యొప్పంగ ఘన వయోవృత మొనర్చి
ప్రణతినొనరించి యాచించెఁబ్రబాధి వేంద్ర! 13

గీ. కారవా! మునివత్సనమొరితుండయి, దానిన తలంచుచుండి హోతయ్య యజించె
గడఁగి యాజ్యాదికవావిస్సుగై కొనినపు, డాపగిది వషట్కారంబునాచరించె. 14

గీ. కూఁతురుజనింపవలెనినిశహోతవేల్పు, నిలయనెడుకన్య యట జనియించె నధిప!
మనువు దానింగని వసిష్ఠమానితోడ, నాతిహృష్టమనస్కుడై రయనియె నిట్లు.

వ. ఆమలాత్మా! విపరీతమయ్యెనిది యేలలా? యిట్లు బ్రహ్మర్షి న
త్తములౌ మీదగుకర్మపూతవరమంత్రంబొందబో దన్యథా
త్వము మంత్రజ్ఞులు యోగయుక్తులుఁ దపోదగ్ధాఘులౌ మీ శుభో
ద్యమనంకల్పము తాదుమారగునె? వ్యర్థంబౌనె యారోక్తియున్. 16

ఉ. అతనివాక్యముల్ విని మగహామహుడైన వసిష్ఠుఁ డాత్మలో
హోతవృత్తిక్రమంబిదనియోజ నెఱింగి వచించె నర్కనం
జాతునికిట్లు హోతవృత్తిశాచారమునన్ విషమత్వ మేర్పడెన్
ఖ్యాతిగ నావ్రభావమునకాత్మజుఁడేసెదఁజూచు మిత్తతినె. 17

వ. అని మది నిశ్చయించి మమహాయశుఁడున్ ఘనుఁడౌ వసిష్ఠ న
స్మృతికులమధుఁ డయ్యెలకుఁబ్రబుం స్త్యముఁగూర్పంగ సాదిపూరుషున్

వినుతి నొక్క హృద్ధుడయ్యిష్టపుతీర్చె మునీందునివాంఛితం
బు నిలయుఁ దత్ప్రభావమునఁబూయఁజ్జే తనరాకె నయ్యెడన్. 18

మ. విను సుద్యుమ్న సమాఖ్య నప్పుడుఁ డొకప్పెన్ భ్యాతిమీఱంగ నా
మనుపుత్తుఁ డొకనాఁడు దాఁ గతిపయ్యామాత్యాన్నితంజ్జే వనా
వనియందున్ మృగయానురక్తి జవనాశ్వశృంబెక్కి విల్లమ్ములన్
గొని యేగెన్ హరిణంబువెంబడి సుద్రస్సూభాగమున్ జేరఁగన్. 19

గీ. ఎట నుమా దేవితోఁగూడియీశ్వరుండు
గోరి రమించుచుండు నాశమేరునగము
క్రిందనొప్పాటు సుపవనశ్చితినిజేరె
మారసముఁడు సుద్యుమ్న కుశమారుఁడధిప! 20

గీ. అవ్వనంబుఁబ్రవేశించినంత శత్రు, మారుకుండు సుద్యుమ్న కుశమారుకుండు
పడఁతిగానై న తన్ను సుభజబయ్యెన, వారువమ్మును గాంచె నశబ్దంబుతోడ. 21

అ. అంత నా కుమారుననుచరులందఱు, నాత్మలింగభేదమగుట సరసి
కొనుచు నొండొరులనుగనుఁగొంచుఁ గడు విమనమ్ములై రివింపెనరవరేణ్య! 22
రాజా:—

ఆ. ఆ ప్రిదేశమట్టిదగుట యెల్లెవ్వని, చేత ము న్నదట్లుచేయఁబడియె
తెలుపుమయ్య మాకుదీని యుదంతంబు, వినఁగ వేడ్కయ్యెవ్వప్రముఖ్య! 23
శ్రీశుకఁడు:—

మ. ఒకనాఁ డచ్చటికి న్నరేంద్ర! ఋషివశ్యుల్ సుప్రీతుల్ స్వప్రభా
ప్రకరధ్వస్తనమస్తదిక్షిమరులై శభగ్గం గనంబోయి రం
బిక యుత్సర్జితవస్త్ర వారిఁగని నీకవింగూర్చె స్వప్రాణనా
యకు సత్సంగమునుండిలేచి పృథు లశ్జాయత్త చిత్తంబునన్. 24

క. రమమాణులగుచుఁబరఁగెడు, సుమామహేశ్వరుల బ్రీణయ్యయ్యక్తినిఁగని పం
యము లరిగిరి మగిడి కుభోద్యమ సరనారాయణాశ్రమమావనికి వెనన్. 25

చ. పడఁపడి నా భవుండు భగవంతుఁడు స్వప్రియురాలి కోలి స
మృదమును గూర్చనెంచి మృదుమంజుల వాక్కులఁబల్కె నిట్టు లో
సుదతిలో! యెవ్వఁ డీ వనముఁజొచ్చునో వాఁడు పడఁతియో నటం
చది మొద లెల్ల పూరుషులునా వనభూమిఁ ద్యజించి రో నృపా! 26

శా. ఆ సుద్యుమ్న కుమారుఁడీవగిది రాజా! యింతియై యావన
శ్రీ సుపత్తిఁదలిర్పఁ గా ననుచరీరబృందంబులున్వెంటరా

నానల్మీఱ వనంబునుండి వనమొక్కయ్యన్ జేరుచున్ గ్రుమ్మతెన్
భూసంచారముగోరి ద్రిమ్మరెడు వేళ్లుంబోటి చందంబునన్.

27

చ. మెలఁతలఁగూడి యాశ్రమస్థమీపమునన్ జరియించుచున్న యా
నెలఁతలమిన్నఁగాంచి యవిఁనింద్యయశుండు బుధుండు కూరిమిన్
వలచె నరేంద్ర! యామె యుడుగనాథసుతుం బతిఁగా వరించె నిం
వలరఁ బురూరవుండు సుతుఁడై జనియించెను వారి కయ్యెడన్.

28

మ. జననాథోత్తమ! దైవయోగమునకున్ స్వాధీనుడై యీ విధం
బున శ్రీత్యంబునుదాల్చినట్టి మనరాట్టుత్రుండు సుద్యమ్ముఁ డా
త్మను భావించె వసిష్ఠునిన్ గులగురున్ శ్రదా నవ్వసిష్ఠుండు నా
తని సంశోచ్యదశం గనుంగొని కృపాశ్రతంత్రాత్మ్యుడయ్యెం గడున్.

29

క. తమి సుద్యమ్మునకుం బుం, స్వయముఁ గోరుచుఁ బ్రస్తుతించెశంభుని నతఁడున్
బ్రముదితుడై యా ఋషిస, త్రమునకు ననె తనదు నుడి యగ్రధార్థపఱచుచున్.

క. ఒకనెల పురుషుండగు వేటొకనెల యింతియగుజా త్వగ్రదుగ్రీతవమునన్
ఇఁక నీవ్యవస్థతోబొం, దిక సుద్యమ్ముండు దా ష్రితవలయ మేలున్.

31

శ్రీసుకుడు:—

చ. కడవని గుర్వనుగ్రహముకల్మనిఁ బుం స్వయము నీ వ్యవస్థతోఁ
బడసి యిలాశలంబుఁ బరిపాలనఁజేయుచునుండునంత నా
యెడయని తద్విధంబుఁగనిశ్చయిల్లములం దొకయించుకేనిఁ దా
రొడఁబడకుండి రొక్కనెలయుగ్మలియాటకు ధారుణీప్రజల్.

32

గీ. ఉత్కలుండు విమలుండు గగయుండు ననఁగ
ముగురుపుత్రు లా రాజోత్తమున కొడవిరి
ధర్మవత్సలులౌ వాసుధధరణీనాథ!
యు త్రరావధరాజులై యెప్పెనఁగిరి.

33

గీ. వార్ధకమునఁ బ్రతిష్ఠానశవత్తనేశ్వ, రుండు సుద్యమ్మునృపతి పురూరవుఁడను
నిజకుమారునకున్ ధర్మణీతలంబు, నిచ్చి తాను వనంబునకేగె నధిప!

34

అధ్యాయము 2.

అతి పృష్ఠాద్య చరిత్రము ఉత్తమ

శ్రీశకుడు:—

- సీ. ఈగతి సుద్యుమ్నోదేగ వై వస్వతుః, డై సట్టిమనువు పుత్రతార్థియగుచు
యమునాతటిన్ శత్రుహాయనంబులు మహా, గ్రమగు తపంబునుగడక జేసె
బిమ్మటఁ ద్రిభువనవిభుఁడును దేవదేవుండునా విష్ణుదేవుని యజించె
సంత శ్రీహరి పృస్తాదాతిశయమున నా, మనురాజతిలకుండువినతయశుల
- గీ. నాత్మనదృశులఁ బదుగురనాత్మజులను, పూతహృదయుల నిష్కృత్యపూర్వజులను
బడసెదన్నామధేయముల్ వరుసనీకు, మున్ను వివరించితినిజమిభూపవర్య! కిర
- మ. మనువుత్పండు పృష్ఠాధినామకుఁడు నేకమం బొప్ప గుర్వాక్షఁ గై
కొని వీరాననయుత్తుడొచు నిశలన్ గోపాలనంబున్ జలం
బునఁ గావించుచునుండ నొక్కనిశి జ్యేమాతంబు వర్షింప గృ
క్కున శార్దూలమొకండుసాచ్చె నటఁ దగ్గోష్ఠంబునన్ భూవరా! 36
- చ. కలుగుదువాటునొంది భయకంపముతో శయనించియున్న గో
వులు వడి లేచి పాతెఁ బలుకవోకలుగా నపు డొక్కధేనువున్
బలిమినిఁ బట్టెఁ గూరమగువ్యాఘ్రము కుయ్యిడె గోవు దానినిం
దెలిసి పృష్ఠాధిపతంబు బలకొనెనె రయంబున మందలోనికిన్. 37
- ఉ. శాతకృపాణముం గొని పృష్ఠాధిప వేగమ వచ్చి ఋక్షునం
జాతముగోచరింపని నిశానమయంబున వ్యాఘ్రశంకచే
నాతటి నానవాలు తెలియందగు జ్ఞానములేక నో వసుం
ధాతలనాథ! ధేనువు శిరమ్ము గఱుక్కునఁ గోసె నుగ్రతన్. 38
- మ. కరవాలాగ్రనికృత్తకర్ణమయి వ్యాఘ్రశ్రుంబున్ వడిం బాతె నె
త్తురుమార్గంబునఁ గారుచుండఁ గడుబీరతుంజెందుచున్ ధీరుఁడున్
బరవీరఘ్నండునా పృష్ఠాధిపఁ డావ్యాఘ్రుంబె యష్టేత్ర నం
చరసెన్ వేకువ ఖండితంబయిన యరయ్యావున్ గనెన్ దుఃఖయై. 39
- చ. హతవిధిదుర్విస్తాకముననాతెఁడు భ్రాంతమనస్కుఁ డౌట నా
గతి నపరాధి యయ్యె నదిగొంచి గురుండు శపించె వాని దు
ర్గతిమెయి క్షత్రిబంధుడవుగక దురాగతమైనకర్మచే
క్షితితలమందు నీవు పరిగింపఁగ శూద్రుడ వాడు వంచుటల్. 40

శా. భూనాథా! యతః డీగతిన్ స్వగురుశ్చక్తుండై వెనన్ దోయిటన్
దా నా శాపము సంగోహించుకొని యాశ్రతం డూర్ధ్వచేతస్కుండై
శ్రీనారాయణదేవునందుఁ గర మర్థిన్ భక్తిఁ గావించుచున్
నానాభూతసుహృత్తముండు సముఁడున్ శాంతుండునై భాసిలెన్. 41

సీ. నియతేంద్రియండు వికనిర్మలమతి యదృచ్ఛోపలభార్థతృప్తుండుఁ బుణ్యుఁ
డపరిగ్రహండు సకమాహితచిత్తుండు, జ్ఞానతృప్తుండునై శసంతతంబు
నాత్మరూపంబునశనాత్మనునెలకొల్పి, బధిర జడాంధరూకములుఁ దాల్చి
ఈ మేదిసీచక్రమెల్లడఁ జరియించె, నేకాంతభావంబునేర్పడంగ
గీ. నిట్లుమెలఁగుచు వసమునకేగియందుఁ, బ్రజ్వరిల్లుచునుండు దాశవానలంబుఁ
గాంచియట దగ్ధచేహుండై క్రమనతరమగు, బ్రహ్మపదమును బొందెనాశ్చర్యపుండు.

మ. కవి సాముండు కనిష్ఠపుత్రుండు మదింగామంబులన్ ద్రోసి బం
ధువులన్ రాజ్యము మందిరంబులను దోశడ్డో విడి సుజ్ఞానవై
భవుండై నిల్పె స్వయంప్రకాశుని హరిన్ శభావంబునందున్ గిశో
రవయస్కుండయి పొందె నుత్తమగతిన్ శరాశేష్యరా! చెచ్చెరన్. 42

మ. మఱియు మనుసంభవుం డగు కరూపం డనువానివలనఁ గరూశ క్షత్రజాతులుత్ప
న్నంబయ్యె. బ్రహ్మజ్యులు ధర్మవత్సలులునై వారు త్రరాపథంబునకు నేలిక
లైరి. ధృష్టుండనువానివలన ధార్వ్యంబును క్షత్రియవంశంబు కలిగి బ్రాహ్మణ
ప్రియంబై ధరితి నొచ్చాటె. నృగుండనువానివలన సుమతియు, నతనికి భూత
ద్యోతియు, నతనికి వసువును గలిగిరి. వసువునకుఁ బ్రతీతుండును, నతనికి నోఘ
వంతుండును, నతనికిఁ దన్నామధేయుండగు పుత్రుండును, నోఘవతియను కన్య
కయుం గలిగిరి. ఆ కన్యను సుదర్శనుండు పరిణయం బయ్యె. పరివ్యంతుండను
వానివలనఁ జిత్రీనేనుండు వొడమె. అతనికి దక్షుండను వాఁ డుదయించె.
దక్షునకు మేఢ్యంతుండును, మేఢ్యంతునకు శర్వుండు, నతనికి నింద్రనేనుండును.
బొడమిరి. ఇంద్రీనేనునివలన వీతిహోతుండును, నతనికి నత్యశ్రవుండును,
వానికి సురుశ్రవుండును, నతనికి దేవదత్తుండును నుత్తులైరి. దేవదత్తునకు వగ్ని
వేతుండు పుత్రుండయ్యె, నతండు కాసినుం డని ప్రసిద్ధిఁబడసి జాతుకర్ణుండను.
మహర్షియయ్యె. అతనివలన నాగ్ని వేశ్యాయనం బను బ్రహ్మకులంబు సంజాతం
బయ్యె. రాశేంద్రా! యిట్లు పరివ్యంతువంశంబుఁ దెల్పింబడియె. ఇక ద్వివంశంబు
వివరించెద వినుము. ద్విపుత్రుండగు నాభాగుండనువాఁ డన్యుండు కర్మంబునం
జేసి వైశ్యత్వంబునుంబడెనె. హలంధమం డనువాఁ డా నాభాగుని కితియును

డయ్యె. సూర్యునకు వత్సప్రీతియు, సతనికి బ్రాంశువును, బ్రాంశువునకు బ్రమతియు, బ్రమతికి ఖమిత్రుండును, సతనికి చాక్షుండును, సతనికి వివింశతియు, వివింశతికి రంభుండును, రంభునకు ఖనినేత్రుండును, ఖనినేత్రునకు గరంధనుండును తనయులై జన్మించిరి. ఆ కరంధనునకు నవిక్షత్తుండును, సతనికి మరుత్త చక్ర వర్తియును బొడమిరి. 44

- సీ. ఆ మరుత్తునిచేత్రయజ్ఞంబుఁ జేయించె, నంగిరస్సుతుండు మహర్షిచరుడు
సంవర్తనాముండుఁగతి మరుత్తుని, యజ్ఞంబుసాటి యశ్వంబు లేడు
పాత్రాదికంబు సర్వంబును నీయజ్ఞమున హిరణ్మయము శోభనము నయ్యె
మత్తిలై నిండుఁడీమఖమున సోమపానమున ద్విజలుదక్షిణల మురిసిరి
- గీ. యల మరుత్తులు పరివేష్టలైరి మఱియు, నా క్రతువున విశ్వేదేవులవలమతులు
సభ్యులై యొప్పిరన్న యజ్ఞప్రభావ, మింక వేఱుగ వాక్రువ్యవేల యధిప! 45
- వ. ఆ మరుత్తచక్రవర్తికి దముండను సుతుండు వొడమె. అతనికి రాజవర్ధనుండును, సతనికి సుధృతియు, సతనికి నగుండును, ఆచగునకుఁ గేవలుండును, కేవలునకు బంధువంతుండును, సతనికి వేదవంతుండును, సతనికి బంధుండును, బంధువునకుఁ దృణబిందుండును గ్రమంబునఁ బొడమిరి. 46

తరల. వినుత సమృద్ధుడైన యా తృణబిందుభూపతిఁ గాంచి యె

య్యన నలంబున వేర నొప్పెఁగునప్పరోగన మీనకే
తనుని పెంపగు పూవుటంపర శ దాడికోర్వంగలేక యా
జనవరేణ్యుని పొందుఁ బొందెనునంధ్రమాగతయై నృపా!

47

- వ. అంతఁ దృణబిందునకు నయ్యలంబునవలనఁ గొండలు పుత్రులును, నిలబిల యను కన్యకామణియుఁ బొడమిరి. ఆ యిలబిలయందు విశ్రవంతుండు కుబేరునిగల్గించె. ఆ ధనదుండు యోగేశ్వరుండగు తండ్రివలనఁ బరవిద్యంబడసె. విశాలుండు, శూన్యబంధుండు, ధూమ్రకేతుండు ననువారు తృణబిందు పుత్రకులు. వంశకరుండగు విశాలుండనురాజు తనవేర వైశాలీపురంబు నిర్మించె. ఆ విశాలునకు హేమచంద్రుండును, హేమచంద్రునకు ధూమాక్షుండును గొడుకులైరి. ధూమాక్షునకు సహదేవుండును, సహదేవునకుఁ గృశాశ్వండును బొడమిరి. కృశాశ్వనకు సోమదత్తుండు పుట్టె. అతఁ డశ్వమేధంబుల నిడస్పతి యగు పురుషుయజించి యోగేశ్వరాదృతంబగు పరమగతిం బొందె. సోమదత్తునకు సుమతియు, సుమతికి జనమేజయుండును బొడమిరి. వీరు వైశాల భూపాలులని ప్రసిద్ధి జడసి తృణబిందుకీర్తి విస్తరింపఁజేసి రాజ్యంబు పాలించిరి. 48

అధ్యాయము 3.

—ఇతి శర్యాతి చరిత్రము, సాకన్యోపాఖ్యానము ఇతి—

శ్రీశుకః—

సీ. వినుము శర్యాతినాశము మనుపుత్రుండు, బ్రహ్మణ్యుడై కడుఁగ్రబలుతికెక్కె-
సంగిరుసత్రంబునందు నాతఁడు ద్వితీయాహ్నికవిహితకృత్యంబుసెప్పె
కమలలోచనయగుకన్య సుకన్యాభిధేయ శర్యాతికినాయె మహిత
యా కన్యఁ గూడి శర్యాతికానకు నేగి, చ్యవనాశ్రమంబు డాదయంగఁ జేరె
గీ. జెలులతోఁ గూడి ఫలపుష్ప శ్రములకుఁ దరుల
నెమకు చొకపుట్టబిలమున శ్రన్మిణుగురులన
వెలుఁగుజ్యోతుల రెంటు నశ్రవ్వెలఁది కాంచి
కంటకంబునఁ బొడిచె మూర్ధన్యమునఁజేసి.

49

ఉ. ధ్మోఽశితలేశ! యిట్లు విధిచోదితయాను సుకన్య గుచ్ఛగా
శోఽశితధార లొల్మ నటఁగజోద్యముగా మలమూత్రబంధ మా
రాఁబున కంతకు స్థలిగెరరాజవరేణ్యుఁడు విస్మితాత్ముడై
పోఁగిమిఁదప్పియున్న నిజరూపులం గని పల్కె నీ గతిన్.

50

క. ఈ యాశ్రమమున మీ రెవ, రే యపరాధము సలిపిరో? యెఱిగింపుఁ డిఁకన్
వేయేటికి సువ్యక్తం, బాయెన్ భార్గవుని చెయిదశమని యిది మనకున్.

ఉ. అంత సుకన్య భీతమతిశయై తనతండ్రికిఁ బల్కె నిట్లు లా
క్ష్మింత యకృత్య మిహ్న డొనఁగించితి నే నిట తండ్రీ! వింటె పె
న్వింతగఁ బుట్టలో వెలుఁగునవెల్లుల రెంటినిఁ జూచి చంచల
స్వాంతముతో నిజం బెఱుఁగఁగజాలమి గ్రుచ్చితిఁ గంటకంబునన్.

ఉ. కూఁతురుచెప్పినట్టిపల్కుల్ ములుకుల్వలె వీనుసూడ శ
ర్యాతి మనంబునన్ బ్రబల్యమైన భయంబును బొంది యంత న
త్యాతతమైన వల్కికమునందుఁ దిరోహితుడైన భార్గవున్
జేతమున ప్రసన్నునిగఁగజేసె శనైర్గతి సాంత్య నోక్తులన్.

చ. చ్యవనమహర్షి యాశయమున నృపవర్మఁ డెఱింగి యాముని
ప్రసన్నునకున్ స్వపుత్రకన్యబ్రాభవ మొప్ప నొనంగి యీమెము
గ్ధతె రెఱుంగ దించుకయ్యుఁగావునఁ గావుమటంచు నప్పగిం
చి వెడలఁ బట్టణంబునకున్వీయలతోఁ దదనుజ్ఞఁ బొందియన్.

గీ. పరమకోపముఁ జ్యవనునిఁ బలినిఁ గాఁగఁ, బడసి యాతని చిత్తమునఁ బుచ్చునట్లు
నప్రమత్తానువృత్తులనహరహంబు, నా నుకన్య యాతనిఁ బ్రీతితో తాత్పర్యజేసి. 55

ఉ. ఆ యెడఁ గొంతకాలమునకా చ్యవనాశ్రమభూమి కుజ్జ్వల
శ్రీయతు లశ్వదేవతల్యచేరఁగ వారల కర్వరీతి నా
ప్రాయముతో నుడంచిత సప్రవృత్తులఁ జేసియు వారిఁ జూచి లే
బ్రాయము నాకు నిం డనుచుఁ బ్రార్థనఁ జేయుచు మాని యిట్లనెన్. 56

ఆ. సోమపానభాగనూన్యతా మీకును, సోమపాత్రమిడుమనసాంపుమిట
అంగనలకు నిష్క్రమై ప్రియమొసంగుఁ, డయ్య నాకు మీరలక్ష్యలార! 57

చ. అని యడుగంగ వల్లె యనియూ సురవైద్యులు విప్రవర్ణుఁ గాం
చి నియమమొప్ప నీ విపుడుసద్ధవినిర్మితమైన నీ ప్రాదం
బునను మునుంగుమంచు మునిముఖ్యునిఁ బెన్నెడిమి న్నలంగు వా
ని నమరవైద్యు లా మమఁగునీటను జొన్నిరి తాము దోడుగన్. 58

క. వనితాప్రియులు మనోజ్ఞులు, వనజనృగ్భూషితులును సవరకుండలులున్
ఘనతుల్యరూపు లమల ప, ననులు ముగురుపూరుషులు వెనెనన్ లేచి రటన్. 59

ఉ. అంతటఁ దుల్యరూపుల సహర్షతి తేజులఁ దేజిచూచి య
క్కాంత పతివ్రతామణి స్వకాంత నెఱుంగఁగలేక దీనయై
స్వాంతమునందు నయ్యమరప్రవర్ణులఁ దా శరణంబుఁ జొచ్చె న
త్యంతము నామె భక్తికిఁ బ్రయంపడి రాత్మల సశ్వదేవులున్. 60

గీ. ఆ నుకన్య పాతివ్రత్యహర్షి తులయి, పతినిఁ జూపించి యామెకురయితివరేఁబ్బు
భవ్యుఁ జ్యవనుని వీడ్కొనిరవారిచేతఁ బొగడఁ బడుచుఁ ద్రివిష్టవక్రమునకుఁ జనిరి. 61

క. చ్యవనాశ్రమభూభాగము, నవన మొనర్పంగఁ జేరెశర్యాతి యటన్
రవితేజుం బురుషు సురూ, పవంతుఁ బొడఁగాంచె దుహితృపార్శ్వమునందున్. 62

క. పాదాభివందనము తన, కాదరమునఁ జేసినట్టియాత్మజ కాశీ
ర్వాదము లొసఁగక మనమున, మోదించక పల్కె నిట్లుపుత్రికతోడన్. 63

శర్యాతి:—

చ. తనయ! యిదేమి నీ యభిమతం బల లోకనమస్కృతున్ మహా

మునిని జరావిజీర్ణ సత్కృపాజ్య పసమ్మతితోడ నిట్లు వం

చన మొనరించి యధ్వగునిరబారుని నీతనిఁ గూడి యుండఁగా

ననుమతిఁ జేసి తిట్లు కులటా! పతినిం బెడఁబాయు టొప్పునే?

మ. అకటా! సత్కులజాత ఏ వెలులు నిరద్యంబయ్యె నీ బుద్ధి య
మృకచెల్లా! కలమాషణ మొడవె జ్వమ్మా నీమ మూలమ్మునన్
ఇక లక్ష్మన్ దృజియించి కూడితి వహో! యీ జారుని స్నీపు తం
డీ కలంబున్ ఒతివంశమన్ జెజిపిక్కినిర్భాగ్యురాలా! యిటుల్. 65

క. అని వచియించెడు తండ్రిం, గని స్మయమానయయి చిరునగవు మొలకెత్తన్
జనకా! యీతఁడు భృగువం, దనుడగు నీ యల్లుడె యనితరుణి వచించెన్. 66

గీ. మఱియుఁ బతివయోరూప సంప్రప్తి విధము, నర్పము నైలువంగ విశ్వయముఁజెంది
అమితనంతుష్టుడగుచు శర్యాతివిభుడు, కన్న కూతు నుకన్యనుగౌఁగలించె. 67

గీ. చ్యవనుఁ డంత శర్యాతినిశక్తి మెఱయ, సోమమున యజింపంజేసి సోమపాత్ర
మును గృహించియి నిజ తేజముననుజేసి, సోమపానంబులేని యశ్వల కొనంగె.

మ. చ్యవనుం జంపఁ దలంచి యత్తటి నమర్షావేశముంబూని దు
శ్చ్యవనుం దుగ్ధితనైతైఁ గూరమగు వశ్రంబున్ ధరాధీశ! భా
గవవర్చుండు నుదాత్త శక్తిని నవశ్రంబై విరాజిల్లు వా
నపు నుద్యమృజదండ మద్భుతగతిన్ స్తంభింపఁ జేసెన్ ధృతిన్. 69

గీ. వైద్యులనుచును మును సోమభాగమున బహిష్కృతుల నశ్వదేవులనెలమిసోమ
భాగము నొనంగఁగా మరవప్రకర మెల్ల, ననుమతిం జూపె నయ్యెడ్రమనుజనాథ!

వ. ఆ శర్యాతి మహారాజునకు నుత్తానబద్ధి, ఆనర్తుండు, భూరిషేణుండను ముగ్గురు
పుత్రులు బొడమిరి. అం దానర్తునకు రై వతుండుకలిగె. అతండంతస్సముద్రం
బునఁ గుశస్థలియను పట్టణము నిర్మించి యందుండి యానర్తాదిదేశంబులఁ
బాలించె. ఆ రై వతునకుఁ గకుద్రిశ్యేష్ఠులగు నూర్వులకొడుకు లుదయించిరి.
రై వతుండును రేవతియను తన దుహితకు వరుం గోరఁదలంచి యపావృతంబగు
బ్రహ్మలోకంబునకుఁబోయి యందు గంధర్వులనందడి నలభైవకాశుండై క్షణం
బూరుకుండె. అయ్యనంతరం బాద్యుండగు విరించిం బూజించి తన యభిప్రాయం
జెరింగించె. అదివిని భగవానుండగు బ్రహ్మదేవుండు పెల్చున నవ్వి యారై వతున
కిట్లనియె. ఓరాజా! నీవు హృదయంబుననిడుకొన్న రాజకుమారు లందఱుఁ గాల
గృస్తులైరి. తత్పుత్ర, పౌత్ర, నప్త, గోత్రంబులు నిష్పకు వినంబడవు. ఇప్పు
టికి సప్తవిశతి చతుర్ముగవిభక్తంబగు కాలం బతికమిండె. 71

మీ కాపున వందిపుత్ర దేవ దేవాంశుడౌ, బలదేవుడను మహాబలుఁడు గలఁడు

ఆ వరాగ్రాణి కన్యారత్న మెన యీ, రేవతీ దేవినిగృభీతిమీఱ

- నొసగుము రాకేంద్రప్రసన్నమతీభారావ, తరణార్థ మఖిలభూతప్రియుండు
 నుత్తమశ్లోకఃకైత్రయోప్యారునట్టి శ్రీ, హరి నిజాంశమున నిట్లువతరించె
 గీ. అని విడిచి వచించిననాలకించి, యతనికి నమస్కరించి రైవతుడు స్వపురి
 కరుగుండెంచి జక్కులభీతిఁబురి విడిచిన, భాతలు దివంగతులగుటఁగ్రమత నెఱిగె.
- క. బలశాలికి బలునకు నుజ్జ్వలగాత్రిన్ బుత్రినొసంగిజనపతి దపమున్
 నలుప బదర్యాఖ్యము నిర్మలమా నారాయణాశ్రమంబును జేరెన్. 73

అధ్యాయము 4.

అంబరీష పాశ్యానము ఉతి-

శ్రీకరుడు:-

- క. మనువుత్రుండైన నభగున, కను నాభాగుండనంగఁగొడుకుఁ గలం డా
 తని బ్రహ్మచారి కవియని, ధనమొనగక పంచినానిరితద్రాప్తలాగిన్. 74
- సీ. అంతట నాభాగుండటకరుడెంచి యో, భ్రాతలారా! నాకుఁబంచినట్టి
 భాగ మేదన నీచుభాగము తండ్రియే, యనఁ దండ్రి జేరి యోయయ్య! నిన్ను
 నాకు భాగముగ వ్రన్నలువంచిరేమన, నది విశ్వసింపరాదైన వినుము
 అధికమేధావు లీరయంగిరుల్ సత్రయా, గమున వృద్ధి నార్హకర్మముండు
 గీ. మూఢు లయ్యెద రహుకృపాయీ నీవు, దక్షతన్ వైశ్వదేవసూక్తములు రెండు
 దెలిపిన న్నికుఁ దుదివారుదివి కరుగుచు, సత్రపరిశిష్టధనము నొనంగఁగలరు. 75
- క. కావున నీ వట కేగుము, నావుడు నది యాలకించి నాభాగుండు తా
 నా విధి నొనర్ప నంగిరు, లా విభునకు ధన మొనంగియరిగిరి దివికిన్. 76
- ఉ. ఈగతి నంగిరుండు తనకేచ్చిన యజ్ఞధనంబు నెల్ల నా
 భాగుండు స్వీకరించునెడ్యబల్మినిఁ గృష్ణశరీరుండున్ మహా
 భాగుండు పూరుషుం డొకఁడువచ్చి నృపాలకుమార! యజ్ఞభూ
 భాగధన మృదెల్లఁ దలఁపంగ మదీయమునుమ్ము పొమ్మనన్. 77
- క. మునివరదత్తం బిది నా, దని నాభాగుండు పలికెనంత సతఁడు నీ
 జనకుండు చెప్పినపదంబున విందము మన ముభయులముం దగ ననివన్. 78
- శా. ఆ నాభాగుండు తండ్రి నవ్విడిగె నార్యుంశంబు నాతండనెన్
 జ్ఞానుల్ మానులు యజ్ఞవాస్తుగతమౌనర్వంబు నుచ్చిష్టమున్

జానా రుద్రునిసకున్ విభాగ మని యోజన్ జెప్పి రల్లాట న
ద్దానిన్ మానక రుద్రదేవుడె సమస్తంబున్ గొనంగఁ దగున్.

79

మ. సరనాథా! పితృవాక్యమెల్ల విని యానాభాగుఁ డంతన్ మహే
శ్వరుడౌ రుద్రుని పాలికిం జనియు సాక్షిష్టాంగంబుగా మొక్కి యీ
శ్వర! మృత్యుంజయ! దేవ! వాస్తుగతమౌననర్పంబు నీదంచుఁ దం
డిరి వాక్రుచ్చేఁ గృతాపరాధు నను మరన్నింపన్ నినున్ వేడెదన్.
రుద్రుఁడు:—

80

గీ. పలికె నీతండ్రి ధర్మంబునలికి తీవు, సత్యవచనంబు గావుననత్రీష్ట
ధనమొసంగితి మతి ననాతనము మంత్రఘనమునై న బ్రహ్మజ్ఞానమునునొనఁగితి.

చ. కడవగరాని యాపదల్యగల్గిన నొక్కపుడే నసత్యమున్
నుడువఁగరాదు సత్యముననున్ బరితుష్టుడనాదు నేను నా
తఁడుఁ బ్రియుడౌను నాకు నిద్రద్రవ్యము గొ మృఖలమ్ము నిష్ట నీ
కిడితి నటంచు రుద్రుఁడు వదించి తిరోహితుఁ డయ్యె నయ్యెడన్.

82

మ. అతిభక్తున్నతిమై ప్రభాతమున సాయంకాలమందున్ సమా
హితచిత్తుండయి సంస్మరించునొ యెవండ్రి పుణ్యాచారిత్రమున్
మతిమంతుండగు నా జనుండు కవియున్ శ్రమంత్రీజ్ఞుడై యాత్మస
ద్గతినింబొందు నిజమ్ము సుమ్మిది నరేంద్రదా! పెక్కు లిం కేటికిన్.

83

ఉ. ఏ గుణశాలినిన్ బృథుక్ర్యధేరితభీషణ బ్రహ్మశాపమున్
లోగి స్పృశింపలేక యవ్వలోపముఁజెంది యడంగెనట్టి నా
భాగజుఁ డంబరీషుఁడు ప్రభభావధురంధరుఁ డీద్యుఁడున్ మహా
భాగవతోత్తముండునయ్యివన్నెకు నెక్కె ధరాతలంబునన్.

84

ఋషరాతుఁడు:—

ఉ. మానివిమోచితంబు గ్రసనమాన దిగంతమరంతతీవ్రకృ
త్యానల మెవ్వనింజెఱుపకడక్షముఁగాక యడంగె నట్టి భూ
జానివతంసుఁడున్ బృథుభుజాబలగఁబ్బుఁడు పుణ్యుడైన యా
శ్రీనిధి యంబరీషుని ప్రశస్తిచరిత్ర వినంగఁ గోరెదన్.

85

శ్రీశుకుఁడు:—

మ. వ్రాస్త్రతోత్కృష్టత భూరినంపదలు స్రవదీప్తిపసంయుక్తయా
వనుధం బొందియు నంబరీషుఁడు మహాభాగుండు పుంస్కృటికిన్
బొనగం దుర్లభమైన తత్సకలమున్ శబుద్ధిన్ విమర్శించి స్వ
ప్న సమానం బనియెంచు నిత్యముచు దశన్నాశంబు గుర్తించుచున్.

86

మ. భగవంతుండగు విష్ణునందు మఱి తత్కర్మక్షవజంబును సా
ధుగణంబును మానిబృందములయందున్ భక్తిగావించు న
త్యగవేషుండగు నంబరీషుడు సమస్తంబైన నిస్సారమా
జగమున్ డెందమునన్ నికృష్టమగు లోకవృంబల్లు భావించుచున్. 87

సీ. హృదయంబు శ్రీకృష్ణ శ పదపద్మములయంద, నూక్తు లీశుగుణప్రకృతియంద
పాణులు విష్ణుభక్తవనమాన్జనములంద, వీనులు హరికథల్ శ వినుటయంద
కనులు వైకుంఠ నాకారదర్శనమంద, మూర్ధంబు కేశపు శ మ్రొక్కులంద
ఘ్రాణంబు తత్పదకంజసారభమంద, తగులంబు విభుని యూడిగమునంద
గీ. సంగము ముకుందజన తనుస్సర్వమంద, రసనయుం దులసీదళ శ గ్రననమంద
పాసంగఁ గామ్యకర్మంబుల శ పొంతఁబోక, శ్రీకరగుణాకరుం డంబరీషుండలరె. 88

మ. సతతంబిట్లు స్వకర్మకాండమును యశజ్ఞాధీశుఁ డామాయసం
స్తుతుఁ డాత్మేభుఁడునౌ యథోక్షజనియందున్ భక్తి నర్పించుచున్
కృతకృత్యుండయి యంబరీషుడు మహానిష్ఠన్ ద్విజేంద్రప్రసాద్
దితుండై యేలఁ గురుక్షి తీర్థర! ధర్మశ్రీమండలం బంతయున్. 89

సీ. అలఘు సరస్వతీ శ పులినభాగముల ని, ర్జలదేశమునఁ బ్రకృష్టత వసిష్ఠ
గౌతమాసితముఖ్యు శ కారితంబులు భూరి, దక్షిణంబులు విస్తృతములునై న
అశ్వమేధంబుల శ యజ్ఞేశు హరి నదో, ఘండగు నంబరీషుడు యజించె
దత్తతరువులను నశదన్యులు ఋత్విజుల్, జనులును గీర్వాణ శ నదృశరూపు
గీ. లగుచు ననిమిషభావంబునందుచుండ్రు, విష్ణుదేవుని చెయిదముల్ వినుచుఁ బాడు
చుండుఁ దజ్జనుల్ స్వర్గమే శ నొల్లరన్న, నింక నయ్యంబరీషు వగచింపనేల. 90

గీ. శ్రీమహావిష్ణు మదిని వీక్షించుచున్న, అంబరీషునుల బ్రమరయంగఁజేయ
వలఘుతరములై సిద్ధలక్ష్మై నఁగాని, యందఁగారాని కామమ్మొలై న నభివ! 91

గీ. ధరణివిభుఁ డంబరీషుడు శ ధర్మయతము, సురుతపోయుక్తమగు భక్తియోగ

మునను

హరినిఁ బ్రీతునిఁ జేయుచునఖిలనంగ, ములను మెల్లన వర్జించెనలఘుశక్తి. 92

ఉ. దారనుతాదులం దవనకథంబులయందు రథంబులందుఁ బె

న్వారణవాజులందు వననాభరణాయుధరాజులందు భం

డారములందు బాంధవగ్రణంబులయందును నంబరీష ధా

త్రీరమణాగ్రగణ్యుడొనగించె వనస్మతి సంయతాత్ముడై.

- గీ. ఘనతత్త్వకాంతభక్తియోగమునఁజేసి, ప్రేతుఁడై హరి దివ్యజననభీషణంబు
భక్తజనహాషణంబునై నరకు చక్ర, రాజమునొనంగె నమృహారాజునకును. 94
- క. సమశీలమైన నిజస, ట్టమహిమితోఁగూడి పెనుగ్రడంకన్ బురుహో
త్తము నారాధింపఁగ న, బ్రహ్మబూనెన్ ద్వాదశీవ్రతము యుక్తుండై. 95
- చ. కడఁకమెయిన్ వ్రతాంతమునఁ గాఁర్చికమాసమునన్ ద్రిరాత్రమున్
బుడమవిభుండు తాను సముద్రహామితుడై యమునానానావంతినిన్
గడునియమంబు నిష్ఠయెనఁగన్ దగ స్నానముఁజేసి భక్తిసం
దడి నొకనాఁడు దా మధువ్రసంబున నర్చ నొనర్చె శ్రీహరిన్. 96
- గీ. అఖిలసంభారములను మహాభిషేక, విధుల హరి నభిషేచించి శ్రీ వివిధగంధ
మాల్యభూషణావ్లాది స్రవమస్తవస్తు, తతులఁ బూజించె నవ్విభుఁడనన్మయఁడయి.
వ. మఱియు సిద్ధార్థులును, మహాభాగులు నగు బ్రాహ్మణోత్తములను బరమభక్తిం
బూజించి. 98
- ఉ. రాజవరుండు రాజతఃకురంబులు భాసురహేమశృంగముల్
రాజుల తేతబ్రాహ్మయమునఁ గాగ్రులుచుఁ గ్రేపులతోడ నొప్పుచున్
సాజములైన రూపములఁ గ్రజ్జువెలుంగుచుఁ బాలవెల్లులో
నా జను నాల నష్టానఁగె శ్రీ న్యర్భుదవల్కుము వివ్రకోటికిన్. 99
- మ. మనసారన్ దొలుతన్ ద్విజేంద్రుల భజింపఁజేసి మృష్టాన్నముల్
నెనుకన్ భూవరుఁ డంబరీషుఁ డధిక శ్రీ ప్రీతాత్మతా వారి చే
త ననుజ్ఞంగొని పారణంబునకు యశత్నం బల్లనంజేయు వం
తన దుర్వాసుఁడువచ్చె దా నతిథిగాఁ గ దత్త్వప్రధోల్లాసుండై. 100
- శా. దుర్వాసాముని లోకనాథునకుఁ బ్రత్యుత్థానమున్ జేసి యా
యర్విశుం దుచితాననంబునిడి విశ్వాత్మకప్రకారంబునన్
హర్షోష్ణం నవర్యఁజేసి యిట మాయాతిథ్యముంగొమ్ము తె
మ్మర్పిదేవవరా! యటంచు వివయం శ్రీ బొప్పంగ వేడెన్ మునిన్. 101
- శా. ఆ మాసింద్రవతంసుఁడున్ సరవరేణ్యాభ్యర్థనప్రక్రమం
బామోదించి చనెన్ వెనన్ సలువఁ గాగ్రల్యంబైన కృత్యంబు నో
భూమినాయక! యాతఁడంత పరమాత్ము న్నక్తిభ్యానించుచున్
దా మున్నెన్ యమునానదీజలమునన్ శ్రీ జ్ఞానాభిరక్తాత్ముండై. 102
- గీ. భర్తృమిదుఁ డంబరీషభూతభవుఁడు ద్వాద, శీతిథియు నుపహారార్థాపకర్షిష్టయగుట
ద్విజవరుండు రాకుంటయైఁగడలిసి మదిని, ధర్మనంకటమునఁబ్రతిత్తా నలంగె. 103

- గీ. ద్వాదశీతిథిఁగొందు నప్రపంచమున, నద్విజాతిక్రమమున దోషమంబుగల్గు
నేదినల్పిన మేలుప్రాప్తించు నాకు, నెలులధర్మము నను స్పృశింపకుండు. 104
- క. కేవలము నలిలపానము, చే వెన వ్రతపారణంబుఁ గ జేయుదు ధోనే
దేవులు జలభక్షణమున్, భావిన త్రవనంబు ననశనంబు నటంచున్. 105
- గీ. ఇట్లు జలభక్షణం బొనర్పించి మదిని, శ్రీహరిధ్యానపరుఁడు రాక్షసివరుఁడు
బ్రహ్మణాగమనమునకై శభ క్తిమీఱి, నెదురుఁజూచుచునుండె మహితలేక! 106
- మ. అట స్నానాదికకృత్యముల్ నెఱపి పూజ్యులౌ కలిందాత్మజా
తటభాగంబుననుండివచ్చె ముని యాధాత్రీశుడునొక్కై నం
తటఁ దచ్చేష్ట నెఱింగి క్రోధవిచల్యదాత్రుం దురుభ్రాకుటీ
కుటిలాస్యుండు వచించె నిట్టులు భుభుక్షుండై స్వపుం జూచుచున్. 107
- దుర్యాకుడు:—
- శా. శ్రీమత్తుండు నృశంసకుండు నతి దర్శిన్ముండునై నట్టి యీ
భూమినాథుని దుష్టమైన చెయిదంకబు న్లంటిలే మీర లి
ష్టి మూఢాత్ముండు విష్ణుభక్తుడే? ధర్మతీర్థాభిమానంబుతో
నీ మాడ్కిన్ జరియించె బాపమతియైరయితం దుపేక్షాద్ధుండే? 108
- క. అతిధ్యమునకు నన్నం, బ్రీతిఁ బిలిచి నా కొకింతఁజెట్టక ధృష్టుం
డై తా భుజించె నీతని, నీ తఱిఁ దత్ఫలమునెల్లఁగ నే గుడిపితున్. 109
- త్రిశుకుడు:—
- క. అని యిట్లులు నుడువుచు రోషనిబద్ధుండగుచు మానికటను బెఱికి దా
నినిఁ గాలానలనమకృత్యను గావించి వడిఁబనిచెనా నృపు పైకిన్. 110
- చ. బెడిదపునాలు కేల ఝల్కిపించుచు మండుచు నడ్డురాపిడిన్
బుడమి వడంకఁజేయుచునృబోరన మీఁదికి నుగ్రగీతిఁగా
నడరుచునున్న కృత్యను మహామహిమాన్వితఁ డంబరీఘఁ డ
య్యెడఁ బొడఁగాంచి యొక్క యడుగుగేనిఁ జలింపకయుండె ధీరతన్. 111
- ఉ. అంతట భక్తుఁగావగ మహాపురుషుండు రమాకళత్రుఁ డ
త్యంతభయావహంబును నుదర్శన నామకమైన చక్రమున్
మింతఁగఁ బంచె నయ్యదియైవేగమ కృత్యను దావవహి దు
ర్దాంతమహోరగంబును విరధంబున వెల్కిడిఁ జేసె వేల్కిడిన్. 112
- మ. తన యామానము వర్ణమాటయును గృత్యన్ దగ్గఁ గావించియుం
డనడైఁ జక్రము బాటుదెంచుటయు వంశతన్ భీతచేతముండై

కని దుర్వాసుడు దిక్కులం బఱచె వేగన్ బ్రాణక్షౌర్ధియై
యనఘా! భాగవతావచారులకు శ్రేయం జానె యెందేనియన్. 113

మ. విను భూనాయక! విష్ణుచక్రము మునిశ్చన్ద్రులన్ తోడ్చిచనన్
ఘనదావాగ్ని మహాహినింబలె సుద్యగ్రవక్రియన్ ఘోరమై
తను వెంటాడెను చక్రము న్ననుచు సంక్రస్తాత్ముడై యమృహ
మునియుంబాతె సుమేరుభూధరగుహాభూభాగమున్ వేరగన్. 114

శా. ఆకాశంబును మేదినీతలము నాశాంతంబులన్ వార్ధులన్
లోకాధీశ్వరసంయుతంబులగు నాశలోకంబులన్ దివ్యమా
నాకంబున్ వివరంబు లి ప్లేట నెటన్ బ్రాణేచ్ఛ బాఱున్ దురా
లోకంబౌ హరిచక్రముం దపసి యాలోకించె నందందునన్. 115

ఉ. ఎందును దిక్కుఁగానక ముగ్ధుడ్రుఁడు భీతమనస్కుడై శతా
నందునిఁ బద్మగర్భ శరణంబును బొందఁదలంచి యార్చిచే
గుందుచు సత్యలోకమునకుంజని యో సరమేష్ఠి! దేవ! యో
జం దయఁజూడవే యతివిశేషకటచక్రమునుండి కావవే. 116

బ్రహ్మ:—

మ. ద్విపరార్ధాహ్వయకాలమందుఁ దగఁ దగ్ధీకృతావసానంబునన్
విపులంబైన సమస్తవిశ్వమును మరద్యైశ్వంబునున్ శ్రీరమా
ధిపుఁడున్ గాలమయుండునై తనరు నాశదేవేశు భూభంగ మా
త్ర పరివ్యాప్తిసశించుఁ జూపె యతివర్యా! పెక్కులిం కేటికిన్. 117

ఉ. ధాతను నేను శర్వుఁడునుదక్షభృగుప్రభృతుల్ ప్రజాపతుల్
భూతపతుల్ సురేశులునుశబోలఁగ నెల్లరమున్ జగత్ప్రయీ
ప్రీతివిధాయకంబగు పరేశుని యాజును మూర్ధసీమలన్
ఖ్యాతిగఁ దాల్చు మట్లుగుటనా విభుచక్రము మాన్వశక్యమే. 118

క. అనిబ్రహ్మ వచింపఁ దపో,ధనుఁ డుజ్జ్వలచక్రతాపత్రతప్తండుగుచున్
జని కైలాసనివాసినిఁ, లిసాకినింగాంచి శరణువేడెఁ గృపణతన్. 119

శంకరుఁడు:—

సీ. ఎం దవశత బ్రహ్మయింతుమొ మే మట్టి, బ్రహ్మాండవంక్తు లేకవరమపురుషు
వలనఁ గాలంబునన్ బ్రభవింతు నశియించు, నట్టి శ్రీవిష్ణుచక్రకాయధంబు
నేమును పారింపలే మేను బ్రహ్మయు, నారదుండు సనత్కుమారుండు కపి
లుండు ధర్మద్రును దేవతలుండు ననురేంద్రపుత్రుండు మరీచ్యాదులుగర్హాధినయ్య

గీ. పారదర్శులొసిద్ధేశ్వరలారయంగ, మునివర! యమేయమాయూర్విమోహితులయి
యించుకేనియుఁ దన్మాయనెఱుంగలేక, స్రుక్కుచుండుదుమింతయ్యనిక్కువంబు.

క. ఆ విశ్వేశునిచక్కరిం, బేవారికి మాన్పరానికదిది ధ్రువమునుమీ
కావున నీ విఠఁజని యా, దేవుని శరణంబు వేడుకత్ప ప్తి యొదవెడున్. 121

మ. వసుధాధీశ! నిరాశుఁడై పిదప దుర్వాసుండు శ్రీదేవితో
ననమానోజ్జ్వలవైభవాభ్యుదయి యెంద్రదా దేవదేవుండు సాం
పెనలారన్ వసియించుచుండునొ యతిశ్రీతిన్ వికుంతాఖ్య నొ
ప్పు సుపూజ్యుంబగునట్టి శ్రీహరిపురంబుం జేరె ధన్యాత్ముడై. 122

మ. హరిచక్రానలదహ్యమానుఁ డురుకంఠపాయత్రగాత్రుండునై
వెరవొండెదియుఁ గానరామి నల శ్రీవిష్ణుప్రభున్ జేరి త
చ్చరణంబు స్మరణంది యిట్లనె నధీశ! యచ్యుతా! శ్రీధవా!
వరదా! నన్నుఁ గృతాపరాధుఁ గృపఁ గాకపాడంగదే దీనునిన్. 123

ఉ. నీ మహిమంబెఱుంగుటకు శనేరనినేను భవత్ప్రియాలికిన్
బాములఁ గల్గఁజేసితినికపాచితము న్దగ దాని కిమ్ము నీ
నామము సంస్మరించునెడనారకుఁడైనను ముక్తి నొందెడున్
ప్రేమమయస్వరూప! వరకమేశ్వర! దీనజనావనోత్సాకా! 124

త్రు భగవానుడు:—

క. నే నెప్పుడు భక్తపరా, ధీనుఁడనై యుందుఁగానకద్విజ! స్వాతంత్ర్యం
బూసను భక్తజనుల్ మనాననము హరింతు తజ్జనహితంఁడ నగుదున్. 125

గీ. నాకునై నేను గోర న్నన్నఁడును మదిని, నీవె దిక్కని యితరమున్నడిచి నన్నుఁ
గోరి కొల్చు మద్భక్తులకొకకాని, నకలసౌభాగ్యులక్షులన్ సమయమింద్ర 126

క. దారసుతబంధువిత్రా, గారప్రాణముల నిహనుభుము పరనుభుమున్
ధీరతఁ ద్యజించి నన్నున్, జేరెడు భక్తులను విడువకేర్తునె చెవుమా. 127

గీ. సంయమి! సమదర్శులొసాధుజనులు, మనసు నాయందు నిల్పి నిర్మలినభక్తి
నన్నులోఁగొనుచుంద్రపుణ్యమతులై న, నతులుయోగ్యవర్తనుడై వ్రవతించోరె.

క. నాదగు నేవన్ సాలో, క్యాదిచతుష్టయము ప్రాప్తమైనఁ గొనరు నే
వాదృఢబుద్ధులు తా మా, మోదింతురె కాలగళితముల నవ్యములన్. 129

గీ. సాధువులునాకుహృదయంబు, సాధువులకు, నేనుహృదయంబునగుదునుకమానివర్య!
నన్నుఁ దక్కంగవార లశన్యం బెఱుంగ, దేనుఁగూడ వారలకంబునితర మెఱుంగ.

- గీ. కాన నెవ్వనివలన నీకాసి నీకు, నయ్యె నతనినే శరణంబునందుమయ్య!
సాధులనులందుఁబఱపు తేజంబుదత్తు, యొక్కకె యమంగళంబుబిట్టదవఁజేయు.
- గీ. తపము విద్యయు విప్రవ్రతంసులకును, రెండుఁగల్గించుచుండు నిశ్శ్రేయసంబు
నవియ యవినీతికరులగునా ద్విజాలకు, విప్రవర! యశుభంబుఁ గావించుచుండు.
- క. మునివర! చను నీకున్ శో, భవమగు నాభాగనుతునిఁ బౌర్ణిమముఖ్యున్
గని వేడు క్షమాపణమును, ఘనతరతాపోవశాంత్యగల్గును దానన్. 133

అధ్యాయము 5.

శ్రీమద్ధర్మపర్వము

శ్రీశుకుడు:—

- క. భూదయితా! యిట్లు భగవ, దాద్విష్టుండై నుదర్శనానల తప్తుం
డా దుర్వాసుఁడు పోయి వి, పాదముతో నంబరీష్యచరణముఁ బట్టెన్. 134

- క. ఆ దుర్వాసునిఁ గనుఁగొని, పాదస్పర్శమున సిగ్గుపడి నృపుఁ డెద నెం
తే దయగదురఁగ నా దా, మోదరవరచక్రరాజమున్ స్తుతియించెన్. 135

అంబరీషుడు:—

- సీ. వైశ్వానరుడ వీవశభాస్కరుండవు నీవ, యుడువతియైన సోమముడవు నీవ
వలిలంబ వీవ విశ్వంభరవును నీవ, వ్యోమంబ వీవ వాయువును నీవ
వకల మాత్రేంద్రియసంచయమ్ములు నీవ, వర్వాత్మకుండ వీవసాక్షి నీవ
ధర్మంబు నీవ నశత్యంబును నీవ పెం, ధృతియును నీవ నశత్రుతువు నీవ
- గీ. యజ్ఞభోజివి నీవ యగ్యయ్యులలోక, పాలురును నీవ తేజంబుఁజౌరువంబు
నీవ మ్రొక్కెద ద్విజాఁబ్రోవునిఖిలశత్రు, సంహారా! యచ్యుతప్రియా! శ్రవక్రరాజ!
- చ. అనఘ విశుద్ధ తేజమపునఃచ్యుతభక్త సమస్త కార్య సా
ధనమపు ధర్మసేతువ వశధర్మపరామర ధూమకేతువై
దనరెడు వట్టి దానపు నుగదగఁజవంబువునై జగత్ప్రియా
వనకృతివైన నీకు నిద్రేవందన మో శుభచక్రరాజమా! 137
- చ. తమమును భాష్కరామలయ్యుడంచితమైన ప్రకాశమున్ నిర
స్త మగునుగాదె యారయఁగధర్మమయంబగు తావకీన తే
జమున మదర్శనాఖ్యి హరిశ్చక్రమ! యెన్నఁగలేడు నీదు ది
వ్యమహిమ బ్రహ్మయూన్ వదనదాత్మక విశ్వము నీదు రూపమా. 138

- ఉ. ఓ విజయాలనాల! పురుషోత్తముచేత విసంజ్ఞితంబవై
 నీవల దైత్యయోధుల యశ్వికములం జొరఁబాటి ఘోర యు
 ధ్ధావని వారిబాహులు వ్యదంబులుఁ గుఱులు గొంతు లూరువుల్
 ప్రేవులు ప్రోవులై పడఁగఁగ్రవీల్చుచుఁ బెంపెనలారు దెంతయున్. 139
- చ. ఖలులను సంహరింపఁగ జగత్ప్రియరక్షణ దక్షు నిన్ను న
 ర్మిలిని గదాధరుండు నియమించెగదా యదియట్టులొట మా
 కులము శుభోన్నతి స్థనుటకు న్నరుణించి నుదర్శనంబు! వి
 హ్వలుని ద్విజేంద్రుఁ గావు మిపుడయ్యది మాయెడల ప్రసాదమా. 140
- గీ. నేను దానముఁజేసితిగనేని యజ్ఞ, ముల నొనర్చితినేని నిశమ్ముల స్వధర్మ
 మునఁ జరింతు నే న్నాకు విశ్రుండు స్వకుల, దైవమగు నేని ద్విజాఁడు వీరతజ్ఞుడగు.
- గీ. నిఖిలభూతాత్మభావుఁడై నెగడుచున్ని, నొక్కఁడును సమ స్తగుణాశ్రయండునై న
 విష్ణుదేవుఁడు నా నేవఁగ్రీతుఁడేని, దప్పకీ ద్విజవరుఁడు భగద్రంబుఁ గనుత. 142
 శ్రుశుకుడు:—
- చ. అని ఘనుఁ డంబరీషుఁడు నశయంబునఁ బ్రస్తుతిఁ జేయఁగా నుద
 ర్శనమను పేరనొప్పు హరివక్త్రము శాంతిపహించి తేని పా
 ర్థసమునఁజేసి తాపనవ్యతంసునకించుకయేనిఁ దాపమున్
 దనువునకు న్మనంబునకుఁడదాఁ గలిగింపకయుండె వత్తజిన్. 143
- మ. జవనంయుక్త సుదర్శనాహ్వయ మహాకృపక్రానల జ్వాలచే
 బ్రవిముక్తుండును భద్రయుక్తుఁడయి దుశ్శర్వాసుండు సంప్రీతితో
 నవనీనాథున కంబరీషున కమోహమాళిః ప్రదానంబు న
 ర్హవిధిన్ జేయుచుఁ దద్గుణాళిఁ బొగడన్బ్రజ్ఞా విశేషంబునన్. 144
 దుశ్శాసుడు:—
- ఉ. ఔర! కృతాపరాధునకున్మనె నను బాయక శోభనంబులం
 గూరిమిఁ గూరువంగఁ దలకొన్న మహాత్ముడ వీవు గావునన్
 భూరమణాగ్రణీ! పరమకృపూరుషభక్తుల యత్యుదారగం
 భీరమహత్త్వ మిప్పు డిదకమిథ మటంచు నెఱుంగఁ గల్గితిన్. 145
- గీ. దుష్కరం బొక్కఁ డున్నె సాధులకు మఱియ
 దుస్స్వంబు బున్నె యమృహాత్ముల కొకింత
 పరమకృపూఁడు డా భగవంతుఁడు హరి
 వారి హృదయంబులందుఁ గైకవన మగుటను. 146

ఉ. ఏ సరుజేని నొక్కపక్షినెవ్వని నామము విన్నయంత మా
తానిన సమస్తపాప సముద్రదాయములు న్నశియింపఁ బావనుం
డౌను బరావరేశుఁడగునా హరి ప్రేమకుఁ బాతుఁడున్ శుభా
ఖ్యానుఁడునైన భక్తునకుఁగల్గువాఁ! యవశిష్ట మెద్దియున్.

147

చ. నరవర యంబరీష! విమలనా యపరాధము వెన్నఁద్రోచి య
బ్బురముగ నాదుప్రాణములఁబ్రోచి కృపారససిక్తదృష్టి దు
స్తరతర చక్రవహ్ని పరితాపముఁ బాపియు నెయ్యమొప్పు న
న్నరసి యనుగ్రహించితి జయంబగు నీ కిఁకఁ బోయివచ్చెదన్.

148

శ్రీశుకుఁడు:—

గీ. తిరిగి చనుదెంచు ననెడుబుర్రుద్ధిం గుడువక, యున్నయయ్యంబరీష నృపోత్తముండు
పాదములువట్టి మునినిఁ బ్రసాదకలితుఁ, జేసి మృష్టాన్న మెలమి భుజింపఁజేసె.

క. యతితలకుం డాత్మకు న, మృతమగు భోజనముఁ జేసెనుదెఱ దృష్టుండై
హితమతియై త్వరఁబెట్టెన్, క్షీణివతిని భుజింపు మిఁక భుజింపు మటంచున్. 150
దుర్వాసుఁడు:—

అ. పార్థి వేంద్ర! పరమభాగవతుండవా, నిన్నుఁ గంటి వింటిగనీదు నుడులు
అంటితిని భవచ్చుభాంగంబుఁ బ్రీతుండ, నైతి భవదనుగ్రహమ్ముకతన. 151

మ. జననాథాగ్ని! యంబరీష! యతిపూజ్యుడైన యేతద్భవ
ద్భవకర్మన్ దివియందు దేవవనితల్ గానంబుఁ గావించు మే
దినియందున్ గడుఁ బావనంబగు భవత్ప్రీర్తిన్ ముదావిష్టులై
జనముల్ గీర్తనచేయుచుండ్రు చుమి యాశాంతంబులన్నిత్యమున్. 152

శ్రీశుకుఁడు:—

క. అనికీర్తించి సరేంద్రుని, మునివతి దుర్వాసుఁ డధికముచితాత్ముండై
చనఁగడిచి బ్రహ్మలోకమ్మున కా విభు వీడుకొని నభోమార్గమునన్. 153

గీ. భూప! నదికి దుర్వాసుఁడుగ్రహించి మగిడి, రాక తడసిన నంవత్సరంబుగడిచె
సంతదనుకం బుభుక్షువై యల్లువేచి, యుండె మునిరాకకై నృపాలోత్తముండు.

శా. దుర్వాసుండు చనంగ నంత సరనాథుం డంబరీషుండు దా
హర్షోవృన్దంగ ద్విజోపయోగనువునీతాన్నంబు భక్షించి ని
ర్గర్వండై ఋషివర్మకేశము స్వవీర్యంబున్ విమర్శించుచున్
సర్వం బెన్న హరిప్రభావ మనుచున్ భావించె స్వాంతంబునన్.

155

చ. అరసి మది నిర్విరించిపడమాదిగఁగల్గు నమస్తభోగముల్
హరిపద భక్తుఁ డుగ్గొనిర్యయంబునకున్ నరిగాఁగ నెంచి యా
పరముఁడు నాదిపూరుషుఁడుబ్రహ్మమునౌ హరియందు గాఢని
ర్భరతరభక్తి నిల్పి నుకరంబుగఁ జేయుఁ గ్రియాకలాపమున్. 156

చ. అమలినచిత్తు లాత్మసముత్తలై న కుమారులయందు రాజ్యభా
రమునిడి ధీరచిత్తుఁడయ్యిరాజుఋషీశ్వరుఁ డంబరీషుఁ డో
ర్ముమెయి వనంబుఁజొచ్చి పరిపూర్ణతరుండగు వానుదేవు నం
దు మననుఁ బాదుకొల్పెఁ గడుద్రదూలిచనంగ గుణప్రవాహమున్. 157

గీ. పరమపుణ్యంబు భక్తిబంధురమునైన, అంబరీషన్పుత్రాలకాభ్యాసము రహి
మించఁ గీర్తించుచున్ స్మరి యించుచున్ జనుండు భాగవతుండగుఁ బాండవేయ!

అ ధ్యాయము 6.

శ్లోకంబులకమము-మాంధాత్య ప్రభృతికచరిత్రము శ్లోకం

శ్రీశుకుఁడు:-
సీ. విను మంబరీషభూవిభవకుఁ డగ విహూ, పుండును గేతుమంకతుండు శంభుఁ
డనుమువ్వు రుదయించిర్రాత్మజు లందు వి, రూపనామునకుఁ బుత్రుండగుమను
బ్రువదశ్వుఁడొప్పెనాశ్రమ్యధివీశునకు రధీతరుండనువాఁడు దాఁదనయండయ్యె
నవపత్న్యఁడైన యాతని కళత్రమునందు, బ్రహ్మవర్చస్సులైకపరఁగు సుతల
గీ. నంగిరుండు వుట్టింపెవారాంగిరసులు, నల రధీతరగోత్రులై కవలయు చితరు
లగు రధీతరుల నిర్మించినగడుచుండి, బ్రాహ్మణోత్తము లై కరుణవంశముఖి!
గీ. మానవేశ్వర! మనువుతుగ్మంగ వతని, ప్రాణముననుడిపాడమె నిశ్శక్త్యానునాముఁ
డతనికిన్ బుత్రకులు నూర్వ్వరందు శ్రేష్ఠు, లై రల వికుక్షినిమిడండకాఖ్యులధిప!
గీ. ఇర్వదేవు రార్యావర్తపూర్వభాగ, మేలిరందు మజిర్వదిరయేపు రేలి
రరయఁ బడమర మువ్వురేళిరి నడుమను, దక్షిణోత్తరమేలిరతదితరులును
సీ. అవనీశ! యొక్కనాశ్రదప్తక శ్రాద్ధంబునందు నిశ్శాశుండుకమందముగని
యో నికుక్షి! తడవుండక మేధ్యమాం, పమ్మును మఱి కేగితెమ్ము పొమ్ము
నావుడు నాతఁడున్ శ్రదా వల్లెయని వనమ్మును కేగి శ్రాద్ధార్హమము పుష్కమము
జుపి యాకట ప్రసిద్ధిశాంతంధై యొక్కశే, కమును భుజిలై వశ్యవృత్తియందు

- గీ. తండ్రికి నేమమొసంగె నాతండు గురుని
బ్రోక్షణకుఁ బ్రోత్సహింప గురుండుదెల్పె
నతని దుష్కర్మ విధిబాహ్యుఁడైననుతుని
నెట్టివై చె దేశమునుండినృపవరుండు. 162
- గీ. పాద్రి వేంద్ర! యిత్వాకుభూపాలుఁడు గురు, వరుఁడగు వసిష్ఠతోడ సంఘవాదముతగఁ
జేసి యోగియై తనువుఁ ద్యజించి దాన, పరమపదమును జేరె నిర్భరముకాఁగ.
- గీ. తండ్రి యారీతిఁ బరమృపదంబుఁజెంద, మగిడి వచ్చి వికుక్షి భూమండలంబు
నేలుచును యజ్ఞములచే యజించె హరిని, జగతిని బ్రసిద్ధి కెక్కి శ్రశాదుఁడనుచు.
- గీ. జనవరా! తత్సతుఁడు పురంజయుఁడనియును
బ్రాభవంబొప్పఁగా నింద్రవాహుఁడనియు
మఱి కకుత్స్థుండని పిలువంబడియె వినుము
కర్మసిద్ధములగు దదాఖ్యులఁ దెలిపెద. 165
- చ. అనురులతో సురాభికి గృతాంతమునందుఁ బ్రవృత్తమైన ఘో
ర సమరచుందు దానవపరాజితులై ధృతిఁదూలియున్న దే
వ సమితిచే వరింపఁబడెదబానటగా జగదేశవీరుఁడై
యెనఁగు శశాదుపట్టి పరశమేశ్వరుడౌ హరియాజ్ఞచొప్పునన్. 166
- మత్తకోకిల. దేవదేవుఁడు విశ్వరూపుఁడుదేవలోకహితుండు దీ
నావనుండును వేదవేద్యుఁడునైన విష్ణుని యానతిన్
భూవరోత్తమ! వాహనత్వముఁబొందె దాను మహాక్షమై
దేవవల్లభుఁ డింద్రుఁ డర్హమృతిన్ శశాదుని పట్టికిన్. 167
- మహానగ్ధర. నరనాథా! భూమిభృన్నంధదనుఁడు సమరసన్నధుఁడై దివ్యమా భా
సురచాపంబున్ నిశా తేషువులనుగొని సంస్తూయమానప్రదుండు
హరి తేజస్సంభృతుండుడై యలరుచు వృషవాహం బధిష్ఠించియున్ మూ
పురమందు స్థూరుచుండెనొప్పులుపుగఁ ద్రిదశ్రవ్యాహముల్ దన్నుఁ గొల్పన్.
- గీ. వృషభరూపేంద్రకకుదుపశవిష్టుఁడగుచు, దేవతలఁగూడి పడమటకొనినందుఁ
జాటి దైత్యులపురములగుముట్టడించె, దైత్యకాంతల యుల్లముల్ కదల్పడిల్ల. 169
- క. తుములము మహాద్భుతమునయి, యమరాధిగణములకా శ్రశాదసుతున క
య్యో మహాళణ మట నెదిరిన, విమతులనాన్మృపుఁడు యమునివీటికిఁ బుచ్చెన్. 170
- చ. ఊరవడిగొమ్మదెంచు విలకయోగకృతానుభంగి మండు ని
ష్ఠురతరపాత వేగమునుజూచి కలంగి హతావశిష్టతా

సురదిపువీడులెల్లఁ దమకూరతడించి నిహస్యమానులై
వెరవఱియొడి నల్లడల్లవిచ్చిరిజొచ్చిరి స్వామియంబులన్.

171

గీ. ఇ ట్లదిపురం బతండు జ్యయించి వఱి
కళిలధనమిచ్చుట పురంజయ్యాఖ్యఁ దనరె
వాహముగ నిండుఁగొన నింద్రవాహుడయ్యె
గురువృష! కకుత్స్థుడౌటఁ గకుత్స్థుడయ్యె.

172

గీ. తత్సుతుండు శ్రవస్తుఁ డాత్తేడు నిజాఖ్య, మించి శ్రావస్తిపురము సిగ్గించెనధిప!
ఆ శ్రవస్తుపుత్రుండు బృహదశ్వమేధతని, పుత్రకుం డయ్యెగువలయాశ్వమేధనంగ.

చ. అవనితలేశ! యా కువలయాశ్వమేధుడంకుని పీఠికై మహా
హవమున నేకవింశతి సకహస్రయుతాన్నితంఁడై వధించె ను
క్తిపుండగు దుందు దానపునిగ్గీర్తితుండయ్యె జగాన దాన రా
జవరుండు దుందుమారుండనంజను బెంపగు భ్యాతిఁ జెందుచున్.

174

గీ. దుందుముఖవహ్నిచేతఁ దగ్ధత్పుత్రులెల్ల, రొక్కమొగి మగ్గివోయిరోయ్యున్విసాధ!
ముగురుమాత్రమువాదిలోమిగిలిరి దృఢాశ్వకపిలాశ్వభద్రాశ్వశల నెడువారు.

వ. అందు దృఢాశ్వనకు హర్షశ్వండును, వానికి నికుంభండును, నికుంభనకు బర్హి
ణాశ్వండును సతనికీ గృతాశ్వండును, గృతాశ్వనకు సేనజిత్తును వానికి యువ
నాశ్వండును బొడమిరి.

176

మ. యువనాశ్వావనిపాలవర్మఁ డసపత్న్యుండౌట నిర్దేద మం
ది వనక్షోణికి నేగెఁ దాను శతపత్నీయుక్తుడౌచున్ గృహ
భువులౌ మానివరుల్ సమాహితమతుల్ సహందోషుఁగా నై న్ద్రమా
నవనంబున్ యువనాశ్వభూవిభునిచేసన్పించి రత్నమైతిన్.

177

ఉ. ఆ యువనాశ్వభూరమణుఁడద్దమరేయి విదాహకృత్పిపా
సాయుతుఁడై కడంగి మఖశాలను జొచ్చి ఋషీంద్రులెల్లరున్
హయిగ నిద్రోవోవఁ గనియల్ల నుజ్జ్వలమంద్రపుతమా
తోయముఁ ద్రావెఁ దాను దమితో సమితోత్సుకతన్ నృపోత్తమా!

178

గీ. అంత మేల్కొంచి నిర్జలముగు కలశముఁగాంచి ప్రశ్నించెరాక్షమాకాంత విప్రు
తెవనివని యిదియిట్లుపుంసవపజలము, పాన మొనరింపఁబడియె భూపాల! చెప్పుము.

గీ. అనియడిగి దైవచోదితుఁడై నృపుండ, త్రావుటయెఱింగి విప్రులారత్నల వల వర
మాతృకడనునీశ్వరునకునకనుస్కరించి, లేలచి రవుడు దైవబలమెబలమటంచు.

గీ. అంతకాలంబు పోన్మత్తమగుడు నాక్షి, తీకు దక్షిణకుక్షి భేదించి చక్ర
వర్తిగాఁగలవుత్రుండుగ్రంథవమందె, ధారుణీధవ! యత్యద్భుతంబుగాఁగ. 181

సీ. స్తవ్యమునకును రోశదనముఁ గావించు నీ, కొమరుం డిఁకేమిత్రాగునని ద్విజులు
దురపిల్లుచుండ నింద్రుఁడు చనుదెంచి యీతండుభావింప మాంధ్రధాత యనుచుఁ
బలుకుచు వత్స! యేడ్యకుమని యూరడించుచు నోటఁ దర్జనిసారిది నుంచె
విప్రదేవప్రసాదప్రభావమునఁ ద, జ్ఞనకుండు నయ్యెడఁజావకుండె

ఆ. పిదప నతఁడు దవముగ వేర్చిసిద్ధినిఁ బొందె, రావణాది దమ్యురరాజ కితుఁడు
త్రాసమొనఁగఁ గానగ్రదనదమ్యుఁడను నామ, మిడియె బాలున కమరరేశ్వరుండు.

సీ. అంతట నయ్యువనాశ్వభూవిభు తనూ, జాతుండు మాంధాత్యచక్రవర్తి
పాలించె నొకఁడ సప్తద్వీపపరివృత, హృస్థలిన్ విష్ణు తేజంబుతోడ
నాత్మజ్ఞుఁడగుచు సర్వాగమయని స, ర్వాత్ము నతీంద్రియగ్రనచ్యుతు హరి
భూరిదక్షిణాతఃకేబాలుపొందునట్టి యత్యులఘుపావనయజ్ఞముల యజించె

గీ. ద్రోవ్య మోషధిచయము మంత్రంబు యజ్ఞ
మరయ యజమానుఁడును ఋత్వికాదిగణము
ధర్మదేశకాలంబు లేతత్సమస్త
ముం బరబ్రహ్మమయమనిరబుద్ధిఁగనుచు.

183

గీ. అర్చముం డుదయించి తానస్తమించు, నంతకున్ సర్వసర్వసహవలయము
యావనాశ్వఁడోమాంధాత్యభూవరేణ్యు, ష్టేత్రమనిపండితులచే వగించిఁబడియె.

గీ. ష్టితివ! మాంధాత్య భూపతిగతి తబిందు, పుత్రియగు నిందుమతియందుగమువ్వులైన
కొడుకు లుద్భవించిరి పురుగుత్పుండంబ, రీషుఁడును ముచికుందుఁడురస్త్రితి నిడుచు.

వ. వారిచెల్లెండ్రు మాంధాత్యకన్య లేబండ్రు సౌభరిమహర్షి నస్తముఁ బతిగావరించిరి.
త దుదంతంబు నెఱింగించెన నాకర్ణింపుము.

186

మ. ఘనకాళిందిని ముగ్ధి యుగ్రతపముగ్ధావించు నహ్మని మై
ధునధర్మముననున్న మీనపతి యాత్మకృత్యంబు వీక్షించి యు
త్సను జాతస్పృహఁడై బిరానఁ జని మాంధాత్యక్షి తీంద్రుం గను
గొని 'రాజా! యొకకన్యని' మృదుచుఁ దాఁగోరెన్ నయంబొప్పఁగన్. 187

మ. అని యిట్లు నంసారకాంక్షియైన సౌభరిచే సభ్యరితుండై మాంధాత్యచక్రవర్తి
యమ్మహర్షింగాంచి యోబ్రహ్మస్వరూపా! నాకన్యలను స్వయంవరంబున స్పరి
గృహింపు మనవును నతండు నేను ముదునలిని, పలిత కేళుండన్నవలీక లితుండను,

కంపితశిరస్కుండను గావున నేనెట్లు క్రీజనంబునకుఁ బ్రీయుండనగుదునని విత
ర్కించుకొని,

188

ఉ. కానఁజెలంగి నే నమరకాంతలకేని నభీష్టమైన నె

మ్మేను ధరింతు నిప్పు డువకమింపంగ నయ్యది మానవేంద్రక

న్యానివహంబులన్ పలపునందగ ముంపకయున్నె యంచు న

మ్మాని వినిల్చి తాత్పుండయ్యమంజులదేహముఁ దాల్చె నయ్యెడన్.

189

క. అంత లలితకన్యాశు, ధాంతంబునఁ జేర్చె మునిని క దావారికుఁ డా

కాంతశరీరుఁ వరించిరి, యెంతయుఁ దమి రాజకన్యక లేబుఁ జ్రొకనిన్.

190

ఉ. ఆ వరమానిమూలమున క నా నృపకన్యక లాత్మలన్ నుహృ

ద్భావము డించి “నా కీతఁడు క దా ననురూపుఁడు మీకుఁ గాఁ” డటం

చీ విధిఁ గ్రుమ్మగుద్దలొనఁగించుచునుండిరి తగ్గతాత్మలై

యీ విధ మెల్లఁ గన్గొని ముగ్ధసింద్రిఁడు దక్షిణతాపటిష్ఠుఁడై.

191

సీ. మంత్రీసామర్థ్య సంపన్నుండు సౌభరి, రాజకన్యా ప్రకరంబుఁగూడి

నిజతపస్సంపద్విర్యనిర్మిత లలిత ప, రిచ్ఛదయతములౌ క గృహములందు

నానావిధోపవరసక్షిణులందును, బ్రీవిమలాంభస్సరోవరములందు

సత్యర్థవస్త్రత్యక్తయ్యాననభూషణ, స్నానానులేపన క సౌక్యములఁ

గీ. జక్కఁ గై నేసికొని విల్యాసములుచెలంగ, గాయదళింక్తి పందిమార్గగఢులభంగిఁ

జెలుపుమీఱఁ గై వారముల్ కేయుచుండ, నిచ్చలు రమించెఁ గోర్కులుగనెండ

మదిని.

192

ప. అంత సప్తద్వీపాధిపతియైన మాంధాతృపక్రవర్తి సార్వభౌమలక్ష్మీనమన్వి

తుండై యొకనాఁడువచ్చి సౌభరిమునీంద్రుని గృహస్థభావంబును వీక్షించి మహా

శ్చర్యసంభృతమానముడై నిజైశ్వర్యదర్పంబును బరిత్యజించె.

193

క. ఈ విధి గృహభీరతుండయి, భూవర! నానానుభానుకృతభాతి విషయముల్

నేవింపుచు మదిఁ దనియఁడు, పావకుఁ డాజ్ఞప్రసృతుల్యబల సౌభరియున్.

194

గీ. క్షితివరా! యొక్కనాఁ డుపాసనీనుండగుచు, మనమునన్ మీసంసంగసంజనితమైన

నిజతపోభాంగమును గమ్యనించిచూచె, సౌభరిమహర్షి వమ్యుఁడుగజ్జానగరిమ.

195

ఉ. తాపసముఖ్యులన్ నుచరిత వ్రతసంకలితుండనై న నా

యీ పతనంబుఁ గంటిరె? యిగ్గనీ! యమునాజలంబులోపలన్

బావురె! మీసంసంగమును క బట్టి యిటుల్ చిరకాలసంభృతం

బై చెనుపొడదు సాతప మ్యదంత సశించెను జూచుచుండగన్.

196

- క. దాంపత్యధర్మయుక్తుల, సంపర్కము విడువవలయు శ సర్వవిధములన్
దెంపరియగుచు ముముక్షువు, పెంపేదన్ విడువజనదు శ వెలి కింద్రియముల్. 197
- క. ఏకాకియగుచుఁ దాపసి, యేకాంతమునందు సంచరించుచుఁ బుణ్య
స్థోకు మదినిల్చి విబుధా, నీకిముతోడం బ్రసక్తి శ నెఱవఁగవలయున్. 198
- సీ. కటకటా! తపసి నేకకాకి నే సంతర్జ్జ, లమునందు మీససంగమునఁజేసి
బలిమిఁ బంచాశత్సత్తులయుఁ బంచసహస్ర, సుతులయుఁ దగులంబుఁసారిదిఁగల్గి
మాయాగుణాధ్వస్తమతిసయు యైహికా, ముష్టికవిషయ స్రముదయమందు
సర్థభావంబుంచి శ వ్యర్థుండనై తినం, చీ భంగి భావించి శ సౌభరిముని
- గీ. తద్దయుం బెద్దప్రాదు స్రవ్యంబునందుఁ, గడపుట విరక్తిఁ జెంది సంగంబులెల్ల
నవలఁద్రోసి వసంబునకరిగె నతని, నతులు నాతని వెనువెంటఁజనిరి క్షితివ! 199
- గీ. ఆత్మవిమఁడైన యాముని శ యచట దేహ, కర్మసంబగుతపము నుగ్రముగ నలిపె
నాత్మ నగ్నులతోఁ బరమాత్మయందు, యోజనముఁజేసె నంతనాఁయోగివరుఁడు.
- క. తమపతి యాధ్యాత్మికమగు, నమలగతింగాంచి నతులు శ నా మాని వృథా
వమున ననుగమించిరి పెం, పమరన్ శాంతమగు నగ్నిసర్పలువోలెన్. 201

అధ్యాయము 7.

అథ హరిశ్చంద్రపాఖ్యానము ఖండితం

త్రైశుకుడు:—

- సీ. భూతలనాథ! మాంధాతృసుత జ్యేష్ఠు, సంబరీమాహ్వయు శ నతనితాత
సుతునిగాఁ గైకొనెనతని పుత్రుఁడు యావ, నాశ్వుఁడు హరితుం శ డతనిసుతుఁడు
అంబరీషుఁడు యావనాశ్వహరితులును, దలఁచ మాంధాతృ గోత్రప్రవరులు
భ్రాతృ నాగుల్యచేత నీయంబడె, నర్మదఁ బురుకుత్స శ నామునకును
- గీ. నాగరాజచోదితయయ్యునర్మద గొని, పోయెఁ బతిని రసాతలమునకు నచట
వధ్యులైన గంధర్వులఁబట్టిచంపె, నతఁడు వైష్ణవశక్తి స్రమన్వితఁడయి. 202
- గీ. ఈ యుదంతము మది న్యర్థియించువారి, కుగ్రనర్పభయంబు లేకకుండునట్లు
లోకమెఱయంగ నా నాగరాజవలన, వరముగాఁబొందెఁ బురుకుత్సధర్మవిభుఁడు.
- మ. ఆ పురుకుత్సపుత్రుండు త్రనదస్యుండు. అతని కనరఁబ్బుండు సుతుండయ్యె. అన
రఁబ్బునకు హర్యశ్వుండును, నతనికి సురుణుండును, వానికి ద్రిబంధనుండును,
త్రిబంధనునకు సత్యవ్రతుండును బొడమిరి. ఆ సత్యవ్రతుండు తిశంకుండన్మపేరఁ
బ్రసిద్ధుండయ్యె.

మ. గురుశాపహతీఁ బీడితుండయి త్రిశంకుక్తోజీవాసుండు దు
ర్భరచండాలని బొంది యాపిదప విశ్వామిత్ర) తేజంబునన్
సురలోకంబును బొందెతో, ఒడసి యరచోచ్చఁ ద్రోయ కేజే లవా
క్లిమిఁడై గూలుచునుండ గాఢసుతుఁడారచెన్ మింట నప్పొప్పిన్. 205

ప. ఆ త్రిశంకుండు నేడును సంతరిక్షంబునఁ గానంబుచుండు. 206

మ. చతురాత్ముండు త్రిశంకు పుత్రుండు హరిశ్చంద్రాఖ్యుఁ డామేదినీ
పతిమూలంబున నవ్వసిస్త్వండును విశ్వామిత్రుండున్ శాపసం
గతులౌచున్ ఒకగృధ్ర)హాసముల నుగ్రించై న ద్వేషంబుతో
క్షితిపాలాగ్రిణి! పెక్కువత్సరము లాజం జేసి రత్నధాతిన్. 207

సీ. అనవత్యతన్ విషకృష్ణాత్ముఁడై యా ధరి, త్రిపాలకుండు నారదోపదేశ
మునఁజేసి పరుణదేవుని శరబొంది ప్ర, భూ! నాకుఁ బుత్రునిన్ బాడమఁజేయు
దేని నాటినిచేతనె నిన్ను యజయింతు, ననుడు వల్లె" యటంచునామతించి
నట్టి యా పరుణ దళయన్ క్షిణివిభునకు, రోహితుండ నెడి పుత్రుండువాడమె
గీ. సంత పరుణదేవుండు పేర్కొనరుగుదెంచి, సుతుండు జనియించె గదనీకునతనితోడ
నన్ను యజయింపుమనఁ బడినాభ్యుపురుడు, చనినఁ ఒశుపు మేధ్యంబగుననియె
వృవతి. 208

సీ. పురుడై నపిదప నశవ్వరుణదేవుండు వచ్చి, యజయింపు మన్న నశయ్యవని విభుండు
దంతముల్ బాడమి నశతదసంతరంబు మే, ధ్యంబగు పశువనితరలఁజేసె
దంతముల్ రాజూచితగ వేల్పు మన్న దంతము లూడినం గానితగ ది దనియె
పండ్లుడె వేల్పు నాశపశువు నిష్టన్నఁ గ్ర, మృజఁ బండ్లువచ్చినశమంచి దనియె
గీ. మగుడ దంతముల్ మొలచె నోమనుజనాథ!

వేల్పుమన్ననా హరిశ్చంద్ర)పృథ్వివిభుండు

సమరనన్నాహయతము రాజనయపశువు

మిగులకౌచయుతంబగుమేధ్య మనియె.

209

మ. అని యిట్లుంగి సుతానురాగమున స్నేహకృష్టచేతస్కంఁడై
జననాథేందుగ్రిడు కీర్తిసాంధ్రుండు హరిశ్చంద్రావసంధ్రుండు వం
చనతో నెప్పటికప్పు కాలముల నోజ నెట్టుచుండంగఁ దా
గనుచుండెన్ పరుణుండు మాపనమునన్ శ్రుంతిన్ బ్రదర్శించుచున్. 210

క. తనతండ్రి సలువఁగా నెంచి నయాకర్మము నెఱింగిశీఘ్రింబునఁ గా
ననమున కేగె న్నాణా, వనరతి రోహితుండు చాపబాణధరుండై. 211

క. వరుణగ్రస్తండయి మహా, దరరోగ నీడితుండగుతంద్రని విని తాఁ
బురికిం బోవుచునుండగఁ, బురుహూతుం డడ్డగించెత్తముగి రోహితునిన్. 212

గీ. పావనక్షేత్రీతీర్థనిర్మేషణముల
భూమిపర్యటనం బదిరపుణ్యమనుచుఁ
దెలిపె రోహితునకు సురారాధిపతియొక్క
యేడు వసియించె వనిని క్షిరతీంద్రసుతుఁడు. 213

సీ. దివిజేంద్రుఁ డిట్లు రెండ్లవయేట మూఁడవ, యేటను న్నాల్గవయేట మఱియు
నై దవయేటఁ దాననరుదెంచి వృద్ధవి, పుండ్రయి యా కుమారరునిగడంక
యలర నిరోధించెత్తనాటవయేట రో, హితుఁడు పురంబునకేగుదెంచు
చందు నజీగర్తుడనువాని మధ్యమ, సుతుని శునశ్చేపురసామ్మునెట్టి

గీ. విలిచి తన జనకునకు నరప్పించితనిపె, నాహరిశ్చంద్రభూపాలుఁడలఘుయశుఁడు
పురుషమేధంబునయజించెత్తవరుణదేవు, నంత ముక్తోదరుండయ్యెనాతఁ డధిప!

ప. అప్పురుషమేధంబున విశ్వామిత్రుండు హోత యయ్యె. ఆత్మవంతుండగు జమ
దగ్ని యధ్వర్యుండును, వసిష్ఠుఁడు బ్రహ్మయు, నాయాన్యుం డుద్ధాతయునైరి. ఆ
యజ్ఞంబువలన సంతృప్తుండై యిందుగ్గిం డా హరిశ్చంద్రునినకు స్వర్ణమయందైన
రథంబొనంగె. రాజేంద్రా! శునశ్చేపుని మాహాత్మ్యంబు మీఁదఁ జెప్పంగల
వాడ. 215

సీ. పత్నీసమేతుడై రపరఁగునా తేనినూ, నృతసారకలితమారాధ్యతినిఁగాంచి
సంప్రీతుండగుచు విశ్వామిత్రముని యవి, నశ్వరమైన జ్ఞానంబు నొనంగె
అంతట నిస్తంద్రుఁడహరిశ్చంద్రుండు, మనమును బృథివినిఁగజొనిపి దాని
జలమునం దానినిఁజల్లనంబునందు దానిని వాయువునను దానిని నభమున
గీ. నా నభంబు సహంకారరమందు దాని, ఘనమహత్తత్త్వమునఁబాదుకొనంగజేసి
జ్ఞానకలచేతఁ జెఱచి యశ్శానగ్గింధి, ముక్తబంధుడై పొందె మోక్షినుఖము.

అధ్యాయము 8.

—ఇతి వగరచ్చకవర్తి కథా ప్రారంభము ఇతి—

శ్రీమహామాయా—

సీ. త్విణోరోహిత్యనూనుండు హరితుండు, చంపుడాతనిపట్టికడంపయనెడు
పురింగట్ల నతనికొమరుఁడు సుదేవుండు, కొడుకా సుదేవునకు విజయంబు

దురుకుఁ డాతనికుమారుడు వృకుండాతనిని, కొడుకు వానికి బాహుకంఠసుతుఁడు
రిపుజనహృతధర్మి, త్రిమండలుండయి, వనికేగె నతఁడు సర్వభార్యుఁడగుచు
గీ. నందు ముదునలియై మృతిభౌందె నంత, నతనితో మరణింప నాగయి త్తవడిన
తత్సతిం గర్భవతినిగాఁగదానెఱింగి, యౌర్వ్యుడను మునివల్ల భుంక్షుండగించె. 217
గీ. తత్సవత్సీజనంబు మూత్సర్యసంభృ, తాత్మలై గరయు క్త తోక్తయంబు నామె
కొనటి రాశిశువును గర్యయుక్తుడగుచు, బ్రభవమందెను సగరాఖ్యుఁడబాధి వేంద్ర!
వ. ఆ సగరుండు చక్రవర్తియయ్యె. ఆసగరచక్రవర్తి పుత్రులచే సాగరంబు విరచితం
బయ్యె. మఱియు నా సగరసార్వభౌముండు తాళజంఘలుగు యనన, శక,
హైహయ, బర్హులను గురువాక్యంబునంజేసి చంపక కొందఱు వికృతవేలుషుగను
మఱికొందఱు ముండులుగను, కొందఱు శ్మశ్రుధరులుగను, కొందఱు సర్థముండితు
లుగను, గొందఱు సంతర్పత్రురహితులుగను, గొందఱు బహిర్వత్రు రహితులుగను
నొనర్చె.

219

సీ. అశ్వమేధంబులభయజియుంచె సౌర్యోప, దిష్టమార్గంబునన్ దేవదేవుఁ
బరమాత్ము నీశ్వరుడహరిఁబురుషోత్తము, సద్భరోత్సృష్టతాన్ధుషశువును
హరియించె నల పురంధరుఁ డంత నాతని, సతులలో నుమతిక్రీసంభవించి
నట్టి పుత్రకులు పితౄదేశకారులై, దృష్టులై యజ్ఞవీరతి న్నెమరుచు
అ. వసుధఁ బ్రవృచ్చు నటఁగ్రబాగుదీనీదిశఁ, గపిలుసంతికమునఁగొంచుచుము
వాజిమారుడు వీఁడేకపాటచ్చరుండు ని,మిలితాక్షుండగుచుగమెదలకుండె. 220

శా. పాపుం డీతనిఁ జంపుఁడంచుఁ బటు కోపవ్యగ్రచేతమ్ములై
చాపాద్యాయుధసంచయంబు పెలుచన్ సారించుచున్ బింకముల్
దోపన్ వస్త్రిపహావ్రసంఖ్య నృపపుత్రుల్ జట్టుముట్టన్ ద దా
టోపంబుల్ చెవి సోకినంతఁ గపిలుండున్ గన్నువిచ్చెన్ వెనన్. 221

మ. అమరాధీశహృతాత్ములై పకలలోకకారాధ్యమానివృతి
క్రమదోషంబునఁజేసి యా సగర భూకాంతాత్మజుల్ పెల్చునన్
దమ దేహంబులయంద పుట్టిన వ్రచంఢాగ్నిచ్చటాకీలన్
నిముసంబందున దహ్యమానులగుచున్ శివైరి రాజోత్తమా!

222

చ. మనుజువరేణ్యునందనుల్యమానికులోత్తమకోపదగ్ధులై
రనుట యసాధువాదమగునంచితసత్త్వమయండు లోకపా
వన హృదయండునైన మునిశ్రవల్లభునందుఁ దమోగుణంబు దో
చునె? పరికించిమాడ భువిఁజొప్పడు ధూలి దివిన్ జనించునె?

223

మ. గురుసాంభ్యాత్మికసౌకర్య గూఢచి ముముక్షుశ్రేణి ఘోరంబు దు
స్తరమున్ మృత్యుభయాన కంబునగు నంసారాణ్ణవంబున్ ధృతిన్
దరియింపంగ నొనర్చె నే ఘనుడు తత్త్వజ్ఞానసంయాధుఁ డా
పరిపూర్ణుండు పరేశుఁ డెట్టులు పృథగ్భావంబును బొందెడున్. 224

క. క్షితిపతికిన్ గేకినియను, సతియం దనమంజనుండుజనియించెన్ ద
త్పుత్రుఁ డంశుమదాఖ్యుండా, యతపడియెన్ నిజపితామహ హితముఁగూర్చన్.

సీ. మును దాను యోగి య్యయ్యను సంగజనితదో, పంబునఁ దద్యోగ్యచాలితుండయి
జాతిస్మరుండయ్యజననంబునంది య, య్యసమంజసుండు తత్సఖలజనుల

కనమంజనుని గాఁగనగపఱచుచు జ్ఞాతి, జనుల కప్రియములుగనలుపుచుండి
లోకకర్షితుండయ్యలోలతఁ గ్రీడించు, బాబురం గొనిపోయ్యప్రసభగతిని

గీ. ప్రజలు బెగ్గిల సరయూస్రవంతియందుఁ, బాటవైచుచునుండె నీకవడువునన్ బి
మత్తరీతి వర్తించెమతత్త్వనయుని, తండ్రివిడనాడె నెయ్యంబుఁదలఁగఁదొచ్చి.

గీ. ఆత్మయోగవిభూతి స్యయ్యర్థకులను, వెండియుం జూపి యతఁ డట్రనుండిచనియె
మగిడిపచ్చిన బాబుఁదలఁగఁబాడఁ గని, యంతసా కేతవాసులుగింతపడిరి. 227

ప. సగరచక్రవర్తియఁ దన పుత్రుని నిర్గమనమునకు దురంతచింతాక్రాంతస్వాంతం
డయ్యె సంత. 228

మ. నుతయజ్ఞాత్వగవేషణార్థము నయ్యజ్ఞం దంశుమంతుండు చో
దితుండై స్వీయపితృవ్యభాతమెచటన్ దీపించు నచ్చోటి క
ప్రతిమోతానాముతోడఁ బోయి యటఁ దగ్ధృస్మాంతికంబందు య
జ్ఞతురంగంబును గాంచె నెట్టెమట నోజన్ రాజచూడామణీ! 229

గీ. ఆచట నాసీనుడగు కపిలఘ్రివిష్ణు, వరయతీశ్వరుఁ బాడఁగాంచిత్రప్రణతుండగుచుఁ
జేతులొగ్గి సమాహిత్యచిత్తుడనయి, భక్తి నిట్లంశుమంతుండుప్రప్రస్తుతించె. 230

చ. అజుండునుగానలేడు పరమాత్ముని నిన్ను సమాధియైక్తిచే
నిజముగ నేడునుం దెలియనేరఁడనంగ మహాత్మ! యా సరో
జుని మనశ్చరీరభవనగర్భవిష్ణులమై మెలంగుచుం
డు జరులమైన మే మిక నెట్లుల్ గననేర్వఁ గలార మో ప్రభూ! 231

మ. ఆసభా! యద్భుతతావకీనఘనమాయామోహితస్వాంతులై
యవయంబున్ ద్రిగుణప్రధానులయి బాహ్యజ్ఞానసంయుక్తులై
తనుధాతుల్ పాడఁగానలేరు నిను నాశ్రయింపన్ గుణవాతమున్
గమమందొక్కపు డద్దియన్ గనకయోగన్గొందు పెన్జికటిన్. 232

ఉ. రాగము ద్వేషమున్ విడిచిపొజ్జినల్పు స్వతోనిరస్తమా
యాగుణభేదమోహులగునట్టి ననందనముఖ్యులౌ మహా
యోగుల నిన్నెదన్ దలఁచగోర్తురు కేవలమున్ జనుండ నే
నే గతిఁబూని నిన్ను గణ్యుంఁడగనెత్తును జ్ఞానభాస్కరున్. 233

వ. మఱియును భవన్మామూవిరచితమగు లోకంబునఁ గామ, క్రోధ, లోభ, మోహ,
మద, మాత్సర్య, విభ్రాంత చేతస్కులై, గృహదులయందు వాస్తవికబుద్ధిం దపిలి
యజ్జలు భ్రమించుచుండురు. ఓ పరమయోగిపుంగవా! ఇప్పుడు సర్వభూతాత్ముం
డవగు నీ శుభదర్శనంబునఁ గామకల్పేంద్రి యాశ్రయంబగు మదీయ మోహపా
శంబు విచ్ఛిన్నంబయ్యె. 234

శ్రీశుకుడు:—

క. అని యీ వడువునఁ దన మహి, మను బొగడిన ధీరు సంస్కరమంతునిఁ గని య
మ్మనివతి కపిలాచార్యుం, డనె నాతనిపై ననుగ్రహము పొడ నూపన్. 235

క. నీ తాతయజ్ఞపశు వగు, నీ తురగమును గొనిపోమ్మగ్రృహతి వత్సా! యీ
నీ తండ్రులకు సుగతి గం, గాతోయంబునన కల్లుఁగా దితరమునన్. 236

శ్రీశుకుడు:—

ఆ. అంత సంశుమంతుఁడతనికి శిరమున, మ్రొక్కి హయమును గొనిపోయెఁబురికి
సగరచక్రవర్తిసరగ నా పశువుతో, యజ్ఞశేషమును సగమాప్తిచేసె. 237

గీ. అంశుమంతునియందు రాజ్యంబునిల్పి, సగరభూపతి నిస్సృహుండుడగుచు ముక్త
బంధనుండయి యశ్చ మరసథముఁ బొందె, ఘనతరావోద్భవదిప్తమార్గమునఁ జేసి.

అధ్యాయము 9.

శుక్తిగంగావతరణము, ఖట్వాంగాది చరిత్రాభివర్ణనము శుక్తి-

శ్రీశుకుడు:—

గీ. అంశుమంతుడు గంగానయనదృధేచ్ఛఁ, దద్దయున్ బెద్దకాల మురదగ్రతపము
సల్పఁ గాని యందులకు నశక్తుండగుచు, గడకుఁ గాలధర్మంబునుభవడెనె నధిప!

క. అతనినుతుండు దిలీపుం, డతని తెఱఁగుననె యశక్తుండయి మడిసెన్ ద
త్సృతుండు భగీతఁడు మహా, గృతవంబానరించె పనుధికనియమయుతుండె.

శా. గంగాదేవియు నా భగీరథునకున్ గానంగనై భావము

ప్రొంగన్ నీకు వరంబు నిత్తు నన నాభూపాలవర్మండు ప

హ్యంకాలింత భూతలుండగుచుఁ దత్త్వాదాంబుజాతద్వయిన్
భృంగంబట్లు మెలంగుచున్ దెలిపె స్వార్థభిప్రాయమున్ నర్వమున్. 241
గంగాజీవి:—

చ. సరవర! యిన్ముహితలమునంబడు నాదగు వేగభారమున్
దిరముగఁ దాల్చుగాఁ గలుగుకొద్దిట్లు యెవం డటుగాక యన్నచో
ధరణితలంబుఁ జేల్చుకొనితత్త్వేణమంద యవార్యవేగవి
స్ఫరణ రసాతలంబు వడిఁజొచ్చెన నేఁ బలుఘాట లేటికిన్. 242

చ. విను మది గాక నేను బృథ్వివీతలమున్ జొర నిచ్చగింప నె
ల్ల నరులు స్వీయసాతకములన్ దృజియింతురు నా జలంబులన్
మొనకొని యెట్లు లా యఘనకూహముఁ బొచ్చుకొనంగ నేర్తు నో
జనవరసత్తమా! తగ విశ్చారమునేయుము దీని నెమ్మదిన్. 243
రాజు:—

గీ. సాఘపులును సవ్యాసులుకళాంతమతులు, ధార్మికులు లోకపావనుల్ కృతద్దురితము
నంగనంగంబున హరింతురహరహంబు, నఘహరుండువిష్ణుఁడువారిశయందునుంట.
గీ. తంతువులయందుఁ బలుముచందమున నెవని,యందు విశ్వమోతప్రోత్తమై తనర్పు
నఖిల దేహులకాత్మయానట్టి రుద్ర, దేవుఁడు ధరింపఁగలఁడు త్వోద్వేగభరము.

మ. అని యిట్లాడిన యా భగీరథుని వ్యాకృంభోజ నాలించి యి
ట్లనియె న్లంగయు నోన్మపాలకవరేణ్యా! నీ విఁకన్ సుప్రస
న్ననిగాఁ జేయుము దేవదేవుని భవున్ కదుర్దహ మా మజ్జలం
బును దాల్చున్ దృఢభక్తితో నతనికిన్ మోదంబుఁ గల్పించుచున్. 246

శా. ఆ గంగావచనంబు భూమిరమణుండాలించి తోడ్చి మహా
భాగుండైన మహేశ్వరుం గొలిచె విశ్రాంతవత్సర్యచేన్
నాగేశాభరణం దుమారమణుఁడున్ కదా నల్పకాలంబులో
శ్రీగంగాజలధారణార్థమయి యర్థిన్ నమ్మితించెన్ నృపా! 247

మ. నృపతిప్రార్థితుడైచు వలెయని గౌరీవల్లభుం డా శివుం
డు పరార్థాభిరతుండు గావుటను దోడ్చి విష్ణుపాదాబ్జనం
గపునీతోదకయైన యా విమలగంగన్ రంగదుత్తుంగభం
గవృక్షా తేనకను దాల్చెఁ దా నవహితోత్కంఠన్ మహీనాయకా! 248

సీ. వీరరాక్షసి భగీరథుం డఖిలలోకైకపావనిఘగురవాక ధునిని
నల్లపిత్తదేహములు భస్మావశిష్టంబులై, యెటఁ బడియుండె నకచ్చటికివాయు

రయనమన్వితమహారథ మధిరోహించి, యురవడిఁ గొంపోవుచుండ నదియు
నా నృపశేఖరునగుమించుచు దగ్ధతనులగు సగరపుత్రకులఁ దడిపి
గీ. పావనులఁ జేసెఁ దజ్జలస్వర్పఁజేసి, సగరసుతులును దేహభస్మములతోన
చనిరి బ్రహ్మదండపాతుల్యమును దివికిని, పరమపావనగుణసాంద్రపాఠి వేంద్ర!

ఉ. నాకథునీజలంబు జననాయక! వెల్లిడియైన మేనులన్
సోకినమాత్ర నా సగరసూనులు స్వర్గువనంబుఁజెంది ర
స్తోకధృతవ్రతాఘ్నలయ్యితోరపుశ్రద్ధ వహించి యే ప్రజా
నీకము గంగనున్ గొలుచుకొనిచ్చులు వారలఁ జెప్పనేటికిన్. 250

సీ. అవనీశ! విమలాత్మలైనముసింద్రు ల, వితథవక్తాశ్రద్ధ నేవిభునియందు
నెలమిడెందము పాదుకొలిపి దుస్త్వజమైన, దేహబంధనము నొడ్డికడ్యజించి
దైర్యంబుమీఱ సద్యఃకాలమునఁ దా, దాత్యమున్ బొందుదురట్టివిష్ణు
చరణసంజాతయైనసంసారకాంతార, ఘోరతరకుఠారకథారయగుచు

గీ. నలరు త్రిభువనపావనయైనయట్టి, యమరథునిదివ్యచుహిమలంకరలఁతియైన
యీదృశంబగుకార్యమూహించిచూడ, గాదుపరమాద్భుతంబు నిర్దక్కంబురాజ!

వ. ఆ భగీరథునకు శ్రుతుండును, నతనికి నాభావరుండును, నతనికి సింధుదీపుండును,
నతనికి నయుతాయుతుండును జన్మించిరి. ఆ యయుతాయునకు ఋతువర్ణుండు
వొడమె. 252

గీ. నలసఖుండు ఋతువర్ణుండునలునివలన, సశ్వవిద్యనుగొనియెఁ దానక్షహృదయ
మనెడువిద్యను నిపుణతనతనికొనఁగి, యతనికిన్ సర్వకామార్ఖ్యనుతుండువొడమె.

వ. ఆ సర్వకామునకు సుదాసుండను పుత్రుండుకలిగె. ఆ సుదాసునకు మిత్రసహుం
డనఁబడు దమయంతీ పతియగు సౌదాసుండు జనించె. అతండు పదవండి కల్మాష
పాదుఁ డనఁబరఁగె. ఆ సౌదాసుండు వసిష్ఠశాపంబున రాక్షసుండై నిజకర్మంబున
ననపత్న్యండయ్యె నని వినిపించిన 254

విష్ణురాతుడు:—

అనఘాత్ముండగు సౌదాసునకున్ గురుశాపమేలకొప్పడె దీనిన్
వినుచు రహస్యముకాదే, న్వివఁగోరెద నాత్మయందువిప్రవరేణ్య! 255

శ్రీశుకుడు:—

వినుము సౌదాసుండు వేటగుమ్మరు చటన్, రక్కసు నొక్కనిఁజక్కడంచెఁ
దానఁ దద్భ్రాత వంశతన్ గుందుచున్ బ్రతిక్రియఁ జేయఁ దలఁచి దురవృత్త

- సూదమాపముఁ దాల్చిక్షోచీశుగృహమున, నుండి బుభుక్షుడై యున్న గురున
కనువొంద సరమాంశమునువండిపెట్ట న, భక్త్యమా దానినిరబరంగఁ జూచి
గీ. గురుఁడు క్రుద్ధుడై శపియించెనరవరేణ్యురక్కనుఁడవుగ మృనియంతరక్కనుండై
యట్లుగావించుట యెఱింగియతఁడె శాపభక్తిద్వాదశవాక్షింకబుగ నొనర్చె.
క. ఆసాదానుఁడు జలమును, దోసిటఁ గొని గురు శపింపఁగదొడరియు మదయం
తీసతిచే వారితుండయి, యా సలిలము విడిచెఁ దా నిశాంఘ్రులయందున్. 257
- వ. ఇట్లుభూమ్యాకాశంబులును దిగ్విజయంబులును సర్వంబును జీవమయంబుగాఁగనుచుఁ
దనసాదంబులయంద తచ్చాపజలంబును విసర్జించి, దానఁ గల్గొపపాదంబుడై గురు
శాపంబున రాక్షసభావంబునొంది చరించుచుండె సంత నొక్కనాఁడు, 258
- చ. క్షితివర! యాతఁడాఁకటసుకృష్టి వనౌకనులైన విప్రదం
పతుల వ్యవాయకాలమునగమక్కువఁ గన్గొని యందు విప్రుఁ గ్రూ
రతమయిఁ బట్ట నాద్విజపురంధ్రి విపాదపరీతచిత్తయై
యతికృపణత్వ మేర్పడఁగరనాతనితో ననె నితైఱంగునన్. 259
- క. రాక్షసుఁడ వీపు కా విక, సాక్షాదిత్వాకున్మృతమరహరభుఁడవు వ
ద్మాక్షి మదయంతినాభుఁడ, వీ క్షితినిన్ దగ దధర్మమిట్లులుచేయన్. 260
- ఉ. హృదవ! యీగతిన్ మిధునశకర్మమునం దకృతార్థు విప్రు) నా
నాభు నపశ్యకామనగునాకు నొనంగుము వేడుచుంటి న
య్యా! ధరణిన్ నమస్తపురపార్థములన్ నమకూర్చునట్టి న
త్సాధన మానుగాదె పురుషానికి డేహము నిశ్చయంబుగన్. 261
- సీ. బ్రాహ్మణుఁడితఁడు విరద్వాంసుఁడు వరతప, శ్రీలగుణాధ్యుడు స్థిరహృదయుఁడు
కావున నో రాజ! క్రయీ విప్రవరవధ, యఖిలార్థవధగాఁగరనాత్మఁ దలఁపు
సకలభూతాత్ముడై సకలభూతముల గుణంబులతోడ సంఘతైర్నితుండగు
పరపురుషాహ్వాయకబ్రహ్మ నారాధింపఁ, దలఁచిన ఘనుఁడు శాంతస్వరూపు
గీ. డట్టి బ్రహ్మర్షివరుఁ డితఁడక్కటకట!, నేడురాజుర్నివరుఁడవౌసీవలనను
తండ్రివలనఁ బ్రేమాన్వ దాఁతత్వజుఁడువోలె, వధమునకు నర్హుఁడగునెట్టులభివ
చెపును. 262
- గీ. వైదికుం డసఘుండును బ్రహ్మవాది, సాధుశీలుఁడునగు నీద్విజనుఁడు బట్టి
మొదవునుంబోలె నెట్లు చంద్రపుటకు నీవు, సమ్మతించువు సజ్జనసమ్మతుఁడవు.
- ఉ. తత్తని మానకీపు భజియింపఁ దలంచితి నేని ముందుగా
నా తనువున్ భజింపు జవనాయక! యొక్కక్షణంబుగూడ నే

నీతనిఁబాసి ప్రియగతినిష్ఠితినిన్ బ్రతుకంగలేను జ

మిఱ్ఱతెఱఁగెల్ల నీదుమదిగనెంచి యనుగ్రహ ముంపు నాపయిన్.

264

గీ. అనదగతి నిట్లు కరుణోక్త్యలాదు చామె, పనవుచుండంగ వ్యాఘ్రుంబుకలుపునట్లు
బలిమి భక్షించె బ్రాహ్మణుఁడట్టి శాప, మోహితుండయినదానభూపవరుడు.

శా. ఆ నాచీమణియైన బ్రాహ్మణియు గర్భాదాననంధాయకం

దౌ నాథుం బురుషాదుఁ డిట్లు తిన శోకావేశయుక్తాత్మయై

త్వైనాథుం బొడఁగాంచి యుగ్రనముద్రగ్రక్రోధదప్త్యవ్యయై

చానం గూడినఁ జిత్తు వీవు ననుచున్ శాపం బొసంగెన్ వెనన్.

266

గీ. ఇట్లు మిత్రసహున్ శక్తియించి మగని, ననుగమింపంగ నెంచి తగదస్తులను న
మిథనహియందుంచి యామెలత దాని, యందుఁబడి భర్తృగతిఁ బొందె

ననువుమీఱ. 267

ఉ. ద్వాదశహాయనాంతమునఁగదగ్గురు శాపవిముక్తుఁడౌచు నా

త్మోదయితుండు పెద్దమనిగ్రమైధునకర్మకుఁ దా నముద్యతుం

డై దృఢవాంఛనుండ మద్యయంతియు నాథునిఁజూచి కూడఁగా

రాదని మాన్పివై చె నలగబొమ్మఁజాపము జ్ఞప్తిఁజేయుచున్.

268

ఉ. ఆపయి శ్రీసుఖంబు విడగనాడెఁ గడింది స్వకర్మజేసి ధా

త్రీపతి నెతులేమికి మరదన్ గడుఁ గుంది గురున్ వసిష్ఠుఁ దా

నా పనికై యనుజ్ఞయిడగనంత వసిష్ఠమునీంపుఁ డుద్యతుం

డై పరిపాటితోడ మద్యయంతికిఁ గల్గగఁజేసె గర్భమున్.

269

ఉ. ఆ మదయంతి గర్భముఁకహాయననన్తక మోలిఁ దాలిఁచెన్

భూమిఁ! యెంతకు న్నినువుకపుట్టకయున్న వసిష్ఠమానియున్

గోమలి గర్భ మశ్మమునఁగ్రొచ్చినఁ దత్త ణమండ పెంపుతో

నామెకు నుద్యవించెఁ గొడుగుకశ్మక నామమున ప్రసిద్ధుడై.

270

ప. అశ్మకువలన జనించినకుమారుండు నారీజనపరిరక్షితుండగుట నారీకవచుండనియుఁ

బరశురామునివలన నిశ్చిత్రంబైన కులంబునకు మూలభూతుండగుట మూలకుం

డనియుఁ బేర్కొనఁబడియె. ఆ నారీకవచునకు విశ్వసహుం డుదయించె. ఆ విశ్వ

సహునకు ఖట్వాంగచక్రవర్తి యుద్భవించె.

271

మ. అమరాభ్యర్థితుడై యజేయుడగు ఖట్వాంగావనీజాని య

దమునన్ దైత్యుల సంహరించి సురబృందజ్ఞాపితుండై ముహూ

- ర్తము స్వీయాయు పటం చెడింగి దృశ్యైశ్చాగ్ర్యంబునంజేసి వై
శమ వీటిన్ దరియంగఁజేరి నిలిపెన్ శలక్షితులై డెందమున్. 272
- మ. కులదైవద్విజ్ఞాతకంఠె మజినాకకుం గూర్చఁగాఁ జాల వ
ర్జిలై బ్రాణంబులుఁ గాంతలున్ ధనయులున్ శ్రీయున్ మహీరాజ్యమున్
దలఁపన్ బాల్యమునందె నా మనము పొందంబో దధర్మంబుఁ గే
వలుఁడౌ విష్ణుపుకంఠెఁగాన నిక నేకవ స్త్వంతరం బెద్దియున్. 273
- ఉ. కామవరంబు నాకు నొనఁగన్ భువనత్రయ నాథులైన ను
త్రాముముఖాఃఖిలామర విఠానము నాయెడఁ బ్రీతిఁ జూపఁ నేఁ
గామితమున్ వరింపక నికారముఁ జేసితి భూతభావనం
డౌ మధుసూదనున్ మనమునందు నితాంతము సంస్కరించుచున్. 274
- గీ. ఆ వక్రికృతేంద్రియబుద్ధులగునుపద్మ, లైన నహృదయసంస్తుతూనాత్మరూపు
శాశ్వతున్ బ్రయుఁ దెలియంగఁగజాల రన్న, నితరులగు వారలన్ వచియింపనేల.
- మ. హరిమామూరచితంబులున్ బ్రబలమోహపాదకంబుల్ విన
శ్వర గంధర్వపురోపమంబులగు నైశ్వర్యాది నానాగుణో
త్కర సంగంబును దుస్త్వజప్రకృతిస్థిర్ధంబున్ వినర్జించి యా
హరి సర్వం బని యెంచి తచ్చరణమృతధ్యానింతు నశ్రాంతమున్. 276
- సగ్ధర. శ్రీమన్నారాయణాంఘ్రిశ్రితహితమతి రంజిల్లి ఖట్వాంగభూపుం
డీ మాడ్కిన్ నిశ్చయంబున్ శధృతిసరిచి తానీ శరీరాత్మ రూప
వ్యామోహంబెల్ల భవ్యోద్యమముఁడగుచును బోనాడి పేర్చిన్ బరీక్షి
ద్భూమిశా! బ్రహ్మభావంబును విమలగతిన్ శబంధె నవ్యాజవీలన్. 277
- గీ. పరమభాగవతుల్ భగవంతుఁ డజుఁడు, వాను దేవుఁ డటంచు నెవ్వనిభజింతు
సూక్ష్మమును శూన్యకల్ప మశూన్యమునగు, నా పరబ్రహ్మమెన్నంగనతఁడుచూచె.

అ ధ్యాయము 10.

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము

శ్రీమహాః—

- మ. రాజా! ఆ ఖట్వాంగచక్రివర్తికి దీర్ఘ బాహుండును, దీర్ఘ బాహునకుఁ బృథుయశ
స్కుండగు రఘుపును, సతనికి నజుండును, నయ్యజునకు దశరథుండును బాడమిరి.
- మ. చరితార్థుండయినట్టి యా దశరథశ్రద్ధాజానికిన్ బోల్లన
చ్చరితుండున్ భగవంతుఁ డాద్యుఁడును సాక్షాద్బ్రహ్మరూపుండునౌ

హరి పుత్రత్వమునందె నిర్జరనికాయాభ్యర్థితుండై సరే
శ్వర! యంశాంశముచేత నిమ్ముగఁ జతుర్భాగంబులన్ జెందుచున్. 280

చ. అట్లు శ్రీవిష్ణుదేవుండు జన్మించి శ్రీరామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్ను నామ
ధేయంబులఁ బరఁగె. తత్త్వదర్శులగు మునిపుంగవులచే వర్ణింపఁబడిన యా సీతా
పతి పవిత్రచరిత్రంబు నీవు మున్ను వింటి వైనను గ్రమ్మట వినిపింతు వినుము,
అని యిట్లనియె. 281

సీ. ధరణీశ! పితృవాక్యపరిపాలనార్థంబు, త్వక్తరాజ్యండుయ్యయతిమృచులము
లగు పదాంబుజములనడవులఁ దిరుగుచు, మారుతపుత్ర లక్ష్మణులు భక్తి
మార్గశ్రమంబు డింపంగ శూర్పణఖా విరూపతాహేతు సంప్రవాపితోరు
కాంతావరహారోష్యఘటితభృకుటిపరి, తృప్తాంబురాశ్చయైరపాభవమున
గీ. నా పయోధివిజ్ఞాపనమనవధరించి, నేతువున్ గట్టి రిపుఘాత్య కేతువగుచు
ఖలజనమహాటవీదవశ్యలనుఁ డైన, కోసలేంద్రుండు మమ్ము సాకుత సతంబు. 282

శా. సారోదారపరాక్రముండగుచు విశ్వామిత్రయాగంబునన్
మారీచాదికయామినీచరుల భీమాటోపమేపారఁగన్
దా రాముండు సుమిత్రీపట్టి కనుచుండన్ లిప్తమాత్రంబునన్
బోరన్ బెల్చిన బిల్కుమార్చెను సుపర్యవృత్ చూచి యగ్నింపఁగన్. 283

చ. సరవర! వీరలోకము గగనంగ సుశోభనమైభిషిస్వయం
వరపదనంబునన్ ద్విశత్రవర్గసమాహృతభర్గచాపమున్
గరికలభంబు దాఁ జెఱకుఁగట్టనుబోలెను లీలఁబట్టి చె
చ్చెర నరివోసి పెల్చి విశ్రితచేన్ జెనుమోత జనింప మధ్యకున్. 284

మ. మునువత్సస్థలమందు నెక్కొనియె నేకపూఁబోడి పెంపొప్ప ని
ష్ఠనుపాపాంగవయస్సుశీల గుణయైయన్వంది సీతాసమా
ఖ్యులు జెన్నా రెడు నా రమారమణినిన్ గల్యాణమై లోకపా
వననాముండగు రాముఁడొప్పెనఁగె నిశ్చిత్వాక్యస్వయన్మేముఁడై. 285

చ. ధరణీజఁ బెండ్లియై యిటు ముగ్ధంబున నేగుచు మార్గమధ్యమం
దిరువదియొక్కమాటులు మగహీస్థలమెల్ల నరాజకంబుగా
బరువడిఁజేసినట్టి భృగువర్మని యుద్ధృతదర్పమున్ బొరి
బారి నణఁగించె భానుకులశముఖుండు శ్రీరఘురాముఁ డేద్రునన్. 286

సీ. ప్రకట కేకయనుతావరదానరూప నూ, నృతపాశపరివీత్యపితృనిదేశ
మాదలఁ దాల్చి భార్యాయుక్తుండగుచు రా, జ్యశ్రీని మిత్రులకనావృజనుట

- భవనంబు ననువులభంగిఁ దృఢించి యు, య్యేతసంగుడై వనశ్చికి నేగ
నవటఁ గిల్చిఁబుట్టెయగురావణస్వనన్, వికృతిరూపిణిగఁ గాఢించి పిదప
- గీ. నాపెకున్ముఖ్యబంధువులై నఖిరుఁడుఁ, ద్రిశిరుఁడునుదూఢుండునాదగఁగల పదు
నాల్గువేలకన్కుసులగంధడచిచాప, హస్తుడై గ్రుమ్మఱుచురాముఁడడవిమెలఁగె.
- మ. క్షీతిపా! శూర్పణఖానివేదిత లనగ్రీతాకథా కర్తనో
త్థితపుష్పాయుధవిభ్రముండగుచుఁ బంక్తిగ్రీవుఁ డంపంగ ద
ర్పితుడై హేమకురంగరూపమున మూరించుండు తన్నాశ్రమో
ర్వి తొలంగింప వధించె రాముఁడతనిన్ శవేధన్ శివుండుం బలెన్. 288
- మ. అనమక్షంబున రాక్షసాధముండు లంకాకాశీఁ డక్కానలో
వసుధాపుత్రునిఁ బెన్వృతంబుకరణిన్ బల్కిన్ హరింపంగ స్వీ
య సతిం బాసి యతండు భ్రాతృనహితుండుడై గ్రుమ్మఱెన్ దీను రీ
తి నతీనంగులపాటు లిట్టి పని వ్యాకృష్టింజేయు న ట్లయ్యెడన్. 289
- మ. తగ నాత్మార్థము చంపఁగాఁబడిన గృహధీస్వామిఁ బండించి యో
జు గబంధు స్తనుమాడి వానరులతోనత్సఖ్యమున్ జేసి జా
లిగ సీతాసతి వార్తఁదెల్పు విని వ్రాలింగూల్చి బ్రహ్మశ్రవుల్
వొగడన్ సానుజుడై సముద్రతటికింబోయెన్ బ్లవంగాళితోన్. 290
- క. అమరన్ దిరాత్ర ముపవా, సముఁ జేసి పృతీక్షణజేయకసాగరుండు రఘూ
త్తముండగు శ్రీరాము సమ, క్షమునకు రాకుండె నంతఃకారవముఖ్యా! 291
- ఉ. రామునిక్రోధదృష్టి మకరంబులు నక్రములుం గలంగ ను
ద్దామరవం బడంగఁ దనుకదాన నముద్రిండు హుపుఁదాల్చి ను
శ్రీమహితార్థసాద్యములుశ్రీరమునన్ ధరియించి వచ్చి యా
స్వామిపదాంబుజద్వయినివ్రావి నయంబునఁ బల్కె నీ గతిన్. 292
- చ. సనకముఖేద్వందౌ నెవనిశనత్వమునన్ సురసంఘముల్ రజం
బున నఖిలప్రజాపతులుకథాతపశుల్ తమమందు నాదుర
య్యనఘు నినున్ గుణేశ్వరునినాద్యు జగత్పతిఁ గాలరూపునిన్
ఘనమహిమున్ జడాత్ములముగగన్గొననేరము మేము సుంతయున్. 293
- చ. ధృతి నలవోకమై జలనిశ్చిం దరియింపుము విశ్రవఃపురీ
వతులితుఁ గూర్చురావణునిఁకడపుము వీరవరా! గృహింపు త్వ
త్పతిని గకుబ్ధిజేతలగుకృష్ణాపులుచేరి నుతింపఁ బొల్పు న
ప్రతిహతమైన నేతువు నశవారణకట్టు యశోభిలాషివై. 294

వ. అని నముద్రుండు వలుక.

295

మ. ఒహుళాటోపముతో గడించులు నిర్దిష్టవాతంబులున్ దై క్కనో
కహముల్ వై వం బయోధనేతు వలవోకకగట్టి సుగ్రీవ సి
ల హనూమత్రముఖున్లవంగతేతోల్లంకాపురంబున్ రఘు
ద్వహుడౌరాముడు తద్విధీషణమతిన్ బాటించి చొచ్చెన్ వెనన్. 296

సీ. కొట్టంబు లరికట్టిగుమ్మముల్ పడగొట్టి, కొల్లుకూటమ్ముల్ గూలఁద్రోచి
గవనలఁగూర్చి బోక్కునములఁ జెలించి, కొణిగల వలవిట్రాకులఁ దెమల్చి
చదుకంబులను బెక్కినదమదం బొనరించి, యరుగుల మెట్లు నూటూడఁజేసి
పెక్కిములను జించి యొక్కమ్మడి పసిండి, కుండల నెల్లన్ గూల్చివైచి
గీ. కపికుల శ్రేష్ఠులెల్ల నీకరగిఁ జెలఁగి, ఘనతపోత్సాహములను లంకాపురంబుఁ
జొచ్చి కలగుండువెట్టిర్కొనినాథ! మత్తగజయూధ పంక్తులు మడుపునట్లు. 297

వ. అంత రాక్షసేశ్వరుండగు రావణుం డది విలోకించి నికుంభ, కుంభ, ధూమాక్ష, దుర్ముఖ, సురాంతక, సరాంతకాదులను, బుత్రుండగు నింద్రజిత్తును, నమాత్యుండగు ప్రహస్తను, సతికాయుని, సకంపనాది సర్వానుచరులను, గుంభకన్ఠుని యుద్ధంబునకుఁ బిలిచె. వారును శూల, చాప, చ్రాప, శక్తి, శర, తోమర, ఖడ్గాద్యా యుధనమేతులై తన్నెదురింప సుగ్రీవుండును, లక్ష్మణుండును, హనుమంతుండును, గంధమాదనుండును, నీలుండును, నంగనుండును, బనసుండును మున్నుగా వనేక వానరయూధపులఁ గూడి రామభద్రుండు రాక్షస సైన్యంబును మార్కొనె. అంత శ్రీరామచంద్రుని యయ్యంగదాది చమూపతు లెల్లరు సీతాపహరణదోషంబునజ్ఞేసి హతభాగ్యుండగు రావణుండు ప్రభువుగాఁగల చతురంగబలనమేతంబులగు విరోధిసైన్యంబుల నెదుర్కొని గదా శర పరంపరల బిట్టు మర్దించఁ దొడంగిరి. అంత 298

మ. తనసైన్యంబు వినాశముగనుట దైత్యస్వామి వీక్షించి కౌ
న్న న రోహిణితుండౌచు బుష్పకవిమ్యానాహుధుడై పుణ్యకీ
ర్తను మాతల్యుపసీతదీ ప్తికలితేంద్రస్థందనాధిష్ఠితున్
ఘనధామున్ రఘురాముఁ గొట్టె నురుపుంఖక్రూరబాణంబులన్. 299

శా. రాముం డాతనితోడ నిట్లనియె నౌరా! రావణా! మూఢ! నా
లేమన్ శ్యావ మటుల్ పరోక్షమున బల్కిన్ నాడు గొంపో తిసీ!
యీమై రోతగుకర్మ జేసిన గత్యహీకుండవౌ నీకు ను
గామక్షోణి దత్ఫలంబుఁ గుడువంగ నా జముండుంబలెన్. 300

శా. శ్రీరామప్రభుఁ డిట్లు రావణు నధిక్షేపించుచున్ గ్రూరమా
నారాచంబు నిగిడ్చె వజ్రముక్రియన్ దడవ్వుక్షమున్ జేల్చె న
ద్వారక్షుఁపతి నెత్తుఁ గ్రక్కుచు దశాస్యశ్రేణి యుద్ధోర్వి వి
స్ఫారత్పుష్పకమందునుండి పడియెన్ బ్రహ్మీణపుష్పంబలెన్.

301

ఉ. భేదముతోడ డెందములుగోడ్పడ నత్తటి లంకనుండి మం
వోదరితో నిశాచర నృతుల్ పఱతెంచిరి ముక్తకంఠలై
రోదనము నొప్పెనర్చుచునుగ్ము శిరమ్మును బాదుకొంచుఁ బె
న్నేదనతోడ బిట్టు పలకవించుచుఁ గన్నుల నీరువెట్టుచున్.

302

గీ. సంగరక్షోణి లక్ష్మణశాతవిశిఖ, హతులఁ దమతమ బంధుసంతతులనెల్ల
గౌగిటం జేర్చి యెడ్వంగఁగడఁగి రపుడు, యాతుధానాంగనల్ కౌరవవాధినాథ!

వ. పదంపడి వారెల్లరు రావణు నుద్దేశించి

304

గీ. లోకరావణ రావణాశ్రమాకు నెల్ల, దిక్కువగునీవు నేడు గ్రతంప మేము
హతలమైతిమి నైరిజననాద్రితయగు, లంక యెవ్వని శరణంబునొంకఁ బొందు.

305

శా. కామావేశవశంగతుండవయి లంకకాధీశ! పౌలస్త్య! నీ
తామాహత్య మెఱుంగవైతి వణుమాశ్రతం బేనియు న్నీవయో!
నీ మాధ్యంబు నిఁకేమి దూఱుదుము నిర్మర్దిద్రాప్రభావాధ్యయా
భూమిజం గొనితెచ్చి పొందితివిగామున్నట్ట నీదృగ్దశన్.

306

గీ. లంకయును మేముఁగూడఁ గులప్రదీప!, నేడు విధవలమైతిమినిరయభోగ
మనుభవింపఁగ నయ్యె నీరయాత్మ నీశ, రీర మాహారమయ్యెఁగార్గ్యద్రములకు.

వ. అని పరిపరివిధంబుల నిశాటాంగనలు విలపించిరిచెప్పి మఱియు శుకుం డిట్లనియె.

గీ. కోనలేందునియనుమతింగొని విభీషణుఁడు యథావిధి స్వీయజ్వలకు నౌర్ధ్వ
దైహికములగుకర్మజాతంబులెల్లఁ, దా నలిపె చిత్తమేధవిధానమునను.

309

చ. అనఘుఁడు రామభూరమణుఁడంత నశోకవనీనికేతనం

బున ఘనశింశుపాఖ్యతరుమూలనమాశ్రితయై నితాంతమున్
దన యెడబాటునన్ బెరువైత న్పడి గుసినయట్టి భూమినం
దన నతిదీనచిత్త దయితం బొడఁగాంచె గురుక్షితీశ్వరా!

310

శా. ఖ్యాతశ్లాఘ్యచరిత్రసంకలితఁబుణ్యన్ స్వీయసందర్శనో
ద్భూతాహ్లాదవికవ్వరామలముఖాంభోజాతసంపూత నా
సీతంగాంచి రఘూత్తముండుఁ గరుణింశచెన్ బుష్పకంబందు భూ
జాతన్ జేరిచి యెక్కె భ్రాతృయతుఁడున్ సామీరియ క్తుండునై.

311

శా. ఆరాముం డపు డవ్విభీషణుని రక్షోధీశుఁగాఁజేసి పా
ల్వారన్ దధుణరక్తి లంకయును గల్గల్పంతాయువున్ గూర్చి పెన్
భారంబా వ్రతదీక్షఁదీర్చి హనుమత్ప్రద్యాత్రర్కజోపేతుఁడై
దారినేర్పలులు పుష్పవృష్టిఁగురియన్ శదా వీటి కేఁగె న్నెవన్. 312

మ. స్మయదూరుండు విరించిముఖ్యనుతనశ్చాచిత్రకుండున్ శుభో
దయుడౌ రాముఁడు వల్కలాంబరధరున్ శధర్మాత్ము గోమూత్రప
క్వ యవాన్నాశినిగా జటాధరునిఁగాభవ్యాత్ముఁగా స్థండిలే
శయుఁగా బుద్ధి నెఱింగి తమ్ము భరతున్ శనంతపుఁ డయ్యెన్మదిన్. 313

నీ. అగ్రజుఁడగురాముఁనాగమనమ్మును, విని పౌరసచివాక్షజనపురోహి
తాదిగణోపేతుఁడై మస్తకమునందుఁ, బాదుకలిమ్ముగఁగ్రబాదుకొలిపి
నెఱి భరతుండు సంరదిగ్రామమందలి, స్వశిబిరముననుండిసాధువీతి
ఒహువిధశుభగీత్యవాదిత్రనిక్వాణ,ములు భూనభోంతరంగబులఁ జెలంగ

గీ. వినయమును భక్తి యనురక్తి పెనగొనంగ, నన్నయగు రామచంద్రునికభి
ముఖముగఁ

బరగఁ జనుదెంచె నుజ్జ్వలశభాగధేయ, పండితజనవిధేయ! యోపాండవేయ!

నీ. సారెకున్ బ్రహ్మఘోషమంబునఁ బఠియించు, సద్బ్రహ్మవాదివ్రజంబుతోడ
స్వర్ణపతాకావిభానురచిత్రవ, ర్ణక కాంచనస్యందశనములతోడ
నానావిధోపాయశనవాిత్రభారవా,హక భృత్యజనసమూహంబుతోడ
కనకనేపథ్యయుక్త తురంగములతోడఁ, దులలేని వెలవెలంగడుకలతోడ

గీ. ఛత్రచామరముఖ్యరాజహర్ష వివిధ,వస్తువులఁ గొని భరతుండుశపాదుకలట
నెదుట నిడి సాశ్రునయనుడై శయెడఁదఁ బ్రేమ,గదురఁ బ్రాంజలియై పడెన్ శ

బదములందు. 315

నీ. భరతు వాత్సల్య సంభరితుఁడై బాష్పపూ,రంబులఁ దడుపుచుశరామవిభుండు
బాహుల దృఢపరిష్కర్షంగంబుఁ గావించి, జానకీలక్ష్మణాశనహితుఁడగుచు
నఖిలవిప్రులకుఁ బూజ్యతములౌ పెఱలకు, స్వయముగఁ బ్రణమిల్లివ్రజలుతనకు
ప్రణతులు గావించకరాణఁ బ్రసన్నుడై,యర్హతీని వారిశనాదరించె

గీ. నోజ నుత్తరకోనలుగలు త్తరీయ, ములను వినరుచుఁ దమ యమాత్మ్యలనుగూడి
యుల్లములు హర్ష వారిధిశనోలలాడ, సృత్య మొనరించి రపు డవశనీతలేశ! 316

నీ. భరతుండు పాదుకల్ శనట్ట విభీషణ, ర్కతనూభవుల చామశరములు వీవ
వాతాత్మజుండు శ్వేతతపత్రముఁ బూన, శ్రీతీర్థకలశంబుశనీత దాల్చ

ఖడ్గరాజుంబు నంగమందు ధరింపంగ, వందిమాగధులు కైవారములిడ
జాంబవంతుండు ఋక్షాధినాథుండును, భస్మచర్మంబునర్రజౌధీఁ బూన
గీ. నంగనాపరివేష్టితుఁడగుచు నకల, జనులు ప్రస్తుతిఁ జేయఁ బుష్పకమునెక్కి-
యప్పురమున గ్రహములతోన్మదితుఁడైన, చంద్రుగ్గతిసొప్పె శ్రీరామక
చంద్రుఁ డధిప! 317

గీ. సోదరులు మానసంబులర్రమోద మండ, నరుపమోత్సవవిలసిత్రయగు నయోధ్యఁ
దగఁబ్రవేశించి యా వికర్తృనకులుండు, రాజభవనంబుఁజొచ్చెవిభ్రమముమెఱయ

గీ. అందుఁగేకయనందస్యయాదిగ గురు, నతులను న్యమాతయైన కౌసల్యను గురు
పులను జెలికాండ్రననుచర్యపూహములను, నాదరించెరాముండుత్తదాదృతుఁడయి.

వ. సీతాలక్ష్మణులను యథాతిథంబుగ నారాము ననువర్తించి రంత 320

క. తనువులు ప్రాణములంబలె, దనయులఁ గ్రమ్మఱఁగఁ బడసికల్లు లొడి న్వా
రిని జేప్పి బాష్పపూరము, లను దడుపుచు వగచిరి మిగుల న్డెందములన్. 321

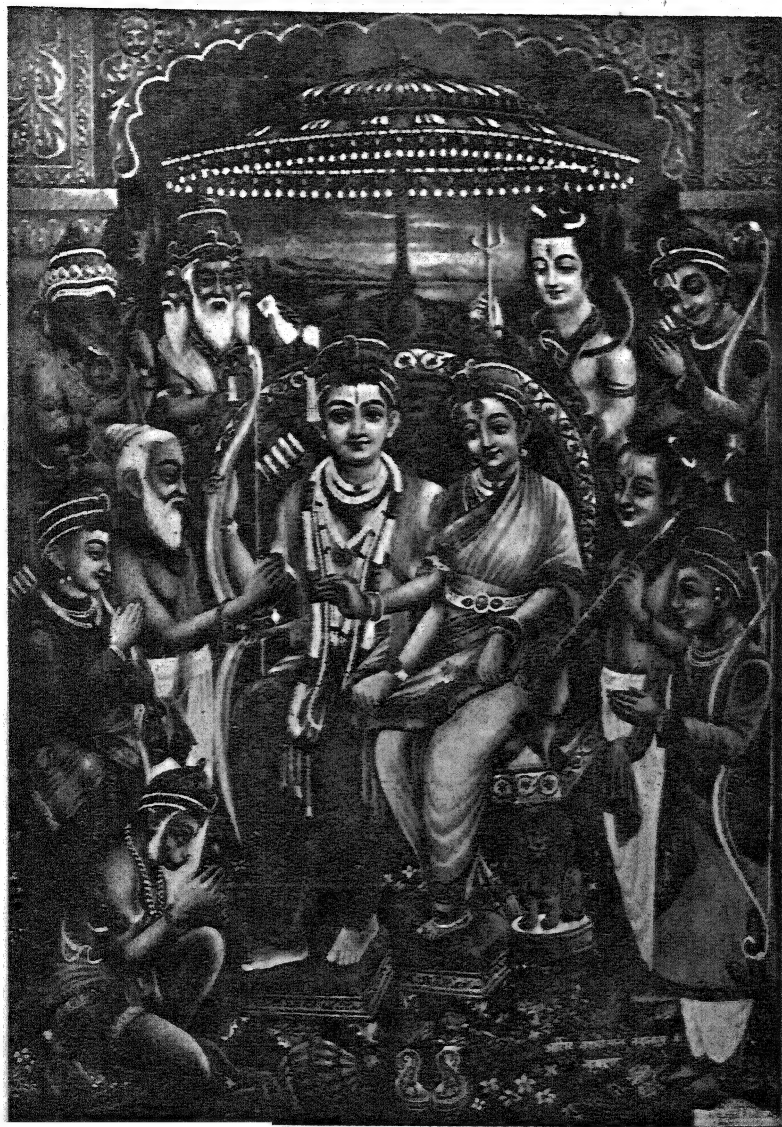
సీ. కులవృక్షసహితుఁడైనగురుఁడు జటాబంధ, మోక్షంబుఁజేసి స్వకృష్ణవననాథు
గతిఁజెతున్నాగర్యావృతజలాదుల యథా, విధి తేని కభిషేకకవిధి నొనర్చె
శ్రీరామవిభుఁడ్లుకృతశిరస్సొన్నుఁడై, క్రమమొప్పు బట్టుపుట్టములు గట్టి
తొడవులఁ దొడిగి పొంకదుగ ధృతచేలురు, నువ్వులంకృతులునై సాగనుమిగులు

గీ. బ్రాతలును భార్యయును నిరుపక్కియలను, జెన్న మిగులంగ నోపరిగ్మీన్న రేంద్ర!
నకలజనులకు లోచనోత్సవముగాఁగ, చివ్యతేజముతోఁ గడుఁగదేజరిల్లె. 322

చ. భరతుఁడు భక్తి మ్రొక్కి పలుకథంగులఁ దన్నఁ బ్రసన్నుఁ జేయ నా
దరఘును బూని యాననముఁదా గ్రహించెను రామభూవరుం
దరయఁ బ్రజల్ స్వధర్మపరుకలై తమ వర్ణము లాశ్రమంబులున్
నరియియినట్టిధర్మములసాగుచునుండ మెలలి రిమ్ములన్. 323

చ. ప్రజలను దండ్రవోలెఁ బరికపాలనఁ జేసెను రామభద్రుఁడ
వృజిలను దండ్రగాఁగఁ దమభావములన్ దలపోసి రా విభున్
ద్రుజములు న్నులింపఁదగుశ్రీ రఘురాముని రాజ్యమందుఁ దే
త జరుగుచున్న నయ్యది కృతప్రతిమంబయి యొప్పె భూవరా! 324

సీ. ధర్మజ్ఞుఁ డభిలభాతనుఖావపండునో, రామభద్రుం డల్లురరాజుగాఁగ
వనములు నడులునువర్షంబు లదుగ్గిలు, జెలఁగి ద్వీపంబులుకసింధువులును
మున్నుగాఁగలసర్వమున్ బ్రజాతెతులకు, మక్కువడిరఁ గాఢములఁగూరిపె
భరతరాజు భక్తవ్యాధు లాధులు జరా, యుత్తమమున్ దుఃఖశోకభయము

శ్రీ శ్రీ రామమూర్తి

- గీ. లించు కేనియు లేకుండెనెంచిచూడ, నెవరు మరణింపఁగోరరోయవనివారిఁ
జెనకఁగాఁబోదు మృత్యువుంజెప్ప నేల, నన్యవిషయంబు రామరాజ్యంబునందు.
- సీ. రాజుచిరతుండై రాముండు దా నేక, పత్నివ్రతంబునుబరంగఁ దాల్చి
యోజ గృహస్థులకుచితధర్మముల శిక్షించుచు వృతములఁజేసె నెలమి
సౌశీల్యమునఁ బ్రేమకనకతీన్ వినయవి, నమ్రయై భయమునునయముఁదనర
సాధ్యేశిరోవతంకనమునంగ నెగఁదొంది, యనుకూలవర్తనంబనువుమీఱ
- గీ. భర్తృభావంబు నెఱిగి న్యపర్యల మది, నేమఱక సంతతంబు గాఢించుచుండి
నెమ్మిఁ బుట్టించి నాథునినెమ్మనంబుఁ, జూరగొనియె నీతాసత్కీర్తిఁజేసినాథ! 326

అ ధ్యాయము 11.

— శ్రీరామ కృతాశ్వమేధయాగవర్ణనము —

శ్రీశకుండు:—

- సీ. వసుమతీనాయక! భగవంతుండగు రామ, భద్రుండు నాచార్యవంతుండగుచు
నిఖిల దేవాత్మకున్ దేవునిఁ దనుఁదాన, యజ్ఞయించె సత్కల్పయజ్ఞములను
హోతకుఁ బ్రాగ్విశ్వనాథుఁడె దక్షిణదిశ, బ్రహ్మకు నొనఁగె న్యధ్వర్యువకును
పశ్చిమదిశ నిచ్చెవరసామగాతకు, నుత్తరదిశ నప్యరహ్మనాథుఁడె విభుఁడు
- గీ. నాల్గుదిగ్భాగములకున్యవకుమనున్న, జగతి సంతయు నొనఁగె నారాచ్యువకును
బ్రాహ్మణుం డర్హుఁడీ మహీభాగమునకు, ననిమనంబునఁదలఁచి న్యయ్యంబుతోడ.
- గీ. కట్టుపుట్టముఁదక్క న్యకలమునిట్లు, లొనఁగె రాముండు రాణియ్యైయుప్పసీత
గరిమ మంగళనూత్ర మొక్కండు దక్క, నాభరణముల నన్నింటిఁవర్ణి నొనఁగె.
- మ. తలఁపన్ బ్రాహ్మణదేవుడై వరఁగు తృద్వాత్సల్య మీక్షించి వా
రలు సంప్రీతమనస్కులై హితమతిన్ రామావధీజాని క
ర్మిలి నర్పించుచుఁ గ్రీష్ణుఁడన్ నకలభాగ్రతీభాగమున్ బ్రీతి ని
ట్టులు భాషించిరి రాముమోమువయిఁ జూడకున్ వింపుచున్ మెల్లవన్. 329
- తరల. భువననాయక! నర్వదేవ విభూ! ప్రభూతదయండవై
తవిలి మోతు నొనంగనట్టి వృద్ధాత్మ మొక్కఁడు లేడు నా
ధ్వవసతత్వర! నీవు మా హృదయంతరంబులఁ జొచ్చి వా
స్తవిక మృగ రోములన్ బెల్లవన్ దమంబు హరింతుగా.

- గీ. పుణ్యతమచరితుండు బ్రహ్మణ్యదేవుఁ, డమలబుద్ధియు సర్వలోకాధివిభుఁడు
మానిజనపాదముల నిజమానసమున, నిల్పు శ్రీరామభూమిజానకి జోహారు. 332
- వ. అని విప్రోత్తములు ప్రస్తుతించిరి. అంతఁగొంతకాలముకడచన నొకనాఁడు. 333
- క. లోకోదంతముఁ డెలియన్, గాకుత్స్థుఁడు గూఢవృత్తిఁగనరాక నిశన్
జోఁకఁ జరించుచు నొక్కని, వాకును వినె భార్యఁగుఱిచిరపలుకుచునుండన్. 334
- క. పరగేహగతన్ గులటను, భరియింపఁగనొల్ల నేనుభరియించెను స్త్రీ
పరుండై రాముఁడు సీతను, దిరుగం బొందంగ సమ్యుతింపుచు ననఁగన్. 335
- వ. అల్లు వినె,
- గీ. ఒహముఖము దురారాధ్యమాశామరజగ, మునకు భీతుండై తనవల్లభుండుదన్ను
వివినభూములవిడువ స్యాధ్వియగుసీత, చేరె వాల్మీకియాశ్రమశ్రీతిపదంబు. 336
- గీ. ప్రసవకాలము రాఁగ గర్భవతి సీత, కొడుకులం గనె నిర్దురఁగగుశచులను
అపుడు వారికి జాతకర్మాదిక క్రి, యాకలాపము జరిపె వాల్మీకి మాని. 337
- గీ. అంగదుఁడు చంద్రకేతుండునన నిరువురు
సుతులు లక్ష్మణునకుఁ బుట్టిరతులమతులు
తక్షుఁడున్ బుష్కలుండు నాఁడనయు లిరువు
రుదయమందిరి భరతరాజోత్తమునకు. 338
- గీ. నందనయుగంబు శత్రుఘ్నునకు సుబాహుఁ
డనఁగ శ్రుతనేనుఁ డన నుదయంబునొందె
దిగ్విజయసమయంబునరదృతి భరతుఁడు
కోట్లకొలది గంధర్వులఁ శ గూల్చివైచె. 339
- వ. మఱియు వారల సర్వధనంబులన్ గొనితెచ్చి శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పణంబుఁ
గావించె. 340
- మ. మధుపుత్రున్ లవణాఖ్యు రాక్షసు ననిన్ శ మాయించి శత్రుఘ్నుఁడున్
మధునామంబుననొప్పు కాననమునన్ శ బ్రజ్జావిశేషాఘ్యుండై
మధురాఖ్యున్ జెలువొందు దివ్యపురమున్ శ బాగొప్ప నిర్మించె న
వివధ మత్యంతము విస్తయావహము పృ శ ధీనాథచూడామణి! 341
- చ. తనయుల నిర్దురన్ మునిప శ తంనుని నన్నిధినుంచి లోకపా
వనమతి సీతయున్ బతి వి శ వాసితయాటకుఁ జింతనొంది నా
భునిచరణంబుజంబులను శ దోరపుధక్తివి సంస్మరింపుచున్
గజవవరపత్తమా! షణ్మ శ సాతలసీమను జొచ్చె వాల్మీకిన్. 342

- సీ. అంత సీతోదంత్రమాలించి భగవంతుఁ, డైనరాముండు శోకాతిశయము
ధీపటిమ నివర్తించువాడౌచు నీ, శ్వరుఁ డయ్య నరికట్టఁజాలఁడయ్యె
స్త్రీపుంప్రసంగ మింతయ యెల్లయెడలను, నెంతయు భయ మావహిల్లఁజేయు
నీశ్వరులగువారెయ్యిట్టెన నిక గృహ, చిత్తుల నచ్యుతఁడెప్పనేల
- గీ. నంతమీఁదట బ్రహ్మచర్యవ్రతంబుఁ, బూని శ్రీరామచంద్రుండుపొలుపుమీఱ
నగ్నిహోత్రంబువేలిచెగనవరతము, శ్రీకరధ్యాననిష్ఠాగ్రరస్థుఁడగుచు. 343
- వ. ఇట్లు పదుమూఁడువేలవత్సరంబు లవిచ్చిన్నంబుగ నగ్నిహోత్రంబువేల్చుచు
నిరంతరంబుఁ దన్ను నర్చించువారి హృత్పద్మంబుల స్వపాదపల్లవవిన్యాసంబుఁ
గావించి యనంతరం బాత్మగతిబొందె. 344
- మ. అమరప్రార్థనఁ గేలిదేవఁడయి సా శ్ర మ్యాధిక్యముక్తప్రభా
వినులుండౌ రఘురామమూర్తి కిది భా శ్ర వింపన్ యశంబే! నము
ద్రముబంధించుట యస్త్రునంతతులచే శ్ర రక్షింపదంబున్ బ్రవం
గమసాహాయ్యము మున్నుగాఁగలుగు నీ శ్ర కార్యంబు లాటకగదే! 345
- సీ. ఆశాంతవిశ్రాంతశ్రమమలంబునగు నే రఘూద్వహు సద్యశంభోష్టుమీఱ
సృపసభాంతరములనేడును ఋషివరుల్, సెలువొప్ప గానంబుఁజేయుచుండ
త్రిదివపాలకధర్మప్రీపాలకకిరీట, ఘటితమణీఘ్రికర్పూరమగు
నా విభు శుభచర్యశారవిందంబును, శరణంబు వేడెద్యనంతతంబు
- ఆ. ఆ కకుత్స్థునంశ్యునంటుచుఁ గాంచుచుఁ, గూడి తిరుగుచుఁ బలుకుచును నగుచు
నుండి కోనలులు మృహోత్తమయోగులు, పొందనట్టిగతినిశ్చబొంది రధిప! 346
- క. పురుషుఁడు వీనల రాఘవు, చరితము వినెనేని నదుపశ్రమనిష్ఠాత
త్పరుడయి విముక్తుఁ డగు న, బృరముగ ఘనకర్మబంధములనుండి నృపా! 347
- వ. అనిచెప్పినవిని పరీక్షిన్న రేంద్రుం డిట్లనియె. మునీంద్రా! భగవంతుండగు
రామచంద్రుండు భ్రాతలయెడ స్వజనులయెడఁ బ్రజలయెడఁ బౌరులయెడ నెల్లెట్లు
వర్తిల్లా? వారును నతనియెడ నెట్లుమెలంగి రెడింగింపు మనవుఁడు 348
శ్రిశుభఁడు:—
- వ. రాజా! త్రిభువనేశ్వరుండగు నా రామభూవరుండు దిగ్విజయార్థంబుఁ దన సోద
రుల నియోగించె. స్వకీయులకు దర్శనంబొసంగుచు ననుయాయుబృందపమేతుండై
యయోధ్యాపురంబుఁ దాను పీక్షించె. 349
- సీ. గంధోదకంబులఁగరిమదశీకరం,బుల రొంపియగు మార్గములఁదవరుచు
స్వామిరాకం గాంచినపారవశ్యమునఁ బ్ర,కామమత్తమరభిగతిఁ జెలఁగుచుఁ

బ్రాహ్మదక్షైత్య సభా గోపురాగ్రదే, వాలయస్థానవిశ్వస్తములగు
సావర్ణ కలశభాస్వరపతాకలచేత, శృంగారముగ నలంకృతయగుచును
గీ. వృంతయతపూగతరువులుగెంపుగెలల, యనటిచెట్టులు పట్టికరలరుచుండ
దర్పణాంశుకస్రగ్గ్రీవతతుభతోర, ణముల భాసిల్లుచు నయోధ్యకొమరుమిగిలె.

చ. అట నటఁ జారు లెల్లరు సకమాగతుడౌ రఘురామమూర్తిచెం
గటి కొగి స్వప్నపాద్యములుగైకొని వచ్చి యొసంగి దీవనల్
'దిటముగ నుద్ధరించితీ క్షీరతన్ దొలి నీవు వరాహరూపివై
యటు లగుటన్ గృపన్ మనుష్యమయ్య' యటంచును వేడి రుమ్మడిన్. 351

ఉ. అంతఁ బ్రజాతతుల్ చిరసకమాగతుడౌటను రామచంద్రునిన్
వంతగఁజూచువేడ్క మెయ్యివీడి గృహంబులు స్త్రీలుఁ బూరుషుల్
ప్రాంతగతోరుహర్మ్యములకై కెగఁబ్రొక్కుమఁ బద్మనేత్రుఁ డ
న్వీంతయులేని నేత్రములనింపుగఁజూచిరి పూలునల్లుచున్. 352

సీ. చిత్రనృజములు విశ్చిత్రధ్వజములు న, త్యమలమాణిక్యగ్రణాంశువులును
విద్రునుకేహశ్రీవిలసితద్వారముల్, గురుతరస్ఫాటికశ్రుంగుడ్యములును
శస్త్రవైడూర్యమయస్తంభతతులును, మరకతరత్నరత్నమృగములు
చిద్విలాసంబులైరచెలఁగుచు భోగభా, జనములౌముత్యాలకజలరులును
గీ. బరఁగనురచిరధూపదీప్తములు వెలయ, లాలితస్త్రీపురుషనువికలానయతము
పూర్వరాజోపయుక్తమైభూరికోశ, కలితమగు స్వగృహముఁజొచ్చెరత్నాధవుండు.

ఉ. రాముఁడు కీర్తిధాముఁ డభీరరాముఁడు ధీరజనోత్తముండు న
త్రేపునసమేతయున్ మిగులఁబ్రేయసియున్ గమనీయయైన నీ
తామహిళాలలామ సతకతం బనుకూలతమై మెలంగ నా
శ్రీమహితోరువేళ్ళమునఁబ్రీతిమెయిన్ విహరించె భూవరా! 354

గీ. ధర్మవీడగాకుండ యభాతథముగ, మొనసి చెక్కిండ్లు కామంబుగలనుభవించె
పరులు నిత్యము తన చరణారవిండ, ములను గొలువంగ నా రామభూవరుండు.

అధ్యాయము 12.

—శ్లోక శ్రీరామపుత్ర కుశాద్వయాచి వస్తవము శ్లోక—

శ్రీశుకుడు: —

ప. ఆ శ్రీరామునకుఁ గుఱుండును, నా కుఱునకు నతిథియు, నతనికి నిషఘండును, నిషఘనకు నభుండును, నా నభునకుఁ బుండరీకుండును, నతనికి క్షేమధన్వుండును బాడమిరి. క్షేమధన్వునకు దేవానీకుండును, నతనికి సహీనుండును, సహీనునకుఁ బాచియాత్ముండును, నతనికి బలుండును, బలుచకు జలుండును, నతనికి సర్కాంశజుండగు వజ్రీనాభుండును, నతనికి శంఖుఁబుండును, నతనికి విధృతియుఁ గలిగిరి. విధృతికి జైమినిశిష్యుఁడగు గౌనల్యుఁడునగు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డెవనివలన నధ్యాత్మయోగంబు వడసెనో యట్టి యోగాచార్యుండగు హిరణ్యనాభుండు వాడమె. ఆ హిరణ్యనాభునకు బుష్పండును, నతనివలన ధువసంధియు, నతనికి నుదర్శనుండును, నతనికి నగ్నివర్ణుండును, వానికి శీఘ్రుండును, వానికి మరువును నుదయించిరి. ఆ మరువు యోగసిద్ధిం బొంది కలాపగ్రామము నాశ్రయించియుండె. కలియుగాంతమున విసవ్తంబగు సూర్యవంశం బతండు పునరుద్ధరింపఁగలండు. ఆ మరువునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండును, వానికి సంధియు, సంధికి నమర్షుండును, వానికి మహాస్వంతండును, నతనికి విశ్వసాహ్యుఁడును గలిగిరి. అతనికి భారతరణంబున నీ తండ్రియగు నభిమన్యుచే జంపఁబడిన బృహద్రథుండు వుట్టె. వీరులు గతించిన యిత్వాకుభూపాలురు. ఇంక భావిభూపతుల వక్కాణించెద నాకర్ణింపుము. 356

బృహద్రథునకు బృహద్రణుండు పుత్రుండు కాఁగలండు. అతనికి మరుక్షతుండు పొడము. అతనికి వత్సప్రీతుండు జనింపఁగలండు. వత్సప్రీతునివలనఁ బ్రతివ్యోముఁడును, నతనివలన దేవనేనాధిపతియగు భానుండును, ఆ భానునకు నహదేవుండును, నతనికి వీరుండగు బృహదశ్వండును, నతనికి భానుమంతుండును, నతనికిఁ బ్రతీకాశ్యుండును, నతనికి సుప్రతీకుండును, వానికి మేరుదేవుండును, వానికి హతక్షతుండును, వానికి ఋక్షకుండును బాడముదురు. ఆ ఋక్షకున కంతరిక్షుండును, వానికి సుతపుండును, వానికి నమిత్రజిత్తును, వానికి బృహద్వాజియు, వానికి బర్హియును, వానికి ధనంజయుండును గలుగఁగలరు. ఆ ధనంజయునకు రణంజయుండు, నతనికి స్పంజయుండును, వానికి శాక్యుండును, వానికి శుద్ధాదుండును, నాతనికి లాంగలండును, నా లాంగలునకుఁ బ్రనేపజిత్తును, వానికి క్షుద్రకుండును, వానికి ఋణకుండును, వానికి సురభుండును, వానికి సుమిత్రుండు నవంబరంగు వారు జనియింతురు. వీరు బృహద్రథులవంశీయులు. ఇ ట్లిత్వాకువంశంబు మమి

త్రాంతం బగును. ఆ సుమిత్రాఖ్యరాజును బొంది కలియుగంబున సూర్యవంశంబు నిల్చిపోవును.

357

అధ్యాయము 13.

— శ్రీమదాంధ్రభాగవతము (జనకచరిత్రము) — శ్రీ—

శ్రీశకుడు:—

సీ. జననాథ! యిహ్వాక్యతనయుండు నిమి యొక్క, సత్ర మారంభించెనవినయముగ
 ఋషిపుంగవు వసిష్ఠభూత్విజుగాఁ గోరె, నాతని కాతఁ డిట్లునియె నన్నఁ
 గోరె దొడ్డిల్ల శక్యమిడదనిర్వర్తించి, చనుదెంతు మగిడి యంధదనుక వేచి
 యుండు మనన్ మిన్నకుండెను నిమి గురుం, డరిగె నింద్రుని జన్మమాచరింప
 గీ. సస్థిరము జీవితం బిదియనుచు నెఱిగి, యాశ్మశోవిమండగు నిమియన్యులైన
 ఋత్విజులతోడ మఘ మొనరింపఁజేసె, రాణమీఱ వసిష్ఠండురకమున్న.
 గీ. మఘువునుఖముముగించిక్రమ్యజుఁగవచ్చి, శిష్యుని వ్యతిక్రమంబువీక్షించిగురుఁడు
 నిమిచ్చపాలుని శపియించెనీ తను విడిచడుగుగావుతనుచుఁ గ్రోవంబుఁ దోవ.
 గీ. ధర్మవర్తమఁజే గురుత్వల్లజనకు, నిమియుఁ బ్రతిశాపమొసఁగె క్షోణితలేశ!
 'ప్రబలలోభంబుకతన ధర్మంబెఱుంగక, కడఁగు నీ దేహమును బదురగాత'మనుచు.
 వ. ఇట్లు గురుని శపించి యథ్యాత్మశోవిమండగు నిమిమహీపాలుండు తన శరీరంబు
 నుజ్జించె. అంతఁ బిఠామహుండగు వసిష్ఠండును మిత్రావరుణుల కూర్వశి
 యందు జనించె.

361

మ. నిమిదేహంబును గంధవస్త్రతతులన్ శనిక్షిప్తముం జేసి న
 ర్వముచిశ్చేష్టులు సత్రయాగము యథార్హవృత్తంబైన రీతిన్ సమా
 వృత్తుఁగావించి సమాగతామరతతిన్ బ్రార్థించి రీ తేని దే
 హము జీవించుత మాయెడన్ గృచఘనంబైన మీ యెడన్ గల్గినన్.

362

అ. అనిన సట్లకాకరమునుచు వేల్పులు వల్క, నాకు దేహబంధనము రవంత
 కలుగకుండుఁగాకరకలనైన ననుచుచు, బలికె నపుడు నిమిస్వరపాలకుండు.

363

వ. మఱియు నిట్లనియె.

364

చ. మునులు శరీరయోగమునుబుద్ధినిఁ గోరరు తత్త్వరూపహ
 శనభయకాతరాత్మలయిరసంతతమున్ స్థిరమైన మావస్థం
 బునఁబాదపంకరుహమున్ భజించుచునుండ్రు గాడవై
 యశువుమైన భక్తిని దత్తదాత్రయలాభమొ కాంక్షఁజేయుచున్

365

గీ. సలిలభాగమునన్ మత్స్యములకుఁ బోలె, నన్నిచోట్ల దానికి మృత్యువాపహిల్లు
నట్లగుట దుఃఖమోహభరయాశ్రయమగు, మేన నేను బ్రవేశింపఁబూస నింక.

వ. అని నిమి వలికినంత దేవతలు మునులఁ గాంచి శరీరభారులలోచనంబులం దితండు
విదేహుండై యున్నెష, నిమేష లక్షణుండై యధ్యాత్మస్థితుండై నివసించు
గాత మని వాక్రుచ్చి రంత. 367

గీ. నరులకు నరాజకభయంబుపరఁగు నని గ, జించుచు మహర్షి వర్మలుగనిమిన్మపాలు
దేహమును బేర్చితోడ మగ్ధుని రంత, నుద్భవించె గుహారకుంఠాక్కరుండు.

వ. అతండు స్వదేహంబునం జనించుటంజేసి జవకుండనియు విదేహజుండగుట వై దే
హుండనియు పరీక్షనజాతుండగుట మిథిలుండనియు బరఁగె. ఆ మిథిలునిచేతనే
“మిథిల”యను పురంబు నిర్మింపఁ జడియె. ఆ జనకునివలన నుదాపనుండును, వాని
వలన నందివర్ధనుండును, వానివలన ను కేతుండును, నా ను కేతన్మవతికి దేవరా
తుండును, వానికి బృహద్రథుండును, సతనికి మహావిర్యుండును, వానికి సుధృ
తియు, సుధృతికి ధృవ కేతుండును, వానికి హర్యశ్వుండును, సతనికి మరుండును,
మరునకు బ్రీతింధకుండును, వానికిఁ గృతరయుండును, వానికి దేవమీఱుం
డును, వానికి విధృతుండును, విధృతునకు మహాధృతియు, సతనికిఁ గీర్తిరాతుం
డును, వానికి మహారోముండును, వానికి స్వర్ణరోముండును, సతనికి హాస్వ
రోముండును, నా హ్రస్వరోమునకు సీరధ్వజుండును జన్మించిరి. 369

గీ. జన్మమునకై యతండు భూమిమీద నైదునెడఁ, బ్రభవమందెను సీత సీతరాగమందు
దాన సీరధ్వజుండనిభార్యుకేంద్ర! యతండు ప్రఖ్యాతుండయ్యె ట్టోఁగెతలమందు.

వ. ఆ సీరధ్వజునకుఁ గుశధ్వజుండు, సతనికి ధర్మధ్వజుండు, వానికిఁ గృతధ్వజ మితధ్వజు
లను నిర్వరువుత్రులుం గలిగిరి. అందుఁ గృతధ్వజునివలనఁ గేశధ్వజుండును, మిత
ధ్వజునివలన ఖండిక్యుండును జన్మించిరి. కర్మతంత్రజ్ఞుండగు ఖండిక్యుండు విద్యా
విశారదుండగు కేశధ్వజునివలన భీతుండై యెటకేని జనియె. కేశధ్వజునకు
భానుమంతుండును, సతనికి శతద్యుమ్నుండును, వానికి శోచియును, వానికి సన
ద్వాజుండును, వానికి సూర్యకేతుండును, వానికి నజుండును, నజునకు గురుజిత్తును,
వాని కరిష్టనేమియు, వానికి శ్రుతాయువును, వానికిఁ బార్శ్వకుండును, పార్శ్వ
కునకుఁ జిత్రీధుండును, జిత్రీధునకు మిథిలాధిపతియును జేహాధిపతి, వానికి
హేమరథుండును, వానికి సత్యరథుండును, సతనికి భువగురుండును, వానికి సగ్ని
సంధ్యుండై ప జుగధగురుండును, వానికి పాపగురుండును, పాపగురు సునర్పు
డును, సునర్పుచేత సుఖగురుండును, వానికి ప్రతుండును, వానికి జయగురును,

మెచ్చి పురూరపుండు తమిరమించిన డెండముతోడ నిట్లు వా
 క్రుచ్చె లతాంగితో సుమధుర్రోక్తుల నెమ్మిఁ బ్రహృష్టరోముఁడై. 385
 పురూరప్రభుఁ—

గీ. స్వాగతము నీకు నో యెలకనాఁగ! యిందు, నిల్వమా యేమి నేయుదు? నీకు నేను
 మెలఁత! నాతోడఁ గూడిరమింపు మనకు, శాశ్వతసమంబు లురురతిర సౌఖ్యమగుత.
 ఊర్వశిః—

శా. భూపా! సుందరయావ! యెవ్వరి మనంబున్ దృష్టియున్ మక్కువన్
 సీపై లగ్నముగాకయుండుఁ జెప్పుమానిక్కంబుగాఁగన్ మన
 స్తాపంబున్ హరియించు తావక తనూనంగం బయత్నంబుగాఁ
 బ్రాపింపన్ వలదంచు నెట్టుకొనిపోవన్ శక్యమే యేరికిన్. 387

క. ధీరత నీన్యాసములగు, నీరెండుపొట్లఁ గావురమీ నీ తోడన్
 నే రమియించెద న్లాఘ్యుఁడై, కా రమణులకున్ వరుండురక్షావరముఖ్య! 388

గీ. ఘృతము నాకు భక్ష్యమృగుక్షితివరేణ్య! కడఁకమై మైధునేతరకాలమందు
 విగతవస్త్రిఁడనై కానుకపించరాదు, నా కనఁగ నీయకొనె'నట్లకా'కని పతి. 389

సీ. నరలోకసమ్మాహారములగు త్వద్రూప, భావంబు లత్యద్భుతావహములు
 మనుజుఁ డెవ్వఁడు స్వయంకనంప్రాప్తవగుదేవి, నిన్నిన్నుఁ గొల్వఁ దృణీకరించు
 పని యుగ్గడించు చర్యయ్యతివతోఁగూడి య, థార్హరీతిన్ బ్రహ్మారంబుతోడఁ
 గమనీయ బృందారకవిహారభూములొ, చైత్రధానులన్ సంతతంబు

గీ. నబ్జకింజల్కగంధ స్రవంచితశుభ, తరముఖామోదముపితచేతస్కుండగుచుఁ
 బెక్కువత్సరగణములుప్రీతిమెలఁగు, చోలిమై హర్షవారిధిసోలలాడె. 390

ప. అంత 391

గీ. శక్రఁ డూర్వశిలేని యారస్థానభూమి, యింపు జనియింపకుండ నాకించుకేనిఁ
 గాన మీరలు గొని తెండుకడఁకఁ బోయి, యనుచు గంధర్వులం బన్వేజనవరేణ్య!

ఆ. వారు రేయి సంధ్యకారమ్ము గ్రమ్మంగ, నరవరోత్తమునకురన్యాసములయి
 యూర్వశికిని గూర్చునరణకంబులఁబట్టి, బలిమి నవహరించిరలఘుమాయ. 393

గీ. ఉరవడి గొనిపోఁబడుచున్న తనదు, సుతుల మొఱవిని యూర్వశిమతిఁ గలంగి
 కువతి, వీరమాని, నపుంసకకుండనై న, యితనిచే హతనై తి నింకేమి కలదు? 394

ప. నెఱిగిని వీని పచ్చికస్తూతచైర మ్రుచ్చులు మాయఁజేసి నా
 కౌరవల మ్రుచ్చిలించి రధికుండని యెంచితి వీని నాత్మ నీ

తఁడు పురుషుండెయ్యు నెడఁగదన్ బెనుఁగీతి కలంచి వైవఁగాఁ
బడఁతియుఁబోలె నీవగిదిగబాన్పును వీడకయుండె భీరుడై.

395

చ. అని పురూరపు నుద్దేశించి

396

చ. విడువిడు నాదుమేనఁ బెనకవేసిన బాహువులన్ గునాథ! నా
కడను వసించ కీపు తొలఁగగన్జను మెయ్యెడకేనిఁ జూడ న
ల్పుడఁ వతికాతరుండ వతిగలోలమునన్ముడ వైవ నీ వి టా
గడమున నన్మోఱంగితివిగగా యిది యెల్లను దెల్ల మియ్యెడన్.

397

శ్రీశకుఁడు:—

మ. బరికోలన్ గరిరాజువోలఁ గటువాగ్గృణావళీవిధుడై
ధరణీశోత్తముఁ డా పురూరపుఁడు శాశతంబా కృపాణంబు ను
ద్ధరలీలన్ వలకేలఁదాలించి వివశస్త్రిండ్రి నిశీధంబునన్
గురురాజోత్తమ! ప్రాథమిమిఁ బఱచెన్ శబ్దాత్మ శ్రవణీంపఁగన్.

398

గీ. అంత నా మేషముల డించియచటవారుఁ, దేజిల్లిరి యుజ్జ్వలదీప్తులెనఁగఁ
దగరులన్ గొని చనుచెంచుమగనినగ్న, వేషుఁ గని బాసఁదప్పటన్ శ్రవణతెనుదతి.

శా. ఐలుండైన పురూరపుండు నట శత్రుయ్యన్ జాయనుంగాన కు
ద్వేలోద్విగ్నమనన్ముడై వతతమున్ శబ్దంతులన్ గుందుచున్
వ్యాలోలతగమునన్ నమ స్థరణీభాగంబు నున్మత్తుఁడుం
బోలెన్ దగ్ధతచిత్తుడై తిరిగె నోభూపాలక గ్రామణి!

400

మ. చెలువారంగఁ బురూరపుండును గురుక్షేత్రంబునందున్ రహ
స్థులి నయ్యూర్వశి నేవురన్ జెలుల నోజున్ గాంచి యత్యంత హ
ర్షలసద్వృత్తినిరోరుహుండగుచు నుత్సాహంబు దీపింపఁగన్
బలికెన్ శోభనమైనయట్టి పలుకున్ శబారవ్యవంశోత్తమా!.

401

గీ. ఓహూ! నా జీవి కేవలీ! యుండుముండు, కఠినహృదయా! ననున్విడఁగఁజనదిట
మంతనంబును బాటించియింతదనుక, నన్నుఁ దనువక యేగుటశున్నె? నీకు.

402

ఉ. నీవు త్యజింతువేని వినుకనికము మేదినిమిఁదఁ గూలెడున్
దేవిరా! నామనోజ్ఞుగుగదేహము గృధ్రములు నృకముల్లున్
దావకనుప్రసాదరహితమ్మగు నాతనువున్ భుజించెడున్
గావున నంతకన్న మునుకగావుము చన్నుఁ గృపార్ద్రబుద్ధివై.

403

ఉర్వశి:—

చ. పురుషుడ వీవు గాన సృసరపుంగవ! చావఁ దలంపఁ బోకు వి
స్ఫరిత భవచ్ఛరీరమున్యముట్టి వృకముల్లు మెక్కకుండుతన్
గరము భయంకరమ్మగు వృకముల్ డెందమువోలెఁ గూరమా
తరుణులతోడి పాత్రైపుమగద్యాజ్యము పూజ్యముకాదు భూవరా! 404

క. క్రూరలు నదయులు దురహం, కారలుఁ బృథుసాహస ప్రకారలు నగుస్త్రీ
లూరక యల్పార్థమునకె, దోరింతురు మగనినేనిగదోబుట్టువు నేన్. 405

ఆ. కల్లనచ్చికలన్యగల్పించి మైత్రిపోఁ, దివిచి గొత్తకొత్తవపులు మరిగి
స్వైరవృత్తులగుచుగజారింబలగుచును, మెలఁగుచుండు రెపుడు మెలఁతలెందు. 406

క. వినుమో వల్లభ! యొకరే, ననుఁగూడి వసించు హాస్యనాంతంబున నం
దను లన్య లింక నీకున్, జనియింతురునున్ను ప్రకటరసాజన్యనిధి! 407

క. అంతఁ బురూరపుఁ డూర్వశి, సంతర్పత్ని గనెఱింగియరిగెఁ బురికి న
ద్వైతమున మగిడివచ్చి యు, పాంతమునన్ వీరమాతనయ్యతివఁ గనెన్. 408

క. రేయిఁ గడపెఁ బ్రేమదంబున, నా యూర్వశిఁ గూడి యభిప్రదటపిమ్మట నా
తోయలి విరహాతురుడగు, నా యొడయని దీనుఁగాంచియనె నీరీతిన్. 409

క. పాథివ! యీ గంధర్వుల, నర్థింపు మిడుదురు నన్నునన నవ్విభుచే
దుర్ధర్షులు గంధర్వులు, ప్రాథితులై యొనఁగి రతనికగ్నిస్థాలిన్. 410

గీ దాని నూర్వశిఁగా మదిఁగదలఁచి వనిని, గుమ్మలుచునిజమెఱిగెఁ బురూరపుండు
నడవినాస్థాలినునిచియాతఁడుగృహమున, కేఁగియూర్వశిని శలధ్యాయించుచుండె.

వ. అంతఁ దేఱితాయుగంబు సమాప్తతంబగుడు నా పురూరపుని మనంబున వేదత
యంబు పొందుభవించె. అప్పు డాశఁడు స్థాలి నునిచిన చక్కటికిం జని తత్సమీ
పంబున శమిగర్భనంజాతంబగు నశ్వత్థంబు నుపలక్షించి యయ్యశ్వత్థంబున నర
ణిద్వయంబుఁ గల్పించి యూర్వశీలోకంబుఁ బొందంగోరి క్రింది యరణి యూర్వశి
గా మీదియరణి తానుగా నుభయమధ్యకాష్ఠంబు పుత్రుండుగ మంత్రంబుల
ధ్యానించుచు మథించె. తన్నిర్మథనంబున విభావసుండు జన్మించి జాతవేదండ
నంబరఁగి రాజగు పురూరపునివలనఁ ద్రయీవిద్యచేఁ దేతాన్నిరూపపుత్రత్వం
బునఁ గల్పితఁడయ్యె. ఇట్లు. 412

గీ ఉర్వశీలోకమును గోరియూర్వినాథుఁ, డఖిల దేవన్దరూపు నగ్రాక్షజ హరి
సభపు భగవంతునాద్యున్యజ్ఞ విభుని, బేర్చియజియించినాజాత్ర వేదుకతన. 413

- గీ. ప్రథమమున సర్వవాఙ్మయప్రణవహూః, వేద మొక్కండ యొకండభావింపదేవుఁ
డాడినారాయణుండు లేగడన్యడెవఁడు, నొక్కండయగ్ని వర్ణంబునొక్కండయగు.
- వ. త్రేతాముఖంబున నియ్యది త్రైవిధ్యంబుఁ జెందె. అనంతరం బా రాజేంద్రుం డవ
త్యంబగు సన్నికతన గంధర్వలోకంబుం బొందె.

415

అ ధ్యాయము 15.

—ఊఊ పరశురామచరిత్ర ఊఊ—

శ్రీశకుండు:—

- వ. ఇలాపుత్రుండగు పురూరవున కూర్వశివలన నాయువు, శ్రుతాయువు, సత్యాయువు, రయుఁడు, విజయుఁడు, జయుఁడు నను నార్వరు కొమరు లుద్భవించి.
శ్రుతాయువునకు వసుమంతుండును, సత్యాయువునకు శ్రుతంజయుండును, రయు
నకు నేకుండును, జయునకు సమితుండును, విజయునకు భీముండును బాడమిరి.
ఆ భీమునకుఁ గాంచనుండును, సతనికి హోత్రీకుండును, వానికి గంగను బుక్కిటం
బట్టిన జహ్నుండును, నా జహ్నునకుఁ బూరుండును, సతనికి బాలకుండును, సతనికి
సజకుండును, సతనికిఁ గుశుండును, గుశునకుఁ గుశాంబుండు, ధూర్తయుండు,
వసువు, కుశనాభుండు నను నలువురుకొడుకులును గలిగిరి. కుశాంబునకు గాధి
జనించె. సత్యవతియను నా గాధికన్యను ఋచీకుండను బ్రాహ్మణుండు యాచించె.
అననుకూపుండగు నా వరుంగాంచి గాధిరా జిట్లనియె.

416

- సీ. ఒకచెవి నల్లనై యొడలెల్ల జాలిల్లి, యోజను దెల్లనై తేజరిల్లు
గుట్టముల్ వేయి యుంకువగాఁగఁ గన్వకై, కొనితెచ్చి యొనఁగుముకుళికవంశ
జాతుల మే మనియూతెఱంగునఁ బల్కఁ, బృథ్వీశు నభిమతంబెఱిగి తోన
వరుణ దేవునికిడకరిగి యా హయముల, వెనఁ దెచ్చియిచ్చి యభ్యసరుహాక్షిఁ
గీ. బెండ్లి యాడె ఋచీకుండుపిదప సతియు, సత్తయు సవత్యకాంక్ష నైత్యంబుతోడఁ
దన్న సంప్రార్థనముఁజేయగదత్ప్రియంబు, నల్పఁగా నెంచి యా ఋషిసత్త ముండు.
- గీ. బ్రహ్మమంత్రంబులన్ దనసప్తతి మఱి, ధూత్రమంత్రంబులన్ దగ్ధశ్వశ్రువునకు
చరువుఁ గల్పించి యమ్మనిగ్రసరభసమున, స్నాన మొనరించుటకునయ్యచనియెనదికి.
- వ. అంత.

419

- చ. చరువు మదీయ మి మ్మనుచుగ్రసత్యవతిన్ జనయితి వేడఁగా
మురపెమువన్ స్వకీయచరువునన్ దన తల్లికి నిచ్చి తల్లిదా

చరువును దాభుజించె నదిగనయమివక్రఁ డెఱింగి భార్యతోఁ
బరువడి నిట్లు వల్కె మగురవా! యెనరించితి కష్టకార్యమున్. 420

గీ. ఘోరుఁడున్ దండధరుఁడునాథకొడుకు నీకుఁగలుగు నీభ్రాతృబ్రహ్మవిగ్రహుఁడగునన
నట్లు కాఁజనదనుచు నశ్రుత్యవతి తనదు, వల్లభుని వేడె వినయసంక్రభమమెనంగ.

గీ. భార్యయెడలఁ బ్రసన్నుఁడై భాగవతుండు, ఎల్కె నీరీతి నట్లెనిఁగబాత్రుఁడట్టి
వాఁడగు నటంచు నంతఁ దశత్పత్తి కుదప్ప, వించె జనుదగ్గి పౌరవోర్వీతలేశ!

వ. ఆ నత్యవతి మహాపుణ్యయు, లోకపావనియునగు కాళికి యను సౌవంతి యయ్యె.

ఆ. రేఁబదుహితయైనర రేఁబకాదేవిని, విజ్ఞుఁడు జనుదగ్గిరపెండ్లి యయ్యె
వరున నామెయందుభాగవముపికిని, వసుమనాదినుతులుగ్రహవమైరి. 424

ఉ. వీరలలోన రాముఁ డనిరవిశ్రుతుఁ డయ్యెఁ గనిష్ఠపుత్రుఁ డిం
సారెడు వైష్ణవాంశమునశ్రవభృదయంబును గాంచి మించి హే
లారతి నర్వహైహయకులంబును బీచమణించి ధీరుఁడై
ధారుణిఁ జేసి క్షత్రహితంబుగ నిర్వదియొక్క మాతొగిన్. 425

ఉ. రాజకులావతంస! యవశరాధము స్వల్పమెయ్యయ్య నమృహా
తేజుఁడు జామదగ్నుఁడతిగ్రస్తుల భూభరహేతుభూతులన్
రాజుల బ్రాహ్మణాహితులఁగబ్రాకటరీతిని బిల్కుమార్చె దా
రాజనతామసాత్ముఁడు నిరంకుశవృత్తియై పొరింబొరిన్. 426

పరీక్షితుఁ—

ఉ. మాటికి మాటికిం జలమృతమానక క్షత్రియకోటిసట్లు బా
హుటముగా వధించుటకునా భగవంతునకేమియెగ్గు మో
మోటములేకచేసి రలభూభుజులెల్లరు నయ్యుదంతమున్
సూటిగఁ దెప్పఁగాఁ గదవెగ్రసూరిజనోత్తమ! యోగవిత్తమా! 427

శ్రీశుకుఁడు:—

సీ. అర్జునాభిఖ్య నొకప్పురెడు ఘనుఁడు క్షత్రియపుంగవుండు హైరహయసృపాలుఁ
డచ్యుతాంశాంశు దశత్రాత్రేయు వివిధార్ప, సంబుల నారాధనంబుఁజేసి
బాహునహసంబుఁగబ్రత్యర్థి జయము న, వ్యాహతేంద్రియములుగ్రయశము బలము
నోజంబు శ్రీయ్యునకదేజంబు యోగేశ్వ, రత్వంబు నణిమాదిరరాజితగుణ

గీ. భరితవైవ యైశ్వర్యములబడసి యెలమి, నఖిలలోకంబులందుఁ దాననవతిరాత
గతిని విచ్ఛలవిడి నధాగతియైబోలె, సంపరించుచునుండె రాజర్షివర్య! 428

మ. మదవిస్ఫూర్తితుఁ డద్దుచుండు నిజభాగమారత్న సంయుక్తుడై
హృది రంజిల్లఁగ నర్మదాజలములన్ గ్రీడించుచున్ విస్మయ
ప్రద బాహుబలనంపదన్ వెన నదిన్ బంధింప నయ్యేటి నీ
రెదురై పాటుచు ముంచినై చెఁ గురురక్షణేంద్రా! తటిభాగమున్. 429

ఉ. డ్రావర! య త్తటిన్ విడిసికొన్న జపించెడు వీరమానియో
రావణుడ త్తటిన్ స్వశిబిరంబు ప్రతీపజలప్రవాహ వి
ప్లావితమాటఁ గన్గొని కళలంతను బొందుచుఁ గార్తవీర్యధా
త్రీవరవికృమంబు నయిరంపక ప్రాణి నెదిర్చె నాతనిన్. 430

గీ. అంతటఁ గృతావరాధు దశశాన్యుఁ బట్టి, యతివల నమక్షముఁగట్టికర్మమందు
తనదు మాహిష్మతీపురంబునను బెట్టి, వానరమునల్లు నెట్టె నశవజ్ఞఁ దుదిని. 431

క. అతఁడొక్కనాఁడు మృగయా, రతుండగుచు వివిక్తమగు నశ్రణ్యంబున ను
ద్ధతిఁ గ్రుమ్ముచున్ జేరన్, యతితలకుండగు జమదగ్నియాయాశ్రమపదమున్. 432

గీ. తాపసోత్తముండగు జమదగ్ని యంత, పై నికామాత్యవాహనసహితుడైన
యా మహిపాలవర్ణునక ర్హణంబుఁ, గామధేనువుకతన నశగ్గలికఁజేసె. 433

మ. తనమైశ్వర్యముకన్న మిన్నయగు నుద్యత్సంపదన్ బేర్చు న
మ్మనిచందుగ్గిన్ జమదగ్ని నచ్చటఁ దపోభూమిన్ బొడంగించి యా
తని యాతిధ్యము నాదరింపక తమిక్రదా నా హవిర్ధానిపై
మనమున్నిల్పెను హైహయధిపతి నిర్మర్యాదుడై పార్థివా! 434

మ. అవలంబునఁ జేసి హైహయవిభుండహ్మానిరాడోమధే
నువు బల్కిన్ హరియింప స్వీయభటనంకచోహంబుఁ బోరేవ వా
రు వడిన్ లేగనుగూర్చి యమ్మొదపు నాశ్రోశింపుచుండంగ మ
క్తువ మాహిష్మతి పట్టణంబునకుఁగొంపోయి రువ్వెత్తుగన్. 435

గీ. రాజు వెడలినపదపడిరాముఁ డాశ్ర, మావనికే నేగుడెంచి యశ్రయ్యుపనివాళు
దాష్ట్యమును విని పృథుండడతాడితమగు, కృష్ణవర్చుంబుకరణిఁ బెన్పిన్ముకఁజెందె.

గీ. ఘోరపరశువు నశరత్కూణిరయుగముఁ, గవచమును గార్కుంబునగడఁగఁదాల్చి
యూధపతిపై కిదుముకుమృతగాధినాథు, పగిది రాముండు హైహయధిపతినిగవిసె.

మ. పురినిన్ జొచ్చుచు నర్జునుండు కనియెన్ భూరిప్రతాపనల
స్ఫురణున్ శత్రుచమూఘదాపహరణున్ సూర్యాంశుదీప్తజ్ఞు
భరణున్ బాణధమవరశ్వధరున్ బ్రసీతకృష్ణజానా
బరు సర్వతానకరున్ భృగుప్రవర మంత్రహరిత్రయాతత్పరున్. 438

- మ. కని యా హైహయచక్రవర్తి చటుల్ గొగ్గొగ్గొధవిన్నూర్తి స్వం
దసహ స్త్యశ్వపదాతియు క్తములు నానాశత్రుజాలోగ్రముల్
హాననోద్యోగచణంబులైన పదునేడక్షాహిణు ల్పంచె దోఁ
దునిమెన్ దా నొకరుండ చేచ్చి భగవంతుండైన రాముం డటన్. 439
- చ. పవనమనోజవుండు రిపువర్గనిఘాదనుడైనయట్టి భా
ర్గవుండు కడంతో నిజవర్గశ్వధమున్ నిగిడించె నందు బా
హువులును గుత్తుకల్ పదముగలూరువులున్ దెగ యుద్ధభూమి వా
రువములు సారథుల్ మడియరోజుచుఁ గూలిరి విద్విషదృఢుల్. 440
- ప. ఇట్లు శోణితకర్దమంబగు సంగరాంగణంబున భార్గవరామకు తారసాయకంబులఁ
గవచంబులును, ద్వజంబులును, గార్మకంబులును, గళేబరంబులును నికృత్తంబులై
నేలంగూలంబడిన నిజపై న్యంబును బొడఁగాంచి రోషకుటిలభుకుటియుగభుండై
ఉ. అంచితవిక్రమాధ్యుడగునర్జునుఁ డాత్మనహప్రబాహులన్
బంచశతాంబకంబులనుబంచశతోగ్గిధనుస్సులందు సంచ
ధించెను రాముపైఁ బటవశధీరుండు రాముండు నేకధన్వుడై
సించెను వాని నన్నిటినిశ్చేవ దలిర్పఁగ నన్నికోలలన్. 442
- చ. దుగ్రిమములఁ బర్వతంబులను ౩ దోర్బల మొప్పఁగఁ బెల్లగించి వే
గమ పటతెంచు నర్జునునిఁ ౩ గాంచి తదీయ మహాభూషణహ
స్రము నుటుమాడివైచె నహి ౩ రాజఘణంబులఁబోలె యుద్ధరం
గమున భృగువృకాండుఁ డతి ౩ కర్మశనేమి కుతారధారలన్. 443
- క. పిమ్మట ఖండితభుజుడగు, వమ్మనుజేంద్రుని శిరంబునలఁతెన్ గిరిశృం
గమ్మవలెన్ గూల్చె నుద, గ్రమ్మగువరశువునఁ బరశురాముండు క్షితిపా! 444
- క. తమతండ్రి హతుండైనన్, సమరక్షితి నిలువ కయుతృప్తసంఖ్యాకులు భూ
రమణుని కొమరులు కడు వే, గమునన్ బాటిరి భయప్రకంపితమతులై. 445
- చ. పదపడి వైరిఘనరుండు ౩ భార్గవరాముండు లేగతోడ న
మొదలవును వే మరల్చుకొని ౩ పోయి నిజాశ్రమభూమి యల్లనన్
గదిసియుఁ దండ్రి కర్పణముఁ ౩ గా నిడి యాత్మకృతంబు సర్వమున్
పదలక తెల్పఁ దండ్రికిని ౩ భ్రాతలకున్ గరువంబుఁదోఁపఁగన్. 446
- మ. అది విని జనుదగ్గి పుత్రున కిట్లనియె. 447
- క. వినువర్షదేవమయాడగు, జననాయకుంబట్టి యుటక ౩ చంపుటకతనన్
మనభజ రామా! పాపం, బాసరించినవాడనైత ౩ యో! యదితగునె? 448

- గీ. మనము బ్రాహ్మణులముగదా?తనయ! సర్వపూజ్యతం బొందితిమి తాల్మి
మూలమునన
లోకగురుడగుదేవుండుకై కొనెఁజుమి, తాల్మి నాపారమ్య్యవ్యధంబు నిజము.
- క. విప్రులసిరి భాసిలు సౌ, ప్రభయంబలె నిరంతరము తుమకతనన్
క్షిప్రగతి హృష్టుడౌ లో, కప్పిభుఁ డా హరి తుమావికాసయుతులకున్. 450
- గీ. అన్న! విను బౌద్ధవధమునకన్నమిక్కుటమ్ము మూఢాభిషిక్తవధమ్ము కానఁ
జిత్తమా యచ్యుతునియందుఁజేర్చిత్తీర్థ, నేవచే బాతకమ్ముఁ ద్యజింపు మయ్య.

అ ధ్యాయ ము 16.

శ్లోక విశ్వామిత్ర చరిత్ర శ్లోక

శ్రీశుకుడు:—

- గీ. ఓ క్షితీశ్వర! జనకోపకృషితుడయి, వలైయని రాముఁడొక్క సంకవత్సరంబు
తీర్థయాత్రలఁ గావించితిరిగి తనదు, పుణ్యతరమగు నాశ్రమ్యభూమిఁ జేరె. 452
- క. ఒకనాఁడుగంగకున్ రే, ణకచని యట నప్పరోగగ్రణోపేతుండై
వికచాఙ్గమాలియై మ, చ్చిక గంధర్వపతి క్రీడతనేయుటఁ గాంచెన్. 453
- గీ. నదికి జలమునకై చన్నకముదిత యట్లు, క్రీడఁగావించు నతని వీక్షించుచుండె
నెలమి నాచిత్రధునిపై నుంచుకంత,స్పృహ మదిజనింపఁగా హోమ్యవేశ మటచి.
- క. కాలాతిపాతమగుటన్, లోలో మునిశాపశంకలోఁగుచు నాలో
నా లేమ వచ్చి కలశము, మ్రోలన్ బెట్టియును గేలుక మొగిడిచి నిలిచెన్. 455
- గీ. దారవ్యభిచారమున్ జమగదగ్ని యెఱిగి, కోపఘూర్ణితనయనుడై కొడుకులఁగని
దీనిఁబాపాత్మురాలి వగధింపుడనిన, నాక్రియన్ జేయరైరి వాగవనినాథ! 456
- గీ. పిదప రాముండు దాఁ బిశ్యుప్రవేరితుడయి,తల్లితోఁగూడఁ దనదు భ్రాతల వధించె
మునివరుండగుజనదగ్గి న్ననునతపస్స, మాధిదివ్యప్రభావ మగ్రగ్లాఙ్గఁ డగుట. 457
- గీ. అంత జమదగ్ని సంప్రీతుడగుచు నిజతనూజు వరమును వేడ నశ్వగ్రహించె
హతులజీవితమును దద్యుధాన్యుతియును,రాముఁడర్థించె వరముగారాజితీలక!
- గీ. కుశలులై నిద్రొందుడి మేల్కొన్నయట్లు, తత్త్వణము వారు లేచిరిగధరణినాథ!
పితృతపోవిద్యవైభవాభిజ్ఞఁ డగుట, నిట్లు రాముండు సేసె సుకవృద్ధ్యధంబు. 459
- గీ. థామశేశ్వర! యర్జునాశ్రమజాల్ మదిని, వంద్యునింపుచుఁ దమలోపకృష్టవధము
రామపీఠ్యాతిరేకతిగ్రస్కృతులయి, యెందు సౌఖ్యంబులేకంబుఁబొందరైరి. 460

శా. ఆ రాముం డొకనాఁడు భ్రాతృసహితం శ్ర జై వీరిమీఱంగఁ గాం

తారక్షోణిఁ బోవ నష్టననుతుల్ శ్ర తచ్చిద్రమున్నట్టి ప్రా
వైర్వరంబున్ దగఁ దీర్చఁగాఁ దలఁచి దు శ్ర ప్పారంభులై పావకా
గారాసీను ముకుందభక్తుని మునిన్ శ్ర ఖండించి రుక్మీశ్వరా!

461

చ. కృపణత రామమాతయగు శ్ర రేణుక యెంతగఁ గోరివేడినన్
గృవ యొకయింతలేక చలి శ్ర యింపక యీగతి దుష్ప్రవర్తనుల్
నృపనుతు లెల్లరున్ వరము శ్ర నీంద్రుశిరంబును బల్కి గోసి ని
శ్రువులయి యేగి రాశ్రీమప శ్ర దంబుచు వీడి కురుక్షితిశ్వరా!

462

చ. ఉరము శిరమ్ము మోదిగొనురచుమ్మలికమ్మున “రామ! రామ! న
త్వరమున నేగు దెమ్మిటు ను శ్ర తా” యనుచున్ విలపించె నుచ్చకై
స్వరమున రేణుకాతరుణి శ్ర వారును దవ్వలనుండియే తదా
ర్రవము నాలకించి వెనఁ శ్ర దా రచుదెంచిరి స్వాశ్రీమోర్వికిన్.

463

మ. హతుడౌ తండ్రినిఁ గాంచి దుఃఖిష్టభురో శ్ర పామర్షశోకార్తిమో
హితులై “యక్కట! తండ్రి! ధర్మరత! యో శ్ర గీంద్రా! మమున్ వీడి యే
గితె న్నన్మోకముఁ జేర నీ”వను చతి శ్ర క్లేశంబునన్ దూలి చె
క్కు తెఱంగుల్ విలపించి రష్ట్ర తనయుల్ శ్ర క్షోణీతలేశాగ్రణీ!

464

వ. ఆప్పుడు.

465

మ. పితృదేహంబిడి భ్రాతృసన్నిధిని న శ్ర వీరుండు రాముం డుద
గ్రతమై ఘోరపరశ్వథంబుఁగొని శ్ర తాంతంబుఁ గావింపఁగా
మతి నూహించి ద్విజఘ్ననాశిత రమన్ శ్ర మాహిమృతిం జేరి యు
ద్ధతిఁ గావించె మహాగిరిన్ నగరమ శ్ర ధన్ దచ్చిరఃపంక్తులన్.

466

గీ. వారి రక్తంబుచేత స్రవ్వారిగాఁగ, బ్రాహ్మణాహితులకు నతిభయదమైన
“ఘోర” యనియెడివేరిటిగొప్పనదిని, వాసిగా నందుఁ బ్రవహింపఁగ జేసెనధిప!

చ. జనకవధంబుహేతువుగ శ్ర శ్రుతియజాతిని మట్టువెట్టఁగా
మనముననెంచి యిర్వదొక శ్ర మాఱు వసుంధర శ్రుతశూన్యయై
యొనరఁగఁజేసి రాముండు మ శ్ర హోజ్జ్వలుడౌచు శమంతపంచకం

బువ నొవరించె బేర్చి ప్రాద శ్ర ముల్ దగఁ దొమ్మిది రక్తయక్తముల్.

468

శ్రీ రాముఁ డంతట దండెత్తిరంబు దెచ్చి, తత్తనువుతోడ సంధించిదర్శలనిడి
యొకటదేవమయుండు స్రరాక్షసుడైన, దేవు యజియించె మఖములభూవరేణు.

గీ. ప్రాశ్నిశన్ హోతకు నొనంగెత్తబ్రహ్మకొనంగె, దక్షిణాశం బ్రతీచి న్యధ్వక్యునకిడె
బ్రీతి నుత్తరదిక్కు నుగ్ధాత కొనంగె, నిచ్చె నంతరదిశలఁ ద్రవితరులకును. 470

గీ. కశ్యపునకిచ్చె మధ్యభాగంబు మఱియు
బాలుపుమీఱ నార్యావర్తమును భృగుద్య
హుం డొనంగె నుపద్రవ్యకర్మినాథ
తదితరం బెల్ల నొనంగె న్యదమ్యులకును. 471

గీ. పిదప నంతృప్తహృదయుఁడై శభృగువరుండు
బ్రహ్మనదియా నరన్వతిన్ బ్రాకటముగ
నవభృగస్సాననిర్మూలీతాఘుండగుచు
జలదనిర్ముక్తభానుండువలె వెలింగె. 472

గీ. అంత జమదగ్ని స్మృతియు క్తమైనతనువుఁ
బడసి రామార్చితుండై యశపారమహిమ
నరగ ఋషిమండలంబునన స్తముండయి
తేజరిల్లెను వింటె యో రాజముఖ్య! 473

గీ. పద్మదళలోచనుఁడు భగవంతుఁడజుఁడు, జామదగ్న్యుఁ డపారమ్యహామహిముఁడు
రాముఁ డాగామిమన్వంతేశ్వరంబునందు, బొనంగె న ప్తర్షి మండలంబునవెలుంగు.

గీ. న్యస్తదండుండు శాంతమ్యనస్కుఁడునయి
నేడును మహేంద్రశిఖరి నుగ్ధాండతండు
భూరమణ! సిద్ధగంధర్వచారణులు త
దీయ చరితంబు సతముఁ గీర్తించుచుందు. 475

చ. జగదధినాయకుండు హరినర్వమయుండు జనార్దనుండు డా
భృగువులలోన నిట్లవత్సరించి నృపాలుర నెల్లఁ జేవ యె
ప్పఁగ నుజుమాడియాడి మహిభారము నర్పము డించివైచె నా
భృగుకులవర్యు నమృతచరిత్రము పాత్రముగా? పొగ డ్దకున్. 476

గీ. గాధికి సమిద్ధపావకుశరణిఁ బొడమె
నవనినాథ! విశ్వామిత్రుఁడమిత తేజః
డతఁడు తవమున క్షత్రాకాయంబుఁ దొఱఁగి
ప్రకటమగు బ్రహ్మతేజంబుఁబడ నె బావె 477

చ. రాజా! ఆ విశ్వామిత్రునకు నేకశతపుత్రు లున్బంబించిరి. అందు మధుచ్ఛండుం
డనువాఁడు మధ్యముఁడు. ఆ గాధేయుండు దేవరాతండును, భృగుకులజాతం

దును, నజీగర్తనామాంతరుండు నగు శునశ్శేపుఁ బుత్రుఁగా నియ్యకొని తన కొడుకులంగని యీతని మీకు జ్యేష్ఠునిగా నొనరించుకొండని యాదేశించె. ఆ యజీగర్తుఁడు హరిశ్చంద్రయాగంబునకై విక్రయింపఁబడిన పురుషపశువు. ఆతండు పౌజాపతి మున్నఁగాఁగల దేవతలఁ బ్రస్తుతించి పాశబంధంబునుండి విముక్తుండయ్యె. భాగవుండైన శునశ్శేపుండు దేవయజ్ఞవంబునన్ దేవతలచే రక్షింపఁబడుటంజేసి దేవరాళుండనంబరంగె. మధుచ్ఛందునకు జ్యేష్ఠులైన యేబంధును దమతండ్రి యాదేశంబు కుశలంబుకాదని యియ్యకొనరైరి. దానంజేసి క్రుద్ధుండై కాళికుండు దుర్మతులారా! మీరు మ్లేచ్ఛులు కం డని వారల శపించె. అంత శాపభీతుండై మధుచ్ఛందుండు తనకుఁ గనిష్ఠులైన యేబంధం గూడి తండ్రింబూచి నీ యానతిచొప్పున మే ముండంగలవార మని శునశ్శేపు జ్యేష్ఠునిగా నంగీకరించి తా మాతని ననుసరించిరి.

478

విశ్వామిత్రుండును నిజాజ్ఞానువర్తులైన కొడుకులంగని మీరు నా మానంబుఁ గాపాడి నన్ను వీరవంతునిగా నొనర్చితిరి. కావున మీరును వీరవంతులుకండని యనుగ్రహించి “యో కుశికవంశజాతులారా! యీ దేవరాతుండు మీ కగ్రజండు. ఈతని ననుసరించి మెలంగుడు” అని యాదేశించె.

479

అష్టక హారిత జయంత సుమదాదు లజీగర్త వంశజాతులు. ఇట్లు కాళిక గోత్రంబు విశ్వామిత్రీ పుత్రులచే భిన్నభిన్నంబై వ్రవరాంతరంబునుం బొందె. ఇది దేవరాతజ్యేష్ఠత్వంబునఁ బ్రకల్పితంబయ్యె.

480

అధ్యాయము 17.

— రజివరిత —

శ్రీశుకుండు:—

వ. రాజేంద్రా! పురుషుని పుత్రుండైన యాయువునకు నహుషండును, క్షత్రవృద్ధుండును, రజియు, రంభుండును, వీర్యవంతుండును, ననేననుండు నను సుతులుదయించిరి. అందు క్షత్రవృద్ధవంశంబు నెఱింగించెద నాలింపుము. క్షత్రవృద్ధ సుతుండగు సుహోత్రునకుఁ గాశ్యండు, కుశుండు, కృత్స్నమదుండు నను మువ్వరు. కొడుకులు గలిగిరి. అందుఁ గృత్స్నమదునివలన శునకుండు సంభవించె. ఆ శునకునకు బహుమంత్రపవిత్రయైన శౌనకుండుత్పన్నుండయ్యె. కాశ్యునకుఁ గాళియు, నతనికి రాష్ట్రుండును, రాష్ట్రునకు దీర్ఘతవుండును, దీర్ఘతవున కాయుశ్వేద వ్రవర్తకుండగు ధన్వంతరియుఁ బొడవిరి. ఆ ధన్వంతరి యజ్ఞభాజియు,

నారాయణాంకుంబునై న్మరించితమాత్రంబున నార్తుల యార్తుల బోగొట్టుచుండు. ఆ ధన్వంతరికి గేతుమంతుండును, గేతుమంతునకు భీమరథుండును, సతనికి దివోవాసుండును, సతనికి ద్యుమంతుండును, సతనికి బ్రతర్దనుండును గలిగిరి. ఆ ప్రతర్దనుండే శత్రుజిత్తుగు ఋతధ్వజుడనియు జెప్పబడె. అతనికి గువలయా శ్వుండును, సతనివలన నలర్కాదులును గలిగిరి. 481

అరువదియాఱువేల సంవత్సరంబు లలర్కుండు భూమి ననుభవించె. అలర్కున కంటె నన్యండుగు రాజెవ్వండును భూమి సంతకాలం ఒనుభవించినవాడులేడు. అలర్కునివలన నన్నతియు, సతనివలన నునీతుండును, సతనివలన నుకేతుండును, సతనివలన ధర్మకేతుండును, వానివలన సత్యకేతుండునుబుట్టిరి. సత్యకేతునివలన దృష్టకేతుండును, సతనివలన వీతిహోత్రుండును, సతనివలన భర్గుండును, సతనివలన భర్గభూమియు జనియించిరి. వీరు క్షత్రవృద్ధసంశంబు ననుసరించిన కాశసంబంధీకులైన భూపాలకులు. రంభుండనువానికి రభానుండను కొడుకు కలిగె. అతనికి గంభీరుండును, సతనికి గృతుండును గలిగిరి. అతనిక్షేత్రంబున బ్రహ్మకులం బుదయించె. ఇఁకి ననేనసుని వంశంబు జెప్పెద వినుము. అనేనసునకు శుష్మండును, సతనికి శుచియు, సతనికి బ్రహ్మసారథియైన త్రికళ్యణుండును, సతనికి శాంతిరజుండును బొడమిరి. అతండు చరితార్థుడు నాత్మజ్ఞునియు నయ్యె. రజి యనువాని కేనూఱుగురు కొడుకు లుదయించిరి. ఆ రజి దేవతలచే సంప్రాప్తంబుడై దైత్యులను వధించి యింద్రునకు స్వర్లోకంబానంగె. ఇంద్రుండు మగుడ దివం బతని కొసంగి యితని చరణంబులు ముట్టి స్ర్వాదునివలన శంకితుండై తన్ను సమర్పించుకొనియె. అంత రజి నుడసినప్పిల్ల సతని కొడుకులు యాచించుచున్నను నిందుగ్గినకు స్వర్గంబానంగగైరి. యజ్ఞంబులయందలి భాగంబులను సవహరింపఁదొడంగిరి. అంత మహేంద్రుండు గురునిచే వేంబడు హోమాగ్నియందు మార్గచ్యుతులగు నా రజిపుత్రకుల నందఱ దహించె. అందొక్కఁడును కేషింపఁడయ్యె. 482

క్షత్రవృద్ధజాతుండగు కుశునివలనఁ బ్రీతియు, సతనివలన వంజయుండును, సతనివలన జయుండును గలిగిరి. ఆ జయునకుఁ గృతుండును, గృతునకు హర్యధ్వనుండను నృపుండును గలిగిరి. అతనివలన సహదేవుండును, వానికి భీముండును, వానికి జయశ్రేనుండును, వానికి సంకృతియు, వానికి జయుండును, వానికి మహారథుండైన క్షత్రధర్ముండును బొడమిరి. వీరలు క్షత్రవృద్ధ సంజాతులైన భూపాలుడు, ఇఁక సహుషవంశజాతులైన భూపతులను జెప్పెద వినుము. 483

అధ్యాయము 18.

—అథ యయాతి చరిత్రః—

శ్రీశుకుడు:—

నహుషభూపాలునకు యతియు, యయాతియు, సంయాతియు, నాయాతియు, వియతియు, గృతియు నను పుత్రులు దేహికి వడింద్రియంబులుంబోలె నుత్పన్నులైరి. అందు యతియనువాడు పిశ్యదత్తబైన రాజ్యంబును దాదృగ్విధసంసారంబునంబడి పురుషుండు తన్నెఱుంగకుండుగాదాయని తత్పరిణామంబెఱిగినవాడగుటంజేసి యొల్లడయ్యె. తండ్రియగు నహుషుండు శచీదేవిని గామించుటంజేసి యగస్త్యుని మునివరులచే స్థానభ్రంశంబు నజగరత్వంబు నొందింపంబడయయాతి రాజయ్యె.

484

చ. నలుపురతమ్ములన్ గ్రమతనాలుగుదిక్కుల నిల్పి యమ్మహా
బలుఁడు యయాతి యధరణిపాలుఁడు కావ్యతనూభవన్ గుణో
జ్జ్వలయు నుశీలయైన వృషపర్వునికూతుఁడు బెండ్లియై యశో
విలసనమొప్ప సర్వపృథివీతల మేలె ననగళంబుగన్.

485

పరీక్షితు:—

గీ. కావ్యుడెన్నంగ బ్రహ్మర్షిక్షత్రియుండు, నాహుషుండు ప్రాతిలోమవిభవాహమెట్లు
క్షత్రియబాహ్మణులకునుగ్రంథవిల్లె, దెలియఁజెప్పుము నాకు యశీంద్ర! దీని.

శ్రీశుకుడు:—

సీ. వృషపర్వుడనుదానగవేంద్రునిపుత్రిక, శర్మిష్ఠ వేపురసఖులఁ గూడి
యర్మిలి గురుపుత్రియగు దేవయానితో, నొకనాఁడు చని నగరరోపవనము
నందుఁ బుష్పితభూరుహంబులనడుచును, రొడఁజేయు తుమ్మెదకొదమలలరు
తమ్మికొలని సైకతంబుల విహరించు, చందలి నలిలాశ్రయంబుఁ జేరె
గీ. కమలలోచనలై నయాకనన్యలెల్లఁ, దమతమదుకూలములను దగ్ధత్వములందు
నునిచిహదమునఁజొఱబడికయొకరిమీఁద, నొకరుగాఁ బేర్చినీళ్ళుజ్వల్లుకొనుచుండెడి.
గీ. వృషభవాహనమెక్కి గార్హివమేతుఁ, డగుచుఁజనుచున్న గిరిశునోయ్యనఁగనుఁగొని
వేగ నొడ్డెక్కి యంగనల్ ప్రవీడితలయి, కట్టుకొనిరి చేలంబులుకారవేంద్ర! 488
గీ. తెలియక స్వకీయమ యటంచుఁడలఁచి తా ధరించె గురుపుత్రివల్ల శర్మిష్ఠవేగ
నదియెఱిగి కడుం గుప్తితాత్మయగుచు, నిష్ఠురంబుగ దేసయాని యిటులనియె
గీ. ఔర! నూహుండు మా దాసికయైన దీని, యలుసుదన మిడియెన్న సగన్ధాయమెకద
తాను గైకొనె నా కట్టఁదగినబట్ట, గ్రతువునందును తుని హవిర్యాగమువలె.

- సీ. ఎవ్వారు తపముచేసిన నను నజగత్క్రియంబును నృప్తిచిత్తరలముక క్తి
నెవ్వార లలవరకమేళనకును ముఖంబగుచు నగ్రస్థానమందియుండి
రెవ్వారు తగ ధరియింతురు కల్యాణ, దాయకమైన యాత్మాన్నాచయము
నెవ్వారలకు మొక్కుకొనెపుడు స్తుతింతురు, జేతలు దిక్పతుల శ్రీవతియును
- గీ. నట్టి ద్విజులలో భృగువులవరయ మేము, దీనితండ్రి శిష్యుడు మాకు, దెంపుతోడ
దాను దాలించె నా తాల్పరదగినవలువ, దుష్టయగుచు వేదంబు శ్తురద్రుండువోలె.
- క. అని యాడెడు గురువుత్రిన్, గని కినుకన్ రోజుచు ఘణిక వ్యయువోలెన్
గననాచు నాడుగఱచుచు, ననె నీగతి రోషభీష్మకాలాపములన్. 492
- చ. ఎఱుంగక యాత్మవృత్తము నిశనీ! యిటులేటికి దుర్వికృత్యనం
బుఱక యెనర్చుకోగడగితోసి యభాగిని! యోసిభిక్షుకీ!
మఱచితే? వాయనంబువలెమా గృహసీమలఁ గాచిపట్టుకొం
చఱిముఱిఁ బొట్టవోసికొనుటన్నది యంతన నింతయైతివే. 493
- శ్రీశుభాదుః—
- క. ఏవవిధపరుషోక్తుల, నా వృషపర్వసుత తెగడిరయాచార్యసుతన్
బావిన్ బడదోయించియు, వావిరిజెనె సఖులఁగూడినప్రముఁగొనుచున్ 494
- గీ. ఆమె స్వగృహంబుఁజేర యరయాతిన్మపతి, యాపురోద్యానమున మృగకయాభిరతిని
స్వేచ్ఛఁ గుగ్మిలుచుండి యగ్రదృచ్ఛఁజేసి, నూతికడకేగి కావ్యతనూజఁగాంచె.
- ఆ. విగతవస్త్రయెనవెలఁదికి రాజవ, రేఖ్యుడవుడు స్వాత్మరీయ మొనఁగి
తన కరంబుచేతఁడత్కరంబును బట్టి, యెత్తి లాగె గరుణయత్తమిల్ల. 496
- సీ. ఆ వీరవర్చ్య యరయాతిభూపతిఁగాంచి, కావ్యపుత్రిక ప్రేమకలితమమధు
రోక్తులబల్కె నికల్లోరాజనత్తమ!, వైరిఘస్కర! నాదుకపాణి నీవు
పట్టితికాన సీరపట్టిన నాచేయి, యెరుఁ డెవ్వఁడును బట్టకుండుఁగాక
పార్థివ! యిదియు దైవకృత సంబంధంబు, పూరుషకృతము కాఁబోదునుమ్ము
- గీ. కూపమునఁ జిక్కియున్న నాకు భవదీయ, దర్శనప్రాప్తి యిందు నికదర్శనంబు
సత్యమిది దీనిఁ దోసిపురచ్చంగ నెవరి, తరము కానేర దో వసుధాకళిత! 497
- మ. తొలి నాచే శపియింపఁబడ్డ గురుభ్రాతృండో కమం డష్ట వే
రలుకన్ నన్ను శపించె ధ్రోణిమణాశ్రయా శాపమూలంబునన్
బలుమాటల్ పలుకంగనేల నిఁక నాకపాణిన్ గ్రహింపంగఁ బోఁ
డిలలో బ్రాహ్మణుఁ డెవ్వఁడేనియు నిజంబీవాక్యము న్నమ్ముమీ. 498
- మ. అని పలికిన దేవయాని వాక్యంబులు విని. 499

గీ. తన కనభిమతమయ్యున్ దైవవిహిత, మగుటయున్ దద్గతంబయ్యి స్వాశయంబు
నుంటయు నెఱింగియప్పునాశులఘడు దేవ, యానివచనంబు బ్రీతినిశ్చయ్యకొనెనధిప!

గీ. జనపతి యయాతి యటనుండీరచన్నపిదప, నేఱ్ఱుచున్ బట్టణంబునశ కేగియందుఁ
జెప్పె శర్మిష్ఠనుశువులుంజెయిదములును, దండ్రీయగు శుక్రనకు మనశస్తాపమడర.

చ. అడలుచు స్రుక్కుచున్న తనశయంగని యా భగవంతుడైన శు
క్రుడు విమనస్కుడై నిజపురోహితకర్మము సీనడించుచున్
గడుకొని యుంఛవృత్తియె నుశఖపదమంచని యుగ్గడింపుచున్
వెడలె పురంబునుండి పృథ్విపిదప! పుత్రికతోడఁ దెంపునన్. 502

గీ. అంత వృషవద్వృక్ష డెఱిగి యశయ్యమరవిజయ
కావ్యుతోడ్పాలు తమకు ముఖ్యంబటంచుఁ
దలచి తెరువున కడ్డుగాఢదత్పదముల
సాగిలంబడి గురునిఁ బ్రశనన్నఁ జేసె. 503

ఆ. సులభకోపుండై నశశుకుండు కలఁక తే, రి నిజశిష్యుఁగాంచిరయనియె నిట్లు
క్షీతిప! నీమెకోర్కెల్లెంపఁగాఁ దగు, నీమె విడిచియుండరనిచ్చగింప. 504

ఆ. అనిన వల్లెయనుచునతఁడియ్య కోల్లెల్ప, దెల్పె హృద్గతంబునదేవయాని
జనకదత్తయగుచుశర్మిష్ఠసానుగ, యగుచు ననునరింపఁదగును నన్ను. 505

మ. అని కావ్యాత్మజ పల్కినట్టి వచనంబాలించి శర్మిష్ఠ యె
య్యన నాత్మీయుల సంకటంబును దదీరయార్థక్రి యాగౌరవం
బును లోలోఁ దలపోసి చేడియలతోఁ బబాందోష్యఁగా దేవయా
నిని దా దాసిక్రియన్ గడంగి కొలిచెన్ శవెన్నంటి వర్తించుచున్. 506

గీ. అధిప! నవలపాత్రజుడగుయశయాతిన్ పతి, కొనఁగెశర్మిష్ఠతోఁగూడిర యున్న సుతను
బ్రీతి నిట్లనిపలికె శర్మిష్ఠ నెవుడు, తల్పమునఁ జేర్చుబోకుమోరధరణినాథ! 507

చ. ఇట్లు యయాతినరపాలకుండు రాజ్ఞి యగు దేవయానింగూడి చరింపుచుండ సఖిజన
పరివృతయైయున్న శర్మిష్ఠయు రహస్యస్థలంబున నతనినే వరించె. అపత్యార్థంబున
రాజుహితృప్రాధితుండై ధర్మవిదుండగు యయాతి ధర్మంబుఁ బరికించి శుక్రపద
నంబు స్మరించియు నది దైవ నిర్ణీతంబుగా భావించి శర్మిష్ఠం గ్రహించె. 508

క. జనపర! యదుతుర్వసులను, తపయులఁగనె దేవయానిరదనుజాధిపనం
దవ శర్మిష్ఠయు ద్రుహ్యువు, ననువున్ బూరు వను ముత్తరనాత్మజులఁ గనెన్. 509

క. పతివలసన్ శర్మిష్ఠయు, సుతులఁగనుట యెఱిగి కోర్కెలకోకవివశయై
పితృగృహమునకు మానిని, యతిరయమునఁ జనియై దేవయాతి కడంకన్. 510

గీ. కాముకుండు యయాతి యాకాంతవెంటఁ
బడి కలఁకఁ దేర్పు నుమలఁ ద్రతృదయుగము
సంటి చాలఁగ వేడియైనా సతిం బ్ర
సాదకలితఁగాఁ జేయ నశక్తుఁడయ్యె.

511

గీ. కుపితుడై జేనిజూచి శక్రకుండువల్లె, నంగనాకాముకుండవై యాజ్ఞ మిఱి
వర్తిలితిగాన వికృతహాసమును సూర్పు, ముదిమి నిన్నా వరించుత్యమూఁకహృదయ!

చ. అనిన యయాతిభూమిపత్రిమూర్త్య! భవత్సుతయందుఁ గోమ్మలన్
దనివినిజెంద కుండితి న్ననన్ విని భాగ్యుఁ డెవ్వఁడేని యా
ననము నొసంగి నీముదిమిఁ బాల్పడి తాలుచునేని నవ్వయో
వినిమయవృత్తిచేతఁ బృథ్వివీశ! యథేచ్ఛ సుఖంబునొందుమా.

513

చ. అని స్వజరావ్యవస్థఁ దెల్పయం బలుకన్విని యష్ట డ య్యయా
తిసృపతి జ్యేష్ఠపుత్రకునిగ్రాహియుతునిన్ బొడఁగాంచి యో యదూ!
తనయ! ధరింపు నా ముదిమిఁ దావక యౌవన మిమ్ము కోమ్మలన్
దనియని నేనుఁ దాన మమృతన్ రమియించెదఁ గొన్నియేం డ్లిలన్.

514

యదువు:—

గీ. నడుమదొరకొను ముదిమిచేరనిడుములువడ, నిచ్చగింపను నేను క్షోభకేళకలక!
గ్రామ్యమైన సుఖంబెఱుంగక పురుషుఁడు, శాంతిఁబొందంగలేడు నిజమ్మునుమ్ము.

వ. అని యదువు పితృనిదేశంబు నిరాకరించిన.

516

గీ. స్వపితృయాచితులగుచుదుర్గర్వసుఁడుద్రుహర్యుఁ, డనువునర్దానభిజ్ఞులై యస్థిరముల
స్థిరములనియెడు బుద్ధిఁజింతించు చతని, వాంఛితముఁ దీర్చినొల్లనివారలైరి.

517

వ. అంత.

518

ఉ. ప్రియమునందుఁ బిన్న గుణవర్ణమునందున మిన్న యైన మే
ధాయతుఁ బూరువున్పిలిచితండి యయాతి వచించె నిట్లు వ
త్సా! యిదే నాదుమాటవినుకమగ్రజలట్లు నిరాకరింపఁగా
నీ యెడలోఁ దలంపకుమునీ వెపాతుండవు నాకు నన్నిటన్.

519

పూరుడు:—

క. తనదేవాము సృజించిన, జనకునకున్ బ్రత్యవకృతిగవలువఁగ లోకం
బున నెవఁడు సమర్థుండగు?, జనకుని కృపఁగాదే పుత్రుఁడుసౌఖ్యము వడయున్.

గీ. నుడువకయచేయునుతుఁడు త్రముఁడునుడివివ, యతులఁ జేసిడివాఁడుమృధ్యముఁడుత్రద్ధ
యుడిగియొనరించు నాఁడధముఁడు నిరాక, రించువాఁడెన్న జనకపురీషసముఁడు.

- మ. అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చి పూరుడు తదీశ్రయంబౌ జరందాల్ని జ
వ్వనమిచ్చెన్ దగ నయ్యయాతివృపుఁడున్ భావంబు పొంగాట నా
తని తేబ్రాయముఁదాల్చి పైర్వగతి నుత్సాహప్రపూర్ణాను ర
క్తిని నానావిధకామభోగములఁబొందెన్ బాధిన్ తననమా! 522
- గీ. ఏడుదీపులలో వసియించుపరిజల, లెన్నమైఁ దండ్రివోలె బ్రాలించుచుండి
యిందియవశంపడుండై నర రేందుఁడంతి, ననుభవించె యథాప్రీతినమితనుఖము.
- గీ. దేవయానియుఁదాఁబ్రీతిగదినముఁగూడి, వాఙ్మనఃకాయవృత్తులనల్ల భునకు
నుడుగ కేకాంతమున నకరలోపచార, ములనుజేయుచు సంప్రీతిగలుగఁజేసె. 524
- ఆ. సర్వదేవమయునిసర్వయజ్ఞాత్ముని, దేవదేవు హరినిభావమలర
భారిదక్షిణలఁ బ్రభూతంబులగుయజ్ఞముల యయాతిభూధర్వుఁడు యజించె.
- సీ. అంబుదమాల యశ్రధంబునవలె నిజ్జగంబెల్ల నానావిధంబుగాఁగఁ
దోచు నెవ్వనియందుఁద్రదోషదు స్వప్నమా, యామనోరథమట్టులస్థిరమయి
యా వాసుదేవు గురహవాసు సూక్ష్మని, నారాయణున్ మదిన్ బాదుకొలిపి
నిస్పృహుండయి ధర్మణివల్లభుండు యయాతియజించె నరయంబుగదుర
- గీ. నిల్లు వేయేండ్లుకామభోగగేచ్ఛఁదవిలి, యమితనుఖములనొందియొన య్యయాతి
యించుకంతయు మదిఁగుత్పిర తేంద్రియములఁ, దృష్టిజెందకయుండెఘాత్రీవరేణ్య!

అధ్యాయము 19.

అథా బిష్టపాత్యానము.

శ్రీమతుఁడు:—

- శా. స్త్రీలోలుండయి యా యయాతివృత్తిశ్రేష్ఠుండు కామంబు లీ
లీలన్ బెక్కులపొందుచున్ మది గడున్ శక్లకంబు సంధిఁగ
లోలో నాత్మవిమోహముందెలిసి యాలో దేవయానీనుఖం
బాలోకించి వచించె గాథయొకటిట్లత్యంత నిర్విణ్ణతన్. 527

యయాతి:—

- క. విను భార్య! మనకథఁబో, లివదగు నొకగాథనేఁ దెల్పివెదన్ బానఁగన్
వవవాసులల్ల గ్రామ్యుని కథవిని మనములందుకొకింతు గడున్. 528
- గీ. ఘాతాత్మకప్రీతియగ వేషణవరతను, గాన నేకతమునఁ దిరుగఁచుచుండి
కథఁగనియె నొక్కచో నిజకర్మవశేతఁ, గూపవతితను ఘానిఁగఁగొనినాఁడు. 529

- గీ. కామియగుఁ ఛాగమయ్యెడఁగడఁకగడలు, కొనఁ దడుర్గఁగఁ పాయఁమును వెదకుచుఁ
దత్తటము కొనకొమ్ములఁద్రోవ్విత్త్రవ్వి, రేవుగానొనఁదిచె నేరెది పెలంగ. 530
- గీ. పిదప నా ఛాగి కూపంబురవెడలివచ్చి, కోర నా ఛాగవిభు దానిఁగూడితిరుగు
పుష్టకాయని శ్మశ్రులఁముఖునిఁబ్రాఁను, గాంతుఁగాఁగఁది బహ్వజాఁగణముపొందె.
- గీ. అయ్యజ్జర్ఘణఁడొకఁడ య్యజాంగనలను, గూడి యశ్రాంతమును రత్తికొవిడుడయి
రాణమీఱఁగామగ్రహఁగ్రస్తుండగుచు, దృష్టిఁజెందక తనుదానుఁ దెలియకుండె.
- క. లోఁగక్కప్రియయగు నన్యఁఛాగినిగూడి రమియించుఁ ఛాగర్షభు న
య్యాగడముపైఁచనెరక, తాఁ గూపప్రాప్త మిగులఁదాపముఁజెందెన్. 533
- గీ. దుర్బుధున్ గాముకున్ సుహృద్ద్రూపుక్షణిక, సౌఖ్య నింద్రియపరుఁగాంచిరచాల
బూని యా కూపనప్రాప్తయైనఛాగి, యుజ్జగించి నిజస్వామియొద్దకరిగె. 534
- గీ. దీనతన్ ఛాగవర్మయ్యుఁజ్ఞీపరుడయి, సారె కిలివిలి శబ్దంబురనలుపుకొనుచు
చనియె వెన్నంటి దానిఁ బ్రసన్నపఱువఁ, గాని సంధిప శక్తుండుఁగాకపోయె.
- గీ. ఆ య్యజస్వామియైన బ్రాహ్మణుఁడు కినిసి, లంబమానమాతద్వృషణంబుఁగోసె
బిమ్మలబ్రయోజనార్థియై వెర వెఱింగి, యతికె వృషణంబునెప్పటిఁయట్లునుగడ.
- గీ. లబ్ధవృషణుడై యా కూపర్షభయైన, ఛాగితోఁగూడి నిత్యంబుఁఛాగవిభుఁడు
పెక్కు తెఱఁగులొకోర్కెలఁదెడతడవు, గ్రీడ నేయుచు నేటికిన్దృష్టిఁగనఁడు.
- గీ. ఉవిద! నే నట్లు కూపర్షభవగు నీదు, బంధురప్రేమచేత నిరబద్ధుడనయి
మొనకొను త్వదీయమాయచేర మోహమంది, యించు కేనియు నన్ను నేర నెఱుంగ
కుంటి. 538
- గీ. పుడమిఁ గామోపహతుడై నరపూరుషునకు, స్త్రీ పశు హిరణ్య గేహముల్
నాదిగాఁగల్గు సర్వపరదార్థ ములునొకింతయేని మనఃప్రీతిగనిడఁగలేవు. 539
- గీ. బహుళకామోపభోగఘ్నపలననెపుడు, కాను మడుగుంటఁబోదునిరక్కముల తాంగి!
పెక్కు లేల? యాజ్యదిహావిస్సుచేత, హుతవహుండునుబోలె బెంకపొందుమఱియు.
- గీ. సర్వభూతములం దవగ్రీశ స్తమైన, భావమును బూనకుండుఁ గృత్వాస్త్రోబుద్ధి
పొనఁగ నమదృష్టియైనయోపూరుషునకు, నఖిలదిశలప్రదేయగుఁగుఁగుమయములు.
- గీ. దుర్మతులకు నజనముగదు స్త్యజమయి, జీర్ణమగు శరీరంబునఁజివుతకుండు
నట్టి దుఃఖై కకారణమైనయోశ, నుజ్జగించును సుఖకాముఁడొక్క మొగిని. 542

గీ. తల్లితోఁ దోడబుట్టినదానితోడఁ, గూతుతో నివసింపఁగాఁగూడదు నరుఁ
డేశతంబున బలవంతమిందియితతి, మొనసి విద్వాంసునైన లోఁగొనును బలిమి.

గీ. విషయముల నధినిట్లు సేయింపుచుండ, నిండె వర్షనమాన్రంబుననేడునాకు
నైననున్ బ్రతికాలంబునందు నాకు, నడరెకున్ దృష్ట యవ్విషయంబులందు.

గీ. కాన నేను విషయతృప్త్యగడఁగిడిచి, బ్రహ్మయందున డెందంబుఁబాదుకొలిపి
ద్వంద్వరహితుండనై యహంకృతామమతలు, డించి మృగములఁగూడి చరించు

వాడ. 545

గీ. కన్నదియు విన్నదియు నసత్కల్పమనెడు, బుద్ధితో దానిఁగొనరాదుకృపానరాదు.
సంసృతిక్షేప మాత్మనాశంబుదాన, నగుటయెఱిగినయాతఁడై యాత్మవిడుఁడు.

క. అనిభార్యకుఁబలికి నహువ్యతనయుఁడు, పూరునకునొసఁగితద్భావనమున్
దనముదిమి యతనివలనన్, గొనె నిన్నుహుఁడగుచు మనసుకరుదురుపడంగన్.

ప. అయ్యనంతరంబు ద్రుహ్యుని దక్షిణపూర్వదిశను, యచువును దక్షిణంబునను,
దుర్వసుని బల్చిమంబునను, ననువును నుత్తరంబునను నధీశులుగఁజేసె. మఱియు-

గీ. అఖిలభూమండలమునకునర్హతమునిఁ, బూరు నభిషిక్తుఁడేసి తగ్ధూర్వజులను
వానివశముననునిచి యశ్రద్ధావివుండు, కాననక్షిణిణిన్ జేరెఁగౌరవేంద్ర! 549

గీ. పెక్కుసంపత్సరంబులు విషయతృప్త్య, దవిలియుండిన యింద్రియోత్కరము నయ్య
యాతి టెక్కలువొడమిసయ్యివక్షి, గూడునుంబోలఁ దా విడనాడె వింటె.

ఉ. ఆ నహుషాత్మజుండగు యశ్రయాతి విముక్త సమస్తసంగుడై
స్వానుభవంబుచేతఁ ద్రిగుణాత్మకలింగముఁ ద్రోసిపుచ్చి తా
మానసవీధియందుఁ బరమంబగుబ్రహ్మము వాసు చేవునిన్
జానుగనిల్పి భాగవత్రనద్గతిఁబొందె జగత్ప్రసిద్ధుడై. 551

గీ. అప్పు డా గాథ విని దేవతయాని స్వపతి, స్త్రీపురుషులకుఁగలిగెడుకన్న హవివశ
తన్మఘలోక్తులఁదెలుపుటకతనునివృత్తి, మార్గమునఁజొమ్మటయెగాఁగ్రమదిఁదలంచె.

మ. బలవద్దేవవిలాసతంత్రులగుచున్ బాసీయశాలన్ ముదం.

బలరన్జేరెడు సాంధులట్లు ప్రభుమాత్రయాబద్ధుల వేమివి
హ్వలులొమన్ మగఁడాలుబిడ్డలనుచున్ వ్యామోహముంజెంది యుం
టలు నిత్యంబులు కావటంచు నతిడొందంబుందు భావింపుచున్. 553

స్వస్వపద్మశంబులనియెంచి స్వాంతఃపుండు, దిగవిడిచి సర్వసంగమున్ జేవయాని
కృష్ణునందు జిత్రంబునుగీలుకొల్పి యాత్మమోహంబు నెల్ల మాత్రులంగఁజేసె.

శ్రీశుకుడు:—

గీ. పరమపూరుషుడున్ భగవత్స్వరూపుఁడౌద్యుఁడవ్యయుఁడవికారుఁడమరుఁడజుఁడు
నర్వభూతనివాసుండుశాంతమూర్తియైన వాసుదేవునకు జ్యోహిన్లొనర్తు. 555

అ ధ్యాయము 20.

శ్రీశుకుభరతచరిత్రాక్షి—

శ్రీశుకుడు:—

గీ. ఎందునీవుజనించితివెచటరాజ, వంశ్యులును బ్రహ్మవంశ్యులున్ బ్రభవమైరి
భారతోత్తంసమా! యట్టిపూరుషంశ, మేను సాంతంబుగావచ్చియుంతు వినుము.

వ. పూరుషునకు జనమేజయుండను కొడుకుగలిగె. అతనికిఁ బ్రాచిన్వంతుఁడును, వానికిఁ బ్రవిరోధనమన్యువును, వానికిఁ జారువును జన్మించిరి. ఆ చారువునకు సుద్యువును, నతనికి బహుగతుండును, నతనికి శర్వాశ్రీయు, వానికి సంయాతియు, నా సంయాతికి రాద్రాశ్యండును బ్రభవించిరి. ఆ రాద్రాశ్యునకు ఋతేపుండును, కక్షేపుండును, నలేపుండును, కృతేపుండును, జలేపుండును, నన్నతేపుండును, ధర్మేపుండు, నత్యేపుండు, వ్రతేపుండు, వసేపుండు నను పదుండ్రుకొడుకులు. జగదాత్మభూతుండగు జగత్ప్రాణునకు నిందియంబులుంబోలె ఘృతాచియను నప్పరనయందుఁబాడమిరి. అందు ఋతేపునకు నంతిసారుండుద్భవించె. అతనికి సుమతియు, ధువ్రుండును, నప్రతిరథుండు నను మువ్వరుపుత్రులుడయిందిరి. ఆ యప్రతిరథునకుఁ గణ్వుండు వొడమె. ఆ కణ్వునకు మేధాతిథియు, నా మేధాతిథివలనఁ బ్రసక్తంద ప్రభృతులగు ద్విజాతులును సంభవించిరి. నువ్వు తికి రాభ్యుండుగలిగె. రాభ్యునకు దువ్యంతుండు జనియించె.

557

మ. అతిలోకప్రతిభానమన్వితుఁడు దుశ్యంతుతాపనీజాని భూ
రితరాటోపముతోడఁగూడి మృగయాశ్రీడావినోదార్థియై
కుతుంబాప్సంగఁ గానలం దిరుగుచున్ శ్రోత్రీణీ! కణ్వశ్రమ
క్షితికింబోయెఁ దదాశ్రమస్థలిని వీక్షింపంగ నుత్కంఠతోన్.

558

నీ. ఆ కణ్వమాని పురణ్యాశ్రమనీమ ను, ఖాసేనయై యిందీరరావతిగతి
స్వప్రభావలలిచేనాప్రదేశంబెల్లఁ, జెలువొప్పఁగాఁ గయిశసేయమన్న
కాంతాలలామ నొక్కర్తును బొడఁగాంచి, కంఠనిబారి కళ్లమయియతడు
కతివయధటవర్తివృత్తఁడౌచు దేవతా, మాయనుబోలివర్తమగువతే

గీ. అందుఁ దద్దర్శనప్రహృష్టాంతరంగుఁ, డగుచు మార్గశ్రమంబెల్ల నంతరింప
మృదుమధురమైనవాక్కులఁ బ్రీతిపుట్ట, నా సరోజాననంగాంచ్చియనియెనిట్లు. 559
దుష్యంతుఁడు:—

క. ఎవ్వతెవునీవు సుందరి? యెవ్వరిదానవు? సరోరుహేక్షణ! చెపుమా
యి విజనవివీనమున నో, జవ్వని! యేకార్యమీపునస్పృగఁ గడఁగితో! 560

క. తనుమధ్యా! నిను నే నా, మనమున నెఱిగితిని రాకుమారినిఁగామా
నిని! యిది ధృవం బధర్మంబున మెలఁగదుగాదె! పౌరరపుల మన మెపుడున్.
శకుంతల:—

క. రాజా! విశ్వామిత్రీత, నూజను మేనక వనిన్ నశనున్ విడిచె మహా
తేజుఁడు కణ్వుఁడుపెంచెన్, నేఁ జేయందగినదేది? శనీ కిట నధిపా! 562

క. నిలుపు మిట రాజవర! మా, సలిపెను పూజలగ్రహింపునమ్మతిఁగొనుమా
పాలుపగు నెవ్వరియన్నము, నెలమిన్ వసియింపు మిం దెరయిష్టంబేనిన్. 563
దుష్యంతుఁడు:—

గీ. కుశికకులజాత వైన నీశకునుగృతాంగి! వాక్యమిదియెంతయే నువ్వపన్నముగద
తరుణిరో! రాజకన్యలగుతమకుఁదామ, కోరుకొందురు తమ కనుకకాలవరుని. 564

గీ. అనిపలికి వల్లెయని యీయశనాన శకుంత, లా లతాంగిని దేశకార్యలజ్జఁడగుచుఁ
ప్రీతి గాంధర్వవిధిచేతఁ బెండ్లియాడె, ధర్మసరణిని దుష్యంత్రధరణిభుఁడు. 565

ఉ. అంత నమోఘవీర్యుఁడు మరహామహిమాభ్యుఁడు రాజయోగి దు
ష్యంతపుపాలుఁ డ మృహిషియందు స్వవీర్యమునుంచి మేదిని
కాంత! స్వపట్టణంబునకుఁ గ్రమ్మి యా మఱునాఁడువోయె నా
కాంత శకుంతలాఖ్య తగుకాలమునన్దనె బుత్తు నొక్కనిన్. 566

ఉ. మానివరుండు కణ్వుఁడు కుశమారునకున్ వననీయందు వి
జ్ఞానముతో శిఖోపనయనాదికకర్మము లాచరించె దే
జోనిధి యక్కుమారుఁడుచుకొనరాత దోవఁగ వికృమించి య
క్కాన మృగేంద్రాడింభములఁగట్టి రహిన్ విహరించె భూవరా! 567

చ. ఆతలపరాక్రముండగు నిజాత్మజునింగొని యేగుదెంచె న
య్యతివలమిన్న నాకుకడక య్యవనీందుఁ డనిందులన్ సతీ
మతులఁ బరిగ్రహింప మనస్కముగొపఁ డస్తశరీరవాఙ్మయ
ద్భుతముగ నిట్లునెవ్ సకలభూతములున్ వినుచుండ తేజిన్. 568

చ. జనకునిచేతఁ బుత్రకుఁడుజన్మము నొందుటఁజేసి తండ్రియే
తనయుఁడుగాఁగఁ జెప్పఁబడుతల్లియొ భక్తిక కేవలమ్ము గా
పునఁ దనయున్ భరింపు మిఁకభూరమణాగ్రీణి! యన్య మేమియున్
మనమున నుంచఁబోకు మవశమానము నేయకు మీ శకుంతలన్. 569

శా. వైముఖ్యంబు నహింపఁబోకు తరియింకవన్ జేయుఁ బుత్రుండె వు
న్నామంబౌ నరకంబునుండి జనకున్ శరాజ్వివర్యా! యశో
ధామా! జన్మవిధాతవై తితనికిన్ దధ్యంబుగా నీవ చూ
రామారత్నము తా శకుంతల యథార్థంబాడె లో నమ్ముమీ. 570

గీ. వానుదేవాంశసంభవుర బ్రాహ్మణహితు, సత్యసంధు గుణాధ్యు లన నద్యశోభి
వృద్ధికరుఁబుత్రు భరతు భరతింపుమయ్య, నరసగుణధామ! దుష్టంతసార్యభామ!
ఉ. పౌరవముఖ్యుండట్లు వినవచ్చిన యా యశరీరవాక్య మిం
పారఁగ నాలకించి వినయ్యాధ్యుఁ గృతజ్ఞుని వృద్ధ సేవకున్
ధీరుఁగుమారుసిన్ వరసకతిన్ నుగుణోజ్జ్వల నా శకుంతలన్
జేరఁగఁదీసి మక్కువనుకన్వీకరణం బొనరించె నత్తఱిన్. 572

గీ. జనకుఁడు గతింపఁ బృథులయశస్సుండైన, భరతుఁడు ధర్మికిన్ జక్రవర్తియయ్య
జగతి శ్రీవాసుదేవాంశజనితుండైన, యతనిమహిమ గానంబు సేయంగఁబడియె.

క. వలకేలన్ జక్రం బం, ఘ్రులయందును లలితపద్యకోశంబులు భా
సిలు విభుఁ డభిషిక్తుండై, వెలసెన్ భరతుండు భూరివిభవం బెనఁగన్. 574

వ. ఆ భరతచక్రవర్తిదీర్ఘతవునిం బురోహితునిఁగాఁ గైకొని గంగాకూలంబున నేఁబ
దియై దశ్వమేధ యజ్ఞంబులును, యమునాతీరంబున డెబ్బదియెనిమిది యశ్వమే
ధంబులను గావించి పౌకృష్టధనంబు నొసంగె. మఱియు దుష్టంతపుత్రుండైన
భరతుండు వేయిద్వంద్వంబుల గోవులను వేవురు బ్రాహ్మణుల కొవంగె. ద్వంద్వం
బనఁ బదుమూఁడువేలయెనుబదినాలుగు. ముప్పదిమూఁడువందల నశ్వంబుల బం
ధించి నృపాలకులను విస్మితులఁ గాపించుచు దేవమాయ సత్రిక్రమించి తదంశసంభ
వుండగుటఁజేసి పూజ్యుండగు హరిని బొందె. శుక్లదంతంబులు కృష్ణంబులు మృగ
జాతీయంబులు, హిరణ్యనమావృతంబులునగు పదునాల్గుర్బదంబులు గజంబులను
మహారకర్మంబున దానంబొసంగె. భరతుని మహనీయంబగు శక్తింబు
పూర్వాపరనృపాలు రెవ్వరును జేయరు. మఱియు భరతునికై పడి బ్రాహ్మణుల
ద్రదివంబును బొందినవారు బొందఁగలవారునులేరు. కిరాత, ఘోణ, యవన,
అంధ, వంగ, శక, కష, మ్లేచ్ఛాదిరాజుల నబ్రాహ్మణ్యుల దిగ్విజయంబున బట్టి

నోడించె. తొల్లి రాక్షసులు దేవతల జయించి దేవకాంతల రసాతలంబునఁ గారా
గారంబుల బంధించిరి. అట్టివారి విముక్తలఁగావించి వారివారి వతులం జేర్చె.

చ. భరతస్మృతాలు రాజ్యపర్యపాలన మం దఖలప్రజాశికిన్
ధరణియు వ్యోమమున్ బిభిక్షేదత్త దభీష్టములైన కోర్కుల
ట్లిరువదియేడు వేలయినయేండ్లు దిశావలయంబునందు సు
స్థిరమగు రాజ్యచక్రమునఁ ద్రిప్పించునేలె నతండు ధీరతన్. 576

గీ. లోకపాల భాగ్యాతిగ్రశ్రీకుండైన, యా భరతచక్రవర్తి స్వర్ణవైభవంబు
దారపుత్రులు ప్రాణమూలే తదితరములు, కల్లలనియించివై రాగ్యకలితుండయ్యె.

గీ. అతనికి విదర్భరాజేంద్రసుతులు ముపురు, సాధుసమ్మతశీలలృజాయలైరి
పితృసమానులు కారవిగ్రహతులఁబట్టి, యా సతులు నంహరించిరిత్యాగభీతి. 578

గీ. తనదు వంశ మీ రీతి వ్యర్థంబుగాఁగ, నాతఁడు సుతార్థమై మరుద్వ్యాగ మర్థిఁ
జేసెను మరుత్తులన్ బ్రీతిగఁజింది యతని, కోజనొనగిరి సుతు భరద్వాజాము.

చ. ఆ భరద్వాజుం డెవ్వం డన 580

గీ. భ్రాతృజాయయుఁబూర్ణగర్భవతియు నగు, మమతఁగాంచి బృహస్పతిగ్రమైఘనంబుఁ
జేయ దొరనొని గర్భస్థశశువుమాన్ప, నలుకమై శపియించి వీర్యమును విడిచె.

సీ. తద్వీర్యజనితుడౌతనయుని మమత పతిత్యాగశంకఁ బరీత్యజింపఁ
దలఁప భరింపుమీరద్యాజు సీవని బృహస్పతిపల్క మమతయుగద్యాజు సీవ
భరియింపును నె యిట్లుపలికియా తలిదండు, లరుగుటచేత న్యాయగర్భకుండు
తనరె భరద్వాజుఁడను పేరఖ్యాతుండై, యమరులు ప్రేరేపకమమతయట్లు

గీ. విడిచె వ్యర్థనిగాఁగ భాగించి సుతుని, బదపడి మరుత్తులెల్ల న్యబాలకుని భ
రించి నొనిపోయి యొనగిరిప్రియమెనంగ, నధిప! విచ్చిన్న భరతాన్వయంబునకును.

చ. నాటంగోలె నతఁడు వితథనంజ్ఞం బ్రతీతుండయ్యె. 583

అ ధ్యాయము 21.

— శుభ రంతి దేవ చరిత్ర శుభ —

ప్రశంసనఁడు:—

చ. అ. విష్ణుతథనకు మన్యువు, మన్యువునకు. బృహత్తత్తుండు, జయుండు, మహాపీఠ్యుండు,
వతుండు, గర్భుండు నను పుత్రు) లుదయించిరి. అందు నరునకు పంక్తియు,
సత్వతికి గుతుండు, రంగిదేవుండును బొడమిరి.

సీ. జనవర! రంతిదేవునికీ కీర్తింపఁబడియెడి నిం దం దర్శభంగురము
 యా జేడు తన ధనంబునాకి, లేదనఁగొనఁగి తాఁడేదవడియె
 తనకు లబ్ధంబగుదాని బుభుక్షితుఁడయ్యు యాచింపఁ గాఁడనక యిచ్చు
 నకుటుంబుడై యకింపదనుఁడయ్యు ఖిరత, నలుబదియెనిమిదినాళ్ళుక్రమత
 గీ. నలిలపానమ్ము లేమి కాఁకలియుదప్పి, క్రుంగఁజేయఁగవణఁకు మేనంగడిని
 యాస్వపతిఃపుత్రంబుపాఁకయనముజావ, యంబువులును బ్రాతస్సమయమునదొకె.

సీ. భూరమణం దదియూరగింపఁడలంప, సతిథిబ్రాహ్మణుఁడొక్కఁడగుదుడెంచె
 శ్రీధ్వానమన్నితస్వాంతుడై యెల్లెడ, వారిని దర్శించుచునాదరమున
 విభజించి యొనఁగె నస్వప్రసక్తన్నంబు, నయ్యది భుజియించిమాతఁడరిగె
 గ్రమ్మఱ భుజియింపఁగడఁగిన నన్యఁడొ, క్కఁడువచ్చెనాతనికడకు వృషలుఁ
 గీ. డాత్మహరిని స్మరించుచునవనివిభుఁడు, పంచియిచ్చె బ్రీతుండయ్యవాడరిగిన
 కుక్కగమితోడవచ్చి వేఱొక్కఁడధిప!, యన్న మిడుమాకుఁడునితలకనుచువేడె.

క. ఆ నృపుఁడాతనికి సబహు, మానముగా గడఁగి హరినర్మరృణ మనుచున్
 తా నవశిష్టాన్నంబిడి, శ్వాసములకు శ్వావిభునకున్బ్రణతులనచ్చెన్. 587

గీ. తనకు నింక తోయంబుమాత్రంబు మిగుల, దానిఁ గ్రోలంగడంగినకడకు
 పుల్కునుఁడువచ్చివల్కె బ్రాపుండనయిన, నాకుసలింబునొనఁగుభూనాథయ్యుచు
 గీ. జాలిఁగూర్చు తద్వనంబునాలకించి, కరుణదళొత్త తమ్ముహీకాంతుఁడంత
 నెంతయేని సంతాపంబుహృదిఁగలంప, నమృతవాక్కులఁబల్కి నిట్లునినరేంద్ర!

గీ. అపునరావృత్తియు నణిమాద్యవృత్తి
 యుతమునై న యోగేశ్వరగతినిఁగోర
 నఖిలదేహులలోనుండియటఁదదార్చి
 బొందెదన్ దాన మఖములుకొడముచుండు. 590

మ. మనఁగాఁగోరెడు దీనమానవునకున్బ్రాణంబులన్నిల్ప జా
 లిన యీ తోయ సమర్పణంబుననె యోలిన్ తుత్పిపావర్ భ్రమం
 బును దైన్యంబును శోక మోహములు నిర్మూలంబులై వానియుం
 తన నా కన్ని తొలంగుఁగాన దగ మానం గోలుమా నీరమున్. 591

చ. అని కరుణాస్వభావుఁడు సకమంచితభావుఁడు రంతిదేవుఁ డీ
 యనువున బల్కి దుర్విషహృమైన పిపాసను మ్రగ్గుచుండియున్
 మనుజువరేణ్య! తెంపుమెయ్యిమాలసిన్, గలశంబులోని తి
 య్యనిసలింబుఁబోసె వెనకస్వార్థపరత్వము నుజ్జిగించుచున్. 592

గీ. అంతఃక్రిభవనాధీశ్వరులటకువచ్చి, ధీరవరుడైన యారంతిరదేవునకును
విష్ణుకల్పితమాయలభివేశదవఱచి, తమ్ముఁజూపి రభీష్టనరమ్ము లొనఁగ. 593

శా. ఆ రాజేందుఁడు రంతిదేవుఁడు త్రిలోకాధీశులైనట్టి యా
సీరేజాతభవాదిదేవతలకున్ శరీరంబుతోడన్ నమ
స్కారంబున్ బానరించి నిస్సహాయుఁడు నిశస్సంగుండునై భక్తి న
ర్వారాధ్యుండగు విష్ణు నాత్మనిడి కోరండయ్యె నొం డెదియున్. 594

గీ. డెందమును వాసుదేవునియందుఁ బాదు, కొలిపి తదితరమెదియుఁగోరకుండు
నా నృపాలునకున్ ద్రిగుణాత్మకంబు,లైన మాయలు స్వప్నంబులట్లండఁగె. 595

గీ. జనవరా! యా నరేంద్రప్రసంగమహిమ
నతని యనుయాయులందఱునశ్రమమున
నాదినారాయణవరాయణాత్ములగుచుఁ
బరమయోగీంద్రులై రి భూపాలవర్య! 596

వ. గర్లనివలన శిని యుద్భవించె. శినివలన గార్ల్యండువుట్టి క్షత్రియత్వంబునుండి
బ్రహ్మత్వంబువడసె. మహావీర్యున కురుక్షయిండు వొడమె. ఆ యురుక్షయనకుఁ
ద్రయ్యారుణి, కవి, పుష్కరారుణి యను మువ్వురుకొడుకులు జన్మించిరి. వారు
క్షత్రివంశంబున బ్రాహ్మణత్వముఁబడసిరి. మన్యుపుత్రులలో జ్యేష్ఠుండగు
బృహత్పత్నినకు నుహోత్రుండు కలిగె. ఆ నుహోత్రునకు హస్తి యుదయించె.
ఆ హస్తి హస్తినాపురంబు నిర్మించె. హస్తికి నజమీఠుఁడు ద్వీమీఠుఁడు పురు
మీఠుఁడను మువ్వురుకొడుకులు గలిగిరి. అజమీఠువంశజులు పీఠమేధాదులు
బ్రాహ్మణులైరి. అజమీఠునకు బృహదిషువుకలిగె. అతనికి బృహర్షనుండు, వానికి
బృహత్కాయుండు, వానికి జయద్రోణుండును బొడమిరి. ఆ జయద్రోణునకు విశ్వ
జిత్తును, వానికి సేనజిత్తును, వానికి రుచిరాశ్వండును, దృఢమానఁడు, కాశ్యుఁడు,
వత్సుఁడు ననువారలు కొడుకులైరి. అందు రుచిరాశ్వనకుఁ బ్రాజ్ఞుండువొడమె.
ప్రాజ్ఞునకుఁ బృథుసేనుండు జన్మించె. అతనికిఁ బాదుండుకలిగె, పాదునకు సీపుం
డను పుత్రుండుదయించె. ఆ సీపునకుఁ బుత్రులతంబు కలిగె. 597

క. ఆ యవసీపుఁడు సీపుఁడు, తోయజదశనేత్రి శుకునిర్యదుహితయు నుగుణ
ధ్యేయచుగు కృత్వియందుఁ బ్రథాయుతుయోగీశుబ్రహ్మర్షిత్తునిఁ గనియెన్.

గీ. వాణియనుభాగ్యయందు నాల్గుబహుధత్తుఁడురుతిరజ్జానకలితుండుయోగివిభుఁడు
నతవిధేయవిష్వక్సేవనామధేయుఁ బుత్రునొక్కనిగనియె నోర్భూషవర్య! 598

చ. మఱియు నా బ్రహ్మాదత్తుండు జైగిషవ్యోవదేశంబున యోగతంత్రంబుఁగావించె. ఆ విష్వక్సేనునకు నుదక్సేనుండును, వానికి భలామండును గలిగిరి. వీరెల్లరును బృహదిషువంశసంజాతులనం బరఁగుదురు. ద్విమిషునకు యమిషునకును, సతనికీ గృతిమంతుండును, వానికి నత్యధృతియు, వానికి ధృఢనేమియు, దృఢనేమికి సుపార్శ్వండును, సుపార్శ్వనకు సుమతియు, సతనికి సన్నతిమంతుండును, సతనికీ గృతియును జన్మించిరి. ఆ కృతి హిరణ్యనాభునివలన యోగంబునుంబొంది షట్సంహితల విభజించి సామసంహితాధ్యయనంబుఁ జేయుచె. ఆ కృతికి న్నుగ్రాయుధుండు, సతనికి క్షేమ్యుండు, వానికి సువీరుండు, సువీరునకుఁ బురంజయుండును, సతనికి బహురథుండును గలిగిరి. పురుమిషుఁ డనవత్సృండయ్యె. అజమిషునకు నలినియందు నీలుండు శాంతియు నను తనయులు పొడమిరి. శాంతికి సుశాంతియు, సతనికి బురుజుండును, వానికి నర్కుండును గలిగిరి. అర్కునకు భర్త్యాశ్వఁ డునయిచె. వానికి ముద్గలుండు, యవీనరుఁడు, బృహదిషువు, కాంపిల్గుండు, వృంజయుండు నను నేవురు కొడుకు లుదయించిరి. భర్త్యాశ్వఁడె యా పుత్రులు పంచ జేశంబులఁ గాపాడ వలంతులగుదురని నుడువుటంజేసి వారు పాంచాలవంజకు లైరి. ముద్గలునివలన మౌద్గల్యనంజితంబైన బ్రహ్మగోత్రంబు నిర్వృత్తం బయ్యె. భర్మ్యుండగు ముద్గలునివలన మిథునం బుహ్మ్యతంబయ్యె. అందు దివోదాసుండు పురుషుండయ్యె. అహల్య కన్యయయ్యె. ఆ యహల్యయందు గౌతముని వలన శతానందుండు పొడమె. ఆ శతానందునకు ధనుర్విద్యావిశారదుండైన నత్యధృతియును పుత్రుండు నుదితంబయ్యె. అతని మతుండు శరద్వంతుండు. ఆ శరద్వంతువీర్యం బూర్వశీదర్శనంబువలన శరస్తంబంబునంబడియె. అది శుభంబగు మిథునంబయ్యె. మృగయావిహారంబుఁగావించు శంతనుం డా మిథునంబును గాంచి కృపచేఁ బరిగ్రహించుటంజేసి కృపుఁడు కృపియునని యమ్మిథునంబు ప్రసిద్ధం బయ్యె. కృపి ద్రోణపత్నియై పరఁగె.

600

అ ధ్యాయము 22.

—శుకురువంశ కథనము ధీశు—

శ్రీశుకుఁడు:—

ఆ దివోదాసునకు మిత్రాయువు పుట్టె. మిత్రాయనకుఁజ్ఞాపనంబుకలిగె. అతనికి సుదాసుండును, వానికి సహదేవుండును గలిగిరి. ఆ సహదేవునకు జంతంజవృక్షరుం డగు సోమకుండు జన్మించె. ఆ సోమకునకు నూర్పురుకొడుకులు పొడమిరి. అందు

జంతువనువాడు జ్యేష్ఠుడు, పృషదుండు కనిష్ఠుండు. అతనికి ద్రుపదుండుజన్మించె-
ఆ ద్రుపదునకు ద్రాపదియనుకన్యయు, దృష్టద్యుమ్నాది కుమారులుం బొడమిరి.
దృష్టద్యుమ్నునకు ధృష్టకేతువు కలిగె. వీరు పాంచాలకులనం బరంగిరి. మతియు
నజమీఘనకు ఋక్షుడు, వానివలన సంవరణుండు, నతనికిఁగురువు, గురువునకుఁ
బరీక్షిత్తు, సుధనువు, జహ్నువు, నిషధుడును జన్మించిరి. సుధనువునకు సుహా-
త్తుండుకలిగె. అతనికిఁ జ్యవనుండును, వానికిఁ గృతియును, వానికి నుపరిచరవను-
వును గలిగిరి. ఆ వసువునకుఁ గుసుంభ, మత్స్య, ప్రత్యగ్ర, చేదిమాది చేదివతులును
బృహద్రథముఖులు జన్మించిరి. ఆ బృహద్రథునకుఁ గుశాగ్రుండును, వానికి ఋష-
భుండును, వానికి నత్యయుతుండును, వానికిఁ బుష్పవంతుండును, వానికి జహ్ను-
వనువాడును గలిగిరి. 601

- సీ. రాజేంద్ర! యా బృహద్రథభూధవున కన్య, జాయయందు జనించెశకలయుగము.
తల్లి వానిని వెలిన్ శ్రద్ధజయింపఁగానందు, గ్రీడించు జర వానికేలఁబట్టి
బ్రతుకుము బ్రతుకుమంఛచికింపఁగా జరా, సంధనామకుండై యెసంగెనాతఁ
డతనికి నహదేవుఁడౌ డాత్మజుడయ్యె సో, మాపి యాతనికిఁ గురమారకుండు
గీ. పానఁగ సోమానికి శుతశ్రీవుండువాడమె, వసుమతిం బరీక్షి త్తనశవత్పుండయ్యె
జహ్నువునకును సురభుండుజననమయ్యె, వానికి విదూరధుండనువాడుకలిగె.
వ. ఆ విదూరధునకు సార్వభౌముండు వాడమె. అతనికి జయత్సేనుండును, వానికి
రథికుండును, నతనికి నయతాయువును, వానికిఁ గోధనుండును, వానికి దేవాతి-
థియును, నతనికి ఋక్షుండును, ఋక్షునకు భీమసేనుండును, నతనికిఁ బ్రతీపుండును
జనియించిరి. ఆ ప్రతీపునకు దేవాపి, శంతనుడు, బాహ్లికుండను మువ్వురు కొడు-
కులు పుట్టిరి. 603

- సీ. అధిప! దేవాపి పితృత్వంబగు రాజ్యంబు, విడిచి కానలకునుగ వెడలిపోయె
రాజయ్యె నంతటగ్రాగ్జనన్త మహాభీ, షాఖ్య జెన్నొందినశంతనుండు
తన కరమ్ముల ముదిగ్గసిన జనుం దాకి యా, వనవంతుడేసి శాన్యతిని వహించు
దాని శంతనుడనఁగా నొప్పె నతనిరా,ష్ట్రమున ద్వాదశవత్సరములుఁ గ్రమతః
గీ. క్షోణిమీఁదఁ బర్జన్యండుగురియకున్న, ననిరి శంతనుతో విప్రులగ్రభోక్త
వగుటఁ బరివేత్తవైతి విగ్రహగ్రజనకు, రాజ్యమిమ్ము పురమ్మురారాష్ట్రమ్ముడనర.
సీ. బ్రాహ్మణు లీ క్రియఁబలికిన నాలించి, శంతనుండు నిజాగ్రజన్మవేడె
రాజ్యంబుఁగొనుమనిరాజ! యంతకుమున్న, మంత్రచోదితులు బ్రాహ్మణులుకొందః
జుగి యా దేవాపీనాగమప్రథ్మజే, యఁగ వేదనిందలనతఁడు నలిపె.
దావ దేవాపి రారాజ్యవర్ధుండై నంతఁదోన శంతనుడు నిరర్దోషుడగుట.

గీ. కువలయంబున వర్షంబుగనిసె సకల, రాష్ట్రము సుభిక్షమై యొప్పెన్ బ్రకటరీతి
యోగమునుబూని దేవాపీయను గలాప, గ్రామముననుండె బౌరవ్యరాజతిలక!

వ. ఆ దేవాపి కలియుగంబున సోమవంశంబు నష్టించెంద మగుడఁ గృతయుగాదిని
స్థాపింపఁగలండు. బాహ్నికునివలన సోమదత్తుండును, సోమదత్తునివలన భూరియు,
భూరిశ్రీవుండును, శలుండు నను మువ్వురుకొడుకు లుడయించిరి. 606

ఉ. శంతనురాజవర్ణనకుఁజూహ్నవియందు నయాన్వితుండు ధీ
మంతుఁడనై న భీష్ముండు కుఁమారుఁడుగా నుదయించె నాతఁ డ
త్యంతము వీరయోధమణిధర్మవిదగ్రణి భక్తవర్ణుఁడున్
శాంతుఁడనై సెలంగెఁ గడనంబునఁ దృప్తునిజేసె భార్గవున్. 607

సీ. శంతనుమేదిసీశ్వరునకుఁ దాశక, న్యకయై చెలంగు వ్యత్యవతీయందు
చిత్రాంగదుండు విశ్చిత్రపీఠ్యుండునా, పుత్రులువాడమి రివర్ణురు నరేంద్ర!
పోర న్వతుల్యనాఁముఁడగు గంధర్వుచే, బ్రతిహతుఁడయ్యెఁ జిత్రాంగదుండు
ఆ సత్యవతీయంద్రేయవతరించెఁ బరాశ, రుండనుమాని వ్యర్ణునకుమున్న
గీ. వేదగోప్తయు సాక్షాత్పుష్పకళయుఁ, దండ్రునాకు శ్రీభాగవతప్రవక్త
బాదరాయణుండున్ భగవంతుఁడునగు, మునివరేణ్యుండు వ్యాసుండుకమనుజనాథ!

గీ. అతఁడు శాంతుఁడఁ బుత్రుఁడనై న నాకు, పైలముఖ్య న్వశిష్యగ్రణాల విడిచి
పరమగుహ్యము మిగులఁ బావనమునై న, భాగవత పురాణమ్మునువ్యక్తపఱచె.

సీ. పెనుస్వయంవరరంగ్రమున బలాదాసీత, లై న కాశీవిభునాత్మజులను
నంబి కాంభాలికాఖ్యాకలఁబెండ్లియా, డె విచిత్రపీఠ్యుండురేవమెఱుము
సంతతంబును దదాన క్తచేతస్కుండె, రాజయక్షువ్యాధిగ్రస్తుఁడగుచు
ననఁత్యుండై గతింపచిన భ్రాతృక్షేత్రంబు, నందు నా బాదరాయణముహూర్తి

గీ. జననియానతిజేసి యోజ ధృతరాష్ట్రుఁ, బాండు విదురుని సుద్భవింపంగఁజేసె
దలంప ధృతరాష్ట్రునికును గాంధారియందు, బుత్రశతకంబు జనియించెన్
భూవరేణ్య! 610

వ. అందు దుర్యోధనుండు జ్యేష్ఠుండు. మఱియు నా నూర్వరయనంతరంబు దుస్సల
యను కన్యకయుఁ గల్గె. శాపభయంబునఁ బాండుభూవిభుండు తన భార్యలం
గవయ వెఱచియుండె సంత. 611

గీ. కుంతియందు నా పాండుభూకాంతునకును
యమసమీరణేంద్రుల ప్రసాదమునఁ బొడమి

రోలిని యుధిష్ఠిరుండు వ్యకోదరుండు

నర్జునుండు ననంగ మ్యహారధికులు.

612

గీ. మఱి నకులసహదేవుల్యమాద్రీయందు, నుద్భవించి రయ్యాశ్వనేత్రయుల వరమున
నెలమి ద్రోవదియందునయ్యే పురకు జ, నింది రేపురు శనయ్యల్యుని జనకులు.

వ. యుధిష్ఠిరునకు ద్రోవదియందుఁ బ్రతివిందుల్యుండును, భీమునకు శ్రుతసేనుండును,
నర్జునునకు శ్రుతకీర్తియు, నకులునకు శతానీకుండును, సహదేవునకు శ్రుతకర్ముం
డును జనించిరి. మఱియు యుధిష్ఠిరునకుఁ బౌరవతియందు దేవకుండును, భీమ
సేనునకు హిడింబయందు ఘటోత్కచుండును, గాళియందు సర్వగతుండునుగలిగిరి.
అర్జునున కులూపియందు నిలావంతుండును, మణిలూరువతిదుహిత యందు బభ్రు
వాహుండును గలిగిరి. ఆ బ్రభ్రువాహనుఁడు మాతామహసుతుండయ్యె. నకులు
నకుఁ గరేణుమతియందు నిరమిత్రుండును, సహదేవునకు విజయయందు సుహృ
తుండును బొడమిరి.

614

క. సర్వాతిరథమహారథ, గర్వాపహరణ చణుండుశ్రునుఁ డభిమన్యుం

డుర్విధవ! నీ జనకుఁడు, ముర్వొప్ప సుభద్రయందుఁ బాడమె నరునకున్.

615

వ. ఆ యభిమన్యునకు నుత్తరయం దీవు జన్మించితివి.

616

గీ. ద్రాణిబ్రహ్మత్రు తేజంబురతాకి యెల్ల, కౌరవులు పరిక్షిణుల్యుగాఁగ నంత
నీవు శ్రీకృష్ణదేవు ప్రభావమున న, జీవుండవయితి మృత్యుమోఁచితుండవగుచు.

వ. జనమేజయపూర్వలైన శ్రుతసేన, భీమసేన, ఉగ్రసేన, వీర్యవంతులనువాని నీ
కుమారులై పరగిరి.

618

గీ. తక్షకునిచేత నీవు నిరథనముఁ గనుట, దెలిసి జనమేజయుండు కోర్కెధేరితుండయి
సర్పయాగ సమిధాగ్నిజ్వాలలందు, వెన మెయిన్ సర్పముల నెల్లవేల్వఁ గలఁడు.

గీ. కావషేయుఁ బురోహితుఁడగా నొనర్చి, యశ్వమేధ యాగంబుచేసఁగలమైన
మేదినింగెల్చి యా జనమేజయుండు, పెక్కులగు యజ్ఞములఁ జేసిరవెలయఁగలఁడు.

గీ. అతనినుతుఁడుశతానీకుఁడతలయతుఁడు, యజ్ఞవల్క్యునివలన వేరదాధ్యయనము
గృపునివలన నస్త్రజ్ఞాననిపుణతయును, శౌనకునితోడ నాత్మవిజ్ఞానముఁగొను.

వ. ఆ శతానీకునకు సహస్రానీకుండును, నా సహస్రానీకుఁడ కశ్యపమేధజుండును, వానికి
నానీమకృష్ణుండును, వానికి సిచకుండును బొడముదురు. ఆ నిచకుండు నదిచే గజా
హ్వయపురంబు మారెంపంబడఁ గౌశాంబియందు వసింపంగలండు. ఆ నిచకున
కు పుండును, వానికిఁ జిత్రరథుండును, వానికి శుచిరథుండును, నతనికి పృష్ఠిమంతుం
డును, వానికి సుషేణుండును, నతనికి సువీతుండును, వానికి నృచక్షుండును, వానికి

సుఖానిలుండును బాడమఁగలరు. ఆ సుఖానిలునకుఁ బరిష్కృతుండు, సతనికి మేధావియు, వానికి సునయుండును, వానికి నృపంజయుండును, సతనికి దూర్వండును సతనికి నిమియును జనియింపఁగలరు. నిమికి బృహద్రోధుండును, బృహద్రోధునకు సుదానుండును, వానికి శతానీకుండును, వానికి దుర్దమనుండును, వానికి విహీనరుండును, వానికిదండపాణియు, వానికి మిత్రుండును, వానికి జ్ఞేమకుండును, వానికి బ్రహ్మక్షత్రుండును గలుగుదురు. ఆ బ్రహ్మక్షత్రుండు నిర్వంశుండై దేవర్షి నత్యత్రుండై జ్ఞేమకునిఁబొంది కలియుగంబున నుండఁగలవాఁడు. ఇంక భావి మాగధరాజుల వివరించెద వినుము.

622

జరాసంధపుత్రుండగు సహదేవునకు మార్జాలి, వానికి శ్రుతశ్రోతుండు, వాని కయుతాయువు, వానికి నిరమిత్రుండు, వానికి సునక్షత్రుండును, వానికి బృహత్క్షత్రుండును, వానికిఁ గర్మజిత్తును, వానికి శ్రుతంజయుండును, వానికి విప్రుండు, వానికి శుచి, వానికి జ్ఞేముండు, వానికి మువ్రతుండు, వానికి ధర్మనేతుండు, వానికి శుత్రుండు, వానికి దృఢనేరుండు, వానికి సుమతి, వానికి సుబలుండు, వానికి సునీతుండు, వానికి నత్యజిత్తు, వానికి విశ్వజిత్తు, వానికిఁ బురంజయుండును జనియింపఁగలరు. వీరు సాహస్రవత్సరులగు బార్హద్రథులైన భావిభూపాలురు.

అ ధ్యాయము 23.

—శ్లోక యదువంశ చరిత్రము శ్లోక—

శ్రీసుకుండు:—

వ. యయాతికొడుకగు ననువునకు సభానరుండు, చక్షువు, పరోక్షుండు నను మువ్వరు కొడుకులు వాడమిరి. సభానరునకుఁ గాలనాథుండు, సతనికిస్తంజయుండు, వానికిఁ బురంజయుండు, వానికి జనమేజయుండు, వానికి మహాశాలిండు, వానికి మహామనసుండు, వాని కుశీనరుండు, తితిక్షువు నను నిర్వృరుకొమరులుఁ గలిగిరి. ఆ యుశీనరునకు శిబియు, వనుండు, క్రిమి, దర్బుండు నను నలుపురు తనయు లుద్భవిల్లిరి. అందు శిబికి వృషదర్బుండు, సువీరుండు, మద్రుండు, కేకయుండు నను నలుపురు పుత్రులు పుట్టిరి. తితిక్షునకు రుశద్రథుండు, వానికి హేముండు, వానికి సుతపుండు, వానికి బలియు జనించిరి. ఆ బలికి, అంగ, పంగ, కళింగ, సింహ, పుండ్ర, ఆంధ్రులను వేల్చుబరగు నార్జునుతులు జనించి తమ తమ వేల్చు వాళ్లే శంబులకిడి పాలించిరి. సువీరునకు హవిరథుండును బాడమె.

624

గీ. అతనికిని ధర్మరతుడనునతులకు పొడమె, వానికి జనించె ననవత్కుండైన చిత్ర
రఘుండతఁడె రోమపాదాఖ్యురబ్రథతుండయ్యె, దత్తులుండై ప్రవర్తిల్లెదశరఘండు.

గీ. దశరఘండు శాంతయనియెడుతనమకన్య, దుహితగానిచ్చె రోమపాదమనకుఁబ్రీతి
ఋష్యశృంగుఁడ శాంతనుఁబ్రేమమీఱఁ, బెండ్లియయ్యెను శారవోద్ధృతతేక! 626

మ. మనుజాధీశ్వర! పారవోత్తమ! యొగింబర్జన్యదేవుండు మే

దిని వర్షింపకయుండినన్ వివిధవ్యాదిత్రంబులున్ గీత న

ర్తనముల్ లీలలుఁ గాఁగిభుల్ నెలఁగఁ, గాంధారత్నముల్ మానినా

ఘని సదోఘని ఋష్యశృంగుఁ బరికిన్దోడైచ్చి రింపొప్పఁగన్.

627

వ. అంత ఋష్యశృంగుం డనవత్కుండైన దశరఘనిచే బుత్రకామేష్టిఁ జేయించి
నంతానవంతుఁగావించె. ఆ రోమపాదమనకుఁ జతురంగుండును, నతనికిఁ బృథు
క్షుండును గలిగిరి. వానికి బృహద్రథ, బృహత్కర్మ, బృహద్భానులను మువ్వరు
కొడుకులు పుట్టిరి. బృహద్రథునకు బృహన్మనసుండు, వానికి జయద్రోఘుండు,
వానికి విజయుండు, వానికి సంభూతి యను భార్యయందు ధృతియు, నా ధృతికి
ధృతవ్రీతుండు, వానికి సత్యకర్ముండు, నతనికి సతిరఘండును నుద్భవించిరి. 628

గీ. అతిరఘండు గంగాతటమందుఁ గ్రీడ, జేయుచున్ గుంతిచేతఁ ద్వర్జింపఁగఁబడి
పెట్టెలోనున్న కానీనుఁబట్టిగా గ్ర, హించె ననవత్కుండొటఁ బురఃస్థితవర్య! 629

వ. కానీనుండగు నా కర్ణునకు వృషసేనుండుపుట్టె. యయాతి కొడుకైన ద్రుహ్యునకు
బ్రభుండును, వానికి సేతువును, వానికి నారభుండును, నతనికి గాంధారుండును,
నతనికి ఘర్ముండును, వానికి ఘృతుండు, ఘృతునకు దుర్మదుండును, వానికిఁ బ్రచే
తసుండును బొడమిరి. ప్రచేతసునకు నూర్వురు కొడుకులు పుట్టి మ్లేచ్ఛాధిపతులై
యత్తరదిశ నాశ్రయించిరి. తుర్వుసునకు వహ్నియు, వానికి భర్గుండును, వానికి
భానుమంతుండును, నతనికిఁ ద్రిసానుండును, వానికిఁ గరంధముండును, వానికి మరు
త్తుండును జనించిరి. మరుత్తుఁ డపుత్రకుండై పారవుండగు దువ్యంతుని పుత్రునిగా
గ్రహించెఁగాని యా దువ్యంతుండు రాజ్యకాముండై తిరిగి స్వవంశంబును జేరె.

సీ. క్షితిప! యయాతికిఁజ్యేష్ఠపుత్రుండగు, యదువు వంశంబు సరరావభులకు
సతిపుణ్యమును గిల్పింపఁపహరంబునై, నెగడొందుచుండు దానం దెలిపెదఁ
బరమాత్ముండగు భగవంతుండు మానవా, కారుడై యెల నవగతార మొందె
నేయ్యది విని సరుండుడొయ్య సకలపాప, ములనుండి సద్యోవిగ్రముక్తుండగు
సట్టి యదువంశచరితంబుగవ్వ దాయ, కంబుగాదొక! సర్వలోకంబులకును
సమమీలంగ దాని నాశ్రయింపుమయ్య! కీర్తి, గౌరవాండ్ర! యో పరీక్షింపు రేంద్ర!

వ. యదువునకు సహస్రజిత్తు, క్రోధ్యువు, నలుండు, రిపువు ననఁ బ్రసిద్ధులైన నలువురు కొడుకులుగలిగిరి. అందు సహస్రజిత్తునకు శతజిత్తును, వానికి మహాహయ, హేమహయ, హేమాయలను మువ్వురు కొడుకులుగలిగిరి. హేమాయనకు ధర్మండును, ధర్మంకు నేత్రుండును, వానికిఁ గుంతియు, వానికిఁ హాభంజియు, వానికి మహిష్మంతుండును, వానికి ధన్వంతుండును, వానికి దుర్జనుండును, వానికి ధనికుండును, వానికిఁ గృతవీర్య కృతార్థి కృతవర్మ కృతైశులను నలువురు కొడుకులును గలిగిరి. కృతవీర్యునకు సర్జనుండు జనించె. ఆ యర్జునుండు— 632

సీ. హర్యంశసంభూతుఁడైన డత్తాత్రేయు, గురుత్వన ఘనయోగగ్రణముఁబొంది యేడుదీవులకుఁ దాననేలిక యగుచుఁ జె, న్నారె నా కార్తవీర్యార్జునుండు కార్తవీర్యుని మేల్గుగతినిబొందఁగలేరు, పార్థివులెవరు ధ్రువము సుమ్ము హరిని బ్రత్యహము సంస్మరియించు చెనుబడి, యెదువేలేండ్లు నగ్రచ్యాపాతగతి గీ. రాజ్యమొనరించె నాతఁడుప్రాజ్యవిత్తు, లక్ష్మిఁదఱుగని సౌఖ్యముల్ నవడసె నతని సుతనహాన్రంబులో రణక్షోణిఁబడక, మిగిలిరేవురు మాత్రేమ్యమేడినీశ! 633

వ. ఆ యేవురు జయధ్వజుడు శూరసేనుడు వృషభుడు మధువు నూర్జితుండు నను వారలుగఁ బ్రభ్రాతఁ జెందిరి. అందు జయధ్వజునకుఁ దాళజంఘుండుఁ గలిగె. వానికిఁ బుత్రేశతంబు ప్రిభవించె. తాళజంఘాఖ్యమైన క్షత్రియజాతి యార్వ తేజంబున నుడనంహరింపఁ బడియె. ఆ పుత్రశతంబున జ్యేష్ఠుండు వీతిహాతుండు, మధువునకు వృష్ణుండను పుత్రుండును, వానికిఁ గులవిస్తారకంబును పుష్టిజ్యేష్ఠంబును నైన పుత్రశతంబునుడయించె. తద్వంశ్యులకు మాధవులు, వృష్ణులు, యాదవులు, నను సంజ్ఞలుకలిగె. యదువురెండవపుత్రుండైన క్రొవ్వువునకు వృజనవంతుండును, వానికి శ్యాహితుండును, వానికి భేరుశేకుండును, వానికి జిత్రధుండును, వానికి శశిబిందుండును బుట్టిరి. 634

మత్తకోకిల:- రాజయోగి మహావతుర్దశరత్నుఁడౌ శశిబిందుఁ డ వ్యాజవిక్రముఁ డింపుగన్ వరగవర్షి నల్ పదివేపు రం దోజమై పదివేలలక్షలయజ్ఞ్వలాత్ములఁ బుత్రులన్ దా జనింపఁగఁ జేసెఁ గీ ర్తినిధాన! పుణ్యచరిత్రుండై.

635

వ. ఆ శశిబిందుని పుత్రుల మొత్తంబునఁ బ్రధానులైన యార్జునయందుఁ బృథుశ్రవుండు ముఖ్యుండు. ఆ పృథుశ్రీవునకు ధర్మండును, వానికి నుశనుండును బుట్టెను. ఆ యుశ నుండు నూఱశ్వమేధంబులఁగావించె. వానికి రుచికుండును, నా రుచికునకుఁ బురు జిత్తు, దుగ్రిముండు, రుక్మేషువు, పృథువు, జ్యోమఖుండు నను పార్థివులుబుట్టిరి.

- సీ. శై బ్యాధవుండగుజ్యామఖుం డనవత్సర, డయ్యను బట్టి భరయమునఁజేసి
యన్యయాసతి నొల్లఁడయ్యె నయ్యనుశత్రు, మందిరభోష్టనుగమగువ నొకతెఁ
గొనితేర న్యందసంబుననున్న నా నతిఁ, గాంచి శై బ్య యమర్షకలితయగుచు
వంచకా! యీమె యెగ్గరిత? నాచోట ని, ట్లుంచితి వని యదగ్గరించి యడుగ
గీ. నతఁడు నీ కోడ లనవుడునల్ల నగుచు, నేను వంధ్యును నా సపత్నియగుఁ గాని
కోడలెట్లుగునన్న నీకున్ జనించుఁ, గొడుకు క్రువమని యతఁడు వాక్రచ్చెనతికి.
వ. ఇట్లు జ్యామఖుండు పుత్రుండుదప్పించునని భార్యతోఁ బ్రసంగించుటంజేసి విశ్వే
దేవతలు, పితృదేవతలు తమకు గతులుగలుగునని ప్రమాదభరితులైరి. అంత.
గీ. గర్భమునుదాల్చెఁ దాఁ గొంతకాలమునకు
శై బ్య పదపడి కొమరుండుజననమయ్యె
నా కొమారుండును విదర్భుఁడనఁగఁబడియె
జ్యామఖుఁడొసంగె నతనికానతిని క్షితివ! 639

అధ్యాయము 24.

— ❀ ❀ ❀ వసుదేవపంశానుక్రమణిక ❀ ❀ ❀ —

శ్రీమతుడు:—

- వ. ఆ కన్యకయందు విదర్భునకుఁ గుశక్రగులును, వైదర్భకులదీపకుండగు రోమపా
దుండును జనియించిరి. రోమపాదునకు బభ్రోవును, వానికిఁ గృతియు, వానికి
నుశికుండును, నతనికిఁ జేదియును, జేదికి దమఘోషాదులును జనించిరి.
కుశ్మికునకుఁ గుంతియు, వానికి ధృష్టియు, వానికి నిర్వృతియు, వానికి
దశార్హుండును, వానికి వ్యోముండును, వానికి జీమూతుండును, వానికి
వికృతియు, వానికి భీమరథుండును, వానికి నవరథుండును, వానికి దశరథుండును,
వానికి శకునియు, వానికిఁ గుంతియు, గుంతికి దేవరాతుండును, వానికి దేవక్ష
తుండును, వానికి మధువును, వానికిఁ గురువశుండును, వానికి ననువును, వానికిఁ
బురుహోత్రుండును, వానికి సంశువును, వానికి సాత్వతుండును గలిగిరి. ఆ సాత్వ
తునకు భజనూనుడు, భజి, దివ్యుడు, వృష్టి, దేవావృథుడు, సంధకుడు,
మహాభోజుడు, ననుసేషురు జనియించిరి. అందు భజనూనునకుఁ బ్రథమభార్య
యందు నిమ్రాచి, కంకణ, వృష్ణుని మువ్వరును; రెండవశత్రుమునందు శత
శత్రు, మహాశత్రు, అయితేజత్రు నను మువ్వరును బుట్టిరి. అందు దేవావృథు
నకుఁ బ్రథమభార్య, విదిరువురవిషయమె పెదలిటు పద్యరూపంబునఁ బఠింతురు.

గీ. దూరముననుండి దేనివిందు మొదరియఁగఁ, గందు మద్దానిమనయంత్రికంబునందు
మానవులలోనను త్తముండగునుబ్రభు, వమరసముఁడు దేవాపృథుఁడనచూడ.

వ. బభృ) దేవాపృథుల యుపదేశ ప్రభావంబువలనఁ బదునాలుగువేల యరువది
యేపురు నరు లమరత్వముఁజెందిరి. మహాభోజఁ డతిథర్మాత్ముఁడు, తదన్వయ
జాతులు భోజులనం బరఁగిరి. వృష్టికి నుమిత్రుండును, యథాజిత్తును గలిగిరి.
అందు యథాజిత్తునకు శినియును, శిని కనమిత్రుఁడును, వానికి నిమ్నుండును,
సతనికి సత్రాజిత్వసేనులును జనించిరి. అనమిత్రునకు శినియును వేఱొక కొమ
రుండుకలఁడు. ఆ శినికి సత్యకుఁడు, వానికి సాత్యకియనంబరఁగు యయుధానుఁడు,
వానికి జయుఁడు, వానికి గుణియు, వానికి యుగంధరుఁడును గలిగిరి. మఱియు
సనమిత్రునకుఁ బృశ్నియను వేఱొకపుత్రుండు గలండు. ఆ పృశ్నికి శ్వఫలఁ-
చిత్రకులు పొడమిరి. అందు శ్వఫల్కునకు గాదిని యనుదానియందు సక్రూరుఁడు,
ససంగుఁడు, సారమేయుఁడు, మృదుకుండు, మృదుపచ్చిపుండును, వృద్ధకుండును,
ధృష్టవర్మయు, క్షుద్రోపేతుండును, సరిమర్దనండును, శత్రుఘ్నుండును, గంధ
మాదనుండును, బ్రతిబాహువు నను పన్నిద్రఱు కొడుకులు, నుచారువను కూత్రు
రును జనించిరి. అం దక్రూరునకు దేవలానుపదేవులను నిర్వరు పుట్టిరి. చిత్రకునకు
బృథుండును, విదూరధాదులగు పెక్కురును జనించిరి. వృష్టికి భజమాన, కుకుర,
శుచి, కంబళ, బర్హిషులను నలువురు కలిగిరి. అందు కుకురునకు వృష్టియు, వానికి
విలోమతనయుండును, వానికిఁ గపోతరోముండును, సతనికిఁ దుంబురసఖుండగు
యనువును, వానికి దుందుభియు, వానికి దవిద్యోతుండును, వానికిఁ బునర్వసువును,
వానికి నాహుకుఁడను కుమారుఁడు నాహుకియను కుమార్తెయుఁ గలిగిరి. 642

ఆహుకునకు దేవక, ఉగ్రసేనులను నిర్వరు జనించిరి. దేవకునకు దేవలాను
పదేవ నుదేవ దేవవర్ణులను నలువురు కొడుకులును; ధృతదేవ, శాంతిదేవ,
ఉపదేవ, శ్రీదేవ, దేవరక్షిత, సహదేవ, దేవకియను నేడ్వరు కూతులును
బాడమిరి. ఆ యేడ్వరును వసుదేవుని భార్యలైరి. ఉగ్రసేనునకుఁ గంస, నునామ,
స్యగ్రోధ, కహ్వ, శంకు, సుభూ, రాష్ట్రపాల, విశృప్త, తుష్టిమంతులను దొమ్మండ్రు
కొడుకులును; గంస, కంసపతి, కంక, సురాభూ, రాష్ట్రపాలిక యను కూతులును
గలిగిరి. వారు వసుదేవునితమ్ముని భార్యలైరి. భజమాననుతుండగు విదూరధు
నకు శూరుండును, వానికి శినియు, వానికి భోజుఁడును, సతనికి హృదికుండును
గలిగిరి. అంకు హృదికునకు దేవమీఘుఁడు, శతధన్వంతుఁడు, కృతవర్మ యను
వారలు పుట్టిరి. శూరుండనఁబడు దేవమీఘునకు మూలిషయును భార్యయందు

నకల్మషులగు వసుదేవుడు, దేవభాగుడు, దేవశ్రవుడు, ఆనకుడు, సృంజయుడు, శ్యామకుడు, కంకుడు, అనీకుడు, వత్సకుడు, పృకుడు నను పదుగురుకొడుకులును; బృథ, శ్రుతదేవ, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతశ్రవన, రాజాధిదేవి నను నేవురు కూతులును గలిగిరి. 643

ఆ. ఆనకాహ్వయంబులగు దేవదుందుభుల్, మొఱసెను వసుదేవురపుట్టువునను దానఁబలుకుచుందురరానకదుందుభి, యంచుహరికి స్థానమైన యతని. 644

గీ. తనసఖుండగు కుంతిభోజన కపుత్రు, నకును బృథయను తనదు కరన్యకనాసంగ శూరుఁ డామె దుర్వానుశ్చిత్రూషణజేసి, దేవహూతియా విద్యబాంధవెన్న రేంద్ర!

మ. పృథయున్ శౌచపరీతయైయపుడు తరద్విద్యాపరీక్షార్థమై విధియుక్తంబగు పద్ధతిన్ దినమణిన్ బిల్వంగ నద్దేవుడున్ బృథువేగంబున నేగుదెంచె నతనిన్ విష్ణించి యాశ్చర్య సం గ్రధితస్వాంతనమేతయాచుఁ బలికెన్ శరాజోత్తమా! యీ గతిన్. 646

క. దేవా క్షమియింపుము నన్నీ విద్యామహిమఁ దెలియనిటుల నలిపితిన్ నీ వింక మగిడియేగు మి, దే వేడెద దోయిల్గియెనసిన భక్తిన్. 647

వ. అనిన నాదిత్యుండు పృథ క్షిప్తనియె. 648

గీ. తరుణిరో! వినుదేవనందర్యసం బ, మోఘమనుచు నెఱుంగుమురపుతుంసీకు గలుగఁజేసెద దాన నీరక న్నేతికము, చెడకయుండ ననుగ్రహింరచెదను జుమ్ము!

మ. అని వాక్కుచ్చి దీనేకుఁ డా పృథకు గర్భాధానమున్ జేసి చ య్యన నాకంబునకేగె నా నతికి నరద్యఃకాలమందే విక ర్తనతుల్యుండగు నాత్మజుండు వాడమెన్ శరాజేంబ్ర! లోకాపవా దనభీతిన్ ద్యజియించె నందనుని నారతన్వంగి కష్టంబునన్. 650

వ. ఆ పృథాదేవిని భవత్ప్రపితామహుండును, నత్యవిక్రముండు నగు పాండుభూపాలుండు పెండ్లియాడె. ఆ పృథ చెలియలగు శ్రుతదేవను, గారూపకుండగు పృథ శర్మ పరిణయంబయ్యె. వా రిరువురకు మునిశాపంబును దానవుండు దంతవక్త్రుఁడ జనించె. దాని చెలియలగు శ్రుతకీర్తిని కేకేయుండగు భృష్ట కేతుండు పెండ్లాడె. వా రిరువురకుఁ బ్రేర్యన ప్రేముఖులేవురు జనించిరి. దాని చెలియలగు శాబాధిదేవిని జయ ప్రేరుండు వివాహంబయ్యె. వారికి విరదానుష్ఠిండులు జనించిరి. దాని చెలియలగు శ్రుతశ్రవనను వేదిరాజుగు భమ మోహుండు గలిగెను. 651

శిశుపాలుడు కలిగె. వసుదేవసాదరుడగు దేవభాగునికి గంనయందు జిత్రకేతు బృహద్బలులను నిరువురు కొడుకులు జన్మించిరి. వాని తమ్ముడగు దేవశ్రేష్ఠునకు గంనవతియందు సువీర, ఇమమంతలు జన్మించిరి. వాని సహజస్మృడగు కంకునికి గంకయందు ఒక, సత్యజిత్, పురుజిత్తులను మువ్వరుదయించిరి. వాని యను జాతుడగు సృంజయునికి రాష్ట్రపాలియందు వృషదుర్గర్షణాదులు కలిగిరి. వాని యనుజస్మృడగు శ్యామకునకు సురభూమియందు హరికేశ, హిరణ్యాక్షులు కలిగిరి. వాని యవరజుడైన వత్సనకు మిశ్రకేశియను నప్పరనయందు వృకాదిసుతులు కలిగిరి. వాని జఘన్యజుడైన వృకునకు దూర్వాక్షియందు దక్ష, పుష్కర, సాశ్వాదులు గలిగిరి. వాని యవీయుడగు ననీకునకు సుదామినియందు సుమిత్ర, అసీక, బాణాదులు పుట్టిరి. వాని తోబుట్టువగు నానకునకు గర్జికయందు, ఋతు ధామజయులు కలిగిరి. వసుదేవునకు రోహిణియందు బలుడు, గదుడు, సారణుడు, విపులుడు, ధ్రువుడు, కృతుడు మొదలగువారలును, బౌరవియందు సుభద్రుడు, భద్రబాహుడు, దుర్మదుడు, భద్రుడు, భూతుడు మున్నగువారలును, మదిరయందు సందోపనంద కృతకతూరాదులును, గౌనల్యయందు గులవర్ధనుడగు కేశియను నొకకొడుకును, రోచనయందు హస్తహేమాంగాదులును, ఇళయందు యదుముఖ్యులైన యురువల్కాదులును, ధృతదేవయందు ద్రిపువ్యండును, శాంతిదేవయందు బ్రహ్మప్రజ్ఞితాదులును, ఉపదేవయందు గల్బవృష్ట్యాదులు పదుండ్రును, శ్రీదేవయందు వసుహంప మధన్వాదులు నార్పురును; దేవరక్షితయందు గవాదులు తొమ్మిండును; సహదేవయందు ధర్మంబునకు వసువులువలె పురూష శ్రుతముఖ్యాదు లెనమండ్రును; దేవకీయందు గీర్తిమంత, మషేణ, భద్రనేన, ఋజు, సమదన, భద్ర, సంకర్షణులను నేడ్వరును గలిగిరి. మఱియు నా దేవకీ వసుదేవులకు శ్రీమన్నారాయణుడు స్వయముగ నష్టమనుతుడై జనించె. రాజోత్తమా! త్వత్ప్రతాపమహియగు సుభద్రయు వారికి గడగొట్టు కూతురయ్యె.

గీ. ఎప్పుడెప్పుడు ధర్మంబు ముప్పు జెందు

బాపమునకును వృద్ధియు బరిభవిల్లు

నవుడు భగవంతు డీశ్వరుడాద్యుడు వారి

ధరణి నృజయించుకొనుచుండుడన్న దాన.

652

అఖిలవాక్షియు నీశుండునై నవారికి, భద్రుడు మూహినిలాసం బృతవృద్ధిని

మహిని జన్మంబునకును గర్మంబునకును, గారణం బన్య మెల్లియును గావించు.

653

- గీ. స్వపతిలాంఛను లక్షాహిణీశులునగు, నమరనాథులచేతఁ బెల్లొక్కరిమింఁ
బడిన విశ్వంభరాదేవభారమెల్లఁ, బావఁగఁ గృతీద్యముండయ్యెభవ్యుఁడుమారి.
- గీ. అతని మాయావిచేష్టితమఖిలభవన, సృష్టి సంస్థితిలయములురచేయుపొంఁపఁ
గాని యాత్మలాభమునకుఁగా దొకింత, యేనిఁ జూడఁ బరీక్షిస్తృహీకళత్ర! 655
- గీ. పరమపూరుషుఁడున్ భగవంతుఁడునగు, శార్ఙ్గపాణి సంకర్షణనహితుఁడుగుచు
నమరవల్లభులకు మానసనముననేని, నెన్నఁగారాని కర్మంబులెన్నోచేసె. 656
- గీ. కలియుగంబున జన్మింపఁగలస్వకీయ, భక్తజనుల ననుగ్రహింపంగ శౌరి
పుణ్యమును దుఃఖశోక తరమోపహంబు, నై న స్వీయయశంబునృవ్యాప్తిజేసె.
- గీ. నరవరోత్తమ! సుజనకర్ణరామృతమగు, తద్యత స్తీర్థమందు శ్రోతాంజలిపుటి
నాచమించి జనుండు తాననాక్షణంబ, కర్మవాసనలన్ దొలఁగంగఁ జమ్ము. 658
- ప. మఱియు నమ్మహామహంబు భోజ వృష్ట్యంధక మధు శూరసేన దశార్హ
రాజన్యులచేతను, గురు స్తంజయ పాండుభూపాలురచేతను శ్లాఘనీయ మహి
ముఁడయ్యె. 659
- ఉ. భూరమణాగ్నిగణ్య! యదురముఖ్యుఁడు నందకపాణి నిర్వృతి
ద్వారములైన వాగమృతభారలతో నఖిలాంగసుందరా
కారముతో విలోచన సురఖప్రద విభ్రమలీలతో శుచి
స్థైర ముఖాబ్జుండై తమి రమింపఁగఁజేసెఁజుమీ నృలోకమున్. 660
- చ. కరువర! ప్రోల్లసన్నకరకంఠులమండితకర్ణ యుగ్మవి
స్ఫురితకపోలరమ్యము శుభభోదయమున్ నవిలాసహాసభా
సురమగు కృష్ణ మోముఁడమిఁగ జూడ్కులఁ గ్రోలుచు సుంత తృప్తిఁజెం
దరు పురుషుల్ నెలంతలు నెరదన్ నిమిపై వహియింతు) కోపమున్. 661
- సీ. నిజరూపమునను జగన్మించియు మనుజరూపముతోడఁ బిదప వ్రేవల్లెకరిగి
వారి యభీష్టంబుగదీరిచి ఖిలహృదయుల నరాతులనెల్ల ననుక్కండచి
పెక్కిండు కాంతలఁబెండ్లాడి పలుపుర, నందనులను వారిరయందుఁ గాంచి
యాత్మవిద్యారహస్యన్యంబును సువ్యక్త, ముగ భక్తజనులకుఁబోధపఱచి
- గీ. తన్నుఁదా వనేకములగురజన్న ములను, జెల్లఁగి యజియించుకొనియెనాశ్రీవరుండు
భోజవంగమమున కతిరలోకమహిముఁడయ్యె నీరితి వర్తింపెనవనినాథ! 662

మ. అవసీభారముఁదీర్ప నెంచుచును బ్రద్మాక్షుండు కృష్ణుండు కౌ
రవభూపాలురలోన రేగిన కలిన్శరాజా! యనిన్ జూడ్కిఁ బా
ర్థివులన్ గూలిచి కీడియందు విజయశ్రీఁగూర్చి తత్త్వజ్ఞు ను
ద్ధవుఁగావించి స్వభామమున్ బరమమున్ శదాఁబొందె సమ్యక్గతిన్.

663

గద్యము.

శతావధానులు, ఉభయభాషాప్రవీణులు, 'శ్రీరామనృసింహమూర్తి కవులు'
అను గంధం శ్రీరామమూర్తి, ఇఱ్ఱింకి నరసింహమూర్తులచే
రచింపఁబడిన శ్రీమదాంధ్ర భాగవతమున
నవమ స్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీరామ నృసింహ గ్రంథ రత్నమాల

శ్రీ మ దాంధ్ర భా గ వ త ము

తృతీయ సంపుటము

[సప్తమ, అష్టమ, నవమ స్కంధములు]

(పద్య కావ్యము)

రచయితలు :

శతావధానులు, ఉభయభాషా ప్రవీణులు

శ్రీ రామ నృ సింహ మూర్తి కవులు

ఆను

గంధం శ్రీరామమూర్తి

ఇట్టింకి నరసింహమూర్తులు

(గద్యాల సంస్థానా స్థానకవులు)

ప్రకాశకులు :

శ్రీరామ నృసింహ గ్రంథరత్నమాల

ఉప్పులూరు.

1955

సర్వస్వామ్య సంకలితము.